

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

ПОВРЕМЕНИ СПИС ЗА СЛОВЕНСКУ ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ

Уређивачки одбор:

*др Алексић Радомир, др Бошковић Радосав, др Грицакаји Ирена, др Коларич Рудолф,
Конески Блаже, др Николић М. Берислав, др Павловић Миливој, др Пецо Асим,
др Пешикан Миљар, др Стевановић Михаило, др Храсће Мајје*

Главни уредник

М. СТЕВАНОВИЋ

књ. XXVII — св. 3—4.

БЕОГРАД

1968—1969.

Штампа: Издавачка установа „Научно дело“, Београд, Вука Караџића 5

САДРЖАЈ КЊ. XXVII — св. 3—4

Расправе и чланци

	Страна
1. Душан Јовић: О језику „Закона о рудницима“ деспота Стефана Лазаревића. — Резюме	365

Критика

1. Миливој Павловић: France Bezlaј: Slovenska vodna imena. I del [A-L]. Ljubljana, 1956, 8°, 365; II del [M-Ž]. Ljubljana, 1961, 8°, 354	457
2. Павле Ивић: Блаже Конески: Историја на македонскиот јазик. Кочо Рацин — Скопје, Просвета — Београд, 1965. 203 стр.	463
3. Grzegorz Walczak: Prace Filologiczne, tom XVIII. Państwowe Wydawnictwo Naukowe. Warszawa. Redaktorzy tomu Halina Konieczna, Stanisław Skorupka	485
4. Митар Пешикан: Thomas F. Magner: Post-Vukovian Accentual Norms in Modern Serbo-Croatian. — American Contributions to the Sixth International Congress of Slavists	499
5. Берислав М. Николић: Михаило Стевановић: Функције и значења глаголских времена. Посебна издања Српске академије наука и уметности, књ. CDXXXII, Одељење литературе и језика, књ. 20 (Београд, 1967) стр. I—VIII+ 1—176, велика 8°	507
6. Миливој Павловић: И. В. Муромцев: Словотворчи типични гидроними — басейн сјеверског Дњепра. — Издавничтво „Наукова думка“. Кијв, 1966.	515
7. Миливој Павловић: Tatiana Slama-Cazacu: Limbaj și context — Problema limbajului în concepția exprimării și a interpretării prin organizări contextuale (Editura Științifică, București, 1959)	519
8. Асим Пецо: Берислав М. Николић: Мачвански говор. Институт за српскохрватски језик, Српски дијалектолошки зборник књ. XVI, сепарат 2, Београд 1966.	523
9. Милпја Станић: И. В. Арбузова, П. А. Дмитриев и Н. И. Сокаль: Србохрватски јазик. Лењинград, 1965, стр. 291	531

10. Душан Јовић: Теоретическе проблеме современног советског јазыкознанија. Изд — во Академии наук СССР, Москва 1964. 541
11. Егон Фекете: Josip Matešić: Rückläufiges Wörterbuch des Serbokroatischen. Wiesbaden 1965, Lieferung 1; 1966, Lieferung 2; 1967, Lieferung 3; 1967, Lieferung 4. 547

Хроника

1. П. А. Дмитриев — Г. И. Сафронов: Славистика в Ленинградском университете 561
2. X: Топономастичка испитивања на подручју Космаја 587

Библиографија

- Скраћенице 589
- I Филозофија и језик 590
- II О словенској језичкој заједници и словенским језицима 597
- III Етимологија, историја речи, тумачење речи, збирке речи 601
- IV Несловенски језици 615
- V Балканологија 623
- VI Старословенски језик 624
- VII Српскохрватски језик
- а) Фонетика (експериментала, физиолошка, фонологија) 628
- б) Граматика и граматичка питања 630
- в) Савремени књижевни језик 640
- г) Дијалекти 648
- д) Текстови стари и нови, издања; њихова критика, порекло итд. 654
- ђ) Историја српскохрватског језика 666
- е) Метрика 675
- ж) Стил 676
- з) Методика наставе књижевног језика 678
- и) Терминологија 680
- ј) Народне умотворине (текстови, тумачења итд.) 683
- VIII Македонски језик 693
- IX Словеначки језик
- а) Sodobna knjižna slovenščina, slovnica, fonetika, pravorečje, pravopis, metrika, stil, metodika, pouka 706

b) Zgodovina jezika, etimologija, dialekti, objava in obravnava ljudskega slovstva in starih besedil	712
c) Strokovni in splošni slovarji, terminologija	717
X Речници стари и нови српскохрватског језика (српскохрватског и ког страног језика)	722
XI Биографије, аутобиографије и сл. грађа	728
XII Библиографија	739
XIII О становништву	742
XIV Различно	744

In memoriam

1. Арне Галис: Алф Сомерфелт	757
2. Арне Галис: Карл Марстрандер	761
3. Берислав М. Николић: Петар Колендић	763

Регистар

Регистар речи	765—790
Регистар имена	791—808

О ЈЕЗИКУ „ЗАКОНА О РУДНИЦИМА“ ДЕСПОТА СТЕФАНА ЛАЗАРЕВИЋА

1. Објављивањем овог изванредног правноисторијског документа академик Никола Радојчић¹ учинио је нашој науци и култури неоцењив допринос јер Закон о рудницима није само правни спис, већ је значајан за више научних области.

Академик Радојчић је дао и прве оцене овог текста с правног и историјског становишта, али је указао и на неке особености његова језика. Позната прецизност у раду, велико искуство Н. Радојчића омогућили су да овај Закон, сходно својој важности, на одговарајући начин буде прокоментарисан и представљен нашој и иностраној научној јавности.

2. Сасвим је разумљиво што је појава Закона привукла пажњу и језичких стручњака. Павле Ивић је указао на битне особине овога текста, на његову дијалекатску основицу; дао је и оријентацију од којих полазних основа треба поћи у његовом даљем изучавању.²

3. Језик Закона о рудницима из више разлога заслужује да буде свестраније изучен.

¹ Текст је настао почетком XV века (датиран је 1412. г.). Писан је ћирилицом. Споменика из овога времена нема много. Још их је мање с оволико елемената народног језика. Кад се узме у обзир да је наша средњовековна књижевност релативно мало одражавала процесе који су се развијали и живели у народном језику, онда је јасно од колике је важности појава једног оваквог текста.

Штета је што немамо оригиналан текст Закона. Пред нама је препис млађи од оригинала за око 100 година. Међутим, то не умањује

¹ В. Закон о рудницима Деспота Стефана Лазаревића. Београд 1962, издање Српске академије наука и уметности, стр. 100 + XXVI таблица с фотографским репродукцијама. Даље ће се цитирати само као Закон о рудницима.

² В. Зборник за филологију и лингвистику Матице српске VII, Нови Сад 1964, 207—214.

потребу да језик овог списка буде изучен јер то и овако може бити користан прилог изучавању језика наших средњовековних списменика. Сви су изгледи да је препис рађен врло пажљиво па то и слакшава и истиче важност његовог лингвистичког изучавања.³

2°. У основи текста је књижевни језик тога времена с весма много дијалекатских елемената. Писац текста је одлично познавао одређену књижевну норму и водио рачуна о њој. Интересантно је због чега је онда уносио толико дијалекатских елемената. Није искључено да је такав став писца Закона био можда уследљен и специјалном наменом текста, а можда није могао засбићи велике разлике између књижевног и народног језика које су се до тог времена развиле.

Веома је, дакле, значајно утврдити битне одлике граматичког система, систематизовати фиксирани структуре, издвојити битније дијалекатске елементе. На тај начин изучавање језика овога споменика постаје изванредно значајно и за историју српскохрватског језика, и за дијалектологију.

3°. За науку није од мале важности ни прст спис језичких феномена и опис њихових функција. Овај рад је у том правцу највише и оријентисан, али нису запостављени ни други фактори значајни за језик овога дела.⁴

4. Текст Закона се састоји из два дела који се битније разликују по језичким особинама:

а) Уводни (37—38) и закључни (57. стр.), писани су једном руком. У овом делу текста говори се у првом лицу, што наводи на претпоставку да је писан руком Деспота Стефана, мада није искључено да је овај део писао неки писар на Деспотов захтев и по његовом диктату. Да је у писању учествовао Деспот Стефан, то се види по навођењу извесних догађаја тога доба и личности из Деспотове средине;

Језик овога дела текста је архаичнији, правопис конзервативнији, стил елегантан, свечан, реченица дуга. Примена одређених норми карактеристичних за језик књижевности из времена Немањића овде је јасно изражена.⁵

³ Н. Радојчић такође констатује да је реч о добром препису. В. Закон о рудницима, 21.

⁴ Овде нису наведени сви елементи значајни за изучавање језика овога Закона. Наш рад и нема претензије да разреши све проблеме који су за споменути текст везани.

⁵ Детаљнији подаци о разликама у језику ова два дела текста даће се у одговарајућим одељцима.

б) Остале делове текста писао је други човек. Језик овога дела се јасно разликује од језика првог дела по многим особинама. Правопис је модернији, мање је традиционализма у стилу, радикалније се уклањају неки знаци за које није било одговарајућих гласова у језику тога доба, односно у пишчеву језику. Текст је и лексички свежији.⁶

5. Утврђивање ко је и одакле је писац другог дела текста допринело би разрешавању многих проблема, али то тренутно није лако учинити.

Деспот Стефан у уводном делу каже да је одлучно да да законь како е и прьво выло; заповедио је да се найдоут ђд. чловѣке довоѣ, шт дроуѣѣхъ мѣстехъ коа роудѣ имаю ... кон соут вѣщи ш роупахъ, а што учине да донесу Деспоту Стефану на потврду.⁷ Дословно каже следеће:

такошньки найдоше [вышеречен'не чловѣке, ђд. Коина Миланка, Боукашина Пипиновича, Їлю Тьшнаревича, Мат'ка Хѣтмана. Дмин'ка Бродчюу, Харан'жѣлова врата Ловрен'ца Рѣдничанина. (4), Мар'тина Смрѣдекевича Радосава Бошњанина. Николѣ Никочева. Радича Трѣпчанина. Ранка Загорчикя. Богдана Югѣ, Павла Заманицѣ. Ник'зоу Ключевича. Пеика Пацкиа. Николѣ Спѣстоу. Сѣжмана Пасалина Маш'кра. Миладина Планианина. Трипоуна Роудничанина, и Драгомила. Радосава Плетикосоу, и Твр'ка. Радосава Хлапена.⁸

6. По именима би се рекло да су састављачи Закона били из различитих крајева. Нека имена упућују на подручје данашње Србије друга на западно језичко подручје. За нека имена је врло вероватно да потичу или из самог Дубровника или из неких других места Далмације. Један део имена се, бар по данашњој фреквенцији, могу везати за Лику или Босну, нпр. Опута, Бошњанин.⁹ Имена као Војин Милић, Богдан Југа, Миладин Плањанин и др. углавном су србијанска. Прецизирање локализације по именима Трѣпчанин, Рудничанин, може се лако извршити уколико таква имена нису носили и људи изван тих места. С обзиром на то да су у средњем веку, и у време писања Закона, рудници у Трѣпчи и у Руднику били активни¹⁰, вероватно је да спо-

⁶ Специфични проблеми увода и закључака су на странама 37—38 и 57 стр. Све остало припада главном делу текста.

⁷ В. Закон о рудницима, 37.

⁸ Језик овог споменика је с фотографисаног издања, али се цитира по препису Н. Радојчића из практичних разлога.

⁹ Наравно, увек постоји могућност да је презиме по неком ужем локалитету.

¹⁰ В. Fehim Spaho, Turski rudarski zakoni. Glasnik Zemaljskog Muzeja u Bosni i Hercegovini XXV, Сарајево 1913, 135.

менуца лица отуда и потичу. Спомињање Харанжулова брата Ловренца, Дминка Брадче, Ожмана Цасалина, Никзе (вероватно Никше) Кључевића, несумњиво упућује на западно језичко подручје.

7. Колико је било учешће свих ових људи у писању Закона, из текста се не види и тешко је данас одредити. Остаје чињеница да је главни део текста писала једна рука и да је то човек који је познавао и књижевни језик и новобрдски дијалекат, али и рударство, градски живот, занатство и др. Можда је међу позванима био неко ко је познавао све ово, али није учествовао у копању руде. Њему је могло бити поверено писање уз стручно учешће одабране екипе. У Н. Брду, као и у другим рудницама, било је људи са западнога језичког подручја који су у рудницама држали трговину, били закупци појединих окана и др.¹¹ Уосталом, Деспот Стефан не говори ништа о томе ко ће писати Закон, већ само закључује да треба наћи 24 човека и што оучине да донесу^т господарствоу ми да имь господарство потврди да си напред дрџже 37.

8. Дијалекатске особине текста, као што ће се даље видети, не могу се сасвим везати ни за један од постојећих дијалеката. То даје повода за три могуће претпоставке.

1^о. Да је дијалекат који је у основи текста у то време био такав па је касније еволуирао.

2^о. Да је новобрдска средина била дијалекатски измешана па је то нашло одраза и у језику писца овога текста. Овакав закључак није без основа, јер су рудари, по свој прилици, били са разних страна, а такође и трговци, занатлије и др. На тај начин, језик градске средине се могао разликовати у већој мери од језика сеоског становништва.

3^о. Најзад, оваква језичка слика могла је бити и због интензивног мешања књижевних и народних елемената у језику образсванијих људи. Дефинитивнији одговор на ово питање се може дати само ширим проучавањем оваквих и сличних текстова.

9. Испитивање језика овога текста има више изгледа да да потпунију слику дијалекта који му је у основи и због тога што текст није садржински једностран. Одредбе Закона односе се на рудник, али и на трговину, занатство; делимично и на међусобне односе међу људима. На тај начин, остаје довољно места и за историјска, економска, социолошка и друга испитивања, мада је Н. Радојчић у том правцу већ доста учинио.

¹¹ В. о томе детаљније К. Ј. Јиречека, *Rudarstvo u Srbiji i Bosni u Srednjem vijeku*. „Oтадџбина“ 1880, 302.

10. Упоредивање језика овог споменика с језиком Душанова Законика (Призренски рукопис)¹² дало је неколико интересантних закључака:

1^о. Душанов Законик има далеко архаичнији језик и правопис. Књижевне норме немањихке епохе овде су, по правилу, добро очуване.

2^о. Ова два текста се битно и садржински разликују мада има поглавља која обрађују исте проблеме. Међутим, ни та поглавља језички нису слична, нпр. поглавља о Латинима, о њиховој вери, њиховом статусу у Н. Брду итд.¹³

3^о. У Душановом Законнику далеко је мање изразитијих дијалекатских особина.

4^о. Текстови се и стилски разликују. Очигледно је да писцу Закона о рудницима ни у овом погледу узор није био Душанов Законик. Ако је узора било, а највероватније их је морало бити, онда су то сигурно неки ранији законски текстови о рудницима. Сам Деспот Стефан у три наврата говори о постојању ранијих закона, нпр.

... поискаше ... ми да имь оучиниу законь ш роупахь цо соу имали за прьвѣх господ. 37.

... да имь оучиниу законь како е и прьво было 37.

сѣа вѣса выше писан'на ш законех новаго врьда извѣстно изнашѣд господство ми еже ест прѣжде мене било 56.

5^о. У оба текста практиковано је стављање акцента. У Закону о рудницима није свака реч акцентована, као уосталом ни у Душановом Законнику, али је акцентовање иначе по правилу доследно. За исте речи обично нема различитог обележавања места акцента.

6^о. Заједничко за ова два документа је примена рашке ортографије, нпр. *к* и *г* м. *ћ* и *ђ*; слична је регуларност и у писању *ѣ* и *и* итд. Међутим, све ово није од веће важности као доказ о утицају Душанова Законика на писање Закона о рудницима. Велик број средњовековних дела, различитих по садржини, писан је рашком ортографијом¹⁴.

¹² В. Душанов Зборник по Призренском рукопису. Издање САН, Београд 1953. г. Уредник Никола Радојчић.

¹³ В. Никола Радојчић, Закон о рудницима, 29.

¹⁴ Постоји низ разлика у појединостима, нпр. у правопису, лексици и др., али то може бити предмет посебног изучавања.

11. Никола Радојчић је с пуно права тврдио да су турски рударски закони¹⁵ препис српских рударских закона.¹⁶ Разуме се, има извесних измена о појединим одељцима или су потпуно нови чланови којих у Закону о рудницима Деспота Стефана нема. Сличност између поменутих закона сасвим је очигледна. То се особито види упоређивањем Саскога закона¹⁷ са Законом о рудницима. Радојчић је сличност садржинâ темељно обрадио у уводу, документовао је своје закључке низом примера који се налазе готово у целом тексту Закона о рудницима. Хронологија јасно показује да је Радојчић у праву. Турски састављач Закона имао је у рукама српски текст и обилно је узимао све оно што му је било потребно. То је, уосталом, било и природно. Турци су окупацијом Србије затекли и развијено рударство, посебно у Новом Брду. Економски је било целисходно наставити експлоатацију тих рудника. Како су односи у рудницима били већ изграђени, постојала је одређена техника и рударска терминологија, то је турски законодавац имао релативно лак посао. Преузео је све што се могло искористити, изменио је само оно што није одговарало турској власти, унео понешто што је обележавало турску присутност у рудницима.

12. Без обзира на то што су турски закони превод са српског, па онда поново превод са турског на српскохрватски, јасно се види језичка сличност. Никола Радојчић је о томе детаљније говорио.¹⁸ Упоређивање језичких особина ова два текста не даје много за историју језика. Наводимо ипак неколико примера који јасно илуструју да је реч о заједничком извору.

циона кѣда догѣ оу мѣрно поле
к рѣпѣ да има сѣкыроу на столѣ
сѣдеки да е дѣбелѣ на ѣ. Прѣсте
и да моу сѣ ноге комољ лакѣтъ
дльге 48.

Lagum koji je unutra u osmici
rova neka bude ovako:

Neka jedan čovek sedne na stolicu.
Stolica neka bude debela koliko tri
prsta i noge neka joj budu visoke
jedan lakat, to jest, mali aršin.¹⁹

¹⁵ Турски текст и превод на српскохрватски издао је Фехим Спахо, *Glasnik Zemaljskog Muzeja u Bosni i Hercegovini*, 1913, 132—149 и 151—194.

¹⁶ В. Закон о рудницима, 11 et passim.

¹⁷ В. Stari saski zakon i običaji majdanski, о. с. 172—174.

¹⁸ Закон о рудницима, 22—24.

Овде се не наводе они чланови о којима је Н. Радојчић већ говорио у Закону о рудницима.

¹⁹ В. Фехим Спахо, о. с. став 173.

С обзиром на то да је турски текст много шири, поставља се питање да ли можда Закон о рудницима и Саски закон нису преписивани са два различита текста. Одговор на ово питање није лако дати јер је реч о језицима различитих структура. То је могао бити узрок извесних проширења турског текста, а можда је у питању слободнији превод. Наравно, извесни делови српскога текста никако нису одговарали турским потребама, идеологији, њиховом односу према власништву, односу према рударима итд.

13. Радојчић је указао и на латинички препис Закона о рудницима.²⁰ Павле Ивић је утврдио најбитније сличности и разлике у језику ћириличног и латиничког преписа.²¹

Иако је задатак овога рада да опише и објасни, пре свега, ћирилички препис, нужно се намеће и потреба бар делимичног поређења ова два рукописа.

14. Латинички текст је непотпун. Неки делови, вероватно, нису очувани или је то препис са текста који је већ био оштећен. Недостају, нпр., чланови о трговини, занатству; нема ни закључног дела Деспота Стефана. Одељци Закона нису на исти начин распоређени.²² Између латиничког и ћириличног преписа постоје разлике и у низу појединости, као што ће се даље видети, мада су то, ван сваке сумње, два врло сродна текста. Извор им је или заједнички или су то преписи два текста међу којима није било већих разлика. Сличности има у свему. Посебно је то карактеристично за стил.

15. Овде се наводе извесне разлике и сличности да би се јасније сагледала целина карактеристичних особина ових докумената и да би се евентуално одговорило на питање који је од тих двају текстова старији.²³

1⁰. Латинички текст је неакцентован.

2⁰. У овоме препису се бележи место полугласника апострофом и то само у јакој позицији.

²⁰ Препис је из 1638. године. В. Закон о рудницима 60—62.

²¹ Зборник за филологију и лингвистику Матице српске VII, Н. Сад 1964, 211—214.

²² О идентичности и разликама у распореду чланова и садржини, в. Закон о рудницима 60—65.

²³ Фотографисани латинички препис Закона о рудницима налази се у Архиву Српске академије наука и уметности, заведен под бр. 474. Има 13 листова. Примери се цитирају по броју листића са којег су исписани, а дају се у савременој латиничкој верзији из практичних разлога.

3°. Полугласник у јакој позицији чешће је замењен са *a* него у ћириличком тексту, нпр.

otačastvami 1, *kad* 4, 7, 8, *štonorat* 8, *vas* 4, 7, *rekal* 7, *onaj* 10, *ovaj* *člk* 9.

Нејасно је да ли је *sam* (енклитички облик помоћног глагола *jesam*) написан са *a* или са *o*. Уколико је *o*, онда би то било од великог значаја за утврђивање порекла писца латиничког текста.

Трансформација полугласника у *a* свакако је дијалекатска особина, а писање полугласника може бити или због тога што процес његове замене још није био завршен или по ортографској навици. Елиминисање полугласника је много доследније у латиничком него у ћириличком тексту. То значи да је дијалекат преписивача латиничког текста имао развијенији овај процес, а дијалекат Новог Брда тек у зачетку, па је то нашло одраза и у преписима. (О замени полугласника у ћириличком препису в. т. 41). У сваком случају, ова појава не показује који је од споменутих преписа старији.

4°. Оба текста су екавска. У латиничком тексту *ѣ* је писано увек као *e*, изузев у *druzaeh maesteh*, према ћириличком *ѡт друѡѡѣхѡ мѡѡѣѡѣ*.²⁴ У ћириличком препису карактеристично је интензивно мешање *ѣ* и *e* (в. т. 27 и 29).

5°. Број знакова за вокале далеко је мањи у латиничком тексту.

6°. Асимилација консонаната по звучности готово је подједнако заступљена у оба текста, али се не јавља увек у истим примерима. Наводимо латиничке примере:

z' drugom 3 (ово одговара и ћириличком препису), *g'drujoj* 3., од м. *оѡѡ* 1, 5. Разуме се, *ѡ* је овде могло настати и аналогичном, али и асимилацијом у везама с речима које почињу звучним консонантом.

У следећим примерима латиничког преписа није дошло до измене, а у ћириличком тексту јесте:

svedočbu, *svedočba* 3.

Мада је у XV веку у већини штокавских дијалеката објективно могло бити оваквих примера, занимљиво је да се у ова два преписа примери не поклапају. (за ћирилички препис в. т. 70).

7°. Асимилација по месту творбе доследнија је у ћириличком тексту (в. т. 71).

²⁴ В. Павле Ивић, о. с. 211.

8°. Алтернација *л/о* јасно показује да је процес био у току. Примера нема много, али су сигурнији него у ћириличком препису, нпр. *deo 5, kirio, javio 10*.

Ова појава сведочи да је преписивач латиничког текста био из дијалекта у коме је овај процес био интензивнији.

9°. Неједнако је распоређен однос наставака *-л/-ја* *|-а|* у једнини мушког рода радног глаголског придева:

<i>Латинички њрејис</i>	<i>Ћирилички њрејис</i>
platil 4	платѿа 42
imal 5	има 42
iska 5	искал 42
da 5	дал 42
prosia 7	просиль 44

У оба документа има облика и са *-л* и са *-ја* *|-а|*, али је други наставак чешћи у ћириличком препису. И ова појава није доказ старине, већ само да су преписивачи пореклом били из различитих дијалеката.

10°. Секвенце *ји* и *јд*, као и писање *к м. њ* и *г м. њ* налазе се у оба текста, али не увек у истим примерима:

<i>Латинички њрејис</i>	<i>Ћирилички њрејис</i>
najdu 3	нагют 40
pojdu 3	погю 40
dojti 3	докы 40
dogje 3	донде 40
zajgje 3	загѣ 40
pogju 3	погют 40
dokji 3	докы 41

У латиничком тексту секвенце *ји* и *јд* су чешће, али се јављају и *гј*, *јгј* *м. њ* и *кј* *м. њ*.

Примена рашке ортографије постоји у оба текста, али у оба има и чувања старијих секвенци. У овом случају то може бити и дијалекатска особина, Идентичност ова два преписа се и на овај начин потврђује.

11°. Латинички препис има чешће *г* него *х* у *него*. Гласови *г* и *х* стоје у сразмери 5 : 3.

16. постоји велик број ситнијих разлика. Наводимо битније:

Латинички ирејис *Кирилички ирејис*

1 ^o . Samoglasno r : piše se kao r	Пише се као р
2 ^o . b : p Bajazitu 1	паюзитоу 37
3 ^o . nj : n okolnja 3	окол'на 40
4 ^o . c : ш'ц korice 12	корит'цем 38
5 ^o . hv : f zahvarna 6	зафарна 43
6 ^o . lj : ln, vn štolnje 2	шолне, шовне 49

17. У текстовима има доста и морфолошких разлика.

1 ^o . v'veliku	в'еликоу 37
2 ^o . ego 1	егов'к 37
3 ^o . njejno 3, 8	нојно 39, 40
da e ñoj 2	тои е нојно 48
ñoje 3	тои е нојно
toy nou 6	то [е] нојно 43.
4 ^o . obladajuštumu 8	обладајушом 37
5 ^o . grdaskiy 1	градскы 37
6 ^o . su 2	соут 39
7 ^o . Save 1	Савы 37
8 ^o . učinim 1	оучиню 37
9 ^o . za 3. ponedelnika	ї. понедел'нике

10°. Више је генитива множине у латиничком тексту без наставка, али је и тамо инфикс *ов* већ био усвојен, нпр. *делов* 12 итд.

18. Прилози се у извесним случајевима разликују по форми, али су идентични функционално и семантички, нпр.

posle 6	потомь 38
posle 2, 7	потол'к 39, 45
dokle 2, 3	дори 48, 39
po redu 2	поред 39

19. Разлике у форми постоје и за неке друге речи:

staru 4	в'кт'хоу 40
upita 4	оупраша 42
zaradi 6	защо = јер 43

20. Занимљиво је да има делимичних разлика и у писању имена рудара који су били позвани да пишу закон:

Vuka 12	Воукашина 37
Zagorčevika 12	Загорчикиа 38
Ozma 12	Љжмана 38
Milada 12	Миладина 38

Као што се види, неки примери су старији у латиничком, други у ћириличком тексту. Старине је више у ћириличком препису па по томе изгледа да је ћирилички текст ближи оригиналу.

21. У латиничком препису бројеви се по правилу пишу арапским цифрама, а понекад и речима. У ћириличком — словима или, ретко, речима.

22. Веома су занимљиве разлике у употреби демонстративних заменица у следећа два примера:

volnje ovi kurs 9	воњи коуп'ца 47
a na ovi način 10	на воњи начинь 47

Данас се не може са сигурношћу тврдити да су латинички примери били и у оригиналу. Уколико је било тако, могло би се говорити или о пореклу писца Закона са црногорског подручја или о утицају црногорских говора на његов језик. Језик преписивача је у сваком случају имао ове особине.

23. Поређење ова два текста упућује на следеће закључке. Преписивачи су, ван сваке сумње, били из различитих дијалекатских подручја. Говорне разлике то јасно показују. Латинички текст је понегде јаснији, али је ћирилички опширнији, потпунији. Очигледно је и пажљивије преписиван. Наведени материјал указује да је у стилу, правопису и другим особинама више старине у ћириличком тексту. То међутим, не мора бити доказ да је тај текст и старији. Већа старина је очувана, можда, доследнијим преношењем особина оригинала. Није искључена ни временска блискост ова два текста, а разлике су настале, између осталог, због различитих дијалекатских основица говора преписивача.

О ГЛАСОВИМА И ГРАФИЈИ

24. Број знакова за вокале је већи од броја вокала, што је иначе позната карактеристика нашег правописа све до Вука. У XV веку има, наравно, разлика према ранијим фазама развоја српскохрватског језика

и у гласовном систему и у графици. У овом споменику нема, нпр. знакова за назале, неки гласови се мешају у употреби и др.

25. Глас *и*. За овај глас постоји скуп од пет знакова:

и, і, і, і, v

Прва два знака доминирају у употреби у свим позицијама. Репартиција није у потпуности спроведена, али је *і* по правилу највеће фреквенције испред *ј*о*те*. Јавља се, затим, у аутономним речима и везама речи, нпр.

чловѣколювію, сію, повежденіе, патріарха, евѣгеніа, евастию 37, провію 40, платіа 42 и др.

аміре, ілію 37, металі 48

илі е 51

Знак *v* пише се само у два случаја и то у речима страног порекла: Тврѣка 38, квр 37.²⁵

Знак *і* употребљен је само у речи кніге 56, што може бити и случајно.

Знак *і* пише се у бројевима, нпр. ѿі, дї, иї, 53, иї. 54. ѿ 54 и др.

Употреба свих ових знакова за *и* несумњиво спада у правописне норме. Фонолошких разлика између ових знакова нема.

26. Знак *ы*. Иако је несумњиво да глас *ы* у XV веку није постојао, овај знак се још употребљава. Обележава увек глас *и* па се, према томе, придружује напред споменутом скупу знакова. Ево неколико примера у којима се овај знак пише:

1^о. прѣвы, с кыль 42, ѣвыще 39, женскы 54, солы, бываю, другы 55, годскых^і, выше 57, кылавѣ 48, рыѣна 49, оузыма, вы, выти, сваки 50, колскы, шны 52, рывѣ, пакы 42, друзы 43, изгынѣла 47, дѣловы 47, оузымие, секрыѣ 48, влагочьстваго, потрѣвных 37, выст смръгы, штраслы, савы 37 итд.

2^о. докы 40, погы 44, седекы 48, въ землы 37, нымы 40.

Друга група примера недвосмислено показује да је *ы* само замена за *и*. У овим случајевима, као и *и*, знак *ы* се употребљава и за обележавање палаталности претходног консонанта.

27. О *ѣ*. У овом тексту *ѣ* је велике фреквенције. У исто време, очигледна је његова замена другим знацима. Нема никакве сумње да

²⁵ У латиничком препису *v* се супституише са *и*.

је процес замене **џ** био почео знатно раније, али се делом по традицији, а делимично и из других разлога очувала његова употреба. Следећи примери илуструју како се знак за **џ** употребљава:

вџрџ 55, рџч 56, посрџд 56, хџвв 53, воеводџ 54, мџста 54, сџгџши,²⁶ молицџхъ 55, хџџва, дџл, чловџка 55, недџлю 56, срџдоу 54, прџкоупи 51, находџ 52, прџгю, исџџла 49, мџрне, вџнчалџ, воудџ 50, свџх', прџко 50, џџноу 47, литрџ, видџ, мџстех, шџџ, странџ, напџд 48, нанџџ, лџс 49, словоднџм 42, севџ, дџлова, разџџли 44, вџроуџ, деловџ, вџџдно, гџџ 44, по правџџ 47, дџџџа 48, ш колџхъ 37, градџџ (акузатив), свџџоуџва, заповџџаџ' 37, дроуџџх, вџџи 37, приспџ 38, вџнџа 39, свџџож'воу, шсницџџ (локатив), роуџџџ (акузатив), роудџ 40, шсвџџдочи 41, двџ 39, рџџдоу, потолџ 39, запџџџи 42.

Из ове групе примера види се да има речи са **џ** у којима по етимологији овога гласа није било. Мешање **џ** и **е** још је очигледније кад се упореде примери где је место овога гласа писано **е**.

Следећа таблица показује у којим секвенцама се **џ** још увек јавља у овом тексту.

Комбинације конс. са џ	хџ-	-хџ-	-хџ ²⁷	Укупно
џ и б	0	2	9	11
џ и в	32	23	19	74
џ и г	0	1	0	1
џ и д	36	9	38	83
џ и л	3	19	10	32
џ и м	34	2	0	36
џ и н	0	4	4	8
џ и п	0	0	3	3
џ и р	2	82	10	94
џ и џ	9	0	2	11
џ и с	0	3	0	3
Укупно:	116	145	95	356

²⁶ Комбинација без **р** је писарска грешка. Место **сџгџши** написано је **сџгџши**. На истој станици (55) налази се и нормалан начин писања ове речи.

²⁷ **х** је ознака за било који консонант, а цртице обележавају позицију секвенце у речи.

28. Таблица указује на следеће одлике дистрибуције овога знака:

1^о. Највећа појава *џ* је у медијалној позицији, најмања у финалној. Сразмер је 145 : 95 примера.

2^о. Знак *џ* се јавља углавном после сонаната. Затим је најчешће у комбинацији са *д*. У овом смислу је ситуација слична и у Душанову Законнику.²⁸

3^о. Секвенца *џк* јавља се 94 пута. После ње је најчешће *дџ*. Јавља се 83 пута. За њом следи секвенца *вџ* 74 пута, итд.

4^о. Сем са сонантима и *д*, јављају се још и комбинације *џџ* и *пџ*. Затим *џџ*, али знатно ређе него остале.

5^о. Очигледно је да и поред сличности са ситуацијом у Душанову Законнику, има и извесних разлика. Фреквенција овога знака не поклапа се на крају речи.²⁹

29. *е* место *џ* јавља се у великом броју примера, нпр.

роупа роупе, свеџ, несџ 42, стареџ, ѡ старџшине, тераџ, венчавши, џровне (дат.) 39, новџ и вџтџе, новоџ и ветџоџ 41, потоле, мера 40, стареџ¹ 38, владичице (дат.), царџ 37, новем 42, законџ¹ равоџеџ, дроџеџ, ѡ промене, променин 43, видеџ¹ши 47, сведоџ¹џе 46, ѡ криве, по неправде 42 итд.

Постоји, дакле, повелик број речи у којима се *џ* и *е* факултативно замењују. Питање се поставља да ли је процес замене *џ* већ био завршен, али је по традицији знак за *џ* још увек употребљаван, или је, можда, било још неких остатака изговора овога гласа. Факултативност писања *џ* односно *е* не може много помоћи у објашњењу датог проблема.

30. Појава велике фреквенције знака *џ* иза сонаната може навести на помисао да је у оваквим позицијама, можда, још увек постојало неко осећање разлике овога гласа према *е*. На могућности постојања *џ* у време писања Закона упућује чињеница што незамењеног овог гласа има и данас на разним странама.³⁰ У бачком говору Жабља и данас по-

²⁸ В. Милка Ивић, *џ* у Душановом законнику, Годишњак Филозофског факултета у Н. Саду I, 1956, 127—145.

²⁹ О овом проблему говори и Павле Ивић. В. Зборник за филологију и лингвистику Матице српске VII, Н. Сад 210—211.

³⁰ В. Павле Ивић, Дијалектологија српскохрватског језика, Нови Сад, 1956, 209—215.

стоје извесне разлике оваквог карактера. Тамо се, нпр. иза *л* изговара као *'e*, па се *л* често делимично палатализује у вези са споменутиим гласом.³¹

31. У Закону о рудницима постоји само замена *џ* са *е*. Других рефлекса нема. Према томе, дијалекатска основица језика писца била је конзеквентно екавска. Разуме се, и тадањи књижевни језик одређивао је начин писања у многим правцима.

32. О полугласницима. Још увек се употребљавају два знака за полугласнике. Далеко веће фреквенције је *ь*. У делу текста који је писао Деспот Стефан релативно често се јавља и *љ*.

33. Док се за *љ* може рећи да је чешће у позицијама које му етимолошки одговарају, *ь* се употребљава сасвим нерегуларно. Нормално се пише и после палаталних³² и после тврдих консонаната. То показује да је у језику аутора овога текста била већ остварена тенденција да се и *љ* пишу као *ь*, али је правописна традиција ипак утицала на делимично очување *љ*. Ово је и разумљиво за време у коме је Деспот Стефан живео, познато и по томе што су у њему вршене и извесне правописне реформе.³³

Да је осећање гласовне вредности полугласника било већ изгубљено у извесним позицијама, говори следеће.

1°. Губљење полугласника у финалној позицији речи:

закон, напѣд 38, соут, наидоут, господ, прѣвѣих, ѡт, събор, прѣдох, вѣз'вратих се, иноплѣмен'ник, быст, сѣдовѣх, вѣсаких, царѣх 37, запис, къд, изгнат 44, дадоут, глас, роупном, перпер 45, новем, едином, силом 42, работех, дроугех, шп'кѣн'ским 43, сиреч, векил, продал, свонх, нароучник 47, лес 49, дел, изгоувѣт, швчѣх 51, грапан, литр', властел, коуплах 55, реч 56, свех, дал 42, залогоу 41, погют 40, роупам, шпет, дроугем, рѣп 39, искал 42 итд.

2°. Губљење полугласника у медијалним позицијама:

тко 43, дѣтца 47, дна 49, изгнати 42, царинички 41, вѣнца, волна, дѣѣ, вѣнчавши се 39, словодном 48 и др.

34. Знак за тврди полугласник, као што је речено, мање је фреквенције. Јавља се такође у средини и на крају речи, нпр.

³¹ По мом материјалу.

³² Мисли се на палаталне консонанте који су некада била палатални и на палаталне консонанте у савременом језику.

³³ У време Деспота Стефана била је позната реформа Константина Филозофа.

а) сѣвѣтъ, вѣсточно, вѣзвѣратих се 37, вѣдѣмеривши, кѣда 39, сѣшю, вѣскресеню 54, вѣса 57, сѣрѣдници 47, вѣсь 44, [прошѣдши 46, вѣлагочѣстиваго, изнашѣд 57, званю 50.

б) прѣхѣтъ 37, роупахѣтъ 39, роупнемѣтъ 40, роупнехѣтъ, ѡ лемшатехѣтъ 41, законѣтъ 47, новѣтъ 49, кѣтъ 49, вѣтъ 37, своємѣтъ 50, оударивѣтъ, глобахѣтъ 55, продаюхѣтъ 55, шкразомѣтъ, статѣтъ, синорѣтъ 56 итд.

35. Полугласник се не пише увек ни у позицијама у којима је иначе дошло до развитка секундарног полугласника, нпр.

вѣторѣ 38, 49, волнь 42 (и вол'нь), ѣ. литрѣ 55.

36. Из финалне позиције уклоњен је највећи број полугласника. То потврђује познату чињеницу да се осећање за полугласнике изгубило најпре на крају речи. Парцијално чување њихово у овој позицији је свакако по традицији.

37. Чување и писање полугласника у медијалним позицијама има углавном два разлога:

1^о. Полугласник у јаким позицијама још увек је добро очуван.

2^о. У другим случајевима очувано је осећање за границу слога па се ту, углавном, механички пише неки од полугласника. Да је полугласник у slabим позицијама изгубљен, сведоче и неки гласовни процеси који су последица губљења полугласника, нпр.

а) Почетак остваривања асимилације по звучности (в. т. 70).

б) Почетак асимилације консонаната по месту творбе (в. т. 71).

в) У отвореном слогу вѣ даје у.

38. Најзад, поред два позната полугласника постоји још један знак којим је обележавано место полугласника у речи:

изгнати 42, ѡп'кин'ским, излез'ли 43, пиз'ме, завран'ю, раз'логѣ, видев'ши 44, доход'кѣ, ѡт гвар'кѣ 45, кошп'ц 47, ревр'ѣ, наидол'ниа 50, наречен'но, вѣзвѣратих се, господ'ство, мат'ка 37, дмин'ка, ловрен'ца, треп'чанина, ник'зоу 38, ѡглѣдав'ши 39, провив'ши се 40.

лаз', законом' 41, нл', провоех' 40, сошт' 39, ѡт старех', корит'цем' 38, заповѣдах', пондох', архіереих', квр' 37 i dr.

Овај знак се пише у медијалној и финалној позицији. Пише се у јаким, али далеко више у slabим положајима. Помало је нејасно зашто је поред два полугласника употребљен и трећи знак. Могуће је да је тражен неки еквивалент за оба позната знака да би се упростило пи-

сање. У латиничком препису Закона о рудницима ни овај знак, као уосталом ни полугласници, није употребљаван. У јаким позицијама писан је апостроф. Писан је само у медијалним позицијама јер су оне највећим делом и могле имати јак полугласник.

39. У два случаја написана су два полугласника узастопно: царѣъ (ген. пл.) 57, странаѣъ 48.

Да ли је писање удвојеног полугласника био знак дужине слога, тешко је данас рећи. На основу два примера се не може ништа сигурније закључивати о овом феномену.

40. Иза самогласног *р* полугласник се обавезно пише. То је и једина позиција где је писање полугласника доследно (в. т. 49). У латиничком препису самогласно *р* пише се без полугласника.

41. У тексту је нађено и неколико примера замене полугласника вокалом *а*:

внан (гварѣъ), таи да има 44, внан ви изгоуѣа 47, внан ваѣиниѣъ 48, таи ... да плати 49, внан коуп'ѣъ 47, къд излезоу на данѣ 45.

42. У поређењу са дужином текста број полугласника замењен вокалом *а* је минималан. Пада у очи да је замена вршена углавном у облицима демонстративних заменица, а само једном у облику именице. У латиничком препису, као што смо видели, има замене полугласника и у другим речима, нпр. *vas* (в. т. 15/3).

43. Реч *тогда* 37 је највероватније употребљена под утицајем старословенског језика. Мало је вероватно да је у варијанти *тѣгда* полугласник могао дати *тогда*. Таквих примера нема у тексту.

44. О гласу *у*. Пише се на три начина *оу*, *ѡ*, *у*. Поред тога, постоји и лигатура *ю*.

45. У појави знакова *оу* и *ѡ* у суштини нема никакве разлике. Пишу се у целом тексту и у свим позицијама. Очигледно је да је знак *ѡ* у XV веку био устале.

1^о. Писање *оу*, *ѡ* на почетку речи:

оучиню 37, *ѡзыщѣ*, *ѡсече* 39.

2^о. У средини речи: *роуду* 39, *сѡвѣтоуѡа* 37, *ѡп* 39, *ѡдѡ*, *тѡгнѡмѡ* 39.

3^о. На крају речи: *роудоу* 39, *строноу*, *соу*, *папазитоу* 37, *мерѡ* 40, *ѡ лазѡ* 42, *комѡ* 38, *Николаѡ* 38.

46. Само у једном случају пише се *у*, што може бити писарска грешка, мада није искључено да се слово почело писати и без првог дела. Пример је *руп'нехѡ* 41.

47. Лигатура *ю* пише се такође у свим позицијама у речи. С обзиром на то да у првом делу има глас *j*, она служи и за обележавање палаталности консонаната и као знак за *j*, испред *у*.

1°. *землю* 37, *люди* 38, *пегю* 39, *вожикю* 54, и др.

2°. *югъ* 38, *ю*, *вѣликою* 37, *сїю* 37, *даваю* 54.

48. О гласу *о*. За обележавање *о* употребљавају се два знака: *ш* и *о*.

Фреквенција *о* је знатно већа од *ш*. Што се тиче дистрибуције ова два знака, разлика се уочава једино у изразито већој појави *ш* у почетку речи него у другим позицијама. Наравно, јавља се и у другим положајима.

шесече, *шом*, *шт* 46, *ш*, *шнан*, *ршка*, *неком* 45 итд.

Нема никаквих фонолошких дистинкција између ова два знака.

49. Самогласно *р*. У овом тексту постоје два начина обележавања овога гласа: *рѣ* и *рѣъ*, нпр.

1°. *прѣви*, *прѣво* 41, *прѣва* 50, *трѣгѣ* 52, *четврѣтъ* 53, *ш дрѣвех* 55, *дрѣва*, *трѣпезоу* 55, *црѣквом* 56, *црѣнога* 51, *врѣж'ли* 50, *дрѣжати* 42.

2°. *тврѣдо* 50, *дрѣво* 56, *врѣда* 57, *срѣв'ских*, *тврѣде* 57, *мрѣчни*, *прѣви* 46.

50. Нема ниједног примера употребе самосталног *р* кад је оно носилац слога. Ова чињеница је утолико интересантнија што се иначе полугласник веома често испушта у slabим позицијама (в. т. 33—35). У латиничком препису самогласно *р* је слободно (в. т. 16/1).

Пратилачко *ѣ* и *ѣъ* уз *р* самогласно постојало је и у старијим фазама српскохрватског језика. Мешање полугласника у овој позицији исто је као и у другим случајевима употребе.

Није искључено да је изговор самогласног *р* дуго схватан као комбинација овога гласа с неким вокалом неодређене артикулације. Разуме се, овде је и традиција могла имати своју улогу у одређивању правописне норме.

51. У овом тексту нису нађени примери појаве самогласног *р* у иницијалној позицији. Не постоји ни пример промена полугласника иза *р* у неки други вокал.

52. У овом споменику нема појаве *р-р* у истој позицији. Према томе, *р* самогласно искључује се из самогласничких фонема као фонолошки дистинктивни фактор. Разуме се, ограничен језички материјал

овога споменика не дозвољава да се овај закључак пренесе и на дијалекат који му је у основи.

53. Самогласно *л*. У овом тексту је употребљен мали број речи у којима би могао бити или је био овај глас. Према томе, не може се поузданије говорити ни каквим је све променама самогласно *л* било изложено у дијалекту који је у основици Закона о рудницима.

54. Будући да је Ново Брдо на територији призренско-јужноморавског дијалекта, очекивало би се да место самогласног *л* буде *лу*. Међутим, ниједан такав пример није употребљен. Постоји очувано *лъ* у *длъге*. Место *лъ* има рефлекса *у* у неколико речи:

Коукашина 37, доужит 56, стоуп 56, 57, стоупа 57.

Лично име **ВОУКАШИН** могло је бити написано онако како се у дијалекту, из којег потиче, изговарало. Наиме, Деспот Стефан је позвао рударе, односно људе који су *вѣци ш доупахъ* са стране да Закон саставе. Према томе, непознато је одакле то име потиче.

Пада у очи да су на сличан начин распоређени рефлекси са самогласним *л* и у записима неког свештеника из Новог Брда на маргинама једног грчког рукописа.³⁴ Тамо се такође јавља *длѣжнѣ*, али и *доужнѣ* 36. Затим *дѣстѣци* 29. Име *Вук*, презимена и посесивни придеви изведени од њега пишу се увек са *у*.³⁵

Глаголски облик **ДОУЖИТ** јасно говори да је процес био захваatio и друге секвенце, а не само *вљ-*. То исто сведочи и *доужнѣ* у споменутиим записима.³⁶

55. За реч *стѣи* П. Ивић претпоставља да у време када је рукопис настао није била дијалекатска.³⁷ Међутим, данас је у нормалној употреби, поред осталог, и у косовско-ресавском дијалекту.³⁸

Покретни вокали

56. Покретни вокали нису онако бројни као у данашњим дијалектима па и у књижевном језику. У XV веку наставци неких падежа заменица и придева на *-а*, *-у*, *-е* били су стабилизовани, бар у књижевном језику

³⁴ Известия Академии Наук СССР. Отделение гуманитарных наук 1, Ленинград 1928.

³⁵ В. о. с. 29, 31, 35, 36, 37 et passim.

³⁶ В. о. с. 36.

³⁷ Зборник за филологију и лингвистику VII, Н. Сад 1964, 210. Тамо је назначена и литература о овом проблему.

³⁸ По мом материјалу.

У тексту се јављају следећи покретни вокали:

кѣд 45, кѣда 41, теѣ¹ 39, 44, теѣе 41, 50, теѣѣк 42.

К о н с о н а н т и

57. Глас *x*. Очуван је сасвим добро у овом споменику. Исто тако је и у латиничком препису, нпр.

ликъ, ихъ, вацтинах, градскихъ, схвати, роупахъ, прѣхъ, христѣне, хлапѣна 37—38 итд.

Поред нормалне употребе у иницијалној и медијалној, овај глас се чува добро и у финалној позицији. Не би се могло рећи да је *x* овако доследно писано по традицији. У тексту Закона иначе има доста одступања од устаљене норме, много феномена који су дијалекатски и који су у датој епоси били актуелни.

58. Специфичан феномен је појава *x* м. *z*, али у ограниченом броју речи:

1^о. нехѣ 39, 41, 42, 43, 44, 45, 49, 50, 55, 56, 57.

2^о. хи м. их 45.

Фонема *z* се супституише са *x* само у наведеним речима. Ова појава је загонетна. Место *их* у призренско-тимочком дијалекту имамо данас *ги*. Можда је *хи* управо једна фаза процеса ка коначном усвајању облика *ги*. Доказа за ову претпоставку, међутим, нема. Још нејасније је *x* у НЕХО. Да ли је то, можда, нека уска локална појава, па се писац текста повео за њом, или је неки други процес у питању, тренутно је немогуће одговорити.

59. Појава замене *x* са *z* позната је црногорским говорима³⁹, али је то процес супротног смера од процеса у овоме тексту. Појава звучног *у* као рефлекса гласа *x* у неким говорима⁴⁰ такође не може помоћи у објашњењу датог феномена.

60. Поред призренско-тимочког *ги*, *гу*, исте форме постоје и у граничним говорима косовско-ресавског дијалекта.⁴¹ Према томе, ако

³⁹ В. Рад. Бошковић, О природи, развитуку и заменицима гласа *x* у говорима Црне Горе. ЈФ XI (1931), 179—196.

⁴⁰ В. Павле Ивић, Два главна правца у развоју консонантизма у српско-хрватском језику, Годишњак Филозофског факултета у Н. Саду II (1957), 168.

⁴¹ В. о томе Речник косовско-метохиног дијалекта Глише Елезовића I—II, СДЗБ IV и VI, Београд 1932 и 1935. Те облике сам нашао и сам у периферним зонама косовско-ресавског дијалекта.

је *gi* добивено од *xi*, то не мора бити везано искључиво за призренско-тимочки дијалекат. Уосталом, у већем делу косовско-ресавског дијалекта постоји данас и *ji* м. *ix*, што такође може бити у вези са споменутиим процесом.⁴²

61. Према мишљењу проф. А. Белића почетак губљења *x* у већем делу српскохрватских дијалеката почео је у 16. веку.⁴³ Дијалекат који је у основи језика Закона о рудницима илуструје ово тврђење.

62. О гласу *џ*. Овај глас се употребљава релативно често у тексту Закона, нпр.

Ћеџана 37, џарнати, шџџа, шџџџа 38, заџарна 43, џџџички 49, џџџарице 50, џџџове 52, џџџгарица 53, џџџгари 55.

Нема ниједне речи са *џ* која није страног порекла. У овом тексту нема турских речи са *џ*, што указује да турских утицаја у језику још није било, као и да се законски текстови никако нису ослањали на турско законодавство.

Нема ни ономаатопејских речи са овим гласом.

63. О гласу *з*. Фреквенција ове фонеме има ограничен домет. Примера је мање него у дијалектима који овај глас и данас имају, нпр. косовско-ресавском, призренско-тимочком и др. Јавља се у следећим случајевима:

кнеза 37, кнезоу 52, 55, кнезь 52, 53, дроузџхъ 37, 42, звезде 51, тръпезоу 55.

Јавља се и као обележје броја:

з. 38, зи. 54.

64. Нема сумње да је овај глас постојао у XV веку. Има га већина споменика средњег века, што делимично може бити и утицај књижевног језика, али га имају и дијалекти за које се може претпоставити да су били у основи Закона о рудницима. Као што је познато, у косовско-ресавском и призренско-тимочком овај глас постоји и данас.

Спорно је да ли је овај глас у XV веку имао фонолошку вредност. Ограничен број примера у овом споменику не даје могућности да се то утврди. Нема минималних парова где би по критерију звучност-безвучност *ц-џз* били диференцијални.

⁴² По моме материјалу.

⁴³ В. Историја српскохрватског језика I, Фонетика, Београд 1960, 105—106.

65. О гласу *j*. Не постоји посебан знак за обележавање овога гласа, што је уосталом карактеристика правописа тога времена. Његова вредност обележава се на следећи начин:

1^о. Лигатурама *ю, на, њ*:

имаю 39, вѣсточноѹ, паразитоу 37, кою 39, знаю 40, тераю 39, Ілію 37, помощію 37, вожію 37, сію, странною, вѣликоѹю 37 итд.

2^о. На почетку речи *j* се такође обележава лигатуром, нпр. юѣ 38, ю 40, њ 50 итд.

3^о. На крају и у средини речи доста је уобичајено бележење *j* вокалом *и*:

ноино, шнан 40, пандоѡт 37, чїнно 42 и др.

66. На почетку речи често нема никаквог конкретног обележја за *j*, нпр.

ѣденю, шщ, ести 40, еговѣ 37 и др.

Никаквог материјалног знака за *j* нема у следећим секвенцама:

1^о. *o + a*: коа 41, 42, 40, 39, проѡа 39 итд.

2^о. *o + e*: проѡеѡѡ', проѡе, своѡ, стоѡ 40, коѡ, своѡм 39, воѡѡѡѡ 51, неѡѡ 44, коѡм 49 и др.

3^о. *o + o*: своѡмѡ 40, коѡм 48.

4^о. *y + e*: прѡѡѡѡѡѡѡѡ 50, трѡѡѡѡѡѡѡѡ 45.

5^о. *e + e*: неѡ 56.

6^о. *o + o*: ѡи (= јој) 42, 43 ѡѡѡ (= јоште) 50.

7^о. *o + u*: кон, ѡнна 37.

8^о. *a + e*: наѡѡѡѡ 51, проѡѡѡ 53.

Већина сличних случајева остварује се и у везама речи, али ту нема ничега посебног у односу на показане примере.

67. У свим овим и сличним случајевима није сигурно да ли се *j* изговарало, али се није писало. У већине споменика средњег века *j* се у сличним ситуацијама испушта. С обзиром на то да је Закон о рудницима писан језиком који има веома много дијалекатског, изгледа да се правописни узус овде идентификовао са дијалекатском ситуацијом. У косовско-ресавском, а и у призренско-тимочком дијалекту *j* се испушта у секвенцама *oa*, *ao*, *ue*, *ae* итд. У косовско-ресавском нема ниједне секвенце изузев *ѡи* у којој се *j* не испушта на исти начин како је то регистровано у овом споменику.

68. Упоредивањем дијалекатског стања са примерима из Закона о рудницима може се закључити да је процес елиминисања *ј* почео знатно пре 15. века и да је био особина многих дијалеката нашега језика. Специјално за дијалекат који је у основици овога текста тај закључак је сигурнији због следећег:

1^о. Текст обилује дијалекатским елементима па нема никаквог разлога да се сматра како је баш ова особина била конзеквентно заступљена под утицајем норми књижевног језика.

2^о. У Закону о рудницима има доста правописних одлика које изражавају дијалекатско схватање стања и веза елемената у ондашњој епоси. Тако је нпр. било писање *џ*, мешање полугласника, писање енклитике као интегралног дела са речју на коју се акценатски ослања итд., нпр.

аколисоу, аколисе, коудее, акомоу и др.

Обележавање њалаталности консонаната

69. Палаталност консонаната означава се по правилу писањем неког од јотованих вокала (лигатурама) иза одговарајућег консонанта:

1^о. Са *а*:

а) *к + а > љ*: Кључевикѝ, пацѝкѝ, загофчикѝ 38, пипиновѝкѝ, пѝликѝ 37, плакѝкѝ 44, свѝракѝ 50, вѝрекѝ, вѝкѝ 55 итд.

б) *г + а > љ*: оугогѝан 42, крагѝа 51, грагѝан 53, новобѝргѝаниноу 56, оугагѝати, оугагѝа 45.

в) *л + а > љ*: пола 39, родѝтелѝа 37, жоуплѝанина 51, коуплѝах 55, шпѝралѝаѝ 43,

г) *н + а > љ*: Пѝанѝанина, вошнѝанина 38, рѝвинѝа, срѝднѝа, наѝдолѝнѝа, наѝгоѝнѝа 50 итд.

Писање *к*, *м*, *ћ* и *г* м. *ђ* рашка је традиција. Међутим, уз ове гласове је долазио одговарајући знак да обележи фонолошку разлику ових гласова према *г* и *к*.

2^о. Палаталност се обележава и са три графичке варијанте гласа *и*:

а) Са *ѝ*:

крѝоки, рѝкѝи 42, прикѝю 56, подвѝгнуѝтѝемѝ 49, наѝвоѝи 51, наѝанѝю, кнѝге 56, нѝх 50.

б) Са і:

продаваюки, износеки 55, говореки 57, доносеки 52.

в) Са ы:

доки (в. т. 26/2).

3°. Са ю

— векиє 42, измекіє 38, оүсхокиє 39, хокиє 48, цекіє 52, плекіє 53.

— догіє 42, твґієм 43, погіє 43, нагіє, прегіє 50 говегіє 53, загіє 40.

— болиє 42, недеље 39, ниегово 44, ниемоу 48, последниемоу, верованіє, коніє 48.

— божліє 49.

4°. Са ю

— мегю, погют, погю, нагют 40, пегю 39.

— вокию 53, вожикию 54, некию 48, векию 47.

— оүчиню 37, крошню 54, мьню 47, в'кн'чаню 48, ню, званю 50, пс'ню 45.

— полю 39, христолювниваго, землю 37 итд.

5°. Има неколико истих случајева где је јотованье счигледно извршено, али се то никаквим знаком не сбележава, нпр.

л + ѡ: волѡмь, неволѡмь 47.

г + о > ѣ: тоугом (= туђом) 39.

н + о > њ: ноино 40, и др.

Алтернатија по звучности

70. Иако постоје бројни примери у којима је полугласник у слабом положају испао, осећање за границу слога у највише случајева није изгубљено. Због тога процес асимилације по звучности није много интензиван. Неколико примера, ипак, указују да је до промена долазило:

1°. У сложеници: исц'ла 49.

2°. У везама речи: з друґжином 56, з друґгомь роупомь 39--40, з друґге стран'к 48, вєс платє 54, з' друґгом' 43.

3°. сведож'ба 42, сведождва 47, св'кждвоу 40, св'кдож'воу 41.

4°. Предлог и префикс ѡт се најчешће тако и пише, али у неколико случајева налазимо ѡд:

ѡд (5) мєрив'ши 39, ѡдличи 44, ѡд'шкьль 47, ѡд г'р'ца, ѡд ѡв'на 55, ѡд некоє, ѡд накази 56.

Ни у једном од ових примера не види се како је дошло до алтернације, јер су гласови иза *đ* по правилу неутрални у овом смислу, али је јасно да више није искључиво *шт* у употреби. О овој појави у латиничком препису је говорено (в. т. 15/6).

Алтернација њо местиу творбе

71. И ова појава није веће фреквенције. Алтернација по месту творбе реализује се само у везама речи, и само у случајевима који су иначе познати и ранијим споменицима нашег језика, нпр. Душанову Законнику и др.

ш ниль 42, 45, ш ном 43.

И ова као и претходна алтернација биле су захватиле дијалекат који је у основи Закона о рудницима. Разуме се, писар се држао и одређених правила у писању по традицији па се ширина ових појава довољно не види. Ових неколико регистрованих примера показују да је процес био у току.

Прелазак в у у

72. У овом тексту *в* као предлог и као префикс на почетку речи у отвореном слогу још увек се делимично одржава, нпр.

в землы 37, вѣ свон градь 37, и др.

вѣсего 37,

Међутим, има случајева кад *в* прелази у *у* нпр.

влезла 44, оу рѣпѣ 38, оу ... полю 42 итд.

Прелазак л у о

73. У дијалекту чији језик је у основи овога текста још увек се добро чува *л* на крају речи и на крају слога:

прихватиль, искал, дал 42, дал' 47, просил 44, продал, вѣшьль 47, двѣль 48, дѣль и дѣл 51 итд.

Облици мушког рода радног глаголског придева нису тако бројни, али и ово неколико примера показују да до процеса карактеристичног за дијалекте који су у основици књижевног језика још није дошло.

Слична ситуација је и са *л* у средини речи испред консонанта, нпр.

понедел'никъ 38, чистил'це 52.

Постоји неколико примера једне исте речи у којој се место *л* у средини речи јавља *о*. Реч је употребљена у неколико варијаната: *цолне*, *цовна* 46, *цона*, *цоном* и др. (*цолна* високонемачке речи *stolle*).⁴⁴ Реч није нашег порекла и изговор би могао бити онакав како су га схватили представници датог дијалекта. Да је ова претпоставка тачна, говори и чињеница што се *л* јавља у алтернацији с *в*. Могуће је да је изговор једноставно био схваћен без *л*.

У многим дијалектима нашег језика изговор страних речи знатно се удаљава од изворног изговора. Уосталом, тако је и у овом тексту у низу примера, нпр. немачко *Mundloch* изговара се као *мѣлохъ*, средњовисоконемачка реч *lebenschaft* изговара се као *лемшатеъ* 39 итд.

У латиничком препису примера за ову алтернацију је више и они показују да је процес у дијалекту преписивача био интензивнији (в. т. 15/8).

Метатаеза *вс-* > *св-*

74. Има примера који указују да процес трансформације *вс-* у *св-* још није завршен, нпр.

всаки 38, *всенепорочни*, *всаго*, *вс* 37 и др.

Јављају се, међутим, примери у којима је метатаеза извршена:

сваки 41, *свѣм* 46 и др.

Неке ситније особине
гласовног система

75. Има више ситнијих особина које се разликују од прилика у књижевном језику, а које су илустративне и за развој тих истих феномена у појединим савременим дијалектима, нпр.

1^о. У речи *шпацдафа* 54 пише се *а* м. данашњег *е*.

2^о. Има почетака сажимања *-оје-* у *о:* свога 43.

3^о. Сажима се са *и* *-оо-* у *о* после испадања *џ* у интервокалском положају: *свѣм* 43.

4^о. Сажимање се јавља и у *неѣ* > *не:*

⁴⁴ В. Закон о рудницима, 89.

да се не волна *зв'вѣти* 39, да се не волна заложити 41, и тои не ница *врѣдно* 44, да ю не волна ... изгнат 44, ере моу не оу законоу 46, тои не оу законоу 50, аколи роупе не драго 50.⁴⁵

5^о. Нормално је очувана секвенца *шиј*, углавном где се и данас изговара, нпр.

пице, ницо 43, цогодер', цо 44, поуца 49 итд.

6^о. Слично је и са секвенцом *жд*: *иждене* 56.

7^о. Реч *сведоџба* пише се као *сведоџ'ба*, а и као *свѣдождвоџ* (в. т. 70/3). Јасно је да је *ч* испред *б* изговарано или као *жс* или је на тај начин обележаван глас *и*. Да је ово тачно, види се и из покушаја да се у правопису и на други начин обележи овај глас, пише се и *ЖД*.

8^о. У такожде 51, секвенца *жд* је место данашњег *ђ*. Нема сумње да је овде сачуван архаичнији начин писања. И у овом тексту, као и многим другим у средњем веку, *ђ* се бележи као *г* + неки палатални елемент.

9^о. Секвенца *чл*- још је увек добро очувана, нпр. *чловѣка* 50, *чловѣкловию* 37.

10^о. Сачувана је и секвенца *чт*- у речи *чтѣтоу* 42. Још нема промене у *шиј*.

11^о. Место алтернације *з/жс*, у придеву *брз* и његовом компаративу, постоји однос *з/жс.ь*: *вржле* 49, *врж'ле* 50.

12^о. Секвенца *-дц-* није још упрошћена, нпр. *сѣдцоу* 44.

13^о. Није упрошћена ни секвенца *-зди-* у *упѣздни* 52.

14^о. У неким случајевима није упрошћена ни секвенца *-шд-*: *шда* 49, у другим је упрошћена, нпр. *шда* 48.

15^о. У облику презента *поч'ме* 50, још нема секвенце *-чи-*.

Фонолошки систем

76. Поред пет стандардних вокала, познатих и савременом књижевном језику и многим дијалектима, у овом тексту је у употреби и један полугласник. У јакој позицији има самогласничку функцију. Промена полугласника у глас *а* минимално је заступљена у овом тексту (в. т. 41).

⁴⁵ У средишњој зони косовско-ресавског дијалекта ова сажимања су такође позната (по мом материјалу).

77. У употреби знака за *џ* има извесне регуларности, али сем претпоставке, нема података који би потврђивали да *џ* има и посебну фонолошку вредност. Незамењено *џ* у неким периферијским и исељеничким говорима⁴⁶ није од велике користи као доказ. Није нађена ниједна позиција у којој се овај знак доследно пише и која би послужила као потврда постојања и самога гласа. На то би једино указивала увећана фреквенција његове употребе после појединих консонаната (в. т. 27).

78. У тексту су регистровани и самогласно *р* и самогласно *л* (в. т. 50—55). Међутим, док се самогласно *р* конзеквентно чува, дотле се самогласно *л* мења у *у*. Нису нађени примери који би указивали да ова два гласа имају и фонолошку функцију кад су самогласни; односно, нема ниједног минималног пара у коме би *р-р* или *л-л* у истом фонетском контексту били диференцијална средства. Овај закључак односи се само на примере из овога текста. Дијалекат је могао имати и богатије језичке односе који овде нису нашли свога одраза.

79. Нема посебних знакова за *ћ*, *ђ*, *њ*, *љ*, *ј*, *џ*.⁴⁷ Међутим, њихове гласовне вредности обележавају се са *к*, *г*, *л*, *н* + неки палатални елеменат. За *ј* се употребљава *и*, што одговара правописној традицији у ћириличким споменицима средњег века, а и стварној вредности овога гласа.⁴⁸

Место *џ* пише се или *ж* или *жд*.

80. У нормалној употреби су *џ* и *х*. Први глас се налази само у страним, други и у нашим и у страним речима.

81. Нема сумње да знак *з* обележава одговарајући глас у језику писца овога текста, али нису пронађени минимални парови којима би *џ-џ* имали фонолошку дистинктивну функцију.

⁴⁶ В. Павле Ивић, Дијалектологија српскохрватског језика, Нови Сад 1956, 209—215.

⁴⁷ Очигледно је колебање у обележавању гласа *žd*. Некад се пише као *ž*, други пут као *žd*. Међутим, његово постојање као посебне фонеме је неоспорно.

⁴⁸ У српскохрватским дијалектима *ј* и *и* нису потпуно издиференцирани. Уз то, у науци је постављено питање да ли *ј* има статус аутономне фонеме, или је то само алофон фонеме *и*.

О АКЦЕНТУ

82. Већина речи у овом тексту је акцентована. Знаком ‘ обележавано је само место акцента. Нема већих колебања у фиксирању места акцента па се може закључити да је писац Закона био већ раније упућен у акценатске проблеме. Највероватније је реч о човеку који је за оно време имао и солидно филолошко образовање.

Иако све речи нису акцентоване, основне акценатске вредности се могу утврдити упоређивањем са савременом ситуацијом.

83. Акценат је стављан, као што се то и данас практикује у највише случајева, изнад вокала. У овом погледу разликује се само ‘, где се акценат ставља иза знака. Није искључено да је до ове разлике дошло из техничких разлога. Знак за ‘ је нешто дужи него остали знаци за вокале. Да би се избегло дуљење текста у вертикалном смеру, акценат је стављан на овакав начин.

84. С обзиром на то да је употребљаван само један знак за акценат, то се о квантитативним и квалитативним вредностима акцентованих вокала може говорити једино ако се упореде са савременим акценатским системима.

Од посебног је значаја што је преношење силазних акцената из финалних и медијалних позиција било већ почело и узело шири замах.⁴⁹ Следећи примери то јасно илуструју:⁵⁰

Мѣрѣи I, рѣдителю, тѣлико, рѣдителѣ, словѣдох, зѣкон, господина, вѣло II, нѣгов, пѣтом, дѣлове III, роудѣу, оучинити, старѣшине, вѣнчана, вѣнца IV, соудом, роудѣ, заложити V, гоувѣ, свѣдочи, вѣлегѣ, потвори, вѣла VI, дѣлова, плѣтѣ, толико, свѣдожѣва, дроугѣвати, свѣдочи, оучинити VII, промѣнила, дѣже, тѣгѣмѣ, в завраню, роудѣу, нѣговѣ, рѣзлогѣ, дроужина, дѣлови, вѣдно, изгоувити IX, вѣла, соудѣ, вѣдарскоу, рѣботѣ, дѣжине X, роудѣ, оучинили, говори XI, свѣтѣа, чѣне XII, рѣда, коупѣа, соудѣна, полѣвиноу, плѣтѣ, крѣве, соудѣнномѣ, штѣговори, крѣвином, вѣло, зѣконом, волѣсти, оучинѣа, дѣлове, потвѣрити, коупѣць, дѣловѣ XII, поклѣнѣа, покарѣати, завранити XIII, пѣстави, посвѣдочи, правѣцем, роудѣ, чѣни, зѣконѣ XIV, дѣветѣ, вѣртили, XV, вѣнчалѣ, зѣконѣ, зѣконнѣ, вѣртили, ѣзвѣвати XVI,

⁴⁹ Има извесних примера који могу бити спорни с обзиром на акценат тих речи у књижевном језику, а и према дијалектима који би могли бити основица пишчевог језика. Међутим, највећи број акцентованих речи је лако објаснити према савременом стању.

⁵⁰ Акценат се цитира према фотографисаном издању Закона о рудницима. Радојичев препис није акцентован.

д'ѣловѣ, залѣжити, прѣкоупивѣши, вравех', жоуплианина XVII, половина, половиноу, глѣва, глѣвѣ, соудити, ниеднога XVIII, соудови, штсече, глѣве (ген. јд.) цѣноу, раѣота, вѣн'ць XIX, жоуплианинѣ, прѣдава, чинити XX, жѣна, властѣлинскога, латинех', латинѣ XXII, латин'скы, неговѣ, синорь, шведѣочи XXIII.

85. Понегде није сигурно да ли је реч о ' или ^, нпр.

1^о. У акузативу јд. именица жен. рода данашње II врсте: роудѣ, страѣноу и др.

2^о. То исто важи и за ниеднога. Има дијалеката, нпр. тако је и у косовско-ресавском⁵¹, у којима у овој позицији алтернира ^ и '.

86. Велик број речи је с непренесеним акцентом. Сразмерно их је много више него речи у којима је преношење остварено.

Процес је несумњиво био у току. У том смислу говоре и делимична колебања у бележењу акцента, нпр.

оучинила—оучинила, воєводино—воєводе, половиноу—половиноу, разлог—разлог, динаре—динаре и др.

87. Друкчијег карактера је акценатски дублет дроугѣвати—дроуговати. Овај дублет и њему слични постоје и данас у косовско-ресавском дијалекту.⁵²

88. Има извештан број примера које је тешко подвести под неки данашњи акценатски систем, нпр.

1^о. годѣноу III, слобѣдна III, шпралѣти IX, записници, верѣвана X.

2^о. Роудничѣнина, кошничѣнина, трепчѣнина III.

У речи *слободна* овакав акценат може настати аналогичном према *слобода*, али је порекло акцента у осталим речима прве групе тешко одредити.

У другој групи је, изгледа, био устаљен овакав акценат за већину именâ на *-анин*. То, уосталом, може бити и чисто локална ствар.

89. Акценатска слика презентирана у овом тексту упућује на то да су већ у време писања Закона квантитативно-квалитативне прозодијске вредности имале и фонолошку функцију.

90. Број прозодијских фонолошких фактора био је исти као и у дијалектима основице савременог књижевног језика. Дистрибуција,

⁵¹ По моме материјалу.

⁵² По моме материјалу.

међутим, није сасвим иста. Евидентна разлика према савременом књижевном језику јесте и велики број непренесених акцената, пре свега, из медијалних позиција. Исто тако, има непренесених акцената и из финалних позиција, нпр.

законъ, искать III, тѣгѣмъ, имать, своѡмъ IV, шпѣтъ, разлогъ, еднѡмъ IX, начинъ⁵³ XII, напорѣда XIV, поповъ XIX, четврѣтъ XXI и др.

91. Из ових и сличних примера може се релативно лако, поредећи са савременим језиком, извући закључак и о постојању квантитативних опозиција у преакцентским положајима. Разлике у квантитету после акцентованог слога нису ничим обележаване па је тешко одредити где су се све налазиле.

Да ли су постојале фонетске разлике између вокала у акцентованим и неакцентованим слоговима, из текста се такође не види.

92. Бележење акцента је, као што је речено, углавном врло коректно и прецизно. Не би се могло рећи да је само традиција одлучивала у томе. Писац Закона је, по свој прилици, био из дијалекта у коме је преношење било увелико активан процес. Проблем је како разрешити питање којој дијалекатској формацији припада оваква дијалекатска структура. Нема никакве сумње да данашњи косовско-ресавски дијалекат, по овој особини, не би никако могао бити основица пишчевог језика. На највећем делу територије косовско-ресавског преношење кратког акцента из финалних слогова је остварено, али се зато дугосилазни акценат нормално налази у овим позицијама. С друге стране, у овом дијалекту је мало примера да се дугоузлазни акценат налази ван пенултима. Уколико се и јавља, место му није стабилизовано, нпр. *napisao—napisào, stràne—strānē, glāvama—glāvàma*⁵⁴ итд.

Писац је могао бити пореклом из неког дијалекта који је већ знао за ово преношење. Новобрдска средина вероватно није била дијалекатски јединствена. У њој су живели људи с разних страна. Било их је доста из приморских области, Дубровника и других приморских градова. Није искључено да је писар, живећи у тој средини, усвојио многе дијалекатске особине новобрдске области, али је осећање за акценат задржао из свог говора.

⁵³ У косовско-ресавском постоји у неким од ових речи сличан акценат, нпр. начин, разлог, своѡм. Материјал је из средишне зоне косовско-ресавског дијалекта, из говора околине Трстеника.

⁵⁴ В. о овоме Д. Јовић, Трстенички говор, СДЗБ XVII, Београд 1968, 31.

Ако као полазну основу узмемо акценат, онда је јужноморавски говор још мање могао бити у основици овога документа.

Истина, треба имати на уму да је текст из XV века, значи пре великих сеоба, па многи наши закључци имају само хипотетички карактер.

93. Акценатски систем овога списка показује да је померање силазних акцената за један слог према почетку речи почело пре XV века. Ширина процеса у овом документу, писаном почетком XV века, овакав закључак сигурно потврђује. Према томе, овај податак донекле коригује претпоставку проф. А. Белића о хронологији ове појаве. Он, додуше, не говори кад је процес почео, али тврди да је извршен у току XV века.⁵⁵

94. У Душановом Законнику (Призренски рукопис) бележење акцента није овако регуларно и прецизно као у Закону о рудницима. Уз то, место акцента у Душановом Законнику је врло често друкчије.⁵⁶

РЕЧИ И ЊИХОВЕ ПРОМЕНЕ

Именице

95. У дијалекту који је у основици говора писца Закона већ су се извршиле многе промене које падежни именички систем увелико приближавају или савременом књижевном језику или неком од постојећих дијалеката. Падежни систем има мало елемената који би указивали на везу пишчевог говора с неким делом призренско-тимочког дијалекта. На основу овога може се претпоставити следеће.

1^о. Могуће је да јужноморавски дијалекат није још увек био развијен у данашњем смислу.

2^о. У основици текста није морао бити јужноморавски говор.

3^о. Мало је вероватно да оваква структура облика може бити резултат доследног придржавања норми књижевног језика. Кад би тако било, не би биле регистроване иначе бројне промене у свим областима према старијој развојној фази нашег језика.

⁵⁵ Белић дословно каже: „У току XV века, у једном делу наших говора, по свој прилици у Херцеговини извршило се померање ова два стара акцента (° и °) за један слог према почетку речи . . .“. В. Основи историје српскохрватског језика I. Фонетика, Београд 1960, 160.

⁵⁶ С обзиром на то да поређење ова два акценатска система нема посебног значаја за овај рад, материјал из Душановог Законика се не наводи.

96. Особености именичког фонда према савременом језику су следеће.

1^о. Рударски термини су по правилу страног, углавном немачког порекла.⁵⁷ Највећи део их је изговорно преиначен, највероватније према говорном осећању представника дијалекта који их је усвајао први. Велик број таквих именица у савременом нашем језику не постоји.

2^о. Известан део именица словенског порекла су данас веома ретке или никако не постоје.

Именице мушког рода данашње I врсте

97. Известан број именица се пише с полугласником на крају, друге не, нпр.

свѣтъ 37, законъ 37, рокъ 44 и др.
закон 38, запис 44, глас 45 итд.

О овоме је већ говорено (в. т. 33).

98. Именица *човек* пише се на два начина: *чловѣк* 46, *човека* 56. Очигледно је да се секвенца *чл-* упрошћава.

99. У именици латинин 55 још нема елиминисања једног од два узастопна слога *-ин-*.

100. Пише се још увек *-л* на крају у неких именица: *ѣпал* 51, *дѣла* 51.

101. Именица *стоуп* јавља се само у овој форми. Тако је данас у косовско-ресавском дијалекту (в. т. 54—55).

102. Данашње именице на *-ѣц* још имају секвенцу *-ѣць*:

палѣць 52, *прѣкоупѣць* 52, *венѣць* 53.

Овако је и са именицама на *-ѣк*

момѣк 55, *гвоздичѣк* 56.

Генитив јд.

103. Јавља се с предлозима, с обавезном одредбом и без предлога:
— *месеца геноуѣѣа, вѣсе дѣни живота моего* 57.

⁵⁷ В. о овоме Н. Радојчић, Закон о рудницима, 73—90.

³ Јужнословенски филолог

- законикъ ... Стефана Деспота, светаго Симеона 37.
- има рока, не боуде гварка 38, ни да може в'кнца 39, не оузима една к друуге поуџа 40, ннеднога посла 52, ни хл'ѣва 53.
- ѡт патрїарха кур' спирїдона, ѡт в'сего народа 37, ѡт еднога пара 42, ѡт товара, ѡт ѡвна 51, ѡт тар'ца, ѡт пр'ѣкоупе 55.
- кромѣ кнеза или цариника.
- износеки из града 55,
- без оупроса 42, без' динара 54.
- до рока 41.
- оу оубарара 41.
- поср'ѣд града 55.
- пр'ѣгнѣ ѡв'ѣда 53.
- два д'ѣла 51, ѣ. конга 45.

104. Последња два примера показују да је у току процес формирања бројне конструкције, али, као што ће се видети, уз бројеве од 2—4 налазе се и облици множине.

Датив јд.

105. Ни облик овога падежа, као ни претходни, не разликују се од данашњег. Наставак се пише двојако, оу или ѡ, али је то, као што је општепознато, исти наставак.

- вь в'кликомоу амир'ѣ паразитоу 37, кь ц'ѣхоу 49.
- глоба кнезоу 51, да кажоу ѡр'варароу 39, гваркь гваркоу 41, платїа хоутманоу и дїакоу 42, ... или друугомоу члов'ѣкоу 46, ед'нѣ дел ... кнез'оу 51, пр'ѣмникѣ быти по нас пр'ѣстола господарства моего 57.
- да се не доужит новов'р'ганиноу 56.

Акузатив јд.

106. Акузатив једине употребљава се у слободној форми и са предлозима, али према савременом језику нема неких битнијих разлика, нпр.

- прїѣхъ съв'ѣтъ, да имь оучиню законь 37, наидоше вышесречен'не члов'ѣке к'д., Коина, Коукашина 37—38.
- въ ... градь 37, за в'ѣтръ 38.
- за ѣ. понедел'нике 38.

Занимљив је пример акузатива уз број три. Место генитива, односно падежа бројне конструкције, употребљен је акузатив мно-

жине. Ово потврђује ранији закључак да бројна конструкција, у дијалекту који је у основи овога текста, још нија била формирана

Вокайив јд.

107. Употребљен је само један пример:

дла'ти сьмь врате ... половиноу аспири 47.

Инструментал јд.

108. Употребљава се типичан инструментал оруђа и у томе нема разлика према књижевном језику:

килавом оудари 39, 8крѣпих¹ ... залтопечатником¹ 57, метноут гвоздичком 56.

109. Има и псеудосоцијатива:

сь швомь 45, сь своємь жам'коцком 46.

110. Инструментал места без предлога:

иде шонор'томь 48, провѣе прав'цемь 49, провоемь наги 51, новем провоемь 43, новем¹ шлагом 43, коем шлагом 49.

111. Следећа група примера разликује се од претходних:

да се залага законом¹ 41, ниеднемь соудом 40, речен'ним шбразомь 56.

112. Следећи пример је специфичан и битно се разликује од савременог језика:

да се личи (објави) штроком оуф'варарскемь 51.

113. И следећи примери инструментала с предлозима одговарају савременом језику:

прѣд соудом 44, прѣд оувараром 44, за граганиномь 55.

114. Инструментал јд. именица м. рода има наставке као и данас: *-ом* или *-ем*. Репартиција ова два наставка је доследно спроведена. Ако је финални наставак тврд, наставак је *-ом*, ако је тај консонант мек, наставак је *-ем*. Иза секвенце *-ий-* наставак је *-ом*. Реч је, истина, о једном примеру и то у речи страног порекла па није сигурно да је тако увек.

Локатив јд.

115. У локативу једине употребљавају се два наставка:

по р'ѣдоу 39, по соудѣ 45, по ... оутвороу 47, по законуу 52, по градоу 53.

ш кнезѣ 52, ш крѣгѣ 39, ш слоноу 49, ш лазѣ 42, ш записоу 43, ш карѣ 45, ш нароучникоу 47, ш вѣтроу 51, ш трѣгѣ 53.

ш вожику 54.

на пазарѣ 53, на столѣ 48, на трѣгоу 53.

оу градоу 56, ѣ законѣ 46, оу цѣхоу 50.

по днѣве 45, ш соудѣ 52.

У локативу јд., по примерима овде употребљеним, изгледа да је скоро потпуно преовладао наставак -у. Свега два примера су с наставком -е: *йо днѣве* и *о суде*. Први облик употребљен је у изразито прилошком значењу и значи *д н е в н о*.

Судећи по локативу, нема ни помена о продирању аналитичке дефлекције, мада се промене очигледно врше у падежном систему па се примери њихови рефлектују и у овом споменику.

Номинатив мн.

116. Номинатив се јавља по правилу с наставком као и у савременом књижевном језику:

чловѣци, оурѣбарари, хоутѣмани, маршани 40, маѣшанини 43, гварци 42, записници 56, люди 45, дѣлови 46, конїи 49, работници 51, царинници 52, роуп'ници 53, соудови 52, швѣтери 54, подзѣв'ци, властници 55.

Напомене:

1^о. Именица *маршанини* јавља се и у скраћеној форми *-маршани*.

2^о. Колико се види из примера *делови*, *судови* инфикс *-ов-* је већ обичан.

3^о. Од именице *део* номинатив је *делови*, али и *делове* 44, 50. Нема сумње да је овде реч о аналогiji према именицама које су имале овакав наставак у номинативу множине.

117. Још увек постоје два облика, од две посебне основе, за номинатив од именице *човек*: *чловици*, *люди*.

Генитив мн.

118. Као и у савременом језику употребљава се и с предлозима и без предлога. Највећи број примера је без наставка:

вивших¹ царѣ 57, и доврнх¹ чловѣкѣ 56, светых ... краљевѣ 57, выст изъшъствіе иноплѣмен'ник 37.

и шт граганѣ 55, шт латинѣ 55, шт предѣлѣ градских 56, кто шт гварѣкѣ 43, шевѣнѣ соудовѣ 51.

119. Генитив уз бројеве је такође највећим делом без наставка:

има ѣ. сеж'нѣ 38, плати ... дѣ. перпер 45, от ѣ. вравѣ 51, по ѣ. динарѣ 54.

120. Генитив с наставком је углавном уз бројеве и количинске прилоге, али га има и у два друкчија случаја:

ѣ. литрѣ динара, из ѣ. сежниа 48.

много дѣлова има, мало дѣлова прихватиа 42.

от дѣлова 43, шт инѣхѣ архіеренѣ¹ 37.

Наставак у ген. мн. упућује на дијалекте у којима је ова особина развијена. Реч је о дијалекту који је већ у 15. веку имао интензивнији развој падежног система који одговара у многим особинама савременом књижевном језику. Резултати тога развоја били су јачи од традиције и нашли одраза у пишчевој писменој пракси.

121. Специјалан случај је генитив архіеренѣхѣ. Ту је, по свој прилици, преношење локативног наставка у генитив, али из твр-дих основа, или је ово комбинација локатива с другим падежним наставцима у множини који на крају имају -е. Пример је из текста Деспота Стефана.

122. Најзад, и у овом падежу има неколико речи које имају инфикс -ов-, -ев-, усвојен за извештан број именица, нпр. делова, судов, краљев.

Датив мн.

123. Наставак у дативу мн. је стари. Још није дошло до процеса синкретизовања овог падежа с инструменталом:

да платет ... хоут'маномѣ 48, забрала е жам'коцѣ гвар'ком 45, ако се не плати работником¹ 50, а поур'гаром трети дѣлѣ 51, не дав'ши га роупником 54, све да е записником¹ 44.

Акузатив мн.

124. Облици акузатива мн. нису у већем броју заступљени у тексту:

шловодих сїо землю и градовѣ, да се нандоут кѣ, чловѣке доврѣ, нандоше вышеречен'не чловѣке 37, променила гварке 43, и постави динаре ... да има половиноу дѣлове 38.

Један део облика је као у савременом језику и употребљава се у истим везама с другим речима. Међутим, у извесним позицијама, особито у бројној конструкцији, облик акузатива употребљава се у позицији за генитив. Слично је и у следећем примеру: половиноѣ дѣлове м. йоловину делова.

Инструментал мн.

125. Употребљено је само неколико примера овог облика:

- 1^о. зарѣчив'шим се печатми ... 40.
- 2^о. да иде ... с поургари и доври люди 52.
- 3^о. шгледав'ши оур'вараром' и доврѣми чловѣци 42.

Примера је мало па је немогуће успоставити тачан систем овог облика. Међутим, *йечайми*, указује да је дошло до извесног процеса мењања старог инструментала.

*Именице средњег рода**Номинатив јд.*

126. Употребљено је релативно мало именица средњег рода. господ'ство 57, коло 55, шглиевѣ 55, дрѣжало 48, брашно, вино 52. кровопшчениѣ 50, полоувраждїѣ 51, изъшьствїѣ 37.

127. О извесним фонетским особеностима у именица ове групе већ је говорено (в. т. 75/12). Треба напоменути још да остаје неупрошћена секвенца *-иц-* у дѣтца 47 и *-дсїѣ-* у господство.

Генитив јд.

128. Нема разлике према именицама мушког рода, нпр.

моего господства 57, да се не доужит злата ради 56, ш законех новаго врьда 57, штъчьства ми 37, прѣко пола 46, шт сѣдїѣ мѣста 47, ни вокїа 55.

Датив јд.

129. Употребљен је мали број облика овог падежа у именица средњег рода:

закон ... вокоу и сочивоу 53, и нице стопанинъ синорь оучинити колоу 56, да си има синорь колоу 56, да донесоут господствоу ми 37.

Акузатив јд.

130. Употребљени су следећи примери:

прѣдох въ свои грады ново врьдо 37, лежале соут¹ много врьме 39, да стави прѣко врани дрѣво 39, чинно срѣвро коуцаю 56, вставила шнои мѣсто поусто 42.

шт говедо, ѿ динарь 51.

Према савременом књижевном језику су разлике само у следећем. Место генитива *много времена* употребљено је *много време*. То се и данас чује у дијалектима, између осталог и у косовско-ресавском.

Што се тиче употребе предлога *шт* уз акузативни облик, ту могу бити две ствари. Или је ово писарска грешка, или је то пример продирања аналитизма у падежни систем. Мало је примера који би потврђивали ову другу могућност.

Инструментал јд.

131. У облику инструментала нема разлике према књижевном језику:

оучнише ... повелѣиѣмъ 38, коритѣмъ¹ изъмекѣ 38, зва подвижноутѣмъ 49, своем полема 40.

Локатив јд.

132. Облика локатива има доста. Употребљавају се са различитим предлозима, нпр.

по човеколюбію, по повелѣнію 37, по нашѣдствію 40.

въ вѣнчанію 39, въ еденію 40, въ ... полю 42, въ паснанію 40, въ потезанію, въ припѣщенію, въ явленію 40, въ званію 50, въ виноу 51, въ месѣ 53, въ вѣскрѣсенію 54, въ забранію 44.

оу ... полю 39, оу мѣстоу 55, оу срѣцоу 44, оу годицоу 48.

на мѣстѣ 38.

Генитив мн.

133. Употребљена су само два примера:

шт друзѣх мѣстехъ 48, из ревьрѣ зове 50.

Први пример је специфичан. Генитив *месѣх* може бити аналогичном према *друдзех*. То се могло остварити и из тежње за конгруенцијом.

У косовско-ресавском, нпр. постоји *на све месѣе, на друге месѣе, на две месѣе*.⁵⁸ Ово је несумњиво остатак двојине. Према томе, не би се могао искључити ни утицај двојине на формирање овог облика. Даље, могуће је претпоставити и утицај наставка за локатив. Овакав закључак се намеће утолико пре што је иначе у косовско-ресавском дошло до парцијалног синкретизма генитив/локатив, мада би оваква форма више одговарала ситуацији у црногорским говорима. Пример је ипак усамљен па по свој прилици и није од веће важности.

Други пример је без наставка *-а*, што је иначе карактеристика и именица м. рода ове врсте (в. т. 118).

Акузатив мн.

134. Нађен је само један пример:

шо годер нан (10) де на роупоу, или крамъ или ратъ, или оужа 43.

Инструментал мн.

135. Употребљен је само један пример:

соукна ... с поуци 54.

Локатив мн.

136. И за локатив има мало примера:

ш дръвѣх 55, ш колѣхъ 57.

Наставци су стари. Још нема никаквих промена које би одговарале савременом стању.

Именице женског и мушког рода на -а

137. Фреквенција ових именица је релативно велика. Има их доста које су страног порекла.

⁵⁸ В. о овоме, Д. Јовић, Трстенички говор, СДЗБ XVII, Београд 1968, 85.

Номинатив јд.

138. Завршава се на *-а* или *-ца*, нпр.

Плезда, глава 51, воевода 52, плоча 54, жена 55, вакцина 56, протопопа 52, соукна, врека 54.

Генитив јд.

139. Облика генитива јд. је доста па се може утврдити систем наставака за овај падеж:

1^о. *шт ... вѣре, шт ... работе 56, шт прѣкоупе 55, плати шт цовне 39, от манке ми кнегинице милице 37, шт роупе 44, плати шт шихѣте 45, шт свое ѡсмице 46, шт сѣдѣе 47, шт воде 49, шт свое воле 49, шт краве 55, ѡ накази 56.*

2^о. *без книги 55, без мѣре 41, без плате 54.*

3^о. *ш крѣгѣ роупе 39.*

4^о. *и помошѣю ... прѣчистѣе вогоматере 37, прѣко пола дроуге роупе 46, светаго ... савы 37, видеѣши повежденѣ земли 37, шт фраган них вере 55.*

5^о. *ѡо наге роуде 40, много роудѣ нашло 41, да плати глобе 52.*

6^о. *да соу дѣжинѣ, ширине 45.*

7^о. *кроме ѡсмицѣ 40, кроме воеводѣ 55.*

8^о. *роупа конѣ роупе да ... 39, кон воеводѣ 52.*

9^о. *до срѣдѣ вечера 41.*

10^о. *а оу срѣдѣ вечера 41.*

11^о. *боудѣ оучинѣа потрѣбе ради 43, ради некое пизѣме 44.*

12^о. *ѡсвѣнь ѡсмице 42.*

13^о. *с кое стране, з дроуге странаѣ 48.*

14^о. *на ѡвѣ странаѣ 48.*

Генитив јд. именица ове групе у морфолошком смислу занимљив је у следећем:

а) Готово све именице усвојиле су наставак *меких* промена. Пише се као *-е* или *-ѣ*, или је то несумњиво један наставак.

б) Остало је нешто мало именица с наставком *-и*, односно *-ы*: *накази* (т. 2^о). Није сасвим сигурно да ли је ова именица деклинирана као именице основа на *-а*, па према томе овај пример нема велику вред-

ност.^{58a} Затим *Савы, земли* (т. 4⁰), што у овом тексту већ изгледа као архаизам. Примери су из текста Деспота Стефана.

Датив јд.

140. Употребљене су следеће именице у овом падежу:

цшовне е закон 49, закон ... рывѣ 53, роупа да е цшовне 39, да роупе ... плати 49, користѣ да нест роупе 50, да да цшоне 50, шт неѣга не воеводѣ 51, да дава воеводѣ 54, ни коупле ни продае цѣкноу поставити 53, да роупе роупе не ... 39.

к рѣне 48.

За датив је уопшген наставак тврдих основа, али се пише на три начина: *-е*, *-це*, *-ѣ*. Најчешће се употребљава *-е*.

Овакав развојни процес несумњиво упућује на дијалекте у којима је датив уопштио наставке тврдих основа. Најближи Новом Брду је косовско-ресавски дијалекат па се може претпоставити да је морфолошка структура датог говора, у овом смислу, била иста као и у косовско-ресавском. И овде не може бити говора ни о каквој традицији у писању. Чињеница да је усвојен само један наставак, говори да је писац водио рачуна о карактеристикама говорне основице свога дијалекта.

Акузатив јд.

141. Облик акузатива нема разлике према књижевном језику. Разликује се делимично једино правописно. Пише се као *оу*, *ѣ* и *ю*:

1⁰. *страноу, землю, роудѣ, ѿлю 37, Николаѣ, годиноу, четтоу* итд.

2⁰. *оу рѣпѣ 38, да е оу сведож'воу с всталеми люд'ми 45.*

3⁰. *шо годерѣ нан (10) дѣ на роупоу 43.*

142. Мало је примера акузатива с предлозима па се из текста не може утврдити који су све предлози ишли са овим обликом.

Инструментал јд.

143. *а силом 43, продад кривином' 47, волм' или неволмь 47, правом мѣромь 53, другоим рѣпомь 48, хокне роупомь 48, некм кривином 47, тѣгомь шавномь 45, спен'зомь оучинѣа 43, шавномь потеже 43, свомь шслицомь 40, тоугом рѣдом 39.*

^{58a} Вук бележи именицу *паказа* у својем Речнику, али с друкчијим значењем него у Закону о рудницима.

владајућомъ вѣсточною страною 37.

с книгомъ 47, з другоюмъ роупом 39—40, и з' другоюмъ се роупомъ караютъ за 43.

У инструменталу је готово потпуно преовладао данашњи наставак -о.м. У једном примеру налази се само наставак -ю, али је реч о архаизму.

Локатив јд.

144. И облик локатива, као и датива потпуно одговара данашњој ситуацији у косовско-ресавском дијалекту. Усвојен је наставак тврдих основа. На тај начин, остварен је потпун паралелизам с дативом, нпр.

по неволи, по неправде, по правде, по мѣре 47.

ш вѣре 37, в рѣпе и цовне, ш старѣшине 39, ш сведожѣе 46, ш потворе и продае 46, ш плате 50, ш ... воеводѣ, ш ковнице 52.

вѣ землы 37.

Последњи облик се издваја од осталих, али је то и у овом тексту архаизам.

Номинатив мн.

145. У овом падежу нема никаквих разлика према савременом језику и низу савремених српскохрватских дијалеката. Једине разлике су у правопису, али то није суштинског значаја.

цигнѣ 38, шмице 40, ногѣ 48, гловѣ 51, глове 55, клашине, црвие, скорѣне 54, виче 55, роупе, шанѣнѣ 39, мѣре 48, работе 52, плоче 54, коже 55.

Генитив мн.

146. Употребљено је мало примера:

глове ... шт плоча 55.

за оувѣнене рѣп 39.

кроме законехъ работех, кроме другоух работах 43.

Генитив и ове групе именица илуструје започети процес утврђивања наставак -а. С друге стране, постоји и облик локатива у функцији генитива р а б о т а х, а затим и р а б о т е х. Овај други пример је, изгледа, настао аналогично према з а к о н е х из тежње за хармонијом облика.

147. Следеће именице у савременом језику се јављају само у облику једнине. У овом тексту, међутим, имају и генитив множине.:
за свѣтыхъ господ¹, вивших¹ господ¹ 57, шт властел 55.

Датив мн.

148. Употребљен је само један облик који није имао никаквих промена према старијим фазама нашег језика:

како и другѣм рѣпам 39.

Акузатив мн.

149. Употребљен је само један облик и он се не разликује од акузатива у савременом језику:

роупа коа не може све свое равоте шпалатъ 43.

Локатив мн.

150. Употребљава се још увек стари наставак у овом падежу:
у гловахъ 55, у фран'гарицахъ 53, у ващинах¹ 51, у своих ващинах 47, у шавинахъ 43, у шмицахъ 40, у рѣпахъ 38, у злогох роупн'нехъ 41.
на рѣпахъ 50.

Именице женског рода на ѝ

151. У овом тексту их има веома мали број. Исто је тако и мало падежних облика употребљено, па се само парцијално може успоставити слика падежног система ове групе именица.

152. Номинатив јд.: рѣч 56.

153. Генитив јд.: волести ради, ни солы 55.

154. Акузатив јд.: да моу оузмоу шноуи користъ 42.

155. Инструментал јд.: и помошю вожѣю 37. Овај облик је иначе архаизам и у овом тексту.

156. Локатив јд.: по смръти 37, у помокѣи 49.

157. Генитив мн.: з. педи, ѡ. педи 45, ѡд. людѣи 38.

Именица *људи* је, разуме се, мушког рода, али има деklinацију по овој врсти.

*З а м е н и ц е**Личне заменице*

158. Систем личних заменица у принципу не показује разлике према књижевном језику. Наравно, постоје извесне разлике у појединим падежним формама. Комплетан систем ових речи није могуће реконструисати, јер у овом споменику сви облици нису употребљавани.

Заменица за њрво лице

159. У номинативу јд. употребљен је само облик *азь 57* и он је као у старословенском језику. Употребљен је у тексту Деспота Стефана.

160. Генитив јд. је нешто веће фреквенције, узимајући у обзир све личне заменице. За 1. лице употребљена су само два примера:

еже прѣжде мене ... 57, прѣжде мене вило 57.

161. Датив, јд. је далеко веће фреквенције:

за живота господства ми 57, светопочив'шаго ... ми родитѣла 37, роупа ми се не прѣстолаа 46, не трѣвоуют' ми 44, погы ми заложн 44, шт манке ми 37, влцина ми е 57 и др.

У употреби је само енклитичка форма ове заменице.

Заменица за друго лице

162. Употребљен је веома мали број облика ове заменице, што је и разумљиво с обзиром на карактер овога споменика. Од ове заменице налазе се само облици датива:

ево ти делови 44, дал' ти сѣм вратѣ ... да ти соу аспри ... начѣст 47.

Заменица за треће лице

163. Употребљени су облици за мушки и за женски род. Облици мушког рода не разликују се од данашњих, нпр.

он или он'

За женски род се такође јављају облици у данашњој форми, или се тим облицима додају партикуле, нпр.

она 43, онаи не прѣво работала 43.

164. Генитив јд. Налази се само један пример:

а шт нѣга ѣ воеводе 51.

165. Датив. јд. има доста облика за мушки и за женски род:

да моу е бащина, докле моу прилега, те моу запира {56, да моу се оузме 51, да моу е старица 35, ако моу не драго 39, да мѣ оузмоу 42.

Наставак је оу или 8, што се своди само на правописне разлике.

За женски род се налази већи број облика датива:

да ши се плати 45, додѣ ши не ви прѣшли 49, да ши се да 49, да ши се оузме 49, тоиш се прѣви ... погоуби 49, како ши се рече ... 53.

Датив се пише с почетним ш, изузев у једном примеру Тоиш (= то јој), где почетно И- може значити и конкретно обележавање јоте.

166. И у акузативу је употребљено по неколико примера за женски и мушки род:

тко га палачи 52, да га рыхна 49, ако ви га изнашли 42.

У мушком роду се налазе само енклитичке форме.

За женски род:

да ю поставе оу ... 55, и роупе ю зовоу, докле ю роупа ..., да ю има оу своємѣ полю, що годер догне на ню 50.

Употреба акузатива на ю у женском роду одговара данас таквој истој употреби у призренско-тимочком и косовско-ресавском дијалекту. У оба ова дијалекта такав облик је велике фреквенције.

167. И у инструменталу јд. има облика и за мушки и за женски род:

1^о. доуговати ш нимѣ 42, да ю пагнаю ш нимѣ 45, тере нимѣ ... мѣроу да поуца 49.

2^о. да се ш ном оугага 49, роупа е тоу да петеже ншм 46.

У облицима нема никакве разлике према савременом језику. Асимилација по месту творбе у неким случајевима налази се и у савременим дијалектима. То је управо у вези предлог + падежни облик.

168. За локатив јд. употребљена су само два облика:

аколи на ним стоупа не стси 57, докле на ним стоуп ... стси 56.

Овакви облици локатива су помало несвични, мада има дијалеката где су инструментал и локатив синкретизовани. Проф. А. Белић тумачи да је до синкретизма дошло аналогисм према једначењу

инструментала и локатива множине. Белић наводи примере и из XIII века, али за њих каже да нису поуздани, а не зна се ни како је до овога једначења дошло.⁵⁹ Сва је прилика да је ово у XV веку била особина народног говора.

Лична заменица за свако лице

169. Облици ове заменице по правилу се не разликују од данашњих.

170. У генитиву јд. употребљен је само један пример:
СТАВИ МѢСТО СЕВѢ 47.

171. У дативу јд. је такође мало облика:
СЕВѢ ДОБРО ДА ОУЧИНИ 43, КЪ СЕВѢ ПРИПОУСТИЛИ 42.

172. У акузативу су само два примера:
ДА СЕЧЕ И ПОД СЕВѢ И НАД СЕВѢ 48.

Као и у дативу, и овде је на крају -ѣ.

Овде би данас нормалније био инструментал. Да ли је ово почетак формирања аналитичког типа деклинације, није сасвим сигурно. Овакве рекције, уосталом, има данас и у косовско-ресавском дијалекту.

173. И у инструменталу је само један облик употребљен:
ДА ПАВНАЮ МЕГЮ СОВОМЬ 44.

174. Најчешћи облик ове заменице је, у ствари, енклитички облик у дативу:

ДА СИ ... ДРЪЖЕ 37, ДА СИ ИМА 43, ДА СИ ДОНЕСЕ 45, РОУДѢ ДА СИ ДОНЕСЕ 45, РОУДѢ ДА СИ ИЩУ 45, ДИНАРЕ ДА СИ ПЛАТИ 47, ДА СИ УТКОУПИ 56.

175. У множини заменице за прво и друго лице скоро нису ни употребљаване. Нађен је само један пример у тексту Деспота Стефана и то је облик акузатива:

ПРОЋЕМНИКѢ ВЪТІ ПО НАС⁶⁰ 57.

⁵⁹ В. Историја српскохрватског језика II/1: Речи са деклинацијом. Београд 1962, 122.

⁶⁰ У косовско-ресавском је забележена слична употреба: *иде за њо мене* (По моме материјалу).

176. Номинатив мн. заменице за треће лице је веће фреквенције:

шны наидоше 37, оны да поустеть, шни коино се прѣю 45, шни да не штаве 45, ере сѣ шны ... до рока, ако би шни кога ... 45.

177. Генитив мн. има неколико примера ове заменице:

ако шт ниχ¹ не би было, не би се шт ниχ нико гавѣа 47, да моу нитко шт ниχ¹ не оузымане 48, коали шт ниχ¹ сѣгѣши, ако се шт ниχ¹ 55.

Сви облици су с предлогом шт, свугде се на почетку пише н-, али се свакако изговарало као њ-. Сви облици су пуни, што је и природно, јер су употребљавани с предлогом који иде само с пуним облицима.

178. Датив мн. има више примера и сви су енклитике:

да имъ оучиню 37, пощо им е поставлено 54, да имъ заличи 42, да им речи не приме 45, да им се шгѣдаю, да имъ дадоу 45, да имъ соуде 52.

179. У акузативу мн. јављају се и пуне и енклитичке форме. Карактеристично је да се употребљавају и специјални енклитички облици у овом падежу. Поред их налази се и хи. Није искључено да је ово почетна фаза развоја призренско-тимочког *ги*. Можда је почетна фаза била метатеза елемената *их* па је касније дошло до формирања данашњег система. (О овоме х в. т. 58.)

180. Ово хи одговара косовско-ресавском *џи* у истом падежу. Паралелизам ових наставака и призренско-тимочког *ги* је очигледан, мада су резултати различити.

181. Систем облика за акузатив изгледа овако:

1^о. ако ихъ не шткѣпи 51, друуги ихъ воудѣ коупита 47, да их помага 45.

2^о. да их има како свѣ 47, що годерѣ хи сретѣ 45.

3^о. да се оу них сврактѣ 50, що е да за них 47.

182. За инструментал је употребљен само један пример:

кѣи соут властници под ними 55.

Овде је н- коначно везано за *ими*, али није дошло до промене облика у данашњем смислу.

Именичке заменице

183. Поред основних, употребљени су и неки облици сложених именичких заменица. Иако је фреквенција облика ових речи велика, цео систем се не може реконструисати, јер сви потенцијални облици нису употребљени.

Заменице тко, ко

184. У номинативу је употребљено више облика:

тко е љвѣа 57, ако се шт них¹ тко потисне 55, ко моу чим¹ поможе 50, тколи се нагне 55, а тко се оухвати 55, ако се тко нагне 54, кте год се намефи 41, ако их не шткѣпи тко оу сѣѣдоу 51.

Карактеристично је да је у употреби још увек тко, али се слаби полугласник не пише између *ѣ* и *к*.

Само једном је употребљено ко. То може бити и случајно испуштање почетног *ѣ*-, али никако није искључено да је овај облик почео да продира у говор.

185. тко + ли се пише заједно. Неакцентовано ли акценатски је било део целине са тко, па се схватало као део једне исте речи. Тако се, уосталом, енклитике схватају и данас у већине људи с недовољним школским образовањем.

186. ктѣ год се пише обично одвојено. Акценатски су то биле, по свој прилици, две посебне речи. Тако је и данас у неким дијалектима, нпр. у косовско-ресавском: *кѣ гдѣ, кѣ гдѣ*.⁶¹

187. За генитив је употребљен само један пример

ни шт кога речъ да не имаю ... 45.

188. У дативу је употребљено неколико примера:

ѣре комоу се не драго оугагати 45, комоу прода 47, ... комоу мѣра шда 48.

На крају се још увек јавља -оу. Нема облика са -е или облика без вокала.

189. За акузатив је употребљен један пример:

ако ви шни кога припоустили 45.

⁶¹ По моме материјалу.

⁴ Јужнословенски филолог

Овде се потврђује оно што је речено за наставак у генитиву: $-o > a-$. На тај начин успостављена је хармонија с одговарајућим именичким наставцима.

190. Инструментал:

да си има с кымъ ... 42, ... кимѣтѣ ѡсвѣдочи 41.

Други облик је непрозиран. Смисао текста упућује да је реч о вези *чим што (ше) осведочи*. Употреба *ким* м. *чим* је свакако својеврсна, али из текста није могуће видети да ли је ово генерална особина говора или можда само стил писца.

191. Као што се види, *кто* м. *ко* у овом тексту је још увек обична појава, али се види да је дошло и до процеса замене *кто* са *ко*. На тај начин и овај текст потврђује закључак проф. А. Белића да је у XV веку дошло до утврђивања облика *ко*. Белић овако објашњава ову појаву:

„... с друге стране, под утицајем *кога*, *кому* итд. дошло је доста рано *ко*, већ у 15. веку“.⁶²

Заменица *що*, *џа*, *что*

192. Облици ове заменице употребљавају се у заменичкој и у везничкој функцији како је и данас. Ево неколико примера:

1 ^о . а <i>що</i> е ниже 51.	5 ^о . а <i>що</i> се ѡ продавахъ 55.
2 ^о . <i>що</i> годеръ хи срете 45.	6 ^о . а <i>що</i> соу глобе ѡсвѣнкъ ... 51.
3 ^о . за динаре <i>що</i> се ковоу,	7 ^о . а <i>що</i> е рѣпни соуд ... 52.
4 ^о . <i>що</i> бываю глобе 55.	8 ^о . а <i>що</i> соу мале равоте 52.

193. Фреквенција заменице *што* била је очигледно врло велика, што сасвим одговара савременом језику. Међутим, облици за све падеже нису употребљени. Нема нпр. генитива и датива.

194. За акузатив је употребљено више облика:

1. да соу волни соудити *що* е вредно 56,
2. да плати ... *що* ю има 50,
3. да гледаваю *що* се продава 53,
4. *што* годеръ¹ напје 44,
5. *що* сам пригоди 55,
6. *що* моу да вогу 42.

195. Поред наведених постоје и следеће везе:

крѡме *що*² = сем онога што; *кто* ви на *що* платѣа 42. Обе везе су мало необичне за савремени језик.

⁶² Историја српскохрватског језика II/1: Речи са деklinацијом, Београд 1962, 126.

196. У тексту је употребљен и облик *что*, и то у језику главног дела Закона. Могућно је да је овај облик био још жив у дијалекту у XV веку. На то упућује и паралелно постојање облика *кто*.

197. И за инструментал има мало примера:

цона колиџ цѣхоу чил¹ поможе 49, комоу чимъ поможе 50.

Судећи по ова два примера, инструментал се није разликовао од овог облика у савременом књижевном језику.

Заменица нитко, никто

198. Употребљен је већи број примера, али само у номинативу. Према томе, немогуће је утврдити да ли је било неких специфичности у осталим падежним облицима.

не ви се ... нитко гвѣа 47, да моу не може нитко завранитъ 48, да моу нитко шт них¹ ... 48, да не прѣкоупи нитко 54, да не има нитко ... посла, да не има нитко за тои ... 52, и не запра моу нитко, да не вол¹нь нитко 56.

У номинативу постоје облици и с метатезом и без метатезе. Облик *нитко* употребљен је само једном. Метатеза је, дакле, била увелико извршена у овом говору.

Заменица ницо

199. Употребљен је само један пример у акузативу:

да не вол¹нь шт роупе ницо штнесе 44.

На основу овог једног примера не може се закључити да ли није било и облика са *-а* у номинативу односно акузативу.

Придевске заменице

200. Облици ових заменица су бројни, али такође нису сви употребљавани. Због тога је немогуће показати у целини какав је био систем облика ових речи.

Демонстративне заменице

201. За номинатив јд. има повелик број примера у мушком роду:

тъ не соуд¹ царинч¹ски 52, таи ... да плати 49, шнаи [коуп¹ць 47, да моу штговори шны 47, швы чловѣкъ штставѣа 46.

202. Номинатив јд. женског рода:

шваи роупа 40, шнаи роупа 49, таи мера да се плати 48, таи (рупа) да е стареа 39, доскле не нагиє шнаи роупа 46.

203. Номинатив јд. средњег рода:

тон и оу законоу, не тон оу законоу 50, то ив се прѣво погоуви 45, то и нонно, тон све да се дрѣжи 48.

204. Употребљено је неколико облика номинатива јд. каквоћних заменица:

да моу се ззме такон (лој) 54, такови (човек) да си шткоупи главѣ 56, томоу е такон закон 47.

205. За облик номинатива јд. карактеристично је следеће:

1^о. Партикула *-и* веома се често употребљава у номинативу сва три рода. Облици без партикула су малобројнији.

2^о. У мушком роду има облика с неизмењеним *ь* а *а* испред партикуле *-и*, али има и облика у којима је ова замена спроведена.

3^о. Каквоћна заменица се јавља у две варијанте: **Такои** и **такови**, што се иначе очувало и до данас.⁶³

206. За генитив јд. је знатно мање облика:

Мушки род: шт тога е воєводе 51, шт тоган цо се нагиє 51, и того матере владичице наше 37.

У генитиву је употребљен и један облик генитива јд. старе заменице *съ*:

сего ради зкѣпих³ 57.

Карактеристично је да је генитив са *-о* као и форма **Сего** употребљена једино у тексту Деспота Стефана.

207. **И** у дативу јд. употребљен је ограничен број примера:

томоуи е законь 56, томоу е такон закон 47.

ако е драго шнен роупе 42.

208. Поред наведених облика постоји и један пример датива заменице *съ*:

златопечатникоу семоу 57.

⁶³ В. А. Белић, о. с. 131.

Ово неколико примера датива има следеће одлике:

1^о. Сви облици, сем датива заменице **Ћ** имају партикулу **-И** на крају.

2^о. У женском роду наставак је *-е + и*. Нема сумње да је *е < ѓ*, што је као у савременом косовско-ресавском дијалекту.

209. За акузатив јд. употребљен је релативно велик број облика:

1^о. *мимо тои да не кадѣ* 48, *за тои моу не може ...* 48, *за тои да им дадѣ* 45, *на тои друга ... да се не води* 42.

шњи коупѣ на шви начинѣ 47.

2^о. *да потеже ... ѿ тѣ шихѣтоу* 46, *да мѣ оузмоу шноуи користѣ* 42. *шловодихѣ сѣно землю* 37.

3^о. *шставили шнои мѣсто поусто* 42.

4^о. *франгарица коа хлѣвѣ продава тѣ чини инакѣвѣ хлѣвѣ* 53.

Облик акузатива, као и осталих падежа, праћен је најчешће партикулом **-и**. Облик *сѣю* не налази се у главном делу текста. Што се тиче примера *инакѣвѣ*, значење му је и *никакав* и *дружчији*. Према томе, може се сврставати и у заменице и придеве.

210. Инструментал јд. има следеће примере:

ѣкоѣпихѣ ... сѣимѣ златопечатникомѣ 57.

сѣ швемѣ оустановомѣ 57, *какѣ да се онемѣ оустановомѣ* 53.

Наставак у мушком роду је *-ем < ѓм*, што упућује на дијалекте у којима је замена *-ѣ* била доследно екавска. Овакав наставак је данас у косовско-ресавском дијалекту.

211. Локатив јд. има следеће облике:

на шнемѣ шноорѣтоу 56.

стане на шнемѣ дрѣветоу 56.

вѣ симѣ да не волѣнѣ 56.

Облика локатива је мало. Наставак је по правилу *ем < ѓм*, што везује пишчев говор за дијалекте у којима су синкретизовани датив, инструментал и локатив јд. у заменица и придева. Такав је, нпр. косовско-ресавски.

212. Облик *симѣ* је једини пример употребе облика ове заменице у главном делу текста. Сви остали су у уводу и закључку, дакле у тексту Деспота Стефана.

213. У номинативу мн. постоји само облик за мушки род и само од заменице *ѡни* или *ѡнан*.

Према томе, овим је ограничена могућност утврђивања система номинатива за све заменице овога типа у сва три рода. Употребљени су следећи примери:

ере сѡ ѡни гварци до рѡка 48, па соу почели ѡпетѡ ѡни гварци 41, аколи би ѡни, аколи би ѡни записници 46, и ѡны, ѡ. люди да несоу ... 53.

214. Генитив јд. Употребљено је мало примера:

ѡсвен ѡнеѡ ѡ. поѡр'гарѡ 55.

ѡт таковиѡѡ да неѡ тврѡдо 56.

Облик *ѡнеѡ* је од *ѡнѡѡ*. Тврда промена у XV веку је још постојала. У косовско-ресавском је та промена и до данас очувана.

Облик *таковиѡѡ* је највероватније настао мешавином придевске и заменичке промене.

215. За датив мн. употребљена су два облика али, судећи по контексту, спорно је да ли су у множини:

ѡнем лавом да не волна ... четету оучинити 42.

а ѡнем'зи вѡтѡѡѡ да не може лиѡроу искати 38.

У оба случаја текст је помало нејасан. Први пример може бити схваћен и као инструментал јединице у функцији локационог обележавања места.

216. За акузатив су употребљена два примера и сасвим су недовољна за неко уопштавање и закључке:

ѡкрѡпих' сја писанја 57.

негю ѡваи два шонофта 49.

О облицима заменице *сѡ* и њиховој употреби у овоме тексту је говорено (в. т. 212).

Посесивне заменице

217. У номинативу јд. јавља се, пре свега, посесивна заменица за треће лице и у сва три рода:

тко га оузвиѡ да ѡ негоѡ, тко седне на шѡр'ѡѡ да ѡ негоѡѡ 38, негоѡѡ троѡд' 56, тко ю ѡзвиѡ негоѡ ѡ 49, докле ... ѡскеѡочи негоѡ ѡ 56

Као што се види, разлика према савременом језику нема.

218. У номинативу јд. је употребљена неколико пута и заменица **Њино**:

то е **ноино** 40, тои е **ноино** 40, то [е] **ноино** 43, то и е **ноино** 48.⁶⁴

Ова заменица постоји данас у косовско-ресавском и призренско-тимочком дијалекту.⁶⁵ У Закону нису нађени сви падежни облици ни облици за сва три рода па то отежава сигурније упоређивање са истом заменицом у споменутиим дијалектима. Међутим, и само постојање ове заменице од посебног је значаја за ближу локализацију дијалекатске основице језика овога текста. У призренско-тимочком забележен је облик **њојн**⁶⁶, а у косовско-ресавском потпун падежни систем и сва три рода: **њојан**, **њојна**, **њојно** итд.⁶⁷

Облици ове заменице настали су несумњиво од датива јд. **њој** + **њн** **њојан** итд. Посесивни датив овога типа постоји и данас у косовско-ресавском, нпр.

*син џу и она или сна џоц и она ишд.*⁶⁸

219. Употребљено је неколико облика и за генитив јд.:

могџо господства, в'се дани живота могџо [57, молитвами ... родителја могџо 37.

Примери овог облика заменице за 1. лице су употребљени у уводу и закључку. Карактеристични су и по вокалу *-о* на крају.

У овом падежу има и неколико примера заменице за треће лице и посесивне заменице за свако лице:

1^о. **шт** **негове** **бацине** 47.

2^о. **прѣкко** **ноинога** **пола** 42.

3^о. **шт** **своѣ** **воле** 49, **Из'** **свога** **пола** 43.

У генитиву јд. средњег рода уопштено је *-ога* м. *-ого*, али само у главном делу текста.

Интересантно је да је дошло до сажимања у свога, што је данас ретко у косовско-ресавском дијалекту.

⁶⁴ У латиничком тексту ова заменица постоји, али се тамо пише *њејно*, што значи да се друкчије и изговарала.

⁶⁵ В. Павле Ивић, Дијалектологија српскохрватског језика, Нови Сад 1956, 113.

⁶⁶ В. А. Белић, Дијалекти Источне и Јужне Србије, СДЗб I, Београд 1905, 21, 90, 423, 456.

⁶⁷ В. Д. Јовић, Трстенички говор, СДЗб XVII, Београд 1968, 123—124.

⁶⁸ По моме материјалу.

220. И од заменице *наш* употребљен је један облик у генитиву јд.

и тога ... *матере владичице наше* 37.

221. Датив јд. *Нађен* је само један пример:

и *непољмен'ноу вѣти моємъ златопечатникоу* 57.

Још је очуван вокал *ѣ* на крају.

222. Има више примера употребе акузатива, али ни они не обухватају све посесивне заменице:

1^о. *оу свое поле докы, да се врати свака оу свое поле* 40, и *да плати свое* 44, *ѡа моу требоуе на потребѣ свое* 45.

2^о. *Тколи ... свою вациноу да* 56, *свою вациноу* 47, *вѣз'вратих се вѣ землю свою* 37.

3^о. *прѣдох вѣ свои градѣ* 37.

4^о. *ако заге оу нѡино поле* 40.

У морфолошком погледу нема разлика овог падежа и истих облика у савременом језику дијалеката чије су особине сличне језику овога списка.

223. Инструментал јд. За овај падеж има неколико примера:

съ свем своємъ, роупа коа иде свѡм шавнѡмъ 46, *не може свѡм ѡшмиѡмъ* 40, *ѡпрашат свѡм шавнѡм* 43.

У мушком роду је наставак тврде промене како је данас у косовско-ресавском дијалекту.

Ова иста заменица у инструменталу женског рода два пута има сажимање: *свѡм*, што указује на две ствари. Прво, *ѡ* се у интервокалском положају није изгварало, и друго, долазило је до сажимања. Постоји сличан процес данас у косовско-ресавском дијалекту. У његовој средишњој зони каже се, нпр. *своом*.⁶⁹

224. У локативу јд. још увек нема сажимања *-оє-*, што се види из следећих примера:

да има ... оу своем полю 39, *ѡо ю има оу своемъ полю* 56.

225. Номинатив мн. употребљен је само једном:

*сѣродници*⁷⁰ *ѡино соутѣ дѣлови* 42.

(О партикули *но* в. т. 319/3^о).

⁶⁹ По моме материјалу.

⁷⁰ У латиничком препису је *srodnici*.

226. И за акузатив мн. није употребљено више примера:

да има свѣ свое дѣловѣ 38.

да е лих све свое дѣловѣ 38.

Употребљени су само облици средњег рода.

227. За локатив мн. су нађена само два примера:

во своих ващинах 42.

Сачуван је наставак меких промена.

свака роупа 8 своех¹ вслицахъ ... да нице 50.

Овде се налази наставак тврдых промена. Значи да је процес уопштавања тврдых промена био у току. Према облицима других заменица могло би се констатовати да је већ у XV веку утврђивање специфичне дијалекатске структуре било у већој мери извршено.

Заменица сваки, свака

228. Општа придевска заменица није употребљена у свим падежима. Тако се не види целовит систем облика.

229. Номинатив јд. има облике за мушки и за женски род:

1^о. сваки да не верованъ ... 41, сваки да боуде ... 45, а сваки ковачъ ... 54.

Овде се очигледно по традицији пише *ы* на крају.

2^о. волна е свака роупа ... 46, продана свака 52, свака оу свое поле 40.

230. Заменички облик иде и испред и иза именице. Ако би ово била дијалекатска особина, то би значило да чвршће устаљивање места атрибута испред именице долази знатно касније, касније и од Вукових времена.

231. У дативу јд. има два примера:

словодно е свакомоу 48, свакомоу е слободна ... 38.

У овом падежу се још увек чува оу на крају.

232. Инструментал јд. има само један пример:

коши хокіе ... сваком¹ да мѣри 48.

233. Локатив мн. Употребљен је само један облик:

во всаких потрѣбныхъ сѣдовѣх 37.

Локатив мн. очуван је још у старом облику. Нема једначења с инструменталом и дативом, што је за ово време и сасвим разумљиво. Уз то, овде је очувана секвенца *вѣ-*, што је иначе познато, између осталог, и дубровачким споменицима.⁷¹

Заменица вѣс, све

234. Номинатив јд. постоји за мушки и средњи род:

1^о. *све вѣстало ... 45, тои све да се дрѣжи 48, све да е записником ... 44.*

2^о. *сѣвѣ се вѣс сѣвор 37, а вѣстали хар'чь вѣс 48.*

235. У средњем роду нема мешања облика *све* и *сво*, што је карактеристика савременог језика.

У мушком роду нема замене полугласника са *а*. У латиничком препису долази до ове промене често.

236. За генитив јд. постоји само један пример:

шт вѣсего сѣвора 37.

У овом случају нема метатезе *вѣ-*, али има других примера у којима је метатеза остварена.

237. У акузативу јд. мушки род има облик *вѣс*. Средњи род *вѣе* и *в'ѣс*, што је, разуме се, исти облик:

жам'коць вѣс да плати 41.

да си донесе све 47, све да прима 50, да их има како св'ѣ своју 42.

238. У инструменталу јд. су два примера:

сѣ свѣм своѣмъ 46, џе код зафар'на чимъ може свѣмъ тои е ноино 40.

Инструментал је сачувао стари наставак. Наравно, извршена је замена *ѣ* са *е* и метатеза иницијалне секвенце.

239. Генитив мн. Има само један пример:

прѣкко св'ѣх' њ. сежнѣ 50.

У овом облику наставак је старе тврде промене, што се такође данас налази у косовско-ресавском дијалекту.

⁷¹ В. А. Белѣћ, Историја српскохрватског језика II/1: Речи са деκлинацијом, Београд 1962, 129.

240. У акузативу мн. употребљено је више примера:

да има свѣк дѣловѣ 38, да е лихѣ све своје дѣловѣ 38, да прѣвн-
васть ... в'се дѣни живота моего 57, да моу оузмоу ... за свех 42.

Морфолошки је необичан облик за свех. Консонант -х је нео-
чекиван. Није искључено да је овај облик настао аналогично према
генитиву множине. До појаве синкретизма могло је доћи и аналогич-
но према синкретизму генитив /акузатив јд., кад се ова заменица упо-
требљава уз именице које обележавају бића.

Заменица некон

241. У номинативу јд., као и у осталим падежима, употребљен
је ограничен број примера:

ако моу се види некон кривѣ 41, ако ю некон цѣхѣ ... 50.

Овакав облик и данас постоји, али није карактеристичан ни за
косовско-ресавски ни за призренско-тимочки дијалекат. Настао је
свакако комбинацијом *не* + *који*.

242. За генитив је употребљен само један пример:

од некое стране излази 56.

243. Акузатив јд. има више примера:

аколи би роупа некон паоуњ оучинила 50, да ши да ... за некон
оугогани 42, или некон ризик ... даи 42.

некою чететоу оучинити 42.

244. Локатив јд. има само следећи пример:

по некое неколи 47.

Овај падеж идентичан је генитиву јд, што је као у данашњем
косовско-ресавском дијалекту. Синкретизам ова два падежа у заменица
настао је највероватније аналогично према именичким наставцима.
Овај пример, поред осталих, указује да су се основне карактеристике
косовско-ресавског говорног типа увелико формирале у XV веку.

Придеви

245. У номинативу јд. употребљен је повећи број придевских
речи, углавном мушког и женског рода:

да е лихѣ 38, да е дѣвиль 48, стади гварѣк 46, плаци мрѣчни 54
а еднострѣк (вар'ханѣ).

бар'хан моушки 54, прѣкоупца вок'ни, вин'скы, рѣпни соудъ, кол'ски работникъ 52, црковни соудъ 52, и събра се въс съвор градскы 37. да се не прѣкоупоуе цаоуг роупни 51, а штали е хар'чъ въс гвар'чки 48, бар'ханъ жен'скы 54.

да моу е вакцина словодна 46, голѣма роуда 42, поуста штала 43, ере е за мѣроу вѣдна 39, вѣкка добра.

водар'ска работа 45, аколи ви книга соудина 47.

Напомене:

1^о. У номинативу јд. нема много разлика према савременом језику. Придеви су описни или посесивни. Наставци су као и данас, ако се изузме писање појединих наставака по традицији.

2^о. Придеви су углавном неодређеног вида, али има и понеки пример одређеног вида, нпр. стафи гваркъ.

3^о. Има неколико придева који данас не постоје, нпр. лихъ, мрѣчни, роупни, а има и таквих који су познати и савременом језику, али се не употребљавају у онаквим везама као што то налазимо у Закону, нпр. кол'ски работникъ, прѣкоупца вок'ни, вин'скы.

4^о. Из наведене групе придева изразитије се издваја: кон' плоча по, ѣ. дннар. а ине плоче по, а. итд. 54. У члану где се овај пример налази, утврђују се цене плоча. Сва је прилика да је ово стари посесивни придев, чије остатке налазимо данас у петрифицираним *Никољдан*, *Јовањдан* итд.

5^о. У облицима на -ски и сл. наставак је и или м, за мушки род. У једном примеру постоји и -и.

Није лако данас утврдити да ли је овакав наставак написан по традицији или је то покушај обележавања дужине наставака. Пре ће бити да је ово по традицији. Исти пример се налази и у латиничком препису.

246. За генитив јд. није употребљено много примера, али и ово неколико облика јасно указују на тенденције развоја форми у времену кад је овај споменик писан:

шт црвога брва, шт старога гварка 46, прѣко пола словоднога 46, що штало словоднога пола 39.

из градскога метоха 41, без оупроса гвар'чкога 42.

светопочив'шаго ми ... 37, законикъ влагочѣстиваго, христоролюбиваго, молитвами светаго ... родитела 32.

за завѣнене рѣпе новѣ и ветѣхе 41.
и того в'сенепорочнѣи матери 37.

Карактеристике генитива су следеће:

1^о. Изузимајући уводни и закључни део текста, сви примери имају наставак *-ога* у мушком и средњем роду. Наставак *-аго* припада архаичнијем језику, карактеристичном за дворски, званични стил писања.

2^о Облици за женски род су као и данас, али придев *vetih-* не постоји у савременом књижевном језику. Облик *в'сенепорочнѣи* припада истом начину писања као и облици на *-аго*.

247. За датив јд. има само један пример:

половиноу коуплскомѣ воєводѣ 51.

Сем очуваног вокала *-у* на крају, све друго је као и у књижевном савременом језику.

248. За акузатив јд. су облици бројнији:

за встали жам'коць, видев'ши безаконни жам'кошь 44, да оучини новѣ шлагѣ и нов провон 49.

и оу тетрагѣ оубарар'скы запише 97, да запише оу ... велегѣ царнички 41.

рѣдохъ вѣ ... ново вѣдо 37, догнѣ оу мѣрно поле.

или новоу или вѣтѣхоу 45, роупоу мѣрноу 41, за мьрноу роупоу 50.
на всталѣ користѣ 50.

вѣ вѣликоу 37.

1^о. Одлике акузатива јд. су следеће: Облик *вѣликоу* је из уводног дела текста. Тако се и може објаснити чување овога архаизма.

2^о. Везе *мьрнѣ роупоу* и *мѣрно поле* данас не постоје.

249. Инструментал јд. има довољно облика који омогућавају дефинитивније објашњење еволуције овога падежног наставка:

зафарна новем провонѣ или новем' шлагом или новем' каш'лом' 43.

да моу се личи штроком [оубарарском' 51, да не вол'на фарнати шпкѣн' скым шлагом 43, съ оубараровем штрокомѣ 40.

да не може мѣроу имать тоутом рѣдом 39.

ко се воудѣ шпкѣнскомѣ спен'зомѣ оучинѣа, с кнѣгомѣ соудѣномѣ 47.

Наставак *-ем* везује говор писца текста за косовско-ресавски дијалекат. Међутим, после замене *ѣ* са *е* могао се извесно време очувати

и у дијалектима који су касније усвојили наставак *-им*. У овом тексту, иначе, има још увек понеки наставак на *-им*, нпр. *шпкн'ским*.

250. И за локатив јд. има повећи број примера:

у трѣгѣ роупнемѣ 53, у едению роупнемѣ, оу словодном пољу 40.
у кол'ском законѣ и рѣпнем 52, у павнаню гварач'ком' 48, у званю
шонском' 50, у законѣ шонском' 48, у мернем' пољу 48, у потезаню рѣпном
45, у павлению гварачкомоу 46, у помокнн шонске 49, у гварачком платѣ 50.

За мушки и средњи род наставци су *-ем* и *-ом*. Први наставак је веће фреквенције и упућивао би на процесе који су карактеристични за косовско-ресавски дијалекат. Међутим, примери указују да још није дошло до формирања јединственог наставка.

У женском роду наставак *-е* је као у данашњем косовско-ресавском, али наставак *-оу* показује да ни у овом роду није уопштен један наставак.

Облик гварачкомоу једини има *-у* на крају. Нема сумње, да је тај вокал већ био схватан као покретни елемент у овом падежу.

251. И у номинативу мн. примера има довољно:

кон соут в'кци ... 37, встали властници 55, поусти встали 47,
двори люди 45, двори члов'кци 42, двовни соудови 52, рѣкви подв'чни 54.
шо соу кол'ски соудови 52, гроуди говегне 53.

Морфолошких разлика према савременом језику нема ни у овом облику.

Има, међутим, лексичких разлика. Фреквенција придева *дро-бни* данас је сведена на минимум, мада је изгледа у Вуксово време овај придев био веће фреквенције. Особито се често употребљава уз именицу *б и с е р и*.⁷² Придев *йодвучан* данас не постоји.

252. Генитив мн. има следеће примере:

и кон ... *шт старех'* приспе 38, *шт црњех'* вравѣ 51, *не може ...*
кроме законех' работех 43, или *дрогех'* работех законитех 43.

Замена *ѣ* са *е* оставила је овакав наставак тврдих промена. Недостају придеви меке промене из којих би се могло видети да ли је један од наставака почео да се уопштава за овај падежни облик. Овакав наставак данас има косовско-ресавски дијалекат, али недовољан број примера обе промене не дозвољава сигурнији закључак о структури овог облика у XV веку.

⁷² Вук Стефановић Караџић, Српски рјечник. У Београду 1935. године.

253. У акузативу мн. употребљен је такође изванредан број примера:
закон за поусте роупе 39, а едностроуке нанколие, и вѣтхе скор'ни
54, за ине големе работе 52, да се найдоут кѣд. чловѣке доврѣк 37.

254. У инструменталу мн. карактеристичан је наставак *-еми*. Овакав развој указује на тенденцију сличну у косовско-ресавском дијалекту у којој је уопштено *-ема*. Финални вокал *-а* је у овом наставку свакако касније стабилизван.

Следећи примери показују карактеристике овога падежа:

да е оу сведож'воу с шеталелии люд'ми 45, углѣдав'ши ... доврѣли
чловѣци 39.

зарѣчив'шим се печатми царинчѣским 46.

Једино је у овом последњем случају сачуван стари наставак.

255. И локатив мн. указује на процес усвајања наставка карактеристичног за косовско-ресавски дијалекат. Наравно, у косовско-ресавском наставка је без *-х*.

ш залогах роупн'нехъ 41, или по старех шлаговех¹ 46, потрѣбных
сѣдовѣх 37.

ш швчих вравех¹ 51.

Као што примери показују, још није дошло ни овде до дефинитивног прихватања једног наставка.

256. Употребљен је и изванредан број придева за место и време:
свака роупа школ'на 46, средни и најдолни тере најгорни 50,
оурбарарь последни 48.

У морфолошком погледу ови облици номинатива јд. не разликују се од савременог стања.

257. Датив јд. има само један пример:

а послѣднемоу друуга мѣра (да се плати) 48.

258. У акузативу јд. је неколико примера:

поидох¹ на вѣсточноюу страну 37, нехо теке запокони жам'кощъ 44.

У вѣсточноюу још није сажета финална секвенца. Пример је иначе, као и већина сличних архаизама, употребљен у уводу.

259. У генитиву мн. је један облик употребљен:

за прѣждних господ¹ коупно 57.

260. Релативно честу фреквенцију има придев *инџ*.⁷³ Има облика у генитиву јд.: или инога кога *чловѣка* 45, у инструменталу јд.: да *иномѣ шанбномѣ потеже* 43, у акузативу мн.: *ине плоче да . . .* 54, за *ине голѣме равоѣ* 54 итд. У морфолошком погледу нема ничег специфичног у облицима овог придева. Лексички је интересантан јер одражава старије стање у развоју нашег језика.

К о м њ а р а њ и в

261. Употребљено је неколико облика компаратива. То су компаративи од придева и од прилога. Наводимо их све:

1^о. да не вољѣ веки *искати* 44, *векию* половиноу *платѣа* 47, да има *дѣлове* *веки* 42, а за *веки* *веровани* 48, *заложитѣ* за *веки* 42, прѣво *сѣм* има *веки* *дѣлове* 42.

2^о. *ризик* за *вољѣ* *роупѣ* *данѣ* 42, *може* *волю* *правдоу* *показати* 48.

3^о. *далѣ* *сѣмѣ* . . . *мѣню* половиноу 47.

4^о. *тан* да *ѣ* *стареа* 39.

Напомене:

1^о. Облик *стареа* је као у данашњем косовско-ресавском дијалекту. Додуше, то није једини дијалекат који чува овакве облике, али с обзиром на то да је најближи Н. Брду, говори и о извесној повезаности у развоју појединих феномена.

2^о. У реченици *четвѣртѣ* *галовича* *наиволи*, *по*, *нѣ*. *динар*. *ѣ* *полоша*, *дѣ*. *динар*. 53 облик *полоша* одговара грађењу компаратива у призренско-тимочком дијалекту. Сличан пример је и *потаквѣ* (лошији): *Кожоухѣ* *наиволи* *по*, *ѣ*. *динар*. *ѣ* *потаквѣ* *по*, *ѣ*. 54.

С у њ е р л а њ и в

262. И облика суперлатива је мало. У овом случају највеће фреквенције су придеви са суплетивном компарацијом:

1^о. *наимѣна* *четвѣртѣ* *врава* *наиволи* 53, *четвѣртѣ* *галовича* *наиволи* 53.

2^о. *џо* *ѣ* . . . *платѣа* *наипослѣднѣи* *жам'коцѣ* 42.

Суперлатив придева *ѡоследнѣи* је карактеристичан. Одговара суперлативу *најѡрви* који се чује у дијалектима. Има га, измѣђу осталог, и у косовско-ресавском.⁷⁴

⁷³ Облик номинатива није употребљен у овом тексту.

⁷⁴ По моме материјалу.

Бројеве

263. О бројевима нема ништа посебно да се каже што већ није речено у претходним одељцима (в. т. 21).

О глаголима

264. Текст Закона не даје могућности да се прикаже цео глаголски систем. Природа списа и ограниченост садржине одређивали су и фреквенцију појединих глаголских облика, појединих лица, па тако систем није у целини дат.

Презенџ

265. Структура презенте не одговара сасвим структури овог облика у савременом језику, што је и природно. Облици за сва лица не јављају се с подједнаком фреквенцијом па се дефинитивнија слика може дати једино за 3. лице једине и множине. За нека лица облика нема или су врло бројно ограничени па није сигурно да није било и друкчијих наставака.

266. За прво лице јд. употребљени су облици оучиню 37, мзлю 57. Оба облика су из текста Деспота Стефана. Извесна старина је већ и због тога могла бити очувана, мада никако није искључено да су стари облици још увек постојали.⁷⁵

267. У облику оучиним 44, наставак је -м од тематских глагола. То доказује да је процес ширења овога наставка постојао и у језику писца, али, изгледа, још није био завршен.

268. Наравно, употребљава се и облик сџм 42, али је ово атематски глагол, па не даје могућност да се утврди докле је процес утврђивања наставка -м дошао.

269. За 3. лице јд. облика је много више, па се сигурније може утврдити структура облика за ово лице. Налазе се два типа наставака:

1⁰. Облик с наставком \emptyset :

потврди 27, врани, из'мекџ, седне, џ, има, оузвџџ, дава, приспџџ, боудџџ, да, догџџ, не доидџџ, постави, иџџ 38, оусече, оузиџџ, седа, нагџџ, провџџ, се зове, се плати, наидџџ, оусхокиџџ, оудари, се кара 39, погџџ, иде, загџџ, нагџџ, изџџ, се врати 40, потеже, се штличи 41, оузима, стане, шгледа

⁷⁵ Проф. А. Белић наводи да се -м у првом лицу јд. јавља од XII века у глагола с основом на а-, а тек од XV века и у других глагола. В. Историја српскохрватског језика II/2. Речи с конјугацијом, Београд 1962, 57.

40, плати, запише, се залага, се личи, постави, се види, се потвори 41, се оупраша, заличи 42, сретe, се ѡхоте, помага 40, швeсече, прѣзвiе 46, не оузыми, не равота 47, истери 49, поможе, подвигне, оуз'зове 49, поч'ме 50, се рече 53, се шiе 54, продава, добива 53, вываю 55, неe, подьпорe, запира, метне, падне, прилега 56, продаде 47 итд.

2°. Јављају се и три облика с наставксм -т:

Доужитъ, произволитъ 57, нет 50.

Од три наведена примера један је из текста Деспота Стефана, један и у савременсм језику може имати -и, а само облик доужит не одговара новоусвојенсм уопштенсм наставку за ово лице. Не може се сигурно рећи да ли је у овсм случају реч о чувању правосписне традиције или је у дијалекту пишчевсм још увек било остатака старог наставка. Сигурно је једино да нестаје и навика за писање овога наставка.

270. У овом лицу има неколико облика који у савременсм језику звуче архаично или су сасвим ретки, нпр. прилега, поч'ме, се потвори, подвигне, истери. Неки од њих су врло стари, налазе се и у другим словенским језицима, или у неким нашим периферијским дијалектима.⁷⁶

271. Пада у очи релативно чешћа појава глагола с префикссм уз-

а к'да ѡзыше мѣроу, потолѣ кто оусхоки оуз'вити 39, аколі ю цѣхъ не оуз'зове 49, коа ... роупа ... оуз'равота 43.

Ово није честа особина ни призренско-тимочкег ни косовско-ресавског дијалекта с којима би језик овог спеменика могао бити у ближој вези.

272. У 3. лицу мн. употребљен је такође велик број примера:

имаю, соу, оучине, дрѣже 37, тераю се, сретоу се, стоe, погю 40, кажоу 39, знаю, провiю 40, гоувѣ 41, плате, оузмоу 42, се дрѣже 43, боудоу 44, гледаю, дадѣ, штаве, равотаю, ишоу 45, се караю, шгледаю, соудѣ, шстаноу, чине, излезѣ 47, могоу, оугодѣ 48, се ковоу 52, с'шiю 54, шгледаваю, несоу, режоу 53 и др.

273. У 3. лицу мн. има повише примера и с наставком -т:

наидоут, соут, донесоутъ 37, погют, да поустет, нагют 40, се караютъ 43, не трѣвоуютъ 44, да дадоут 45, платет, прѣгрѣшет, се изгоубет 51, раз'раветъ 53, франгарет, искѣвет 55, вывают 56.

⁷⁶ О глаголском облику и с т е р и в. Павле Пивић, Зборник за филологију и лингвистику Матице српске, Нови Сад 1964, 210.

Једна трећина од укупног броја облика 3. лица мн. има наставак *-ӣ*. Према томе, не може бити говора да је овде само чување традиције. Да је реч само о поштовању норме, наставак би се у већој мери употребљавао и у 3. лицу јд. Активна присутност овога наставка је ван сваке сумње.⁷⁷

Проф. А. Белић је утврдио да се *-ӣ* као наставак већ од најстаријих времена губи. У XII веку се јавља повећи број облика без наставка. Међутим каже и следеће: „Али се находи и рашким, а нарочито дубровачко-далматинским споменицима ново *ӣ* у 3. л. јединице или мн. од енклит. заменице т . . . Исп. речце *ӣе* и *ӣи*: за људи *ӣ* се одлучује (Н. Рањ.) итд.“⁷⁸

Постојање наставка у трећем лицу јд. и мн. занимљиво је што потврђује да их има у већој мери у рашким споменицима. Даље, што у овом смислу дијалекатска основица језика писца Закона чини целину са ширим словенским језичким подручјем. С једне стране, са приликама у дубровачко-далматинској зони, што је А. Белић већ констатовао, с друге, с македонским⁷⁹ и бугарским језичким подручјем⁸⁰, где презент има наставка у 3. л. мн. и данас.

274. Неколико облика презента показују и разлике у односу глаголских основа према данашњем стању, нпр.

дава, се залага, ѿмага у овом тексту су глаголи VI врсте по Белићевој класификацији. Данас је то, као што је познато, у књижевном језику друкчије.

А о р и с ӣ

275. Фреквенција аориста није велика, што је и разумљиво с обзиром на природу споменика. Највише их је нађено у тексту Деспота Стефана:

1^о. Облици за 1. лице јд.:

заповѣдах¹, вѣзвратих 37, благоволих¹, потвѣрдих¹ вкрѣпих¹ 57.

⁷⁷ Михаило Стевановић бележи у ђаковачком говору *не издаваӣи н̄ӣӣӣа*, али сматра да је то из македонских говора. В. Ђаковачки говор, Београд 1950, 125.

⁷⁸ В. А. Белић, Историја спрскохрватског језика II/2: Речи с коњугацијом, Београд 1962, 58.

⁷⁹ В. Блаже Конески, Граматика на македонскиот литературен јазик I и II, Скопје 1967, 411—412.

⁸⁰ В. Ст. Стојанов, Граматика на български книжовен език, София 1964, 337

279. Има и облика за треће лице множине перфекта:

соу зафарнали 49, соу имали 37, соу почели, соу пањнали 41, соу припоустили 42, соу прихватили 43.

соут встале поусте 39, соут¹ оуз'вилѣ, соут лежале 39.

Већина примера у 3. лицу мн. презента помоћног глагола је без наставка. Међутим, три пута је употребљен и облик с наставком. На тај начин се увећава број примера презента у 3. лицу мн. с наставком *-ӣ* (в. т. 273).

Перфект̄ без њомоћног глагола

280. Овај облик је употребљен само једном:

аколи тко дѣловѣ прода некѡм кривином или штоумьртни встаноу ... или по некое неволе поусте встали ... 47.

Облик перфекта без помоћног глагола је у 3. лицу. Тако је у већини случајева и у савременим дијалектима који га имају. Међутим, то је само један пример. Уз то, реченица указује на потенцијално значење. Према томе, није типичан пример и на основу њега се не могу стварати темељнији закључци.

Плускв. имперфект̄

281. Нађена су само два примера:

ѣ была встала 41, ѣ вила влезла 44.

Нема конструкције с имперфектом помоћног глагола, што не значи да је није могло бити. Два примера су недовољна да даду праву слику о овом облику.

Ф у ӣ у р II

282. Ни за овај облик нема много примера:

цо воудоу дружина платили 44, где воуде коло старо работало 56, тер¹ хи воуде прода, а другы ихь воудѣ коупы 47.

Футур II се не разликује од данашњих облика.

И м ӣ е р а ӣ и в

283. Овај облик је веома мало употребљаван, што је и разумљиво. Неколико примера не дају могућност да се види систем наставака у целини:

1°. погы, заложн 44, оуз'ми 51.

2°. нека продава 53.

Облици који су употребљени не показују никаквих разлика према савременом језику.

П о њ е н ц и ј а л

284. Грађење потенцијала је као у књижевном језику:

ако ви се и много роуде нашло 41, кто ви на цю плат'а 42, ако ви кто шт гваркь искал ... 42, ако ви га до послѣ изнашли 43.

ако ли не ви хотели друговати 42, ако шт них' не ви было, не ви се шт них нитко гав'а 47.

теф' ви рекь ето ти ... 44, нехо ако ви пошь прѣд соудом 44.

У нормалној је употреби и потенцијал с негацијом. Међутим, без обзира на то, што је иначе у тексту употребљен велик број облика потенцијала, не може се утврдити како су изгледали облици помоћног глагола у конструкцији. Надазе се само облици за 3. лице једине и множине, а у њима је форма помоћног глагола иста.

И н ф и н и т и в

285. У тексту су употребљаване форме инфинитива и супина, али супин је у инфинитивној функцији. Ради илустрације супин наводимо у секвенцама:

вити 42, выти 50, господствовати 37, давати 38, друговати, држати 42, дати 56, фариати 43, 46, заложити 51, забранити 56, запрѣти, изгнати 42, изговити, искати 44, мѣрити 48, шеновити 57, плакати 44 потворити 46, показати 48, поустити 49, прѣстаноути 52, поставити, продавати 53, продати, положити 56, прѣговити, потврдити, пробити 57, пшешнати 38, паоунати 41, соудити 52, теглити 42, оучинити 43, 56, згапати 45, збивати 50, оуз'вити 57, ести 40.

реки 48, реки 42, реци 47.

286. Супински облик је нешто мање фреквенције:

може искать 38, може имать 39, роупа да се не волна вѣнчать 39, не може шпратиать 43, не волнь заложить 44, не волнь изгнать 44, волнь е фариать 46, волнь се е потворить 47, може забранить 48, да се не волна подвигнутъ, аколи моу е драго паоунать 49, може статъ и метнутъ, да не волнь нитко запрѣтъ 56.

287. Идентификација супинских и инфинитивних облика је очигледна, а већи број инфинитива упућивао би на дијалекте у којима је овај облик у живљој употреби. Овај закључак ипак нема већу вредност. У XV веку је инфинитив могао бити веће фреквенције и у дијалектима у којима је данас сведен на рудиментарне остатке, као што је у средишној зони косовско-ресавског дијалекта.⁸¹ Уосталом, и онај део косовско-ресавског, у којем је инфинитив боље очуван, данас има углавном супинске форме.⁸²

288. Паралелна појава супинских и инфинитивних облика такође не даје много за одређивање дијалекатске локације писца текста. Распрострањеност ових облика има широку ареу.

289. Паралелна употреба *рѣкѣ* и *рѣци* јасно говори да је писац Закона добро познавао старословенски књижевни језик, али је пре свега водио рачуна о дијалекатској структури.

Радни глаголски ѝридев

290. Постоји неколико морфолошких типова овога облика:

1^о. *прихватила, искала, дала 42, просила 44, дала 47.*

встало 39, нашло 41, било 50, работало 56, стојало 42.

дала 38, вила 39, потезала, сломила 40, работала, вставила 42, вратила 47, оучинила, дошла 50, встала, променила 43, оучинила, заврала, оулезла 44, престојала, намерила, понављала, изгынѣла 42.

имали 37, оучинили, неплатили, признали, почели, припоустили 41, хотели, изнашли 42, прѣшли 49, нашили 55, променили 43, прихватили, разделили, платили, поставили, 44, пањнали, записали, припоустили 45, издали, били 46, встали 47.

2^о. *хтеа 44, оучинѣа 44, 47, понавѣа, поставѣа, поновѣа, всветѣа 46, платѣа, прода, купиѣа, пакѣа, вставѣа, оучинѣа, поустѣа, поклонѣа 47, измерѣа 48, зва 49, има 42.*

3^о. *рѣкъ, пошь 44.*

291. Као што се види, у XV веку морфолошке одлике овога облика још нису биле уједначене. Систем облика је разноврстан: пред форми на *-л*, *-ла* итд., постоје и форме на *-а*, односно *ѣа* у једини муш-

⁸¹ В. Душан Јовић, Трстенички говор, СДЗб XVII, Београд 1968, 151—152.

⁸² В. Глиша Влезовић, Речник косовско-метохијског дијалекта I и II, СДЗб IV и VI, Београд 1932. и 1935.

ког рода. Најзад, налази се и трећа врста облика у два примера *рѣкъ*, *пошь*. О извршеној контракцији у два последња примера већ је говорио Павле Ивић.⁸³

292. Очигледна је чињеница да *-л* на крају речи још није дато *-о* почетком XV века. Као што је познато, територија нашег језика има арее и на истоку и на западу где није дошло до ове промене. Природно је, с обзиром на остале одлике овога текста, повезивати ову појаву с особинама дијалеката у источном делу наше земље. У латиничком тексту је процес преласка *л* у *о* био нешто интензивнији (в. т. 15/8).

293. Што се тиче другог типа радног придева, с наставком *-а*, *-ца* у м. роду, у нашој лингвистичкој литератури постоје два тумачења како је настао. Проф. А. Белић претпоставља да је овакав наставак настао тако што је *-а* схваћено као наставак, нпр. *мога*, *ѣриша*, па је одавде пренет и на глаголе типа *носиѣи*.⁸⁴ Проф. Белић наводи још да су такви облици настали у XV веку и јављају се у чакавским споменицима.⁸⁵

Друго мишљење је Павла Ивића. Он сматра да је *-л* > *-а* и наводи да и приморски икавски говори имају исти резултат — специфичну промену овог консонанта у периферијском положају.⁸⁶

294. У овом случају није битно да ли је споменута особина била присутна и у оригиналном тексту Закона, мада је вероватно тако. Ако би и у оригиналу била доказана ова појава, то би само хронолошки прецизније фиксирало процес. Битно је да је на територији дијалекта Новога Брда и дијалектима на западу нашега језика дошло до паралелног процеса.

295. Најзад, у два специфична облика радног глаголског придева *рѣкъ* и *пошь* је, изгледа, *-л* отпало као и у придева који имају наставак *-а* *-ца*, али полугласник није дао *-а*. На тај начин је у ова два облика настала ова специфичност.⁸⁷

⁸³ В. Павле Ивић, Зборник за филологију и лингвистику Матице српске VII, Нови Сад 1964, 208.

⁸⁴ В. Историја српскохрватског језика II/2: Речи са конјугацијом, Београд 1962, 75.

⁸⁵ Ibid.

⁸⁶ В. Зборник за филологију и лингвистику МС VII, Н. Сад 1964, 208, и Дијалектологија српскохрватског језика, Н. Сад, 1956, 160.

⁸⁷ О томе друкчије мисли П. Ивић, н. д. 208.

Глаголски њрџни ѡридев

296. Веома је мало ових облика употребљено. Уз то, нађен је трпни придев само од једног глагола па се не може рећи какав је облик био у целини :

прѡжде реченимъ обрзом 56, више речени доход'къ 45, наидоше вишеречен'не чловѣке 37, тако ѡчинише више речен'ни 38.

Ово неколико облика трпног придева указују на следеће :

1^о. Пасивни придев је имао развијену деклинацију и у говору писаца овога текста, што је особина његова и данас у дијалектима који имају синтетичку деклинацију.

2^о. Контракција два *и* је извршена и пише се само једно *и* у једнини и у множини.

3^о. Још увек се пишу два *н*, с обележеним местом за полугласник у неким примерима. Два полугласника су писана можда по традицији, али није немогуће да се између *-ни-* чувала граница слога, а рефлексивност консонаната је то показивала.

4^о. Изгледа да је специјално облик овако употребљен био карактеристичан за језик администрације, слично данашњем *горе сѡме-нуѡи*, *доле ѡѡѡисани* и сл.

Глаголски ѡрилог садашњи

297. У овом тексту је глаголски прилог садашњи мање фреквенције од глаголског прилога прошлог. Колико је до данас утврђено, у дијалектима је обрнуто.

Употребљени су само следећи облици :

седеки 48, доносеки 52, крѡки 42, продаваки 55, износики 55, говорѡки 57.

рекоуки 43.

Сви примери, сем последњег, одговарају садашњим с разумљивим разликама у правопису. Процес уопштавања једног партиципског облика за глаголски прилог, судећи по овде употребљеним примерима, био је завршен.

298. Последњи пример одступа од уобичајених јер је од глагола перфективног вида. У тексту, међутим, може да се транспонује на два начина : *рекавши* и *говорећи*.

коа ... роупа ... шчисти и оузработа. да ю не волна прѣва роупа
(9) изгнати. Рекоукѣи шнаи е прѣво работала.

Да ли овај пример указује на ситуацију сличну савременом руском језику, тешко је рећи. Није искључено да је понекад долазило до грађења овог облика од перфективних глагола особито ако се таква основа могла схватити и као перфективна и као имперфективна у извесном контексту.

299. За један облик би се могло рећи да је задржао партиципски карактер:

пондох¹ ... амѣрѣ папавитоу овладаношомѣ вѣсточною страном 37.

Облик је употребљен у уводу Закона па се не може узети као карактеристичан за текст у целини.⁸⁸

300. Мада фреквенција глаголског прилога садашњег није велика, није искључено да је у дијалекту више употребљаван. Сви су изгледи да овај облик није у тексту само из традиције. Да је тако, највероватније би га било више с партиципским функцијама, а можда и са више облика.

Глаголски прилог прошли

301. У овом тексту глаголски прилог прошли је релативно велике фреквенције. Употребљено је више од 20 примера. Поставља се питање да ли је његова употреба књишка или је био активан члан дијалекатског система.

302. Постоје оба могућа начина грађења овог облика:

1^о. видев'ши, нашѣдши, кенчавши се 39, провив'ши се 40, дав'ши, прошѣдши 46, прѣкоупив'ши 51, потанвши, не дав'ши 54, давши, насадивши 56, исправивши 57.

2^о. оуддивѣ, потисноув, похвативѣ, оувивѣ, швративѣ 55.

Облици на *-вши* су чешћи. Према фреквенцији једног и другог типа наставака рекло би се да је у XV веку постојала тенденција уопштавања дужих форми.

303. Краћи облици подсећају, на, по структури, исти облик радног придева у призренско-јужноморавском говорном типу.⁸⁹ Ме-

⁸⁸ Исти облик постоји у латиничком препису.

⁸⁹ В. Миливој Павловић, *Говор Сретечке Жупе*, СДЗБ VIII, 203—204.

ђутим, у овом тексту је ово искључиво глаголски прилог. Примери као *тко се нагне оудати* могу се трансформисати у *да удари* или *да је ударио*. Друга варијанта више одговара смислу реченице у контексту. Према томе, показује временско претхођење некој другој глаголској реализацији. Слична употреба постоји и у Душановом Законику: *ктоли се наиде изгнава метохию ...*⁹⁰

Нема сумње да је употреба овог облика специфична и различита према савременом српскохрватском језику.

304. Два примера показују да је делимично очувана и партиципска функција ових облика:

внв'ших' 51: пример није довољно поуздан јер тај облик постоји и данас у придевској функцији.

зарвчив'шим се 40: у овом случају партиципска вредност облика је недвосмислена.

305. Облик *нашѣдши* разликује се од данашњег. Међутим, не изгледа да је био дијалекатска особина.

306. Грађење глаголског прилога прошлог искључиво је од глагола перфективног вида. Занимљиво је да се и у језику приморских писаца налазе исти или слични примери овог облика, који су употребљени у Закону.⁹¹

Прилози

307. У неколико случајева употребљен је прилог уз именицу:

много дѣлова има 42, ако ви се много роудѣ нашло или нимало 41, а после ... мало дѣлова прихватиљ 42.

У овој позицији употребљавају се типични количински прилози: *много, мало, нимало*.

308. Прилози уз глаголе су, сасвим природно, многобројнији.

1^о. Прилози за време:

и шпет се соут ѳз'вилѣ 39.

паке соут почели шпет 41, *акви и шна пакы поуста шстала* 43.

⁹⁰ Душанов Законик по Призренском рукопису, Београд 1953, 136.

⁹¹ В. А. Велић, Историја српскохрватског језика II/2: Речи са конјугацијом, Београд 1962, 73.

да продава докле се тръгъ развѣе 53.
 а после ... прихватиѣ 42, ако би га до послаѣ изнашли 42.
 а потолѣ излезѣ дѣтца 47, а потолѣ тко ю ѡзвѣе негова е 49,
 потолѣ кто оускоки 39, потоле се ... зна 40.
 а къда ѡзице 39, къда запише 41, къда къ цѣхоу идѣ 49.
 дори] шглѣда оурѣвараръ 40, дори стои венѣц' 53, да сече ... дори
 излезе из ... 48, да не волна ... дори ши не би прѣшли 49.
 а що е прѣжде ... било 51, тколи камо прѣжде ... ѡда без' кнѣге 56.
 а веки да их не ище 38, да не волнѣ веки искати 49.
 а потомъ кто га оузвѣе 38, потом да се ижде не 56.
 тъдан да се ишоу ... 48.
 да си напорѣд дръже 37.
 коа прѣво рѣдѣ наиде 39, на що е прѣво платѣа 42, прѣво съмѣ има
 веки 42.

309. Као што се види, у већини случајева прилози за време су као и данас, разуме се, са извесним разликама у правопису. Међутим, има и неколико лексички интересантних примера.

1⁰. дори — употребљава се прилошки, а има и везничку функцију. Карактеристичан је за дијалекте призренско-тимочког типа.⁹² У косовско-ресавском забележен је у форми *дор*.⁹³ У Вуковом Рјечнику се не налази.

2⁰. пакы — несумњиво је старословенског порекла. Употребљен је највероватније по традицији. Уколико је писар био из црквених кругова, утолико је вероватнија употреба под утицајем црквеног језика.

3⁰. потолѣ — у трстеничком говору забележен је у облику *йотиле*.⁹⁴ Елезовић је нашао *йотилолице* у истом значењу.⁹⁵

4⁰. Најзад, у до послаѣ употребљена је веза предлог + прилог. Предлогом се овде, као и у савременом језику у другом случајевима, сужава општије прилошко значење.

5⁰. Од прилога за место употребљени су следећи:

да идѣ ... напорѣд' 48, да сече напорѣд' 48, да доге напорѣд 50.
 докле на ним стоуп стои 56, докле синорь ѡхвати 56.

⁹² В. Рјечник Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.

⁹³ Глиша Елезовић, Речник косовско-метохишког дијалекта I, СДЗБ IV, Београд 1931.

⁹⁴ В. Д. Јовић, Трстенички говор, СДЗБ XVII, Београд 1968, 154.

⁹⁵ В. Глиша Елезовић, Речник косовско-метохишког дијалекта I, СДЗБ IV, Београд 1931.

а што е ниже шт ... 51.
 кѣде хокне ... 48.
 тѣден се не може фарнат¹ 46.
 тоуи да ... 48.

310. У овој групи прилога нема разлика према савременом језику. Употреба покретних вокала је чешћа него данас, али у косовско-ресавском постоји и данас *куде*.⁹⁶ Даља разлика је у већој фреквенцији партикуле *-и* с неким прилозима, нпр. *тоуи*.

6°. Прилога за начин има више, али се битније не разликују према књижевном језику:

да ши се да ... како е закон 39, комоу е драго давати 38, ако моу не драго 42.

просто реши 47, криво измерѣа 48, изда криво 48, да оузвѣе ... исцела 49, тако и шетале 50.

съборно да из'вираю 53, да соудѣ събор'но 52.

311. Разлике према савременом језику су у следећем:

а) Данас не постоји прилог *съборно*

б) У савременом језику нема синтагматских веза као *изда криво, како е закон*. Други пример се може транспоновати у *како је у закону* и онда је значење везе јасно.

в) Употребљен је и један прилог за узрок који је као у савременом језику:

еде се зато зове царица 50.

312. У прилогу *брже* дошло је до фонетске промене *жс + џ* у *жљ*, али је то највероватније аналошки појав:

врџ'лине девето да оузме 50, да моу врџ'лине поможе 49.

У неким дијалектима постоји сличан пример *вишли*. Међутим, у косовско-ресавском и призренско-тимочком, колико је до данас утврђено, нема ни једног ни другог примера.

313. Прилог *п р в о* употребљен је и у форми суперлатива:

кон наипрѣво килавом оудари 39.

Овакав облик чује се и у дијалектима. Има га и у косовско-ресавском.⁹⁶

⁹⁶ По мом материјалу.

Предлози

314. О предлозима је говорено уз поједине падежне облике и нема много специфичног према савременом језику. Неки предлози употребљени у Закон данас не постоје или су изузетно мале фреквенције, нпр.

1^о. *кроме кнеза 55*, итд. Овај предлог није народног порекла. У Рјечнику ЈАЗУ се каже да је употребљаван у књигама писаним по угледу на црквене и у црквеним књигама. У дијалектима најближим Н. Брду овај предлог не постоји.

2^о. Очуван је још и стари предлог *кон*.⁹⁷ Употребљава се искључиво уз генитив.

Везници

315. Употребљен је велик број везника. Нема већих разлика према савременом књижевном језику. Као што се из следећег списка види, највећи број је и данас као што је био у XV веку:

а, а да, ако, аколи, али, где, да, дори, ере, ере ако, ере и, е да, зашо, и, и да, или, или да, иже, како, како да, кьда, кроме ако, кроме що, кон, коа итд., коа ако, нехо, нехо ако, нехо да, нехо що, паке, тере, тер да, тьк'мо, да, що и др.

316. Поред везника као посебних речи постоје и удвојени везници. Наводе се јер често уносе извесне разлике у значење према везницима као посебним лексичким јединицама.

317. Релативне заменице у функцији везника се употребљавају као у савременом језику. Јављају се у разним падежним облицима.

318. Према савременом језику има делимичних разлика у фреквенцији неких везника у извесним позицијама, као и разлика у функцији, али о томе ће се детаљније говорити у одељку из синтаксе.

Партикуле

319. Партикула је много више него у савременом језику. Везују се за највећи број заменичких облика и прилога, нпр.

⁹⁷ О овом предлогу в. А. Белић, Историја српскохрватског језика II/1: Речи са деklinацијом. Београд 1962, 231—232. Тамо је објашњено на који начин је *код* настало од *кон*.

- 1^о. *зи* : *ѡнем'зи* 38.
 2^о. *и* : *томоѡи* 56, *тогаи* 51, *таи* (жен. род) 39, 48, *ѡнаи роѡпа* 40, 43, *ѡѡаи роѡпа* 40, *ѡноѡи*, *ѡнен* 42, *ѡнои* (= оно) 42, *тои* (= то) 43, *тъи* 48 и др.
тоѡдан, *тоѡи* 40, *тъдан* 48.
 3^о. *но* : *чино* 46.
 4^о. *ѡ* + *ѡ* : *коѡ годѡр* 50.
 5^о. *ре* : *тере* итд.

Неке од ових партикула задржале су се у појединим дијалектима нпр. у косовско-ресавском такође постоји *ѡудѡ онѡде*, *оѡде*, *ѡогаѡ*, *оѡогаѡ*, *оногаѡ*.

ИЗ СИНТАКСЕ

320. Већина синтаксичких феномена у Закону о рудницима иста је као у савременом језику, односно у дијалектима који су по структури најближи језику овога текста. Да је Закон језички комплетнији, да је укључио више могућих синтаксичких односа из дате епохе, његов значај би био још већи. Језик је од XV в. до данас, разуме се, еволуирао, али је остала нетакнута структура синтаксичких односа у већини случајева. Има, ипак, појединости које се разликују према савременом стању. Разлика има у свим категоријама речи. Наводимо најбитније синтаксичке особине.

Из синтаксе падежа

321. Карактеристично је да генитив јд. именица мушког, а нарочито именица женског рода основе на *-а*, има функционално веома велико богатство веза. Међутим, нема битнијих разлика према савременом језику, изузев неколико предлошких веза које су данас несбичне или не постоје (в. т. 130 и 314).

322. У дативу јд. именица м. рода рекција је иста као и данас (в. т. 105), али у примеру *да се не доѡжит нововѡрганиноѡ* 56, постоји извесна разлика. Данас је у овој функцији обичнији генитив: *да се не задѡжује у некога* или *да се не задѡжује код некога*. Кад глаголски облик није рефлексиван, веће фреквенције би у оваквој вези био датив, нпр. *да не доѡује некоме*. Репартиција је извршена у везама с рефлексивним и нереллексивним глаголом. Генитив, као падеж који има шире функционално поље, преузео је функцију датива.

323. У инструменталу јд. такође има разлика према савременом језику. Нпр. *тколи камо прѣжде речен'ним швразимъ свою кациноу шда ...* 56 одговара старијим фазама нашег језика. У руском је обично *шаким образом, каким образом.*

Пример да се залага законом одговара данас локативу: *шю закону.*

Исто тако, има извесних веза које данас нису карактеристичне:

оучинише ... повеленіемъ господревѣмъ 38. И ова конструкција би данас била обличнија са локативом: *учинише шю вољи нечијој, шю наређењу нечијем* итд.

Следећи пример је такође специфичан: *ако вї ю цѣхъ зва подвигнутием да моу ... поможе да се подвигне* 49. Таква употреба у савременом језику није позната.

Битна разлика према савременом језику је у примеру: *да се личи (= објави) штроком оураваскел* 51. Овде је човек схваћен као оруђе. У време кад је овај текст писан такве употребе инструментала је било доста. Социјални услови су дозвољавали овакав третман човека, па је то налазило одраза и у језику.⁹⁸ Остатке оваквих веза налазимо данас у косовско-ресавском дијалекту, нпр. *шориљао је шю с радницима* итд.⁹⁹

324. За локатив је карактеристична објекатска функција: *швѣтроу* 51, *ш трѣгъ* 53 итд. Додуше, таква употреба није непозната ни данас, али је у Закону потенцирана поделом текста на поједине одељке и наслови су дати у локативу.

Један пример локатива с предлогом *шю* данас је необичан: *по неизречен'номоу чловѣколиовишо господа ...* 37. Оваква конструкција задржала се у већ мало петрифицираном *шю вољи народној* итд. Изгледа да и у старијим фазама језика није била дијалекатска особина. Тако је обавезно почињао неки текст. То је био увод у оно што се даље хтело рећи.

325. Један пример у акузативу јд. указује да је било акузатива у локативној функцији: *шю годеръ наи (10) де на роупоу* 43. Ова особина постоји данас и у косовско-ресавском дијалекту и црногорским говорима.¹⁰⁰

⁹⁸ В. Милка Ивић, Значење српскохрватског инструментала и њихов развој, Београд 1954, 30—53.

⁹⁹ В. Д. Јовић, Трстенички говор, СДЗБ XVIII, Београд 1968, 170.

¹⁰⁰ Д. Јовић, о. с. 159—160.

326. Акузатив мн. у извесним случајевима, особито у бројној конструкцији, употребљава се у позицији за генитив: *да се наидоут њд. чловѣке доврѣ* 37, *да има половиноу дѣлове* 38.

Други пример је несумњиво у корелацији са утврђивањем наставка *-а* у ген. мн. Процес још није завршен па се то и овде одражава.

Нешто о функцији придева

327. Придевске функције су као у савременом језику. Разлике су уочљиве у позицији придева према именицама. Придев веома често заузима друго место у синтагми, што је иначе карактеристично за све речи у атрибутој функцији (в. т. 351).

328. Придеви за место *доњи*, *горњи* имају суперлатив: *наидолиа*, *наидолиа* 50. Ову особину имају данас многи дијалекти српско-хрватског језика.

329. Придев *ниа* је релативно честе фреквенције, а употребљава се у функцији *д р у г и* (в. о томе, т. 260).

Заменице

330. Специфична је употреба посесивног датива: *за жнвота господства ми* 37. То је карактеристика стила средњовековних владара, али и у савременим дијалектима посесивни датив је, у нешто друкчијим везама, сасвим обичан.¹⁰¹

Остале особине не одступају битније од савременог језика.

Глаголи

331. Нема много специфичности које би функцију глаголских облика битно разликовале према данашњим облицима. Истина, неки од њих, имају малу фреквенцију и није могуће успоставити целокупан систем односа, али и тамо где је фреквенција већа, нема већих разлика.

332. У следећем примеру је спорно да ли је реч о презенту или глаголском прилогу садашњем: *ако тко рѣпѣ прѣкѣзѣи и тави се прѣвѣ гваркѣ говори роупа ми се не прѣстоиала* 46. Облик *говори* се може схватити као *говорећи*. То би могао бити нови аналошки облик глаголског прилога

¹⁰¹ в. Д. Јовић, о. с. 121.

садашњег, добивен према наставку I и II глаголске врсте. Међутим, није искључено да је у писању просто испуштен везник *и*, који се иначе често у сличним везама понавља. То би, у том случају, био презент.

333. За употребу аориста карактеристично је да обележава само личне доживљаје. Због тога се и јавља само у тексту Деспота Стефана. Остали део текста и не даје много могућности за употребу овог облика. О специфичном заповѣдач је говорено (в. т. 276/1).

Везници

334. Везник *а* је као у савременом језику. Међутим, веома често се употребљава и као појачајна речца:

а без оупроса гварачкога да не вол'нь 42 итд. Према савременом језику разлика је само у фреквенцији. Ова појава је, као што је општепознато, и данас актуелна.

335. Везник или има раставну функцију као и данас. Међутим, има примера да служи и за набрајање, нпр. *тко оузвѣе ... или новоу или вѣтхоу, или прѣоуз'вѣ* 41, ако ви се ... много роуд'к нашло или нимало 41.

Разуме се, савремени језик такође зна за овакву употребу овог везника. Карактеристично је да то никако није нова особина.

336. Везник пакѣ има саставну функцију као *ѣак* у савременом језику: *роупоу ... кою соу пазнали гварци тере е была ... пакѣ соу почели шпет' шны гварци ...* 41.

337. Везник *и* се такође не разликује од савременог језика ни у функционалном погледу. Карактеристичан [је за набрајање, нпр. *законикъ благочѣстываго ... стефана [деспота ш цѣховѣ, и ш вашинахъ, и ш вѣре, и ш колѣхъ* итд. 37.

338. Везник *да* употребљава се као и данас у највећем броју случајева. Има, међутим, примера старе опгативне функције која се овим везником обележава:

свакы да е верованъ 41, *шна да е стареа* 39, *[све да е записником'* 44, *речъ да не имаю* 45, *тко га оузвѣе да е негов* 38, *комоу е драго давати да дава* 38.

Слична употреба постоји и данас на разним странама. Карактеристична је и за косовско-ресавски дијалекат, нпр. *он да се смири, само он да не ирича нишѣта* итд.¹⁰²

¹⁰² В. Д. Јовић, о. с. 217.

339. Употреба везника *џо* је такође велике фреквенције. У већини случајева нема разлике према данашњој ситуацији. Међутим, има и карактеристичних случајева његових функција, нпр.

да соу волни соудити џо е вредно 51, да плати ... џо ю има 50.
кто ви на што плати 42.

а шо е за д'клове ... да идоу 52, џо е соудь црковни протопопа да сзове поповк 52, а џо е рѣпни соудь да соуде цариници 52, итд.

Други пример у првој групи је узрочног значења.

Посебно је карактеристичан пример издвојен у другу групу. Данас би таква веза била сасвим несбична.

Трећа група има значење а *што се шиче* ...

340. Функција везника *ако* или *аколи* је велике фреквенције. Међутим, у највише примера је као у савременом језику: обележава условне реченице.

У односу на савремени језик делимично се разликује употреба овог везника у следећем примеру: роупа роупк ако заги оу ноино поле 40.

Овакав стил подсећа на експлицитност излагању мање образованих људи. Из тежње да се све објасни, догађа се да нема прецизности и адекватног уклапања појединих делова у шири поредак, у реченице сложеније структуре.

341. Везник *нехо* је употребљаван по [правилу адверзативно: роупа коа не нандк на цономь роуде нехо провие над ... 49, итд.

Комбинације других везника са *нехо* су, као и данас, обичне и релативно често се јављају, нпр. *нехо џо*, *нехо да*, *нехо ако*, *нехо џо годер* и др.

342. Везник *ере* је идентичан по функцији данашњем: *јер*, нпр. *џо годер¹ догнѣ на ню*, *све да прима ере се зове цаџица* 50, итд.

Има и примера који одступају од типичне функционалне вредности овог везника, нпр. *коа годер¹ ви се шн¹де намеџила*, и каже *ере е рѣпа равотала* 46. Овде је функција *ере* идентична данашњем *да*.

343. и *защо* се јавља у функцији везника, нпр. *да ю не колна прѣва роупа изгнати рекоукин шнан е право равотала* *защо оу слободнѣме полю маршанина не може быти* 43.

Функција овог везника је узрочна.

344. Везник *тере*, *терѣ*, *тер'* је увек у копулативној функцији: *роупоу ... коу соу павнали гварци тере е выла штала ... 41* и др.

Према савременом језику источне варијанте, везник *тере* има разлике у нешто већој фреквенцији. Одговара данас употреби везника *те* у западном делу наше језичке територије.

345. Везник *тъкмо* одговара везнику само:

... *да кет вась жам'кошь ленхавар'скы тък'мо да гледаю 45, люди да несоу волни ... цѣноу поставити тък'мо да шга'гдаваю 53.*

346. Везник *кроме* се не употребљава у овој функцији често. Следећи примери показују да је као везник идентичан искључном *осим*, односно *сем*: *а ни едином силым да ю не волна изгнати, кроме ако ви и она пакы поушта штала 43, да га несоу волна дружина ... ради некое пиз'ме из'гнати кроме ако не ви хтеа жамкоща плакати 44.*

Ова реч постоји у руском језику и далеко је веће фреквенције. Постоји такође и у нашем савременом језику¹⁰³.

346. Везник *како* има специфичну функцију и релативно често је у употреби, нпр.

... *да ви се да мѣра како и другем рѣпан како е закон 39, и роудѣ да си ицоу, како и сваки гварци 45, да се свака работа продава како е оуставѣа воевода 53, да имь оучиню законь [како е и прѣво было 37, и шце е закон фѣн'тарице, да се личи како и за мѣрнѣ роупоу 50 итд.*

Само у примеру *како е закон* имплицитно се подразумева савремено *како*, односно *какав*, мада се и то може транспоновати у *као што је у закону*. У свим другим случајевима је *како* = *као* или *као што*.

У једном примеру функција овог везника је сасвим друкчија: *да моу е прѣстаноути оу недѣлю како да се работа господска не шпраздни 52. Овде је како да се како се не би.*

347. Везник *къда* обележава темпоралне реченице као и у савременом језику. Разлике се могу наћи једино у реду речи, нпр. *шона къда доги 48*. Такав ред речи, међутим, постоји и у савременим дијалектима.

348. Везник *дори*, *дорѣ* има временски карактер, нпр. *да се не волна шона прѣзвѣити дорѣ ви не ви прѣшли ... конѣи прѣко мѣлоха 49, дори стои вен'ць шт кнеза поставленъ на трѣгоу да не прѣкоупи фран'гарица ни брашно ни вино 43.*

¹⁰³ В. Rječnik Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.

349. Остали везници имају функције као у књижевном језику савремене епохе. Због тога се овде њихове функције не узимају у обзир.

О реду речи

250. У реду речи нема суштинских разлика према савременом српскохрватском језику. Међутим, постоји низ појединости које показују да парцијалних разлика има. Неке од тих разлика засноване су на традиционализму, на опонашање старословенског стила. Друге су, по свој прилици, биле дијалекатска особина писца текста.

351. Речи у атрибутој функцији имају често позицију иза именице, мада је фреквенција обрнутога редоследа знатно већа:

в вѣнчан'ю роупнеъ 39, печатми царинчъскимн, в еденю роупнеъ 40, в залогах роуп'нехъ 41, велегъ царинички 41, в лазъ роупн'ем 42, в потезаню рѣпнои 45, в потезаню цонскеи закон 46, прѣко пола словоднога 46, в законъ цонском¹ 48, в помокі цонске 49, в звантю цонскемъ 50, цаоугъ роупнїи 52, продата свака коа се 52, четврѣтъ пловича наиболѣ 53, да се шїе соукниа женска, плащ мрѣчни, рѣкави [подвѣчни] 54, а вглавѣе вректа довра 55, хар'чъ вѣсъ 48, жам'кощъ вѣс да плати 41 итд.

352. Датив јд. личне заменице за 1. лице у посесивној функцији употребљава се после именице, што је карактеристика многих текстова средњег века. То постоји и данас у косовско-ресавском, призренском тимочком дијалекту, а и на многим другим странама, нпр.

вѣтчѣства ми 37, вѣт ланке ми 37, господство ми 57.

353. И генитив мн. личне заменице кад је у посесивној функцији има позицију иза именице:

в латинех и в вере их¹ 55.

354. Законски чланови се, по правилу, пишу тако што је на првом месту именица одредба, а иза ње именица од које зависи рекција:

в жам'кощъ законъ 41, в записоу закон 43, в припоушению законъ 45, в лѣтлосех и в рѣпах закон 49, в ковнице [соуд¹] 52, в прѣкоупцех¹ законъ 52.

355. Удајање датива указује на балканизам познат данас неким нашим говорима, а и другим балканским језицима, нпр.

да моу платет ннмоу 48.

336. Посесивни датив јавља се понекад испред именице на коју се односи:

да ю паџна како е цоне законџ 49.

357. У једном случају именица је интерполирана између чланова сложеног атрибута:

ω кол'скем законџ и рџпнем 42.

358. У извесном броју случајева позиција заменичке енклитике у вези са глаголском енклитиком није као у савременом књижевном језику, нпр.

дал' ти сџм 47, и да моу соу ноге 48, да ти соу аспри ... начџст 47, знаю се гдџ им' соу дате ωсницџ 40.

359. И место рефлексивне заменице у вези с помоћним глаголом није као данас:

и шпет се соут џз'вилџ 39, и гварци се соут променили 43.

360. Глаголска енклитика у потенцијалу је увек испред радног глаголског придева: би дал, би просил, би издали, би оучинила итд.

ЗАКЉУЧАК

361. У току проучавања језика овога споменика коначно су се уобличио два основна питања на која је требало дати одговор.

1^о. О основним карактеристикама структуре језика Закона о рудницима.

2^о. Уколико је могуће, утврдити дијалекатску основицу текста, односно утврдити језичку основу уопште.

Без улажења у све могуће детаље, одговор на прво питање је следећи.

И поред разноврсности материје, језик Закона о рудницима није пружио комплетну слику језичког система XV века. Неколико фактора је било пресудно у овом смислу. Ту је, пре свега, ужа садржинска усмереност и просторна ограниченост текста. Због тога су изостали многи језички феномени: нема потпуније слике фонетских промена, лексика је углавном једнострана, не постоји комплетна слика падежних форми, глаголске промене. Нису у целини заступљене ни све категорије речи. Специфична садржина условљавала је смањену фреквенцију аориста

(са изузетком текста Деспота Стефана), плусквамперфекта и императива. Ограничена је употреба футура II, нема футура I, што је с обзиром на природу текста разумљиво. Није заступљена ни употреба имперфекта. С друге стране, постоји нормална употреба перфекта, а посебно је наглашена фреквенција презента и потенцијала.

Од падежних облика вокатив је употребљен само једном, а неки други падежи имају ограничен број примера па се не може видети целовит падежни систем појединих категорија речи. Врло је ограничена употреба неких падежа заменица за прво и друго лице.

362. И поред показаних проблема, опис постојећих феномена открива извесне развојне процесе, који у најмању руку, доказују да нам дијалекатска слика онога времена, и поред свих досадашњих запажених проучавања, ипак није довољно позната.

363. На друго питање било је далеко теже одговорити, али се извесни закључци могу дати.

1^о. Закон су писала два човека који су имали различит однос према језику. Деспот Стефан је учествовао у писању уводног и закључног дела текста. Остало је писао други, до данас непознат, човек.

У тексту Деспота Стефана сачуване су многе норме које су важиле за начин изражавања у немањихкој епоси. Ипак, и тај део није остао изван утицаја промена у језику које су настале до тога века.

2^о. Паралелно је проучаван и ћирилички и латинички препис. У доношењу судова ослонац је био и на једном и другом тексту, више на ћириличком јер је потпунији па је тако давао више могућности за закључивање. Осим тога, та два текста, и поред извесних разлика, у многама су потпуно идентична или слична, па није било потребно позивати се на примере из оба споменика.

364. Главни део текста прожет је сталним укрштањем књижевних и дијалекатских феномена. Писац овога дела Закона одлично је познавао књижевни језик, али је водио рачуна о свим важнијим променама које су у говору увелико живеље. Тај дијалекат је, највероватније, био говор Новог Брда. Није искључено да је у говору писца било извесних одлика и друкчијих дијалекатских структура.

365. Главне особине језика овога дела Закона су следеће:

1^о. Замена *ѣ* је конзеквентно екавска.

2^о Падежни систем илуструје укрштање књижевних и дијалекатских елемената. Усвојен је готово потпуно наставак тврних основа у

датову и локативу јд. именица основа на *-a* (в. т. 140 и 144). Исто тако постоји интензиван процес усвајања наставака тврде промене у множини придева и заменица (в. одељке о свим категоријама речи).

3°. У инструменталу у локативу придева и заменица постоји процес усвајања наставка *-em*, што је такође типично за данашњи косовско-ресавски дијалекат (в. о томе, између осталог, т. 249 и 250).

4°. У овом споменику је актуелан процес усвајања наставка *-a* за ген. мн.

5°. Врло је мало елемената који би упућивали на то да постоји интензивнији процес ширења аналитизма у деклинацији и компарацији. Примери који су нађени карактеристични су за већи део косовско-ресавског дијалекта, нпр. кад је реч о мешању акузатива и локатива јд.

Наведени елементи искључују призренско-тимочку основу језика овога текста.

366. У једном делу речи сачувано је *-л* на крају речи, а увек је сачувано на крају слога испред консонанта, сем понекад у речи *штопа*, *штопа*.

367. Сачуван је полугласник у јакој позицији у највише случајева. Ово се, међутим, не би могло узети као сигуран доказ да је дијалекатска основица призренско-тимочка. Текст Закона је датиран 1412. године, а у то време процеси замене полугласника и *л* у *o* тек су почињали бивати у више дијалеката. Уосталом, почетак процеса замене полугласника у *a* и овде је евидентан.

368. Ни наставак *-a*, *-ца* у радном глаголском прилогу није много поуздан као доказ. Ту особину, поред јужноморавског, имају и много говори на западу. Разуме се, кад би све друге особине биле јужноморавске, и ова би била сигурнија као доказ.

Постојање самогласног *л* не везује најдиректније језик овога споменика за јужноморавски говор. Ту још нема типичног јужноморавског и призренског рефлекса *лу*, а самогласно *л* могло се у то време чувати у многим дијалектима.

369. Наставак *-ӣ* у трећем лицу јд. и мн. презента није познат у већини савремених српскохрватских дијалеката. Највероватније је у овом случају реч о утицају македонских говора или о иновираним развојку наставка *-ӣ* од заменица (в. т. 273). Наставак *-ӣ* у 3. лицу мно-

жине постоји у говору Сретечке Жупе.¹⁰⁴ На македонски утицај упућује и именица *с т о п а н и н*, док реч *д о р и* = док постоји данас у призренско-тимочком дијалекту. У косовско-метохијском је ова реч позната у форми *д о р*.

370. Нејасно је порекло *х м. з у нџо* и *хи*. Други случај би се могао везати за призренско-тимочки *ми*, или даље, за косовско-ресавски *ми*. За први пример је тренутно тешко наћи објашњење.

371. Акценатски систем не улази ни у једну познату акценатску структуру. Јасно се види да је реч о врло интензивном процесу преношења силазних акцената са ултима и медијалних слогова за један слог према почетку. Процес није био завршен. Ова особина сасвим искључује призренско-тимочку основу. У косовско-ресавском има сличног преношења, али у знатно мањој мери. Преноси се углавном кратки акценат са ултима на пенултиму. Додуше, има преношења као у овом споменику, али пренесени акценти нису овако стабилно фиксирани као у Закону о рудницима.¹⁰⁵ Слично остварених преношења има данас у неким шумадијским говорима.¹⁰⁶

Ова појава може се објаснити на два начина. Или је дијалекат Новога Брда у време Деспота Стефана био овакав како је делимично фиксиран у овом споменику, па су касније миграциона кретања и даља еволуција створила друкчију ситуацију, или је писац овога текста био пореклом из дијалекта који је имао друкчију структуру. Што се у тексту налазе неки елементи говора призренско-тимочког, односно јужноморавског типа, то је писац могао прихватити у новобрдској средини. Поодавно је, уосталом, доказано да су у рударским центрима Србије и Босне живели људи са разних страна. Велик број их је био из западних крајева.¹⁰⁷ Ново Брдо је дуго био рударски центар с развијеним трговином, занатством и др. Могуће је да је писац текста био човек који је дуже провео у том граду, усвојио понешто од локалног гласра, али је сачувао основу свога дијалекта. Тешко се може претпоставити да је

¹⁰⁴ В. М. Павловић, *Говор Сретечке Жупе*, СДЗБ VIII, Београд 1939, 199 et passim.

¹⁰⁵ В. Д. Јовић, *Трстенички говор*, СДЗБ XVII, Београд, 1968, 31.

¹⁰⁶ В. Д. Јовић, *Неки општи и акценатски проблеми говора зоне Раче Крагујевачке*, *Годишњак Филозофског факултета у Н. Саду* V (1960), 178—179.

¹⁰⁷ Константин Јиречек наводи да је у средњем веку радио већи број рудника у Србији и Босни. Савршено је могуће да су рудари у потрази за послом ишли из једног краја у други. На тај начин је могао доспети и неки учен човек, закупац рудника или писар, па је био ангажован у састављању Закона. В. о овоме: *Rudarstvo u Srbiji i Bosni u srednjem vijeku*. *Otdažbina* IV, 1880, 298—308.

Закон писао неко од рудара. У XV веку је иначе највећи број људи и из виших слојева био неписмен.

372. До неких већих промена при преписивању није могло доћи. Између осталог, то доказује и чињеница што је између уводног и завршног дела према главном делу текста јасно изражена разлика у ћириличком препису. У латиничком тексту завршни део није ни сачуван, а уводни део је делимично прилагођаван осталим деловима, нпр. у писању полугласника, у неким облицима и др.

373. Према свему показаном, у основи језика Закона о рудницима једним делом заступљени су косовско-ресавски феномени. У општем збиру свих дијалекатских утицаја тих феномена је највише. Другим делом су извесне особине призренско-јужноморавског говорног типа, од којих су неке, с обзиром на време у коме је Закон писан, спорне. Велик део особина су из старијих фаза развоја српскохрватског језика, карактеристичне, по свој прилици, за многе дијалекте тога времена.

Замена *ě* са *e* недвосмислено везује језик текста за екавску варијанту нашег језика.

Највероватнији закључак би био да је реч о дијалекту који у датој констелацији данас не постоји, али су му развојне тенденције биле, углавном, оријентисане на стварање структура сличних косовско-ресавским.

374. О пореклу писца тешко је дати неку сигурнију претпоставку. Нема сумње да је то био врло образован човек. Из текста је јасно да је добро познавао право, рударске вештине, трговину, занатство, а и остале видове живота и друштвених односа у новобрдској средини. Других података о себи писац није дао, али је иза себе оставио изванредно дело земљи у којој је живео и радио.

Др Душан Јовић

Резюме

Душан Јовић

О ЯЗЫКЕ „ЗАКОНА О ГОРНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ“ ДЕСПОТА СТЕФАНА ЛАЗАРЕВИЧА

Автор исследовал язык „Закона о горной промышленности“ Деспота Стефана Лазаревича. Этот Закон является одним из самых важных законов сербского средневековья. Особенно интересно, что

Закон, по-видимому, лёг в основу турецких законов в 16-ом и 17-ом веках.

Оригинал, к сожалению, не сохранился. Существуют лишь две копии: одна написана кириллицей, другая латинским письмом.

В Законе, кроме вопросов горной промышленности, находятся пункты о торговле, ремесленничестве и т. д.

Особенности языка этого Закона интересны как для истории сербохорватского языка, так и для его диалектологии.

Основой текста Закона является комбинация литературного языка и одного из диалектов 15-ого века. В Законе очень много языкового материала, позволяющего определить этот диалект.

1°. Сохраняется *л* на конце слова и на конце слога перед согласным. Кроме *л* в этой позиции находится *-а* и *-ца* в формах *коупѣ*, *маѣ* итд.

2°. Сохранен редуцированный гласный в большинстве примеров. В некоторых словах *ь > а*: *шван*, *тан*, *дань* и др.

3°. *д* либо переходит в *у*, либо сохраняется.

4°. Автор Закона акцентировал слова, т. е. подчеркнул место ударения. Ударение указывает, что процесс формирования четырехакцентной системы был в то время актуальным.

5°. В дательном и предложном падежах существительных на *-а* находим окончание *-е*. То же самое окончание находится в современном косовско-ресавском диалекте.

6°. В некоторых падежах множественного числа прилагательных и местоимений вместо окончания на *-ех* и *-их* распространялось окончание на *-ех*. В косовско-ресавском диалекте существует такое же окончание.

7°. Синтетическое склонение не только существовало, но и дальше развивалось.

8°. Исследуя эти и другие элементы, автор пришел к заключению, что диалект Закона в своей основе был близок косовско-ресавскому. Конечно, в языке Закона существовали и специфические явления.

9°. Автор Закона был образованным человеком. Об этом свидетельствует богатая лексика, стиль и большое знание юридических и других областей науки и жизни того времени.

1. — FRANCE BEZLAJ: **Slovenska vodna imena**, I del [A—L]. Ljubljana, 1956, 8°, 365; II del [M—Ž]. Ljubljana, 1961, 8°, 354.

У групи ономастичких дисциплина топонимији се већ одавна придавао велики значај за историјске науке, а новија лингвистичка схватања истичу топонимске идентификације као кључ лингвистичке палеонтологије. У овоме правцу се, већ више од четири деценије, придаје још већа важност хидронимији. Велики хидрографски објекти су средишта терена разних народа, нарочито претходника индоевропских насеља (упор. Н. Krahe, *Sprache und Vorzeit*). Појачан интерес за хидронимска проучавања показује словенска лингвистика, нарочито изразито у студијама Маштакова, Ташицког, Шмилауера, Распонда, Зволинског. Припрема општеловенског ономастичког атласа је резултат ових обимних научних интересовања. Томе кругу припада и врло широка ономастичка делатност Франце Безлаја, и књига која је пред нама.

Дело *Vodna imena* има велики значај по самом предмету, али и са стране методолошке, а нарочито по обилатом, драгоценом материјалу, који зрачи сугестивно.

Пре свега географски положај области словеначкога језичког подручја а и сама конфигурација терена дали су основе комплексу хидронимских база и хидронимских структура. Та се територија управо укључује у широку зону тремеће типа словенскога са италијанским и немачким, уз интерференције миксоглотски условљене. Отуда имамо хидрониме (*Сава*, *Драва*) прединдоевропског типа. С друге стране погодно је што често имамо у историјским споменицима двојна водна имена, словеначка и немачка, некад италијанска и словеначка.

Све је ово упућивало на сложен студијски процес, методолошки компликован, диференциран. О томе нас обавештава аутор у опширном Уводу, који има карактер праве студије основних проблема словеначке хидронимије у опсегу опште хидронимичке проблематике, а у исто време представља методолошки путоказ студијског процеса за проучавања на теренима других јужнословенских језика.

Као зачетак интересовања за словеначку хидронимију, аутор помиње и мишљење Станка Враза (по Прешерновом одговору на једно писмо С. Враза, 1837). Ту би се код Враза могао слутити подстрек чланка В. Караџића о српској ономастици („Даница“, 1827, 1828).

Прикупљање грађе, преглед специјалних војних карата Војног географског института у Београду, Хидрографског института у Љубљани, са теренским проучавањима, одаје основни методолошки наглашен научни став у процесу стварања овога дела. Искористио је и материјал аустријске генералне карте из 1917. године. Напори су били повећани ексцерпираним материјала из посебних публикација о словеначким крајевима и из мањих прилога (нарочито из Планинског вестника). Аутор помиње и дијалектолошка бележења Т. Логара (за Дијалектолошки атлас).

Ова заиста синхронично постављена грађа добија у довољној мери своју вредност у перспективи, коју аутор успоставља веома обимним проучавањима из споменика. Историјске споменике, релативно врло добро очуване, аутор је могао користити према издањима Г. Ф. Коса (*Gradivo za zgodovino Slovencev*), Цана (*Zahn, Urkundenbuch des Herzogthums Steiermark*), Кандлера (*Codice diplomatico istriano*); као и према мађарским издањима. Ови споменици, са материјалом углавном до средине XIII века, омогућавају оријентацију према типичним језичким процесима словеначког језика. За нешто ближу перспективу (до 1500. г.), аутор је имао пред очима Цанов преглед топонима (*Zahn, Ortsnamenbuch*), као и богату рукописну грађу М. Коса *Slovenski historični topografski leksikon*. Осврћући се на општа хидронимска проучавања, аутор нарочито указује на Дикенманову студију (*Dickenmann, Studien zur Hydronymie des Save-systems*).

Сама пак обрада грађе одаје у пуној мери научни став изражен у два правца, а то су поређења и етимолошка трагања. Мали је број једноставних хидронимских констатација, па и у таквим случајевима имамо извесну етимолошку индикацију, као:

Birša (dial. *birša*) potok pri Kojskem v Brdih. Morda iz *vir*, prim. led. Imena *Viršk* pri Kranju in pri Škofji Loki; vendar izvedba ni popolnoma jasna, komaj iz **virišča*.

У принципу грађа је свестрано интерпретирана, и то углавном у три степена.

Први тип су јасне, упрошћене идентификације, обично поткрепљене упоређивањем. Тако се за хидроним *Вока* даје прво локализација

(„prítok Soče“, са два семантички условљена хомонима — слап и дубок вир („tolmun“), на потоку *Rakovca*. Затим се констатује као вероватна, управо јасна база итал. *bosca*, вен. *bušca*, а дају се и имена бенешка (Olivieri) и тиролска (Kübler), са упућивањем на ром. *bussa* (Meyer — Lübke REW 135). Већ приказ овог типа показује потребно научно интерпретирање.

Други су тип прави посебни мањи чланци, у којима аутор има могућности да диференцира и упоређује варијанте и да критички расправља о структури и етимолошким трагањима ранијих истраживања. То видимо код хидронима *Гозданица*, дијалекатски *Гозница*, са локализовањем. Истиче се велика фреквенција те базе на словеначком терену у структуралним варијантима, са паралелним немачким називима — кор. *Gozdinja Ves*: н. *Köstendorf*, као и *Gojzdina* (*Gojzdina*), *Gozding*, уз оближње теренске називе, а напомињу се и Миклошићеве паралеле. — Како етимологија овог хидронима није потпуно разјашњена, аутор расправља критички о хипотезама и о извођењима Бернекера, Брикнера и Вајана. По примерима које дају Мажуранић и Дикенман, расправља о варијанти типа *gvozđ*, најзад и о паралелним формама по Козјеровском, Маштакову, Пинтару, Лејаку.

Знатном броју значајних хидронима посвећене су управо посебне студије, врло сажетим стилем писане, са потпуним информацијама о етимолошким трагањима, уз документовање, и са новим погледом на решења. Таквог је карактера поглавље о хидрониму *Сава*. — С обзиром на различите интерпретације, излагања о хидрониму *Драва* имају у потпуности студијску вредност. Студијски је комплекс условљен већ разним начинима писања код старих, па и познијих писаца и са фонетским алтернацијама — *Drauis*, *Dravus*, *Drabus*, *Drawa*, *Drava*, *Dra*, *Traha*, *Traa*, *Thra*, *Tra*, *Trahe*, *Traba*, и несумњива изведеница *Trešina*, *Trešwina*. — Дајући преглед најинтересантнијих мишљења из врло велике литературе, аутор пропраћа та мишљења, а нарочито најважнија (Dauzat, Krahe), својим интерпретацијама.

Овакве илустрације било је неопходно овде навести, да би се схватило како је проблематска целина ове књиге у исто време конкретно решавана, и како сам овај хидронимски материјал носи у себи сугестивне вредности.

Поред веома широког познавања стања хидронимских проучавања у овоме правцу, и управо због тога, аутор има много обазривости. Таква врло објективан став се показује према грађи уопште, као и према развоју самих хидронимских проучавања у словенској науци.

Аутср мисли да ће моћи бити боље објашњена нека данас нејасна водна имена када буду у већој мери и детаљније проучавани нови извори. Ову мисао сасвим добро илуструје примером *Tomišelj*, који би био неразумљив када се не би пошло од **l'utomušlj*. А у вези с тим говори о општесловенском градиву. Такве грађе, по аутору, данас има несравњено више него у доба Миклошића. Заиста нису ни приближно проучене све општесловенске базе, јер су овакве студије углавном биле усмерене према појавама супституције и ономастичке палеонтологије. Он сам, поводом базе **čvrtz* и **velen*, правилно истиче значај топонмастичких ареала. Међутим грађе има све више, а нарочито су многи и разноврсни прилози објављени поводом симпозијума Ономастичког свесловенског одбора у Прагу (1967) и на V Међународном конгресу слависта. Тако је, с обзиром на ареале, врло занимљив чланак Рудолфа Шрамека *Zur Verbreitung tschechischer Ortsnamentypen in Mähren* (WZ KMU Leipzig, G-W Reihe 2). У овоме правцу морамо нарочито водити рачуна о етничким покретима и изразитим новијим антропо-географским, а то значи и дијалекатским мешавинама на терену српско-хрватског, па и словеначког језика.

Славистичка оријентација хидронимских студија у словенским центрима науке о језику остаје основна директриса, с обзиром на језичку проблематику, а нарочито на формирање хидронимских типова. Али је ту важнији смер диференцијалних појава, у знатном проценту условљених супстратним стањем.

Језичка палеонтологија не открива само упрошћене супституције, него често комплексна индиректна рефлектовања кроз претходне слојеве до савременог језика. Управо изван број примера тако лепо приказане хидронимске грађе показује како су испреpletене везе између појединих ономастичких грана, — али исто тако да се у многим случајевима може ићи погрешним закључцима ако се не би водило рачуна о словенским и супстрактним интерференцијама.

Хидроним *Bela* и варијанте (*Belca*, *Bevca*; *Uelach*, *aqua Fele* i dr.) заузимају значајно место у словеначкој хидронимији, као и на српско-хрватској територији; тако и у синтагмама типа *Beli Potok*, *Bele Vode* и у изведеницама као *Belana*, п. *Bielanowice*, ек. топ. *Belanowica*. Али аутор није подлегао сугестивној структури хидр. *Behla*, и покушава са структуралним комбинацијама и тражењем додира са примерима које наводе Котик и Маштаков, отклањајући Лесникову комбинацију. Код хидронима *Rezijanska Bela* (притоке *Bele Taljamenta*) тежиште дискусије стављено је на синтагматски предикат. А. Мајер наводи *Bellum* i *Bella* (A. Mayer, *Die Sprache der alten Illyrier*, 83). — *Bela* има значење

pl. tant. „ovce“ (Cicero, cf. Quicherat — Chatelain), а то значење („ovčarnica“, „bačije“) може бити и у топонимима *Bela di sopra*, *Bela din dos*, близу Струге, пренето као *Белица Горња*, *Белица Доња*. — Хидр. *Verični potok* несумњиво има базу наслеђену из општесловенског као и *Balta-Berilovica* (Срб.), али у чему би се могла видети иста база, и то келтског семантичког вида, као *Берово* (Македонски Јазик XVII), па и *Беране*, *Врање* (b: v; метат.) дакле — 1) сабиралиште, 2) гранична жупа („Mark“, cf. фр. *Berry*, *Chambéry* и сл.).

Један од најинтересантијих супстратних процеса се крије у хидрониму *Šabranka* („pritok Kolpe pri Šabru“). Аутор исправно закључује да је тај хидроним изведен од оронима *Šaber*. Међутим по Мажуранићу (*Prinosi*, 104) била је опште примењена етимологија од апелатива „чабар“ „Zuber, Eimer“ (Berneker, SEW, 165, као објашњење и за наведени ороним *Šaber*. Ја верујем да ће и аутор прихватити моје тумачење: да овде имамо настанак оронима *Šaber* из лат. *capra*, а у значењу „Козара“, „Козарник“, као што је, по једној аустријској карти из XVII века означена река Пчиња као *Ciabrus*, свакако према старијем називу данашњег оронима *Kozjak*. (Карта је објављена у монографији *Војводине I*, изд. Историјског друштва у Новом Саду, 1939). Овакво се објашњење слаже са примерима које за Босну и Херцеговину наводи З. Муљачић (варијанте *kibra*, *kàpra*, *čpra*, *Zweiter Internationaler Kongress*, Marburg 1965, под G. XI—4). То је све корелативно с топонимом типа „Vlah“ у Словеначкој, а најважније примере сам означао и на карти уз мој реферат *Les Traces des Celtes en Ilyricum* (VIII Congrès International d'Onomastique, Amsterdam).

Објављивање овог драгоценог материјала, који се претвара у нова решења сугестивне индикације, има као такво прворазредан значај за кориговање основног става у историји јужнословенских језика. Интерпретација хидронима *Layna*, неидентификованог потока, добро је усмерена (cf. *Na laji*), јер би се могао свести на тип *alienus* (**ali* — *ies* — *pos*, Niederman, cf. WH I, 29). Драгоцени су примери типа *lap*, јер доприносе разумевању семантичких интерференција „белина“: „висина“ cf. „снежне планине“, *Alpes*; при чему у балканско-романском имамо *ct* > *pl* (*lapte*, patr. s. *Lapčević*). — Тип *Macelčica* одговара патр. сх. *Macura*, који почива на **mal(i)sor* (cf. мој реферат на VIII Међународном конгресу ономастике, Амстердам), и типски се усклађује са овде наведеним *Malahorna* и типом **mol* (cf. *Homolje*, 35 36 ФЛ МС, X). — Хидр. *Pržanec* сасвим убедљиво одговара типу сх. *pržina* а методолошки је врло поучан. Етимолошка идентификација је упрошћена, јер је пример ван зоне грчког утицаја, а тиме индиректно потврђује

моја објашњења микротоп. *Pržar* око куле (Прилеп, чесма; Пирот, Врање), са базом гр. πύργος, а не српскохрватском. — *Певаал*, назив притоке Соче, одговара примеру *Prevalec* (Сретечка Жупа), у коме идентификујем сусрет две семантичке вредности „превој“: „*Prevalitana*“.

Сличан је случај са хидр. *Sarsko* (< **řsarъsko*), који се не може покључити са топ. *Soderce* < *Psoderce* (Врањска околина), где имамо и само привидни, нетачан однос према *řьсь* (cf. Врањски гласник IV). Такође хидр. *Sebilnik* (cf. *Səbiumik*, var. *Sobonjski potok*) упућује на сложено расправљање случаја *Sebe* (ibid. cf. I. *saevus*, тсп. *Севојна* на Бетињи).

Најинтересантнији случај сусрета и изједначења два вида, словенског и келтског (са метатезом извршеном на терену Илирика), представљају сх. антропоними типа *Радован*, *Радисав*, *Радомир* и сл.), који се у сх. сугестивно намеће типу оронима. *Радован* (Босна, cf. **ard-*). У сх. *Радул*, б. *Радул* указују на резултат симбиозе. Али нам словеначки хидроними одређеније и потпуније то показују. Хидр. *Радна* треба довести у везу са *Radendol* и *Radizeljski potok*, који јасно упућују на ороним. Хидр. *Radoljna* (као и *Radolja*) се нуди поређењу са типсм *-ul*, *-ol*, — али као и *Radolja* показује интерференцију са антропонимском базом типа сх. *Радул*, нем. *Rod-delyn*, а то значи да у хидр. н. *Radberg* треба гледати хибридну редупликацију. Основну базу налазимо и у лат. *arduus* „qui se dresse en hauteur, en pente ride, escarpé, ardu“, а то је у вези са ирл. *ard*, cf. гал. *Arduenna* (Ernout — Meillet, с. 79).

Ова богата грађа садржи и елементе врло важне за зоонимију и теренску карактеристику у вези са динарским и алпијским системсм, а при томе треба узети у обзир слов. *Lupnik* (cf. *Lupoglav* и сл). Посебно су важни хидроними корелативни са топонимима (типови хидр. *Лашинја*, топ. *Laska Ves*).

Студија Ф. Безлаја *Vodna imena*, са драгоценом грађом и са сбилато датим паралелама, може се сматрати једном од најзначајнијих књига славистичке хидронимије и уопште ономастике, као дело које подстиче и друга хидронимска проучавања на словенском Југу.

Мил. Павловић

2. — БЛАЖЕ КОНЕСКИ: **Истотрија на македонскиот јазик.**

Кочо Рацин — Скопје, Просвета — Београд. 1965, 203 стр.¹

Прве две деценије проучавања македонског језика као таквог донеле су богате плодове. Меѓу многобројним објављеним радовима нашли су се и фундаментална граматика савременог књижевног језика² и његов фундаментални речник³, а сада им се, ево, прикључује и прва историја македонског језика. Није случајно што су сва та три крупна пионирска посла везана за име Блаже Конеског, као што није случајно ни то што се у сва три подухвата огледа исто осећање мере које је учинило да ниједан од послова не буде предимензиониран и да се појави у разумном року — односно да се уопште појави. У овоме је Конески био срећније руке од једног другог зачетника систематског проучавања једног јужнословенског језика, Ђуре Даничића у чија дела спада и на жалост шкрто лаконична *Мала српска грамајлика*, али такође и заснивање одвећ монументално конципованог *Рјечника ЈАЗУ* који, ево, недоштампан дочекује стогодишњицу дана кад се почело радити на њему. Тако се догодило да македонска лингвистика, упркос кудикамо каснијем старту, данас у понечему стоји боље од српскохрватске. Бар што се тиче историје језика, ми засад само можемо пожелети такву као што је књига Конескога.

На уски простор *Увода* (стр. 7—14) стали су основни географски и историјски подаци, укључујући и оне о дијалектима и о формирању књижевног језика. У центар пажње стављени су многоструки и сложени

¹ Недавно је изашло и српскохрватско издање књиге, у преводу Тодора Димитровског: **ИСТОРИЈА МАКЕДОНСКОГ ЈЕЗИКА**, изд. Просвета — Београд и Кочо Рацин — Скопје, 1966, 203 стр. Разлике у садржају текста су незнатне; чак се и пагинација углавном поклапа.

² Блаже Конески: *Грамајлика на македонскиот литературен јазик*. I изд., Дел I, Скопје 1952, 184 стр., Дел II, Скопје 1954, 253 стр.

³ *Речник на македонскиот јазик со српскохрватски толкувања*. Редактор Блаже Конески, составувачи Тодор Димитровски, Благоја Корубин, Трајко Стаматоски. I Скопје 1961, 510 стр., II Скопје 1965, 595 стр., III Скопје 1966, стр. 606.

процеси диференцирања према суседним словенским језичким типовима, уз истовремено изграђивање специфичних веза с њима. Са много разлога на првом месту су истакнути балканистички феномени који су македонску језичку стварност одвојили дубоким структуралним изоглосама од оне у највећем делу словенског света. Означене су, даље, фнетске промене остварене у заједници са бугарским језиком, али исто тако и оне од којих су потекле разлике према бугарском и везе са српскохрватским. Без наметљивог инсистирања констатоване су и посебне македонске црте, уз дужну напомену да су оне многобројније на западу него на истоку. У овај сплет опсервација о изоглосама уклапа се сасвим природно преглед дијалекатске диференцијације македонског језика. Ауторов класификациони критериј је чисто структуралан. Он дели македонске дијалекте на источне и западне, пре свега на основу типолошки различите акцентуације, док би генетско гледиште на првом месту одвојило северни појас од свега осталог.

Скица историје књижевног језика указује на дисконтинуитет. Актуелно говорно стање у Македонији одражено је у књижевном језику најбоље у најранијем (старословенском) и у најновијем периоду; у међупростору између та два врхунца налази се пространо улегнуће испуњено углавном текстивима у редакцијама црквенословенског језика, прво у домаћој, а од XIV века у српској, да се од XVI века у тзв. дамаскинима почну снажније пробијати у писане текстове елементи структурално преображеног новог македонског језика. Деветнаести век донео је томе кретању нове импурсе, али све до другог светског рата недовољне прилике нису дозвољавале да писање на македонском достигне опсег масовности. Од свог озваничавања 1944. и прве кодификације 1945. македонски књижевни језик брзим темпом повећава и разгранавља свој изражајни потенцијал.

Веома је мало тврђења у *Уводу* Конескога уз која би се могли ставити изрази резерве. Од крупног су значаја његове опсервације о проношењу акцента у чланским формама типа *градб[и]* које даје још једну македонско-бугарску изоглосу (стр. 9) и о изједначењу *е* са *ѣ* у вредности *а* пре коначне замене са *е* које одваја македонске говоре од бугарских (као и од српскохрватских). Међутим засада нема доказа да су ове појаве икада обухватале све македонске говоре или бар њихов највећи део (данас оне захватају ограничене кутове територије јер су доцнији процеси збрисали њихове резултате).⁴ Констатација (стр. 9) да је „чување

⁴ Ако би изједначење *е* — *ѣ* било општемакедонска особина, то би се манифестовало и у старим текстивима који разликују *ѣ* од *е* (таквим као што су речник из XVI века који су издали Ђанели и Вајан) и у живим говорим с истом особином

широког изговора *ǃ* још једна особеност заједничка македонском и бугарском језику“ тачна је само ако се допуни напменом да се ово односи на средњовековне језичке прилике. Двојна подела македонских дијалеката (стр. 11) не изгледа адекватнија од тројне коју је предложио Б. Видоески.⁵ Не само генетичка посебност, већ и бројност и структурални значај данашњих особености северних говора довршно су изразити да им обезбеде бар статус равноправан с оним који имају западни и источни говори. Није сасвим срећна ни формулација (стр. 11) да дијалекатска бипартиција „одговара географској подели Македоније коју река Вардар дели на два подручја“: граница између источних и западних говора не поклапа се са током Вардара (и нема знакова да се у прошлости поклапала), а осим тога у географској конфигурацији Македоније Вардару не припада улога главне препреке комуникацијама. — Није сасвим сигурна позиција вокалске редукције међу основним особинама источномакедонских дијалеката (стр. 11). Ту се ради о два или три феномена сасвим различитог структуралног значаја и географског домашаја.

Велика концизност *Увода* није постигнута без жртава у погледу његове информативности. Свакако би било драгоценост, поготову за немакедонског читаоца, да је шире оцртана спољашња историја језика и да су макар овлаш означене њене детерминанте у историји самог македонског народа. Ту би на првом месту могла доћи обавештења етноисторијског карактера: о епоси насељавања, о његовим начинима и правцима (уз напомене о супстрату и формулисање проблема о његовим евентуалним остацима)⁶. И некадашња словенска насеља у данашњој

(таквим као што је говор лагадинских села). Али тај материјал не потврђује увек у потпуности закључак Конескога. Осим тога ако је гласовна вредност *ж* пре деназализације била назално *э*, као што с разлогом мисле многи аутори, међу њима и Конески, требало би на основу узајамног прегласа *ж* и *л* очекивати да је *л* било затвореније од *ж*, будући да је *ж* стајало у односима прегласа са *а*. Што се тиче акцента на члану у типу *гласб(џ)*, он је познат и ван солунског говора који помиње аутор, тако нпр. у пиринској Македонији и у делчевском говору (М. Купевски, МЈ IX, 1958, 82). Расветљавању првобитног стања допринела би минуциозна анализа ситуације у источномакедонским говорима која би проверила да ли се овакав акценат јавља свугде где га дозвољавају опште акценатске прилике у говору.

⁵ *Основни дијалектни групи во Македонија*, МЈ XI—XII, 1960/61, 13—31 и *Македонскије дијалекти во светлината на лингвистическата географија*, МЈ XIII—XIV, 87—107.

⁶ Куриозум своје врсте представља чињеница да се ниједном речју не помиње антички македонски јазик. Одиста се не могу навести елементи који би говорили макар о посредном контакту ових двају земљака и имењака међу језицима. Цеповезаност је толика да није било специфичног повода за помен античког македонског. Али и то

Грчкој и Албанији заслуживала би осврт нешто шири од оног минималног који им је посвећен. Нешто прецизније географско лоцирање било би веома поучно (релевантна је нпр. разлика између јужне и северне Албаније у овом погледу). Такође би вредело напоменути када су ишчезла (или у којим су етапама ишчезавала) та некадашња словенска насеља на крајњем југу; док су постојала, она су могла деловати као извор иновационих таласа. Пажњу би заслуживало и питање у којој је мери било српског насељавања у XIV веку. За објашњење језичких повезаности није свеједно има ли доказа у историјским изворима о томе да су се поред властеоских породица досељавале и бројније масе колониста, или је то само гола претпоставка. Врло је важно и питање аромунских кретања, почев од оних у дубокој старини о којима се закључује само у општим цртама, па до оних, често инверсних, у релативно скорој прошлости. Заслуживао би неколико реченица и карактер словенско-аромунске симбиозе, као и социјална хетерогеност аромунског живља у новије време који обухвата оба екстрема у дијапазону социјалне диференцијације хришћана у османлијском царству: међу македонским Власима има градског трговачког становништва, али и високопланинских номадских сточара. За утврђивање порекла балканистичких појава није свеједно који су градови, и до које епохе, имали делимично грчко становништво, а такође ни колика је старина шиптарског етничког елемента у деловима западне и северне Македоније. Исто тако географски распоред шиптарских и турских насеља у новије време могао је утицати на дијалекатску диференцијацију македонског језика, раскидајући контакте на појединим местима, а остављајући слободне везе на другима. (За јаснију представу читаоца о „балканској језичкој средини“, која се оправдано помиње већ на првој страни излагања, било би добро да је додато неколико речи генералне информације, пре свега о томе на које се језике мисли и на којим је путевима који од њих могао вршити утицај). Специфичностима градских говора, углавном оних у западној Македонији, посвећена је пажња на више места у даљем тексту књиге, али је питање особина муслиманских говора остало недодирнуто, исто као и историја торбешких насељавања. Уосталом исто важи и за миграције самог хришћанског македонског живља. За проблем ширења иновација из снажног југозападног жаришта веома је релевантно питање у којој је мери било покрета тога живља у правцу југозапад-се-

је околност која би заслуживала да буде забележена, као што би вредело и поставити питање да ли стање науке ту одражава историјска факта или нас можда наша оскудна обавештеност о античком македонском спречава да откријемо његове трагове у данашњем македонском.

веројатно, дакле наредо со несумњиво потврденим кретањима Влаха, Шиптара и Торбеша. — Наравно, осврти на све ове проблеме знатно би прошириле обим *Увода* Конескога, осим што би према садашњем стању науке само неки од нив могли бити стварно осветлени, док би други морали остати формулисани као питања.

Из политичке историје нарочито би пажњу заслуживала једна околност: Македонија у прошлости готово никада није била изолована државним границама истовремено од оба своја словенска суседа, Бугарске и Србије. Она се практично увек налазила у саставу исте државе са једним од тих суседа, или са другим, или са оба. По правилу је Македонија била у границама тренутно највеће политичке формације на Балкану — што би се могло изразити и обрнуто: највећа је на Балкану била она држава која је обухватала централну област полуострва, Македонију. Консеквенце овакве сталне и двоструке повезаности за формирање изоглоса јасне су по себи.

Помало је необично што у књизи Конескога не налазимо преглед писаних извора за историју македонског језика. С обзиром на ранију праксу (која је и данас жива у неким срединама ван Македоније) да се македонски споменици од XII века надале укључују у средњобугарске, било би уместо прецизирати које споменике треба сматрати македонским а на основу којих критерија (да ли по језичким особинама или према месту где су писани одн. преписани). У вези с овим пада у очи да у књизи у целини има сразмерно мало помена о конкретним елементима старословенског језика. У приличној мери ово важи и за *Историјску граматику бугарског језика* Кирила Мирчева. Карактеристична је истина да је, упркос генетичкој повезаности, мање подесно изводити историју македонског или бугарског језика систематски из детаљног приказа старословенског стања, него поступити на такав начин нпр. у вези с руским или српскохрватским, узимајући при том старословенски као историјски засведочену приближну верзију прасловенског или као исходите старог књижевног језика. Разуме се, овај парадокс истиче из чињенице да су бугарски и македонски једини словенски језици који су се развили на стварно револуционаран начин.

Обазрив поступак Конеског у вези са старословенским језиком чини само део његовог уместног третмана питања почетне временске међе македонског језика. Свака експлицитност у том погледу значила би насилно преламање у једној континуираној еволуцији која је природно доводила до све веће дивергенције. Конески, дакле, прати развој словенског језичког типа у Македонији, углавном од краја класичне старословенске епохе, идући за чињеницама а не за разграничењима

која би у ствари имала термилошки карактер. Оправдано је и то што он, осврћући се на особине некадашњих словенских говора у Грчкој, никад на њих не протеже назив „македонски“, иако је географски и језички континуитет очигледан. А поготову је оправдано то што Конески не настоји да одреди неке лингвистичке критерије на основу којих би разграничио данашњи македонски језик од двају суседних македонских језика. Има, разуме се, изоглоса које се у општим цртама слажу с националним границама. Али простирање појединачних изоглоса ту је од другоразредног значаја. Битно је то да је језик један од признака нације као историјске категорије из чега произлази принцип који је усвојио Конески: македонски су они говори којима говоре Македонци. Аналогно решење прихваћено је у научној пракси, у последње време чак и прокламативно, у погледу граница између других јужнословенских језика.

Издагању о гласовном систему (поглавље *Фонологија*, стр. 17—95) Конески је приступио под углом неуобичајеним у јужнословенској лингвистици.⁷ Он је почео од гласовне структуре речи (19—23), да би затим прешао на вокализам (23—49), консонантизам (49—85), морфсфонолошке појаве (85—88) и најзад на акценат (89—95). Концепција је мударна, а њена реализација сасвим оригинална. Конкретне предности оваквог начина су очигледне: он отвара могућност да се пре систематике фонема прикажу појаве са ширим домашајем, такве као што је структура слога (у нашем случају ради се пре свега о разлици између прасловенске ситуације и оне у доцнијим периодима) и дистрибуциони феномени генералнијег захвата. Тако је аутор у овом одељку констатовао основне чињенице у вези с консонантским групама, инсистирајући нарочито на томе да су немогуће иницијалне групе типа *сонант + опструент* и финалне групе *опструент + сонант*. Ова особина, с нешто разлика у детаљима остварења, заједничка је свим јужнословенским језицима⁸, а може се свести под генералну формулу: (неслоговни) сонант не сме бити одвојен опструентом од свог слоговног језгра (што значи да он не може стајати ни у медијалном положају између два опструента). Даље Конески износи опсервације о секвенцама консонаната и вокала и о скраћивањима речи путем контракције, елизиије или апокопе. Недостају, међутим, напомене о вокалским секвенцама (у македонском ово питање има посебан значај због велике

⁷ Известан преседан, чак још доследнији, у примени принципа „од широк јединица ка ужима“ представља студија Збигњева Голомба о говору села Сухо и Висока у МЈ XI—XII и XIII—XIV.

⁸ П. Ивић, Додатак Јужнословенском филологу XXII, Београд 1958, стр.9.

толеранције према хијату, додуше неједнаке у разним дијалектима и разним епохама), о исклучењу звучних опструената из финалног положаја у речи и о данас актуелним ограничењима комбиновања консонаната са потоњим вокалима (ради се углавном о неутрализацији опозиција $k: k', g: g', n: n'$ и $l: l'$ испред $и$ и $е$, или само испред $и$, опет са дијалекатским варијацијама, и о регионално ограниченој појави $е$ место $а$ иза палатала). Констатација да се на крају речи отклањају и оне консонантске групе које су обичне у иницијалном положају несумњиво је тачна, али не погађа суштину проблема. Прави пандан финалним групама чине иницијалне групе с обрнутим поретком чланова. Тако групи $-кл$ ($>$ $-кол$ у $ѝекол$ и сл.) не одговара иницијално $кл-$ (у $клен$ итд.) које је заиста могуће и обично, већ $лк-$ којег нема у македонском. Исто тако наспрам $-ѝр$ ($>$ $-ѝар$ у $веѝар$) не стоји $ѝр-$, већ $ри-$. (Наравно, све ово не уклања чињеницу да је иницијална позиција заиста повољнија за консонантске групе него финална). Поред ових појединачних примера уз одељак *Гласовнаѝа сѝрукѝура на збороиѝ* могла би се ставити и једна општија, методолошка: противтежу набројеним преимућствима ауторовог приступа материји чини факат да се овде говори о дистрибуцији фонолошких јединица пре него што је установљено које јединице постоје (и које су постојале у којој епоси). То је приморало аутора да се (нпр. на стр. 45—49) враћа на питања дотакнута у овом одељку.

Одељак *Вокалноиѝ систем* (стр. 23—30) почиње приказом упрошћавања наслеђеног прасловенског система. У главнини македонских говора већ је у XIII веку створен систем

и	у		и	у
е	э	о (у графичкој верзији Конеског	е	о)
ä	а		ä	а

у резултату следеће серије једначења:

- ѝ = о
- ѝ = е
- ѝ = и
- ѝ = ѝ (тј. ä).

Међу овим процесима свакако је најзначајнији прелаз $з$ у $о$ који изразито обележава веома стару индивидуалност македонског језичког типа. Јужнословенска област се у вези са судбином $з$ дели на три јасно омеђене, рано издиференциране зоне: западну са $з = ѝ$, источну, са $з = р$ и јужну (македонску) са $з = о$. Од осталих промена оне у вези са $ѝ$ и $ѝ = ѝ$ биле су, изгледа, у почетку такође специфично

туралне консеквенце неких од ових појава врло су знатне: контракције су понегде створиле нове дужине и нове вокалске вредности, прегласи су у неким периферијским дијалектима осетно ограничили дистрибуцију вокала *a*, а секундарни вокали регулисали су комбиновање консонаната у секвенцама. Уобичајена прецизност ауторовог излагања изостала је овде само на једном или на два места: омашка у стилизацији скривила је тврдњу (стр. 47) да је у солунском говору IX века био извршен преглас $a > \ddot{a} > e$ (мислило се очевидно само на $a > \ddot{a}$), а прилог *квечерум* не спада у несумњиве доказе за $-ом > -ум$ јер може бити резултат додавања *-м* на адвербијализирани датив *к вечеру*.

Консонантизам, којем је посвећен знатан део књиге (стр. 49—84), изменио се у македонском језику сразмерно мало. Најважнија збивања у овом домену тичу се резултата јотовања и умекшавања. У првој фази развитка македонски је у овоме ишао заједно са бугарским, али је доцније пошао сасвим друкчијим путевима.

Јотовани лабијали остали су у македонском врло рано без епентетског *л*, док су јотовани дентали *ш* и *д* развили фрикативни приступ типа *ш'* и *ж'*.⁹ Међутим умекшани лабијали се нису стабилизovali као такви¹⁰, већ су били разложени у секвенце лабијал + *j*, док су *шш* и *жд* у претежном делу говора били у већини примера замењени са *ќ* и *џ* у доба које се не може тачно одредити и под околностима које нису потпуно јасне. У вези с овим обично се мисли на српски утицај с краја XIII и у XIV веку. Конески с разлогом одбацује тумачење појаве лексичким позајмицама, сем у појединачним случајевима, а види се да не претпоставља ни неку масовну колонизацију са севера. Он налази објашњење у престижу изговора владајућег слоја (досељених феудалаца) који је навео аутохтоно становништво да у готовим речима замењује своје групе *шш* и *жд* импортираним *ќ* и *џ*, евентуално без фрикации. Ова је концепција свакако најприхватљивија од досада датих.¹¹

⁹ Конески за IX век претпоставља групе *ш'ш'* и *ж'д'* које он сматра монофонематским не наводећи аргументе за такву анализу. Да би се она могла сматрати сигурном, требало би показати да су речене групе стајале у опозицији са групама *шшш* и *ждд* другог порекла.

¹⁰ Не изгледа прихватљиво ауторо мишљење (стр. 55) да су меки лабијали, док су постојали, били само позиционе варијанте */п, б, м, в/* које су се јављале пред неким вокалима. Преглас *ж > љ* иза меких лабијала сведочи да они не само што нису били обавезно условљени потоњим вокалом, већ су га могли условљавати.

¹¹ Она уједно значи и промену става самог Конеског који је 1951. год. (МЈ II, 220—221) најважнијим сматрао „жив свакодневни контакт међу народним говорима“, што свакако не би било довољно да се готови рефлексии у великом броју речи и форманата замене другима на територији чија дубина достиже 200 км.

Она је пропраћена ингениозним опажањима о појединим примерима укрштања и о посебној судбини извесних лексема. Па ипак, све то није довољно да у потпуности развеје мистерију везану за ова збивања. Није лако схватити како се догодило, у друштвеним и просветним условима средњег века, да тако широко у масама ухвати корен подражаваће изговора горњег друштвеног слоја, и то не у погледу реализације неке фонеме или уклањања неке дистинкције (што би сразмерно лакше прошло), већ у погледу замене извесних фонетских секвенца новоунесеним монофонематским реалностима, и то само у одређеном низу примера (нема чак ниједног случаја појаве *ќ* место *шић* другог порекла путем неке хиперкорекције). Ситуацију компликује и то што период српског господства у Македонији није био дуг (око једног столећа), што је књижевни и црквени језик и код самих Срба имао баш *шић* и *исд* и што се са *ќ* и *ћ* јављају најобичније речи из животне свакидашњице (*вреќа, гаќи, меќава, ноќ, ноќви, ќерка, њреѓа, ’рѓа, гаѓа* итд.), за које је тешко веровати да би се поводиле за туђим изговорним узором. Али с друге стране нема начина да се промена објасни унутрашњим развојем; материјал показује да би било илузорно помишљати на претварање *шић* у *ќ* под одређеним условима. Треба, дакле, прихватити угледање на изговор српске властеле као једино решење¹², тим пре што постоје и други феномени који су се вероватно ширили у исто време и на исти начин (Конески на стр. 73 набраја примере са *у < о*, групу *ир-* и презимена *-ик*; овамо би по свој прилици ишла и екавска замена јата). Ово би, наравно, сведочило на одређени начин о дубини утицаја који је проузроковао овакве промене.¹³

Али овим се не завршава круг недовољно расветљених проблема у вези с рефлексима **иј* и **ој*. Северномакедонски топоними средњовековног порекла *Радибуш < Радибржда* и *Побујсје < Побрждје* (стр. 72) сугерирају да је некад постојао дијалекат са *шић* али *о > у*,

¹² У овој светлости изгледа интересантан прилог *сеѓере* (< *всед’енсе*) који се доскора веома често употребљавао у Прилепу (Б. Конески, МЈ, V, 1954, 104—106), а забележен је и другде у западној Македонији, али не и у зони северно одатле. На српскохрватском терену ова реч је југозападноштокавска (Вук: *свђ* „у Дубр.“, *свђе* „у Ц. г.“, *свђер* „по југоз. кр.“) и чакавска (в. РЈА). Да ли је могуће да су је пренели феудалци из динарских крајева и њихове свите? (Управо у Прилепу столвали су Мрњавчевићи, по свој прилици дошљаци из Херцеговине.)

¹³ Посебну социolingвистичку студију заслуживала би имена као *Уљеша, Оливер, Дабигије* и *Осијоја* у Прилепу у другој половини XV века (по турском дефтеру који је објавио М. Соколовски у МЈ XVI). Изгледа да су имена феудалаца чије је присуство историјски засведочено у XIV веку утицала на моду давања имена и после турског освајања.

дакле управо са стањем супротним од данашње најтипичније македонске ситуације.¹⁴ Како објаснити темелити нестанак овог дијалекта с лица земљиног? У које је време он ишчезао, под каквим историјским околностима, на који начин? Рефлекси *иш* и *исд* јављају се, уосталом, и у топонимији северно од граница Македоније. Добро је позната и често се наводи скупина оваквих имена из призренског краја (*Небрегошће, Ображда, Селогражде*, стр. 72), делом засведочених још у XIV веку. Осим тога у Белићевом материјалу¹⁵ налазимо имена *Тибужде* (опет са $\rho > \gamma$!) и *Рождаци* у врањском крају и *Љуберажда* у планинама јужно од Пирота. Била би потребна посебна испитивања да се утврди јесу ли те називе створиле групе насељеника са југа или истока или се ради заиста о некадашњем ширем присуству поменутих рефлекса у појединим периферијским деловима данашње *џорлачке* (призренско-тимочке) зоне. У овом другом случају наметало би се питање којим је путем појава ишчезла. Може ли се претпоставити делимична смена становништва, вероватно још у ранијем средњем веку? Какву су улогу одиграла сточарска кретања у тој епоси велике покретљивости пастира? Ти су покрети могли допринети да се добије онако чудно искривљени облик снопа изоглоса који од ушћа Тимока иде углавном на југ преко Берковице и Брезника до Осогова и Овчег поља, да затим нагло скрене преко Скопља ка западу и избије на албанску границу иза Шар планине. Наравно, сасвим је могуће да се органским путем развију једна или две изоглосе оваквог правца. Али случајна коинциденција многих изоглоса првразредног значаја у таквом правцу није могућа; ситуација је свакако настала миграцијама — питање је само којим, и када. Уосталом и у турском периоду било је на истим и суседним теренима замашних метанастазичких покрета; тада су косовско-ресавски и призренско-јужноморавски дијалекат захватили већи део свог садашњег пространства. Ово даје разлог више за веровање да је сличних покрета могло бити и у претходним епохама. — У сваком случају мора се отклонити једна претпоставка која би на први поглед изгледала привлачна: да је ширење призренско-тимочког дијалекатског типа просто резултат експанзије немањифке државе. Наиме већи део подручја тимочко-лужничког дијалекта никад није припадао тој држави.

Конески оправдано истиче (стр. 53) да македонски језик (сем неврокопског говора — и, додали бисмо, још понеких на крајњем ју-

¹⁴ Ови топоними су забележени већ у XIV веку са *у* и *исд*. Упор. Б. Конески *Побужда — Побоужда*, МЈ II, 1951, 217—221, Б. Видоески, *Северније македонски говори*, МЈ V, 1954, 143—5, Б. Видоески, *Кумановскиот говор*, Скопје, 1962, 73.

¹⁵ *Дијалекти источне и јужне Србије*, СДЗБ I, 1905, стр. XLII—XLVII.

гзистоку) иде међу словенске језике без консонантске корелације по умекшаности, али не описује систематски развој који је довео до тога, већ се само на два-три места осврће на појединачне појаве. Међутим проблем ипак заслужује целовитије сагледање. Рекло би се да су и у овоме македонски говори испрва кренули начелно истим путем као бугарски. Све индиције говоре да су испред континуаната *ǣ* и *ǵ* консонанти били осетно умекшани. Наравно, ово не би било довољно да умекшаним консонантима обезбеди статус фонеме; они су могли бити и позиционе варијанте. Међутим у говорима крајњег југоистока често се сачувала мекоћа финалног консонанта иза којег је испало *ь*¹⁶, што значи да у финалном положају однос између тврдих консонаната и њихових умекшаних парњака има карактер фонолошке опозиције.¹⁷ Осим тога опозиција је постојала у једном тренутку између тврдих лабијала и њихових умекшаних парњака иза којих је ишчезло епентетско *л*. Па ипак, све ово у већини говора није довело до стабилизације корелације по мекоћи јер је екавска замена јата спречила да развој пође истим путем као у већини бугарских говора где је рефлекс **a < ǣ* створио мноштво примера с умекшаним консонантима испред *а* и тиме учврстио фонолошку опозицију. После изједначења *ǣ* (и *ǵ*) са *e* нису могле опстати ни појединачне маргиналне појаве консонантског умекшавања (на крају речи и на месту несталог епентетског *л*) — ако су те појаве уопште доживеле ту епоху. Постоји, свакако, и повезаност између ових процеса и утврђивања *ќ* и *ј* у македонском језику. Познато је да се гласови типа *ћ* и *ђ* (како африкате, тако и одговарајући чисти плузиви) јављају по правилу тамо где нема умекшаних *ӣ*' и *џ*'. Није случајно што су стари консонанти типа *ћ* и *ђ*, настали прасловенским јотовањем, сачували фонолошку индивидуалност управо у западно-јужнословенској ареи где су најраније и најрадикалније уклоњени елементи позиционог консонантског умекшавања (у западнословенским језицима накнадно су створени гласови типа *ћ* и *ђ*, управо истим процесом који је уништио однос *ӣ* : *ӣ*' и *џ* : *џ*').

Описани развој створио је у већини македонских говора систем инхерентних фонема веома близак српскохрватском (тај је систем у просечном западномакедонском говору чак углавном идентичан

¹⁶ В. ипр. М. Маџеки, *Drobiazgi z Macedonji*, *Lud słowiański* III, 1933, А 112, (или З. Голумб, *Два македонски говора (на Сухо и Висока во Солунско)*, МЈ XIII—XIV, 1962/63, 242, 244—246), Ст. Стојков, *Българска диалектология*, София, 1962, стр. 92, 93, 103.

¹⁷ Конески се на ову појаву не осврће, можда због њене територијалне ограничености, али њен значај за историју језика није за потцењивање јер она сугерира могућност да су можда и у другим говорима некад постојале сличне околности.

с оним у просечном источнијем српскохрватском). Ово је упутило и процесе новог јотовања правцем којим су они пошли у основној маси српскохрватских дијалеката.¹⁸ Меѓутим од типичног бугарског система типични македонски се битно разликује. Ако као базу поређења узмемо особине књижевних језика, покажаће се да се македонски вокализам разликује од бугарског изостанком (ə) (и присуством ʔ), а консонантизам изостанком корелације по умекшаности. Уз то у македонском нема акценатских опозиција, са чим је у вези и идентитет вокализма под акцентом и ван акцента који ствара једну типолошку разлику више према бугарском (и једну сличност више са српскохрватским). — Додуше, у свим овим случајевима постоје на једној страни или чак на обе дијалекатска одступања од стања у македонском одн. бугарском књижевном језику.

Док тако типолошки пресек македонског фонетизма показује изразито ослањање на западнојужнословенску област, историјски пресеци оличени у рефлексима истичу посебност македонске ситуације. Тако се у вокализму македонски књижевни језик разликује од српскохрватског екавског рефлексима ѓ, ѓ, ѓ и ѓ (у мањој мери и ǰ) а од бугарског рефлексима ѓ, ѓ, ѓ, ѓ и ѓ (у мањој мери и ǰ и ѓ). Исто тако у консонантизму развој епентетског л, финалних звучних опструената и (донекле) *иј и *дј стварају разлике према српскохрватском, а судбина *иј и *дј (у већини примера), чр-, х и новог јотовања разлике према бугарском (у детаљима реализације последњих двају процеса има и доста неподударности са српскохрватским — осим што је сх. књижевни језик накнадно воспоставио х).

Драгоцени су подаци и опсервације Конеског о судбини појединачних фонема, такви као његова анализа промене позиције фонеме в у систему (стр. 50—51), објашњање промене ĭ > ʏ у Ореову код Битоља супституцијом у изговору асимилираних Влаха (стр. 58), наглашавање улоге турских позајмљеница при консолидацији одн. поновном увођењу л' у гласовним системима македонских дијалеката (стр. 56—57) и тумачење судбине х у низу случајева морфолошким факторима (стр. 80). Уопште, у врлине ауторовог метода спада јасно увиђање значаја морфолошких момената као регулатора гласовних промена, а такође и домашаја прилагођавања несловенским структуралним моделима у развоју македонског језика.¹⁹ Па ипак, има случајева где Конески у

¹⁸ В. Zbigniew Gołąb, *Неколку белешки за палатализирањата на согласките во македонскиот јазик*, МЈ VIII, 1957, 165—171.

¹⁹ Сагледање особина македонског језика у балканолошкој перспективи добило је у последње време нове импулсе. Осим радова Конеског и других домаћих аутора

овом последњем одлази за нијансу предалеко. Он гледа траг аромунског утицаја у присуству африкате *s* (стр. 67) и претпоставља контакт с албанским језиком као узрок претварање струјних консонаната у африкате у суседству пловива: *йци*, *чколија* (стр. 61). Међутим *s* постоји и у српскохрватским дијалектима, пре свега у пространој источној и јужној зони, а такође и у многим бугарским говорима (уосталом и албанским и новогрчким). Огромност ове арее искључује пресудну улогу аромунског језика којим говори сразмерно врло малобројан живаљ. Тип *йци* такође је раширен на српскохрватском и бугарском земљишту. У српскохрватским говорима на истоку и југу обично се у оваквим случајевима фрикативни консонант асимилира према затворном (тип *йцејџо*), док се понегде у западнијим пределима асимилација врши у супротном смеру, уклањањем оклузије (тип *весејџо*). Није искључено да оба феномена, африкату *s* и формирање секундарних група типа *йц*, представљају манифестације истог принципа, тенденције ка ширењу изговора с оклузијом, док на западу доминира супротна тенденција (упор. и типове *машка* и *нохџи*, затим промену $d' > j$, непознавање африкате *џ* и многе друге појаве у разним говорима на српскохрватском западу). Уколико су оваквим појавама захваћени и албански и аромунски говори, евентуално и грчки, то само значи да се ради о ширим балканским ареалима који осим пространих словенских области захватају и неке несловенске.

Од појединости у поглављима о консонантизму може се означити као спорно тврђење да се насупротив облику *мошине* није јављао одговарајући прилог са *ќ* у значењу „врло“ (стр. 74). У старијем српскохрватском прилог *моћно* често је имао баш то значење (потврде у РЈА s. v. *моћан* 25; појава је забележена у XVI веку и у блиском суседству Македоније).²⁰ Дисимилација *хц > сц* за коју се каже (стр. 83) да је позната из записа из XVII—XVIII века, забележена је још у XVI веку: $\gamma\kappa\alpha\lambda\acute{o}\upsilon\chi\tau\acute{\epsilon}(\eta) = \text{глухци}$ у речничком материјалу из костурског краја.²¹ Промена *ќи > хи* у примерима као *авџојод*, *оџтоњак* и *хџтоџа* за коју ауторова формулација (стр. 84) сугерира да је извршена у маке-

(упор. нпр. Б. Конески, Б. Видоески и О. Јашар-Настева, *Distribution des balkanisms en macédonien*, Скопје 1966) ту су од нарочите важности бројна истраживања Збигњева Голомба.

²⁰ Да *мстџ* же и *кисџло* *мџко* и да *е* *моќно* *гүсто* и *кисџло* у новобрдском запису који репродукује А. В. Соловјев према издању А. С. Васенка, *Југословенски историски часопис* III, 1937, 316.

²¹ С. Giannelli et André Vaillant, *Un lexique macédonien du XVIe siècle*, Paris 1958, стр. 27 и 56.

донским говорима, по свој прилици је затечена у изворним грчким облицима, будући да је изговор $\chi\tau$ место $\kappa\tau$ општа појава у новогрчком.

У ретким случајевима излагању Конеског о консонантизму недостаје потребна мера потпуности. На стр. 57 није специфицирано који су то говори („доста говора“) са променом λ у γ , као ни то да се промена по правилу врши само на крају слога (што је важно и са структуралног гледишта, а такође и са компаративистичког и лингвистичко-географског). На сличан начин остао је штур и податак (стр. 70) да се групе *ши* и *жд* „у неким говорима изговарају и као *ич* и *жси*“. Није прецизирана географија појаве нити је истакнуто да су захваћени примери са *ши* и *жд* врло разнородног порекла, што сведочи да је вредност *ич*, *жси* заиста секундарна, за разлику од ситуације у западнијим српско-хрватским говорима са *ић*, *жћ* или *ич*, *жси*.

У поглављу *Морфонолошки појави* (стр. 85—88) тежиште пажње налази се на особинама данашњег језика и њиховом историјском тумачењу²¹, док је у поглављу *Акценти* (стр. 89—95) интерес усредсређен пре свега на утврђивање основних тенденција развоја прозодијског система у македонском и на приближно датирање промена. Ингениозно оперишући акцентуираним примерима у неким средњовековним споменицима, а нарочито хронологијом извесних појава условљених одређеним акценатским приликама, Конески успева да утврди у крупним цртама епоху остварења двају најважнијих процеса, губљења интонације и акценатског преношења. У оба случаја показује се да је старина појаве знатна: интонације су ишчезле између XI и XIII века, а први примери за преношење акцента ка почетку речи падају у XIV век. Врло је оправдано ауторово одбацивање тезе о новоштокавском импулсу за македонску стабилизацију акцента (стр. 90—91), али није уверљиво његово објашњење тог феномена околностима у аналитичкој деклинацији (стр. 92). Аналогне околности у бугарском језику ипак нису довела до стабилизације акцента, али је до ње дошло у пољском језику у којем је деклинација остала синтетичка.

Класификација македонских говора по типологији акцентуација (стр. 93) обухвата све најважније моменте, али ипак оставља места за усавршавање у појединостима. Македонски говори садрже комплексну и широко развучену скалу прелаза од потпуно слободног акцента на крајњем истоку (група 1 код Конеског) до аутоматског акцента на за-

²¹ У једној појединости стилизација је таква да читалац остаје с погрешном представом: на стр. 88 помиње се однос *измоглов*: *измогле*, али није наглашено да је он секундаран.

паду (група 4). Типови у међупростору су прелазни: јужнија група (тип 2) ближа је типу 4, а севернија (тип 3) типу 1. Због ове инверзије у редоследу дефиниција типа 3 испала је непотребно компликована: акценат је „везан за други или трећи слог од краја, с више или мање оксигтонираних речи“ (што важи и за тип 2), са додатном могућношћу „акцентовања и на четвртом слогу од краја“. Из овог произлази да су заступљене практично све могућности у погледу акценатског места, одн. да је тако требадо рећи. Разлика између типа 3 и типа 1 у ствари се не тиче фонолошког, већ морфофонолошког система. Дефиниција типа 1 („говори с покретним акцентом“) алудира на присуство акценатских алтернација у парадигмама. Јасно је да су у погледу фонолошких могућности типови 1 и 3 истоветни, тј. да се македонски дијалекти разврставају у три категорије: акценат потпуно слободан (типови 1 и 3), делимично слободан (тип 2) и аутоматски (тип 3). Уосталом и на самом морфофонолошком плану раздвајање типова 1 и 3 има рађивих тачака. Парадигматска непокретност акцената у типу 3 односи се на именице, док се у конјугацији чак уопштава алтернација између основе презента и аориста. А и код самих именица може се наћи понеки однос као *йой, йойо* : *йойови, глушец* : *глуци, ил'адо* : *йри ил'ади*.²³

Па ипак, у многим говорима типа 3 извршен је један гласовни процес који их разликује, генетички и стварно, од типа 1. То је преношење акцената с отворене ултима на пенултиму: *жэна, рука, срамбиа, коњи, брли, село, шéле, вино* итд. У ранијој литератури било је изнесено схватање да се ту ради о гласовној промени²⁴, али данашња македонска дијалектологија то одбија због присуства знатног броја примера с неповученим акцентом²⁵, па тако ни Конески не помиње ово питање. Међутим огроман број примера за преношење у говорима као што је кратовски или кумановски ипак није могао настати аналогичом. То нарочито вреди (као што је уочио још А. Белић, 1. с., поводом врањског говора који има у основи исту акцентуацију) за односе као *глушец* : *глуци* или *врајџи* : *врајци*. Ти су односи чак у супротности с општем

²³ Божо Видоески, *Место на акцентной во крайовскиој говор*, МЈ III, 1952, стр. 60. Видоески помиње и неке примере наглашене чак на петом слогу од краја и с разлогом дефинише акценат као слободан („може да стои на сите слогови“) и ограничено покретан („зашто е подвижен само кај извесни групи зборови“).

²⁴ В. нпр. А. Белића, СДЗБ II, 1911, 89—90, М. Ивковића, ЈФ II, 1921, 264—265 и А. М. Селишчева, *Полог и его болгарское население*, Софија 1929, 386—387, а такође и Л. А. Булаховског, *Сравнительно-исторические замечки к македонскому ударению*, Славянский сборник, Труды Узбекского государственного университета имени Алшпера Навои, Самарканд 1958, стр. 6.

²⁵ В. нпр. Божо Видоески, *Кумановскиој говор*, Скопје 1962, 109—110.

тенденцијом акцентатског уравнивања у именичким парадигмама. С друге стране главнина примера с непренесеним акцентом (*една́, еднó, којá, којб́, чијá, чијб́, оваквá, ѿаквá, онаквá, овд́е, онд́е, каквб́, ѿаквб́ еве́, еѿе́*)²⁶ може се лако објаснити једним моментом на који се раније није мислило: дужином крајњег вокала. У најближким српскохрватским говорима са сачуваним квантитетом овакви примери имају ^ акцент на ултими: *којѐ, којју́, чијá, чијѐ, еѿавакб́, ѿаквá, ѿанаквб́, бд́е и од́е еднб́дѐ, ѿаквб́, еве́, еѿе́* у косовско-метехијском говору²⁷, *једна́, једнó* у мојем материјалу из разних говора косовско-ресавског дијалекта.²⁸ Ван овсга остају једино аористи у којима је аналошки генералисана окситонеза, затим емфатично *блазѐ* (упор. *једва́* и *ѿамáн* у многим невисштокавским говорима) и *зашѿб́* (према *шѿб́*), као и примери с накнадно отпалим крајњим консонантом, такви као *сиромá* и *ѿедесѐ*. Јасно је да је у овој зони (која захвата и делове југоисточне Србије) посвучен кратки акцент с отворене ултима²⁹ и да је ова промена старија од губљења квантитета, као и од губљења -х, опадања -ѿ у *ѿедесѐ* и масовног усвајања турских речи које несметано задржавају окситонезу (*ајманá, мадѐ*). За историјску и компаративну акцентологију јужнословенских језика биће од користи да се утврди јужна изоглеса овог феномена, нарочито због његових импликација у вези с некадашњим квантитетским приликама.

Исто као у *Фонологији*, Конески је и у делу књиге посвећеном сигнификативним елементима у језику пошао од целине ка њеним компонентама: под скупним насловом *Грамаѿика* (стр. 97—173) налазимо најпре поглавље *Модели на реченици и синѿагми* (99—109), а затим поглавља о врстама речи и њиховој морфологији. Синтаксичка проблематика третирана је са сталним инсистирањем на конкретним паралелама из суседних словенских језика.³⁰ Радови најновије епохе, међу њима и проучавања Конеског, у многим су раширили фронт балканистичких појава у македонској синтакси. Данас је јасно да је сна прожета балканизмима неупоредиво више него синтакса иједног дру-

²⁶ Према списку Б. Видоеског, *Кумановскиот говор* 109.

²⁷ По *Речнику* Г. Елезовића, СДЗБ IV и VI.

²⁸ Елезовићев речник због свог диференцијалног карактера не пружа комплетан материјал. Тако у њему нема речи *један* (упор. ипак *једáна* што упућује на постојање типа *једáн, једнá*).

²⁹ Ово начелно одговара Решетаровом типу б, констатованом у низу говора на српскохрватском југозападу и западу (М. Решетар, *Die serbokroatische Betonung südwestlicher Mundarten*, Wien 1900, 12).

³⁰ У једном случају балканистичке подударности заклоњиле су аутору видик-на другу страну: обрасцу *човек иѿио го видовме вчера* одговарају не само грчке, аромунске и албанске конструкције, него и српскохрватске са *иѿио* и словеначке са *ki*.

гог словенског језика. Врло интересантне перспективе откривају опсервације (нпр. стр. 100 и 133) о томе да се процеси настали страним утицајем могу реализовати у језику који усваја у широј мери него у изворном језику. Тако је данас македонски у низу појединости „балканскији“ од језика који су на њега утицали. За хронологију развоја акцентуације значајни су односи као *бѣз рака* али *со рѣка* на основу којих Конески извлачи закључак (стр. 108) да је фиксирање антепенултигатског акцента старије од употребе предлога *со* уз инструментал оруђа.³¹

У поглављу *Имиња* (110—126) резимирани су процеси који се тичу граматичких категорија код именских речи (и који се сви свде на редукацију система), а затим су изложене морфолошке карактеристике именица, придева, заменица и бројева. Следе поглавља *Членови* (126—130) и *Измјештавање на синтетичкама деклинација* (130—142) у којима је централно место оправдано дато праћењу почетка процеса у старим текстовима. У оба случаја се показује да се замеци појава могу открити још у класичним старословенским споменицима, а да су већ до XIII в. иновације захватиле дубоко. У погледу њиховог порекла Конески се држи умереног и умесног гледишта да су основни импулси морали доћи споља, из несловенских језика, с тим да су развоју допринеле одређене интерне околности. Он истиче да су гласовни процеси и у другим словенским језицима стварали падежне синкретизме, али су ти језици тежили да те феномене уклоне, док је македонски пошао путем њиховог уопштавања.

Два су квалитета доминантна у излагањима Конеског о морфологији. Он пре свега поседује дар и навику да уочава место појава у оквирима датог система, што му омогућава да укаже на структуралне метаморфозе елемената који су наизглед остали неизмењени. Тако он неће пропустити да подвуче да су *pluralia tantum* као *гаки* постала безродне именице јер је граматички род ишчезао у плуралу (стр. 110), или да констатује да лексикализоване форме *небеса* и *чудеса* данас више не представљају посебан парадигматски модел (стр. 113), или да нагласи значај морфолошког расцепа између типова *работи* и *џој* за коначну еманципацију члана као таквог (стр. 128—9) или да прогумачи (стр. 137) облике типа *слава* у *кошој го најолни слава* као старе инструментале који су, изједначивши се гласовно с општим падежом, схваћени у новим условима као форме тога падежа. Осим тога, Конески, кад год

³¹ Ипак није искључено да се постојећи однос може објаснити и другачије. У доба акценатског преношења предлог *со* у овај синтагми могао је још увек имати краћи облик: *с рака*.

је то могуће, тражи каузалитет у развоју. Њему полази за руком да објасни појаву вокатива као *волку* и оних као *Рајке* тежњом да се избегне хомонимија с деминутивима као *волче* и мушким именима као *Рајко* (стр. 115). Исто тако он указује на подршку коју је чувању граматичког рода у множини у говору Бобошчице могао дати албански језик (стр. 118) и наглашава значај те околности за уопштавање наставка *-ä/-e* у множини именица у том говору. Поготову је значајна опсервација (стр. 133) да је чување датива у говорима дуж западне границе Македоније у ствари балканизам.

И у овој области могла би се понегде пожелети већа комплетност излагања. Типичан пример даје одвећ лапидарна белешка (стр. 112) да су се именице м. р. консонантских основа рано прилагодиле именицама *o*-основа („сп. Мак. ев. камињ спрема ст. сл. камъ“) где је остало непрецизирано у чему је прилагођавање и да је извршено преношењем форме акузатива у номинатив. Слично томе констатација да народна поезија садржи више случајева краћих плурала као *куми*, *друми* итд. (стр. 116) није пропраћена објашњењима да је то у вези с архаичнијим карактером језика народне поезије, а и са потребом метра. Има, наравно, читалаца који подразумевају овакве ствари, али је сигурно да ће они сачињавати незнатан проценат у публици чију ће пажњу с правом привући књига Конескога. На стр. 120 ништа није речено о генези компаратива са *jo-*, а на стр. 122 тумачење постанка акузативних клитика *не*, *ве* („од старијих *ни*, *ви*“, „према једнини *ме*, *ѿе*“), иако тачно, није довољно. Процес се може стварно разумети само у ширем контексту: у светлу потребе разликовања акузативних клитика од дативских и у оквиру односа *ми*, *ѿи*: *ме*, *ѿе* = *ни*, *ви*: *не*, *ве*. Врло привлачно звучи схватање (стр. 124—5) да форме *овега*, *онега* у западној Македонији нису импорт са севера, већ да су настале гласовним путем од облика с додатим *-ва*. Међутим модалитети овог процеса нису приказани на уверљив начин. Аутор се позива на облике *ѿогова*, *согва* у Бобошчици и претпоставља да се „од **овегва*, **онегва* асимилацијом *в* дошло до облика *овега*, *онега*“. При том је остао у сенци постанак (непотврђених) форми **онегва*, **овегва*, а недостају и паралеле за овакву „асимилацију *в*“. У ствари облици на *-гва* на југозападној периферији настали су од старијих форми на *-гова* (упор. с једне стране примере типа *ѿогова* у Бобошчици и *овогова* у кратовско-кривопаланачком крају³², а с друге стране промену *ѿовар* > *ѿвар* на крајњем југозападу). Према овоме бисмо у данашњој зони облика *бвега*, *бнега* очекивали *овегоа*, *онегоа*

³² Б. Видоески, МЈ XVI, 1965, стр. 49 и карта 37.

(што се и јавља у неким селима у околини Тетова)³³ одн. резултате контракције *-oa* у тим формама (нпр. *овѣго^a, *онѣго^a у Прилепу). Можда се, дакле, ипак треба вратити на објашњење утицајем са севера, уз подршку конгруенције (овега Јована), како на ово питање гледа Видоески.³⁴

Од детаља у поглављима о именским речима не изгледа адекватна формула „новъ — комп. новѣи, — супер. новѣиши“ (стр. 119) као дефиниција образовања суперлатива у старословенском. Осим тога порекло дативске клитике ж. р. *ву* у северним говорима (стр. 122—123) не би требало посматрати одвојено од порекла одговарајуће косовско-ресавске и призренско-тимочке енклитике *ју, у, ву* (с друге стране Конески је несумњиво у праву кад указује на утицај клитике м. р. као на елеменат у објашњењу појаве).

Веома богата поглавља о глаголу (стр. 142—173) одликују се истим вредностима као и она о именским речима. Критичке примедбе се могу ставити поводом појединости као што је тумачење инфинитива *казас* из XIX века угледањем на форме као *сѣас[ѣи]* и *рас[ѣи]*³⁵ (стр. 152) и дефиниција замене наставка *-хом* са *-хе* као метатезе гласова (стр. 166). Осим тога на стр. 156 недостаје помен да имперфекатски радни придев (*моле* и сл.) није особина свих македонских говора, на стр. 163 није довољно разјашњено како је дошло до незгодне хомонимије између 3. лица једнине и 3. лица множине презента у галичком говору³⁶, а на стр. 164 није показано откуда потиче *ä* у (очигледно секун-

³³ Б. Видоески, *ibid.*, стр. 48 и карта 37.

³⁴ Б. Видоески, *ibid.*, стр. 48. Додајмо да је ослањање атрибута типа *овега* на именице утолико природнији што је већ постојао паралелни однос овему: Јовану.

³⁵ Релевантнији је, свакако, био паралелизам са глаголима као *украc[ѣи]*, упор. однос *укра.г. : украс[ѣи] = казал : казас[ѣи]*. Конески такође помиње српско-хрватске форме ако *изистѣ* код Његоша (слично и *исѣи* у Вуковом Рјечнику, итд.). Ту су, међутим, ослонац за аналогију дали презенти на *д*, упор. *крадем : красѣи = идем : исѣи*, док је основни подстицај за обличку прераду стварала сама гласовна структура инфинитива *исѣи*, морфолошки сасвим незграпито будући да је *-ѣи* код других глагола инфинитивни завршетак.

³⁶ Конески наводи да је основински вокал *и* ушао и у 3. л. мн. (*носѣи*), што би био редак случај деловања аналогије на директну штету информативности форме. Међутим овакву хомонимију у галичком налазимо и код глагола на *е*: *пасѣи, чујѣи* 3. л. јд. и 3. л. мн. (А. Белић, *Галички дијалекат*, СДЗБ VII, 1935, 202 и д.). Појава долази и у оближњем говору села Жерница и Болетин: *идѣи, њлејѣи, носѣи, косѣи, броѣи, чинѣи* у 3. лицу оба броја (М. Д. Петрушевски, *Неколку црѣи на говорѣи од Жировница*, МЈ II, 1951, 62; Аритон Поповски, *Ресанскоиѣ говор*, МЈ X, 1959, 126). Међутим у суседној области (Ростуше, Скудриње итд.) однос је *идѣи* 3. јд.: *идѣи* 3. мн. (Поповски, I. с.). Ово можда упућује на претпоставку о контракцији (*-егѣи > -ѣи > -ѣи*, евентуално и *-неи > -ѣи > -ѣи*), тим пре што М. Веселино-

дарним) формама помоћног глагола *s'ä*, *sm'ä*, и *siw'ä* у Бобошцици. Најзад, једна начелна околност није јасно истакнута, иако је често имплицитна у ауторовом излагању: велико повећање броја категорија у македонској конјугацији компензирано је осетним смањењем броја конјугационих образаца.

Поглавље *Лексика* (177—189) представља небаналан покушај да се излагање о овој материји отргне од уобичајене фрагментарности, па и од простог набрајања речи разврстаних по семантичким фамилијама или пореклу. Доминантно место је дато темама о продуктивним начинима творбе речи и о трима фазама развитка македонске лексике (грчки утицај, турски утицај, модерна епоха). Обраћена је пажња и на феномене као што су калкови, фразеологија и стилистичка позиција страних речи. Показана је и ширина захвата појединих страних утицаја, одражена у броју позајмљеница, и дубина тих утицаја која се огледа у томе који су све семантички слојеви захваћени. У знатној мери (нарочито у вези с турцизмитема) приказани су и социјални услови ширења таквих утицаја. Наравно, у овако кратко поглавље није се могло унети много материјала, а и понеки од принципијелних аспеката ствари остали су недоирнути. На самом почетку поглавља аутор набраја „три основна питања“ у вези с променама у речнику: 1. у којој су мери сачувани стари творбени модели; 2. у којој су мери изграђени нови такви модели; 3. какав је обим имало позајмљивање из других језика. Овакав приступ показује ширину ауторових видика и садржи све битне моменте сем једног: у којој је мери сачувана стара лексика, а у којој је заступљена нова, другим речима који је био темпо еволуције у лексичком фонду. Међу позајмљеницама наведене су оне из грчког, из „латинско-романског“, из албанског и из турског, али није дотакнут проблем најзагонетнијег слоја, супстратског балканског.

Библиографија (193—199), ни опширна ни одвећ сажета, обухвата углавном све најважније радове везане за историју македонског језика, па донекле и за њене шире оквире, славистичке и балканолошке.

Ако сада, закључујући, покушамо да одредимо основне квалитете *Историје* Конеског, лако ћемо уочити њихову двострукост. Та књига резимира досадашња знања на луцидан и прегледан начин и истовре-

вић, Браство IX—X, 1902, 472—3, бележи *кайџи*, *берџи*, *пасџи*, *носиџи*, *фалиџи* у 3. л. мн. насупрот облицима без знака *ч* у 3. јд. (упор. и Белића, о. с. 202—203). — Зачудо Ђорђе Пуљевски (*Речник од ѝри језика с. македонски, арбанаски и шурски*, Београд 1875) има сасвим друкчије форме, на *-аџи*: *вџад* 3. мн. према *вџид* 3. јд. стр. 130, *идад* 3. мн. према *идед* 3. јд. 134.

мено доноси нове погледе и нове методе, иницирајући нову етапу у истраживањима. Посебну вредност књиге чини њен стил, тако не свакидашњи у јужнословенској лингвистици. Казивање тече лако и ненаметљиво, реченице су кратке и потпуно слободне од тензије. Интелектуални подухват вишестраног сагледања ствари и одмеравања могућних аргумената обављен је *и*ре писања, тако да се читаоцу презентира само његов резултат. Гледишта су јасно формулисана, по потреби и сажето образложена, али не и увек аподиктична. Конески је спреман да сачува резерву где јој је место, као што с друге стране не бежи ни од врло одређених тврђења тамо где му изгледа да је сведочанство чињеница недвосмислено. И деликатних питања он се дотиче мирно и трезвено, без страсти којој нема места у науци и сасвим без полемичног тона. Ако би требало тражити стилистичке преседане излагању Конескога, неизбежно би се наметнула асоцијација с начином писања у Мејеовим приручницима. Тек дуже читање оваквог наоко ненапрегнутог текста открива један у подтекст utkани напор да се освоји најтеже достижна врста елеганције, она која лежи у доследној једнстваности.

Језгровито излагање, дисциплиновано ограничено на суштину ствари, неизбежно повлачи собом одређене жртве. Изостаје преглед разних мишљења о проблемима, а понекад и јасна слика о односу између ауторовог мишљења и раније изнесених, тим пре што библиографија није дата по поглављима, већ генерално, на крају књиге. У својој функцији исходишта за даља истраживања књига има и једну другу слабу страну: приказ области знања које је наука већ освојила није удружен са систематским обележавањем нерешених проблема као таквих.

Поређење врлина и недостатака *Историје* Конескога говори одлучно у прилог књизи. Њени квалитети су присутни у њој самој и довољни да је учине одличном, док се слабости, уколико превазилазе ниво детаља, тичу онога што није ту. У обиму који књига има, то би било и немогуће дати. Морам признати да су дезидерата у овом приказу изнета уз стално присутну помисао на друго издање. Баш зато што је књига тако успела, треба желети да обухват њене следеће верзије буде већи.

Павле Ивић

3. — Prace Filologiczne, tom XVIII. Profesorowi Doktorowi Witoldowi Doroszewskiemu w trzydziestolecie Jego pracy profesorskiej ten tom składają w hołdzie przyjaciele, koledzy, uczniowie. Cześć I—IV, 1963—1965. Państwowe Wydawnictwo Naukowe. Warszawa.

Redaktorzy tomu Halina Koneczna, Stanisław Skorupka.

„Tradycję pojmowania nauki jako pracy myślowej mającej wielorakie konsekwencje społeczne i w tych konsekwencjach odnajdującej swą właściwą treść kontynuuje, jak to sam często podkreśla, profesor Witold Doroszewski“ (St. Skorupka — we wstępie do PF).

W związku z jubileuszem¹ 30-lecia pracy profesorskiej tego uczonego przypadającym na rok 1960, został wydany XVIII tom Prac Filologicznych. Na tom ten złożyły się artykuły kolegów, współpracowników i uczniów Profesora (w sumie 144 prace, w tym 60 prac językoznawców zagranicznych). Zbiór artykułów poprzedza wstęp prof. St. Skorupki „Professor Witold Doroszewski jako badacz i kierownik naukowy“. Autor wstępu podsumowuje działalność naukową prof. W. Doroszewskiego — członka rzeczywistego PAN, kierownika Katedry Języka Polskiego UW, Zakładu Językoznawstwa PAN, naczelnego redaktora Słownika Języka Polskiego oraz Poradnika Językowego od r. 1932. Profesor M. Brahmer poświęca Jubilatowi, swemu sąsiadowi i przyjacielowi okolicznościowy, w pogodnym tonie utrzymany art. „Z Morsztynowej piwniczki“. Bibliografia prac prof. W. Doroszewskiego (od 1916 do 1960 — 435 pozycji) opracowana została przez W. Kupiszewskiego i J. Wójtowicz.

Prace opublikowane w omawianym tomie cechuje różnorodność tematyczna i wielostronność stanowisk. Autorzy w sposób zwarty, na stosunkowo niewielkiej liczbie stron przedstawiają swoje podstawowe tezy.

¹ O jubileuszu pisali: Z. Kurzowa: „Jubileusz Profesora Witolda Doroszewskiego“. Poradnik Językowy 1961 r., z. 5 oraz M. Szymczak „Jubileusz Profesora Witolda Doroszewskiego“. Język Polski. 1961 r., nr 3 i „Das Jubileum Professor Witold Doroszewskis. Zeitschrift für Slavistik t. 7, z. 3, Berlin 1962 r.

Omawiany tom składa się z czterech części.

Część 1. Rozdział I — *Zagadnienia ogólne i metodologia językoznawstwa*. (patrz recenzja T. Buch. Poradnik Językowy 1965 r., z. 3.) **S e m a n t y k a**: T. Kotarbiński — „Spór o desygnat“. Autor proponuje rozróżnienie terminów *denominat* i *desygnat*, sugeruje, by termin *desygnat* stosować tylko do obiektów rzeczywiście istniejących. J. Tokarski w art. „Polisemia wyrazów, jej niektóre aspekty i typy” wskazuje na konieczność całościowego skartotekowania szczegółowo opracowanych materiałów genetycznie jednorodnych (np. język dzieła autora) dla właściwego przeprowadzenia badań nad polisemią (zagadnienie polaryzacji i powiązań polisemii aktualnej i potencjalnej). Z pogranicza semantyki i morfologii jest artykuł B. Tranki „On Morphemic Homonymy“. Rozgranicza on pojęcia homonimii i neutralizacji morfemicznej. Wyraźnie metodologiczny charakter ma artykuł F. Travníčka, „Mluvnické významy a prostředky“. Poruszona jest tu kwestia wzajemnego stosunku znaczeń leksykalnych i gramatycznych. Autor twierdzi, że punktem wyjścia w analizie gramatycznej powinny być znaczenia leksykalne. Bezpośrednio zagadnieniom leksykologii poświęcone są prace O. S. Achmanowej i A. Dostála. O. S. Achmanowa w art. „Leksikologija i słownyje problemy maszynnoho jazyka“ postuluje równoprawne traktowanie znaczenia leksykalnego i gramatycznego przy przekładzie maszynowym (porównaj ujęcie Travníčka). A. Dostal w art. „K otázce lexikografického zachycení slovní zásoby jazyka“ zajmuje się praktyką słownikową; poszukuje właściwej metody ustalania zasobu podstawowego haseł w różnego typu słownikach. Praca E. Benveniste „Une valeur du diminutif“ stanowi przyczynek do słowotwórstwa ogólnego. Na przykładzie francuskiego sufiksu *-on* autor ukazuje rozwój znaczenia syngulatywnego w deminutywach. „De la conscience d'un préfixe négatif“ M. Cohen'a — to historyczna monografia francuskiego prefiksu negatywnego — kontynuantu łacińskiego *in-*. M. Pavlović w art. „Une isoglosse conditionnée par le substrat“ omawia przejście *d' > j* w językach południowosłowiańskich. (słoweńskim, serbskochorwackim). Praca L. Kaczmarcka „Projekt pisowni fonetycznej specjalnej“ ma aspekt techniczno-metodyczny. Autor ustala alfabet dla zapisu wymowy patologicznej. Z zakresu fonologii charakter ogólnometodologiczny mają prace E. Haugena, a zwłaszcza A. A. Reformatskiego. *Reformatskij* w art. „Jazyk, struktura i fonologija“ wylicza cechy strukturalne języka — głównie w zakresie fonologii. Fonetyka eksperymentalna według autcra odgrywa rolę pomocniczą w stosunku do analizy strukturalnej. E. Haugen w „Japanese Phonemics: Some Alternative Solutions“ wykazuje, że obraz powstający w ciągu opisu określonego języka warunkuje forma tego języka (jego stopień tradycyjności).

Fakt ten ujawnia pewne niedostatki synchronicznego opisu języka. *J. Skulína* — „Jazykový zeměpis a struktura dialektů“ — postuluje badanie dialektów jako „strukturalnych tworów języka narodowego“ (124). Zajmuje go zagadnienie typowości dialektów. Zwraca uwagę na doniosłe znaczenie ujęcia strukturalnego dla pracy nad atlasem językowym słowiańszczyzny. *P. Jančák* „Možnosti statistického zpracování kolísavých nářečních jevů na jazykových mapách“) solidaryzując się z postulatami metodologicznymi prof. Doroszewskiego przedstawia metody ujmowania na mapach statystycznych wyników badań chwiejnych cech gwarowych. *A. Rosetti* ogłasza artykuł krytyczny poświęcony koncepcjom Hjeimslewa — „Sur la „glossématique“ de Louis Hjeimslev“. Autor twierdzi, że glossematykę można traktować jako nową metodę badawczą, a nie jako nową koncepcję języka. W części tej znajdują się również prace z pogarnicza językoznawstwa i innych dyscyplin, np. teorii literatury. *R. Jakobson* w art. z zakresu wersyfikacji „O lingwistycznej analizie rymu“ przedstawia rozwojowo sposoby rymowania wierszy rosyjskich. Ukazując istotę rymów rosyjskich, dowodzi, że odgrywają w nich rolę nie tylko identyczności fonematyczne, ale i morfologiczne.

K. L. Pike „The Hierarchical and Social Matrix of Suprasegmentals“ zajmuje się elementami prozodycznymi języka i sposobem ich badań na tle całokształtu struktury języka. *K. Horálek* w art. „Monolog a monologické funkce jazyka“ analizuje monologowe i dialogowe funkcje języka (podział Kainza). Tematyka problemów omawianych przez *St. Rosponda* zarysowuje się już w tytule jego pracy — „Toponomastyka w badaniach historyka a językoznawcy“. *I. Judycka* w art. „Synestezja w rozwoju znaczeniowym wyrazów“ zajmuje się sprawami znaczeniowymi na tle psychologiczno-fizjologicznych uwarunkowań. Wyodrębnia i opisuje typy synestezji językowej (wyrazowej i frazeologicznej).

Niektóre z artykułów omawianego cyklu — to prace o charakterze ogólnometodologicznym, dotyczące podstawowych problemów lingwistyki, np. struktury i funkcji języka (Praca Reformatskiego i Horálka) lub problemu wzajemnego stosunku znaczeń leksykalnych i gramatycznych (art. Travnička). Są tu również prace bardziej szczegółowe o charakterze przyczynkowym, ukazujące jednak określone ogólnometodologiczne stanowisko autorów (np. E. Benvenista, M. Cohen 'a, R. Jakobsona). Są też prace o charakterze techniczno-metodycznym - postulujące pewne ujęcia praktyczne, np. A. Dostala, A. Kaczmarka, J. Jančáka). Niektórzy z autorów zajmują się bezpośrednio zagadnieniami terminologicznymi (T. Kotarbiński, B. Tranka).

Część 1, rozdział II.

Jezykoznanstwo porównawcze indoeuropejskie i nieindoeuropejskie. Najwięcej tu prac z zakresu fonetyki historycznej. Wycinkiem z zakresu historii wokalizmu litewskiego zajmuje się *T. Buch* w art. „Uwagi o zaniku samogłosek nosowych w języku litewskim“. *L. Zabrocki* („Z rozwoju dyftongów *ie, ai, au, ou* w językach germańskich“) — stwierdza tendencję do monoftongizacji o różnym stopniu nasilenia w poszczególnych językach.

A. Sommerfelt — w „The Importance of Structure in the Development of Old Norse Umlaut und Fracture“ przedstawia wpływ redukcji zgłosek i zmian iloczynowych w staronordyckim na niektóre zjawiska z zakresu wokalizmu.

Historii konsonantyzmu poświęcone są dwie prace *J. Safarewicza* „Chronologia rozwoju łańcuchów spółgłoskowych“ (od *pie* do *łać*) i „Sur le traitement éolien du groupe *ns*“. Wyniki badań tekstologicznych *J. Safarewicza* są zawarte w artykule „Un acrostiche de *Mažvydas*“. Prace szczegółowe z zakresu słowotwórstwa: historyczna monografia wyrazu. *E. Petrovici* — Sl. **žętica* 'petit - lait de brevis' en roumain, dans les langues slaves et en hongrois“ i praca *H. Lewickiej* „Adjectivitis. Przyczynek do sporu o żywotność derywacji w języku francuskim“.

Leksykografia: *S. Strelcyn* dokonuje oceny kilku słowników w art. „Quelques remarques sur les dictionnaires guèzes et amhariques“. Metryką zajmuje się *J. Kuryłowicz* „Z badań metrycznych w indoeuropeistyce“. Wyniki tych badań mają znaczenie dla charakterystyki fonologicznej i morfologicznej prehistorycznego okresu niektórych języków indoeuropejskich.

Stylistyka: *M. Schlauch* — „Linguistic Aspects of Emily Dickinson's Style“ — analizuje język poetki amerykańskiej XIX w.

Część 2. III. Jezykoznanstwo słowiańskie (patrz recenzja *H. Orzechowskiej* — *Poradnik Językowy* 1965, z. 6). Reprezentowane są w niej wszystkie działy jezykoznanstwa słowiańskiego (A. Zagadnienia ogólnosłowiańskie, B. Języki zachodniosłowiańskie, C. Języki wschodniosłowiańskie, D. Języki południowsłowiańskie). Znajdują się tu prace szczegółowe dotyczące wycinków szerszych zagadnień, są też prace syntezujące o ujęciu ogólnometodologicznym.

Z zakresu fonetyki historycznej (o historii fonemów i całych systemów fonetycznych): Rewidująca dotychczasowe poglądy jest praca *Z. Stiebera* „Jak brzmiało prasłowiańskie *jat*“. Autor przeciwstawia

się powszechnie uznawanej tezie o szerokim brzmieniu jat. Analizę wartości fonologicznej jat i jego genezę wiąże z hipotetyczną rekonstrukcją systemu wokalicznego języka prasłowiańskiego. Również V. Machek — w „Alternance *o* // *u* en slave — affaire du traitement des consonnes géminées?” — proponuje odmienną od dotychczasowych interpretację oboczności *o* // *u* w wypadkach, gdy pierwotne *u* znajduje się w rdzeniu wyrazu. Nosówka według autora pojawia się jako wynik zdwojenia emfaticznego i rozpodobnienia. Historycznofonetyczna jest również praca A. Frinty „O tak zwanym ř v lužické srbštině” oraz G. L. Tragera „Old Church Slavic Writing and Phonemes”. Prace z zakresu fonetyki dialektologicznej — to M. W. Biryly „Wyniki pierachodu *e* (< *e*, *ə*) *ŷ* *o* i zjawy, zwajzanyja z im, u bielaruskaj mowie”. P. Ivicia „Promena *ra* > *re* u srpskohrvatskim govorima”, Vukovicia o alternacji *član* // *člen* w gwarach serbskochorwackich („Les alternances vocaliques *član* // *člen* et l'ancienne prononciation du son *č* dans les dialectes serbo-croates”), fonetyczna monografia gwarowa I. Šiposa pt. „Fonetyka gwary wsi Mihalyi — Michal 'any w średnim Zempoln”. Z pogranicza fonetyki i morfologii artykuł F. P. Filina „Ob odnom zagadocznom jawlenii w jazykie siewiernych pamjatnikow” — dotyczy zjawiska pomieszczenia form liczby w staroruskich i rosyjskich imiesłowach na -лъ, -ла, -lo. Studium porównawcze o długości wyrazów w języku polskim i w języku bułgarskim I. Lekova — „Džina na dumata w byłgarskija i polskija jezik” — to wstępny teoretyczny krok w kierunku rozwiązania praktycznego zadania, jakim jest przygotowanie przekładu maszynowego. Autor analizuje czynniki wpływające na długość wyrazu (fonetyczne, gramatyczne, leksykalne i stylistyczne). Najliczniej reprezentowanymi działami drugiej części tomu są słowotwórstwo i leksykologia. Praca W. N. Toporowa z pogranicza fonetyki i słowotwórstwa porusza sprawę fonetycznych wskaźników granicy wyrazu — (O niektórych fonietycznych osobienostjach sławiańskich jazykow w swjazi so słowoobrazowanijem”). J. Ružička — (Z. problematiki słowotwornych modelow”) analizując rzeczowniki odprzymiotnikowe w języku słowackim wprowadza jako podstawowe pojęcie modelu słowotwórczego. Dochodzi przy tym do wniosku, że struktura derywowanych wyrazów jest zasadniczo inna niż struktura jednostek syntaktycznych.

E. Siatkowska zajmuje się procesem uniwerbalizacji w porównawczym studium pt. „Syntetyczne i analityczne nazwy w języku czeskim i polskim”. Obecność w języku dużej liczby nazw syntetycznych autorka tłumaczy tendencją do uniwerbalizacji. Zestawienie polskiego i czeskiego materiału rzeczownikowego doprowadziło ją do wniosku, że tendencja do

tworzenia nazw derywowanych jest w czeszczyźnie silniejsza. Słowotwórstwu rzeczowników poświęcony jest również art. *A. Vaillant'a* „Le suffixe — čii“. „O deminutywach i augmentatywach“ — rozprawka *K. Helberg*. Autorka wskazuje na uniwersalność tych formacji o specjalnym zabarwieniu stylistycznym. Formacje te klasyfikuje pod względem stopniowego wymiaru desygnatów i pod względem nasilenia wartości emocjonalnych. Ukazuje możliwości przesunięć funkcyjno-znaczeniowych w zakresie tych formacji. Słowotwórstwem przymiotników zajmują się *H. Schuster-Ševc* — „Serbo-łużycka terminologia pokrewieństwa przyrodniego“ — pisze on o funkcji i specjalizacji niektórych formantów w tworzeniu nazw wymienionych w tytule; oraz *A. Jedlička* „K abjektivum s významen možnosti (nemožnosti) v nové spisovné češtině“. Słowotwórstwa czasowników dotyczy art. *J. Nemca* „K původu slovanských transitiv n-ových“.

Leksykologia: Artykuły poświęcone zapożyczeniem: *H. H. Bielfeldt* — „Pomoransiche Wörter in der deutschen Mundart Hinterpommerns im 19. Jahrhundert“, *G. Miháilă* „Geografia zapożyczeń słowiańskich w języku rumuńskim“ (na podstawie wydawanego obecnie „Rumuńskiego atlasu językowego“), *A. Zajączkowski* — „Kilka wybranych etymologii zapożyczeń tureckich w językach słowiańskich (osadnictwo i budownictwo)“.¹ W art. *Cz. Kudzinowskiego* „Zapożyczenia słowiańskie w Biblii Litewskiej Chylińskiego“ zawarty jest pełny wykaz wyrazów słowiańskich znajdujących się w zabytku. *B. Sulan* — „Elementy węgierskie w czeskim żargonie złodziejskim“, *J. Belič* — „Stadt — město“. *W. W. Winogradow* — „Istoria ruskogo slova *niezabudka*“

Z leksykologii historycznej — *K. Mirczew* w art. „nieizviestnyje leksiczeskije warianty w odnom sriedniebołgarskcm niedielnom jevangielii XIII wieku“ wnioskuje o procesach zachodzących w języku XIII w. na podstawie analizy leksykalnej jednego ze średniowiecznych ewangieliarzy. Historyczno-leksykalne monografie wyrazów słowiańskich: „On the Etymology of Plough“ *S. Potter'a* i „Sławjanskije etimologii. 40 Slav. gotov“ *O. N. Trubaczowa*. Prace onomastyczne: *M. Rudnickiego* „Wenedzi“ i *V. Šmilauera* „Krusičany w Čechách a Kruszvica w Polsce“ .

Frazeologii porównawczej poświęcony jest artykuł *L. I. Rojzenzona* „K problemie sravnitel'nogo izučenija frazeologii sławjanskich jazykow“, dialektologii a konkretnie słownictwu

¹ Z niektórymi тезami i uwagami szczegółowymi tego artykułu polemizuje *H. Orzechowska* w rec. 2 cz. XVIII. PF w Poradniku Językowym 1965 r., z. 6.

gwarowemu artykuł *A. Habovštiaka* — „Názov *rázvora* w slovenských narečiach“ *S. Utešeny* pisze o zaniku tradycyjnych narzeczy na północnych Morawach. Oprócz wymienionych już prac dialektologicznych ten dział językoznawstwa reprezentują dwa techniczno-metodyczne artykuły. *B. Zimovej* — „K teorii a praxi lexikálního archívu českého lidového jazyka“ i *Z. Sobierajského* „Z próbnych badań ogólnosłowiańskiego kwestionariusza językowego na Łużycach“. O gwarach północnoruskich (dialektologia historyczna) pisze *W. G. Orłowa* — „Odná iz oczeriednych problem istoričeskoj dialektologii ruskogo jazyka“; o gwarach słoweńskich *T. Logar* „O dialektizaciji slovenskega jezika“ (ujęcie syntetyczne) oraz *B. Koiarič* — „Haloški govor“ — (praca szczegółowa i polemiczna — krytykuje między innymi zaklasyfikowanie gwary Haloz przez Ramovša do dialektów Prlekiji). O lokalizacji gwarowych rozkaźników zaprzeczonych w języku bułgarskim pisze *St. Stojkov*. Morfologia i składnia. Na temat kategorii „singularia i pluralia tantum“ i ich istotnych morfologicznie składniowych cech w językach zachodniosłowiańskich wypowiada się *M. Ivić*. Problem wołacza w językach zachodniosłowiańskich porusza *A. Sieczkowski*. *E. Ślawskiego* interesuje pochodzenie bułgarsko-macedońskiej partykuły komparatywnej *po-*, a *L. Moszyńskiego* „Funkcje partykuły-spójnika *-da* w Kodeksie Zografskim“. Wykazuje on rozwój tych funkcji od partykuły w kierunku spójnika celowego, aż do spójnika przedmiotowego. W analizie odwołuje się do greckiej wersji tekstu. Z zakresu stylistyki w części 2 omawianego tomu znajduje się artykuł pjąra *I. M. Galkiny-Fiedoruk* „Emocjonalnost' i ekspressivnost' jazyka Czechova“.

Cześć 3. Rozdział IV. Filologia polska

W tej części znajdują się prace z zakresu polskiej fonetyki, morfologii i składni, jest też kilka prac pogranicznych. Są tu prace operujące materiałem gwarowym lub zaczerpniętym z języka literackiego; jedne zajmują się stanem współczesnym, inne mają charakter historyczny, są prace prezentujące metody synchronicznego i diachronicznego opisu języka. Z zakresu fonetyki historycznej — wokalizm: *S. Urbańczyk* w art. „Przyczyny zaniku samogłosek pochyłonych w języku polskim“ — referuje dotychczasowe poglądy na ten temat i polemizuje z nowym ujęciem *I. Bajerowej*. Artykuł *A. Sciebory* „O monoftongicznej wymowie polskich samogłosek nosowych“ — to głos w żywej niedgys dyskusji na temat dawności asynchronicznej wymowy nosówek w języku polskim. Autorka zwraca uwagę na powszechne występowanie wymowy wokalicznej samogłosek nosowych w dawnych gwarach i dziś jeszcze na przeważającej szęści obszaru Polski. *W. Kuraszkiwicz*, bada pisownię samogłosek nosowych w listach z pier-

wszej połowy 16 wieku i na tej podstawie stara się określić pochodzenie autorów lub kopistów. — „Samogłoski nosowe w Libri legationum nr 3—10 z 1500—1542r“. Konsonantyzm: *J. Petr* w art. „Ślady przejścia *ch* w *f* w polskiej terminologii chrześcijańskiej“ interpretuje opuszczenie wygłosowego *-ch* w formach typu *z martwy wstał* w zabytkach 14—16 wieku jako wynik przejścia grupy *chw* > *f* (w Małopolsce, na Mazowszu, potem w Wielkopolsce). *J. Wójtowicz* — „O zaniku mazurzenia w niektórych gwarach polskich“. Posługując się metodą statystyczną autorka wykazała, że odmazurzeniu w gwarach mazurzących ulegają łatwiej spiranty zwłaszcza dźwięczne niż afrykaty, przedstawiła również przyczyny tego zjawiska. *I Styczeń* w art. „Sprawa denazalizacji spirantów“ zajmuje się zjawiskiem denazalizacji w związku z patologią mowy (seplenienie).

Z zakresu fonetyki gwarowej: *M. Gruchmanowa* — „Zasięg *u* obniżonego w gwarach Wielkopolskich“. Autorka stara się ustalić granicę wielkopolskiej wymowy *u* obniżonego po spółgłoskach przedniojęzykowych (np. *šur*, *lůře*). *H. Górniewicz* w artykule z pogranicza fonetyki i semantyki pt. „Uwagi o wpływie procesów fonetycznych na homofony w gwarach“ przedstawia zróżnicowanie fonetyczne wyrazów wieloznacznych, które dzięki tym różnicom stały się wyrazami zróżnicowanymi nie tylko znaczeniowo, ale i formalnie (n. p. w malborskim *šklůnka* to do piva, a *šklanka* to do herbaty). *P. Smoczyński* — „O socjologicznym podłożu nowszych zmian w kaszubskim dialekcie wsi Kętrzyno“. Autor formułuje hipotezę wyjaśniającą przyczyny zmian mowy trzech poleń jednej ze wsi w powiecie wejherowskim.

Z zakresu morfologii—historia morfologii: Na cykl artykułów zatytułowanych — Z historii polskiej nauki o budowie wyrazów składają się prace: *J. Puzyniny*, *B. Grzegorzycowej*, *Z. Kawyn-Kurzowej*. *J. Puzynina* w pracy pt. „Słowotwórstwo w gramatykach staropolskich dokonuje przeglądu problemów słowotwórczych, które znalazły swoje odbicie w gramatykach polskich do r. 1800. Dalszy ciąg tych rozważań stanowi artykuł — *Grzegorzycowej* „Słowotwórstwo w językoznawstwie polskim XIX w.“. Autorka stwierdza, że polskie słowotwórstwo XIX-wieczne stworzyło podstawę dla nowoczesnych ujęć w zakresie tej dyscypliny. „Kształtowaniem się metod analizy słowotwórczej wyrazu w językoznawstwie polskim XX w.“ zajmuje się *Kawyn-Kurzowa*. Przedstawia ona teorie Rozwadowskiego, Ułaszyna, Łosia, Szobera i szczegółowo omawia nową metodę *W. Doroszewskiego*. Słowotwórstwo historyczne: *H. Rybicka* w „Uwagach o słowotwórstwie rzeczowników w „Pismach wszystkich“ *S. Trembeckiego*” stara się wykazać pewne regularności w rozwoju wyrazów. Słowotwórstwo gwarowe: Charakter teorety-

czno-metodologiczny ma praca *W. Pomianowskiej* pt. „Zasady klasyfikacji rzeczowników odrzeczownikowych“. Autorka kontynuuje i rozwija metodę słowotwórczą prof. *W. Doroszewskiego*, polegającą na logicznosyntaktycznej interpretacji budowy wyrazów pochodnych.

W zakresie rzeczowników odrzeczownikowych ze względu na funkcję formantu wyróżnia formacje podmiotowe, orzeczeniowe i okolicznikowe, ze względu na charakter składniowy tematu słowotwórczego wyróżnia formacje predykatywne i atrybutywne. Słowotwórstwa rzeczowników dotyczy również praca *W. S. Zołotowej* — „Obrazowania ot suszczestwitielnych s sufiksami *-nik* i *-arz* w sowriemniennom polskom jazykie“. Autorka wykazuje współzależności w funkcjonowaniu sufiksów *-nik* i *-arz* (współzależne zmiany produktywności). *M. Kraj* w art. „Z problematyki słowotwórstwa gwarowego (Formacje przymiotnikowe)“ dochodzi do wniosku, że w zakresie przymiotników gwara od języka literackiego różni się tylko zakresem stosowalności formantów; natomiast formy i funkcje są te same. Pograniczem onomastyki i słowotwórstwa zajmuje się *W. Taszycki* w art. „Kilka uwag o nazwach mieszkańców od nazw krain i miejscowości“. Oprócz analizy nazw określonych w tytule autor formułuje wnioski praktyczne. Twierdzi, że słowniki powinny uwzględniać nazwy narodowe, plemienne i mieszkańców osiedli ludzkich na równi z innymi wyrazami pospolitymi. *J. Siatkowski* w „Warmińsko-mazurskie nazwy mieszkańca i mieszkanki wsi“ przedstawia sposoby tworzenia się nazw mieszkańców na terenach wymienionych w tytule. Najbardziej produktywne w tym zakresie sufiksy to *-ak*, *-owiak* (tworzące nazwy mieszkańców) oraz *-ka*, *-anka* (nazwy mieszkanek).

Fleksja historyczna. *B. Kreja* w art. „Staropolskie *nań* czy *nani*?“ polemizuje z ujęciem Grappina, wykazuje niedostateczność argumentów przemawiających za występowaniem domniemanej formy *za ni*, *na ni*. *T. Brajerski* omawia proces szerzenia się w drugiej połowie 15 w. długich nieściągniętych form zaimków dzierżawczych. (Ściągnięte i nieściągnięte formy zaimków dzierżawczych w języku staropolskim). Autor systematyzuje materiał zabytków staropolskich. Słowotwórstwo gwarowe: Morfologią przysłówków i ich funkcjami zajmuje się *J. Chludzińska*. Zwraca ona uwagę na różnice między gwarą a językiem literackim w tym zakresie. („Uwagi o przysłówkach w gwarach Warmii i Mazur“)

Fleksja a semantyka: *J. Damborský* w art. „O časovém významu přičestí“ dzieli się uwagami o samodzielności czasowego znaczenia imiesłowów; analizuje również formy z pochodzenia imiesłowowe typu „zaczęto tanieć“.

Z zakresu składni: Z. Klemensiewicz w art. „Staropolskie zdanie konsytuacyjne“ analizuje pewien typ zdań zanotowanych w rotach przysiąg sądowych. Zdania te mogą powstawać jako wynik kontaminacji funkcji okolicznikowej i dopełnieniowej, wyrażają akcję (sytuację), w której zeznający osobiście uczestniczył. „O funkcjach składniowych nieodmiennego wyrazu *to* w języku polskim (na materiale gwarowym)“ — pisze N. I. Perczyńska. Wyróżnia ona możliwe funkcje składniowe wyrazu *to*; omawia dokładniej *to* w funkcji podmiotu, łącznika, partykuły emfaticznej i spójnika. A. M. Lewicki w art. „Zdania wyrażające czynności i stany ludzkie bezosobiste: (klasyfikacja semantyczna)“. Dokonuje analizy zdań, które wyrażają czynności (stany) wykonywane przez ludzi z pominięciem wykonawców tych czynności, nosicieli stanów (typ: *Mowią, że będzie ładna pogoda*). H. Safarewiczowa w art. „Użycie przeczenia przy czasownikach wyrażających obawę“ zajmuje się znaczeniem i funkcjami składniowymi czasowników *bać się*, *lękać się* i *obawiać się* w toku rozwoju historycznego. M. Brodowska-Honowska — „Przysłówkowe *samemu*“, Autorka klasyfikuje materiał współczesny z formą *samemu* w konstrukcjach typu — *samemu nic nie wskórasz*, przytacza również tego rodzaju użycia poczynając od materiału zawartego w zabytkach średniowiecznych. Składnia stylistyczna: R. Sinielnikoff w pracy pt. „Zdania jednoczłonowe werbalne w poezji Juliana Tuwima“ wykazuje skłonność Tuwima do używania narzędnika czynnika — (typ: „*dzwoniło starą piosenką*“). Artykuł z. Szmydtowej „Ze składni Jana Kochanowskiego“ zawiera uwagi dotyczące interpretację jednego z urywków „Odprawy posłów greckich“.

Część 4. IV Filologia polska c. d. Część ta zawiera dwa rozdziały D) Leksykologia i leksykografia, E) Zagadnienia stylu. Rozdział D. — Ogólny, teoretyczno-syntetyczny charakter mają prace H. Kurkowskiej — (leksykologiczno-semantyczna), M. Konecznej — (leksykologiczno-składniowa) i St. Skorupki — (leksykologiczno - frazeologiczna). H. Kurkowska — „O typach zróżnicowania znaczeniowego wyrazów“. Autorka porusza węzłowe dla leksykografa zagadnienie stosunku między znaczeniem realnym a strukturalnym, przedstawia czynniki określające znaczenie wyrazu w jego polisemicznych możliwościach (czynniki realne, syntaktyczne, pojęciowe, postrzeżeniowe). Leksykograf musi je stale uwzględniać.

Zestawianie materiału frazeologicznego z poszczególnych języków ma na celu wykrycie wspólnych źródeł frazeologii europejskiej, wspólnych tendencji rozwojowych — podobieństw i różnic w językowym reagowaniu na te same przejawy rzeczywistości. Te sprawy są przedmiotem zainteresowania St. Skorupki, który dokonuje analizy porównawczej frazeologicznych związków naturalnych i konwencjonalnych w art. pt. „Z zagad-

nień frazeologii porównawczej". *H. Koneczna* — "Czasowniki *być* i *mieć* w słowniku języka Jana Chryzostoma Paska". Autorka posługując się materiałem historycznym wykazuje owocność kryterium składniowego przy interpretacji znaczeniowej czasowników typu omawianych *być*, *mieć* oraz *brać* — *wziąć*, *dać*. W toku analizy dochodzi ona do interesujących konkretnych wniosków np., że „*mieć* wskazuje na rezultat czynności wcześniejszych, jego zaś składnia czasownika przechodniego utrzymała się na skutek związku etymologicznego z *jać* i *imać* 158).

W cyklu leksykologicznym części IV najliczniej są reprezentowane szczegółowe prace z zakresu słownictwa gwarowego. *B. Bartnicka-Dąbkowska* przedstawia zróżnicowanie nazw grzybów na terenie całej Polski. („*Gąska*, *słonka*, *zielonka*, *prośnianka*“). Autorka przytacza szczegółowe wykazy i mapkę przedstawiającą rozmieszczenie tych nazw. *S. Bąk* pisze o znaczeniu, budowie i gwarowej postaci przymiotnika *nikły*. („Przymiotnik *nikły* w gwarach polskich“). Autor stawia hipotezę o ekspansji etnicznej (z Mazowsza na południe) związanej z ruchami migracyjnymi. *W. Cienkowski* w art. „O niektórych nazwach dachu w gwarach polskich“ zajmuje się etymologią i rozmieszczeniem geograficznym gwarowych odpowiedników wyrazu *dach*. Warmińsko-mazurski *dek* łączy autor z niemieckim *dechem* i *Decke*; omawia znaczenie wyrazu *dach* i *dachówka*. *W. Kupiszewski* — „Przysłówek *onegdaj* w historii i dialektach języka polskiego“. Autor omawia obfity materiał historyczny i gwarowy. Zajmuje się etymologią, specjalizacją znaczeniową przysłówka *onegdaj*, zróżnicowaniem geograficznym znaczeń. Zwraca uwagę na to, że forma *onegdaj* wykrystalizowała się ze współfunkcyjnych *onegda* i *onegdy*.

E. Pawłowski w art. „Z geografii wyrazów polskich“ zajmuje się gwarowym użyciem, historią i rozmieszczeniem wyrazów *dziopa* 'dziewczyzna' i *chodak* 'chłopak'.

W końcowej części artykułu autor przytacza bogatą literaturę, źródła oraz mapki.

Słownictwo gwarowe: *J. Smył* w art. „Nazwy ptaków w dialektach Warmii i Mazur“ dochodzi do wniosku, że ani zróżnicowanie leksykalne ani fonetyczne nie dzieli zasadniczo badanego terenu i że podstawowy zasób słownictwa w omawianym zakresie na Warmii i Mazurach jest polski.

Na temat etymologii i znaczenia lub formy wybranych wyrazów wypowiadają się: *E. Decaux* — „De la parenté étimologique des mots *cud* et *cudny*“. *Słuszkiewicz* (Notatki etymologiczno-semantyczne) zajmuje się pochodzeniem i znaczeniem wyrazów *kosztela*, *lando* i *landara*

oraz zwrotu *každy jeden*. Przytacza on dotychczasowe interpretacje słownikowe i daje własne propozycje objaśnień. *A. Zaręba* w art. „Z zapomnianych wyrazów polskich“ analizuje rozwój i określa przyczyny zaniku wyrazu (*z*)*golemy* odziedziczonego podobnie jak *wiel-(i)ki* z języka psł., zwraca przy tym uwagę na repartycję znaczeniową przymiotników *wielki* i *duży*. *T. Lehr-Splawiński* przedstawia notatkę na temat formy imienia pierwszego władcy Polski. — „Mieszko czy Mieszka?“. Obie formy uważa za równoprawne. *Mieszka* — to przypuszczalnie starsza forma hipokorystyczna, *Mieszko* — to wołacz w funkcji mianownika. Sprawie zapożyczeń elementów obcych w języku polskim poświęcone są prace: *A. Obrębskiej-Jabłońskiej* — omawia ona czasownikowy rutynizm-*poskromić*, który odnalazła w utworze Kłonowica i *J. Reychmana* — „Skąd pochodzi wyraz *kostejki*?“. Autor przytacza kontrargumenty i argumenty przemawiające za jego interpretacją pochodzenia wyrazu *kostejki* znajdującego się w liście administratora dóbr Karola Radziwiłła.

Historii leksykografii dotyczą prace S. Szlifersztejnowej i H. Auderskiej. *S. Szlifersztejnowa* przedstawia historię powstania pierwszych wielkich słowników języka polskiego — Lindego i Osińskiego i szczególnie analizuje zbiory leksykograficzne zwłaszcza tego ostatniego. („Z prac nad polskim słownikiem narodowym w wieku Oświecenia“); *H. Auderska* przytacza wiadomości „o prospekcie języka polskiego“ S. B. Lindego zaczerpnięte z uwag autora — (Linde „Zdanie sprawy z całego ciągu pracy“ i list do J. Ossolińskiego z roku 1804). Uwagi o praktyce leksykografa przekazuje *H. Szkiłdź* w art. „Cytaty skrócone w słowniku“

Rozdział E. — Zagadnienia stylu *Varia*: Prace z zakresu stylistyki lub bezpośrednio z tą dziedziną związane to: teoretyczno-literacka praca (styl a wersyfikacja) *M. R. Mayenowej* — „Stylistyczna motywacja polskiego tonizmu“. Odpowiedzi na pytanie, jaka jest geneza określonej formy wersyfikacyjnej — twierdzi autorka — należy szukać w związkach między formą wersyfikacyjną a innymi stronami organizacji językowej („pojemność językowa metru i formatu“). Na tym tle autorka przedstawia stylistyczne możliwości polskiego systemu tonicznego, które wynikają z jego swoistych cech. Języka wybranego autora dotyczą prace: *Gosiewskiej*, *Piszczukowskiego*, *Saloniego* i *Kotańskiego*.

Z. Gosiewska ukazuje warstwy stylizacyjne „Legend Warszawy“ *E. Szelburg-Zarębiny*. *M. Piszczukowski* — „Tradycje literackie stylu Mickiewicza“. Na podstawie analizy stylistycznej „Pierwiosnka“ i „Konrada Wallenroda“ autor stwierdza, że Mickiewicz pisząc te utwory ulegał zastanej tradycji językowo-stylowej, natomiast wpływ tradycji literatury w

„Panu Tadeuszu“ ujawnia się raczej „na gruncie typu i rozwoju kultury narodowej“ (317), nie zaś w samej tkance językowej. *J. Saloni* prezentuje pracę z zakresu psychologiczno-artystycznej analizy języka dzieła literackiego. — „Elementy wyobraźniowe i naukowe w języku „Nocy listopadowej“. *W. Kotański* przedstawia rozważania na temat elementów japońskich w dziełach P. Skargi. — „Japonica u Skragi“ Historyczno-literacki charakter ma praca *K. Budzyka*, który na drodze szczegółowych zestawień i dokładnej analizy filologicznej usiłuje wykryć pierwowzór grecki utworu Valli. („Greckie źródło — Ezopa“ Lorenzo Valli”). O postaci Naruszewicza na tle epoki Oświecenia i o jego stylu pisze *Nowak-Dłużewski* w art. „O A. Naruszewiczu poecie panegirycznym“. We wniosku charakteryzuje poetę jako epigona baroku i reprezentanta klasycyzmu. Przyczynki do dziejów językoznawstwa polskiego stanowią prace: *Z. Libery* „O zainteresowaniach językoznawczych J. Śniadeckiego“; *Z. Łempickiej*, która dokonuje przeglądu działu filologicznego Encyklopedii Olgebranda (1. Hasła językoznawcze, 2. Języki, 3. Filologowie polscy, 4. Filologowie obcy); *E. Małachowskiej*, która przytacza i omawia materiał obserwacyjny J. Baudouina de Courtenay jako badacza rozwoju języka dziecka; *Cz. Pankowskiego* — autora artykułu — „Fabian Ferdynand Sławiński — zapomniany badacz języka polskiego z drugiej połowy XIX w.“ oraz *J. Starnawskiego* — „O korespondencji językoznawczej Adama Antoniego Kryńskiego i Hieronima Łopacińskiego“. *H. Mierzejewska* w art. „Z warsztatu słowa żywego“ omawia działalność radieckiego seminarium stylistycznego prowadzonego przez prof. Doroszewskiego. Problemem interpunkcji poświęca szczegółowy artykuł *J. Trypućko*. Zajmuje się on rolą przecinka i częściowo także myślnika w dzisiejszej prasie. Bogaty materiał pozwala mu na ukazanie nowych tendencji w interpunkcji polskiej. Problemy nawarstwień językowych gwar środowiskowych poruszają *J. Otrębski* i *B. Wieczorkiewicz*. *J. Otrębski* dzieli się „Uwagami o polszczyźnie litewskiej (literackiej i gwarowej)”. Zajmuje go sprawa genezy i chronologii rozpowszechniania się polszczyzny litewskiej. Postuluje dalsze badania w tym zakresie. *B. Wieczorkiewicz*. — „Z badań nad gwarą warszawską XIX w.“. Jest to szkic obszernej monografii i słownika pt. „Słownik gwary warszawskiej XIX w.“ W artykule autor zajmuje się terminem gwary warszawskiej, podaje wiadomości historyczne z nią związane, omawia periodyzację, wpływy zewnętrzne i wewnętrzne i charakterystykę stylistyczną gwary, przytacza też materiał. „Założenia leksykograficzne pracy nad słownikiem gwar Warmii i Mazur to metodyczny artykuł *Zespołu Pracowni Dialektologicznej PAN*. Autorzy

określają w nim cele i metody swej pracy. Artykuł ten zamyka XVIII tom Prac Filologicznych.

Jak wynika z dokonanego przeglądu, zawartość XVIII tomu PF jest bogata i wszechstronna tak pod względem tematycznym, jak i pod względem metodologicznym. Tematyka zawartych tam rozpraw dotyczy prawie wszystkich podstawowych dziedzin językoznawstwa słowiańskiego i ogólnego. Tom ten jest pięknym wyrazem hołdu, jaki złożyli autorzy rozpraw Jubilatowi.

Grzegorz Walczak

4. — THOMAS F. MAGNER: Post-Vukovian Accentual Norms in Modern Serbo-Croatian. — American Contributions to the Sixth International Congress of Slavists.

Под наведеним насловом Т. Магнер поднео је прашком славистичком конгресу реферат у коме су изложени закључци на основу акцентолошке анкете спроведене у већим градовима српкохрватског језичког подручја. Анкету су спроводили Т. Магнер и Л. Матјејка (Matějka) емитујући с вршце подударне реченице с прозодијским разликама у одређеној речи (нпр. „Чији је то пџс тамо?“, „Чији је то пџс тамо?“) и тражећи од анкетираних да идентификују смисао реченице. Није ми познато је ли на конгресу било усмене критике референтових закључака, што значи да у овим напоменама може бити и нечега већ реченога; овај осврт могао би бити потпунији пошто се појави најављена књига спроводилаца анкете, али с друге стране можда је корисније дати прелиминарни коментар, како би га аутори могли имати на располагању пре издавања књиге.

Сама замисао анкете — испитивати акценат у великим градовима, и то са становишта слушалаца, перцепције — несумњиво је срећна и корисна. Нема сумње да је испитивање акцента у градовима код нас доста занемарено; несумњиво је и то да се способност продукције и перцепције не поклапају увек, а ни то није подвргавано егзактном испитивању. Овако замишљена анкета дала је занимљиве, али у понечему неочекиване, па и спорне резултате. Навешћемо главније налазе које излаже Т. М.:

— контраст кратких акцената (*иџра-иџра*, *џрао-џрао*) не постоји на ширем подручју српскохрватског језика и за веће градове нема међуградске вредности;

— нема живе тонске разлике између двају дугих акцената (*радио-радио*), бар не у великим градовима;

— разлику *кондуктѐра* G. sg.: *кондуктѐрā* G. pl. или *сељака*: *сељака̄* анкетирани су уочавали веома тешко, а у већим градовима (укључујући Сарајево) готово никако;

— теоријски контраст типа *џченика* G. sg.: *џченика̄* G. pl. представљао је такође готово непремостиву препреку широм земље, а још се слабије разликује кратко и дуго *и* у крајњим слоговима (*окџносџи*: *окџносџӣ*);

— у примерима као *џрџфесора*: *џрџфесџра̄* разликовање је боље (у Гацку, Стоцу, Дубровнику, Осиеку, Сарајеву, Суботици), али је слабо у два највећа града, као и у Ријеци и Нишу;

— одлично је уочавана разлика која укључује место акцента, нпр. *џмена*: *џмена̄*;

— успешно се уочавају разлике типа *џдс*: *џдс̄*, *кџња*: *кџња̄*, *кџла*: *кџла̄* и сл.

Магнеров закључак је да Вуково и Даничићево разликовање кратких акцената у градовима просто не постоји, да је разликовање тона у дугим наглашеним слоговима непоуздана карактеристика, да се заједничка акценатска ситуација већих југословенских градова (изузимајући Ниш) може описати помоћу два прозодијска знака — за кратки и дуги наглашени вокал, да се поствогласна дужина и контрасти у тону можда (!) одржавају у одређеним местима, али су са становишта заједничких карактеристика градова као једне целине они субфонемски и служе као украшавање вокала или као знак говорникова перекла. Т. М. за нормативне текстове сматра довољним два прозодијска знака: *брџӣ*, *вџда*, *џра̄вџа*, *гла̄ва*, *вџник*, G. sg. *војника*, G. pl. *војника̄* (у популарним текстовима G. sg. *војника*: G. pl. *војника̄*), G. pl. *џрџдсџавниџџава* и сл.; признаје, међутим, да ће савремени југословенски лингвисти тешко прихватити овакве акцентолошке новине, али апелује на њих или на њихове наследнике да се суоче с акценатском стварношћу у градовима, да изађу из „Вукове сенке“ и прикажу српскохрватску акцентологију терминима двадесетог века.

Најпре неколико речи о проблемима и замкама у оваквим анкетама.

1. Просечан Југословен српскохрватског матерњег језика навикнут је да се среће са туђим артикулацијама акцента у нашим речима — нпр. словеначком, мађарском — као и са веома друкчијим српскохрватским акценатским системима, практично нимало ближим него што су поједине друге словенске акцентуације — нпр. кајкавским и југоисточносрбијанским; такође је навикнут да се у оквиру новоштокавске акценту-

ације среће с појединим регионализованим системским особеностима. Зато слушалац, почињући слушање опширнијег текста, неминовно и спонтано најпре идентификује тип говорника, а затим се — зависно од тога — у овој или оној мери перцепирају и прате прозодијске особености. Просечан штокавац (не само лингвиста) слушајући Македонца или Нишлију и несвесно занемарује квантитет, слушајући кајкавизирани загребачки изговор занемарује тонске разлике итд. То значи да је за сигурност и ваљаност анкете нужно:

— ограничити је на штокавце, можда и чакавце, а не ширити је на Нишлије и кајкавце, јер је ту питање сасвим условно: колико су успешно н а у ч л и један систем различит од њиховог;

— дати нешто шире одсечке говора, како би се слушаоцу дало могућности да спонтано идентификује регионални тип или степен владања новоштокавским изговором.

2. Веома је тешко наћи идеално неутралне двосмислене обрте, јер то значи неутрализовати асоцијацију, која зависи од фреквенције појма, али и од случајних и индивидуалних околности. Начелно „Ено луке (Луке) у даљини“ ипак пре асоцира *луку* него *Луку*, јер се с тим боље слаже појам „даљина“, а и име *Лука* у неким крајевима није више често ни обично. Исто тако, ако се каже нпр. „Овде нема сељака“, нормалније се асоцира множина, док би се у паралелној реченици „Овде нема вратара“ вероватно пре помислило на јединку. Зато је нужан добар контакт између испитивача и анкетираниог, да овај последњи схвати и да се навикне да само слушањем а не асоцијацијом идентификује значење, да у свести призове разна могућна значења обрта и онда их упореди са изговореним.

3. Опасност од завођења акценатским дублетизмом није елиминисана ако се утврди да разлика постоји у личном изговору анкетираниог, нпр. *вијати засиаву*: *вијати* „гонити“, него је важно да ли је слушалац пасивно привикнут на дублет, тј. да ли је чешће слушао и друкчији акценат. Ако је анкетирани чешће слушао изговор *вијати* „гонити“ или *Лука*, онда парови *вијати-вијати*, *Лука-лука* губе доказну вредност у погледу чувања акценатских разлика.

4. Веома је важно је ли нека реч ушла у нечији лични језик преко усменог говора или преко литературе. У првом случају заједно с речју усваја се и акценат; у другом случају, међутим, реч се прилагођава продуктивном моделу с којим се најбоље слаже склоп речи, али ту често долази до колебања између два или више модела, резултат чега је и

одређена несигурност или факултативност у погледу наглашавања дате речи. Нпр. у Београду мало је људи који л и ч н о познају неког Луку, а и с појмом *лука* много се пре упознају преко литературе него у породици или уопште у усменом ширењу лексичког фонда. Разумљиво је онда што се пар *Лука-лука* у континенталним крајевима неће тако успешно разликовати као у Дубровнику, где је *Лука* често име, а *лука* веома важан појам.

5. Примењени начин анкетирања — идентификовање смисла реченица са хомонимним паровима — тешко може дати потпун одговор на питање о данашњој вредности акцента и квантитета. Идентификовање акцента у великој мери је контрастно, па би резултат био бољи кад би се могле конструисати реченице које би садржавале истовремено обе испитиване речи (нпр. „Зарадио је за радио“ одн. „За радио је зарадио“); ту би помогли и прозодијски контрасти неподударног склопа (нпр. „Нема овде ни кондуктѐра ни шофѐра“ — с тим да се слушаоцу објасни да у питању могу бити или један кондуктер и два шофера или обрнуто). Друга и можда важнија замерка је у томе што се значај акцента не исцрпљује у диференцирању подударних склопова или у помоћи диференцирању гласовно блиских склопова (такво разликовање по правилу се обезбеђује контекстом, ситуацијом и сл.). Сем захтева за информативном јасношћу, постоји и спонтани захтев да говор буде коректан у смислу нормативном, ортоепском, што се перцепира као култура или естетика говора. Јасност неће бити нарушена ни ако неко изговара меко *к* и *г*, или веома отворено, широко *е* и *о*, или затворено, лабијализовано *а* и сл. — али ће се такав изговор примати као необичан, стран, дијалекатски; на сличан начин ће се акценти као **жѝвео*, **ѝлѝѝио*, **водѝница*, **дѝректѝор* осећати особеним, погрешним, као „атмосферске сметње“ (да употребимо израз који Т. М. употребљава у супротном смислу). Анкета која би испитивала која се одступања од акценатске норме уочавају као особеност, манир или грешка вероватно би утврдила да се широм штокавске области свест о прозодијским разликама чува у знатно више случајева него што закључује Т. М.

6. Због регионалних разлика с којима се често сусрећемо ортоепско осећање код нас свакако губи од ригорозности, допушта факултативност — али само у одређеним границама, у одређеном дијапазону. Може се говорити о распону ортоепске толеранције, који обухвата нпр. изразито узлазни херцеговачки акценат *јѝзик*, такође нешто мање изразито србијански изговор истога акцента, па и равни београдски изговор који се подудара са београдским " — али не обухвата изразито падајући херцеговачки или црногорски " (*јѝзик*).

Да се осврнемо и на поједине испитиване прозодијске контрасте.

радио: *радио*, *Лука*: *лука*. Закључак да се ови акценци слабо разликују најнеприхватљивији је од свих. Тешко је уопште веровати да постоје штокавци који у високом проценту неће тачно разумети смисао реченице „Зарадио је за радио“ одн. „За радио је зарадио“, или који неће осетити као особен, необичан изговор *йладио*, *израдио* итд. Кад неко изговори *организиција*, *йррода*, *рзлика*, *много нийииса* и сл. — широм новоштокавске области идентификоваће га као Црногорца или уопште човека с нехњижевним акцентом.

драо: *драо*. И овде ће бити прејак закључак Т. М. Треба, наравно изузети београдско (од локалног говора наслеђено) неразликовање типова *вода-кућа* и сл., али ван тога тешко је веровати да штокавци неће уочити одступање од стандарда ако неко изговори *граница*, *кућница*, *водница*, *йрочийаи*, или идентификовати дијалекатски изговор у *физика*, *сидиика*, *сидийсика*, *лвйм(о)*, *засџлйм(о)* итд.

војника: *војникā*, *рибара*: *рибарā*, *вџкџора*: *вџкџорā* итд. Код поста акценатских дужина долази до вероватно најјачег изражаја условна факултативност, распон толеранције о којему смо говорили. Прозодијски лик који означавамо као *вџкџорā* за просечно ортоепско осећање значи било коју од неколико реализација: *вџкџорā-вџкџорā-вџкџорā-вџкџорā*, па и *вџкџора*; крајњи чланови ће у овој или оној средини можда асоцирати регионалну припадност говорника, али тешко да ће остављати утисак прекорачења граница доброг изговора (одн. једног од бољих, „правилних“ изговора). Напротив, прозодијски лик који означавамо као *вџкџора* (G. sg.) може значити само тај изговор (*вџкџорā*), а свако продужавање изговора вокала испада из граница нормалног, коректног, обичног.

У светлу овога веома се сужава простор акценатске реформе за коју пледира Т. М. Чак и две узастопне дужине (секвенца којој постоји већи или мањи отпор на широком простору штокавске области) не губе потпуно диференцијални значај, јер G. pl. неће необично или бар сувише необично звучати ако се изговори *рйиникā* или *рйиникā*, а G. sg. не трпи последњу дужину; још је теже порицати диференцијални значај квантитета у *вџкџ[о]ра*: *вџкџ[о]рā*, *йрџв[о]днйишйво*: *йрџв[о]днйишйвā* и сл.

Отуда би предложено упрошћено означавање прозодијских феномена у приручницима у ствари значило оћуткивање низа битних информација, нпр.:

— није исто *йрџвднйишйво* и *йрџв[о]днйишйво*, не само зато што би се дужина на другом слогу у првој речи осећала као ачење а у дру-

гој је сасвим обична — него и зато што се дужина на трећем слогу у првој речи боље чува него у другој;

— није исто *границник* и *учиџељ*, не само зато што изговор **учиџељ* (за разлику од *границник*) сасвим излази из оквира обичног — него и зато што изговор *учиџеља* (чак и без трага дужине на последњем слогу) сигнализира G. pl., а за лик *границника* то не вреди;

— чак и ако прихватимо да се не чува разлика између *чиџаџи* и *гледаџи*, чак и ако поверујемо да има штокаваца који не чују разлику у *векџор* и *сџаџ* — предложено „упрошћавање“ принудило би нас да дајемо податке о мењању акцента у парадигми и онде где промене аутоматски истичу из акцента основног облика (акцентом *гледаџи*, углавном и *чиџаџи* — већ је одређено какав ће акценат бити у множини презента, у сложеним глаголима итд., а предложеном реформом то би се затрло).

Ако се сви ти моменти узму у обзир, нешто ће се ублажити скспса према српскохрватској нормативној акцентологији и њенсм хватању корака са двадесетим столећем. Из „Вукове сенке“ (тачније — из оквира акценатског система Вука и Даничића) нашој нормативној акцентологији тешко је изаћи не због оданости ритмовима рустикалне Херцеговине, него зато што класични акценатски систем у својим основним цртама остаје најмање локална, најмање регионализована, у уску средину најмање затворена акценгуација на тлу српскохрватског језика. Ван ње остају само неупоредиво ужи дијалекатски системи и градски жаргони; при томе ови последњи, представљајући у најбољем случају коине ближних територијалних система, у доста различитим правцима одступају од класичне акценгуације, тако да се у њој као компромисној лакше и безболније срећу него што би се међусобно могли акценатски ујединити као противтежа народној бази наше акценгуације, која — ма какве јој епитете лепили — остаје основни ослонац нашег ортоепског осећања. Тај систем ни у два наша највећа града не остаје толико стран колико се испитивачу градског говора може учинити; градови остају с њим у вези преко досељеника из новоштокавске области, преко многостраних контакта с том облашћу, најзад преко властите културне праксе (нпр. спикери радија и телевизије по правилу се региструју из новоштокавске области). Оно у чему се [мање-више слажу наша два највећа градска центра (првенствено склоност скраћивању појединих дужина) практично је стекло нормативно признање као једна од ортоепски коректних могућности, ширећи габарите ортоепске толеранције до знатне ширине али не до произвољности. Културни развој у међупростору и уопште широм новоштокавске области

чини неизбежним да се са радикалнијим реформама вуковске акцентуације не збрзава, да се олако не истрчава из „Вукове сенке“ докле год је вуковска акцентуација живо присутна у језичком осећању и културној традицији широког новоштокавског простора, који ће све мање бити склон да престиж урбанизованости идентификује са особинама локалних акцентуација у околини Београда и Загреба.

Још да напоменемо да обиље дублета типа *бѣрѣм-бѣрѣм*, *рјѣчнѣик-рјѣчнѣик*, или *двѣјка-двѣјка*, *ѣрѣсѣи-ѣрѣсѣи* ни у којој мери не може сведочити о слабљењу фонолошке разлике између узлазних и силазних акцената — како на то гледа Т. М. (као што ни дублети *овог-овога*, *аѣлѣи-аѣлѣи* итд. не сведоче о слабљењу дистинктивне вредности вокала *a*); узроци акценатског дублетизма сасвим су другачији: превирање акценатских типова (као лексичких или морфолошких категорија) и сударање регионалних акцентуација.

Далеко сам од задовољства стањем наше акцентологије. Пред њом, напротив, стоје готово нетакнути многи задаци, који ће се решити не мисионарством и тражењем камена мудрости него упорним радом, обрађивањем, истраживањем, синтезама. Било би неправедно не признати да истраживања Магнера и Матјејке представљају користан и занимљив прилог у овом правцу, и по конкретном материјалу анкете и као методолошки подстицај (мада ће разлика између продукције и перцепције бити нешто прецењена). Мишљење које сам изнео није реплика само на ставове Т. Магнера (одн. Магнера и Матјејке), него и покушај да се допринесе свестранијем сагледавању покренутих питања, на која и југословенски лингвисти доста различито гледају.

* * *

На Магнерову и Матјејкину анкету опширније се осврнуо и М. Кравар, у чланку „Проблематика наше градске акцентуације“ (Задарска ревија, 1968, бр. 3, 177—190). Ту је тачно указано и на неке друге недостатке прилаза двојице америчких слависта овим питањима, а успешно су осветљени и поједини моменти који се морају имати у виду при разматрању градске акцентуације и њеног односа према ортоепској норми. Нарочито је вредно истаћи Краваров закључак да и сами резултати ове анкете, посматрани у позитивном смислу, показују „лијеп успјех наших стољетних културнојезичких настојања“. Један аутентичнији снимак правог стања, заснован на опрезнијој анкети, максимално ослобођеној различитих замки — несумњиво би још уверљивије посведочио о таквом успеху.

Свему томе још треба додати да се значај и релевантност прозодијских разлика не ограничава на језичко наслеђе новоштокаваца и пуко учење осталих. Колико год различити, наши акценатски системи углавном су конзервативни, а то значи и међусобно сродни, са јасним категоријским релацијама. Треба ли сумњати да ће Бедњанац (кајкавац), или чакавац из многих места, или Црногорац из јужних крајева републике, или Србијанац из централне (па и југоисточне) Србије — одлично чути разлику *носіїи* : *слабійи*, *сїрадаїи* : *їравадаїи* итд. ако је у његовом матерњем говору *носійи* : *слабїи*, *сїрадаїи* : *їравадаїи* или сл.? Ненаглашене дужине одлично се чувају не само у новоштокавској него и у старијој акцентуацији Црне Горе, а чување квантитативне разлике у преакценатском слогу зајемчује да ће се у широким областима старијих говора чути разлика *губїи* : *љубїи*. Овакве чињенице у још једном правцу проширују базу и укорененост новоштокавских прозодијских контраста, сугерирајући из још једног угла опрезност у реформаторским амбицијама.

М. Пешкан

5. — МИХАИЛО СТЕВАНОВИЋ: *Функције и значења глаголских времена*. Посебна издања Српске академије наука и уметности, књ. CDXXII, Одељење литературе и језика, књ. 20 (Београд, 1967), стр. I—VIII + 1 — 176, велика 8°.

Академик М. Стевановић већ се више деценија бави синтаксом глагола и истакнути је проучавалац у тој области науке о српскохрватском језику. Овсм је књигом дао своје дефинитивне и систематисане погледе на питања везана за наведену проблематику. У томе је њен значај, зато је, пре свега, треба поздравити.

Данас водећи представник Белићеве лингвистичке школе, проф. Стевановић овако је показао свој однос према оснивачу те школе: „[За] Белићево учење и његову класификацију употребе глаголских времена може [се] рећи да су углавном прихваћени у науци. Суштину тога учења и ми у потпуности акцептирамо, иако на понеке проблеме у томе учењу другачије гледамо, и сматрамо да многа питања, разуме се, треба детаљније разјаснити и јасније изложити“ (стр. 7).

Зато је најважније у критици ове књиге приказати, најпре, њену садржину, а затим показати шта проф. Стевановић сматра да треба унети у Белићево учење као ново, шта треба рећи детаљније, шта друкчије.

Књига проф. Стевановића има два дела: *I. О систему глаголских времена у ошћини*; *II. Функције глаголских времена у њредикацију*. У другоме делу посебно говори о презенту, перфекту, аористу, имперфекту, плусквамперфекту, футуру I и футуру II. Резиме је у овој књизи на француском. На крају се налази „Регистар имена у расправи спсменутих аутора“.

Почетна је констатација у *њрвом делу* књиге ова: „Од категорија предикативности, за чије одређивање постоје посебни језички знаци, — граматичко лице и граматички број свакако су најшири по обиму, иако у појединим усамљеним случајевима у српскохрватском, као и у

другим неким језицима, немамо посебних језичких знака за њихово обележавање“ (стр. 1).

Добро је што је аутор систематисао случајеве у којима се у српскохрватском језику за граматичко лице и граматички број употребљавају неодговарајући облици (стр. 1—2).

Лако ћемо се сложити с писцем да је у науци о српскохрватском језику посвећена толика пажња функцији и значењу глаголских времена зато што се у њему чува велики број глаголских времена.

У првом делу књиге аутор даље прелази на генерално излагање о основним функцијама глаголских времена (тако, не слаже се ни с мишљењем да суштину значења аориста и имперфекта треба везивати за глаголски вид, ни са сувишним наглашавањем стилистичког карактера ових времена; излажући о функцијама презента посебно говори о приповедачком презенту, презенту за будућност и модалној употреби презента). На тај начин показује шта подразумева под индикативом, шта под релативом а шта под модусом, задржавајући се на индикативној, релативној и модалној употреби перфекта и футура.

Најзад, при крају првог дела књиге читалац се упознаје скраћеним историјатом проучавања функција и значења глаголских времена код нас.

За даље разумевање ове књиге од значаја је констатација дата на 14. стр.: „За оријентацију у одређивању времена радње, односно стања (или особине) ми узимамо временски п е р и о д г о в о р е њ а, а не један тренутак, одн. моменат, како су то многи граматичари раније чинили“.

У другом делу књиге проф. Стевановић најпре говори о п р е з е н т у: индикативном, релативном (приповедачком, презенту за будућност), модалном; о презенту у декларативним реченицама, о квалификативном и гномском през.; о конструкцији *да* + през.

Затим долази излагање о перфекту. Аутор најпре говори о разним називима за ово време и бави се питањем дефиниције перфекта, анализирајући разне случајеве перфекта свршених и несвршених глагола. После излагања о индикативној употреби перфекта, прелази на релативну употребу овога облика посебно се задржавајући на перфекту без помоћног глагола. И у вези с модалном употребом прошлог времена говори о овоме облику с помоћним глаголом и без њега. Даље говори о гномском перфекту, о употреби крњег перфекта у насловима, и, најзад, о разним конструкцијама с обликом глаголског придева радног (а) *не био их њушијати*; б) *биће дошао*; в) *Кад се њоново видимо, ја ћу би-и* и *и о л о ж и о све истије* = релативни перфекат за будућност).

Излажући о аористу аутор, после дефиниције индикативног аориста, даје систематски преглед употребе аориста данас (сматра да губљење аориста свршених глагола не долази у обзир, док је аорист несвршених глагола све необичнији) и критички преглед досадашњих схватања о значењу овога глаголског облика. Даље се посебно задржава на индикативној и релативној употреби аориста свршених глагола, доживљености, аористу за будућност, гномском аористу и аористу имперфективних глагола.

У излагању о имперфекту проф. Стевановић говори о ограниченој употреби овога глаголског времена, даје његову дефиницију, зауставља се на случајевима кад се имперфектом означавају радње које се врше у време говора, на имперфекту у гномама и на модусима типа *Одисеја га њогу би ти и шћаше*.

У вези с плусквамперфектом писац ове књиге о функцијама и значењима глаголских времена даје његову дефиницију, говори о разлици *беше дошао* / *био је дошао*, показује да се плусквамперфекат употребљава само у релативу, објашњава зашто сматра да се овим обликом не казује и радња паралелна с неком другом у прошлости, и, најзад, истиче да се плусквамперфекат у већини случајева употребљава од свршених глагола (од несвршених је редак).

У вези с футуром I говори о индикативном футуру, о футуру за прошлост, о квалификативном футуру, о разним посебним случајевима индикативног, релативног и модалног футура, посебно и врло исцрпно о модалном футуру (императивном, за изражавање жеље, намере, могућности, о модусу кондиционалу, о допусном и волунтативном футуру, о модусу готовости, за изражавање неминсвности и сигурности, за изражавање претпоставке и наде одн. сумње или несигурности, уз разне модалне изразе), најзад, о гномском футуру.

На крају говори о футуру II. Најпре расправља о имену овога глаголског облика (предбудуће време, перфекат II, композиција од рад. прид. и презента глагола *бити*, футур егзактни, зависни перфекат, зависни футур, футур II, условно будуће време), затим даје дефиницију и анализира значења футура II, говори о употреби перфективног презента напореда са футуром II, о употреби презента имперфективних глагола место футура II, о случајевима кад се место футура II не може употребити перфективни презент, о употреби футура II за радње које су се вршиле у прошлости, о модалности футура II, о односу *будем њисао* / *усишием*, о ликовима типа *могбудем*, најзад о случајевима типа: *ако буде њоклана, кад буде слободан, њтреба да будемо сиремни* / *њтреба да смо сиремни, буде њозван* / *би њозван* / *њозван је* / *њозове се*.

То је, укратко приказана, садржина ове нове књиге проф. М. Стевановића. И из овога приказа види се колико је писац покљонио пажње систематичности у излагању теорије коју заступа.

Потребно је сад да видимо шта проф. Стевановић сматра да треба као новину, допуну или исправку унети у Белићево учење и класификацију употребе глаголских времена.

Новина је знатно. Сувише простора бисмо заузели ако бисмо показивали све случајеве у којима каквим новим осветљивањем аутор приказује неко раније тумачење. Говорићемо само о онима за која сад први пут сматра да њима треба употпунити Белићеву теорију.

Задржаћемо се, најпре, на излагању о к в а л и ф и к а т и в н о м п р е з е н т у.

Проф. Стевановић заступа мишљење да је квалификативни презент у примерима типа *Земља се окреће око своје осовине* у индикативу и то овако објашњава: „Овима се и другим оваквим облицима презента дотичном субјекту приписује изузетно дуго трајање чега, од његова настанка до нестанка, сталност присуства онога што се презентом казује. Ми такав презент називамо свевременим, јер оно што се њим казује вреди за свако време. А оно што се односи на сва времена, односи се дакако, и на време говорења . . . Зато такав презент . . . сматрамо . . . правим индикативним презентом“ (стр. 33).

Друкчији је, у релативној је употреби презент у примерима типа *Гдје ко никне шу и обикне*. Ево зашто: „Пошто се оно што се у презентима у овим и оваквим примерима приписује њиховим субјектима стално понавља, пошто то бива, или буде, и у периоду говорења, али с времена на време, кад за то настану прилике — презентима у оваквим случајевима не означавају се радње што се врше у време говора, него у одређеним приликама. Јасно је, према томе, да се овај квалификативни презент (*praesens consuetudinis*) употребљава релативно, а не индикативно“ (стр. 36). И још: „Да у њему имамо релативни презент, закључује се и из чињенице што се у тој функцији употребљавају напоре презентима и несвршених и свршених глагола, и што се они ту могу међусобно замењивати“; може се, дакле, рећи и *Гдје ко ниче шу и обиче*.

Од значаја је и ово излагање о модусу у пословицама: „Баш зато што стојимо на становишту да је ради правилног објашњења употребе глаголских времена у пословицама исправно полазити једино од њихова смисла, ми и долазимо до закључка да, рецимо, пословица: *Јаки зуби и шврџ орах сло ме* значи: *Јаки зуби и шврџ орах могу сло*

и *ӣи*, а пословица: *По јӯиру се дан̄и о з н а је — По јӯиру се дан̄и м о ж е ӣ о з н а ӣи*, што ће рећи да се и једном и другом казује могућност извршења, односно вршења онога што се основном њихових предиката означава. А могућност је, то је добро познато, нај-несумњивији модус“ (стр. 38).

У вези су са свим што је досад речено и случајеви с перфективним презентом који значи понављање радње, као нпр.: „*Види, види . . . Искидани облаци лете, а с ӣи р у м е с е ц и о ђе̄и га о ӣи к р и ју, и заӣо ш̄ио облаци хӣијају чини се да м е с е ц јури*. Према интерпретацијама руских синтаксичара Аксакова, Пешковског и од најновијих И. К. Буњине овај се облик, иако од перфективних глаг., употребљава индикативно. Ево зашто су презенте *зас̄иру* и *о̄ӣкрију* по схватању проф. М. Стевановића у релативу: „Принципски се и овде може применити правило да тренутна радња, она радња која се казује било којим перфективним презентом — с тим видским значењем, наравно, не може бити истовремена с временским размаком говорења. Више тренутака у које пада неколико пута поновљена тренутна радња могу се, међутим, подударати с временом говорења, а то значи да принципски, радње које значе понављање, а казане су облицима перфективног презенте, означавају ток радње који се подудара с временом говорења. Свако понављање, па и понављање радња означених презентом свршених глагола, претпоставља, дакле, трајање, а свако трајање, мислимо у времену говорења, па и трајање понављаних радњи што се обично означавају презентом несвршених глагола, казује се релативном употребом овога облика“ (стр. 37).

Од значаја је и објашњење да употреба презенте одричног глагола *даӣи* у примерима типа *не дам ја моје сес̄иру* није индикативна, ни временска уопште, већ модална (стр. 29).

Истиче се и објашњење зашто је у питању индикативни презент у примерима као што је: *Он̄ӣ е в а у о̄ӣери, његова сес̄иру ӣи ш е њесме, а обоје г о в о р е њо неколико с̄ӣраних језика*. Ево тог објашњења: „ . . . треба имати на уму да се у овим и оваквим примерима презенте тим обликом не означава само вршење радње, него се констатује да се дотичне радње знају, односно умеју вршити, да је то знање, та способност — особина [и то стална и непрекидна особина] оних којима се приписује . . . И онда ће бити јасно да су презенте којима се ово констатује индикативно употребљени“ (стр. 34).

Да би показао „кољко је потребно суптилности у осећању језика да би се у извесним . . . случајевима повукла граница између појединих синтаксичких категорија употребе глаголских времена“ (стр. 24),

проф. Стевановић показује, између осталог, зашто сматра да је у питању индикативни презент, нпр. у Ракићевим стиховима *Шуме бокори цветног јоргована*: „... од приповедачког треба разликовати презент којим нам књижевник уметник даје какав опис, износи своје утиске или преокупације, даје исповести, изражава осећања која истовремено доживљава и саопштава, која, тј., ставља на хартију у време док гледа објекат или описује, док стиче утиске, док сазнаје или доживљава што у машти. . . . [Зато у таквим примерима] немамо никакав релативни, већ прави, индикативни презент“ (стр. 23).

У вези с перфектом истичемо ову констатацију проф. М. Стевановића: „... свршени глаголи не значе само стање добивено у резултату радње која се дотичним глаголом казује, већ и сам процес њеног извршења“ (стр. 49). То схватање, супротно мишљењима чувеног француског слависте А. Мејеа и познатог хрватског синтаксичара А. Мусића, — поткрепљује оваквом анализом Мејеовог примера *девојка ни је умрла него слава* и Мусићевог *Иван је умро*: „... ти примери значе: Мејеов да је девојка жива (а није мртва), а Мусићев да је Иван мртав. Али зар то не значи и да се процес умирања код девојке није још десио, а да се код Ивана десио? Свакако да значи — то се никако не може порећи“ (стр. 50). Стевановићево је мишљење друкчије и од других неких познатих лингвиста који ту виде само извршене радње и ништа више. Проф. М. Стевановић истиче велику улогу глаголског вида и глаголског рода и скреће пажњу да и један и други знатно утичу на то које је од два значења претежније у перфекту.

Новина има и у дефиницији и разграничавању индикативног и релативног перфекта: „За индикативни перфекат је, како је то већ утврђено, битно да између времена говорења и радње у перфекту не сме бити никаквог момента, означеног или претпостављеног, у коме се констатује да се перфектом означена радња пре њега вршила или извршила. Уколико такав моменат постоји, — било да је означен ма каквом прилошком одредбом, речју, синтагмом, реченицом, или се он пак и без икаквих формалних језичких ознака подразумева из целе језичке ситуације — дотична се радња одређује као прошла према томе моменту, а не према времену говорења. И таква се радња наравно такође означава обликом перфекта, или да тачније кажемо и обликом перфекта, али сада не право индикативног, већ релативно употребљеног перфекта“ (стр. 58). Зато проф. Стевановић и сматра да је у питању релативна употреба перфекта у примерима типа: *Преда њ [је] њосве јасно избила сва она грџишна њовршност . . . што му је онако грубо и ребацио Zeit*.

Проф. Стевановић за примере типа: *Дакле, у м р о Шћипићковић* каже да су „са знатно јачом експресивношћу, с изразитом емоцијом . . . и сл.“ (стр. 69). И за овакве случајеве употребе крњег перфекта констатује: „То су емотивна стања, а не лична осећања и расположења, а оваква употреба крњег перфекта којим се дају обавештења праћена емоцијом није модална, већ опет индикативна употреба тога облика у експресији“ (стр. 69).

Занимљиво је објашњење зашто је у пословицама типа *Ерада нарасла, а њамей не донела* — у питању индикативно употребљен перфекат: њоме „хоће да се истакне да неко ни са физичком зрелашћу није стекао одговарајућу памет, буквално речено: да се констатује како је нексм *нарасла* брада, а још није постао паметан [то значи: *памет не донела*], ни једно ни друго то *до времена кад се констатује*“ (стр. 72) (пет последњих речи подвукао Б. М. Н.). То је свакад тако „кад год ко употреби пословицу“ (ib.).

Аутор свуда истиче временску одређеност прошлих радњи ма којим се претериталним временом она казивала изузев перфекта, који је једини од њих облик и за означавање радњи у неодређеној прошлости.

Писац ове књиге и у њој подвлачи своја раније изложена схватања да *имперфекат* и *аорист* не значе само доживљене, већ и недоживљене радње у одређеној прошлости.

Истиче се и објашњење употребе *имперфекта* у примерима *Одакле ви бестите?* и *Како се звастите?*: „Иако је очевидно да је онај коме је постављено питање: *Одакле бестите* — и сад оданде одакле је пре, тј. у прошлости, био, и да се онај што је питан: *Како се звастите?* и у време кад је питан истим именсм зове, — ипак се у тим питањима не би могао употребити презент са значењем које би било у свему исто са значењем имперфекта јер би презент ту био употребљен у апсолутно временском значењу, док се имперфектом у исто време каже и да је први, тј. онај што пита — некад раније (он свакако мисли у једном одређеном времену у прошлости) знао и одакле је био питани . . . Баш зато што мисли на једно одређено време у прошлости, на оно време када је то знао, онај који говори и употребљава имперфекат, захтева да му питани да одговр који вреди управо за време у коме се питање поставља. А, у ствари, одговор мора бити исти као да је и тражен у време које оправдава употребу имперфекта. Све се дакле у вези с имперфектом оријентише и одређује према томе времену . . . Специфичност је имперфекта, дакле, у томе што временски одређује прошлу радњу, али у односу према ономе што је с њом истовремено“ (стр. 116—117).

Такође, истичемо и дефиницију плусквамперфекта, глаголског времена које се не употребљава индикативно: „Плусквамперфекат је облик којим се означава радња (бивање или стање) што се извршила (врло ретко што се вршила) у прошлости пре чега другог што је означено неким такође претериталним временом, или се бар тако подразумева из језичке ситуације у којој се употребљава“ (стр. 121).

Проф. М. Стевановић расправља и о проблему модалности футура II, који је у другој половини XIX века покренуо руски слависта Востоков. Проф. Стевановић се не слаже с А. А. Потебњом и другим научницима који модалност траже у везницима и другим небитним елементима. Долази штавише до закључка да футур II и није време, већ модус. Он је то несумњиво у свим случајевима. Мада му се у временским реченицама, нпр., каже Стевановић, не може спорити и временски — релативно временски карактер, — он је ипак и ту више модус него време, већ и по томе што се њим означавају скоро увек нереализоване и увек само хипотетичне радње.

Најзад истичемо да проф. Стевановић утврђује анализом примера случајеве у којима напоредо с футуром II није могуће употребити перфективни презент.

На основу свега што је овде речено лако је схватити сву вредност и значај књиге академика М. Стевановића *Функције и значења глаголских времена*. У толико с већим нестрпљењем очекујемо II део књиге *Савремени српскохрватски језик*, у ствари синтаксу нашег данашњег језика.

Берислав М. Николић

6. — И. В. МУРОМЦЕВ: **Словотворчі типи гідронімів — басейн сівєрського Дінця.** — Видавництво „Наукова думка“. Київ, 1966.

Широко постављена проучавања хидронимије источно-словенске групе језика почивају на врло значајној студији П. Л. Маштакова *Список рек Донского бассейна* (1934). Тако је, под редакцијом К. К. Цилујка објављена и књига И. В. Муромцева о типовима хидронимских изведеница сев. Донеца, интересантна и са тачке гледишта лингвистичко-структуралне анализе, којој је посвећена, али и знатно шире. Аутор, по речима Цилујка, узима за циљ да разјасни закономерности у процесу образовања самих речних назива. Структурна карактеристика хидронимских појава, а можемо рећи — нарочито микрохидронимије, укључује се у опште принципе семантичких и етимолошких процеса у језику. При томе аутор истиче мишљење Цилујка да је функција суфикса значајна тиме што они, уносећи у реч нова значења, конкретизују, индивидуализују вредности речи, а осим тога су значајни за односе речи истога значења, као и за односе према категоријама речи других значења, како је Цилујко показао при студијама топонимије (*Топонімія Покровського району Дніпропетровської області*, Мовознавство, XVI, К., 1957).

Сасвим је разумљиво да изведенице суфиксалног типа чине највећи број обрађених хидронима, да је, дакле, тежиште на суфиксацији. Природно је, пак, да је основно груписање извршено према бази извођења. Тако су хидроними груписани као изведенице од именица и изведенице од придева.

Занимљиво је констатовати да је веома значајно извођење наставком *-к(а)*, типа *Пайка, Сийінка, Рійка, Кобілка, Таїарка*. Разуме се, ту су и секундарни наставци у виду варијаната типа *Лугдн̄: Лугд̄анка, Трбсна: Тростій̄анка*, затим, *Козлик: Козінка, Тбілина: Тбілінка, Рівен̄: Рівенка*. Фонетски условљени варијетети дају занимљиву шароликост и богатство извођења, нарочито наставци типа *-анка*:

-*јнка*, -*інка*, -*інка*, -*авка*: *јвка*, -*онка*. Дублетних облика и варијаната има и код других типова (-*ик*, -*ник*, -*чик*); а у мањем броју се јављају примери „неусклађених основа.“ Међутим, изведенице разних типова јављају се и на бази именичке и на бази придевске основе, па чак и са основом не конкретне, него само виртуелне придевске структуре, као *Боровенька* м. „Боровка“, *Лозовенька* м. „Лозовка“, *Дубовенька* м. „Дубовка“, а према апелативима типа *молоденька*, — те би у тим односима требало гледати унутрашњи изведенички процес структуралне реорганизације са еманципсањем нерепалног завршетка -*ень* и суфикса -*ка* у суфиксалну сраслину -*енька*. Ова појава, карактеристична за украјински и руски језик, сјашњава средње формације (р. *дівочка*, *дівушка*), дакле — механизирање проширења дезинанцијског знака (према *дівка*).

Муромцев, у анализи деминутивске структуралности [еу], наводи тип *Тор* : *Торец*, *Ізюм* : *Ізюмец*, *Дон* : *Донец* према типу *Ржавец*, *Дубівец*, *Лийец*, и закључује о ишчезавању деминутивности: „деминутивність поступово згасає оскільки часто вана не підтримується відно відним безсуфіксним утворенням“ (с. 27). Хидроним типа *Дон* подржава деминутивску опозитност, јер је присутан као база у изведеном хидрониму *Донец*. Без такве опозитности деминутивност ишчезава, као у односу *Сїуден* : *Сїуденец*. Разлика у роду, опозитност друге врсте, такође ремети структурални однос деминутивности, и *Полїавец* је на путу осамостаљења, као што се сх. *Унац* осамосталио, одвојивши се од хидр. *Уна*. Оваква запажања употпуњавају констатовану гларизацију у вези са сх. придевским суфиксом -*асї*, с обзиром на то да ли је у извођењу базе супстантив или адјектив (*звезд-асї*, али дем. *округл-асї*).

Хидроними придевског типа су свде представљени великим бројем изведеница углавном квалификативне или посесивне вредности, и то изразитије него у јужнословенској хидронимији. На територији српскохрватског језика посесивност је карактеристичан вид за топониме. У украјинском, како аутор истиче у прегледу, сложена суфиксација је веома важна за хидрониме. Али је префиксација много мање карактеристична за извођење хидронима, а то се може сматрати општем појавом у хидронимији. Хидронимске сложенице су бројније него у областима Илирика, и са више синтагматских типова. Најчешће су придевске синтагме, често сведене на синтагматски предикат.

На основу доњецке хидронимије аутор изводи шест закључака. У највећем броју хидроними имају форме настале од XVI до XVIII в., али називи значајнијих водних артерија су познати од XII в. Велика већина назива вода и потока је словенског типа, али има и других еле-

мената. Основна одлика образовања хидронима је афиксација, и то претежно суфиксална. Апелативи у функцији хидронима се налазе у мањем броју. Говорне традиције су изразитије него у другим басенима овога подручја. Као уопште у донском ареалу, тако и овде су најбројније придевске изведенице, нарочито у микрохидронимији. Код назива већих водних објеката то је мање изражено, и у томе аутор гледа траг процеса историјског развитка. Структурно гледани хидроними овог слива не показују велику архаичност.

Материјал који нам овде аутор приказује отвара увид у још неке проблеме. Пре свега хидронимски тип *pluralia tantum* је изразитији него у Илирику; ако би се то одређеније потврдило, водило би индиректним закључцима о односу слојевитости супстратом условљеној, а хетерохроно израженој.

Питања изведеница на *-ej*, које аутор отвара, врло су интересантна. У тим формацијама свакако, бар у Илирику, треба гледати траг старијег слоја (*Шиај*, Србија), у вези са таквим формама у румунском. Тако би требало схватити и неке украјинске, можда *Бришај*, *Коврај*. То не искључује постојање знатно новијих, као што је *Бакáй* („јавно турског походження“, cf. *Бабакай*).

Нарочито је драгцен регистар хидронима, и за увид у опште проблеме хидронимизације, и за упоредна, шира проучавања. Ово ће доказати неколико напомена, са запажањима у оба правца. Тип *Баба*, веома карактеристичан за поједине зоне Балканског полуострва, јавља се и овде, обично у деминутивској форми. Супротно, тип *Бистра* је ређи него у планинским зонама Илирикума (а то би била потврда првобитне семантичке вредности за брзе планинске токове); *Бистрик* би можда требало тумачити како ја тумачим *Бистрик* код Сарајева, као пасторални термин. Тип *Козья*, *Козина* *Козлик* је релативно ређи него у планинским зонама јужнословенске територије. Слично томе су, и то много ређи, типови „вук“ и „медвед“. Супротно, пак, могло би се рећи да су релативно чешћи квалитативни хидроними, нарочито опозитуми „мали“: „велики“ затим „дубока“ (у вишеструком извођењу) = „глибока“, „гнила“, „мокра“, и неоформација *Нейеч*. Занимљив је однос *Соха* : *Росоха* према *Суха*, са многим изведеницама (*Суходил* и др.) и у синтагмама (*Суха Козинска*, *Суха Рокићина*, и др.). Семантички је интересантан тип хидр. *Черейаха*, непознат у Илирикуму. Неки су примери ретки, као *Каменной Ерек*, *Пожарна* (упор. сх. *Палез*), *Ориховка* (у Србији врло чест топоним тога типа). Најзад треба поменути траг некадањег војног уређења Украјине у типу *Генерал-*

ска, Полковниця, Полковницька, Полковнице (зб., оно што припада
режими, пуковска територија), *Майорська, Армијська, Солдајська,
Солдајське* (зб.).

Методолошки у основи добро постављена, ова књига може бити
ослонац испитивањима и у зонама јужнословенских језика, а нарочито
при поређењима, због обухватности опште проблематике и секундарно
условљених диференција.

Мил. Павловић

7. — TATIANA SLAMA-CAZACU: Limbaj și context — Problema limbajului în concepția exprimării și a interpretării prin organizări contextuale. (Editura Științifică, București, 1959).

Проф. Тајана Слама Казаку (Cazacu) је питањима дечјег језика посветила већи број претходних радова, у току десет година, и њена студија о дечјем језику има карактер резултата систематских проучавања и синтетичког излагања проблематике.

Основна схватања карактеристике дечјег језика су лингвистичког карактера и лингвистичког значаја у овој књизи. Аутор, не полазећи за психологизирањем, наставља лингвистички смер проучавања проблема дечјег говора у схватањима француске лингвистике са почетка двадесетог века. Младограматичарски историзам, који је имао несумњивих заслуга за развитак науке о језику деветнаестог века, уступа место синхроничним разматрањима језичких појава. Из Сосиорових схватања, развиће се и диференцирати структуралистички правци. Али се напоредо и сигурним темпом, нарочито око почетка двадесетог века, и теоретско и методолошки стварају основе схватања лингвистичких реалистичких тенденција. Русло-ова експериментална фонетика уноси конкретне методе проучавања гласа и његових акустичких појава. Паралелно са тим, у низу студија о дечјем језику осећа се присуство схватања и широких интересовања великог лингвистичког духа Антоана Меје (Antoine Meillet). Лингвистички усмерене студије о дечјем говору откривале су психолошко-физиолошки карактер формирања гласовног и асоцијативног система језика, као и основне вредности и природу реченице, са утврђивањем језичког „знака“, симбола говорних процеса, у стабилизацији и диференцирању значења. Много раније објављене белешке о дечјем говору изванредног духа Бодуена де Куртене најављивале су овај правац интересовања. Грамон (Grammont) и Блош (Bloche) указивали су на проблеме. Теоретски, посматрања билингвистичких поларизација имала су да разјасне основни проблем наследности или опште психолошке условљености, — дакле:

природу основе језичких вредности, тиме и законе дијахроне еволутивности (Ropjat; Pavlovitch). То је све водило и прецизнијим схватањима фонеме (мој приказ књиге Онесорга).

Велика интересовања за дечји језик давала су извесне ослободне и оријентационе тачке у лингвистичким поставкама општијег значаја. Лингвистичке апстракције и структуралистички јако диференцирани, често изразито индивидуални правци, претили су лингвистици деагрегацијом (в. мој чланак *Multiplicité des problèmes et des méthodes et l'Unité linguistique*, APhL VII). Отуда се може само поздравити нова књига Селма-Казаку, јер та студија има карактер прегледа проблематике дечјег говора у односу на опште лингвистичке проблеме, у комплексној ситуацији која карактерише појаве развитка у току неколико деценија.

Књига представља не само преглед, него и систематско излагање. Та књига није значајна само по томе што у круг лингвистичких посматрања уводи и појаве румунског језика, језика синтетичке природе а аналитичког типа; она има много шири карактер. То се управо види по самој структури ове студије. Први део је посвећен историјском прегледу проблематике; у другом делу налазимо анализу гвсврних појава; трећи део представља излагање функционалних вредности и функционалног механизма.

Расправљајући о лингвистичкој ситуацији, како смо је овде већ приказали, аутор истиче принципе материјалистичког, дијалектичког и историјског схватања језика, излажући идеје Павлова, које су се одразиле и у науци о језику. Наравно, овде не би требало заборавити ни значај Шарко-а (Charcot) и широка расправљања о теорији локализације и можданих центара (cf. M. Pavlović, *Osnovi Psihofiziologije i psihopatologije govora*, Beograd, 1956). Казаку опширно разлаже о статистици и аутоматизму структуралистички схваћених језичких појава, а нарочито истиче проучавање ситуације „контекста“, у чему се изражава говорни реалитет. Аутор себи поставља као основни методолошки принцип: реалистичко посматрање појава и закључивање према конкретним чињеницама, посматрањима, проверавањима резултата других проучавања у свем правцу. С правем сматра да треба увести и експериментални метод у ова проучавања, — мада се у том правцу јављају тешкоће, да се не би запало у вештачка конструисања. У овоме смислу је обраћена пажња на утанчане нотификације.

Студије ове природе намећу трагање. Стога аутор жели да пре свега разграничи и прецизира термине *language, langue, parole*, и расправља о разним видевима онога што одговара појму „langage“.

(вештачки језици, екстралингвистичке појаве). Појам „*langage*“ је по аутору психички феномен човекових тенденција друштвенога живота; то је дакле инволвирана комуникативност. Томе је, несумњиво, основа оно што сам ја у својој тези нарочито истакао — потреба, подсвесна тенденција за изражајем. То може бити обухваћено шемом: пренети другоме саопштење (по америчком термину: поруку) и схватити оно што се прима као саопштење. Све оно што сачињава „технику“ споразумевања је типично специјално условљен процес, и — могу додати — социјално условљене реализације. Оба учесника у комуникативном процесу имају ослонац своје комуникативности у паралелизму структуралне формације језика, у којој аутор истиче координационе основе језичких категорија, а затим координиране односе у координацији система. Разуме се, ту се морају узети у обзир паралелности (аналогије) и опозитности бинарних система (Jacobson). Динамизам, као основни принцип, оживљава цео склоп.

Трећи део књиге посвећен је конституционалном систему језика, његовим динамогено усклађеним реализационим појавама, а то су: звуци, речи и реченица. То је оно што ја у својим новијим радовима (*Увод у науку о језику* и др.) усклађујем као реализацију процеса мишљења, са израженим симболима (речи са семантичким вредностима), дакле „знацима“ језика, чији су елементи гласови (гласови као узвици могу бити симболи, емотивних стања, иначе само у субјективној песничкој симболици, као у Рембо-а). Аутор, дакле, исправно поставља своје анализе и проучавања заснива на појавама функционалности, на динамизму језичких вредности. По аутору, варијација конституаната се изражава у скупности елемената у њој садржаних. Ту је општа условљеност, која се може сматрати објективним стимулансом, а то је општа говорна ситуација, у односу на конституционално и функционално јединство, на коме је, с разлогом, тежиште ауторове формуле. Сматрам, дакле, да је аутор добро поставио свој „Закон детерминације целовитошћу“ у процесу комуникативности. Анализом аутор показује да при овоме немамо формације „конгломерата“, јукстапозиције аудитивне речи, синтагме, већ групе карактерисане укупношћу. Глобалност реченичне вредности, како сам и у тези а и у расправљањима о синтаксичким вредностима напомињао, јесте општи језички принцип. Ауторова анализа тај принцип веома лепо доказује, илуструје, и даје му вредност законитости, каква је, уосталом, карактеристична за језичке појаве уопште.

Дискусија о језичком знаку и о његовој вредности сама собом је веома значајна. Говор, а тиме и језик (*Langue*) су феномени који прате човекову активност. Поручилац и прималац (по Јакобсоновим терми-

нима) су ангажовани истим интересом „кооперативног“ процеса. Отуда нивелисања колективне условљености у самој вредности језичког знака, и кристализовање онога што аутор назива „сигнификативним језгрсм“. Ипак, у конкретном процесу комуникативности, аутор дозвољено истиче и индивидуални фактор, а у вези са тим — конкретизовање значења и актуализирање вредности условљене ситуацијом. Закључак једне утачане анализе води аутора изразито лингвистичкој констатацији: реализовање говорне комуникативности се манифестује као неопходно уравнотежење између индивидуалног изражаја **з н а ц и м а** релативно константним с једне стране, и са друге стране потребом примаоца да коректно схвати поруку.

Техника говорне функције у ствари осигурава комуникативну уравнотеженост. При томе треба истаћи тачно запажање аутора, да то није само фрагмент психичког живота. Овде се довољно јасно истиче да знаци добијају адекватне вредности према ситуацији, и да је целокупан израз управо резултат активитета целог организма. Односи између језичких знакова и условљене фонолошке и семантичке опозитности, у адекватној ритмици, — то све скупа чини конвергентан ефекат при споразумевању. У овоме свему је значајно успостављање хијерархије (истицањем акценатским, несумњиво и редом речи). С правом, дакле, аутор сматра да се скупно појављују сви феномени, тако да према ситуацији тежиште (избијање у први план) варира.

Желим нарочито да истакнем богатством изражаја омогућено „међусобно усклађивање“, које, разуме се, у дискусијама може добити вид дискусионог супротстављања. Аутор нарочито наглашава значај лингвистичког контекста (дискусивног или вербалног), који је обухваћен у експлицитном контексту, према коме се прималац оријентисе имплицитно. Према овоме аутор жели да успостави проблем еволутивности и однос према патолошким појавама.

Процеси говора се врше у сталним варијацијама двострано условљеним. Општи ауторови закључци своде се на три опште констатације. То је, пре свега, феномен везан за личност, и то за целовитост личности, као и за спољашњи моменат детерминације те личности; он је процес биполарно условљен експресијом и интерпретацијом; он је феномен условљен реалношћу, животним појавама, друштвеним срединама.

Ова књига боље но ишта друго показује принципски значај проучавања појава дечјег језика за правилно разумевање општих језичких феномена. Студија проф. Селме—Казаку је у ствари лингвистичка студија, врло корисна студија, са решењима гледаним кроз призму дечјег говора.

Мил. Павловић

8. — БЕРИСЛАВ М. НИКОЛИЋ: **Мачвански говор**. Институт за српскохрватски језик. Српски дијалектолошки зборник књ. XVI, сепарат 2, Београд 1966.

У последње време српскохрватска дијалектолошка наука добила је цео низ монографија које обогаћују наше познавање различитих области штокавског, и не само штокавског дијалекта. Међу вредним и марљивим посленицима на том пољу југославистике, без сумње оним највреднијим и најпродуктивнијим, налази се и др Берислав М. Николић. Берислав Николић је себи поставио један задатак, несбично користан за нашу дијалектологију, да проникне у бит млађих говора екавског изговора, да нам да целовиту слику те дијалектолошке области. Као што се зна, све до скора интерес наших дијалектолога био је окренут према архаичнијим говорима, јер се сматрало, мада не са правом, да млађи говори, како екавског тако и ијекавског изговора, не пружају довољно материјала за дијалектолога. Полазило се од претпоставке да млађи говори целокупном својом структуром углавном иду са Вуком и да је слика Вуксве речи у исто време и слика говорне ситуације новоштокавског подручја. Ипак, наше време није остало при таквом мишљењу. И добро је што се кренуло даље од дијалектолошких концепција које су заокупљале мисли наших дијалектолога у првим деценијама двадесетог века. Тако смо у послератном периоду добили неколико монографија о најмлађим говорима штокавског дијалекта, неки радови чекају на штампу, а сви ти радови показују да и ова говорна подручја, подручја најмлађих и најпрогресивнијих говора штокавске дијалекатске области пружају врло корисног материјала, материјала за који се раније тешко могло и претпоставити да се крије у кругу тих говора.

После монографије о говору Срема (СДЗб. XVI, оцену тога рада в. у ЈФ XXVI, стр. 599—603) Николић нам је дао монографију о једној другој области из шумадијско-војвођанске говорне зоне. То је говор његове питоме Мачве. Мачвански говор, како то стоји на првој стра-

ници ове монографије, Николић је испитивао „током 1955. и 1956“., али то никако не значи да је само у том периоду, периоду од две године, Николић био заокупљен мачванском говорном проблематиком. Мада би време од две године можда и било довољно да се сагледа цела структура једнога говора, што у пракси тешко бива, аутор мачванског говора доста дуго је размишљао о Мачви и њеном говору. И поред тога што му је Мачва родни крај, Николић је скоро целу деценију размишљао о њеном говору, да би све то тек 1966. нашло свој израз на хартији и угледало светлост дана.

Ова монографија поред увода (11—16) у коме се говори о пореклу становништва, има следећа поглавља: акценат дат по категоријама речи (17—54), гласовне особине (55—77), морфолошке особине (78—100), синтакса (101—108), лексика (109—122), на крају је дат закључак у коме су изнесене не само главне особине мачванског говора него и однос тога говора према суседним говорима, као и мишљење о постанку мачванског говора. Уз текст је дата карта испитиване области и резиме на руском језику.

Пре испитивања говорне ситуације на терену Николић је, као и сваки дијалектолог, морао решити два проблема, прво: границе његове интересне зоне и друго, не мање значајно питање јесте порекло становништва области која се испитује. Што се тиче првога питања Николић се определио за ужу Мачву, тј. за ону област која се налази „у горњем делу Посавине“ и која захвата подручје б. мачванског среза (стр. 13, в. и карту уз текст). Друго питање је нешто комплексније. Мачванско становништво, као и становништво многих наших области, није по свом пореклу хомогено. Поред старинаца ту има досељеника и са косовско-ресавског говорног подручја, али гро становништва данашње Мачве чине дошљаци из динарске области који су знатно допринели не само стварању лика становништва данашње западне Србије него и говора, како Мачве тако и целе Шумадије. Значајна је констатација да су се досељеници из косовске говорне области, а то су миграције из периода од XVI—XVIII века, врло брзо асимиловали са староседеоцима, али су зато Динарци, који су били бројно супериорнији од затеченог становништва (њих је било око 70⁰/₀) успели да наметну своје говорне особине како старинцима тако и онима који су придоласили из других области. Јекавске говорне особине присутне су у целокупној структури мачванског говора. То ће се видети из онога што се даје у овом осврту на Николићеву Мачву.

Николић је врсни акценолог. Зато у сваком његовом раду налазимо детаљну акценолошку слику испитиване области. Тако је и

у овом раду. Поред основне карактеристике — да је то говор са четворакценатском системом која је у духу Вук-Даничићеве акцентуације, овде има и неких квантитативно-квалитативних неслагања са Вуком, па и са ортоепијом нашег стандардног говорног израза. Тако, рецимо, иако мачвански говор зна за поста акценатске дужине у примерима типа:

кѡсѣ, вѡнѣ; дѡлазѣ, кѡсѡмо^ѣ

ако је нормална говорна ситуација; у бржем темпу, или у посебним говорним ситуацијама овакви примери знају и за кратак последњи слог. Али је зато ситуација:

ȯ u̇, ȯ u̇ u̇

данас мање обична у Мачви (стр. 19 и табела на стр. 21), јер је ту обично *чѡвѡ, кѡћѡ* или *шкѡлѡ, вѡчѡ^ѣ*, дакле ȯ ŭ или ȯ ŭ̇.

Овде се поставља и једно теоретско питање: у ком односу стоје дужина и полудужина према кратком слогу. Видели смо, Николић констатује за Мачву поред ȯ u̇ и ȯ ŭ̇ још и ȯ ŭ̇̇. Мада је таква ситуација могућа, овако fine квантитативне разлике често могу бити продукт посебних говорних ситуација. Уз то треба имати на уму и чињеницу да квантитативни односи између прозодичких елемената истог квалитетског обележја нису једнаки на целом подручју млађих говора штокавског дијалекта (исп. о овоме код мене: *Les consonnes longues en serbo-croates, Bulletin de la Faculté des Lettres de Strasbourg, 1960*; као и Ортоепски нормативи стандардног ијекавизма, *Књижевност и језик, 1965, св. 3*). Тако, рецимо, један неакцентовани слог у неком говору може давати утисак дугог слога ономе у чијем говору су квантитативни односи већ изгубили своје првобитне одлике, и обратно. Дакле, и поред све прецизности нашега уха, које региструје ове квантитативне карактеристике, без прецизних апарата којима данас располаже експериментална фонетика тешко је у овој језичкој области доносити дефинитивне закључке. Ту увек постоји могућност да нас акустички утисак изневери.

Мада је и мачвански говор захватио процес скраћивања поста акценатских дужина (исп.: *Дрѡнѣ, ѡгрѡ, дѡијѣ, дѡујѣш, дрѡјѡ* и сл. (стр. 18—22), од овога су још имуне синтагматске позиције: *дѡесѡ га, ѡкувѡ се, шѡмѣ је било, ѡѡѡкѡ га* (стр. 23), што јасно показује да је и крајњи отворени слог, без обзира на то какав му акценат претходи, раније знао за дужину која је донесена из ијекавске зоне. Што је отворена ултима, ван енклизе, изгубила ту квантитативну особину, треба тумачити не само утицајем досељеника из говорних области које не знају

(стр. 38) на једној страни и: *у чардџу, у магацину* (стр. 38) на другој страни, ипак је херцеговачко преношење целовитије. У тим говорима, наиме, имамо још увек добро очувано не само старо преношење: *на рџу, на воду*, него се ту и те како добро чува и ситуација настала на нашем данашњем језичком тлу: *од браћа, од сирџа* и сл. Мачва данас има и: *у амбару, у сдлашу, у Земуну, у вџску, у задрузи* (стр. 39), што је сасвим обична појава у другим говорима екавског изговора. Говори херцеговачке зоне у нормалним ситуацијама не знају за такве случајеве, или они ту нису типични. Ту је још увек обичан пренесени акценат: *у вџску, у задрузи* (исп. СДЗБ. XIV, 187 и Акценат села Ортијеша, Научно друштво НР БиХ Грађа Х, одјељење историјско-филолошких наука, књ. 7, посебан отисак, Сарајево 1961). Мачванско: *за шебе, од себе, око мене* (стр. 43) слаже се донекле са пивскодрбњачком ситуацијом где имамо старо преношење када је двосложан предлог, а ново када је једносложан: *од мене* али *испред мене* (в. СДЗБ. X, 265). Николић овде види утицај босанских икавских говора (стр. 130).

И у акцентуацији појединих глагола мачвански говор одаје више архаичности, у смислу чувања класичног стања, него што је то случај са херцеговачким говорима. Према мачванском, и класичном штокавском: *изићи, иронати, доћи*, (стр. 45), *извући, испући, довести* (стр. 46) херцеговачки говори у инфинитиву глагола тих акценатских типова обично имају акценатне силазне м. акцената узлазне интонације: *иди, наћи, пући, ирести, довести, довести* (в. СДЗБ, X, 304—307).

Поглавље о гласовима није сувише опширно (55—77. стр.) али и на тих двадесетак страница аутор је успео да нам да гласовну слику мачванског говора. То је екавски говор са још присутним траговима који воде у ијекавску постојбину већег броја данашњих Мачвана. Такви су примери: *ђе, ђевџка, зађенемо, ђед, чукуиђед, ћераћи* (стр. 55) као и: *грџе, деријете, смџе, сџе* (стр. 56). Овакви ликови наведених речи, како то и Николић наглашава, све више узмичу пред екавским облицима. Што се вокативни облик *дијете* још увек јавља и у Мачви и у неким другим говорима екавског изговора разлог је свакако честа употреба тога облика у свакодневном говору, што са осталим облицима и ове речи није тако. Истина, процес екавизације ни свде не иде без нарушавања старијег стања, јер и ту имамо замену префикса *ири* са *ири*: *иремџе, иришкови* (стр. 57), што је особина и других говора где је дошло до укрштања различитих изговора (исп. за Ресаву, СДЗБ. XVII, 261).

У вези са проблематиком везаном за рефлекс *џ* у Мачви могло би се рећи још и ово: 1. Облик *кљеште* (стр. 55) не мора бити ијекавизам.

Такав лик ове именице, или са завршетком *a*, налазимо и у Ресави (ор. cit. 282). Ту је супституција сонанта *l sa l* могла настати и фонетски, без икаквог утицаја ијекавских говора. 2. Интересантно је да мачвански говор од свих сугласника који се јотују на јекавском тлу испред *je < ě* зна само за секвенцу *ĥe*; једном забележено *ĥe* (*ĥĕрайи*) у Причиновићу говори да ни ова јекавска особина није ту више животворна, да је на умору. Али, с обзиром на порекло мачванског становништва (уп. цитат из Цвијића: „У подринским и ваљевским крајевима преовлађују десељеници из Херцеговине, нарочито из црногорске Херцеговине, од Никшића и Никшићке Жупе, Дробњака, Пиве и Бањана . . . “ стр. 16) и на време када је то становништво преплавило Мачву (то је крај 17. и 18. век, стр. 132), очекивали бисмо да ћемо наићи и на јотоване друге сугласнике који се мењају испред *je < ě* у том делу ијекавске територије. Очекивали бисмо, наиме, да ћемо наићи бар на трагове измене фрикативних *s* и *z*, нарочито уснених *š*, *b* и *m* и прострујног *v* у групама *рѣ, бѣ, тѣ, вѣ* (типови *ѣ.всма, в.ѣра* и сл.). А примера те врсте не налазимо у Мачви. Зашто? Разлози могу бити двојаки: 1. И ово подручје је знало за јотоване струјне и уснене сугласнике испред *je* од *ě*, али су ти облици већ потиснути екавским облицима, значи постојали су, управо донесени су из старе постојбине, па су се временом престали изговарати. Све је то могуће, чак и вероватно. Али се на постављено питање може дати још један одговор. И сасвим другачији, наиме: 2. За измену тих гласовних група нису ни знали херцеговачки дошљаци када су напуштали стари завичај, као што за ту особину нису знали ни Вукови преци (исп. о овоме у ЈФ XXVI, 201—209). Ово би, опет, говорило да су јекавске имиграције и у Мачву биле нешто раније него што се обично мисли. Вероватно је јекавска маса овамо кренула почетком XVII века, а процес јотовања тада је могао бити у својим зачецима. Наиме, према нашим досадашњим сазнањима прве потврђене примере за измењене *š* и *đ* испред *je* од *ě* имамо из прве деценије XVII века: *ĥеци, кĥела* (1602) *ĥеци, кĥела* (1608, в. код А. Младеновића у Зборнику Матице српске за филологију и лингвистику, VII, 1964, стр. 158). Истина, ми смо сада у могућности да крајњу границу јотовања тих сугласника померимо на почетак осме деценије XVI века. У паштровским листинама са краја XVI века налазимо *ѣе* (исп. Паштровске исправе XV—XVIII вијека, Државни архив НР Црне Горе, Цетиње 1952, стр. 2 и 3), исп. и не кћеше из 1589. год., ор. cit. стр. 10. *ниѣе* (Црмница, крај XVI в., Старине књ. X, стр. 22), а заједно са овим требаће померити и границу тзв. новог јотовања за читава два века раније (о томе на другом месту). Према томе, непостојање секвенци

се, зе; ње, бље, мље, вље у мачванском говору пре је последица неуопштености тих секвенци у говору старог завичаја, него њиховог узмицања пред виталнијим екавизмима. Што Мачва нема ље и ње < лѣ, нѣ тип *љейос*, њедра да се објаснити утицајем школе и књиге. Ови облици, свакако, били су присутни у ранијем мачванском говору, али су се изгубили, узмакли су испред екавских ликова тих речи.

На икавизам *ди* (стр. 56) и овде, као и у другим екавским говорима, треба гледати као на специфичан фонетски проблем који није искључиво везан за ијекавске имиграције (в. Наш језик, XIII, 61). Утицај икавских говора био је осетан и на мачванском тлу, и то, како мисли Николић, босанских икаваца (стр. 130), само је питање откуда су дошли ти босански икавци.

За мачвански говор Николић истиче, иако неуопштено, али зато доста честу редукцију неакцентованих вокала: *кѡбла* (= *кобила*), *срѣдном* (= *средниом*), *узмали* (= *узимали*), *у мене* (= *у мене*), *сѣвала* (= *сѣвала*) *касѣи* (*казѣи*, стр. 58—59). Мада ће се на овакву редукцију наићи и у источнохерцеговачком говору (СДЗБ. XIV, 44—46), чини нам се да је ова гласовна појава на мачванском тлу сбитичнија и доследнија (уп. примере: *бриће* = *брчиће*, *Турчина* = *Турчина*, *сѣрвина* = *сѣрвина* за које не знају херцеговачки говори), иако су примери типа: *вдлкѣ*, *шдлкѣ*, *радла*, *шиѣ* *ше* с *шичѣ*, *нем ко* (стр. 58—59) општа појава у народним говорима.

Неће бити херцеговачког порекла ни вокализација *оснаната р, л и н*: *десѣшѡриу*, *кѡрзе*, *грѣнца*, *водѣнце*, *ѡдгладм*, *ѡлцама* (стр. 62).

И ова појава у говору Мачве могла би се доводити у везу са прекодринским, босанским говорима, као што је случај и са неким другим фонетским особинама (в. стр. 130), али ће пре ту бити утицај прекосавских, сремских говора (исп. СДЗБ. XIV, 315—321).

До наших дана обично се сматрало да млађи говори штокавског дијалекта у дистрибуцији падежних завршетака иду углавном са књижевном нормом, управо да књижевна норма одражава стање које налазимо у тим говорима. Колико има дисхармоније између, рецимо, инструменталног наставка именица м. р. чија се основа завршава на палатални или некадашњи палатални сугласник у књижевном језику и млађим говорима, говорима његове уже основице, показује и мачванска ситуација. Ту је не само: *кѡнѡѡм*, *лѡнѡѡм*, *мѡжѡм*, *нѡжѡм*; *бѡчѡм* *шѡрѡм* него и: *дугмѡѡм*, *нѡжѡѡм*, *кѡѡѡм*, *крѡѡѡм*, *ѡѡѡм*, *знѡѡм*, *дрѡжѡѡм*, *ѡѡѡм*, *знѡѡм* (стр. 78). Овакав наставак за инструментал једине именица м. р. рекло би се све више постаје општеноардна говорна особина (исп. за Херцеговину СДЗБ. XIV, 116 и тамо наведена

литературу, за Срем в. СДЗб. XIV, 336). Мачва је, истина, у уопштавању наставака који су раније долазили иза тврђих сугласника отишла знатно даље од херцеговачких говора. Тамо је и *-ог* према Вуковом и херцеговачком *-ег*: *кдјњг, дѡвљњг, млдђњг, врућњг, зѡдњњг, ѡ дѡњом, у друкчијом, вѡшом, нѡшом* (стр. 79) па и: *дѡнашњо, дѡвљњ, кдјњ* (стр. 80). И ова ће особина бити унесена из прекосавских говора (в. СДЗб. XIV, 343) а позната је и неким говорима Босне. Херцеговачко подручје ту још иде са класиком (СДЗб. XIV, 142).

И у парадигми личних имена опажа се борба двају различитих говорних типова. Тако, нпр., двосложна мушка лична имена са дугоузлазним акцентом у Мачви знају за двојаке облике номинатива — *Сѡво* и *Сѡва* (стр. 84). Номинативни облик на *-о* могао би да се сврста међу остале особине донесене из ијекавске говорне зоне да је остала промена по типу именица м. р. на сугласник, тј. да ту имамо: *Сѡво-Сѡва-Сѡвов*, али није тако. Без обзира на номинативни завршетак ова имена у мачванском говору имају промену именица ж. р. на *-а*: *Андро-Андрњ-Андрин, Љуба-Љубњ-Љубин* (стр. 84), а то говори да порекло овој појави, или бар јачи утицај на формирање оваквог стања у говору Мачве, треба тражити у босанском утицају. С друге стране, опет, једнакост номинатива и вокатива код именица ж. р. на *-ица*, тип *Мѡлица, Јѡлица* упућује на стару ијекавску постојбину Мачвана. У тој херцеговачкој зони још и данас имамо такав облик вокатива (в. СДЗб. XIV, 124). Истина, ова једнакост номинатива и вокатива позната је и ресавском говору (Ресава, 324), само, ни та особина, као ни заменички облици *мене, тебе* за датив (из Причиновића, стр. 86) није дошла из Ресаве. Обе те особине упућују на ијекавску говорну област. Али је могуће да је као особина дошљака из ресавских крајева, ако није из Срема, остало з *дугачки рукави, на Микѡилови брѡсѡви, нѡ коли* (стр. 82), јер су ијекавци морали донети у свом говору завршен процес унификације датива, инструментала и локатива множине.

На крају овога рада Николић је повукао паралелу између мачванског на једној страни и сремског, поцерског, тршићког, тузланског и колубарско-тамнавског говора на другој страни. Пошто су још увек видне и везе које постоје између мачванског говора и млађих говора ијекавског изговора — источнохерцеговачки говорни тип, у овом приказу је покушано да се повуче и та паралела. А као што видимо још увек постоји велик број изоглоса које повезују ова два говорна подручја.

А. Пецо

**9. — И. В. АРБУЗОВА, П. А. ДМИТРИЕВ И Н. И. СОКАЛЬ:
Сербохорватский язык. Лењинград, 1965, стр. 291.**

Група аутора: И. В. Арбузова, П. А. Дмитриев и Н. И. Сокаль написала је уџбеник *Сербохорватский язык*; редактор Л. А. Карпова, а одговорни уредник Г. И. Сафронов; издање Лењинградског универзитета (Лењинград, 1965, стр. 291, од чега 38 стр. речника); сав је материјал обухваћен у 29 часова. При изради овог уџбеника аутори су се служили овим књигама: П. А. Дмитриев и Г. И. Сафронов: *Сербохорватский язык* (изд. ЛГУ, 1961), приручник за студенте вечерњих и дописних одељења; П. А. Дмитриев и Г. И. Сафронов: *Новые правила правописания сербохорватского языка* (изд. ЛГУ, 1963); И. И. Толстой: *Сербохорватско-русский словарь* (Москва, 1958); М. Стевановић: *Грамађика српскохрватског језика за више разреде гимназије* (Београд, 1962); I. Brabec, M. Hraste, S. Živković: *Gramatika hrvatskosrpskoga jezika* (Zagreb, 1962); Lj. Jonke, E. Leskovar, K. Pranjić: *Audiovizuelni tečaj hrvatskosrpskog jezika* (Zagreb, 1962).

Намена овог уџбеника види се из ових речи: „Предлагаемый учебник представляет первый опыт создания в СССР пособия для изучения сербохорватского языка. Авторы учебника ставят перед собой задачу научить читать литературу на сербохорватском языке, помочь освоить грамматику и овладеть основами сербохорватской разговорной речи. Учебник построен в соответствии с требованиями программы филологических факультетов государственных университетов. Он предназначен для студентов университетов, педагогических институтов и может быть использован при самостоятельном изучении языка.“

Ако је истина да језици представљају тешке баријере међу народима, а то је свакако истина, онда су књиге ове врсте она средства која, поред низа других, помажу да се те баријере, колико-толико,

уклоне. И у томе је огромни позитивни значај њихов. У томе је позитивни значај и овог *Србохрватског језика*.

С обзиром на друштвено-економски развратак, постигнути степен развоја културе итд., обично представници малих народа и нација пишу уџбенике језика великих нација. У овом случају имамо обрнуту појаву. И она је утолико симпатичнија.

Аутори су, на бази најмодернијих теоријских метода за учење страних језика, систематски изложили у свом уџбенику целокупну основну грађу српскохрватског књижевног језика: кратак историјат разврата нашег језика и његовог проучавања од стране руских научника, фонетику, акцентологију, морфологију, синтаксу, грађење речи, правопис. Они су се особито трудили да студенти (и сви други који буду учили наш језик по овом уџбенику), поред теоријског знања, стекну што је могуће више и практичног знања нашег језика, тј. да савладају живи, разговорни језик наш. У томе су се, поред аутентичних и самостално састављених текстова, богате конверзације и разноврсних објашњења, служили и правим обиљем вежбања, која понекад прелазе и број тридесет само за материју једног јединог часа. Али није вредност тих вежбања само у њиховој количини, већ и у њиховој разноврсности, у њиховом квалитету. Традиција квантитативног и квалитативног богатства вежбања у уџбеницима руског језика у совјетским школама дошла је до пуног израза и у овом уџбенику српскохрватског језика за руске студенте. Једно језичко питање „нападнуто“ је тако рећи са свих страна и, чини се, просто је, после свега, немогуће не савладати дотичну лекцију. Имајући у виду стару истину да *Repetitio est mater studiorum*, аутори су снабдели свој уџбеник и потребним бројем понављања пређеног материјала. И цео теоријски део уџбеника (правила, упутства, дефинисања и сл.) дат је добро, прецизно и углавном тачно.

Не само теоријским и практичним познавањем нашег језика, овај се уџбеник одликује, готово увек, и чистотом духа српскохрватског језика. Није, дакле, у питању механичко познавање нашег језика, већ право, суштинско. Отуда нигде нема (сем у једном случају, в. ниже) грубих језичких погрешака.

Једна од даљих позитивних црта ове књиге јесте то што писци, кад год им се пружи прилика (а она им се, услед сродности српскохрватског и руског језика, често пружала), указују на сличности између та два језика, али не пропуштају прилику да укажу и на разлике између њима. Све то омогућује студентима да брже и потпуније савладају материју коју уче. Ево како то писци чине:

„У српскохрватском језику, као и у руском, именице се расподељују у три грамагичка рода“ (стр. 29).

„Систем личних заменица српскохрватског језика у основи је по структури исти као и у руском“ (31).

„Прирок може, као и у руском, бити састављен из једне или две или више речи“ (33).

„У српскохрватском језику изразитија је тенденција немењања бројева него у руском језику“ (102).

Посебно је корисно указивање на руско-српскохрватске акценатске односе, који су у науци већ утврђени, а који се овде дају у практичном виду:

„1. Српскохрватски акценат је, по правилу, за један слог ближи почетку речи него у руском језику: *рука* — *рука́*, *руда* — *руда́*, *нога* — *нога́*, *родитељ* — *родитељ*, *жена* — *жена́*, *говорити* (треба: *говори́ти*) — *говори́ть*. У таквим случајевима акценат је увек узлазни (´ и ´).

2. У случајевима кад је и у руском и у српскохрватском акценат на истом слогу, у српскохрватском је, по правилу, силазни акценат (˘ и ˘): *поље* — *по́ље*, *рыба* — *рыба́*, *пра́вда* — *пра́вда*, *се́но* — *се́но*, *се́сти* — *се́сть*.

3. Кад је у руском акценат на првом слогу гласовних група *оро*, *оло*, *ере* и *еле*, у српскохрватском том акценту одговара дугосилазни (˘): *хлад* — *хо́лод*, *град* — *го́род*, *брег* — *бе́рег*, *злато* — *зо́лото*.

4. Кад се у руском акценат налази на другом слогу поменутих гласовних група, у српскохрватском му одговара краткосилазни (˘): *бреза* — *бе́реза*, *болито* — *бо́лото*, *морз* — *мо́рз*, *ворна* — *во́рна*, *корва* — *ко́рва*.

5. Руском акценту који стоји иза поменутих гласовних група одговара у српскохрватском дугоузлазни акценат (˘): *брада* — *борода́*, *глава* — *голо́ва*, *долото* — *до́лото*, *железа* — *же́леза*, *ворбац* — *во́робей*, *страна* — *сто́рона*“ (28—29).

Монотонија учења страног језика избегнута је овде давањем разноврсне језичке грађе на истом часу. Тако се, на пример, седми час бави овим питањима: изговор гласова *ђ* и *ћ*; промена именица средњег рода с једнаким бројем гласова у основи; инфинитив — прелазни, непрелазни и повратни глаголи; промена глагола *хитети* и *моћи* у презенту; прирок састављен из две или више речи; изостављање личних

заменица; предлози *у, на, близу*; суфикси именица средњег рода: *је, ло, це, ашце, шийе, сиво*. Слично је и са другим часовима. За савлађивање ове материје одређена су два универзитетска сата, али се, по потреби, ово време може продужити.

Језички пресек текстова узетих из наше књижевности обухвата време од Вука до данас. Позитивно је и то што су у књизи заступљени разноврсни видови српскохрватског језика: уметнички, научни, новинарски, разговорни, пословни итд.

Али мислим да је, у вези са књигама ове врсте, корисније указати на њихове евентуално слабе стране него износити позитивне, и то, разуме се, у првом реду због тога да би било отклоњено оно што није добро. Овај уџбеник српскохрватског језика у целини је одлична књига, али су и њеним ауторима промакле неке омашке.

Као што је речено, дефиниције су у овом уџбенику прецизне и тачне. Ипак се овде-онде могло понешто рећи и прецизније и тачније. Тако се у нашој лингвистичкој науци промена именица одређује у првом реду према основи и наставцима, а не искључиво према роду (55). Или: не преноси се на проклитику само краткосилазни акценат („Как правило, переходят краткие нисходящие ударения“, 38), већ и дугосилазни. Сем тога, требало је рећи да постоји двојако преношење: старо, нематонијско: *љ очи*, и ново, матонијско: *не смѣ*, јер је то врло изразита појава у нашој акцентуацији. Требало је напоменути да је у књижевном језику заступљено и преношење и непреношење: *љ главу* и *у главу*. Итд.

Од обиља дублетизма, чак и триплетизма, српскохрватског књижевног језика мало се шта види у овој књизи. Ја немам ништа против тога да је странцу довољна једна језичка форма у случају кад их има две или више истозначењских. Довољно му је, рецимо, да зна *јест*, или *шесторица*, или *историја* итд., али је, с друге стране, потребно показати и облике: *јесте*, *шестина*, *хисторија*, и то првенствено ради оних који уче језик. Јер, ако неко од њих научи оне прве форме па се после у пракси сретне са другима, мораће се упитати: Па шта је ово сад?!, или ће, што је још горе, бити доведен у недоумицу или несигурност.

У вези са тим мислим да је требало поклонити више пажње ијекавизму у нашем књижевном језику, а особито да је у речнику, крај екавских речи, требало дати и одговарајуће ијекавске форме, јер паралелизам *цвѣће* — *цвјеџће* и *мѣра* — *мјѣра* није увек чист, а сем тога руски студент неће увек ни знати ни осетити у којим је екавским речима самогласник *е* дуг а у којим кратак да би могао успоставити пра-

вилан ијекавски облик. — Даље, сви латинички текстови (а њих је свега неколико) дати су у ијекавштини, што, опет, не одговара српско-хрватској језичкој стварности.

Нема свих речи у речнику од оних које се помињу у текстовима; не мислим на обичне речи, на оне које ће руски студент знати и без тумачења, већ на речи за које се с правом може претпоставити да их он не зна.

Писци веле (22. и 23) да тон наших узлазних акцената прелази на наредни слог („переходит на следующий слог“). Љ. Ковачевић (Јагићев Архив, књ. III) енергично је побијао мишљење Л. Мазинга о двосложној природи наших узлазних акцената, створено на основу истраживања у Жаркову код Београда и у Мркопољу у јужној Хрватској. Дефиниције о експираторно-тонским одликама српскохрватских узлазних акцената у овом уџбенику требало би усагласити са оним што о овим акцентима говори А. Белић у својим универзитетским предавањима (Основи историје српскохрватског језика, I. Фонетика, Нолит, Београд 1960, 152—157).

Ми не говоримо да је српскохрватски језик државни језик у СФРЈ („Сербохрватски јазик является государственным языком Социалистической Федеративной Республики Югославии“, 7).

Место „гдѣ — где (икавский диалект)“ (50) боље је „икавизам у екавштини“.

Промена глагола сврстана је у три групе, и то према тематском вокалу презентске основе и према 3. л. мн. презента, I: *шрѣсѣм — шрѣсѣу*, II: *ндѣим — ндѣе*, III: *чѣиѣм — чѣиѣју* (82, 102—103, 155). Овако упрошћено решење овог компликованог питања нашег језика може се бранити с позиција практичности и ефикаснијег учења ове језичке материје, али не и с позиција доследне научности.

У нас би се ретко рекло: *Преда ме иде неки чича* („Передо мной идет какой-то дядя) или *Пред мене иде неки чича* (85). Нормално је *Преда мном иде неки чича*, али ово има сасвим друго значење. Мало је необично рећи: *Он сѣтанује уза ње* (85) или *Уз њебе сѣтанује моја сестра* (85). Обично се каже: *Он сѣтанује до (крај, њокрај) њебе* или *Његова је кућа уз њвоју* или *до њвоје*. *Ви њравниѣ честѣ њуѣовања* (156) — није одлика нашег језика. Место тога каже се: *Ви честѣ њуѣујете*. *Нови се човек формира у њроцесу акѣивног учешѣа у изградњи комунизма* боље је него *Формирање новог човека врши се у њроцесу акѣивног учешѣа у изградњи комунизма*. Овакве употребе глаголске именице и глагола место глагола има још у овом уџбенику. И *формирање научног њогледа свих њрудбетика совѣјског друшѣтва* боље је од „*формирање научног*

погледа код свих *ш*рудбеника совјетског друштва (216). Место *Ја бићу хваљен* (200) обичније је *Бићу хваљен* или *Ја ћу бити хваљен*. Пре ће се рећи *Дућаније су служиле своје муштерије* него *Дућаније су служили своје муштерије* (207). Као што је познато, у оваквим случајевима је обична граматичка конгруенција, а у даљим реченицама појављује се и логичка. Требало је рећи да се, поред *Тако говори Маркс, Енгелс и Лењин и Дошао је њионир и њионирка*, каже и: *Тако говоре Маркс, Енгелс и Лењин и Дошли су њионир и њионирка*. Реченица *О каквој књизи он је говорио?* (141) није глатка. Стилски неуглађена реченица: *Пошћуно је разумљиво да уколико је шире и дубље иромишљен сваки нов лей, свако исшраживање и сваки екшперимент, ушћолико ће они донети веће резултате* (243) могла је бити прикладније речена: *Пошћуно је разумљиво да ће сваки нови лей, свако исшраживање и сваки екшперимент дати ушћолико веће резултате уколико се о њим лейшовима, исшраживањима и екшпериментима буде шире и дубље размислио; или: Пошћуно је разумљиво да ће сваки нови лей, свако исшраживање, сваки екшперимент, уколико се о њима буде шире и дубље размислио, дати ушћолико веће резултате*. Пословица: *Вода све носи изван срамоте* није сасвим јасна у овој форми. Треба рећи: *Вода све односи (иере) сем срамоте* или у њеном класичном виду: *Вода све оиере до црна образа*. Иако се у нашем савременом језику све више шири употреба акузатива уз глагол *користиши* (*Паршја користи средства идејног ушћцаја за васшћање људи*, 219), у књижевном се језику у таквим случајевима још држи само инструментал (*Паршја се користи средствима . . .*). Место: *Пошћа је на главној улици* (98) треба рећи: *Пошћа је у главној улици*, а место *дискриминација њо њолу* (218) боље је *дискриминација њола*. Требало је рећи да се место словенског инструментала све радије употребљава у нас која друга форма: *Сви су га смаштали за најбољег радника, Он је шмао њосшчао инжсењер, Посшчао је њознаш у целом свешћу* (или: *Изшчао је на глас у целом свешћу*), *Он је зашшћа њосшчао најбољим место: Сви су га смаштали најбољим радником, Он је њосшчао шмао инжсењером, Учинш се њознашш у целом свешћу* (212), *Он је ушшшћу њосшчао најбољим* (237).

Форме *Ја хоћу ишцаши* и *Ја хоћу да ишцам* (59. и 92) нису прецизно разграничене. Није то учињено тако ни са формама *Пера* и *Перо*, *ђого* и *ђога* (167), ни с формама *доброг* и *доброга*. А није потпуно тачна ни дефиниција „Краткије прилагатељње не имајут форм вокатива“ (94).

За придев *разни* вели се (97) да се употребљава само у множини. Међутим, ми лепо кажемо: *разно њосуђе, разна роба, У град се слегао разни народ* итд.

Правописна правила су углавном добро изложена, али се не примењују доследно: у јуну 1912 г. (131), 31 III 1953 (136), *Лењину је наређено да најуслии хабсбуршку монахиру* (131), *нажалост* (на више места), *йојодне* (прил.), 137), *Академија Наука* (136), „*Истиок*” (један од вештачких сателита, 244), *Фрушка Гора* (173), *Прави српски устианак* (198), *Кочина Крајина* (198). *Скраћеница др* (252) не пише се увек великим почетним словом.

Место о раду *Лењина*, *бистиа Лењина* и сл. требало је рећи: *О Лењинском раду*, *Лењинова бистиа* и сл.

У реченици *Дајте ми чашу воде, умрех од жећи* аорист *умрех* са синтагмом *од жећи* може значити: 1. *веома, ситрашно сам жедан, умрем од жећи* и 2. *умрећу од жећи*, па мислим да је превод те реченице на руски: *Дайте мне стакан воды, умираю (или умру) от жажды* (175) — добар, а да је оно „с оттенком будущего“ у тумачењу ове врсте аориста — непотпуно, једнострано.

У логичкој интерпункцији, тј. у интерпункцији коју препоручује наш нови правопис, никад се не би овако написало: *уштолико њре, ишто* (191).

Прилог *унушар* није сасвим стао на предлошке ноге у књижевном језику („правилно разумевају догађаје унутар земље“, 216); в. о томе Белићево мишљење (*Наш језик*, н. с., књ. I, св. 3—4, 85. и 107) и констатацију Б. Милановића (*НЈ*, н. с., III, 3 — 4, 142).

Ми се нерадо сусрећемо са оваквим изразима: *мало остирвце* (66), *мала сестирца* (88), иако је њихов смисао оправдан у извесним приликама.

Није се увек пазило на то која је реч стандардна а која није. Тако је реч *јас* дата као редовца, а реч *јојас*, која је стварно редовна, није ни поменута. Речи као *људа* (43), *ошћлазити* (266) и др. употребљене су у овом уџбенику као редовне књижевне речи, а ми их стварно никад не употребљавамо или их врло ретко употребљавамо. Реч *сахаш* дата је као турска, а реч *саи* као наша иако међу њима постоји само контракцијска разлика (настала после испадања гласа *х*).

У парадигмама на 114—115. и 153. стр. није правилно изведен однос форми *јрвог* и *јрвога*.

Екавски је *белешка*, а не *бељешка* (65).

Поред форме *двога* књижевна је и форма *двојега*.

Реченице *Нас четворо смо љријашељи* и *Нас четворица смо љријашељи* никако нису равне међусобно по значењу.

Литерарна је и форма *ослобођаваџиџи*, а не само *ослобађаџиџи*. Итд.

Као што се види, све су то ситни недостаци. Међутим, има један крупан. То су акценат и квантитет.

Ако је истина да је један језик без правилног нагласка, у изговору странца, разуме се, — лептир без боје и да је такав језик не само ружан већ често и неразумљив, онда је посао аутора да руским студентима (а и другима) пружи и ову страну нашег језика, тј. његов акценат и квантитет, за сваку похвалу. Али није за похвалу то што је у књизи остало готово небројено акценатско-квантитативних погрешака. Ја сам прво мислио да их све овде покажем и исправим како би их аутори отклонили у наредном издању књиге, али сам убрзо видео да је то немогуће, јер би за то требало далеко више простора него што се може дати за приказе ове врсте. И зато ћу овде показати само неколико категорија тих грешака:

1. На много места није стављена дужина на завршни вокал основе презента, ни на ултиму 3. л. мн. овог времена: *џже* (37), *кујује*, *чује*, *даје*, *илетије* (84), *сиџанује* (85), *имам* (93), *врше*, *врху* (160), *џквасим* (268), *дођу*, *чини* (124), *разуме се* (116) итд.

2. Често је погрешан инфинитивно-презентски нагласно-дужински однос: *џрескакаџиџи* — *џрескачџм* (96), *џрекидаџиџи* — *џрекидаџм* (99), *окуџаџиџи се* — *окуџаџм се*, *џоказаџиџи* — *џокажџм* (100) итд.

3. Акценат није на месту где треба да буде: *ддустџанџм* (91), *задрџи*, *урџџај* (62, м. *џређај*), *радиџаџтор* (70, м. *радиџаџтор*) итд.

4. Одређени придеви и њима облички сродне заменице често су без дужине тамо где она треба да буде: *дџсни* (22), *овоџи*, *џоџи* (31), *маџи* (45), *неџи* (54), *сваџдаџиџи* (71), *џрвени* кутиџ (109), *гдџџиџи* (110) итд.

5. Много је речи без дужине на вокалу у завршном слогу: а) *ддговор* (25, 41, 42 . . .); б) *кџсиџен* (26); в) *дво* (25), *куда* (26); г) *генџраџ* (27), *бџкал* (33), *камџџар* (43), *меџаџи* (51), *баџџаџон* (67), *раџун* (105), *кочиџаџи* (258) *заробџџеник* (254); д) *лаџуд* (33); џ) *слџџбеник* (36), *наџучник*, *раџник* (45), *џрџдседник* (71), *џџбеник* (120); е) *зџвџчај*, *зџвџџај*, *зџџогај* (253); ж) *миџлосџи* (128), *раџдосџи*, *жџлосџи* (149), *дџлаџиџносџи* (251), *дџџносџи* (252), *оџџносџи* (265) итд.

6. Погрешан акценат: *говџриџиџи* (28), *кџсџиџи*, *сџџи* (ном. мн., 30), *врџа* (43), *џџџаџ* (44), *чиџџџаџ* (49), *колиџа* (52), *вџслање* (54), *рџџи*, *моџи* (58), *руџа* (72), *руџаџиџи* (103), *џоџџџениџиџи* (110), *ораџчу* (вок., 111), *ниџе* (42), *граџдџа* (ген. мн., 122), *наџдарџџџиџиџи* (261) итд.

7. Кад се пренесе дугосилазни акценат, на његову месту остане дужина: тај принцип није овде увек спроведен: *из града* (38).

8. Глаголске именице и њима сродне речи често су остале без дужине претпоследњег слога; *и́редáвање* (40), *и́и́шање* (41, 42), *гурање* (250), *изграђивање* (255), *издржавање* (255), *испољáвање* (256), *одржавање* (264) итд.

9. Доста именица на *и́и́и* остало је без дужине на вокалу *и*: *ку́йамии́и* (53), *одма́рамии́и* (65, 264), *двдр́иши́и* (251) итд.

10. Стара, некњижевна дужина: *врд́ћаи́и* (61).

11. У нашем језику први вокал *и* у формацији *ијски* увек је дуг, али није и у овом уџбенику: *и́елевизи́јски* (109).

12. Као што једна погрешно одсвирана нота поквари музички утисак слушаног комада, тако једна неизговорена дужина или продужена краткоћа поквари интонациону линију речи и реченица. У овој књизи је заиста премного необележених дужина, а има доста кратких вокала снабдених дужином, нпр.: *Лáзаре* (вок., 111), *и́драс́тао* (126), *и́мови́ну*, *и́ри́ шкóлѐ* (102), *на́рбд* (111) итд.

13. Енклитика *ће* је и дуга (*ћѐ*) у 3. л. мн. фyuтyра (*они ћѐ и́двáи́и* односно *и́двáћѐ*).

14. Овакве појаве су немогуће у српскохрватском књижевном језику: *за́нѝхáи́и*, *зд́рв* (254), *и́мѝеријáли́сти́чкѝ* (256) *ндв́лѝм* (260), *и́ланѝна* (267), *чѝи* (67), *и́рд мѝне* (85) итд.

Итд.

Очигледно је да су готово све ове многобројне погрешке последица немарности приликом штампања и коректуре, а не последица незнања, али су оне овде и као такве штетне.

Нису показане напоредности: *на́ћи* — *наћи*, *чи́и́мо* — *чи́и́мо*, *и́рдчи́и́а* — *и́рочи́и́а*, *и́рдчи́и́ао* — *и́рочи́и́ао* итд.

Није указано на диференцију *си́вѝм* — *си́вѝју*.

Семантичну и функционалну диференцију пружа понекад не само акценат: *јáрица* — *јáрица* већ и дужина односно краткоћа: *жѝне* (ген. једн.) — *жѝне* (ном. и ак. мн.), па је ово требало и рећи.

Није добар систем акцентовања предлога и свеза у речнику.

Систем наглашавања у руском језику много се разликује од акценатско-квантитативног система српскохрватског језика. И зато је, кад су већ аутори, у дебар час!, желели да своје читаоце науче и пра-

вилном изговору српскохрватског језичког материјала, требало, по моме мишљењу, дати, поред најопштијих правила о нашем акценту и упоређења нашег акцента са руским, и још понешто, као категорије дужина: 1) у презенту: *вучѣм*; 2) у ген. и инстр. једн. именица женског рода *a*-основа: *жѣнѣ*, *жѣнѣм*; 3) у разноврсним ген. мн.: *лѣвѣдѣ*, *кѣнѣ*, *друкѣвѣ* и *друкѣвѣ*, *сѣварѣ*, *кѣсѣијѣ*, *сѣлѣ*, *дѣбрѣх*, *дѣх*, *шѣздѣсѣиѣх* итд.; 4) у одређеним придевским облицима и другим сродним речима, у комп. у суперл.: *јѣкѣ*, *-ѣ*, *-ѣ*, *кѣјѣ*, *-ѣ*, *-ѣ*, *шѣрѣнѣ*, *-ѣ*, *-ѣ*, *јѣчѣ*, *-ѣ*, *-ѣ*, *нѣјјачѣ* *-ѣ* *-ѣ* итд; — јер су све те дужине универзалне у нашем књижевном језику, затим понеки од врло распрострањених именичких, придевских и глаголских акценатских типова, рецимо *јѣнѣк*, *-ѣка* или *изѣирѣивѣи* — *изѣирѣуѣм* или *млѣд* — *млѣда* — *млѣдо* (неодређ.) према *млѣдѣ* — *млѣдѣ* — *млѣдѣ* (одређ.) итд. То би, мислим, много помогло читаоцима да боље савладају наш акценат, ту за странца веома тешку материју нашег језика.

Милија Сѣганић

10. — Теоретические проблемы современного языкознания.

Изд-во Академии Наук СССР, Москва 1964.

1. У овој књизи заступљено је 17 аутора са исто толико чланака, као и белешке „Из выступлений на общем собрании Отделения литературы и языка Акад. Наук СССР“.

Чланци обухватају различите проблеме. Неки од њих су веома актуелни по важности питања о којима расправљају, доприносе решавању многих проблема који се постављају у овом времену бурног развоја лингвистичке мисли, покрећу дискусију.

Посебна вредност ове књиге је у томе што дискусије не ограничава само на совјетску лингвистику и што покушава да многе ставове прецизира и дефинише полазећи од одређене идеолошке основе. Према томе, њена садржина представља интерес, пре свега за лингвисте, али и не само за њих.

2. Поред неке врсте програмског чланка Н. И Конрада, О перспективах развития современного языкознания, оријентација ове књиге је на неколико крупних питања. За тренутак кад је публикована и за совјетску лингвистику овога периода, несумњиво је најважнија група чланака која расправља о проблему превазилажења култа личности у совјетској лингвистици и односу према Маровом учењу. Радове који се непосредно баве овим питањима писали су совјетски лингвисти који су истовремено и непосредни сведоци и учесници најновије етапе у развоју лингвистике, у Стаљиново време и после тога. То су следећи аутори:

1^о. В. В. Виноградов, О преодолении последствий культа личности Сталина в языкознании.

2^о. В. А. Серебренников, О ликвидации последствий культа личности Сталина в языкознании.

3^о. Г. П. Сердюченко, О некоторых вопросах советского языкознания.

4^о. П. Л. Федосеев, *Некоторые вопросы развития советского языкознания*.

3. У врло илустративном чланку В. В. Виноградова дат је пресек развоја совјетске лингвистике за последњих неколико десетина година. У центру пажње је Марово учење и Стаљинова интервенција у вези с тим педесетих година. На врло прецизан начин побројани су сви Стаљинови ставови као и његов однос према маризму.

Виноградов овако прецизира стање у совјетској лингвистици после Стаљинове интервенције.

„Уместо Марове фантазије Стаљинове мисли постале су догма. Удаљавати се од њих, па чак и самостално их развијати, није било препоручљиво. Могуће их је било само коментарисати и наводити нове материјале за њихову потврду (стр. 9)“.

4. Серебрењиков иде даље од оваквог формулисања стања и односа на лингвистичком плану и каже.

„Може се рећи без сваког преувеличавања да је стаљински период остварио утицај у већој или мањој мери на све совјетске лингвисте“. И даље: „Ми смо знали недостатке Стаљиновог учења о језику, али смо се бојали да о њима говоримо или смо их прећуткивали. Зато ми не можемо скинути са себе извесну меру одговорности за грешке које су биле допуштене у развоју совјетске лингвистике“.

5. И ове две изјаве су довољне да покажу колико је у Стаљиново време било тешко изрећи било какву самосталну идеју или дати оцену стања у лингвистици. Проблеми које је стаљински период оставио врло су комплексни. Не тичу се само лингвистике. Готово да нема области живота у којој није било посредне или непосредне Стаљинове интервенције. За ситуацију на лингвистичком плану довољно је навести да је од појаве Стаљиновог рада, за кратко време, изашао огроман број чланака који или популаришу Стаљинове идеје или наводе материјале који би требало да те идеје потврде. Између осталог, врло је илустративна у том смислу књига „Вопросы языкознания в свете трудов И. В. Сталина“, Москва 1952 г. Парадоксална је ситуација да су аутори, који су своје радове објавили у овој књизи, касније морали да се обрачунавају са девијацијама насталим Стаљиновим упитањем у лингвистику, а разуме се, да се обрачунавају и са самима собом.

Ова примедба, наравно, нема за циљ да суди о аутсрима спомен тих чланака, већ је оваква појава сама по себи илустрација једнога

стања. Реч је о времену кад је многа стваралачка мисао била ограничена, а често и потпуно онемогућена.

6. Виноградов истиче да Стаљин, можда, није ни придавао посебан значај рехабилитацији извесних аксиома у развоју лингвистике, али су његове примедбе „ . . . дале могућност совјетској лингвистици да се врати на широки пут светске лингвистике и тако одигра важну историјску улогу” (стр. 10).

7. Интересантна је констатација В. В. Виноградова да је изванредан чланак Пола Лафарга „Језик и револуција“ био занемарен у Стаљиновој брошури. Међутим, и сасвим површан преглед Лафаргових мисли показује да је Стаљин, сам или у заједници још са неким, добар део Лафаргових идеја преузео, понеку престилизовао или проширио, али нигде није рекао да су то Лафаргове идеје.¹ Тако је Лафарг незаслужено остао у сенци, а понешто од његових мисли је и нетачно интерпретирано.

8. Феодосејев овој дискусији додаје да је основни проблем превазилажења култа личности у лингвистици како се решити последица некритичког усвајања низа нетачних поставки које су покренуте заједно са општетпознатим и потпуно правилним марксистичким поставкама у брошури „Марксизам и лингвистика“ (стр. 32).

9. Исти аутор, даље, расправља о друштвеним појавама као конфронтацији материјалног и духовног. Међутим, он закључује да све појаве није могуће везивати за базу. Има социјалних појава које не падају строго ни под базу ни под надградњу. Дакле, пелазећи од гносеолошких теоријских разматрања, аутор покушава да објасни однос појединих научних дисциплина и друштвених појава према стаљинским интерпретацијама надградње и базе.

10. Друга група чланака бави се тзв. екстралингвистичким² факторима и њиховом односу према унутарлингвистичким појавама. Ту спадају следећи чланци:

1⁰. О. С. Ахманова, Екстралингвистическе и внутрлингвистическе факторы в функционировани и развитии јазька.

2⁰. В. З. Панфилов, О соотносении внутрлингвистических и екстралингвистических факторов в функционировани и развитии јазька.

3⁰. М. М. Гухман, Социология јазька.

¹ В. Пол Лафарг, Књижевне критике, Београд 1949, 3—25.

² Термин екстралингвистички усваја се условно. Први део сложенице у нашем језику има и друга значења.

4^о. В. А. Аврорин, *Јазык и культура*.

11. У овој другој групи чланака, на донекле популаран начин, говори се о проблемима односа екстралингвистичких и унутарлингвистичких фактора, о њиховом значају за разумевање језика као комплетног и целовитог феномена.

12. Нарочито је у овом смислу карактеристичан чланак О. С. Ахманове. Она даје свој предлог поделе појединих научних дисциплина које се издвајају у екстралингвистичким и унутарлингвистичким структурама. Аутор даје и нека властита разграничења појмова; настоји да превазиђе термилошке проблеме који су, као што је познато, резултат често дијаметрално супротних схватања појединих садржина.

Ахманова, нпр., дели ове области на неколико категорија. Макролингвистику дели на предлингвистику, микролингвистику и металингвистику. Мегалингвистику, даље, дели на психоллингвистику и лингвистичку антропологију (етнографију).

13. Огромне разлике у схватању садржине појмова доводе помало до неодређености у предложеној подели. Лингвистичка антропологија, како је схвата Ахманова, није исто што и етнолингвистика у схватању америчких лингвиста. У овом случају разлике, нема сумње, зависе пре свега од идеолошке оријентације појединих аутора. Конкретне идеолошке позиције одређују и садржину појмова. Тачна објашњења тих разлика нису дата ни у чланку Ахманове ни у чланцима осталих аутора.

14. Изванредан допринос лингвистичкој мисли Ахманова даје, и у овом као и у другим радовима, доказима да објективан научни третман језичких феномена поступно брише разлике у схватањима, заснованим на различитим идеолошким концепцијама. Ахманова, нпр., има веома много заједничког са схватањима многих научника широм света о месту језика у ери техничке револуције, о вечној жељи човековој да се нађе решење премошћивања разлика између разних цивилизација и култура. У ери машинског превођења та жеља ће се дефинитивно остварити.

15. Трећа група чланака бави се проблемом језичког знака. У овом правцу нарочито је илустративан чланак С. К. Шаумјана, *Јазык как семиотическая система*, који на интересантан начин покушава да разреши неке проблеме овога иначе врло дискутованог питања. Шаумјан полази од математичких аксиома и даје предлоге за увођење нове терминологије и новог третмана семиологије (стр. 47—49).

16. Шаумјан се критички односи и према генеративној граматици Н. Хомског. О овој граматици каже следеће:

„Без обзира на то што је стварање трансформационог модела велико достигнуће само по себи, ми смо у том моделу ипак открили тешкоће са којима се мора рачунати. Главна тешкоћа је у линеарном карактеру трансформационог модела“ (стр. 54). Познати апликативни модел, који Шаумјан предлаже, отклонио би те тешкоће (В. С. К. Шаумјан, Порождающая лингвистическая модель на базе принципа двухступенчатости. Вопросы языкознания № 2, 1963 г.).

17. Шаумјанове идеје, нарочито његова теоретска разлагања, наилазе на већи отпор и критику и у овој књизи. Са Шаумјаном се не слаже Панфилов и његова схватања карактерише као субјективно-идеалистичка (стр. 77).

18. И у овом раду, као и у другим, Шаумјан полази од два фактора:

а) Ступња непосредне опсервације, б) Ступња конструката. Једно су феномени посматрани као конкретни елементи и структуре, друго је њихова апстракција. Према томе, новом терминологијом и новим прецизирањем односа, Шаумјан развија идеје које је поставио још Ф. де Сосир (Ferdinand de Saussure).

19. Поред Шаумјана оштро је критикован и И. И. Ревзин. У критици је посебно оштар Г. П. Сердюченко, О некоторых философских вопросах советского языкознания.

Шаумјан и други се оптужују да су дошли на позиције кантијанства, неокантијанства, карнаповштине. Затим да је у њиховим радовима „... лингвистика откинута од изучавања реалних језичких фактора итд.“ (стр. 127).

20. Г. Н. Ломтев, Современное языкознание и структурная лингвистика. У овом раду Ломтев посебно критикује трансформациони метод како га је Шаумјан применио. Он узима као пример неколико информација којима Шаумјан оперише при доказивању својих ставова и указује на контрадикције у њима. На извесним местима налази празнине у Шаумјановсм излагању, али никако и ничим не доказује да трансформациони модел у највећем броју случајева није применљив или да уопште није применљив.

21. Последња група чланака је разнородна, али у свима има додирних тачака са чланцима претходних група. То су следећи чланци:

1^о В. Г. Адмони, Качественный анализ грамматических явлений.

2^о. З. А. Макаев, Современное состояние советского языкознания.

3^о. Г. П. Ломтев, Современное языкознание и структурная лингвистика.

4^о. М. Ярцева, О методах анализа языка.

22. У овој групи је интересантан покушај М. Јарцеве да докаже системску структуру математичких, хемијских, саобраћајних и других знакова. Подвлачи да ове системе језик може успешно заменити, али да обрнута замена није могућа (стр. 121—122).

Питање односа природног језика и одређених система формула и знакова у овом чланку није детаљније разматрано. Међутим, сигурно је да конкретне међусобне релације увек постоје. Према томе, постоји и узајамна преводљивост. Разлике су у обиму структура природног језика и математичких или хемијских система. Ови други имају ужу и фиксиранију намену, па према томе и ужи распон комуникативних могућности од природног језика.

23. Ова књига је вишеструко корисна. У њој се расправља о већем броју фундаменталних проблема, чија је актуелност у развоју савремене лингвистичке мисли врло евидентна. И поред тога што у књизи постоје дијаметрално супротни ставови по појединим питањима, што су методолошке разлике изванредно велике, она у идеолошком смислу даје чврсто фундирану целину. Рекло би се чак да и тамо где су разлике најкрупније, оне немају принципијелног значаја. Своде се, пре свега, на разлике методолошког карактера. У том смислу ова књига репрезентује снажан развој модерних схватања о језику и отпора устављеног система мишљења. Совјетска лингвистика се по овоме не разликује од сличне ситуације на разним другим странама. Оно што је за совјетску лингвистику специфично, несумњиво је свежина дискусија после дугог застоја у развоју и покушаја да се разлике у мишљењима прогласе као разлике у идеолошком погледу.

Душан Јовић

11. — JOSIP MATEŠIĆ: Rückläufiges Wörterbuch des Serbokroatischen. Wiesbaden 1965, Lieferung 1; 1966, Lieferung 2; 1967, Lieferung 3; 1967, Lieferung 4.

Међу језичким стручњацима и у Загребу и у Београду поодавно се већ ради на томе да се — као један од најжитнијих и најзначајнијих задатака наше лингвистичке науке и културе уопште — оставаре пројекти о изради и публикавању инверзног речника српскохрватског језика — приручника који је за изучавања у бројним областима језика не само неопходан већ и незамењив. Иако је у том правцу нешто и учињено, до остварења овога посла није још до данас дошло, делом због финансијских потешкоћа, а делом и због извесног неразумевања значаја и корисности оваквог приручника.

Ову празнину, не само у нашој већ и у општесловенској научној литератури, попунила је издавачка кућа Otto Harrasovitz у Висбадену која је — поред низа других, раније издатих значајних дела славистичке литературе — недавно завршила штампање инверзног речника српскохрватског језика: Rückläufiges Wörterbuch des Serbokroatischen, у 4 свеске. Израдио га је Јосип Матешкић, члан Славистичког семинара Универзитета у Гисену, ранији доцент загребачке Академије за казалишну умјетност.

Инверзни речник данас не представља нову појаву. Значај оваквог типа речника и потреба за њим већ су одавно схваћени у срету, па отуда и није случајно што се посла око израде оваквих речника прихватају како велике земље тако и изванредан број малих. Први такав речник израђен је већ пре више од пола столећа за латински језик (Otto Gradenwitz, *Laterculi vocum latinarum*, Leipzig 1904) да би се за њим појавили и други: два за грчки (врло обухватни Rückläufiges Wörterbuch der griechischen Sprache, Göttingen 1944, који је, по налогу бечке Академије наука, припремио Paul Kretschmer; и C. D. Buck — W. Petersen, *A reverse index of Greek nouns and adjectives*, London 1944,

који је израђен на универзитету у Чикагу), за старословенски (као додатак уз *Handwörterbuch zu den altkirchenslawischen Texten*, Heidelberg 1955, који су саставили L. Sadnik и R. Aitzetmüller), румунски (*Dictioner invers*, Bukurest 1957, у издању Academia Republicci Populare Romine, Institutuli de lingvistică din București), италијански (*Dizionario inverso italiano a cura di M. Alinei, Mouton et Co., The Hague* 1962), немачки (E. Mater, *Rückläufiges Wörterbuch der deutschen Gegenwartssprache*, 1965), два за руски (од којих други такође у издању Otto Harassovitz — H. H. Bielfeldt, *Rückläufiges Wörterbuch der russischen Sprache der Gegenwart*, Berlin 1958. и R. Greve — B. Krcesche, *Russisches rückläufiges Wörterbuch*, Berlin-Wiesbaden 1958. и 1959, под руководством Маха Vasmera) и, најзад, за пољски (S. B. Lindego, *Indeks a tergo do Słownika języka polskiego*, Warszawa 1965) као и неки други, мањи. Наш језик, пак, тек овим делом Ј. Матешаћа добија свој инверзни речник који ће, без обзира на његове недостатке, бити, без сумње, са задовољством поздрављен и прихваћен у научном свету (и не само у њему), а, надамо се, послужити и као подстрек за исва, још потпунија и усавршенија издања.

Основни систем инверзног речника на изглед је врло једноставан. Основна му је одлика у томе што су речи у њему обрнуто абедираке, тј. наведене једна за другом према абедном реду који се добија идући не од почетка према крају речи (што је случај у стандардним речницима) већ идући од краја према почетку речи. На тај начин, под словом А, на пример, сврстане су све лексеме које се завршавају на -а (*a, aa, ба, аба, баба, баба, њрабаба, њрабаба, нацабаба* итд.), под Б све речи којима је тај глас крајњи (*б, аб, ахаб, бабаб, лагаб, ахаб, лакаб, ашраб-лаб, слаб, њраб, њраб* итд.) и тако редом.

Колика може бити корист од овако презентираних лексичког фонда једног језика једва да треба и помињати. Без нега је немогуће извршити потпуну обраду творбе речи и утврдити односе и законитости у оквиру и између појединих суфикса. Стога су се, без оваквог речника, сва досадашња испитивања морала заснивати на посебном напору стихијског прикупљања материјала и пребирања по сећању. Једини преглед примера по суфиксима дао је Ђ. Даничић у својим Основама српскога или хрватскога језика, али тај материјал, заснован на Вуковом лексичком фонду и сведен само у суфиксалне оквире, ни издалека није могао задовољити и послужити за обраду савременог језичког израза, који је од Вука далеко унапредовао. Овакав речник неопходан је приручник и при испитивању, утврђивању и прсверавању норматива и из других бројних области морфологије, фонологије, фонетике итд. Дак се, на при-

мер, у Правопису и другим граматичким делима за стране речи у којих се избегава промена сугласника *к, г, х* пред самогласником *и* налазе углавном исти и малобројни примери: *најлонка* — *најлонки*, *фреска* — *фрески*, *фризерка* — *фризерки* и др. (Правопис не даје ни један пример стране речи са сугласником *г* испред *и*) посредством инверзног речника до таквих се примера може доћи веома лако и потпуно (исп. *ѿрагика*, *логика*, *ѿублика*, *реѿублика*, *симболика*, *библиотека*, *киноѿека*, *аѿѿѿека*, *карѿѿѿека*, *мелодика*, *графика*; *малага*, *колега*, *омега*, *лига*, *инѿѿрига*, *фаланга*, *сфинга*, *харинга*, *синагога*, *ѿѿрога*, *фуга*, *ценѿѿрифуга*; *чоха*, *синегдоха*, *шубха*, *конха*, *ѿѿроха* итд. — да наведемо само неке од њих).¹ На исти начин веома је доступан и материјал којим се могу проверити и употпунити, рецимо, и критеријуми поделе именица и глагола на врсте, преглед фонетске и морфолошке асимилације именица страног порекла у нашем језику, извршити најразличитија статистичка проучавања структуре језичког и речничког фонда, извршити методом унутрашње реконструкције комплетнија испитивања историје нашег језика, утврђивати норме и оквири за творбу нових речи и терминологије као и разни други општелингвистички критеријуми и законитости. Посебно треба нагласити ефикасност оваквог речника за егзактну обраду књижевног акцента, с обзиром на зависност акцента огромног броја речи од завршетка речи, а што је досад, нарочито у систематизацији нових речи, страних позајмица, разноврсних сложеница и у другим колебљивим ситуацијама, утврђивано готово појединачно, често уз огрешења о законитости које владају у појединим категоријама, што систем нашег савременог акцента чини доста неуједначеним, понекад и у оквиру једног истог приручника или дела. Сигурно је такође да ће, сем лингвистима и филолозима, овакав речник веома корисно послужити и изучаваоцима метрике и поетике, песницима за изналажење речи за римоване стихове, стенографима за усавршавање система симбола и скраћеница као и за многе друге сврхе које се одмах можда и не могу предвидети.

Треба, међутим, поменути да вредност инверзног речника, па према томе и овог који је пред нама, није само и искључиво у него-

¹ Овакав доступан преглед материјала лако може одређеније показати, у ствари, како се оне у овом погледу понашају, тј. да именице страног порекла на *-ка* (*библиотека*, *ѿрагика*, *реѿублика*, *логика*, *киноѿека*, *карѿѿѿека* и сл.) лакше подлежу законима палатализације (исп. *библиотеѿи*, *ѿрагиѿи*, *реѿублиѿи*, *логиѿи* итд.) од именица страног порекла на *-га* (исп. *колеѿи*, *фаланѿи*, *сфинѿи*, *харинѿи* итд.) и именица на *-ха* (исп. *чоѿа*, *синегдоѿа* и др.) које изменама задњонепчаних сугласника испред *-и* пружају већи отпор.

вом систему уназадног абецедирања. Употребљивост његова зависи исто толико и од веродостојности и комплетности материјала, а посебно од начина презентирања тога материјала с обзиром на бројне правописне, фонетске, морфолошке и граматичке проблеме који се при сваком лексикографском послу, а поготово овакве врсте, нормално намећу. Колико је Ј. Матешаић успео да овим проблемима одоли показале се тек приликом свестранијег коришћења приручника који је израдио. Не заборављајући, дакако, велику услугу коју ће овај речник учинити свима којима је намењен, ми ипак желимо да укажемо и на извесне, углавном основне недостатке, а који се могу опазити и летимичним прегледом материјала његовог речника.

Речнички фонд расподељен је у четири свеске. Прва обухвата речи *a* — *назад*, друга *уназад* — *активирајти*, трећа *реквирирајти* — *йолезан* и четврта *железан* — *сџуж*. Прве две свеске садрже 464, а друге две 492 странице заједничке пагинације. Речи су штампане латиницом у три усправне колоне од по 47 одредница у свакој колони (на пуним страницама) што значи да речник обухвата око 133.000 лексема. По томе, око три пута је обимнији од Вуковог, а бар два пута богатији од осталих наших стандардних речника, што га тренутно чини најопсежнијом довршеном објављеном лексикографском збирком нашег језика. Овај је фонд, према ауторској напомени у уводу, добијен прикупљањем речи нашег савременог књижевног језика из следећих извора: *Pravopis hrvatskosrpskoga književnog jezika s pravopisnim rječnikom*, Zagreb—Novi Sad 1960; Л. Бакотић, *Речник српскохрватског књижевног језика*, Београд 1936; С. Ристић — Ј. Кантрга, *Речник српскохрватског и немачког језика*, Београд 1928; J. Dayre — M. Deanović — R. Maixner, *Hrvatskosrpsko-francuski rječnik*, Zagreb 1956; J. Juranić, *Srpskohrvatsko-slovenački rječnik*, Ljubljana 1955; B. Klaić, *Rječnik stranih riječi izrazi i kratica*, Zagreb 1962. — који су, изузев скраћеница и властитих имена, у потпуности ексцерпирани; затим: Ђ. Даничић, *Рјечник из књижевних старина српских I—III*, Београд 1863/1864; Вук Стеф. Караџић, *Српски рјечник истумачен њемачкијем и латинскијем ријечима*, IV изд., Београд 1935²; F. Iveković — I. Broz, *Rječnik hrvatskoga jezika*, Zagreb 1901. — из којих је узео само оне речи за које сматра да их још потврђује савремени књижевни језик, док је *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika JAZU (A — трој)* употребио само за допуну грађе претходних извора. Сем из ових извора, аутор је уно-

² Ј. М. погрешно цитира: Вук Ст. Караџић, *Српски рјечник истолкован њемачким и латинским ријечима . . .* (исп. св. I, стр. VII).

сно речи и из властите збирке, нарочито у оквиру категорија као што су глаголске именице, присвојни придеви, прилози и егници.

Мада овим нису исцрпене све могућности за комплетирање грађе језика³, речник представља солидан и углавном задовољавајући збир речи, уопште узевши, и замерке које ће се у том погледу моћи ставити ипак ће бити, бар у извесним случајевима, од мањег значаја. Више од тога моћи ће се, међутим, приговорити систему који је у приказивању и обради лексичког фонда примењен.

Попут других инверзних речника, ни овај, осим уназадно абенедираног прегледа одредница, није давао уз њих и тумачења семантике речи. Овај иначе стварни али и нормални у овом случају недостатак могао је бити у великој мери ублажен да је аутор макар и делимично само извршио идентификацију извора и морфолошког типа речи. Идентификацијом извора био би знатно олакшан труд око проналажења појединих одредница у матичним речницима приликом евентуалне потребе за проверавањем значењских, граматичких и др. података (а што овако неће бити увек једноставно с обзиром на велики број ексцерпираних извора). Ово се нарочито тиче хомонима међу којима често има и таквих у којих ни евентуална разлика у акценту није довољно семантички диференцијална (исп. *браџа*, *браџа*, *џиџа*, *џиџа*, *лама*, *лама*, *лама* и *лама*, *маја*, *маја*, *маја*, *баја*, *баја*, *баја* и сл.⁴). Идентификацијом морфолошког типа, пак, избегле би се забуне до којих, нарочито за странце, може доћи услед тога што су се, по природи система инверзног речника, међу глаголима на *-ћи*, рецимо, нашле именице *кћи* и придеви на *-ћи* (*свећлећи*, *ораћи*, *јунећи* итд.), међу глаголима на *-ти* именице *маји*, *скуји*, редни бројеви *девети*, *десети* и др., међу придевима на *-ов* именице *ошров*, *јрошрошров*, међу збирним именицама на *-ад* именице *комад*, *номад*, *обад*, *слад* и др., да и не помињемо остале случајеве у којих разликовање морфолошког типа и иначе неће бити једноставно (исп. *ода*, *ода* (I, 54), *слемо*, *илимб*, *мимо*, *мимо*, *днимо*, *тиримб* (IV, 296), *виш*, *виш*, *виш*, *афидавиш*, *алфавиш* (IV, 405), *какадљ*, *најорљду*, *вулвљдљ*, *нанду*, *урду*, *кљду*, *гу*, *рагљ*, *најобогљ*, *кашљљду*,

³ Свакако је, рецимо, штета што није искоришћен материјал Речника српско-хрватског књижевног и народног језика САНУ, нашег до сада најбогатијег речника савременог језика, иако су прва два тома његова била објављена неколико година пре штампања прве свеске Матешићевог речника, а трећи и четврти том док још нису биле одштампане све четири његове свеске.

⁴ У Речнику САНУ, на пример, за лексему *баја* налазимо низ значења и то само са акцентом *баја*, односно *баја* и *баја* (у истом значењу) док облик *баја* није потврђен.

балихју, врху, ју (IV, 456) итд.). У оваквим и другим бројним случајевима неминовна ће бити трагања за ближним обавештењима по речницима, што не само да изискује посебан напор већ може бити и неуспешно с обзиром на то да је аутор уносио и речи из властите збирке за које се, дакле, потврде неће моћи наћи у постојећим речницима.

Одсуство ознаке врста речи, именичког рода, наставка за генитив у именица, личног наставка за презент код глагола, наставка рода у придева итд. чини податак о речи непотпуним и утолико што се, на пример, не може видети да ли је *a* у завршном слогу непостојано, каква је класификациона вредност глагола, акценатски тип речи и др.

Не чинећи, дакле, битан напредак у односу на неке друге сличне речнике који такође дају само пуки списак речи без икаквих других ознака, Матешкић је ипак у овом правцу учинио изванредан корак напред уводећи макар и само неколико идентификатора, али одмах ваља рећи — не баш најсрећније искоришћених, а понекад и на штету вредности речника.

Један од таквих идентификатора је експонент ^{pl} за који аутор вели да га је стављао испред именица *pluralia tantum* као и испред таквих које се „знатно чешће употребљавају у плуралу него у сингулару, нпр. ^{pl}*виле*, ^{pl}*бескичмењаци*“ (св. I, стр. IX). Изједначавајући овиме две ситуације које у морфолшко-лексичком смислу нису једнаких вредности, није чудо што Матешкић није ни могао изнаћи јасан и чврст критеријум ни за употребу ознаке ^{pl} а још мање за питање, много теже — које се од именица чешће употребљавају у множини а које опет у једнини, а тиме и — које од њих регистровати једнинским, а које множинским обликом у речнику. Отуда и недоследности које се огледају у неколико праваца. Ознака ^{pl} употребљена је, на пример, уз именице типа *виле, маказе, кола, враћа, џантиалоне, димије, заушници* и сл., где је то сасвим оправдано, али и уз именице: *коре, бабуре, изоглосе, координате, свиће, красће, ефективне, козе, њразници, бернардиници, седмаци, њреци, њици, Турци, замисци, Англосаксонци, цицеле, шими-цицеле, њолуцицеле* и безброј других, што би, дакле, по аутору требало да значи да се оне и чешће употребљавају у плуралу (!), па су у том облику и унете у речник под слово Б, И. Ово би, међутим, било мање необично да Матешкић за неке од ових речи није регистровао и облик једнине (*цицела, кора, координата, свића, красћа, коза, њразник, бернардинац, њредак*) док за друге речи истих вредности (*шими-цицеле, бабуре, ефективне, Англосаксонци* и др.) једнински облик није у речник уносио. Исто тако од облика једнине именица: *њици, седмак, јарић, лагарија* и др. регистровани су и множински облици (*њици, седмаци, јарићи, лагарије*)

a од именица истога ранга: *џајак*, *осмак*, *козмић*, *џејџмић*, *сиљејџарија* — множински облици су изостављени. С друге стране, експонентна ознака ^{p1} изостављена је у именица: *деца*, *џераја*, *власџела*, *браћа*, *собраћа*, *џолубраћа* и сл. (док је код именице *џлућа* стављена) као и код свих збирних именица на *-ад*, *-је* које не само што семантичким потенцијалом значе множину, већ су сврстане, силом прилика, међу друге лексеме на *-ад* и *-је* које не значе збирну множину (*назад*, *ошџад*, *хлад*, *џремлад*, *обзорје*, *џраскозорје*, *џозорје* итд.). Све ово не само што даје непотпуну, понекад и нетачну слику стања ствари већ, услед неједнаког приказивања јединских и множинских облика, неоправдано крњи или увећава фонд речи уз одговарајуће суфиксалне и гласовне завршетке и читав преглед чини непоузданим.

Још непоузданији нам се чини други идентификатор — експонент ^{ce}, односно (^{ce}) — који је Матешкић увео код глагола, с објашњењем да први од њих означава глагол који се употребљава само у рефлексивној форми, а други — да се глагол употребљава и у рефлексивној и у нереклексивној форми, као нпр.: ^{ce}*надаџи*, (^{ce})*хвалџи*. Из овога би следило закључак да глаголи који су наведени без експонента знају само за нереклексивне облике. Међу такве, искључиво нереклексивне, на пример, Матешкић је сврстао велики број оних за које се то никако не би могло тврдити (исп. *раскојчаџи*, *расџарчаџи*, *наковрчаџи*, *џрејоручаџи*, *џодсјећаџи*, *дохваћаџи*, *џробадаџи*, *исџробадаџи*, *заједаџи*, *исџријовиједаџи*, *изуједаџи*, *гледаџи*, *загледаџи*, *џрегледаџи*, *џрегледаџи*, *зауздаџи*, *обуздаџи*, *разуздаџи*, *наковрчаџи*, *гаћаџи*, *вријећаџи*, *облагаџи*, *изубијаџи*, *избријаџи*, *џресавијаџи*, *џребројаџи*, *залелујаџи*, *зайлакаџи*, *исјецкаџи*, *избоцкаџи*, *лујкаџи*, *џрскаџи*, *џоџрскаџи*, *исџрскаџи*, *љуљушкаџи*, *чеџкаџи*, *очеџкаџи*, *нагомилаџи*, *удебљаџи*, *исџрљаџи* и др. — да наведемо само неколико). За многе од њих потврде за рефлексивну форму није потребно тражити у речницима, јер се оне налазе и у властитом језичком осећању и у говорној пракси свакога ко се служи српскохрватским језиком.

Следећих неколико индикатора, односно графичких знакова и решења Матешкић је употребио пре свега у циљу уштеде простора. Тако, на пример, речи је, као што сам вели, уносио сходно принципима новог правописа (упућујући на ортографске или изговорне варијанте у духу начина како то чини и Правописни речник), док је речи са рефлексима старог јата наводио само у једној, ијекавској форми. Ради лакшега сналажења у реконструкцији екавске варијанте, Матешкић, сем што читаоца упућује на Правопис и граматичке приручнике, уводи експоненте: ^e за облике у којима ијекавском *и* одговара екавско *е*

(^ссијаџи = ек. сејаџи) или ијекавском ље, ње одговара екавско ле, не (^сљето, ^сњезан = ек. лето, нежан); уколико пред речју са овим позицијама таквог експонента нема, аутор вели да то значи да се односна реч употребљава само у ијекавској варијанти (као *уљђвуша*, на пример). Други експонент ^{ео}, опет, означава да фонемској групи ијел у ијекавском одговара екавско ео (^{ео}бијел = ек. бео), а експонент ^{ее} означава да у екавском изговору треба извршити две е замене (^{ее}биљешка = ек. белешка). У осталим случајевима упућивање на екавску варијанту изостаје.

За варијанте типа *истђорија* — *хистђорија* и сл. аутор вели да је уносио обе.⁵

Нисмо, међутим, сасвим уверени у то да одређење било само за ијекавске или само за екавске облике речи са рефлексом старог јата може имати свог оправдања, поготово у једном инверзном речнику, који, више од стандардног, треба да се одликује прегледношћу, комплетношћу, али исто тако и практичношћу. Разлога има више. Није, наиме, сигурно да ће на овај начин увек бити лако евидентно, нарочито за странце, шта је у појединим речима рефлекс старог јата, а шта није, па већ само то може изазвати дилеме, забуне и превиде. Познато је, сем тога, да свака ијекавска (какогод и екавска) форма, и ван позиција које је Матешкић поменуо, нема одговарајућу екавску (односно ијекавску) форму, нарочито у разним изведеницама искоришћеним у биолошким, зоолошким и др. термилошким називима, а и у оквиру других лексичких комбинација (исп. нпр. ијек. *гдјђико*, *гдјђкамо*, *иогдјђико*, *гдјђда* које немају исти паралелни облик у екавском; *гријђвица*, *гријђчница* којима у екавској варијанти одговарају — *грејалица*, *грејачица*; *гријђв*, *гријђнуџи* за које нема потврда у екавској варијанти итд.⁶ а то се Матешкићевим системом евидентирања у речима овога типа не види.

⁵ Говорећи о овоме у уводу, Ј. М. дословно вели: „Man findet also ijekav. *h̃etiја* und ekav. *h̃etiја*, ijekav. *ih̃o* und ekav. *ivo*, ijekav. *hist̃oriја* und ekav. *ist̃oriја*, ijekav. *m̃čji* und. ekav. *m̃čiji*, ijekav. *tk̃d* und ekav. *k̃d*“ (I, VIII). Не можемо а да аутору не скренемо пажњу да је ово први пут, ваљда, да се у литератури варијанте овога типа проглашавају ијекавским или екавским. Двојак изговор оваквих и сличних лексема не само да нема ништа заједничког са екавизмом и ијекавизмом него у неким случајевима (као у случају двојаког изговора придева типа *мачји* и *мачији*) ни са географском одређењошћу нашег књижевног и народног језика, па се овакво „крштавање“ мора означити као сасвим неуобичајено и ненаучно.

⁶ Исп. и Речник српскохрватског књижевног и народног језика САНУ, s. v. *гријђвица*, *гријђчница*, *грејалица*, *грејачица* и др.

Иако није реч о покретном вокалу, могло би се, према евидентном критеријуму, очекивати да ће Матешкић на исти начин поступити и у приказивању наставка *-и* у придева односно придевских заменица на *-н/-ни*, *-к/-ки* и др. Он то, међутим, овде није учинио већ је облике са *-и* и облике без *-и* уносио посебно. Ово би, као принцип, било саввим прихватљиво да при томе није уочљива прилична конфузија и одсуство извесног ухватљивог критеријума у самом систему по коме је аутор регистровао краће односно дуже облике придева, што ову категорију речи чини, рекли бисмо, најслабијом страном Матешкићевог лексичког евидентирања.

Треба, истина, признати да лексикографу неће увек бити лако да, без сигурне документације, одреди који од појединих придева имају оба, а који опет само један, дужи или краћи облик. Ипак, извесне директне омашке или очигледни пропусти могли су се избећи пажљивијим конципирањем самога система и грађе коју изворни речници пружају. У том случају могла се избећи барем неуједначеност која се огледа, рецимо, у томе што су у Матешкића од једних придева (и то не увек с разлогом) показана оба облика док су од других придева истога типа или чак од сложених или простих облика тих придева (често такође без разлога) показани само краћи или само дужи облици. Тако, рецимо, од придева: *иџисмен*, *неџисмен* налазимо и дужи облик *иџисмени* и *неџисмени*, док од придева *идлужисмен* дужи облик није унет; на исти начин неједнако су регистровани и следећи дублети: *иџужсен* и *иџужсени*, *дџиџужсен* и *дџиџужсени* (показана оба облика), али само — *судџиџужсен* (дужи облик није унет); *рџен* и *рџени*, *једндрџен* и *једндрџени*, али само: *нерџени*, *другдрџени*, *иџдрџени*; *једндимен* и *једндимени*, *исџдимен* и *исџдимени*, али само: *бџимен*, *двдимен*; *идслен* и *идслени*, али само: *бџослен*, *зџослен*, *незџослен*, *иџрезџослен*; *блџжен* и *блџжени*, али само — *иџреблџжен*; *иџрајан* и *иџрајни*, али само: *неџиџрајан*, *дугоџиџрајан*, *крџиџкоџиџрајан*; *идлџран* и *идлџрни*, али само: *субџиџолџран*, *бџиџолџран*; *идџиџисџан* и *идџиџисџани*, али само: *иџисџан*, *неџиџисџан*, *уџиџисџан*, *неџиџиџисџан*, *дџиџисџан*; *дрџиџиџивен* и *дрџиџиџивени*, *дрџиџиџивџени*, али само: *наддрџиџиџивен*, *недрџиџиџивен*; *чџсџтан* и *чџсџни*, *иџрџчџасџтан* и *иџрџчџасџни*, али само: *нечџасџтан*, *бџгдџасџтан*, *идчџасџтан*, *бџиџчџасџтан*; *крџсџтан* и *крџсџни*, али само — *унакрџсџтан*; *наџродан* и *наџродни*, али само: *ненџарџодан*, *иџроџиџунаџродан*, *иџросџиџонаџродан*, *иџроџиџив(у)наџродан* (краћи облици), односно само: *оџиџенџарџодни*, *оџиџиџенџарџодни*, *меџунаџродни* (дужи облици); *бџџан* и *бџџни*, али само — *двдџбџџан*; *идџкџџан* и *идџкџџни*, али само — *благџоидџкоџџни*.

Сличну ситуацију можемо запазити и у неким другим приликама: од придева *свѣшћенѝ*, *ѝредсвѣшћенѝ* забележени су и необичнији краћи облици: *свѣшћен* и *ѝредсвѣшћен*, од дужег облика *вјѣнчѧнѝ* показан је и краћи облик *вјѣнчѧн*, а *нѣвјѣнчѧн* само у том облику, док од дужих облика *крѣшћенѝ*, *некрѣшћенѝ* краћи облици *крѣшћен*, *некрѣшћен* нису унети иако су они не само обични већ и у семантичком погледу за нијансу различни од дужих облика, каогод и придеви *вјѣнчан* и *вјѣнчани* (исп. разлику између: *вјѣнчан кум* и *вјѣнчани кум*, *крѣшћен кум* и *крѣшћени кум*); у једних градивних придева, опет, такође су показане обе форме: *мѣрмеран* и *мѣрмернѝ*, *рѣжѣн* и *рѣжѣнѝ*, *дрѣвен* и *дрѣвенѝ*, *гвозден* и *гвозденѝ* док су од других бележене само краће: *лѣнен*, *златѧн*, *лѣмен*, *вѣнен*, *крѣнен*; од придева типа *хазарднѝ*, *дблѧснѝ*, *клатнѝ*, *ѝрѣчеснѝ*, *дѝроснѝ*, *ндснѝ*, *рефдѣрмѝранѝ* и сл. забележени су и краћи, у извесним случајевима унеколико необичнији облици, као: *хазардан*, *дблѧсѧн*, *ѝрѣчесѧн*, *дѝросѧн*, *ндсан*, *рефдѣрмѝран*, док су у другом случају код придева истог или сличног типа забележени — или само краћи: *дѝман*, *сѧфѝран*, *бисеран*, *ѧѧјан*, *дѣжурѧн*, *ѝдѣвѣсѧн*, *сумѧран*, *узносан*, *сѧндардан*, *рекордан*, *мднѣѧран*, *ѝленѧран*, *лѝѧѣран* (мада су у неких обичнији управо дужи облици: *ѧѧјни*, *бисерни*, *сафирни*, *ѝовѣјесни*, *узносни*, *монѣѧарни*, *ѝленарни* или су као: *димни*, *дежурни*, *мѧѧѣарни*, *рекордни*, *сѧндардни* и сл. не мање обични од осталих придева регистрованих и у дужем облику) — или су приказани само дужи облици, као: *бѣздимнѝ*, *малддимнѝ*, *ѝдрѣѝрнѝ*, *ѧгрѧрнѝ*, *ѧрмѝранѝ*, *усненондснѝ*, *дгласнѝ*, *ѧдгласнѝ* и др.

Од облика на *-лик/-ликѝ* унети су краћи облици: *вѣлик*, *нѣвелик*, *ѝрѣвелик*, *двелик*, *ѝдвелик*, *рибдлик*, *младдлик*, *јајдлик*, *кдлик*, *човјекдлик*, *једндлик*, *свѣколик*, *ондлик*, *ѧдлик*, *овдлик* (помињемо само неке), а од ових су са крајњим вокалом *-ѝ* показани само: *једндликѝ* и *оноликѝ*, а остали су пренебрегнути иако су на исти начин обични, ако не и обичнији од краћих (као: *велики* и сл., на пример).

Већ само макар и на основу ових примера јасно је уочљиво непотпуно или непрецизно приказивање правога стања ствари што не може бити на корист квалитета речника.

Посебно ваља указати на то да је више доследности у бележењу краћих и дужих облика, где је то оправдано, требало очекивати у придева са непостојаним *a* у краћем а без њега у дужем облику, колико због другачије гласовне структуре завршног дела речи у таквих облика (исп. *блатѧн* : *блатѧни*), што је посебно важно за инверзни речник, толико и због акценатске разлике у неких придева ове врсте (исп. : *мѧсѧн* : *мѧснѝ*, *златѧн* : *златѧнѝ*, *ѧѣжѧк* : *ѧѣжѧкѝ* итд.).

Оно што ће представљати највреднију, а у исто време и најспорнију страну Матешићевог речника свакако је његов труд на акценатској обради речи. Ово отуда што за сваког лексикографа акценат мора представљати посебну и изузетну тешкoћу и одговорност, с обзиром и на бројна још увек отворена питања која стоје у општесловенској, а нарочито српскохрватској акценатуацији. Отуда Матешићу треба признати посебну храброст што се, за разлику од неких других словенских инверзних речника, упустио и у ову област.

Сам аутор у уводу вели да се у свем послу управљао према акценатском систему Вука и Даничића, чинећи измене утолико што је означавао „старију” и „новију” ситуацију и показивао равноправне варијанте.⁸ Без акцената остављао је узвике, свезе и предлоге уколико се проклитички употребљавају, те случајеве који су проблематични, док је речи које су у ексцерпираним изворима биле без акцената делимично акцентовао сам.

О томе колико је у свему овоме успео исувише би се много могло говорити. Ми ћемо, илустрације ради, поменути само неколико случајева, углавном — начин акцентовања извесних типова страних речи и неких уобичајених сложеница.

Већ и само овакав оскудан преглед демантује унеколико принципе за које аутор вели да их се држао. Тако, на пример, поред стандардног новоштокавског акцентовања речи страног порекла, налазимо у Матешића и овакво акцентовање: *анданџиџе*, *монолџиџа*, *сџарлџиџа*, *инџедиџа*, *ламбрџиџа*, *џасџ*, *салџџиџе*, *суџрџиџе*, *балџхџ*, *ресџекџиџџе*, *амбрџџџџе* (углавном преузето из Клаићевог речника), што не представља дух нашег књижевног акцентовања, већ слику изворног акцената који се, међутим, не може у нашем језику прихватити као књижевна норма, па је отуда требало показати (поред евентуално и изворног) следеће стање: *анданџиџе*, *монолџиџа* или *мондлџиџа*, *инџедиџа*, *ламбрџиџа*, *џасџ*, *амбрџџџџе* итд.

У погледу третирања сложеница може се запазити двојако одступање. У једном случају, од две књижевне варијанте, које региструје и сам Правопис, Матешић је унисио само једну, као: *југоџсџок*, *југоџсџочан*, *југоџсџочњаџк*, *сјеверџсџок*, *сјеверџсџочњаџк*, *југозаџад*, *југозаџадан*, *средњаџсџочан*, *сјеверџсџочан*, *грџкоџсџочњаџк*, *самоџџрава*, док дублетни акценат: *југоџсџок*, *југоџсџочан*, *југоџсџочњаџк* итд. не по-

⁸ Матешић није прецизирао шта подразумева под „старијом” и „новијом” акценатуацијом, а то се једва може одредити и прегледом самог материјала, јер он, на пример, *киломеџар* и *киломџџар* показује као равноправне варијанте, а *џлекџромеџар* и *џлекџромџџар* као новији односно старији тип акценатуације.

казује.⁹ У другом случају, могу се запазити одступања и од књижевног акцента забележеног у приручницима, као у примерима *раноранилац* (у Бука — *раноранилац*), *великомученик* (у Речнику САНУ *великомученик*), *јољојривредник* (у Правопису и другим изворима *јољојривредник*), *екстрадобити* (у Прав. и у Клаића *екстрадобити*), *самдобмана* (у Прав. и др. изворима *самодбмана*), *самдоуданбси* (Прав. *самодузданбси*), *самдодбрана* (Прав. *самоддбрана*), *јрдџиуодбрана* (Прав. *јројиуоддбрана*), *јрдџиввојров* (Прав. *јројиввојров*), *јрдџивудар* (Прав. *јројивудар*), *јрдџиводбрана* (Прав. *јројиводдбрана*), *копџифареволуџија* (Прав. *кдџифареволуџија*) итд.

Има, дакако, и других случајева одступања, као и неких штампарских грешака, на чему се, међутим, нећемо даље задржавати. Нагласићемо само то да иако, очевидно, према Матешиневом акцентовању треба бити критичан и приступати му с резервом, општа слика коју је дао послужиће веома корисно, јер акценат, чак и некњижеван, уколико је аутентичан, може бити користан податак за испитивача и аналитичара.

Има још ствари о којима би се могло поговорити — као нпр. о недовољно критичном ексцерпиранију Клаићевог речника и уношењу туђих речи као што су: *хајмве*, *еринг*, *блаумонџаг*, *хиџиг*, *флајсиг*, *абферџиџунг*, *шџелунг*, *аускраџунг*, *билдунг*, *ероберунг*, *глајхшалџунг*, *енџиласунг* (у речнику Ј. М. погрешно наведено: *енџиласунг*), *фергајџерунг* и др., а које нису у нашем језику шире распрострањене; затим о неприкладности регистравања речи са непостојаним *a* у лексемама типа *концерџи* : *концерџаџи*, *објекџи* : *објекџаџи* и сл.; о одсуству бројних речи које је требало унети, као: *самоујрављање*, *самоујрављач* (кад је већ регистровано: *самоујрава*, *самоујравни*), *елекџројривреда*, *визанџолог* (пошто је унето *бизанџолог*) и др.; о недоследностима у начину упућивања на некњижевни изговор појединих речи, штампарске смашке итд. — Ми, међутим, морамо истаћи да Матешинев речник и пред свих недостатака свакако представља напор вредан пажње и у свом часу, кад другог немамо, изванредан и драгцен прилог славистичкој науци и науци о језику уопште.

Уједно бисмо хтели, међутим, да нагласимо и то да задатак који су југословенски лингвисти себи поставили у погледу израде инверзног

⁹ Овде очевидно није у питању солидарисање Матешинево са једним схватањима по којима су силазни акценти и у овим ситуацијама супротни новоштокавском акценатском систему, јер у другим приликама налазимо у његовом речнику силазне акценте ван првог слога (као: *кујојрдаја*, *кујојрдајџи* и др.). Чак и да је у питању састављачево опредељење, оно не би требало да утиче на то да се варијанте овога типа овом приликом игноришу.

речника ништа не губи у својој актуелности појавом овог речника. Напротив. Ново издање морало би бити не само без грешака и пропуста које налазимо у постојећем речнику, већ и у извесним правцима усавршеније и модерније конципирано. Он би, рецимо, према раније замишљеном пројекту (за који су нацрт у Београду дали др Ирена Грицкат-Радуловић и др Митар Пешикан) осим уназадног абсцедирања речи показивао и потребну идентификацију материјала. Идентификација извора указивала би на преглед фондова појединих речника (што је од битног значаја за утврђивање нормативних граница и закономерности), док би идентификација морфолошког типа речи допринела већој практичности и већој прегледности чињеничног стања у разним правцима. Сам фонд речи могао би се употпунити грађом из Речника САНУ и Института за српскохрватски језик у Београду (чиме би се увелико уобличио права слика стања нашег језика, боље засведочили поједини суфикси итд.). Речник би указивао и на екавску и на ијекавску варијанту, систематизовали би се елементи сложеница (без чега је проучавање ове значајне категорије речи отежано), посебно би се обратила пажња на број слогова и вокалску структуру речи (што је важно за идентификацију акцента, творбу речи, римовање) и др. Сва ова и друга могућа усавршавања допринела би појави једног не само новог већ у многим правцима оригиналног типа инверзног речника уопште.

Др Егон Фекејс

1. — Славистика в Ленинградском университете

В соответствии с давно установившейся традицией в Ленинградском университете общая и единая область славянской филологии изучается на четырех кафедрах: на кафедре русского языка, русской литературы, советской литературы, на кафедре славянской филологии. По этим четырем линиям проходит у нас сейчас и ученая специализация филолога-славяноведа. Это параллельное сосуществование ряда родственных кафедр имеет свои преимущества: чрезвычайно разросшаяся область изучения русского языка со включением в неё также белорусской и украинской филологии, с одной стороны, и не менее разросшаяся область изучения филологии у южных и западных славянских народов — с другой стороны, делают затруднительным овладение названными специальностями одним человеком. Славистом, в узком смысле этого слова, считается у нас тот, кто занимается изучением зарубежных славянских языков, литератур, фольклора или исследует общеславянскую проблематику. Эти задачи решаются, главным образом, в рамках кафедры славянской филологии (такое положение сложилось, впрочем, и в других славянских странах). Размежевание этих родственных дисциплин, не лишённое определенной искусственности и неоднократно вызывавшее возражения (см., например, статью С. Б. Бернштейна „Советской славянской филологии 50 лет” в журн. „Советское славяноведение“ № 5 за 1967 г.), даёт, однако, возможность более основательного и углубленного изучения каждой из них в отдельности, что, конечно, не исключает обязанности для слависта-славяноведа знать основы русской филологии и наоборот — для специалиста по русской филологии знать основы славянской филологии.

После Октябрьской социалистической революции, до создания специального славянского отделения на филологическом факультете в 1944 году, подготовка филологов-славистов в Ленинградском университете была тесно связана с подготовкой словесников-русистов и имела преимущественно литературоведческий характер.

Ведущим работником среди славистов университета был один из основоположников советского славяноведения академик Н. С. Державин (1877—1953 г.), являвшийся также почетным членом Академии Наук Белорусской ССР и Болгарской Академии Наук. Будучи ученым широкого профиля, Н. С. Державин работал в различных областях славяноведения. Помимо литературоведения, он занимался изучением фольклора, языка, историей, этнографией, историей науки. Особенно большими являются заслуги ученого в области болгароведения. В своих трудах по истории болгарской литературы он затронул все важнейшие этапы развития болгарской литературы, начиная с древнейших времен и кончая XX веком. Еще в 1915 году было опубликовано его двухтомное исследование „Болгарские колонии в России“. Специальные работы посвятил он Клименту Охридскому, Паисию Хилендарскому, Софронию Врачанскому (см., например, его статьи в книге: Н. С. Державин. Сборник статей и исследований в области славянской филологии. Л., Изд. АН СССР, 1941 г.). Он является автором книг „Славяне в древности“ (М., 1946), „Христо Ботев, поэт и революционер“ (М. — Л., Изд. АН СССР, 1948), „Иван Вазов. Жизнь и творчество“ (М. — Л., Изд. АН СССР, 1948) и ряда других исследований, статей и заметок. (Список его основных печатных трудов опубликован в книге „Николай Севастьянович Державин. Вступительная статья П. Н. Беркова“ М. — Л., Изд., АН СССР, 1949). В его некоторых ранних работах советского периода были элементы вульгарного социологизма. Отдельные исследования Н. С. Державина по языкознанию, например, „Албановедение и албанцы“, 1926 г.; „Яфетические переживания в протегейдской славянской традиции“, 1929 и др.) были справедливо отвергнуты критикой за применение принципов яфетической теории Н. Я. Марра. Однако многие из его капитальных трудов и статей не утратили актуальности и научной ценности и в наши дни. За исследование в области славяноведения он был удостоен Государственной премии. Серьезное внимание на протяжении своего длительного творческого пути академик Н. С. Державин уделял разработке проблемы русско-болгарских (и шире — русско-славянских) культурных, литературных и исторических связей. Ему принадлежат исследования „Русский абсолютизм и славянство“ (1928), „Племенные и культурные связи болгарского и русского народов“ (М. — Л., Изд. АН СССР, 1944), „Исторические основы дружбы русского и болгарского народов“ (журн. „Славяне“, 1942, № 3), „Иван Вазов, Россия и русская литература“ (Краткие сообщения Института славяноведения АН СССР, вып. 3, М., 1951) и ряд других.

На филологическом факультете Н. С. Державин читал студентам курсы по истории болгарской литературы, введение в славяноведение, вел занятия по болгарскому языку, руководил работой дипломантов и аспирантов. Лекции по польской и чешской литературе читал профессор В. Г. Чернобаев (1891—1947), автор известных исследований по истории польской литературы, статей о творчестве С. Красинского (Журнал Министерства народного просвещения, 1917, № I), Ю. Словацкого (Slavia, 1935—36, XIV), А. Мицкевича (Сборник статей, посвященных академику А. С. Орлову, Л., 1934), В. Реймонта (Труды Института славяноведения АН СССР, Л., 1934, т. 2) и других писателей.

С большим интересом В. Г. Чернобаев занимался проблемами литературных взаимосвязей, темой, ставшей уже традиционной для Ленинградского университета. Польско-русские литературные связи исследуются в его работах „Мицкевич в России в 1820—30 гг.“ (Ramięnik literacki, 1934, rocznik XXXI), „К вопросу о литературных связях Пушкина и Мицкевича. Пушкин и поэма Мицкевича Конрад Валленрод“ (Ученые записки Государственного педагогического института А. И. Герцена. Л., 1938, т. 14). Ему принадлежат работы „Неизвестная рукопись произведения Яна Амоса Коменского в Ленинградской публичной библиотеке“ (Учёные записки Ленинградского педагогического института им. А. И. Герцена, Л., 1936, т. 2), „Ян Коллар в России“ (Slovanská vzájemnost 1836—1936. Sborník prací k 100 výročí vydání rozpravy Jana Kollára o slovanské vzájemnosti, Praha, 1938) и др.

Лекции по истории сербской, хорватской и чешской литературе читал профессор К. А. Пушкаревич (1890—1942) — славист с широкими научными и творческими интересами (литературовед, историк, этнограф). Он занимался исследованием русско-славянских литературных, культурных и политических связей. Им были созданы, например, такие работы, как „Современная болгарская и сербскохорватская литература“ (Л., 1929), „Ф. Л. Челяковский в украинских переводах“ (Slavia, 1929, № 2), „Об одной польской переделке комедии А. С. Грибоедова „Горе от ума“ (Язык и литература, 1930, т. 5), „Святозар Маркович — студент С. - Петербургского университета (31. III. 1881 — 1. III. 1885). Материалы к биографии“ (Труды Института славяноведения АН СССР, 1932, т. 2), „Автобиографическая записка Вука Караджича“ (Труды Института славяноведения АН СССР, 1934, т. 2) и ряд других. (Список важнейших печатных работ профессора К. А. Пушкаревича опубликован в журнале „Научный бюллетень Ленинградского государственного университета“, 1946, № 11—12).

Эти исследования содержат новые архивные данные, впервые публикуемые материалы. Ряд исторических и этнографических работ К. А. Пушкаревича включает монография „Чехи” (М. — Л., АН СССР, 1942).

Профессора В. Г. Чернобаев и К. А. Пушкаревич вели также практические занятия по славянским языкам.

Общетеоретическую и лингвистическую подготовку студенты-слависты получали на лекциях и в семинаре академика А. В. Щербы; славистическую — у профессора М. Г. Долобко (1884—1935). Ученик наиболее авторитетного слависта предреволюционной России академика А. А. Шахматова и крупнейшего специалиста в области старославянской письменности академика П. А. Лаврова, М. Г. Долобко начал свою научную деятельность как историк сербохорватского языка. Он дважды был в научных командировках в южнославянских странах — в 1911 г. и в 1914 г. Первая его научная работа „Требник Београдске Народне Библиотеке бр. 305 (488). Белешка о полиграфји и језику“ была опубликована в Белграде в 1913 г. (Јужнословенски филолог, књ. I). Впоследствии и изучению языка сербов и хорватов он обращался неоднократно. Кроме названного труда в этой связи можно указать его работы „О языке некоторых боснийских грамот XIV века“ (Известия отделения русского языка и словесности, том XIX, книга 3 и 4, 1914 г.), „Критический отзыв о работе С. М. Кульбакина „Сербский язык. I. Фонетика и морфология“, Харьков, 1915“ (Известия отделения русского языка и словесности, том XX, книга I, 1915 г.), „Литература, история и древности у южных славян в 1912—13 гг.“ (Обозрение трудов по славяноведению, выпуск II, 1913 г.). В 1917 г. в Петрограде вышла его брошюра „Этнографическое единство сербов и хорватов. С картой говоров сербо-хорватского языка“.

После смерти М. Г. Долобко среди других его неопубликованных работ (Исследование о богомильстве в Боснии, Славянские числительные и др.) осталась и рукопись незаконченной статьи „Юрий Крижанич о русском языке“. Впоследствии она была опубликована в журнале „Советское языкознание“ (том третий, Ленинград, 1937) под редакцией и наблюдением проф. Л. В. Матвеевой-Исаевой. Исследование посвящено анализу лингвистических работ Юрия Крижанича — „Објасњење изводно о писмѣ словѣнском и Граматично исказанје об руском језику“. В первой части статьи М. Г. Долобко приводятся основные биографические сведения о Юрии Крижаниче, устанавливается время написания им лингвистических трудов. Вторая часть по-

священа разбору предлагаемой Ю. Крижаничем реформы славянской письменности и орфографии. В третьей части исследуется грамматика, причем характерно, что автор ограничивает свое внимание лишь теми особенностями, которые касаются непосредственно русского языка, используя грамматику Ю. Крижанича как исторический памятник, характеризующий русский язык половины XVII века. Унаследовав от своего учителя А. А. Шахматова интерес к акцентологии, он сделал несколько исследований по сложным вопросам истории славянских ударений, например, „Ночь — ночесь, осень — осенесь, зима — зимусь, лето — летось” (Slavia, 1927), „Der sekundäre Vorschlag im Russischen“ (Zeitschrift für slavische Philologie, 1926) и др., которые, несмотря на их небольшое количество, выдвинули М. Г. Долобко в ряд наиболее крупных специалистов в этой области. (Список печатных трудов проф. М. Г. Долобко опубликован в журнале „Советское языкознание, Л., 1937, том III). Испытав кратковременное и неглубокое влияние яфетической теории академика Н. Я. Марра, он вскоре преодолел его и до конца жизни сохранил верность учению о родстве славянских языков, верность сравнительно-историческому методу. М. Г. Долобко читал в университете сравнительную грамматику славянских языков, старославянский язык, вел спецкурсы и семинарии. Им подготовлен ряд славистов-языковедов (Э. А. Якубинская-Лемберг, Л. В. Матвеева-Исаева, Л. В. Арасимович-Разумовская и др.), которые в дальнейшем продолжали работать в университете и других вузах страны.

После организации славянского отделения в состав кафедры славянской филологии вошел (в 1945 г.) профессор К. А. Копержинский (1894—1953), специализировавшийся в области литератур южных славян — сербской, хорватской и болгарской. Польской литературой занимался доцент С. С. Советов (1902—1958). Оба ученые сосредоточили основное внимание также на связях южных и западных славян с русской литературой. В конце сороковых — начале пятидесятых годов появились такие работы К. А. Копержинского, как „Беллетристические произведения Любена Каравелова, написанные в России“ (Известия АН СССР, ОЛЯ, т. VII, вып. 2, М. — Л., 1948), „Произведения Некрасова у южных славян в 1860—70 годах“ (Научный бюллетень ЛГУ, № 16—17, Л., 1947), „Гоголь и болгарская реалистическая проза“, „Сербские деятели 60—70 годов и передовая русская литература“ (Научный бюллетень ЛГУ, № 11—12, Л., 1946), „Журнально-публицистическая деятельность Любена Каравелова в России“ (Ученые записки Института славяноведения АН СССР, т.

XII, М., 1956) и другие. (Список научных трудов проф. К. А. Копержинского опубликован в „Славянской филологии“, Л., 1964).

В эти же годы опубликованы работы С. С. Советова „Образ древнерусского Бояна в интерпретации польских поэтов-романтиков“ (Труды отдела древнерусской литературы, т. XIV, Л., 1938), „Попытка первого издания сочинений Мицкевича на русском языке“ (Научный бюллетень ЛГУ, № 11—12, Л., 1946), „Слово о полку Игореве в польском переводе Юлиана Тувима“ (Труды отдела древнерусской литературы, т. X, Л., 1954), „К вопросу об изучении Вука Караджича. Опыт критико-библиографического обзора за период с 1864 по 1926 годы (Л., 1929).

С. С. Советов занимался исследованием художественного языка, стиля и поэтики польских классических произведений, а также проблемами Мицкевичианы. Хорошо известны его монографический очерк „Адам Мицкевич“ (Л., 1956), статьи „Стилистическое осмысление „мужско-личных“ и „предметных“ окончаний в поэтическом языке „Гражины“ А. Мицкевича“ (Ученые записки ЛГУ, № 14, Л., 1949), „Творческий путь Адама Мицкевича“ (Ученые записки Института славяноведения АН СССР, т. 2, М., 1950) и другие. (Список работ С. С. Советова опубликован в „Pamiętnik literacki, 1959, 2).

К работе по славянским языкам были привлечены Э. А. Якубинская-Лемберг, Л. В. Разумовская, которые читали теоретические курсы и лекции по истории славянских языков; преподавание практической грамматики и разговорных курсов славянских языков было поручено Е. И. Безикович и Т. П. Черновой (Гордовой) — болгарский язык, И. В. Арбузовой и Н. А. Цветинович — сербохорватский язык, А. Л. Эпштейн — польский язык, Е. С. Андреевой и З. Т. Леонович — чешский язык.

В 1948 г. кафедра славянской филологии была разделена на две самостоятельные единицы: кафедрой славянских литератур заведовал академик Н. С. Державин, кафедрой славянского языкознания — профессор Э. А. Якубинская-Лемберг (1895—1961).

Э. А. Якубинская-Лемберг получила обще-лингвистическую и славистическую подготовку под руководством проф. М. Г. Долобко. В 1926 г. она защитила в качестве диссертации свое первое большое исследование „К вопросу об отражении праязыковых конечных дифтонгов *oi*, *ai* на славянской почве“ (опубликована в журнале „Язык и литература“, том 2, 1927 г.), в которой доказала, что различие в судьбе конечных дифтонгов не связано с интонационными условиями. Эта работа показала глубокое знание ею языкового материала, уверенное

владение сравнительно-историческим методом и была с признанием встречена советскими и зарубежными славистами.

Вопрос о славяно-финских языковых отношениях (Научный бюллетень Ленинградского Государственного университета, 1946, № 11—12), сравнительно-исторический метод и изучение истории языка (Научная сессия Ленинградского университета. Тезисы докладов по секции филологических наук. Л., 1950), развитие и употребление славянских кратких и полных прилагательных (Ученые записки ЛГУ, 1957, № 197), образование форм среднего рода в славянских языках (Ученые записки ЛГУ, 1958, № 250), этимология отдельных слов (Ученые записки ЛГУ, 1961, № 301), вопросы создания научной грамматики болгарского языка (Краткие сообщения Института славяноведения АН СССР, М., 1953, № 10) — это лишь некоторые из проблем, по которым ею создан ряд исследований (список печатных работ Э. А. Якубинской-Лемберг опубликован в сборнике „Славянская филология“, Изд. ЛГУ, 1959). Одновременно она вела большую работу по исследованию финноугорских языков и методике преподавания русского языка в национальных школах.

С именем Э. А. Якубинской-Лемберг во многом связано возрождение славистики в Ленинградском университете в послевоенное время.

В эти годы впервые в истории русской и советской славистики подготовка молодых специалистов приняла массовый характер. На славянское отделение были установлены большие контингенты приема. Не хватало преподавателей, учебников, пособий, текстов на славянских языках. Менялся и характер подготовки специалистов. Раньше студента учили прежде всего истории славянских языков, диалектологии, сравнительной грамматике славянских языков; он должен был хорошо знать древние тексты, палеографию, старославянскую письменность и грамматику, но задача изучения живого литературного языка, активного овладения этим языком перед ним не ставилась. Теперь нужны были специалисты, имеющие не только теоретические знания, но и свободно владеющие хотя бы одним славянским языком, хорошо разбирающиеся в современной литературе братских славянских народов. В 1948 г. вместе с другими советскими славистами (А. И. Белецкий, С. Б. Бернштейн, Л. А. Булаховский, Н. С. Державин, Н. П. Кравцов и др.) Э. А. Якубинская-Лемберг принимала участие в работе всесоюзного совещания представителей кафедр славянской филологии, на котором были решены многие теоретические и методологические вопросы и обсуждены единые принципы преподавания сла-

вянских языков на славистических кафедрах и отделениях, созданных в 40-х годах в Ленинградском, Московском, Киевском и Львовском университетах. Под руководством Э. А. Якубинской-Лемберг начато создание программ, методических разработок, учебников и учебных пособий по современным славянским языкам. Сама она читала курсы по сравнительной грамматике славянских языков, старославянский язык, теоретическую грамматику сербохорватского литературного языка, историю сербохорватского языка, вела спецсеминары, руководила работой дипломантов и аспирантов. В 1949 г. для работы на кафедре был приглашен Ю. С. Маслов — один из крупнейших специалистов по болгарскому языку и общему языкознанию. Была начата подготовка преподавателей кафедры через аспирантуру.

С 1955 г. после объединения кафедры славянского языкознания и кафедры славянских литератур Э. А. Якубинская-Лемберг возглавила объединенную кафедру славянской филологии, была назначена заведующим славянским отделением филологического факультета ЛГУ и оставалась на этом посту до конца жизни. По её инициативе и под ее руководством на кафедре были начаты научные исследования современных зарубежных славянских языков. Лингвисты сосредоточили свое внимание на малоразработанных вопросах грамматического строя, на проблемах синтаксических функций отдельных грамматических категорий, на лексике и словообразовании славянских языков. Широко используется в научных работах лингвистов кафедры не только сравнительно-исторический, но и сопоставительный метод исследования. Анализ схождения и расхождения между грамматическими и лексическими явлениями двух или нескольких современных родственных языков представляется исключительно плодотворным при изучении особенностей в употреблении и семантике языковых форм и синтаксических конструкций, а также при выявлении тонких нюансов в значении отдельных слов и словосочетаний, очень близких по своему звучанию. Сопоставление языковых данных отдельных славянских языков с фактами русского языка и других славянских языков, кроме чисто научного значения, получает также и методическое использование при преподавании славянских языков в университете.

Сочетая педагогическую и интенсивную научную работу, Ю. С. Маслов, работая на кафедре, завершил и успешно защитил докторскую диссертацию „Глагольный вид в современном болгарском языке“ (автореферат опубликован в Ленинградском отделении Института славяноведения в 1957 г.). Им написана книга „Очерк болгарской грамматики“ (М., 1956), монография „Морфология вида в современ-

ном болгарском литературном языке" (Изд. АН СССР, М. — Л., 1963) и ряд других оригинальных исследований по различным вопросам славянского и общего языкознания.

При кафедре славянской филологии в послевоенное время сделаны и защищены в качестве кандидатских диссертаций несколько других серьезных исследований по славянским языкам.

Проблемы синтаксиса сложного предложения исследуются в диссертации Я. В. Мацюсович „Сложноподчиненные предложения в польской письменности XIV—XV вв.“ (автореферат опубликован в Ленинграде в 1954 г.), семантика и синтаксические функции отдельных морфологических категорий — в диссертациях Л. П. Ивановской („Значение и употребление члена в современном болгарском языке“, автореферат опубликован в Ленинграде в 1955 г.), А. В. Бондарко („Настоящее историческое глаголов совершенного и несовершенного вида в славянских языках“, автореферат опубликован в Ленинграде в 1958 г.); вопросы лексикологии и словообразования разрабатываются в диссертациях Г. А. Лилич-Шилиной („Обогащение словарного состава чешского языка в связи с установлением народно-демократического строя в Чехословакии“, (автореферат опубликован в Ленинграде в 1956 г.), Е. Е. Талицкой („Семантическая эволюция слов со значением „труд-работа“ в чешском языке“, автореферат опубликован в Ленинграде в 1968 г.), В. С. Золотовой („Производные имена существительные со значением лица в современном польском языке“, автореферат опубликован в Ленинграде в 1959 г.), Е. А. Захаревич („Словообразовательные суффиксальные типы личных имен существительных в современном болгарском языке“, автореферат опубликован в Ленинграде в 1963 г.) и др. Сотрудниками кафедры написаны также ряд статей по вопросам славянского языкознания, которые напечатаны в различных советских и зарубежных изданиях (список основных печатных работ сотрудников кафедры за последние 10 лет опубликован в сборнике „Славянская филология“, Изд. ЛГУ, 1969).

Яркий расцвет болгаристики в трудах акад. Н. С. Державина и полонистики в трудах проф. В. Г. Чернобаева в довоенный период, труды проф. К. А. Пушкаревича, проф. К. А. Копержинского и доц. С. С. Советова подготовили благоприятную почву для дальнейшего развития изучения южнославянских и западнославянских литератур и тем самым определили неразрывную линию движения науки вперед. Если в первые десятилетия Октябрьской социалистической революции преимущественно ставились более общие литературные проблемы в истории развития славянских литератур и возникала необходимость

критически переосмысливать старое наследие, то в послевоенный период явилась необходимость более детального ознакомления и изучения отдельных частных вопросов, имеющих, однако, большое теоретическое значение. В последнее время возникает с особой силой интерес к художественному языку, к мастерству писателя, к изучению стиля, поэтики литературных произведений, стремление познать глубже борьбу за реализм в славянских литературах. Одновременно растет более глубокий интерес и к современной литературе социалистических славянских стран.

Слависты Ленинградского университета наравне с изучением славянских литератур XVIII, XIX и XX вв. поставили во всю широту вопросы старославянской письменности и древней литературы до XVIII в. Они выдвинули также в целом ряде работ проблему изучения художественного перевода со славянских языков и наоборот с русского на славянские языки, главным образом, на конкретном материале славянских литератур XIX—XX вв.

Проблемами становления и развития критического реализма занимается доцент В. Б. Оболевич (автореферат диссертации „Ранние произведения Владислава Реймонта из крестьянской жизни и его роман Мужики“ опубликован в Ленинграде в 1952 г.), доцент И. М. Порочкина („Творчество Марии Пуймановой“ — автореферат опубликован в Ленинграде в 1959 г.), В. Д. Андреев („Г. Караславов и болгарская литература“ — см. статью „Основни етапи и особености в творчески метод на Г. Караславов“ — „Език и литература“, София, 1967 г., № 2), П. Е. Глинкин („Повесть Нарцисы Жимховской „Язычица“ (1846)“ — в кн. Славянские литературы, Л., 1958) и другие.

Проблема русско-славянских литературных и языковых связей занимает в изучении славянских литератур главное место. В довоенный период этот вопрос ставился со всей остротой в ряде научных работ наших советских славистов; советские ученые следовали лучшей традиции старого русского славяноведения. В послевоенный период, когда славянские страны стали на путь социалистического переустройства, проблема литературных взаимоотношений приобрела еще более актуальное значение, и интерес к ней усилился в значительной степени по сравнению с довоенным периодом. Как до Великой Отечественной войны, так и после нее цель такого изучения заключается в том, чтобы выявить и показать как можно наглядней, на большом фактическом материале, путем глубокого научного анализа, существование непоколебимых, реальных дружественных связей между славянскими народами, возникших еще в седой древности. Этому благородному делу

в нашей славяноведческой науке посвящают себя все ученые-слависты, работающие в Ленинградском университете, стремясь исследовать еще нерешенные проблемы, внести свой вклад в дело укрепления дружбы между славянскими народами.

Проблемы взаимосвязи и взаимовлияний исследуются в работах В. Б. Оболевича (Изучение истории польской литературы в польском, русском и советском литературоведении — в сб. „Взаимосвязи славянских литератур“, Л., 1966), В. Д. Андреева (Г. Бакалов — пропагандист советской литературы в Болгарии — в сб. „Славянская филология“, Л., 1964; Крепнут культурные связи — в сб. „О дружбе вечной, нерушимой“, Л., 1963; Народният театър „Иван Вазов“ в Ленинград — „Пламя“, София, 1963, № 2; Пенчо Славейков и Россия — в сб. „Взаимосвязи славянских литератур“, Л., 1966), И. М. Порочкиной (Зденек Неедлы и русская культура — в сб. „Славянская филология“, Л., 1965; Каролина Светлая и Россия — в сб. „Взаимосвязи славянских литератур“, Л., 1966), Проблемы межславянских литературных связей — Вестник ЛГУ, 1963, № 14), О. М. Малевича (К. Чапек и А. Н. Толстой — в соавторстве с З. Г. Минцем в „Трудах по русской и славянской филологии“, Тарту, 1958 — в этой же книге их статья — А. Н. Толстой в Чехословакии; Юлиус Фучик о Советской Средней Азии — „Звезда Востока“, Ташкент, 1953, № 10), П. А. Глинкина и Л. Ф. Ершова (Советская литература в Польше — „Русская литература“, Л., 1960, № 2) и другие.

Усилиями сотрудников кафедры подготовлены и изданы специальные сборники статей, посвященные проблемам становления реализма и взаимосвязей („Славянские литературы“, Л., 1958; „Славянская филология“, Л., 1964; „Развитие реализма в славянских литературах“, Л., 1962; „Взаимосвязи славянских литератур“, Л., 1966).

Большое внимание уделяют сотрудники Ленинградской кафедры славянской филологии изучению литератур народов Югославии и сербохорватского языка.¹

Доцент В. К. Зайцев (ныне старший научный сотрудник Белорусской Академии Наук) много времени посвятил творчеству дубровнического поэта Ивана Гундулича (Гундулич в России — в сб. „Славянские литературы“, Л., 1958; К вопросу о народности эпической поэмы Ивана Гундулича „Осман“ — Вестник ЛГУ, 1958, № 8; Эпи-

¹ - Поскольку статья рассчитана прежде всего на югославского читателя, авторы сочли необходимым рассказать о работе кафедры по изучению литератур народов Югославии и сербохорватского языка более подробно, чем о работах в других областях славянской филологии.

ческая поэма Гундулича „Осман“ в хорватской и сербской литературах — „Вестник ЛГУ“, 1960, № 20). Проблемами словенской литературы заинтересовалась М. Л. Бершадская. Ее работы „Графы Цельские в словенской исторической драматургии 20—30-х годов XX века“ („Вестник ЛГУ“, 1965, № 20), „Во имя жизни (Драматический цикл Мариана Матковича „Игра со смертью“)“ — (в кн. „Филологический сборник студенческого научного общества“, Л., 1959, том II) и статьи о драматургии Б. Крефта являются результатом подготовки диссертации о словенской драматургии XX века.

Проблемам сербской сатиры посвятил ряд своих работ доцент Г. И. Сафронов: Жизнь и творчество Радое Домановича (автореферат кандидатской диссертации, опубликован в Ленинграде в 1966 г.), Политическая сатира Радое Домановича (в сб. „Славянские литературы“, Л., 1958), Ранние рассказы Р. Домановича (в сб. „Славянская филология“, Л., 1964), Сельские рассказы Радое Домановича (в сб. „Развитие реализма в славянских литературах“, Л., 1963), Об идейной направленности творчества Радое Домановича (в кн. „Всесоюзная конференция по славянской филологии“. Тезисы докладов“, Л., 1962). Творчеством Радована Зоговича занимается аспирант кафедры славянской филологии Йоле Станишич.

Много времени специалисты по истории литератур югославских народов уделяют проблемам взаимосвязей и взаимовлияний. Этим проблемам посвящены работы В. К. Зайцева „Поэма Ивана Гундулича „Осман“ в оценке польского литературоведения первой половины XIX века“ (Ученые записки ЛГУ, 1957, № 231); П. А. Дмитриева и Г. И. Сафронова „А. Цесарец и Ф. М. Достоевский“ (в сб. „Развитие реализма в славянских литературах“, Л., 1962); „Вук Караджич и Россия“ (Зборник Матице српске за књижевност и језик, Нови Сад, 1965, књ. XIII/2); „Горький в Югославии“ (в сб. „Славянские литературы“, Л., 1958); „Лев Толстой — член Сербской Академии Наук“ („Русская литература“, Л., 1960, № 4); „Советский ученый о трудах Юрия Крижанича“ („Зборник за филологију и лингвистику, Нови Сад, 1965, књ. VIII); М. Л. Бершадской, „Братко Крефт и его Баллада о поручике и Марютке“ (в сб. „Взаимосвязи славянских литератур“, Л., 1966); „Разрушение эстетики“ Д. И. Писарева и „Уничтожение эстетики“ П. Тодоровича (в сб. „Славянская филология“, Л., 1964); „Труды Братко Крефта о русской литературе“ („Русская литература“, Л., 1959, № 4); „Янко Веселинович и Марко Вовчок“ (в кн. „Міжслов'янські літературні взаємнини“ Київ, 1963); Г. И. Сафронова „Август Цесарец и Октябрь“ (в кн. „Межвузовская научная

конференция литературоведов, посвященная 50-летию Октября“, Л., 1967); „Взаимосвязи славянских литератур“ („Русская литература“, Л., 1963, № 2); „Милорад Живанчевич“ (в сб. „Взаимосвязи славянских литератур“, Л., 1966); „Родственны ли идеалы Ф. Кафки и Р. Домановича?“ („Вестник ЛГУ“, 1963, № 14); „Традиции русской сатирической литературы в творчестве Р. Домановича“ („Вестник ЛГУ“, 1958, № 14).

Усилия большинства ленинградских славистов, изучающих сербохорватский язык, сосредоточены главным образом на исследовании его грамматического строя, причем основное место среди проблем, привлекающих их внимание, занимают проблемы синтаксические. В 1958 г. А. В. Бондарко опубликовал статью „Настоящее историческое глаголов несовершенного и совершенного видов в современном литературном сербохорватском языке“ (Ученые записки ЛГУ, № 250, 1959), в которой дается анализ временного значения и употребления настоящего исторического глаголов совершенного вида и аориста.

В. Н. Зенчук в статье „Употребление „ни“ в отрицательных предложениях сербохорватского языка“ (Очерки по словообразованию и словоупотреблению, Л., 1965) и в ряде других подготовленных к печати публикаций излагает результаты исследования особенностей построения и функционирования сербохорватских отрицательных конструкций (сравнительно с отрицательными конструкциями русского языка). В. П. Проничев завершает работу по изучению сербохорватских обращений, которое он также проводит путем последовательного сопоставления с данными русского и других славянских языков (смотри, например, его статью „Обращение и понятие“ в „Вестнике ЛГУ“, 1968, № 20). Н. И. Сокаль в течение ряда лет занимается изучением односоставных предложений сербохорватского языка. Результаты этой работы частично опубликованы в ее статьях: „Неопределенно-личные предложения в современном сербохорватском языке“ (Ученые записки ЛГУ, № 316, 1962) и „Особенности семантики личных глаголов в безличном употреблении“ (Очерки по словообразованию и словоупотреблению, Л., 1965). В настоящее время Н. И. Сокаль завершает свое исследование, оно будет представлено к защите в качестве кандидатской диссертации. Вопросам синтаксиса сложного предложения была посвящена диссертация П. А. Дмитриева „Сложноподчиненное предложение с определительным придаточным в современном сербохорватском литературном языке“, подготовленная на кафедре славянской филологии под руководством Э. А. Якубинской и защищенная в 1955 г. В 1958 г. им была опубликована статья Особенности построения слож-

ного предложения с определительным придаточным в сербохорватском языке“ (Учёные записки ЛГУ, № 250, 1958), в которой на материале из произведений современных авторов описывается структура предложения с определительными придаточными (место поясняемого слова, случаи его пропуска и повторения, расположение придаточного предложения по отношению к главному и т. л.), дается характеристика значения и функций указательных местоимений при словах, поясняемых придаточными предложениями. Исследованию структуры сложноподчиненного предложения посвящены также некоторые другие его статьи (см.: Сборник за филологију и лингвистику. Књ. VI. Нови Сад, 1963; Език и литература, София, 1962, № 5; Всесоюзная конференция по славянской филологии. Тезисы докладов. Л., 1962; Radovi naučnog društva SR Bosne i Hercegovine, XXIV, 1964).

В статье того же автора „Союз или союзное слово?“ (Учёные записки ЛГУ, № 316, 1962) дается описание различных типов атрибутивных придаточных, присоединяемых к главному с помощью слова *што* и излагаются соображения о том, когда это слово является союзом, а когда относительным местоимением; в статье „Атрибутивные придаточные с союзами *где, како, да*“ (Славянская филология, Сб. статей. Изд. ЛГУ, 1964) анализируются особенности значения этих предложений и характеризуются пути их появления в сербохорватском языке.

Исследованию смысловых отношений между главными и придаточными предложениями посвящена его статья „О значениях определительных придаточных в сербохорватском языке“ (вопросы теории и истории языка. Сборник: В честь профессора Б. А. Ларина. Л., 1963) и некоторые другие (см.: Јужнословенски филолог. Књ. XXV, 1963; Сборник за филологију и лингвистику, књ. VIII. Нови Сад, 1965; Очерки по словообразованию и словоупотреблению. Л., 1965; *Slavia Occidentalis*, Rok 1967, tom 26).

В 1966 г. была издана монография П. А. Дмитриева „Очерки по синтаксису сербохорватского языка“, включающая цикл статей по синтаксису сложноподчиненных предложений в сербохорватском языке, в которых исследуются особенности строения предложений с относительными присубстантивными предложениями, средства связи между их главными и подчиненными частями, основные и добавочные значения этих конструкций. Некоторые вопросы грамматического строя сербохорватского языка освещаются также в его статьях „Причастительные прилагательные сербохорватского языка“ (Учёные записки ЛГУ, № 301, 1961) и „Труд норвежского слависта“ (Вестник

ЛГУ, 1963, № 14). В Ленинградском отделении Института языкознания под руководством Н. Д. Андреева начато исследование грамматического строя сербохорватского языка (наряду с другими языками) с использованием структурных методов. В частности, выпускница филологического факультета Н. И. Панина уже завершила эксперимент по статистико-комбинаторному выделению классов слов и парадигм сербохорватского языка (см. ее статьи в сборнике „Статистико-комбинаторное моделирование языков“. М. — Л., изд. „Наука“, 1965, а также автореферат кандидатской диссертации: Н. И. Панина. Алгоритмическое моделирование морфологии сербохорватского языка статистико-комбинаторным методом. Л., 1968).

Палеография, история и диалектология сербохорватского языка также привлекает внимание ленинградских славистов. О. И. Трофимкина занимается исследованием глаголических рукописей. Ею был сделан доклад на тему „Собрание глаголических рукописей и печатных книг Берчица, хранящееся в ГПБ“ (Тезисы докладов на совещании молодых специалистов „Вопросы изучения средневекового славянского и греческого рукописного наследия в советских собраниях, текстология, палеография, кодикология, источниковедение и др.“ (Л., 1967). Истории сербохорватского литературного языка был посвящен доклад П. А. Дмитриева на IV республиканской конференции славистов Украины (Тези доповідей IV міжвузівської республіканської славистичної конференції. 12—14 жовтня 1961 р. Одеса, 1961), позднее опубликованный в виде статьи „Основные этапы становления национального сербохорватского языка“ (Праці Одеського державного університету м. Мечникова, рік ХСVII, т. 152. Одеса, 1962). Некоторые вопросы истории языка освещаются в его статьях: „К вопросу о названии литературного языка сербов, хорватов и черногорцев“ (Вестник ЛГУ, 1958, № 14), „О вкладе русских ученых в изучение сербохорватской диалектологии“ (Вестник ЛГУ, 1960, № 2), „И. И. Срезневский и Вук Караджич“ (Взаимосвязи славянских литератур. Сборник статей. Л., 1966), а также в докладе Б. Л. Богородского „Некоторые сербохорватские элементы в русской морской терминологии“, с которым он выступил на II Всесоюзной конференции по славянской филологии (Всесоюзная конференция по славянской филологии. Тезисы докладов. Л., 1962; полный текст доклада опубликован в № 14 Вестника ЛГУ за 1963 г.). С. В. Зайцева занимается изучением праславянской лексики чакавских говоров.

Большое внимание уделяют ленинградские слависты задаче создания учебников и учебных пособий по сербохорватскому языку. В

Ленинградском университете уже длительное время на славянском отделении готовятся специалисты по сербохорватскому языку и литературам народов Югославии. Такие группы имеются и в Московском университете. Кроме того, во многих государственных университетах страны сербохорватский язык изучают студенты-русисты и украинисты в качестве второго славянского языка. До недавнего времени в качестве учебников по сербохорватскому языку они имели возможность использовать лишь пособия, изданные до Октябрьской революции, во многом устаревшие и не рассчитанные на обучение активному знанию современного литературного языка. Грамматические очерки, изданные при сербохорватско-русских словарях, в том числе и лучший из них, составленный И. И. Толстым, разумеется, не могли восполнить этого пробела. Учитывая это, на кафедре славянской филологии были подготовлены и изданы учебные пособия П. А. Дмитриева и Г. И. Сафронова по грамматике сербохорватского языка (Сербохорватский язык. Изд. ЛГУ, 1961) и по сербохорватской орфографии (Новые правила правописания сербохорватского языка. Л., 1963). В ЛГУ издан первый советский университетский учебник (И. В. Арбузова, П. А. Дмитриев, Н. И. Сокаль. Сербохорватский язык. Л., 1965), который, безусловно, будет способствовать совершенствованию преподавания и изучения сербохорватского языка в университетах и других вузах СССР, значительно облегчит работу преподавателей и студентов и явится основой для создания других более полных учебников. Из других работ ленинградских славистов по сербохорватскому языку отметим рецензии на новые правила орфографии (Краткие сообщения Института славяноведения, вып. 38. М., 1963), на сербохорватско-русский словарь (Лексикографический сборник, вып. VI. М., 1963), на грамматику М. Стевановича („Советское славяноведение“, 1965, № 6), на монографию А. Младеновича о языке Йована Раича (Взаимосвязи славянских литератур. Сборник статей. Л., 1966), статьи о передаче славянских имен при переводах (Теория и критика перевода. Л., 1962), о Вуке Караджиче (Вестник ЛГУ, 1964, № 20; „Всесвіт“, Київ. 1964, № 8; Сборник Матице српске за књижевност и језик, књ. XIII/2, 1965; *Zadarska revija*, XIV, br. 3, 1965), о значении сербских и хорватских переводов произведений М. Горького для изучения сербохорватского языка (Программа и тезисы научной конференции, посвященной столетию со дня рождения М. Горького. Изд. ЛГУ, 1968).

После смерти Э. А. Якубинской-Лемберг кафедру славянской филологии в 1961 г. возглавил выдающийся ученый академик Литовской ССР, член-корр. АН Украинской ССР, заслуженный дея-

тель науки РСФСР, профессор Б. А. Ларин (1893—1964). являясь главой ряда направлений советской языковедческой науки, он был крупнейшим специалистом по истории русского и украинского языков, одним из немногих знатоков прибалтийского и индийских языков. Он с равной глубиной научного проникновения трудился и как санскритолог, изучая язык, литературу и культуру древнего индийского народа, и как литуанист, много сделавший для исследования балтийских языков, и как филолог-славист самого широкого профиля.

Большую часть своих работ проф. Б. А. Ларин посвятил истории русского литературного языка. Он изучал разговорную речь прошлого и живой народный говор наших дней, писал фундаментальные исследования о Русско-английском словаре-дневнике 1618 года англичанина Ричарда Джемса (Б. А. Ларин, Русско-английский словарь-дневник Р. Джемса, Изд. ЛГУ, 1959), о Парижском словаре москвитов (Б. А. Ларин, Парижский словарь москвитов 1586 г. Рига, 1948) и одновременно являлся глубоким, тонким исследователем языка и стиля крупнейших русских писателей Некрасова, Чехова, Горького, Шолохова и других.

Много труда и усилий вложил ученый в работу над словарем. Он — один из основных авторов составителей известного четырехтомного Толкового словаря русского языка под редакцией Д. Н. Ушакова, создание которого было осуществлено русскими филологами как воплощение замысла и завета В. И. Ленина. Под его же руководством были составлены материалы для словаря древнерусского языка, находящиеся в Институте русского языка Академии наук СССР. В последние годы своей жизни он собрал вокруг себя молодых ученых, энтузиастов словарного дела и открыл на филологическом факультете словарный кабинет — своего рода проблемную лабораторию. В кабинете, получившем широкую известность среди славистов Советского Союза и других стран, сосредоточена работа по созданию ряда новых словарей: Псковского областного, языка автобиографической трилогии Горького, Словаря обиходного русского языка Московской Руси XV — XVII вв. и других.

Будучи славистом широкого профиля Б. А. Ларин кроме русского языка глубоко изучал языки других братских славянских народов. Одним из первых он начал разрабатывать принципы составления атласа славянских языков (смотри его статью „О принципах составления атласа славянских языков“ в „Сборнике памяти Л. П. Якубинского“, Л., 1949). Широко известны его работы по истории и диалектологии украинского, белорусского языков, статья „Опыт област-

ного словаря-атласа“ (в сборнике „Слово в говорах русского Севера“, Л., 1962) и другие.

В течение ряда лет Б. А. Ларин преподавал студентам сербохорватский язык. Особенно плодотворно и активно трудился он над изучением балто-славянских языковых отношений. Его исследования „Из заметок о русско-литовских соответствиях“ (в журнале „Научный бюллетень Ленинградского университета, 1946, № 11—12), „Из славяно-балтийских лексикологических сопоставлений“ („Вестник ЛГУ“, 1958, № 14) и др. явились существенной вехой в науке. Интерес к балто-славянской проблематике не покидал Б. А. Ларина всю жизнь. Последняя работа в этой области была написана им в 1963 году и представлена в качестве доклада на V Международном съезде славистов (Б. А. Ларин. Об одной славяно-балто-финской изоглоссе. Изд. ЛГУ, 1963). (Список печатных трудов проф. Б. А. Ларина опубликован в журнале „Вестник ЛГУ“, 1963, № 14).

С именем проф. Б. А. Ларина связано появление нового направления в научно-исследовательской работе сотрудников кафедры славянской филологии — изучение языка писателей, проблем лексики и словоупотребления в славянских языках. Сейчас в Межкафедральном словарном кабинете имени Б. А. Ларина составляются словари языка М. Пуймановой, Райчева, в работе над которыми активное участие принимают Г. А. Лилич, Г. В. Крылова, В. Д. Андреев, Е. А. Захаревич, И. М. Порочкина, В. М. Мокенко, А. А. Кляновская, а также студенты и аспиранты славянского отделения.

Проблемы языка и стиля Ю. Словацкого являются предметом исследования Г. К. Волычиной. Под руководством О. И. Трофимкиной продолжается работа по составлению словаря И. Андрича, в которой участвуют и студенты славянского отделения. О. И. Трофимкина занимается также исследованием языка С. М. Любиши и изучением истории югославской лексикографии. Предварительные итоги этой работы опубликованы ею в статьях „Народная лексика в произведениях С. М. Любиши“ (исследования по эстетике слова и стилистике художественной литературы. Л., 1964), „Мастер слова Степан Митров Любиша“ (Вестник ЛГУ, 1965, № 8) и „Краткий обзор истории сербохорватской лексикографии“ (Очерки по словообразованию и словоупотреблению. Л., 1965). Анализ отдельных особенностей языка А. Цесарца и Б. Радичевича содержится также в статье П. А. Дмитриева и Г. И. Сафронова „А. Цесарец и Ф. М. Достоевский“ (Развитие реализма в славянских литературах. Сб. статей. Л., 1962) и П. А. Дмитриева „Оценочные имена существительные в поэме Б. Ра-

личевича Прощание с друзьями“ (Исследования по эстетике слова и стилистике художественной литературы. Л., 1964). Преподаватели, аспиранты и студенты славянского отделения принимают также участие в составлении словаря трилогии М. Горького и других словарей, создаваемых в Межкафедральном словарном кабинете им. проф. Б. А. Ларина.

Традиционными стали в Ленинградском университете конференции по актуальным вопросам литературоведения и языкознания: в 1961 г. состоялась межвузовская конференция по теории и критике художественного перевода; в 1962 г. — всесоюзная конференция по славянской филологии; в 1968 г. — межвузовская конференция, посвященная 100-летию со дня рождения А. М. Горького, на которой с докладами выступили 11 преподавателей и студентов отделения. Сотрудники кафедры принимают активное участие не только в конференциях Ленинградского университета, но также в совещаниях и конференциях, проходивших в Москве, Киеве, Одессе и других городах.

В настоящее время на славянском отделении обучается ежегодно 100 студентов. Подготовка филологов-славистов проводится в четырех группах: болгарский язык и литература, польский язык и литература, сербохорватский язык и литературы народов Югославии, чешский язык и литература. Кроме того, славянские языки и литературы преподаются русистам-словесникам как на дневном, так на вечернем и заочном отделениях. Обучение славянским языкам проводится также на историческом и некоторых других факультетах университета. Общелингвистическую подготовку филологи-слависты проходят при кафедре общего языкознания, которой руководит в настоящее время профессор Ю. С. Маслов. На кафедре славянской филологии (после смерти Б. А. Ларина ее возглавляет доцент П. А. Дмитриев) теоретические курсы по чешскому языку читает доцент Г. А. Лилич, по польскому — доценты Я. В. Мацюсович и В. С. Золотова, по болгарскому — доцент Е. А. Захаревич и ассистент Г. В. Крылова, по сербохорватскому — доцент П. А. Дмитриев. Практические занятия по славянским языкам ведут ассистенты Е. С. Андреева и В. М. Мокиенко (чешский язык), доцент В. С. Золотова и ассистент Г. К. Волошина (польский язык), старший преподаватель Т. П. Чернова (Гордова) и ассистент Г. В. Крылова (болгарский язык), старший преподаватель И. В. Арбузова и ассистент Н. И. Сжал (сербохорватский язык). Кроме сотрудников кафедры славянской филологии, к преподаванию славянских языков привлекаются также работники других кафедр: младший научный сотрудник О. И. Трофимкина, ассистент Н. И. Прохоров,

ассистент С. В. Зайцева, ассистент Г. А. Ковалёва, старший преподаватель А. Ф. Жиглявский. Сравнительная грамматика славянских языков для студентов отделения читается доцентом В. С. Золотовой, введение в славянскую филологию — старшим преподавателем И. В. Арбузовой, занятия по старославянскому языку ведутся доцентами Е. А. Захаревич и В. С. Золотовой. Курсы лекций, специальный курс и семинарии по болгарской литературе ведет доцент В. Д. Андреев, по польской литературе — доцент В. Б. Оболевич, по чешской литературе — доцент И. М. Порочкина, по литературам народов Югославии — доцент Г. И. Сафронэв. Кроме того, для чтения лекций по славянским литературам периодически привлекаются А. И. Хватов, М. Л. Бершадская, П. Е. Глинкин и др. слависты.

Сотрудники кафедры направляют много усилий на совершенствование учебного процесса, на улучшение методической работы.

В процессе обучения студенты славянского отделения получают также основательную подготовку по русскому языку, русской, советской и зарубежным литературам; кроме обязательных общеобразовательных дисциплин, они изучают также историю и этнографию славянских народов, проходят филологическую, переводческую и педагогическую практику. По окончании университета выпускники славянского отделения получают квалификацию филолога-слависта и учителя русского языка и литературы.

При кафедре постоянно готовятся аспиранты и работают соискатели. В последние годы под руководством сотрудников кафедры пишут диссертации В. Н. Зенчук (отрицательные конструкции в сербохорватском языке), Н. К. Жакова (переводы М. Ю. Лермонтова на чешский язык), Й. Я. Станишич (творчество Радована Зоговица), А. Ф. Инжеваткина (принципы составления фразеологического словаря польского языка) и др.

Студенты славянского отделения постоянно работают в русско-славянском студенческом научном обществе; для студентов младших курсов также организован кружок, где обсуждаются вопросы славянского языкознания и литературоведения.

Значительное место в работе преподавателей, аспирантов и студентов кафедры славянской филологии занимает постоянное участие в пропаганде культуры, литературы и языка братских славянских народов. Кафедра является коллективным членом Ленинградского отделения Обществ польско-советской, чехословацко-советской и болгаро-советской дружбы. Многие преподаватели и студенты регулярно выступают с лекциями, докладами на заводах, фабриках, в обще-

житиях, в школах, ведут кружки по изучению славянских языков, сотрудничают в ленинградских и московских издательствах в качестве переводчиков, редакторов, составителей, авторов предисловий к издаваемым в Советском Союзе переводам славянских писателей.

С 1944 г. кафедра славянской филологии подготовила около 500 специалистов по языкам и литературам зарубежных славянских народов. В разное время на славянском отделении проходили подготовку студенты из Германии, из Китая, из Италии, из Индонезии. Выпускники отделения в настоящее время успешно работают переводчиками, журналистами, редакторами, научными сотрудниками институтов, преподавателями в вузах и в школах как в СССР, так и за его рубежами.

С каждым годом все более укрепляется сотрудничество кафедры славянской филологии с учеными и славистическими кафедрами других стран. Как известно, традиционные научные связи между русскими славистами и учеными-славистами зарубежных стран, к сожалению, были прерваны задолго до начала Второй мировой войны. Делегация советских славистов во главе с академиком П. Н. Сакулиным участвовала в работе первого съезда славистов в Праге в 1929 г. Однако уже на втором съезде славистов в Польше в 1934 г. советские ученые не были представлены. Не предполагалось участие советских славистов и на третьем съезде, который должен был открыться 1 сентября 1939 г.

Интерес к языку, литературам, истории и культуре братских славянских народов в Советском Союзе неизмеримо возрос уже в начале Великой Отечественной войны, в ходе совместной борьбы славян против германского фашизма, а особенно в послевоенный период, когда в результате разгрома гитлеровской Германии славянские страны Центральной и Юго-Восточной Европы встали на путь социалистического развития.

Сразу же после окончания Великой Отечественной войны наступил период тесных контактов советских славистов с учеными зарубежных славянских стран. Уже 15 июня — 4 июля 1946 г. по инициативе филологического факультета Ленинградского университета в Ленинграде была организована научная конференция по славяноведению. Это большое событие в научной жизни нашего университета привлекло к себе внимание широких кругов научной и политической общественности как в СССР, так и в других странах. К открытию конференции сотрудниками филологического факультета Ленинградского университета был подготовлен специальный сборник статей по

вопросам славяноведения (Научный бюллетень Ленинградского университета, 1946, № 11—12). Значительное место в нем занимают публикации неизданных материалов — статей, писем и других рукописных документов, хранящихся в ленинградских архивах и книгохранилищах: Л. Б. Модзалевский. „Неизданная автобиография В. С. Караджича“, Б. А. Кржевский. „Из писем И. В. Ягича к А. И. Веселовскому“, Л. В. Разумовская. „Из писем Ватрослава Облака акад. Б. М. Ляпунову“, А. Л. Гольдберг. „Неизданный список Приветствия Юрия Крижанича“ и др. Сборник включает также исследования ленинградских славистов: П. Н. Берков. „Славяноведческие интересы Ломоносова“, Н. И. Мордовченко, „Белинский о сербских народных песнях“, К. А. Копержинский. „Сербские деятели 60-х — 70-х годов и передовая русская литература“, М. К. Азадовский. „Русская фольклористика и славянские страны“ и ряд других. На конференцию прибыли ученые-слависты из различных научных центров Советского Союза — из Москвы, Казани, Харькова, Тарту, Петрозаводска (акад. В. В. Виноградов, акад. Н. С. Державин, акад. Е. В. Тарле, чл.- корр. Д. К. Зеленин, чл.- корр. П. Н. Берков, профессор М. И. Артамонов, профессор П. Г. Богатырев, профессор К. А. Копержинский, профессор П. Н. Третьяков, профессор В. Г. Чернобаев, профессор Э. А. Якубинская, доцент С. С. Советов и другие). В конференции приняла участие большая группа крупных ученых из братских зарубежных славянских стран, среди них академик А. И. Белич, академик Б. Гавранек, профессор Ф. Вольман, академик Т. Лер-Сплавинский, профессор Ф. Рамовш и другие, а также некоторые видные общественные деятели и сотрудники посольств Болгарии, Польши, Югославии, Чехословакии. Так начинала восстанавливаться связь между славистами различных стран. В 1955 г. на международном совещании славистов в Белграде с докладами выступили несколько представителей из Советского Союза (от кафедры славянской филологии ЛГУ в делегации был профессор Ю. С. Маслов). Возобновилась традиция созыва Международных славистических съездов и в каждом из них активное участие принимают советские ученые. С каждым годом расширяются непосредственные контакты между учеными-славистами Ленинградского университета со славистами других стран. Ежегодно наш университет принимает у себя зарубежных славистов, направляет своих специалистов в другие страны.

В послевоенные годы на филологическом факультете Ленинградского университета побывали многие слависты из зарубежных стран, среди них А. Белич, Б. Гавранек, К. Горалек, Л. Стоянов, С. Раков-

ски, Й. Вукович, Д. Максимович, Л. Копецкий, И. Грабак, В. Белчев, М. Шимчак, И. Франгеш, Р. Лалич, В. Недич, А. Исаченко, И. Курц, И. Филипец, В. Барнет, Р. Кузмич, В. Джурич, М. Мулич и другие. Такие встречи помогают установлению личных контактов между учеными, обмену новейшими научными достижениями, обсуждению еще нерешенных проблем, дают возможность обмениваться информацией, опытом научной и педагогической работы, способствуя тем самым развитию науки и укреплению дружбы и сотрудничества между нашими странами. Особенно тесными являются связи ленинградской кафедры славянской филологии с университетами Югославии. Наши югославские гости неоднократно встречались и беседовали с преподавателями и студентами, обсуждали научные, методологические проблемы, знакомились с методикой преподавания, с работой кафедр, библиотек и т. д. Каждый из них стремился оказать посильную помощь в организации учебной и научной работы. Так, например, профессор Загребского университета И. Франгеш прочел студентам славянского отделения специальный курс лекций по стилистике сербской и хорватской литератур. С циклом лекций по проблемам сербохорватского языка и особенностей языка устного народного творчества выступил профессор Сараевского университета Й. Вукович. Профессор Белградского университета В. Недич прочел ряд лекций о деятельности Вука Караджича. Студенты славянского отделения слушали также лекции югославских профессоров Р. Кузмича (Сараево), Д. Брозовича (Задар), В. Вулетича (Нэви Сад), А. Пецо (Белград) и др. Профессор Д. Митрев (Скопье) познакомил славистов филологического факультета с основными проблемами развития македонской литературы. Ф. Грчевич (Загреб) прочел студентам группы сербохорватского языка и литературы лекцию „Сербская поэзия 20-х годов XX века“. А. Музалевски (Белград), Ф. Грчевич и Г. Сталев (Скопье) оказали существенную помощь кафедре, приняв участие в обсуждении программы преподавания литератур народов Югославии в университете. Н. Мартинович (Цетинье) доложил сотрудникам и студентам славянского отделения результаты своего исследования „Участие югославских революционеров в Октябрьской социалистической революции“. Он же прочел для студентов отделения лекцию „Творчество П. Негоша и литературы народов Югославии. П. Негош и Россия“. Большой интерес привлекли лекции академика Сербской Академии Наук М. Стевановича, гостившего в университете в течение двух недель. Его выступления по проблемам грамматики сербохорватского языка постоянно привлекали большую аудиторию как студентов, так и преподавателей, вызывали

много вопросов и оживленное обсуждение. Сотрудники межкафедрального словарного кабинета с большим интересом выслушали его доклад о работе руководимого им Института сербохорватского языка. Перед отъездом М. Стеванович и его супруга Д. Стеванович (специалист по литературам народов Югославии) любезно согласились проконсультировать всех желающих студентов, аспирантов и преподавателей отделения, работающих над исследованием сербохорватского языка и литературы.

Между филологическими факультетами Ленинградского университета и университетов Югославии налажен обмен преподавателями. Профессор Загребского университета Малик Мулич в течение двух лет преподавал сербохорватский язык ленинградским студентам. В 1967—68 учебном году занятия по фонетике, грамматике и диалектологии сербохорватского языка в Ленинградском университете вел профессор Белградского университета А. Пецо. В это же время преподаватели филологического факультета Ленинградского университета И. В. Арбузова и В. П. Проничев обучали русскому языку студентов университетов в Загребе и Сараеве.

Почти каждый год преподаватели Ленинградской кафедры славянской филологии, специалисты в области сербохорватского языка и литератур народов Югославии принимают участие в работе Семинара для иностранных славистов, проводимого Загребским университетом, проходят стажировку при кафедрах южнославянских языков и литератур.

Гостями Ленинградского университета были ректор Белградского университета профессор Б. Джорджевич и декан филологического факультета в Белграде профессор Р. Лалич, что в значительной степени способствовало улучшению нашего сотрудничества. В результате этих визитов по инициативе руководства Белградского университета в 1967 г. для студентов Ленинградского университета, изучающих сербохорватский язык и литературы народов Югославии, в Белграде были организованы пятнадцатидневные курсы лекций, которые читали крупнейшие югославские специалисты. Есть надежда, что это полезное начинание будет продолжено и в дальнейшем.

Библиотеки Белградского, Загребского и Сараевского университетов, а также отдельные югославские ученые оказывают помощь Славянскому кабинету Ленинградского университета в пополнении его книжных фондов новейшими исследованиями по языку и литературе. Так, в феврале 1967 г. из Белграда нами были получены монографии, изданные филологическим факультетом Белградского университета.

Регулярно присылают свои новые публикации Й. Вукович, И. Грицкат, П. Ивич, М. Ивич, Л. Йонке, Д. Вученов, Ст. Бабич, Р. Кузмич, М. Живанчевич, А. Младенович, В. Вулетич, Р. Полянец и др. Н. Мартинович передал комплект журнала „Библиографический вестник“, издаваемый в Цетинье. Академик М. Стеванович преподнес в дар Славянскому кабинету комплекты послевоенных выпусков редактируемых им журналов „Южнославянский филолог“ и „Наш язык“, а также написанные им книги „Современный сербохорватский язык“ и „Функции и значения глагольных времен“.

В марте 1967 г. Ленинградский университет посетил посол СФРЮ в СССР Д. Видич. Он вручил университету подарок — 200 томов книг, специально подобранных для студентов славянского отделения. Среди этих книг — словари и грамматики сербохорватского и македонского языков, новые издания произведений А. Белича, М. Крлежи, И. Андрича, Б. Чопича и других югославских ученых, писателей и критиков.

Все это свидетельствует о том, что связи славистов Ленинградского университета с учеными Югославии расширяются и крепнут с каждым годом. Нет и не может быть сомнения в том, что дальнейшее укрепление и углубление этих связей будет способствовать новым успехам развития славяноведения и укреплению дружбы между нашими народами.

25. VII 1968.

П. А. Дмитриев — Г. И. Сафронов

Ленинград

2. — Топономастичка испитивања на подручју Космаја

Топонимска проучавања Космаја наметала су се вишеструко. То је терен обухваћен шумадијским делом Илирика, у којем су констатовани остаци карактеристичног илирског оронима *maje* и *maj* (Маљен, Космај, cf. М. Pavlović, *Les oronymes les plus anciens en Illyricum*, VIII Congrès d'Onomastique, 1963, Amstradam. Оснивачи Сингидунума, Келти (cf. А. Mayer, *Die Sprache der alten Illyrier*, s. v. Singiduno), са рударским интересовањем несумњиво, држали су у својим рукама Авалу, Космај, Шумадију, са границом на Морави (Bhrontos, „Фронт“), а други крај, око Бетиње, држала је друга келтска група. Затим долазе процеси романизације и славизације.

Отуда несумњиво наилазимо у топонимији не само трагове романског, него и келтског типа.

Због оваквог значаја у план Ономастичког одбора при Институту за српскохрватски језик унето је проучавање топонимије и микротопонимије Космаја.

Испитивања на самом терену обављана су колективно, стим што су поједини чланови Ономастичког одбора и други ангажовани стручњаци примили на себе обавезу да поједина места обиђу индивидуално, али нека и по групама. Обиђена су и испитана ова села и насеља:

Др Миливој Павловић: Сопот, Неменикуће, Дучина, Рогача (21—24. VIII 1967).

Бранислава Аранђеловић-Живковић: Кораћица, Велика Иванча, Међулужје, Пружатовач (18—22. X 1967).

Душанка Игњатовић: Влашка, Ђуринци, Поповић, Раља (2—6. XI 1967).

Бисенија Михаиловић: Мечак, Манић, Слатина, Сибница (18—23. IX 1967).

Звездана Павловић-Стаменковић и др Јован Кашић: Бељина, Губеревац, Стојник, Рожанци, Бабе, Дрлупа, Ропчево, Лисовић (21—26. VIII 1967).

Милија Станић: Амерић, Мала Врбица, Рајковац, село Младеновац (18—22. X 1967).

Као што се види, прикупљена је грађа из 28 села и насеља и тиме је испитана сва космајска област. Овоме треба додати да је проф. М. Павловић сам испитао Раковицу, Ресник и Рипањ и тиме повезао стари Сингидунум са космајским подручјем.

Све је ово учињено према унапред утврђеном плану и према оријентацији на терену, како би цео материјал био једнообразно обрађен.

Као полазна оријентација за ова истраживања послужила је студија др Боривоја Дробњаковића *Космај* (СЕЗБ XVI, Београд 1930, 3—96). Међутим, ваља подвући да су наша испитивања обухватила много детаљније топономастичко-ономастичку грађу него што је то учинио Б. Дробњаковић, услед специфичности ономастичких испитивања у односу према етнографским. Сем тога, учињене су неке корекције и измене Дробњаковићева материјала. Посебно треба истаћи да су истраживачи грађу, прикупљајући је, сагледавали нарочито у лингвистичкој светлости (акцент, фонетско-морфолошке појаве и сл.)

Сва ова богата грађа сад се проучава и сређује, и биће објављена у посебној књизи издања Института за српскохрватски језик.

X.

Библиографија за 1964, 1965. и 1966. годину

расправе и дела из словенске и индоевропске филологије
и опште лингвистике која су изашла у Југославији

Ову библиографију израдили су: за СР Србију и АП Војводину, СР Црну Гору и СР Босну и Херцеговину: *Милица Бабић, Олга Банковић—Тодоровић, Зорица Голубовић—Ситанојчић, Даринка Горџан—Премк, Душанка Игњатовић, Фахра Маџијашић, Звездана Павловић—Ситаменовић, Петар Сладојевић, Егон Фекејте и Олга Цвијић*; за СР Хрватску: *Јосип Вончина*; за СР Македонију: *Милева Милев*; за СР Словенију: *Јозе Мунда*; расправе у часопису Жива антика: *Мирон Флашар*.

Скраћенице

АФФ	Анали Филолошког факултета, Београд
ГЗФФС	Годишњак зборник на Филозофскиот факултет, Скопје
Гласник ЗМС	Гласник Земаљског музеја, Сарајево
ГФФНС	Годишњак Филозофског факултета, Нови Сад
ЖА	Жива антика, Скопје
ЗБИЈКСН	Зборник за историју, језик и књижевност српског народа, изд. САНУ и Научно дело, Београд
ЗБМСФЛ	Зборник Матице српске за филологију и лингвистику, Нови Сад
ЗБФФ	Зборник Филозофског факултета, Београд
ЗВНИ	Zbornik Historijskog instituta JA, Zagreb
ZR	Zadarska revija, Zadar
ZČ	Zgodovinski časopis, Ljubljana
ИЧ	Историјски часопис, Београд
ЈА	у појединим насловима: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb
ЈiS	Jezik in slovstvo, Ljubljana
ЈФ	Јужнословенски филолог
КЖ	Културен живот, Скопје
КњЈ	Књижевност и језик, Београд
Ковчежић	Ковчежић. Прлози и грађа о Доситеју и Вуку, Београд

ЛЗБ	Литературен збор, Скопје
ЛМС	Летопис Матице српске, Нови Сад
МЈ	Македонски јазик, Скопје
МС	Матица српска, Нови Сад
МН	Matica hrvatska, Zagreb
NRazgl	Naši razgledi, Ljubljana
н. с.	у појединим насловима: нова серија
НСтв	Народно стваралаштво, Београд
Пос. изд.	у појединим насловима: посебно издање
Прил.	Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, Београд
Раз	Разгледи, Скопје
RZSF	Radovi Zavoda za slavensku filologiju, Zagreb
RR	Riječka revija, Rijeka
RSI	Radovi Staroslavenskog instituta Zagreb
RFFZ	Radovi Filozofskog fakulteta, Zadar
С	Современост, Скопје
SAZU	у појединим насловима: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana
САНУ	у појединим насловима: Српска академија наука и уметности, Београд
СДЗБ	Српски дијалектолошки зборник, Београд
SL	Suvremena lingvistika (skripta), Zagreb
Спом	Споменик САНУ, Београд
SPH	Stari pisci hrvatski, Zagreb
SR	Slavistična revija, Ljubljana
SREA	Studia romanica et anglica, Zagreb
Стр	Стремеж, Прилеп
UR	Umjetnost riječi, Zagreb
ФП	Филолошки преглед, Београд
HDZb	Hrvatski dijalektološki zbornik, Zagreb
ШК	у појединим насловима: Školska knjiga, Zagreb

I Филозофија и језик

1. **Andrejev N. D.** — **Zinder L. R.**, О појму govornog akta, govora, govorne vjerojatnosti i jezika, SL 3 (1964) 135—140.

2. **Babić Stjepan**, Hans Helmut Christmann: Strukturelle Sprachwissenschaft, SL 1 (1966) 1—9.

Приказ.

3. **Brozović Dalibor**, Milka Ivić: Pravci u lingvistici, Državna založba Slovenije, Ljubljana 1963, 190 str., Jezik XII, br. 4 (1965, Zagreb) 123—126.

Приказ.

4. **Бугарски Ранко**, A Prague School Reader in Linguistics. — Compiled by Josef Vachek. Indiana University Press, Bloomington 1964, str. 485, Прил. XXXII, св. 1—2 (1965) 132—135.

Приказ, довољан.

5. **Бугарски Ранко**, Stephen Ullmann: Semantics ... Oxford 1962, str. 278, ФП III-IV (1964, Београд) 314—320.

Приказ књиге.

6. **Бугарски Ранко**, „Сувремена лингвистика“, Живи језици VII, св. 3—4 (1965, Београд) 102—103.

Приказ.

7. **Бугарски Ранко**, Шта је структурализам?, ФП I—II (1965) 133—151.

Детаљна анализа еволуције „структурализма од теорије о језичкој структури до приступа феномену језика“, уз закључак „да се ми данас налазимо у епохи развијеног структурализма, и да стога овом лингвистичком погледу на свет треба дати место које му у овом часу по свему припада“.

Резиме на енглеском.

8. **Vinogradov V. V.**, Diskusije o terminima i historijsko-lingvističkim pojmovima u suvremenoj nauci o književnom jeziku i njegovoj historiji, UR X, sv. 3—4 (1966) 155—181.

9. **Vinja Vojmir**, Ferdinand de Saussure: Kurs opće lingvistike i sociološka škola, SL 2 (1966) 3—25.

10. **Vlahović Plemenka**, Geneza prvih reči i rečenica u dečjem govoru, Прилози за проучавање језика 1 (1965, Нови Сад) 205—214.

11. **Volockaja Z. M.**, Utvrđivanje suodnosa izvodljivosti među riječima, SL 1 (1966) 1—10.

Пријвод с рускога.

12. **Vrana Josip**, Roman Jakobson: Osnovi povijesne fonologije (Principes de phonologie historique), SL 3 (1964) 18—21.

Приказ.

13. **Vuković Jovan**, Sintagme u srpskohrvatskom jeziku, proučavanje sintagme u granicama osnovnih problema, Radovi knj. XXIV, Odjeljenje istorijsko-filoloških nauka knj. 8, izd. Naučno društvo SR Bosne i Hercegovine (1964, Sarajevo) 5—77.

Основни проблеми које аутор разматра у овом чланку јесу ови:

1. Синтагма и њена функционална и појмовна (семантичка) вредност као одређене говорне целине;

2. утврђивање граничних линија између синтагме и речи као посебних говорних целина;

3. утврђивање граничних линија и разлика између синтагме и реченице као посебних синтаксичких јединица, и

4. утврђивање основних линија у међуодносима синтагматских делова.

Резиме на руском.

14. Дреновац Борислав, в. Meillet Antoine, бр. 38.

15. Дреновац Борнслав, Ирационално у језику Вука Стефановића Караџића, АФФ 5 (1965) 65—83.

Резиме на руском.

16. Žepić Stanko, Lingvistička teorija Lea Weisgerbera, SL 3 (1964) 115—124

17. Žmegač Viktor, Ekspresionizam i filologija, ФП I—IV (1966) 121—134.

18. Zinder L. R., Andrejev N. D. — Zinder L. R., бр. 1.

19. Ivir Vladimir, Metodološki pristup pojmu ovjerenosti u proizvodnoj gramatici, SL 3 (1964) 83—88.

20. Ivir Vladimir, Principi i problemi transformacijske teorije, ФП I-IV (1966) 17—31.

„За разлику од сруктурализма, који се задовољава са што је могуће јаснијим описом језичке грађе, трансформацијска теорија има знатно виши циљ: она жели да буде опћа лингвистичка теорија (теорија језика као таквог, као људске појаве) и да објасни како је могуће да сваки говорник може у прикладном тренутку створити нову реченицу у свом матерњем језику који ће други говорници тога језика без тешкоће разумјети, премда је нису раније никада рекли или чули“.

Резиме на енглеском.

21. Ivir Vladimir, Transformacijska teorija Noama Chomskog, SL 3 (1964) 72—82.

22. Ивић Павле, Вопросы теории лингвистической географии, Москва 1962, изд. Академије наука СССР. Стр. 250. Аутори: Р. И. Аванесов, С. В. Бромлей, Л. Н. Булатова, Л. И. Жуковская, М. Б. Кузьмина, Е. В. Немченко, В. Г. Орлова. Под редакцијом Р. И. Аванесова, дописног члана Академије наука СССР, ЗбМСФЛ IX (1966) 189—204.

Приказ.

23. Jakopin Franc, Irmgard Mahnken, Die Struktur der Zeitgestalt des Re-degebildes. JiS XI (1966) št. 5, str. 167—168.

24. Janoši Gabor, Neka opšta zapažanja o dvojezičnosti i njenom proučavanju, Pedagoška stvarnost XI, sv. 9 (1965, Novi Sad) 559—566.

25. Jedlička Alois, Teorija praške škole o knjižnem jeziku. Prevedel B[oris] U[rbančič]. JiS X (1965) št. 6/7, str. 186—192.

26. Kahlo G[erhard] Die indogermanische Sackgasse, ЖА XV, св. 2 (1966) 327—351.

О основним методолошким проблемима данашње индоевропестике (непоуздаост реконструкције „прајезика“, неоправдано изједначавање језика и расе, потреба изучавања социјалних прилика итд.).

27. Katičić Radoslav, Danska strukturalistička škola (Glosematika), SL 2 (1966) 64—82.

28. **Katičić Radoslav**, Nacrt glosematičke algebre H. J. Uldalla, SL 3 (1964) 48—71.
29. **Katičić Radoslav**, Nekoliko primjera uz članak „O jezičkom razvoju“, Jezik XII, br. 3 (1965, Zagreb) 78—86.
30. **Katičić Radoslav**, O prirodi jezičnoga razvoja, Jezik XII, br. 2 (1964, Zagreb) 33—41.
31. **Katičić Radoslav**, Terminologija u suvremenoj lingvistici, Jezik XIII, br. 5 (1966, Zagreb) 134—144.
32. **Клајн Иван**, Услови за асимилацију страних речи, АФФ 6(1966) 433—443.
О три аспекта асимилације стране речи у језику: фонетском, морфолошком и графичком.
Резиме на француском.
33. **Kovačec August**, Principi opće lingvistike A. Martineta, SL 3 (1964) 89—114.
34. **Корубин Благоја**, За стихијата и свеста во развитокот на литературниот јазик, МЈ XVI (1965) 17—25.
Зборува за улогата на свесниот фактор при оформувањето на еден литературен јазик, како и на оние влијанија што пеминивно доаѓаат заедно со историските, општествените и социјалните фактори во една говорна заедница и на тој начин се одразуваат во неговиот развиток.
35. **Лазаревић Предраг**, Епитет — функција и значење, КњЈ св. 1 (1966) 56—66.
Разматрање функције и значења епитета у односу на атрибут уопште.
36. **Levy Jiří**, Česloslovački strukturalizam i moderna nauka o književnosti, UR X, br. 1—2 (1966) 15—26.
37. **Medvedu Nikola**, Gramatička struktura — osnova za izučavanje stranog jezika, Pedagoška stvarnost XII, sv. 4 (1966, Novi Sad) 213—217.
38. **Meillet Antoine**, Uvod u uporedno proučavanje indoevropskih jezika (naslov originala: Introduction à l'étude comparative des langues indo-européennes), izd. „Naučna knjiga“ (1965, Beograd) 8°, 1—277.
Превео Борислав Дреновац. Са библиографијом.
39. **Mileski Tadeusz**, Rozvoj jezikoslovja v 20. stoletju. Prevedla Martina Orcžcn. JiS IX (1963/64) št. 7/8, str. 225—231.
40. **Mihailović Ljubomir**, Ekonomičnost dužine reči u srpskohrvatskom jeziku, ЗБМСФЛ VIII (1965) 119—124.
Аутор објашњава појам економичности, затим говори о начину на који се може изразити дужина речи — бројем слогова и бројем слова.
Приложене су две табеле.
Резиме на енглеском.

41. Mihailović dr Ljubomir, O predmetu lingvističke semantike, Живи језици VIII, св. 1—4 (1966, Београд) 73—75.

Осврт на књигу „Увод у семантику“ Адама Шафа.

42. Mogoš Milan, Roman Jakobson: Kazanjska škola poljske lingvistike i njezino mjesto u svjetskom razvoju fonologije (Kazańska szkoła polskiej lingwistyki i jej miejsce w światowym rozwoju fonologii), SL 3 (1964) 29—34.

43. Morozova Marija N., O poredbenoj stilističkoj analizi, UR VIII, br. 1 (1964) 47—45.

44. Muljačić Žarko, Aktualni problemi binarizma u fonologiji, SL 3 (1964) 35—47.

45. Muljačić Žarko, Strukturalizam i problemi naše dijakronijske antroponimije, ЗбМСФЈ VII (1964) 95—101.

Аутор сматра као погрешно непримењивање структурално-статистичких метода у лингвистичким испитивањима код нас, а нарочито у испитивањима ономастике — првенствено антропономије. Испитује материјал личних имена из Дубровачког архива из периода 1800—1900. године. Примењује Јакобсоново учење о синхроничној динамици. Утврђује ономастичке јединице — ОЈ и њихове варијанте које назива алонимима.

Резиме на енглеском.

46. Orožen Martina, glej Milewski Tadeusz, št. 39.

47. Pavlović Milivoj, Multiplicité des principes et des méthodes et l'unité de la linguistique, ЗбМСФЈ VII (1964) 7—14.

Истичући неопходност тражења нових путева, утврђивања нових, специфицираних принципа и адекватних метода, аутор истиче потребу за усклађивањем позитивних афирмираних резултата са координирањем диференцираних студијских ефеката, са циљем да се осигура јединство лингвистике као науке психичких и социолошких вредности изражаја и комуникативност.

Резиме на српскохрватском.

48. Popović Milenko, L. V. Šerba: O trojacom aspektu jezičnih pojava i o eksperimentu u lingvistici, SL 3 (1964) 141—143.

Приказ.

49. Pranić Krunoslav, André Martinet: Économie des changements phonétiques, SL 1 (1966) 1—6.

Приказ.

50. Пудић Иван, Peter Hartmann, Allgemeinste Strukturgesetze in Sprache und Grammatik (Janua Linguarum — Series Maior III) 8°, IX + 382. Mouton et Co. — S'Gravenhage 1961, Прил. XXXI, св. 1—2 (1965) 125.

Приказ трећег дела студије П. Хартмана, професора у Минстеру, о теорији граматике, заснованој на Десосировом учењу о систему језика.

51. Радошевић др Наталија, Радован Кошутић и нека савремена лингвистичка схватања, Живи језици VIII, св. 1—4 (1966, Београд) 10—14.

52. Rajčić Biserka, Slovački lingvisti za okruglim stolom o strukturalizmu, Savremenik knj. XXIV, sv. 12 (1966, Београд) 539—541.

53. Regula Moritz, Espèces de syntagmes. Linguistica VI (1964, Ljubljana) str. 77—84.

54. Rogić Pavle, Semantika kao grana nauke o jeziku, Jezik XIII, br. 3 (1966, Zagreb) 65—70.

55. Salečić Jakov, Otto Jespersen (1860—1943), Mogućnosti XI, br. 9 (1964, Split) 922—928.

Приказ рада.

56. Sapir Edward, Jezik i literatura, Kolo IV (CXXIV), br. 6 (1966, Zagreb) 570—576.

57. Simeon Rikard, Sintagma kao jezična jedinica, SL 2 (1966) 34—63.

58. Сладојевић Петар Ч., О основним времјским категоријама глаголских облика у српскохрватском језику, в. бр. 493.

59. Спајић Јелка, „Что такое словообразование“, Елена Самойловна Кубрякова, ФП I—IV (1966) 182—183.

Приказ књиге у издању „Наука“, Москва 1965.

60. Станкјевич Едвард, Емотивниот јазик и негова лингвистичка интерпретација, МЈ XV, 1—2 (1964) 101—139.

Зборува за емотивноста и експресивноста на јазикот како и за интересот на лингвистите од разни школи кон оваа проблематика, што се засилува особено во овој век.

61. St. Clair-Sobell J., Неки видови лексичког меѓусобног утјецаја, АФФ 5 (1965) 109—117.

О калку у језику.

Резиме на енглеском.

62. Стојановић Стојадин, Вернер Хагемац, Путеви развијања језичког израза, превоо др Илија Мамузић, Едиција Завода за основно образовање и образовање наставника СР Србије, Издање „Савремена школа“, Београд, 1964, Настава и васпитање XIII, св. 9—10 (1964, Београд) 523—527.

Кратак приказ.

63. Tekavčić Pavao, Bertil Malmberg, André Martinet: Économie des changements phonétiques, SL 1 (1966) 1—4.

Приказ.

64. Tekavčić Pavao, Fonološke studije Harald Weinricha, SL 3 (1964) 125—134.

65. Filipović Ivica, Otto von Essen: Sprecherische Ausdrucksgestaltung, SL 1 (1966) 1—7.

Приказ.

- 66. Filipović Rudolf**, Bloomfield i američka lingvistika, SL 2 (1966) 83—108.
- 67. Filipović Rudolf**, Principi lingvističkog posuđivanja (Prilog metodi proučavanja engleskog elementa u evropskim jezicima), ФП I—II (1965), 117—131 и ФП I—IV (1966) 1—16.
Први део чланка (1965) говори о фонолошком аспекту овога проблема, а други (1966) о морфолошком аспекту, при чему се расправља о тим проблемима и у српскохрватском језику.
Резиме на енглеском.
- 68. Filipović Rudolf**, Roman Jakobson — Morris Halle: Fundamentals of Language, SL 1 (1966) 1—15.
Приказ.
- 69. Filipović Rudolf**, Roman Jakobson: O identifikaciji fonemskih jedinica On the Identification of Phonemic Entities), SL 3 (1964) 11—17.
Приказ.
- 70. Filipović Rudolf**, Roman Jakobson: Pojam glasovnog zakona i teleološki kriterij (The Concept of the Sound Law and the Teleological Criterion), SL 3 (1964) 10.
Приказ.
- 71. Filipović Rudolf**, Fonološke studije Romana Jakobsona, SL 3 (1964) 2—9.
- 72. Finka Božidar**, Izvanjezične izražajne kategorije, ЗМСФЛ VII (1964) 53—58.
Постоје две основне изванјезичне изражајне категорије: једна обухвата авулзивне (неразговорне, мрмљајуће) гласове а друга негласовна изражајна средства (мимику, гестове и стварни контекст) која и сама могу носити у себи смисао целине.
Резиме на француском.
- 73. Finka Božidar**, O jezičnoj normi i jezičnoj slobodi, Jezik XIII, br. 2 (1965 Zagreb) 46—50.
- 74. Finka Božidar**, O suvremenom u pristupu jezičnoj znanosti, Jezik XI, br. 3 (1964, Zagreb) 72—75.
- 75. Havránek Bohuslav**, Problematika miješanja jezika, ZR XIII, br. 3 (1964) 177—186.
У додатку (стр. 185—186) био-библиографски приказ Далибора Брозовића о Хавранеку.
- 76. Hodek Nada**, Roman Jakobson: Dva aspekta jezika i dva tipa afazijskih poremećaja (Two Aspects of Language and Two Types of Aphasic Disturbances), SL 3 (1964) 26—28.
Приказ.
- 77. Hodek Nada**, Roman Jakobson — Morris Halle: Fonološko oblikovanje (Phonemic Patterning), SL 3 (1964) 22—25.
Приказ.

78. Чанадановић Мирко, Језичке студије у светлу марксизма, ЗбМСФЛ VIII (1965) 49—58.

Марксистичка лингвистика се нарочито проучава у Совјетском Савезу и Чехословачкој. Аутор даје преглед развоја овог схватања у светској лингвистици, износећи и задатке који очекују нашу лингвистику у томе правцу.

Резиме на француском.

79. Škreb Zdenko, N. S. Trubetzkoy: Osnovi fonologije, SL 2 (1966) 26—33. Приказ.

II О словенској језичкој заједници и словенским језицима

80. Bobrownicka Maria, Poljska slavistika po drugi svetovni vojni. Prevedla. Rozka Štefan. JiS IX (1963/4) št. 6, str. 186—190.

81. Бошковић Радосав, О пореклу словенског инфинитива, Прил. XXXI, св. 3—4 (1965) 245—248.

Осврћући се критички на ранија објашњења двојаког облика инфинитива, аутор износи своја тумачења. Полази од тога да су морала бити добијена два деклинациона типа код глаголских именица на — tis; један стари, са чувањем индоевропских алтернационих варијаната основинског наставка, и други нови, с једним и уједначеним основинским наставком у свим падежима. Тако су добијена два номинатива *ogatis/*orateis и ogatis, од којих је први еволуирао у такозвани дужи инфинитив, а други у такозвани краћи инфинитив.

82. Бошковић Р[адосав], Прасловенски инструментал *kostьjno*, Прил. XXXII, св. 3—4 (1966) 238—239.

Осврћући се критички и одбацујући ранија тумачења двојаког прасловенског инструментала код именица на -i, аутор сматра да се за балтичко-словенску епоху морају претпоставити три инструментала код ових основа: тип *gostimъ и тип *kosti с дуљењем основинског наставка, оба сачувана и у балтичким и у словенским језицима, и тип *kostei* с пуним степеном основинског вокала сачуван само у прасловенском у инструменталу *kostьjр*.

83. Brozović Dalibor, Monografija o formiranju i raspadu praslavenskog jezika (Ф. П. Филин: Образование языка восточных славян. АН СССР, Москва — Ленинград, 1962, 295 стр.), ЗбМСФЛ VII (1964) 169—180.

Опишан приказ уз који су дати недостаци и низ запажених грешака.

84. Brozović Dalibor, O problemima usporedne slavistike, Jezik XIII, br. 5 (1966, Zagreb) 144—150.

85. Bujas Željko, Dean Stoddard Worth: Transform Analysis of Russian Instrumental Constructions, SL 1 (1966) 1—11.

Приказ.

86. Виноградов В. В., История русского литературного языка в изображении Акад. А. А. Шахматова, ФП III—IV (1964) 65—88.

Детаљна и веома информативна анализа рада великог руског филолога А. А. Шахматова на пољу изучавања руског књижевног језика.

Чланак је на руском.

87. Worth Dean S., On the Stem/Ending Boundary in Slavic Indeclinables, ЗМСФЛ IX (1966) 11—16.

Третира се питање границе између основе и наставка код непроменљивих именица у словенским језицима. Између двеју могућности постављања границе — испред крајњег вокала (такс-и) или иза њега (такси-џ) — аутор се одлучује за другу; тиме се упрошћава граматичка дескрипција. „Што се тиче деривата и композита као палџ-ишка или такс-о-мотор, они се при оваквој анализи лако објашњавају крпењем основе на вокал испред другог вокалског елемента који следи“.

Резиме на српскохрватском.

88. Vrana dr Josip, Uvod u slovensku poredbenu gramatiku, umnoženo u praktikumu Zavoda za kartografiju i reprodukciju karata Sveučilišta (1965, Zagreb) 1—109.

Са тумачењем мање познатих термина.

89. Вукомановић Славко, В. А. Истрин, 1100 лет славянској азбуки, Издање Академије наука СССР, Москва, 1963, стр. 179, Прил. XXX, св. 3—4 (1964) 294—297.

Приказ, углавном повољан. Вукомановић сматра да је главна вредност ове расправе у томе „што Истрин нека стара питања и већ заборављене хипотезе о првим словенским азбукама поново актуализује и ставља у центар научног интересовања“.

90. Галтон Херберт, Глаголскиот вид во рускиот јазик и неговата врска со изразот на идното време, МЈ XVI (1965) 101—111.

Статијата претставува предавање одржано на Филозофскиот факултет во Скопје, 1965 г., во кое изнесува сопствена теорија за глаголскиот вид во словенските јазици, задржувајќи се особено на рускиот јазик.

91. Ѓорђевић Кamenko, Neke izmene, pomeranja i tendencije u ruskoj književnoj normi, Zbornik radova Više pedagoške škole u Nišu, izd. Viša pedagoška škola (1964, Niš).

92. Řehlák dr Vladimír, Jedna morfološka klasifikacija riječi u slovačkom jeziku, Живи јазици VIII, св. 1—4 (1966, Београд) 37—46.

93. Журавлев В. К., Некоторые теоретические и типологические предположения о праславянских группонемах, ЗМСФЛ VIII (1965) 19—31.

Постоје јазици „фонемног система“ и групонемног („протофонемног“, „силабемног“ и томе слично) система. У прасловенском језику је дошло до типолошког померања од језика „групонемног система“ на језику „фонемног система“ и то после извршене монофтонгизације дифтонга и испадања редуктованих вокала.

Приложена је употребљена литература.

Резиме на српскохрватском.

94. Jakopin Franc, Ruski pravopis na razpotju, ЈiS X (1965) št. 4/5, str. 135—144.

Pregled zgodovine ruskega pravopisa in o predlegu komisije pri Inštitutu za ruski jezik Sovjetske akademije znanosti iz leta 1964 za spremembe.

95. Јашар-Настева Оливера, За етимолошките речници на словенските јазици, МЈ XVI (1965) 208—219.

Авторот дава краток преглед на најважните словенски етимолошки речници, а посебно се задржува на речниците издадени во периодот од 1886 г. до денес.

96. Korošec Tomo, Češki frekvenčni slovar. JiS X (1965) št. 4/5, str. 145—148.

О knjigi: Jaroslav Jelínek, Josef V. Bečka in Marie Těšitelová, Frekvence slov, slovních druhů a tvarů v českém jazyce. Praha 1961.

97. Kupiszewski Władysław, Povojna leksiografska dela na Poljskem. Prevedla Martina Orožen. JiS X (1965) št 2/3, str. 108—112.

98. Лалџ Радован, О Коштутићевом методу учења руског језика код нас, Живи језици VIII, св. 1—4 (1966, Београд) 1—9.

99. Lehr-Spławiński Tadeusz, Iz novijih istraživanja o poreklu Slovena, ЗбМСФЛ VIII (1965) 7—18.

100. Лубас В[ладислав], Посесивне функције суфикса -ица у јужнословенској топонимији, НЈ н. с. XV, св. 1—2 (1966) 108—113.

101. Lubas Władysław, Svojilna pripona -ica v južnoslovanski toponomastiki. Prevedla Breda Pogorelec. JiS XI (1966) št. 6, str. 173—176.

102. Lubaš Władysław, Słownik staropolskich nazw osobowych. Prevedla Breda Pogorelec. JiS XI (1966) št. 4, str. 125—126.

О 1. snopiču (A-Bierwoł), 1965.

103. Menac Antica, Povezanost glagolskog vida i vremenskih konstrukcija u ruskom i hrvatskosrpskom jeziku, RZSF 7 (1965) 107—117.

104. Miklošič Franc, Geschichte der Lautbezeichnung im Bulgarischen. Wien 1883. 48 str. 2°.

Anastatičen ponatis. Ljubljana, Cankarjeva založba — Trubarjev antikvariat. 1964.

105. Miklošič Franc, Die slavische Monatsnamen. Wien 1867. 32 str. 4°.

Anastatičen ponatis, Ljubljana, Cankarjeva založba — Trubarjev antikvariat. 1964.

106. Москов Моско, Особена общеславјанска префиксна система и нейното отражение в србохрватски језик, ЗбМСФЛ VIII (1965) 67—73.

Известан број суфикса у словенским језицима чини систем битан за индоевропски језик. „Питања семантике тог општесловенског префиксалног система, даје нам могућност да видимо у овим префиксима морфеме у систему словенске творбе речи. Они се додају само глаголима са одређеним значењем који се деле у неколико (пет) семантичких група“. Аутор наводи и српскохрватске глаголе који припадају одређеним семантичким групама.

Резиме на српскохрватском.

107. М[ошњив] В[ладимир], Л. П. Жуковская, Развитие славяно-русской палеографии (в дореволюционной России и в СССР), Академия Наук СССР, Институт русского языка, Москва 1963, 142 стр., Слово 14 (1964, Загреб) 132—137.

Приказ.

108. Mošin Vladimir, Metodološke bilješke o tipovima pisma u ćirilici, Slovo 15—16 (1965, Zagreb) 150—182.

Резиме на француском.

109. Музалевски Александар, Типични гласови у савременом руском књижевном језику, ГФФНС IX (1966). 269—277.

Рађено са циљем да се укаже на карактеристику фонетске системе руског језика ради бољег састављања уџбеника овог језика за наше школе.

Резиме на руском.

110. Мулић Малик, Бизантијска културно-књижевна традиција као база славенске књижевности, ФП I—IV (1966) 71—89.

Резиме на руском.

111. Мулић Малик, В. М. Марков. К истории редуцированных гласных в русском языке, Издательство Казаньского университета, Казањ 1964, стр. 275, Слово 15—16 (1965, Загреб) 351—357.

Приказ.

112. Naylor Kenneth E., A comparison of the Nominal Declension of the Čakavian Dialects, Literary Serbo-croatian, and Russian, в. бр. 470.

113. Orožen Martina, gbej Kupiszewski Władysław, št. 97.

114. Отт Роберт, Проблеми на испитувањето на словенските литературни јазици, МЈ XV, 1—2 (1964) 83—91.

Авторот зборува за тоа дека во последно време се повеќе му се посветува внимание на изучавањето на словенските јазици. Истакнува дека испитувањето на литературните јазици е исто така историска колку и лингвистичка дисциплина.

115. Petrović Emil, Западнојужнословенска имена места у Малој Влашкој, АФФ 5 (1965) 347—356.

Топонимијска расправа.

Резиме на руском.

116. Pogorelec Breda, glej Lubaš Władysław, št. 101 in 102.

117. Радојчић Никола, Паисий Хилендарски, История славенскоболгарска, Никифоров препис от 1772 г., Подготвил за печат Бонко Ст. Ангелов, Българска академия на науките, Институт за литература, София, 1961, 8°, стр. 208, Зборник МС за књиж. и јез. књ. XII, св. 2 (1964, Нови Сад) 302—305.

Оцена издања и приказ књиге.

118. Rigler Jakob, Glasovna podoba sufiksa -ěno, ЗБМСФЛ VII (1964) 49—51.

Различити облици суфикса -ен у словенским језицима не могу се тумачити само фонетски „него треба претпоставити различите аналогиије које су наступиле врло рано“.

Резиме на српскохрватском.

119. Терзић Богдан, Dictionary of Russian Personal Names, Живи језици VIII, св. 1—4 (1966, Београд) 79—82.

Приказ.

120. Хютль-Ворт Герта, К исследованию происхождения русского языка (Лексические материалы из древних переводов псалтыри), ЗбМСФЛ IX (1966) 31—40.

Истиче се значај проучавања лексике старих црквених споменика и превода за развој руског књижевног језика. Изнет је лексички материјал из превода псалтира од XI—XIII века, упоређен са грчким текстом Архимандрита Амфилохија.

Резиме на српскохрватском.

121. Shevelov George V., Weak Iers in Serbo-Croatian and South Slavic: Developments in the Word Initial Syllable, ЗбМСФЛ VII (1964) 23—43.

122. Štefan Rozka, gbej Bobrawnicka Maria, št. 80.

III Етимологија, историја речи, тумачење речи, збирке речи

123. Anić Vladimir, Portugal ili Portugalija?, Jezik XIII, br. 5 (1966, Zagreb) 154—155.

124. Babić Stjepan, Jesu li župni i župski sinonimi?, Jezik XII, br. 4 (1965, Zagreb) 119—120.

125. Babić Stjepan, Još o izvodu i izvratku, Jezik XI, br. 4 (1964, Zagreb) 126—127.

126. Babić Stjepan, Може ли се riječju maslac zamijeniti putar?, Jezik XI, br. 5 (1964, Zagreb) 156—157.

127. Babić Stjepan, Centar — svaštar i znak jezičkog siromaštva, Jezik XII, br. 3 (1965, Zagreb) 93—95.

128. Bei der Wieden Helge, Der Chalusos potamos bei Klaudios Ptolemaios und seine Lokalisierung, ЖА XVI (1966) 255—258.

129. Банашевић Н[икола], Вук о „памети и поштењу“, Ковчежић VI (1964) 31—35.

О Вуксовом тумачењу и употреби речи „паметан и поштењ“, у личном оцењивању људи.

130. Барјактаревић Д[анило], Гриња, НЈ н. с. XIV, св. 2—3 (1964) 166—168. Расправља се о значењу и пореклу ове покрајинске речи.

131. Barjaktarević F[ehim], Abdulah Škaljić, Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku. Izdavačko preduzeće „Svjetlost“, Sarajevo, 1965, str. 662, 8°, Прил. XXXII, св. 1—2 (1966) 113—123.

Приказ, са замеркама. В. и бр. 259.

132. Bosotova Ljubinka, Michel Lejeune: Index inverse du grec mycénien, в. бр. 262.

133. Beljkašić-Hadžidelić Ljiljana, Nošnja na Bjelašnici, Glasnik ZMS, Etnologija n. s. sv. XX—XXI (1966, Sarajevo) 135—166.

Са интересантном лексиком.

134. Благојевић Милош, Средњовековни забел, ИЧ XIV—XV (1963—1965) 1—17.

Између осталог, аутор подробно тумачи значење речи „забел“ на основу средњовековних повеља и хрисувоља.

Резиме на француском.

135. Воџас Viktor, Pula — pulski, a ne Pulj—puljski, Jezik XII, br. 1 (1964, Zagreb) 32.

136. Бошковић Р[адосав], Белешке етимолошке и граматичке, НЈ н. с. XIV, св. 4—5 (1965) 227—234.

О речима: *Баџрић* = лично име; *Лимо*, *Лимун*, *Лимов* = лична имена; *кнего* = хипокористик од кнез; *вуга*, *фуга* = птица; *ријей* = чичак; *кодџи* = много; *риљати* (*риљати*) = 1. копати њушком 2. копати ашовом; *џијене* = јевтино.

137. Бошковић Р[адосав], Је ли вук у Рјечник уносио речи из Горскога вијенца?, НЈ н. с. XIV, св. 1 (1964) 20—26.

Аутор каже: „Овде су, у крајњој и методској анализи, два питања: 1) је ли Вук уопште узимао ишта из Горскога вијенца, као из штампане књиге, и 2) шта је и колико је узимао из њега (ако је узимао)... ограничићу се само на прво од њих...“. На шест примера, тј. речи из стихова Горскога вијенца, аутор доказује Вуково „позајмљивање“ Његошевих речи са адекватним значењем. То су речи: *кџмски*, *ка*, *кб*, *ускрсов*, *а*, *о*, глагол *удџијети* (у значењу одлетети), *нишиаеило*, израз *џрдкљџџа* *џдмила*, реч *јаеље* (*јавје*).

Аутор завршава: „Поставља се на крају, једно начелно питање: да ли је Вук уопште узимао речи из штампаних књига?“ Аутор то документује у позитивном смислу Вуковом изјавом у једном писму Срезневскоме, где каже: „зато ни из каквијех књига... нијесам смјео узети ни једне ријечи, за коју нијесам знао или могао дознати да се она заиста у народу говори“.

138. Бошковић Р[адосав], Око два стиха из Горског вијенца, НЈ н. с. XIV, св. 2—3 (1964) 159—161.

Расправља се о стиховима „2425: гроб се његов пропџ на та' свијет; а друго стих 2294: Је ли ово причина управа“. „Први стих садржи један покрајински израз, други — једну тамну реч“. Аутор тумачи стих 2425 из Г. вијенца као: „да му се гроб провали неизмерно дубоко, чак до у подземни свет.“ А стих 2294 „би значно: Је ли ово *ујрава* (= поредак) који се само (нама) причиљава, привиђа (као таква, а можда није таква)“.

Затим аутор расправља о придеву *џричинџ*, *а*, *џ* и именици *џричина*.

139. Бугарски Astrida, Etnološko-folkloristička истраживања у Џепи — Naselja, zgrade i pokućstvo, Glasnik ZMS, Etnologija n. s. sv. XIX (1964, Sarajevo) 63—93.

Између осталог са интересантном лексиком.

Резиме на француском.

140. Budimir M[ilan], De Macedonum nominis vi atque origine, ЖА XVI (1966) 176—180.

Тумачење значења и порекла македонског имена који води следећем закључку: „Име Μακεδών је грчки превод аутохтоног Kaukos и Venetos „велик, висок“ и има своју семантичку паралелу у етнику Меγαλιώται, који помиње Аристотел у својој *Поетици*, 21“.

Чланак на српскохрватском.

Резиме на латинском.

141. Vlahov K[irill], Das thrakische Wort para und seine Deutung, ЖА XV, св. 2 (1966) 295—304.

Para се тумачи као одговарајући трачки облик за дако-мезијско para, чије се значење одређује као „насебина“. За трачко para може се, према аутору, претпоставити значење „коље, ограда, ограђен мајур“ а доцније и „село“.

142. Vlahov K[irill], Sind die Wortteile - δοκος, - τοκος u. ä, die in zweistämmigen Personennamen auftreten, thrakisch?, ЖА XV, св. 2 (1966) 305—319.

Завршни чланови -dokos, -tokos у сложеним именима негрчког порекла са првим делом Ama- (Ma-), Sra(a)-, Sara-, Sa-, Skytho- нису трачки, него грчки. Ради се о прилагођавању иранског *-sakas *-takas сличним грчким завршцима.

143. Vlahov K[irill], Zur Frage der Gräzisierung thrakischer Personennamen, ЖА XV, св. 1 (1965) 39—44.

Аутор испитује имена Αβλουπορις: Αβρουπολις и Εβρουζελμις: Αβροζελμης.

144. Врањеш Василије, Ријечи објид и помол у пјеваљском говору, КњЈ св. 2 (1965) 59—61.

Употреба и значење речи објид и помол.

145. Glavičić B[ranimir], U obranu lekcije ολωνοσι τε πασι, ЖА XVI (1966) 81—121.

О читању спорног места у Илијади I 5.

Резиме на италијанском.

146. Grekšić Ignacije, Što je to prednacr?, Jezik XI, br. 5 (1964, Zagreb) 157.

147. Dickenmann Ernst, Šmilauer Vladimír, Úvod do toponomastiky (nauky o vlastních jménech zeměpisných), — Praha, Staatsverlag, 1963, 219 S 8° — ЗМСФЛ IX (1966) 183—184.

Приказ на немачком.

148. Dimić Milan V., Dvojník — геџ и ројам, ФП I—IV (1966) 97—120.

„Чини нам се да је најважнији закључак до кога води праћење речи и појма „двојник“ сазнање да је у питању *поље значења* које је најбоље *дефинисано великом или поједином сличношћу и сродношћу човека и неке реџике*; средишњи и гранични случај био би сам „двојник“ (уже схваћен), док би „сенка“ и „лик“, „лични пратилац“ (добри и зли), „спољна душа“, итд., били ближи или даљи предступњеви који међутим такође припадају овоме пољу које се мора посматрати што целовитије, јер би свако издвајање делова и видова било комадање (осиромашење нераскидивог, али раз-

мрсивог *σιλεια ποjava*)“, закључује аутор после исцрпне анализе значења ове речи у европским (живим и мртвим) примитивним језицима.

Резиме на немачком.

149. Динић Михаило, Из наше раније прошлости, I „Стај“ или „Стан?“, Прил. XXX, 3—4 (1964) 235—237.

Доказује да је исправан једино облик „стан“ забележен у латинским текстовима 15. века, док за облик „стај“ сматра да је „или плод омашке писара, што је највероватније, или такве употребе кратице да данас ствара забуну“.

150. Динић Михаило, Из наше раније прошлости, II Петар Дељан или Петар Одељан?, Прил. XXX, 3—4 (1964) 237—239.

Сматра тачним име *Петар Одељан*, односно сматра *Одељан* надимком и доводи га у везу са мушком именом *Одола*, латински *Victor*, и глаголом *одолѝти*, што семантички одговара особинама вође устанка из 1040 г., на кога се име односи.

151. Dorčić Vinko, Toponimija Baške na Krku, Zbornik Sjeverojadranskog instituta, sv. I, izd. JAZU (1963, Rijeka).

152. Dragojević-Josifovska Borka, Dva latinska natpisa iz Kavgalije-SCUPI, ЖА XVI (1966) 263—269.

Резиме на француском.

153. Драгојевић-Јосифовска Борка, Неколику необјавени надгробни споменици од Македонија, ЖА XV, св. 2 (1966) 405—411.

Два обрађена споменика имају грчке натписе.

Чланак на македонском.

Резиме на француском.

154. Dušanić S[lobodan], в. Mirković Miroslava — Dušanić S[lobodan], бр. 192.

155. Душанић С[лободан], Три епитграфска прилога, ЖА XV, св. 1 (1965) 85—108.

Три латинска натписа.

Резиме на енглеском.

156. Zoumpos A. N., On Heraclitus Fragment 62 (D-K)⁶ Once More, ЖА XIII—XIV (1964) 77—81.

Одговор на критику М. Марковића објављену у ЖА XII (1962) 51—56.

157. Zoumpos A. N., Zu Diogenes Laertius (= IX, 12), ЖА XIII—XIV (1964) 73—74.

Аутор износи мишљење да Krates који се на поменутоме мјесту помиње, и Kratylos означавају исто лице и да је Kratylos деминутивни облик од имена Krates. (Ријеч је о Платоновоме учитељу.)

158. Zoumpos A. N., Plutarchea (= Fac. Lun. 28 P. 943 E), ЖА XV, св. 1 (1965) 11.

Чланак на латинскоме. На основу већег броја потврда из старогрчкога језика аутор сматра да је правилно „κρᾶθ“ Ἀίδου“ мјесто Плутарховога „κρᾶθ“ Ἀιδρυ“.

- 159. Zumpos A. N.**, Su una parola ὄσμη, ЖА XV, св. 2 (1966) 427.
О значењу и старини грчке речи ὄσμη коју налазимо само у једном папирусу из II столећа наше ере.
- 160. Zumpos A. N.**, Zu Heraklit, ЖА XV, св. 2 (1966) 280.
Аутор наводи једну Хераклитову реченицу у којој ријеч „Σοφόν“ има (према аутору) смисао непромјенљиве идеје.
- 161. Pievski P[etar] Hr.**, Anna Morgurgo, Mucenaeae Graecitatis Lexikon, в. бр. 278.
- 162. Pievski P[etar] Hr.**, Non-Greek Inflexions or Scribal Errors in the Mucenaeae Texts, ЖА XV, св. 1 (1965) 45—59.
Рад посвећен питању негрчких елемената у микенском грчком. Аутор показује да многи примери за које би се могло на први поглед претпоставити да представљају негрчке појаве у микенским записима могу да се протумаче и као погрешне графиције грчких речи и облика.
- 163. Pievski P[etar] Hr.**, The Linear B Ideogram* 134, ЖА XV, св. 2 (1966) 271—280.
Аутор показује да микенски идеограм *134 вероватно означава „лој“ и да би идеограм *190 могао бити једна његова варијанта. У чланку је приказана и семантика различитих назива за маст и лој у класичним и словенским језицима.
- 164. Јанакиевски Т[оме],** Двојазичен натпис од с. Г. Српци, ЖА XVI (1966) 259—261.
Двојезични епитаф из близине Битоља, на грчком и латинском језику.
Резиме на француском.
- 165. Јовановић Јован,** Лесковачки надимци, Лесковачки зборник II, изд. Народни музеј у Лесковцу (1962, Лесковац) 57—65.
Са великим бројем надимака и покушајима тумачења њиховог настанка и намене.
- 166. Јосифовска Борка,** Један нови војнички натпис из Коњуха, ЖА XIII—XIV (1964) 166—170.
Латински надгробни натпис.
Резиме на француском.
- 167. Јосифовска Борка,** Неколико необјављених надгробних споменика из Македоније, ЖА XIII—XIV (1964) 157—165.
Први обрађени споменик носи латински натпис, а на другом су видни остаци грчког натписа.
Резиме на француском.
- 168. Јосифовски-Драгојевић Борка,** Грчки натпис са архитрава једног храма из села Марвинаца, ЖА XV, св. 1 (1965) 137—147.
Резиме на француском.
- 169. Јосифовска-Драгојевић Борка,** Прилог локализовању града Аргоса у Пеонији, ЖА XV, св. 1 117—136. (1965)

Основу испитивања пружају три грчка натписа из Скачинаца, Прилепа и Водоврата у Македонији.

Резиме на француском.

170. Jurišić dr Blaž, Iz primorske toponimike zadarskog i šibenskog područja, Pomorski zbornik društva za proučavanje i unapređenje pomorstva Jugoslavije knj. 2 (Zadar, 1964) 985—1009.

Дат је попис 347 топонима, тумачење за већи број њих и критички осврт на поједина етимолошка објашњења која је раније дао Петар Скок.

Резиме на енглеском.

171. Kajmaković Radmila, Etnološko-folkloristička istraživanja u Žepi — Narodni običaji, Glasnik ZMS, Etnologija n. s. sv. XIX (1964, Sarajevo) 195—208.

Са интересантном лексиком.

Резиме на немачком.

172. Katičić R[adoslav], Aplis, Aplo-Apollon, ЖА XIII—XIV (1964) 98—100.

Аутор показује да се етимолошко повезивање „илирске“ групе Aplis, Aplo са грчком Apollōn не може ослањати на критериј прегласа, већ да представља само претпоставку која се заснива једино на сазвучју поменутих имена.

Чланак на немачком.

173. Katičić R[adoslav], Illyrii proprie dicti, ЖА XIII—XIV (1964) 87—97.

О првобитном значењу племенског назива Илири и његовом поступном ширењу и примени на суседна племена (на основу података код Плинија и Меле).

Чланак на немачком. В. и бр. 174.

174. Katičić R[adoslav], Nochmals Illyrii proprie dicti, ЖА XVI (1966) 241—244.

Аутор брани своје ставове изнесене у вези са истим питањем у ЖА XIII—XIV (1964) 87—97. од приговора Ф. Папазоглу (Historia XIV, 1965, 177). В. и бр. 173.

175. Katičić R[adoslav], πεδίων μελόβοτον, ЖА XV, св. 1 (1965) 61—62.

Тумачење старобалканског топонима Delminium.

Чланак на немачком.

176. Керамитчиев А[постол], Нови епиграфски споменици од источна Македонија, ЖА XV, св. 1 (1965) 109—115.

Анализа два латинска и једног грчког надгробног натписа.

Чланак на македонском.

Резиме на енглеском.

177. Керамитчиев А[постол], Нови надгробни споменици од Скупи, ЖА XIII—XIV (1964) 149—155.

Два латинска надгробна натписа.

Чланак на македонском.

Резиме на енглеском.

178. Killen [John] T., The Abbreviation *tu* on Knossos Woman Tablets, ЖА XVI (1966) 207—212.

Анализа употребе абривијације *tu* на микенским таблицама из Кнососа.

179. Kolarič R[udolf] Slovensko mokroten -tna, -tno, ЗБМСФЛ VII (1964) 161.

180. Кошуткић Владета Р., Ковачи отвореног злата (Вуковим стопама), Кињ св. 2 (1965) 62—73.

О новим речима и новим значењима већ постојећих речи које је аутор прикупио на терену планинских области Србије (са Повлена, Медведника, Јавора, Голије, Таре, Копаоника, Овчара, Каблара и са међа Босне и Санџака).

181. Krekić dr Variša, О називу „Skiti“ за balkanske Slovene kod Ane Komnine ГФФНС VIII (1964—1965) 1—3.

Аутор доказује да је назив „Скит“ у Александриди Ане Комнине означавао и Словене, поред Печенега, Кумана и Уга.

Резиме на француском.

182. Kuna Herta, Iz leksike Filipa Laštrića, bosanskog franjevca XVIII veka, Radovi knj. XXIV, Odjeljenje istorijsko-filoloških nauka knj. 8, izd. Naučno društvo SR Bosne i Hercegovine (1964, Sarajevo) 181—190.

О већем броју лексема, њиховој распрострањености, значењу и сл.

Резиме на немачком.

183. Lučić J[osip], Ponovno o otoku Tauris, ЖА XIII—XIV (1964) 193—199.

Ауторов је закључак да идентификација острва Tauris, код којег се одиграла цоморска битка између Ватинија и Октавија, са *Шийаном* има мање приговора него идентификација са *Шћедром*.

Резиме на францускоме.

184. Marcovich M[iroslav], Aetna and Heraclitus, ЖА XV, св. 1 (1965) 29—31.

Тумачење 539. и 540. стиха „Етне“ (из „Appendix Vergiliana“).

185. Marcovich M[iroslav], Оп А 4—5, ЖА XV, св. 2 (1966) 283—287.

Полемички чланак против претпоставке М. Петрушевског према којој би у Илијади А 5 првобитни текст садржавао реч *παστή*. Аутор је за Зенодотову античку варијанту *δαῖτα*.

Чланак на енглеском. В. и бр. 218, 220.

186. Marcovich M[iroslav], Τρόποι κόσμος, ЖА XV, св. 2 (1966) 281—282.

Прилог тумачењу овога израза.

Чланак је на енглескоме.

187. Masson O[livier], A propos de deux formules redoublées au locatif, ЖА XV, св. 2 (1966) 257—266.

Микенско *weteiwetei* „сваке године, из године у годину“ и кипарско *amatia-mati* „сваког дана, из дана у дан“, упоређени са санскритским и авестичким паралеле-

лама, показују да је оваква реитерација деклинираних облика под једним акцентом и са дистрибутивном вредношћу по свој прилици стари индоевропски поступак.

188. Матић С[ветозар], Народне песне у записима XV—XVIII века, в. бр. 1024.

189. Menac Antica, О промјенама и значењу приједлога *kod*, Jezik XII, br. 3 (1965, Zagreb) 72—78.

190. Meriggi Bruno, „Slave-commune *Bogŭ, ЗМФСФЛ VIII (1965) 33—44. Аутор анализира етимологију и семантику термина *bogŭ код Словена. Резиме на српскохрватском.

191. Мирковић Мирослава, Нови натписи из области римског лимеса у Горњој Мезији, ЖА XV, св. 2 (1966) 381—395.

Једанаест досад необјављених латинских натписа.
Резиме на немачком.

192. Мирковић Мирослава - Душанић С[лободан], Anna et Jaro Šašel, Inscriptiones Latinae quae in Iugoslavia inter annos MCMXL et MCMLX repertae et editae sunt. Accedunt corrigenda ad volumen I operis V. Hoffiller et B. Saria, Antike Inschriften aus Jugoslawien, Zagreb 1938, indices, tabulae geographicae duae. Situla, Dissertationes musei nationalis Labacensis V, Ljubljana 1963 (IV+174+52*+ две карте + лист corrigenda), ЖА XV, св. 1 (1965) 250—252.

Врло повољан приказ, с неколико критичких напомена.

193. Muljačić Žarko, Kanata. Linguistica VI (1964, Ljubljana) str. 91—94.

194. Muljačić Žarko, „Ploviti na dubrovački način“, Pomorski zbornik društva za proučavanje i unapređenje pomorstva Jugoslavije knj. 3 (1965, Zadar) 725—731.

Гумачење израза „navicono alla gaugea“ и „navigazione, i viaggio alla Ragusea“, са освртом на етимологије ових израза код других, познатих италијанских етимолога и лексикографа.

Резиме на енглеском.

195. Nametak Alija, Jezične nrtvice, Jezik XIII, br. 4 (1966, Zagreb) 127—128
О ријечима *наџис*, *буранија*, *мохуна*, *грах*, *џухаџи* и *дубаџи*.

196. Nametak Alija, Kojeга su roda riječi *akt* i *dokumen(a)t?*, Jezik XII, br. 4 (1965, Zagreb) 120—121.

197. Nametak Alija, Naovamo, Jezik XII, br. 2 (1964, Zagreb) 58.

198. Павићевић Миодраг, Народно предање о имену планине Кукавице, Лесковачки зборник IV, изд. Народни музеј у Лесковцу (1964, Лесковац) 100—106.

Доказује да је предање очувало назив планине још од времена косовске битке.

199. Pavlović M[ilivoj], Miscellanea onomastica — 1. Tara, 2. Temska, Temac, 3. Temnić, 4. Timok, 5. Naupara, 6. Omolje, ЗМФСФЛ VIII (1965) 211—216.

Етимолошка објашњења поменутих топонима.

200. Pavlović M[ilivoj], Onomastički prilozi — 1. Vrnjce, Vrnoó - kolo, Vrnéz, 2. Dušnik, Dussona, Plana, ЗбМСФЛ VII (1964) 153—156.

Етимолошки прилози.

201. Petrović Dragoljub, Grada za proučavanje mikrotoponomastičke slike Južne Bačke, Прилози за проучавање језика (1965, Нови Сад) 157—176.

202. Петровић Петар, Нови votivни натписи јужне Србије, Старинар н. с. књ. XV—XVI (1966, Београд) 245—251.

203. Petruševska Dušica, Kutereuri, ЖА XV, св. 1 (1965) 28.

Тумачење грчке речи kutereuri — χυτρεῦρι са једне таблице из Пилоса.

Чланак на француском.

204. P[etruševski M[ihail] D., Aukewa damokogo, ЖА XV, св. 1 (1965) 12.

Транскрипција једног грчког текста са таблице из Пилоса.

Чланак на француском.

205. P[etruševski] M[ihail] D., Γαράδρα = Χαράδρα, Γάλαδρος = Χάραρος (=ka-ra-do-ro), ЖА XVI (1966) 310.

Аутор тумачи стари македонски топоним закључујући да је у македонском постојала реч γαλάδρα „јаруга“ која би, у односу на грчко χαράδρα, била још један македонски пример са медијом g од првобитне медије аспириате gh.

На српскохрватском.

206. Petruševski M[ihail] D., Da li je osnova μελαν- „crni“ poznata mikenskome грчком, ЖА XVI (1966) 193—205.

Аутор заступа схватање да је основа melan- садржана у микенском грчком у облику ma-ra-(n)- (т.ј. μαλαν-), слично као у аркадском Μαλαγκόμας.

Резиме на француском.

207. P[etruševski] M[ihail] D., Diwijeu, Pereuronijo — diwijewe, wedanewe, ЖА XV, св. 1 (1965) 32.

Читања и тумачења речи са микенских таблица.

Чланак на француском.

208. P[etruševski] M[ihail] D., E-ni-pa-te-we, Na-i-se-wi-jo, ЖА XV, св. 2 (1966) 326.

Два микенска топонима.

Чланак на француском.

209. P[etruševski] M[ihail] D., E-qe-ta-i e-e-to te-re-te-we, ЖА XV, св. 2 (1966) 352.

Тумачење микенског записа из Пила.

Чланак на француском.

210. P[etruševski] M[ihail] D., E-re-i ou bien e-re-re, ЖА XV, св. 2 (1966) 320.

211. P[etruševski] M[ihail] D., Κεμήλιον: *κεῖμα = *θεμήλιον: θέμα, ЖА XVI (1966) 349.

Разлози за претпоставку да је у античком гречитету постојала једна реч коју текстови и сведочанства не садрже у неисквареном облику: *κεῖμα.

212. P[etruševski] M[ihail] D., Κενίqetewe, ЖА XV, св. 1 (1965) 116.

Микенско кеніqetewe тумачи се у чланку као погрешна граfiја за кеніqetere = χερνιπτήρες.

Чланак на француском.

213. P[etruševski] M[ihail] D., Lat. orimus, ЖА XVI (1966) 332.

Етимологија лат. orimus у вези са основом ор- у Ors, opes, opulentus.

На српскохрватском.

214. Petruševski M[ihail] D., Louis Derooy — Monique Gérard, Le cadastre mycénien de Pylos, Incunabula Graeca, vol. X, Roma, Centro di Studi Micenei, Università di Roma. — Edizioni dell' Ateneo, 1965; стр. 105 (10 табли), голем 8° (цена 5.000 ит. лири)., ЖА XVI (1966) 361—364.

Критички приказ који садржи примедбе на тумачења многих микенских речи.

На македонском.

215. P[etruševski] M[ihail] D., μαλερός, ЖА XVI (1966) 316.

Тумачење старог хомерског спитета за ватру μαλερός у вези са глаголима μαρχίνω и μάραμι; одговарајуће значење било би оно које налазимо у латинском marcidus.

На српскохрватском.

216. P[etruševski] M[ihail] D., Μενоеја, ЖА XV, св. 1 (1965) 210.

Тумачење микенског термина као ознаке за материјал од које је таблица начињена.

Чланак на француском.

217. P[etruševski] M[ihail] D., ΟΙΚΙΑ (scil. ΔΩΜΑΤΑ), ЖА XV, св. 2 (1966) 288.

Најстарија употреба н. пл. οἰκία (τά) код Хомера, Хесиода, Херодота објашњава се у вези са првобитним посесивом *οἰκίος. Тако би старији нагласак био οἰκία, а уз тај би се придев подразумевала именица δώματα.

Чланак на француском.

218. Petruševski M[ihail] D., Θίωνοῖσί τε παστά, ЖА XV, св. 2 (1966) 289—293.

Одговор на чланак М. Марковића (ЖА XV — 2, 1966, 282) у вези са лекцијом места II. А 5.

Чланак на француском. В. и бр. 185, 220.

219. P[etruševski] M[ihail] D., Parakuwe: parakewe, ЖА XV, св. 1 (1965) 202.

Ова се микенска реч интерпретира помоћу грчког σφραγίς.

Чланак на француском.

220. Petruševski M[ihail] D., ΠΑΣ(Ι:ΔΑΙ)ΤΑ, ЖА XIII—XIV (1964) 17—37.

Поводом критике М. Марковића аутор поново претреса оправданост своје лекције места II. A 5, за које је раније предлагао конјектуру *δὲρπα* или *δεῖπνα* уместо Зенодотовог *δαῖτα*. Сада аутор покушава да објасни појаву обе античке верзије (*πασι* и *δαῖτα*) једним првобитним и најстаријим *παστά* (од *παστόν*) „обед, јело“.

Чланак на македонском.

Резиме на француском. В. и бр. 185, 218.

221. P[etruševski] M[ihail] D., Perewote — Doroqo sowote, ЖА XV, св. 1 (1965) 201.

Тумачење микенских топонима.

Чланак на француском.

222. P[etruševski] M[ihail] D., Petono, Owitono, korijadono, ЖА XV, св. 1 (1965) 78.

Два топонима и реч *korijadono* са таблица из Пилоса повод су за разматрање о фонетском развоју консонантских група у грчким дијалектима.

Чланак на француском.

223. P[etruševski] M[ihail] D., Po-ro-ro-i, ЖА XV, св. 2 (1966) 294.

Интерпретација микенске речи у вези са *προρός* (= *θεοπρόρος*) = *οἰωνιστής, μάντις*.

Чланак на француском.

224. P[etruševski] M[ihail] D., Po-se-da-o-ne Re-u-no, ЖА XVI (1966) 347.

Микенски епитет уз Посејдоново име тумачи аутор у вези са аркадским локалитетом *Ρεῦνος*.

225. P[etruševski] M[ihail] D., Pu₂keqiri, Qiritaro, Qiritako, Piritawo, ЖА XV, св. 1 (1965) 194.

Прилози микенској ономастици. Аутор налази у овим именима реч *βρίθω* и сматра да она треба да уђе у речник македонскога дијалекта.

Чланак на француском.

226. P[etruševski] M[ihail] D., Qerana, ЖА XV, св. 1 (1965) 60.

Аутор идентификује микенско *qerana* са *gwelana* = *βαλάνη*.

Чланак на француском.

227. P[etruševski] M[ihail] D., Ti-ko-ro: (A-wa)-ti-ka-ra, ЖА XVI (1966) 348.

Тумачење речи из микенских записа.

228. Пецо А[сим], *Пличина и илџина*, НЈ н. с. XIV, св. 2—3 (1964) 162—165.

После документовања примерима из литературе и речника аутор закључује: „Из свега овога произилази закључак да именице *илџина* и *краџина* и семантички ни ареом свога распрострањања не заслужују да егзистирају као „варијанте фонетски прихватљивих облика *илџина* и *краџина*“.

- 229. Peco Asim**, Poriijeklo i značenje jednog priloga, КњЈ св. 1 (1965) 15—20.
О прилогу прекодан(а).
- 230. Poljanec Radoslav F.**, Uz članak „Odlagati i odgdati“, Jezik XIII, br. 5 (1966, Zagreb) 158.
Осврт на чланак Шипке Милана. В. бр. 257.
- 231. Putanec Valentin**, Епологије етимологије: 1° *opolo*, ZR XIII, br. 4 (1964) 311—313.
- 232. Putanec Valentin**, Postanak riječi *poguslo* (Ohrid, 1379), Slovo 15—16 (1965, Zagreb) 204—207.
Резиме на француском.
- 233. Радојчић Ђорђе Сп.**, Лексички прилози — 1. Хоџак, 2. Мокротан, ЗБМСФЛ VII (1964) 160—161.
- 234. Радојчић Ђорђе Сп.**, „Шивада“ код Андонија Рафаила Епактита, Зборник МС за књиж. и јез. књ. XIV, св. 2 (1966, Нови Сад) 371—372.
Тумачење речи *шивада* у стиховима „Песме отпевателне“ из Похвале кнезу Лазару из 1419/20. „Шивада“ значи исто што и „шива“ (шкољка).
- 235. Rendić-Miočević D[uje]**, Ilirske onomastičke studije (II), ЖА XIII—XIV (1964) 101—110.
О појави римских имена Firmus, Valens и Maximus у илирској ономастици и првим покушајима компромиса између илирске и римске ономастичке формуле. (Први део расправе објављен је у ЖА X, св. 1—2, 163—171.)
Резиме на француском.
- 236. Rončević Nikola**, Моја глјеч о властелину и болованју, Jezik XI, br. 3 i 4 (1964, Zagreb) 84—88 i 103—111.
Аутор се осврће на чланке Владимира Бабића „Властелин и његове изведенице“ (Језик IX, 133—137) и Далибора Брозовића „Биљешка о акценатским псеудодублетима“ (Језик I, 77—80).
- 237. Сућеска др Авдо** Vilajetski ajani (prilog izučavanju organizacije turske vlasti u našim zemljama), Godišnjak društva istoričara Bosne i Hercegovine gcd. XIII (1962) (1963, Sarajevo) 167—198.
Између осталог и са тумачењем речи *ayan* и *vilâyet*.
Резиме на немачком.
- 238. Tkalac Krunoslav**, Grada za imena, prezimena te nadimke Klimenata u Hrtkovicama i Nikincima, Godišnjak pododbora Matice Hrvatske, Pododbor Vinkovci 2, izd. Matica Hrvatska (1963, Vinkovci).
- 239. Трбуховић Војислав**, Још један прилог проучавању античког имена Београда, Старинар н. с. књ. XV—XVI (1966, Београд) 169—171.
- 240. Трифуновић Ђорђе**, „Обичај“ у запису Монахиње Јефимије, Прил. XXXII, св. 1—2 (1966) 88—90.

Даје своје тумачење речи „обичај“ из Јефимијиног записа урезаног између 1366. и 1371. године, место досадашњег, које се сводило углавном на данашњу семантичку вредност ове речи. Према аутору „обичај“ значи *natura*, за шта налази потврду још неким старим споменицима.

241. Трифуновић Ђорђе, „Одушевљење“ у натпису на мраморном косовском стубу, Прил. XXX, св. 3—4 (1964) 274—276.

У натпису „Понјеже истинѣ ти глаголю, не мн’ше ѿ одоушевљен’наго“ са познатог косовског мраморног стуба, аутор тумачи придев *одушевљенъ* (са функцијом именице) полазећи од глагола *одушевѣиши* (= дати душу).

242. Урошевић Атанасије, Косово, Српски етнографски зборник књ. XXVIII, Насеља и порекло становништва књ. 39, изд. САНУ, Одељење друштвених наука (1965, Београд) 8°, 1—387.

Између осталог и о датом тумачењу топонима *Косово*, његовим првим поменима и досељавању становништва.

Резиме на француском.

243. Filipović Milenko, *Zvanica ili uzov, ustanova uzajamnog gošćenja* — значај узajамности у народном животу, *Radovi knj. XXVI, Odjeljenje istorijsko-filoloških nauka knj. 9, izd. Naučno društvo SR Bosne i Hercegovine* (1965, Sarajevo) 149—175.

Интересантно за проучавање лексике.

Резиме на енглеском.

244. Флашар М[ирон], Стоичко-новоплатонска теорија сазнања и један нејасни Његошев стих, *ЖА XVI* (1966) 271—277.

Његошев стих „сви свјетови без очих су мрачни“ (*Луча I*, 169) тумачи се као негативна формулација стоичко-платонског схватања да око, због своје светлосне и сунцолике природе, у чину гледања сарађује са светлошћу спољњег света, тј. да се гледање остварује сједињавањем микрокосмичке светлости затворене у око са микрокосмичком светлошћу небеских тела.

Резиме на немачком.

245. Флашар Мирон, Тага, Cadrus, Korente, Менте и Арион, *ФП I—IV* (1966) 135—138.

Расправљајући о овим именима код Његоша (Биљежница, Луча и Свободијада) аутор на крају закључује: „да низ имена која чине наслов овога рада треба, као рђаве транскрипције заменити именима Тага, Codrus, Lorente, Аменте и Орион“.

Резиме на енглеском.

246. Heubeck A[lfred], *Мус. wo-ro-ki-jo-pe-jo ka-ma*, *ЖА XV*, св. 2 (1966) 267—270.

Тумачење микенских термина.

Чланак на немачком.

247. Hraste Mate, *Аварија или хаварија?*, *Језик XIII*, br. 3 (1966, Zagreb) 73—75.

248. Hraste Mate, *Genovežanin, Đenovežanin ili Genovez?*, *Језик XII*, br. 1 (1964, Zagreb) 21—23.

249. Цвијић Олга, О неким речима у преводу Новог завета, ЈФ XXVI (1963—1964) 401—412.

Резиме на руском.

250. Šabanović dr Hazim, Krajište Isabega Ishakovića, Zbirni katarstarski popis iz 1455 godine, Monumenta Turcica historiam Slavorum meridionalium illustratia. Tomus secundus. Seria II Defteri knj. I, izd. Orijentalni institut u Sarajevu (1964, Sarajevo) 8°, I—LVI + 1—167.

Између осталог, дат је попис места — села која су припадала крајишту Иса-бега Ишаковића (од Скопља до Сарајева), речник термина, углавном турцизама, њихова етимологија и објашњење (стр. 118—146), регистар географских назива и фото-копије турских оригинала. Делимиче је дата па географска и језичка анализа турских докумената.

251. Šalabalić Radmila, Aineas = „Svetlan“, „Bistričanin“, ЖА XVI (1966) 213—222.

Етимологија Енејиног имена у вези са групом *Alvos* и *ai(s)-по- „светао, јасан, бистар“.

Резиме на француском.

252. Шаулић Аница, Петница или Петњица?, ЈФ XXVI (1963—1964) 463—496.

Резиме на руском.

253. Шаулић Аница, Петница или Петњица?, Ковчежић VI (1964) 239—240. „Облик *Петњица* требало [би] пренети и у научну литературу“.

254. Šipka Milan, Dvogled, dogled, dalekozor, Jezik XII, br. 2 (1964, Zagreb) 51—56.

255. Šipka Milan, Moskvić ili Moskvič?, Jezik XIII, br. 4 (1966, Zagreb) 126—127.

256. Šipka Milan, Nastavno gradivo ili nastavna građa?, Jezik XI, br. 5 (1964, Zagreb) 153—155.

257. Šipka Milan, Odlagati i odgadati, Jezik XIII, br. 2 (1965, Zagreb) 54—57. В. и бр. 230.

258. Šipka Milan, Pronalasci, izumi i otkrića, Jezik XII, br. 3 (1965, Zagreb) 89—92.

259. Škaljić Abdulah, Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku, izd. „Svjetlost“ (1965, Sarajevo) 8°, str. 662.

Са предговором аутора и овим његовим краћим чланцима: 1. Важност и значај проучавања турцизама. 2. Како су турцизми настали, ко их је ширио. 3. Став према турцизмима као позајмицама. 4. Класификација и подела турцизама. 5. Досадашњи рад на проучавању турцизама. Аутор се такође укратко осврнуо на начин грађења у вези са одређеним суфиксима и на систем замене страних турских гласова нашим. Турцизмима је дата турска и арапска етимологија. В и бр. 131.

260. Šojat Antun, Upotreba riječi zarez, Jezik XIII, br. 4 (1966, Zagreb) 118—119.

261. Stieber Zdzisław, Prasłow věža (veža) i znaczenie tego wyrazu, ЗбМСФЛ VII (1964) 45—47.

Етимолошко објашњење.

Резиме на српскохрватском.

IV Несловенски језици

262. Basotova Ljubinka, Michel Lejeune: Index inverse du grec mycénién, Paris 1964, pp. 116, 8°, ЖА XV, св. 2 (1966) 501—503.

Приказ на македонском.

263. Бернх Весна, Theodor Frings: Grundlegung einer Geschichte der deutschen Sprache... Halle 1957, 174 стр., 66 карата, ФП III—IV (1964) 303—305.

Приказ.

264. Бугарски Ранко, André Martinet: A Functional View of Language, Oxford University Press, 1962. стр. 160, ФП I—II (1965) 205—211.

Приказ књиге.

265. Vodušek Božo, The Repetition of Phonemic Characteristics in Radical Morphemes in Sets of Synonyms from Indo-european Languages. Linguistica VI (1964, Ljubljana) str. 3—36; VII (1965) str. 29—56.

266. Vojtechovski Helena, Uloga imena u Manovoj noveli „Smrt u Veneciji“. ОФФНС VIII (1964—1965) 275—281.

Показује да су имена личности у свим Мановим делима упадљиво конструисана... да су често сликовита и да... скоро увек нешто значе“.

Резиме на немачком.

267. Vratović V[ladimir], Der kleine Pauly. Lexikon der Antike. Auf der Grundlage von „Pauly's Realencyclopädie der klassischen Altertumswissenschaft“ unter Mitwirkung zahlreicher Fachgelehrter bearbeitet und herausgegeben von Konrat Ziegler und Walther Sontheimer. 1. Lief.: Aachen. — Aigina, str. 60. A. Druckemüller Verl., Stuttgart 1962, ЖА XIII—XIV (1964) 237—238.

Приказ.

У напомени аутор објашњава да је изашла и 2 свеска (Aigina — Amtstracht).

268. Gorinšek Miloš, Konjunktiv u novelama Stefana Cvajga, Zbornik radova knj. I, izd. Viša pedagoška škola u Zrenjaninu (1963, Zrenjanin) 43—58.

Резиме на немачком.

269. Gortan V[eljko], Izvorni latinski epigrami Đure Ferića u cavtatskom autografu, ЖА XV, св. 1 (1965) 163—176.

Поред осталог говори се о језику и метрици епиграма.

Резиме на француском.

270. Grad Anton, Encore une remarque sur le verbe voler = dérober. Linguistica VII (1965, Ljubljana) str. 77—83.

271. Grad Anton, Remarques sur le style indirect libre en ancien français. *Linguistica VII* (1965, Ljubljana) str. 3—27.

272. Grošelj Milan, Zum gotischen gen. pl. auf -ē. *Linguistica VI* (1964, Ljubljana) str. 85—86.

273. Deanović Mirko, Iz romantistike, *ЗБМСФЛ IX* (1966) 177—182.

Аутор скреће пажњу на низ нових радова из ове области, изашлих у иностранству.

274. Димитријевић др Наум, Један нови уџбеник енглеског језика, *English Language Services, Inc.: English This Way 1—12*, The Macmillan Company, New York, Настава и васпитање XIV, св. 9—10 (1965, Београд) 562—567.

Приказ, са позитивном оценом.

275. Drašković Vlada, Dr Pera Polovina, Udžbanici francuskog jezika kod Srba do 1914, sa bibliografijom jugoslovenskih udžbenika od 1914—1964, *Живи језици VII*, св. 3—4 (1965, Београд) 94—95.

Приказ.

276. Drašković Vlado, Infinitiv iza predloga *à* i *de* kao dopuna finitnom glagolu u francuskom jeziku, *Filološki fakultet Beogradskog univerziteta, Monografije I* (1966, Beograd) 8°, 1—266.

Са литературом и напоменама.

277. Драшкових Влодо, Разлике француског и српскохрватског глаголског вида, *Живи језици VII*, св. 3—4 (1965, Београд) 3—16.

278. Pievski P[etar] Hr., Anna Morpurgo, *Mycenaeae Graecitatis Lexikon, Romae in aedibus Athenaei* 1963, Centro di studi micenei, Università di Roma, *Incunabula Graeca Vol. III, XXX + 404*, голем 8°, цена 6000 л. и., *ЖА XV*, св. 1 (1965) 218—221.

Приказ на македонском.

279. Pievski P[etar] Hr., VI. Georgiev, *Introduzione alla storia delle lingue indeuropee, Incunabula Graeca, vol. IX, Centro di Studi Micenei, Università di Roma*. — Roma 1966, str. VII + 477, голем 8°, цена 10.000 л. ит., *ЖА XVI* (1966) 358—361. Критички приказ.

На македонском.

280. Pievski P[etar] Hr., G. Gallavotti — A. Sacconi, *Inscriptiones Pyliae ad Mycenaean aetatem pertinentes, Ed. dell' Ateneo, Roma* 1961, XVI + 204. (*Incunabula Graeca I, Mycenaeani sodalicii curis ed. fautorum impensis: Ministero d. Publ. Istruz., Ist. Finaz. Ital. Centrale, Ist. di Fil. Class. d. Università di Roma*), 2500 l. i., *ЖА XV*, св. 1 (1965) 215—218.

Приказ на македонском.

281. Pievski P[etar] Hr., John Chadwick — Lydia Baumbach, *The Mycenaean Greek Vocabulary, Sonderdruck aus Glotta, Bd. XLI* 1963, Heft 3/4, pp. 157—271, 8°, *ЖА XV*, св. 1 (1965) 221—224.

Приказ на македонском.

282. Ilievski P[etar] Hr., L. R. Palmer, *The Interpretation of the Mycenaean Texts*, Oxford, at the Clarendon Press, 1963, pp. XV + 488, 8°, Price 70 s., ЖА XV, св. 1 (1965) 230—235.

Приказ на македонском.

283. Ilievski P[etar] Hr., Luigia Achilea Stella. *La civiltà micenea nei documenti contemporanei*, Incunabula Graeca vol. VI, Roma, Edizioni dell'Ateneo, 1965. pp. XX + 311 + 3 мапи и 88 табли, голем октаво, цена 7.000 л. и., ЖА XV, св. 2 (1966) 477—481.

Приказана књига врши реконструкцију микенске цивилизације претежно на основу дешифрованог микенског језичког материјала.

Приказ на македонском.

284. Ilievski P[etar] Hr., M. Doria, *Avviamento allo studio del miceneo, Struttura, problemi e testi*, Roma, Edizioni dell'Ateneo, 1965, pp. 281, 8, цена 6000 л. и., ЖА XV, св. 2 (1966) 483—486.

Приказ на македонском.

285. Ilievski P[etar] Hr., S. I. Dadcig, *Введение в классическую филологию*, издат. Московского университета, 1965, стр. 525, 8°, цена 1 руб., ЖА XV, св. 2 (1966) 487—490.

Приказ на македонском.

286. Ilievski P[etar] Hr., S. Levin, *The Linear B Decipherment Controversy Reexamined*, State University of New York, 1964, pp. XVI + 255, 8°, цена 7,50 долари, ЖА XV, св. 2 (1966) 481—483.

Приказ на македонском.

287. Ilievski P[etar] Hr., *The Knossos Tablete (third edition), a Transliteration* by J. Chadwick and J. T. Killen, Institute of Classical Studies, Bulletin Supplement No. 15, London 1964, pp. VII + 218, голем 8°, price 30 s., ЖА XV, св. 1 (1965) 227—230.

Приказ на македонском.

288. Ilievski P[etar] Hr., *The Mycenae Tablets III*, edited by J. Chadwick, Transactions of the American Philosophical Society, N. S. 52, 7, Philadelphia 1963, pp. 76, 4°, ЖА XV, св. 1 (1965) 225—227.

Приказ на македонском.

289. Jakić Blanka, W. O. Droscher: *Pregled stanja njemačke lingvistike (Eine Übersicht über den Stand der deutschen Linguistik)*, SL 3 (1964) 144—149.

Приказ.

290. Kaleši dr Hasan: *Jedna arapska vakufnama iz Ohrida iz 1941 g., Prilozi za orijentalnu filologiju XII—XIII (1962—1963 Сарајево)* 15—45.

Са текстом вакуфнаме, за коју аутор наводи да је писана писмом „несхи“.
Резиме на енглеском.

291. Калешки др Хасан, Каталог оријенталних рукописа Гази Хусревић-бегове библиотеке у Сарајеву, Библиотекар XVII, св. 5—6 (1965, Београд) 455—459.

Опис.

292. Kahlo G[erhard], Oskisch-umbrische Lautverschiebungen, ЖА XVI (1966) 237—240.

293. Kalogjera Damir, Novi tip jezičkog priručnika, ФП I—IV (1966) 180—182.

Приказ књиге: "The Grammatical Structures of English and German" од Herbert L. Kufner-a, која је изашла у издању The University of Chicago Press, 1962.

294. Katičić R[adoslav], Vladimir Georgiev, Hethitisch und Etruskisch. Die hethitische Herkunft der etruskischen Sprache, Balkansko ezikoznanie V 1, Bugarska akademija nauka, Sofija 1962, 72 str., cijena 0,67 leva, ЖА XV, св. 1 (1965) 239—241.

Приказ.

295. Katičić R[adoslav], Dimitar Dečev, Charakteristik der thrakischen Sprache, Balkansko ezikoznanie, B'lgarska akademija na naukite, Otdelenie za ezikoznanie, literaturoznanie i izkustvoznanie, sv. II, Sofija 1960, 147—213, ЖА XIII—XIV (1964) 249.

Приказ.

296. Katičić R[adoslav], Giacomo Devoto, Origini indeuropee, „Origines“, Studi e materiali pubblicati a cura dell' Istituto Italiano di Preistoria e Protostoria. Sansoni, Firenze, 1962, str. XII, 521. L. 18.000, ЖА XIII—XIV (1966) 241—244.

297. Katičić R[adoslav], Zacharie Mayani, Les Etrusques commencent à parler, Paris, Arthaud 1961, 466 str. 8°, ЖА XV, св. 1 (1965) 243—244.

Приказ.

Књига представља покушај да се етрурски језик протумачи уз помоћ шинтарског.

298. Katičić R[adoslav], Ion I Russu, Limba traco-dacilor, Editura Academiei Republicii populare romine, 1959, str. 158, ЖА XIII—XIV (1964) 245—247.

Приказ.

299. Katičić R[adoslav], Hans Krahe, Die Sprache der Illyrier, Zweiter Teil: Carlo de Simone, Die messapischen Inschriften, Jürgen Untermann, Die messapischen Personennamen, Wiesbaden, Otto Harrassowitz 1964, 8°, VIII 362 str., s jednom tablom, ЖА XV, св. 2 (1966) 491—493.

Приказ.

300. Katičić R[adoslav], Henrik Barić, Istorija arbanaskog jezika, Naučno društvo NR Bosne i Hercegovine, Djela XII, Balkanološki institut knjiga I, Sarajevo 1959, str. 74, ЖА XIII—XIV (1964) 249—250.

Приказ.

301. Katičić R[adoslav], Oronzo Parlangeli, Studi Messapici, Memorie dell' Istituto Lombardo di scienze e lettere, Classe di lettere, scienze morali e storiche, Vol.

XXVI—I della Serie IV, Milano 1960, str. 473, table XIII, ЖА XIII—XIV (1964) 247—249.

Приказ.

302. Кољевић Никола, Јејтс према Елиоту: делимично упоређење, ЛМС 141, књ. 396, св. 1 (1965) 59—78.

Паралела између два стила песничке речи и песничког опредељења.

303. Kravar M[iroslav], Sintaksa tvorbe -tus fui u latinskom, ЖА XVI (1966) 223—232.

Аутор показује да образовање -tus fui, које у латинском вербалном систему има улогу претерита пасивног перфекта, у раздобљима праве латинштине остаје у рангу перифразе и не може се сматрати глаголским обликом. То ће образовање постати глаголски облик тек у веома касном, нарочито вулгарном латинитету.

Резиме на француском.

304. Lőrinczy Eva B., Priprema se novi mađarski dijalektološki rečnik, ЗБМСФЛ VIII (1965) 221—225.

Прилог.

305. Majnarić N[ikola], Djevojčina tužaljka (Ἀποκεικλιμένη), ЖА XV, св. 1 (1965) 3—11.

Послије увода дат је текст пјесме (из II в. старе ере), затим превод на српско-хрватски и коментар, који садржи језичку и метричку анализу.

Кратак резиме на немачкоме.

306. Majnarić N[ikola], Izuzetni slučajeви kod pomjeranja načina u Homera, ЖА XVI (1966) 43—56.

Аутор говори о хомерској consecutio modorum претресајући прво схватања старијих и новијих страних стручњака (B. Delbrück, Kühner - Gerth, Ph. Weber, Brugmann - Thumb, Schwyzer-Debrunner, J. Humbert), да би се затим детаљно задржао на хомерским примерима који се могу навести као потврда следећег става А. Мусића: "Ако се хоће да истакне, да субјекат главне реченице постигнуће своје намјере застално очекује, меће се иза споредног времена конјунктив..." (Рад ЈАЗУ, књ. 235, стр. 67 и д.).

Резиме на немачком.

307. Majnarić N[ikola], Klassische Philologie in kroatien seit dem Jahre 1853 bis heute, ЖА XVI (1966) 21—42.

Аутор приказује са много прецизних података развој класичне филологије у Хрватској од времена када је латински језик престао да буде званични језик (1847), односно од године када је (1853) Иван Маџун објавио прву грчку а Адолф Вебер прву латинску граматику на хрватском подручју. Поред Маџуновог и Веберовог приказан је рад целог низа филолога који су деловали и делују на филозофским факултетима у Загребу и Задру.

308. Maricki Ksenija, Democritea, ЖА XVI (1966) 343—346.

Одељак 1. и 2. говоре о насловима изгубљених језичких списа Демокритових.

Чланак на немачком.

309. Melvinger Zlatko, Od filološke ka lingvističkej usmerenosti nastave živih stranih jezika, Pedagoška stvarnost XI, sv. 10 (1965, Novi Sad) 659—664.

310. Mićović Dragutin, Jezička istraživanja govora Arbanasa kod Zadra, Dr Idriz Ajeti: „Istorijski razvitak gegijskog govora Arbanasa kod Zadra“, Balkanološki institut, Sarajevo, 1963, КњЈ св. 2 (1964) 84—85.

Приказ, повољан.

311. Mihailović Ljubomir, Upotreba glagola *can* i *may* u savremenom engleskom jeziku, Filološki fakultet Beogradskog univerziteta, Monografije VI (1966, Beograd) 8°, 1—200.

Резиме на енглеском.

312. Mihevc-Gabrovec Erika, L'emploi pléonastique du pronom possessif en grec, ЖА XIII—XIV (1964) 111—117.

О плеонастичкој употреби присвојне заменице у позноантичком, средњовековном и модерном гречитету као ефективна црта примитивног, фамилијарног и говорног језика.

313. Mihevc-Gabrovec Erika, Les changements de valeur dans les compléments circonstanciels de lieu du grec postclassique, ЖА XV, св. 2 (1966) 353—358.

314. Mrazović Pavica, Primorac Ružica, Pokušaj klasifikacije frazeoloških izraza nemačkog jezika, njihovi izvori i stilске funkcije, ГФФНС VIII (1964—1965) 283—303.

Са освртом на литературу о изучавању фразеолошких израза и лексичком, стилском и етимолошком анализом низа актуелних израза у немачком језику.

Резиме на немачком.

315. Mujezinović Mehmed, Natpisi iz XVII vijeka u nekoliko mjesta Bosne i Hercegovine, Prilozi za orijentalnu filologiju XII—XIII (1962—1963, Sarajevo) 175—209.

Резиме на немачком.

316. Mujezinović Mehmed, Natpisi na nadgrobnim spomenicima, Susi Čelebija i Neharija u Prizrenu, Prilozi za orijentalnu filologiju XII—XIII (1962—1963, Sarajevo) 265—268.

Са текстовима натписа писаних арабицом.

Резиме на немачком.

317. Muljačić Žarko, C. Tagliavini, Le origini delle lingue neolatine. Introduzione alla filologia romana. Quarta edizione. Casa editrice R. Patron, Bologna 1964. Linguistica VI (1964, Ljubljana) str. 95—100.

318. Muljačić Žarko, Rupprecht Rohr, Einführung in das Studium der Romanistik, Erich Schmidt Verlag, Berlin 1964. Linguistica VII (1965, Ljubljana) str. 91—94.

319. Muftić dr Teufik, O antonomiji u arapskoj leksici, Prilozi za orijentalnu filologiju XII—XIII 1962—1963 (1965, Sarajevo) 5—15.

Резиме на енглеском.

320 Nejgebauer Gordana, Glagolsko vreme The Present Perfekt Tense, Pedagoška stvarnost XI, sv. 10 (1965, Novi Sad) 674—678.

321. Pavlović M[ilivoj], Les croisements linguistiques à Malte, ЗБМСФЛ IX (1966) 140—141.

Прилог.

322. Penavin dr Olga, A kórógyi nyelvjaras igeto — rendszere, ГФФНС VIII (1964—1965) 325—354.

О систему глаголских основа у селу Корог.

Резиме на српскохрватском.

323. Penavin Olga, Varijante osnova glagola megu i jön u mađarskim dijalektima u Jugoslaviji, ЗБМСФЛ IX (1966) 141—143.

Прилог.

324. Penavin Olga, Dijalektološki atlas mađarskog jezika u Jugoslaviji, ЗБМСФЛ VII (1964) 121—125.

Рад на сакупљању дијалекатског материјала за атлас мађарског језика у Југославији у завршним је фазама. При сређивању материјала наилази се на карактеристичне особине језика, као што је случај са дуалом који је у мађарском књижевном језику изгубљен.

Резиме на мађарском.

325. Penavin dr Olga, Egy XVIII szaradi matricula hosszabb magyar szövegéről, ГФФНС IX (1966) 327—334.

О једном дужем мађарском тексту из једне црквене матрикуле XVIII века.

Резиме на српскохрватском.

326. Pervaz Draginja, Karl E. Zimmer, Affixal Negation in English and Other Languages: An Investigation of Restricted Productivity — Supplement to Word, volume 20, number 2 (August, 1964), monograph № 5, ЗБМСФЛ VIII (1965) 227—231.

Приказ.

327. Petruševski M[ihail] D., Aristotelis De arte poetica liber, recognovit brevis adnotatione critica instruxit Rudolphus Kassel. Oxonii typographeo Clarendoniano MСMLXV (pp. V—XIV, 1—79) 12°, ЖА XV, св. 2 (1966) 473—477.

Приказ издања, на македонском.

328. P[etruševski] M[ihail] D., L'alternance vocalique u : e du dialecte mycénien de Pylos, ЖА XV, св. 1 (1965) 148.

Аутор показује да алтернација u : e није само особина миценског дијалекта него да се та фонетска особеност може утврдити и у хеленској и прехеленској топонимији нарочито у Малој Азији. Позивајући се на par Purgos-Pergamon аутор износи претпоставку да ова вокалска алтернација потиче из једног прехеленског језика.

329. Petruševski M[ihail] D., Fiorella Imparti, Le leggi ittite, con prefazione di G. Pugliese Carratelli. Incunabula Graeca vol. VII, Centro di Studi Micenei, Univer-

sità di Roma. — Roma, Edizioni dell' Ateneo, 1964; стр. XVIII + 326, голем 8° (цена 6.000 ит. лири), ЖА XVI (1966) 364—367.

Критички приказ у коме се указује на користи које микенологоја може имати од оваквих издања хетитских текстова.

На македонском.

330. Половина др Пера, в. Драшковић Влада бр. 275.

331. Primorac Ružica, в Mrazović Pavica, Primorac Ružica, бр. 314.

332. Пудић Иван, Gjurmine albanologjike (Albanološka istraživanja), Научни часопис за албанологију Филозофског факултета у Приштини, Приштина 1962, Прил. XXXI, св. 1—2 (1965) 134.135.

Приказ.

333. Пудић Иван, Hans Eggers: Deutsche Sprachgeschichte I-Das Althochdeutsche... München 1963, ФП III—IV (1964, Београд) 298—299.

Приказ.

334. Radović Ognjan, Osnovi sintakse nemačkog jezika, izd. Zavod za izdavanje udžbenika Socijalističke Republike Srbije (1964, Београд) 1—340.

Универзитетски уџбеник.

335. Regula Moritz, Über den Satztyp: Il le voudrait qu'il ne pourrait pas. Linguistica VII (1965, Ljubljana) str. 61—63.

336. Regula Moritz, Zur Analyse der Fügung: ce fripon de valet. Linguistica VII (1965, Ljubljana) str. 57—59.

337. Savić Momčilo D., Le principali dell' aoristo serbocroato e del passato remoto italiano. Contributo a uno studio comparativo. Linguistica VII (1965, Ljubljana) str. 65—76.

338. Savić Momčilo D., Temporalni kondicional u italijanskom jeziku, Filološki fakultet Beogradskog univerziteta, Monografije VII (1966 Beograd) 8°, 1—288.

Са пописом анализираних текстова и библиографијом.

339. Skubic Mitja, Il preterito nel toscano parlato. Linguistica VII (1965, Ljubljana) str. 85—90.

340. Skubic Mitja, Norma v sodobni italijanščini. JiS X (1965) št. 2/3, str. 87—95.

341. Skubic Mitja, Pretérito simple y comperesto en el español hablado. Linguistica VI (1964, Ljubljana) str. 87—90.

342. Smerdel T[on], Tusculum — Lexicon griechischer und lateinischer Autoren des Altertums und des Mittelalters, novo dopunjeno izdanje, str. 544, München izd. E. Heimeran 1963. Cijena 25 DM., format 8°, ЖА XV, св. 1 (1965) 249—250.

Приказ, повољан, с извјесним критичким напоменама.

343. Stanič Nataša, Nicolaus Perottus: Rudimenta grammatices. Opus inkunabule, ki je hrani Slovenski šolski muzej. Kronika XIV (1966) št. 1, str. 61—67.

344. Stevanović B[ogdan] M., William Ritchie, The Authenticity of the Rhesus of Euripides. Cambridge, at the University Press, 1964, pp. X + 384, price 40 s., ЖА XV, св. 1 (1965) 248—249.

Приказ.

Поред осталих доказа о аутентичности Ричи је дао и језичку анализу ове драме.

345. Stevanović B[ogdan], L. P. Wilkinson, Golden Latin Artistry, Cambridge, at the University Press, 1963, p. XIV + 283 8°. — Price: 47. 6 d = \$ 9.00., ЖА XIII—XIV (1964) 251—252.

Приказ.

Књига има три дела (гласови, ритмови, структура).

346. Tekavčić Pavao, Un problema della fonematica italiana: La variazione S/T/S, Studia romanica et anglica zagabiensia 15—16 (1963, Zagreb) 99—114.

347. Filipović dr Rudolf, Deskriptivna gramatika engleskog jezika, I dio — svezak 3: Sintaksa III (rečenica), izd. Sveučilište u Zagrebu (1964, Zagreb) 8°, 1—71.

348. Fjalor i gjuhës shqipe. E punoi një komision e përbërë nga: K. Cipo [Kryetar], E. Cabej, M. Domi, A. Krajni, O. Myderrizi, изд. „Rilindja i Instituti i shkencave, Sekcioni i gjuhës e i letërsisë (1965, Prishtine) 8°, I—VIII + 1—648.

349. Hodek Nada, Skica za kontrastivnu analizu engleskog i srpskohrvatskog izgovora, Живи језици VII, св. 3—4 (1965, Београд) 63—73.

350. Čop Bojan, Zur hethitischen Schreibung und Lautung. Linguistica VI (1964, Ljubljana) str. 37—76.

351. Šabanović dr Hazim, Turski dokumenti Državnog arhiva u Dubrovniku, Prilozi za orijentalnu filologiju XII—XII (1962—1963, Сарајево) 121—149.

Са пописом докумената.

Резиме на немачком.

V Балканологија

352. Birnbaum Henrih, On Typology, Affinity and Balkan Linguistics 36МСФЛ IX (1966) 17—30.

353. Katičić R[adoslav], Illyr proprie dicti, в. бр. 173.

354. Katičić R[adoslav], Nochmals Illyrii proprie dicti, в. бр. 174.

355. Lučić J[osip], O migracijama ilirskog plemena Ardijejaca, в. бр. 1753.

356. Miklošić Franc, Albanische Forschungen. I. Die slavischen Elemente im Albanischen mit einer Einleitung, welche die Ausbreitung des albanischen Volksstammes, die Quellen unserer Kenntnisse der albanischen Sprache, die Laute derselben und die Versuche, diese Laute darzustellen, zum Gegenstande hat. Wien 1870. 38 str. 4°.

Anastatičen ponatis. Ljubljana, Cankarjeva založba — Trubarjev antikvariat. 1964

357. Pavlović Milivoj, Prilog lingvitičkoj geografiji ilirikuma, ЗбМСФЛ VIII (1965) 59—66.

Резиме на француском.

VI Старословенски језик

358. Алексић Радомир, Одабрани старословенски текстови. Са речником. Треће издање, изд. „Научна књига“ (1966, Београд) 8°, 1—10+91.

359. Vaillant André, Le vieux slave occidental, ЗбМСФЛ IX (1966) 7—9.

Аутор констатује да је осим бугарске и македонске постојала и западна верзија старословенскога, која је обухватила осим чешко-моравске и области словеначку и хрватску. Осим Кијевског мисала и Хомилије папе Гргура Великог, Јеванђеље Никодимово послужило је аутору као потврда за поменуту тезу. Чланак садржи делимичну језичку анализу Јеванђеља.

Резиме на српскохрватском.

360. Вангели Вера, Од литературата за Климент Охридски, в. бр. 399.

361. Грицкат Ирена, Климент Охридски: Похвала Ћирилу, в. бр. 371.

362. Грицкат Ирена, Похвално слово Ћирилу и Методију; Канон Ћирилу и Методију, в. бр. 371.

363. Ђорђевић Петар, Реч-две о Црнорицу Храбру, ЗбМСФЛ (1965) 45—47.

Резиме на француском.

364. Zagiba Franz, Der historische Umkreis der Kiever Sakramentarfragmente, Slovo 14 (1964, Zagreb) 59—77.

Резиме на хрватско-српском.

365. Илиевски Петар, Два слова на Климент Охридски и едно на Јован Егзарх во еден ракописен зборник од XV век, в. бр. 372.

366. Илиевски Петар Хр., Грчко-словенска културна симбиоза во Македонија, в. бр. 399.

367. Jelitte Herbert, Probleme und Aufgaben einer strukturalistischen Darstellung der altkirchenslavischen Deklination, Slovo 15—16 (1965, Zagreb) 298—347.

Резиме на хрватско-српском.

368. Каваев Филип, Климент Охридски — учител, просветител, педагог и општествен деец, в. бр. 370.

369. Каровски Лазо, Животот, делото и значењето на Климент Охридски, в. бр. 370.

370. „Климент Охридски“, изд. библиотека „Климент Охридски“ (1966, Битола) 8°, 1—116.

Са овим садржајем: *Каровски Лазо*, Животот, делото и значењето на Климент Охридски; *Каваев Филип*, Климент Охридски — учител, просветител, педагог и општествен деец; *Косијов Владо*, Климент Охридски и неговот стил; *Малески Кли-*

менѝ и Каваев Филип, Првите словенски училишта во Македонија; *Малески Климент*, Најстарата литература на Климент Охридски.

Са предговором редакцијског одбора.

371. Климент Охридски, Константин Преславски и непознати писци, Ђирило и Методије, Житија, Службе, Канони, Похвале, Изд. Српска књижевна задруга (1964, Београд) 8° 1—24.

Са овим садржајем: Непознати писци: Житије Ђирилово (превела Олга Недељковић); Климент Охридски: Похвала Ђирилу (превела Ирина Грицкат); Непознати писац: Житије Методијево (превела Олга Недељковић); Константин Преславски: Служба Методију (превео Ђорђе Трифуновић); непознати писац: Похвално слово Ђирилу и Методију; Канон Ђирилу и Методију (превела Ирина Грицкат).

Публикација садржи увод „Солуњска браћа“ и поговор Ђорђа Трифуновића, као и чланак Милорада Панића Сурепа: „Дар већи и скуповенији од сваког злата и камења драгог и богатства пролазног“. Дате су напомене и литература.

372. Књига за Климент Охридски, у редакцији Блаже Конеског, др Харалампиија Поленаковића, др Александра Спасова, др Раде Угриноџе, изд. „Кочо Рацин“ (1966, Скопје) 8°, 1—20.

Са нешто текстова, напоменама и поред осталог и овим чланцима: *Харалампиие Поленаковиќ*, Климент Охридски. Живот и дејност; *Блаже Конески*, Охридската книжевна школа; *Петар Илчевски*, Два слова на Климент Охридски и едно на Јован Егзарх во еден ракописен зборник од XV век; *Блаже Конески*, Словата на Јоана Егзарха. В. и бр. 382.

373. Конески Блаже, Климент Охридски, С XVI, 7 (1966) 579—589.

Бборува за културната дејност и значајот на Климент Охридски.

Статијата е печатена и во списанието Литературен збор XIII, 5 (1966) 1—8, и во Културен живот XI, 7 (1966) 5—10.

374. Конески Блаже, Охридска књижевна школа, в. бр. 399.

375. Конески Блаже, Охридска књижевна школа, в. бр. 372.

376. Конески Блаже, Словата на Јоана Егзарха, в. бр. 372.

377. Костов Владо, Климент Охридски и неговиот стил, в. бр. 370.

378. Kurz Jos[ef], A. I. Gorškov, Старославјански јазик, Государственное издательство „Высшая школа“, Moskva 1963, 295 str., Slovo 15—16 (1965, Zagreb) 348—351.

Приказ.

379. Малески Климент, Најстарата литература на Климент Охридски, в. бр. 370.

380. Малески Климент и Каваев Филип, Првите словенски училишта во Македонија, в. бр. 370.

381. Mareš F. V., Azbučna báseň z rukopisu Státní veřejné knihovny Saltykova-Ščedrina v Lenínradě (Sign. Q I 1202), Slovo 14 (1964, Zagreb) 5—24.

Текст црквенословенске азбучне молитве сачувао се у рукопису Q I 1202 у бољем облику него у Погодинском псалтиру, који је објавио А. И. Соболевски. Можда су управо они стихови били извор називима славенских слова у вријеме Ћирила и Методија.

Резиме на руском језику.

382. Маријковић Радмила, Книга за Климент Охридски. Редакциони одбор: Блаже Конески, др Харалампие Поленаковић, др Александар Спасов, др Рада Угринова. Кочо Рацин, Скопје 1966, 206 страна, Прил. XXXII, 3—4 (1966) 290—296.

Приказ. В. и бр. 372.

383. Маријковић Радмила, Словенска писменост — 1050 - годишњиња на Климент Охридски. Редакциони одбор: Петар Илијевски, Димчо Коцо, Гоце Митески, Владимир Мошин и Рада Угринова. Народен музеј, Охрид 1966, стр. 151, са фотографијама и сликама у боји, Прил. XXXII, св. 3—4 (1966) 292—296.

Приказ.

384. Минчев Никола, Големото Климентово дело, КЖ XI, 7 (1966) 1—5.

По повод илјадапедесетгодишнината од смртта на К. Охридски, авторот зборува за делото и значајот на овој голем македонски просветител.

385. Мошин Владимир, Акад. Иван Гошев, старобългарски глаголически и кирилски надписи од IX и X век. Българска академия на науките. Археологически институт. Секция за славянска епиграфика. София, 1961. Изд. на Българската академия на науките. 4^о, 196 стр. МЈ XVI (1965) 203—205.

Приказ.

386. Мошин Владимир, Најстарата кирилска епиграфика, в. бр. 399.

387. Nedeljković Olga, Акенти или neume u Kijeвskim listićima?, Slovo 14 (1964, Zagreb) 25—51.

Резиме на француском.

388. Недељковић Олга, Житије Методијево, в. бр. 371.

389. Недељковић Олга, Житије Ћирилово, в. бр. 371.

390. Nedeljković Olga, Još jednom o hronološkom primatu glagoljice, Slovo 15—16 (1965, Zagreb) 19—58.

Резиме на француском.

391. Панић-Суреп Милорад, Дар већи и скуповенији од сваког злата и камена драгог и богатства пролазног, в. бр. 371.

392. Паноска Ружа, Прослава на 1050-годишнината од смртта на Климент Охридски, ЛЗБ XIII, 5 (1966) 31—31.

Хроника.

393. Petrović Ivanka, Viktor A. Istrin, 1100 лет славянской азбуки, Изда-
тельство Академии наук СССР, Moskva 1963, str. 179, Slovo 15—16 (1965, Zagreb)
357—361.

Приказ.

394. Pogačnik Jože, II. brižinski spomenik kot literarnozgodovinski problem,
Slovo 14 (1964, Zagreb) 78—100.

Резиме на њемачком.

395. Поленаковиќ Харалампие, Климентовата традиција во књижевност,
в. бр. 399.

396. Поленаковиќ Харалампие, Климент Охридски. Живот и дејност,
в. бр. 372.

397. Поленаковиќ Харалампие, Климент Охридски (живот и дело), ЛЗБ
XIII, 4 (1966) 1—14.

398. Поленаковиќ Харалампие, Прилог кон кирилometодревската библио-
графија, ЛЗБ XI, 5 (1964) 28—31.

Библиографија.

399. Словенска писменост, 1050 годишнина на Климент Охридски,
изд. Народен музеј, Охрид (1966, Скопје) 4°, 1—151.

Са предговором организационог комитета Одбора за прославу 1050-годишњице
смрти Климента Охридског на македонском, руском и француском језику. Садржи,
између осталих, и ове редове: *Вј. Штјефаниќ*, Првобитното словенско писмо и нај-
стара глаголска епиграфика; *Владимир Мошин*, Најстарата кирилска епиграфика;
Петар Хр. Илиевски, Грчко-словенска културна симбиоза во Македонија; *Блаже*
Конески, Охридска книжевна школа; *Рада Угринова-Скаловска*, Споменици на старо-
македонската писменост; *Харалампие Поленаковиќ*, Климентовата традиција во кни-
жевност; *Вера Вангели*, Од литературата за Климент Охридски.

Са резимеом сваког чланка на француском.

400. Сталев Георги, Климент Охридски (835—916), КЖ XI, 1 (1966) 1—4.

По повод 1050 годишнината од смртта на К. Охридски, авторот зборува за
Охридскиот Универзитет на Климента како и за неговиот значај за современиот
македонски културен развој.

Во продолжение од статијата објавено е и „Пофално слово на Кирил“ од Кли-
мент Охридски.

401. Stipčević Biljana, Marčanska varijanta „Skazanja o sloveseh“ Črnorisca
Hrabra, Slovo 14 (1964, Zagreb) 52—58.

С четири репродукције.

Резиме на француском.

402. Strčić Petar, Kliment Ohridski. Uz 1050 godišnjicu smrti općeslavenskog
prosvjetitelja, RR XV, br. 8—9 (1966) 802—817.

403. Трифуновић Ђорђе, Константин Преславски: Служба Методију, в. бр. 371.

404. Трифуновић Ђорђе, Тројство композиције Климентових беседа (поводом 1050-годишњице смрти Климента Охридског), КњЈ св. 3 (1966) 227—232.

Климентове беседе посвећене су одређеним годишњим празницима. Тројни распоред грађе не представља увод, разраду и закључак, већ се „о деловима беседе може говорити као о ставовима који у себи носе лирску или епску грађу“.

405. Угринова-Скаловска Рада, Од творбите на Климент Охридски, ЛЗБ XIII, 4 (1966) 14—17.

Избор и превод на некои текстови од творбите на Климент Охридски.

406. Угринова-Скаловска Рада, Споменици на старомакедонската писменост, в. бр. 399.

407. Hamn Josip, Anhortatio ad poenitentiam, Rad JA 344 (1966) 37—62.
О II фризијском одломку (анализа, текст и осврт).

408. Hercigonja E[duard], Olexa Horbatsch, Die vier Ausgaben der kirchenslavischen Grammatik von M. Smotřickýj, Frankfurter Abhandlungen zur Slavistik, Band 7. Otto Harrassowitz, Wiesbaden 1964, str. 1—65, Slovo 14 (1964, Zagreb) 154—160.

Приказ.

409. Цукески Александар, Две значајни книги во врска со дејноста на Климент Охридски, ЛЗБ XIII, 4 (1966) 30—32.

Приказ.

410. Штефаниќ Вј., Првобитното словенско писмо и најстара глаголска епиграфика, в. бр. 399.

VII Српскохрватски језик

а) Фонетика (експериментална, физиолошка, фонологија)

411. Anić Vladimir, Uz neka pitanja našega književnog izgovora, Jezik XIII, br. 3 (1966, Zagreb) 75—83.

Изговор гласова *ч*, *ћ*, звучног сугласника на крају ријечи, футура и удвојених сугласника.

412. Browne E. Wayles, в. Mc Cowley D. James i Browne E. Wayles, бр. 416.

413. Ivić Pavle, в. Lehiste Ilse i Ivić Pavle, бр. 415.

414. Јерковић Јован, Гласовна структура једносложне речи у српскохрватском књижевном језику, Прилози проучавању језика 1 (1965, Нови Сад) 31—73.

415. Lehiste Ilse i Ivić Pavle, Prilozi ispitivanju fonetske i fonološke prirode akcenata u savremenom srpskohrvatskom jeziku, ЗММСФЈ VIII (1965) 75—117.

Износе се даљи резултати акустичких испитивања већ описани у првом делу, у Зборнику за филологију и лингвистику VI, 33—73. Показане су особине српско-хрватских акцената у изговору 12 субјеката и један прилог реченичне интонације. Проучавање ће се касије наставити и изнети у новим прилозима.

Приложено је 11 илустрација.

Резиме на енглеском.

416. Mc Cowley D. James i Browne E. Wayles, Srpskohrvatski akcentat, ЗБМСФЛ VIII (1965) 147—151.

У науци су усвојени нови начини бележења наша четири акцента и то Јакобсоново бележење (бр'ат, брата, гр'ад, гр'ада, к'ога, р'ука) и бележење са тзв. „двоструким знаком“ (бр'ат, бр'ата, гр'ад, гр'ада, н'ог'а, р'у'к'а). Аутор предлаже трећи начин код кога „у третирану са двоструким обележавањем узлазног акцента присутност првог акценатског знака увек може бити предсказана на основу другог“ ног'а, р'у'к'а. За силазне акценте оставља једно од ранијих решења.

Резиме на енглеском.

417. Marković dr Svetozar, Fonetika savremenog srpskohrvatskog jezika (i pregled dijalekata srpskohrvatskog jezika) izd. Univerzitet u Sarajevu (1966, Sarajevo) 8^c, 1—116.

418. Младеновић А[лександар], Поводом чланка „Једно фонетско питање“, ЗБМСФЛ IX (1966) 148—150.

Прилог. В. и бр. 422.

419. Младеновић А[лександар], Самогласно *љ*, *њ* и *м* у српскохрватском књижевном језику, ЗБМСФЛ VII (1964) 157.

Кратак прилог.

420. Павловић М[иливој], La valeur et les processus des phonèmes v—w en serbocroate, ЗБМСФЛ IX (1966) 137—140.

Прилог.

421. Пецо А[сим], Два фонетска лика једне посуђенице, НЈ н. с. XIV, св. 4—5 (1965) 274—283.

О речи *комад*, о „дистрибуцији ових фонетских варијанти (*комад-комаџ*) на подручју нашега језика“ и о пореклу „овога фонетског дуализма“.

422. Песо А[sim], Jedno fonetsko pitanje, ЗБМСФЛ IX (1966) 144—147.

Третира питање слоготворности сугласника, подстакнут чланком А. Младеновића „Самогласно *љ*, *њ* и *м* у српскохрватском књижевном језику“ из Зборника за филологију и лингвистику VII.

Прилог. В. и бр. 418.

423. Пецо Асим, Страни утицаји на фонетику српскохрватског језика, АФФ 6 (1966) 321—330.

О утицају језика народа са којима се граничи територија српскохрватског језика на формирање српхр. вокализма и консонантизма.

Резиме на француском.

424. Popović dr Milko, Tematska fonetika, 3. svezak, četvrto izdanje, izd. autor (1964, Zagreb) 8°, 1—31.

425. Finka Božidar, Jedna uporedba dijalekatskog izgovora s književnim jezikom — akcenatsko-ekspiratorna rečenična linija u jednom čakavskom govoru i u književnom hrvatskosrpskom jeziku, Radovi knj. XXVI, Odjeljenje istorijsko-filoloških nauka knj. 9, izd. Naučno društvo SR Bosne i Hercegovine (1965, Sarajevo) 141—147.

Са анализом реченичког акцента у чаковском говору и поређењем са резултатима сличне анализе код других аутора (Т. Маретића, Милетића, П. Ивића и И. Лехиста).

Резиме на француском.

426. Finka Božidar, Utvrđivanje kvantitativnih odnosa u hrvatskosrpskom jeziku, Jezik XII, br. 3 i 4 (1965, Zagreb) 86—89 i 111—117.

Упоредјујући резултате акценатских испитивања до којих су дошли Маретић, односно Ивић и Лехисте, аутор закључује да квантитативне односе у хрватско-српском језику треба ревидирати.

427. Škarić Ivo, Glasovi hrvatskosrpskog jezika u fizio (psihološko)-akustičkoj i akustičkoj analizi (svršetak), Jezik XI, br. 3 (1964, Zagreb) 79—84.

Први дио објављен у Језику XI, 2 (1963), 45—53.

428. Шмаус А [лоис], Лаза Костић — магичар звука, ЛМС 141, књ. 395, св. 2 (1965) 108—122.

О звуку као фоенијском елементу у језику поезије Л. Костића.

б) Граматика и граматичка питања

429. Alerić Danijel, О enklitikama *nju* i *nje*, Jezik XII, br. 2 (1964, Zagreb) 47—51.

430. Anić Vladimir, О акценту lokativa u nekim frazeološkim izrazima, Jezik XIII, br. 5 (1966, Zagreb) 156—157.

431. Anić Vladimir, О акценту trosložnih imenica ženskoga roda, Jezik XIV, br. 1 (1966, Zagreb) 1—6.

432. Babić Stjepan, Jednostavna pravila za pisanje zarez, Jezik XII, br. 2 (1964, Zagreb) 42—46.

433. Babić Stjepan, Kakva je razlika između *je li?* i *da li?*, Jezik XII, br. 2 (1964, Zagreb) 57.

434. Babić Stjepan, Lingvistika i logika Ivana Brabeca, Jezik XII, br. 5 (1965, Zagreb) 151—158.

Одговор на чланац Ивана Брабеца. В. и бр. 441.

435. Babić Stjepan, О погрешној употреби приједлога *nad* i *kad*, Jezik XIV, br. 2 (1966, Zagreb) 59—61.

436. Babić Stjepan, Pridjevi od imenice *nafta*, Jezik XI, br. 5 (1964, Zagreb) 157—159.

437. Babić Stjepan, Smije li se upotrebljavati zamjenički *si?*, Jezik XII, br. 4 (1965, Zagreb) 118—119.

438. Babić Stjepan, Sufiksalna tvorba pridjeva u suvremenom hrvatskom ili srpskom književnom jeziku, Rad JA 344 (1966) 63—256.

I. Литература; II. Скраћенице и знакови; III. Опћи дио; IV. Суфикси појединачно; V. Суфикси абecedним редом; VI. Бројчани подаци; VII. Казало; VIII. Садржај.

439. Б[ошковић] Р[адосав], Око суфикса *икаст* (*ичаст*), НЈ н. с. XIV, 2—3 (1964) 156—158.

Аутор расправља о пореклу и значењу овог суфикса (и његове варијанте) уз давање материјала из бугарског, српскохрватског и словеначког језика као доказ свога мишљења да је суфикс „састављен од два деминутивна суфикса: *икъ + astъ*“ и „да су ти придеви у нашем језику често деминутиви.“

440. Б[ошковић] Р[адосав], Око суфикса *иса*, НЈ н. с. XV., св. 1—2 (1966) 58—61.

О пореклу и значењу суфикса-*иса* уз констатацију „да за тројако порекло прасловенског *-иса* говоре и акценатске прилике код именица на *-ица* у српскохрватском језику.“

441. Brabec Ivan, Enklitika — šta je to?, Jezik XII, br. 5 (1965, Zagreb) 143—151. В. и бр. 434.

442. Bukić Fadil, Dopune pravilima o pisanju suglasnika *j*, Jezik XIII, br. 3 (1966, Zagreb) 95—96.

443. Vukičević Siniša, O našim primorskim geografskim imenima, Jezik XII, br. 4 (1965, Zagreb) 121—123.

О прилагођавању правописним правилима.

444. Гортан-Премк Даринка, Падежне и предлошко-падежне узрочне конструкције код Вука, ЈФ XXVI (1963—1964) 437—457.

Резиме на француском.

445. Грицкат И[рена], Наслови — посебна категорија писане речи, НЈ н. с. XV, св. 1—2 (1966) 77—95.

Разматрају се сличности и разлике између наслова у најширем смислу речи, ономастика и апелатива. Наслови у ужем смислу речи могу бити компоновани различито, именички или неименички, синтагматски, реченички; начини њиховог уобличавања дају податке о релативној самосталности појединих речи, њихових падежа, предлошко-падежних конструкција и сл. У последњем одељку показана је еволуција стилизовања наслова у српском и касније српскохрватском новинарству.

446. Grošelj Milan, Grška paralela k shrv. aoristu, ФП III—IV (1964) 185—186.

Аутор закључује да српскохрватски аорист, као и старогрчки, између осталог служи да истакне главне моменте једне серије догађаја.

Чланак је на словеначком језику; резиме на француском.

447. Гудков Владимир, Додатак правилима слагања предиката са више субјеката, *КњЈ* св. 4 (1965) 60—61.

Аутор запажа да у извесним случајевима и субјекти које чине именице женског рода могу имати предикат у облику мушког рода.

448. Gudkov Vladimir, Duga i kratka množina kao diferencijalni semantički znak, *Jezik XII*, br. 1 (1964, Zagreb) 6—11.

449. Derossi Zlata, Odnos između atributnih rečenica i imenice u glavnoj rečenici, *Jezik XIV*, br. 1 (1966, Zagreb) 7—15.

450. Дешић Милорад, Неке особине акценатских цјелина, *КњЈ* св. 4 (1966) 353—357.

Разматрање случајева непреношења акцената на проклитику ако је у питању наглашавање, истицање значења појединих именица (у књижевном језику) и указивање на померање акцената у оквиру једне речи ако је иза ње енклитика (у неким говорима).

451. Димитријевић др Радмило, О стилу и језику наших ученика, *КњЈ* св. 2 (1964) 73—78, св. 3 (1964) 99—102, св. 1 (1965) 53—56, св. 2 (1965) 36—38, св. 3 (1965) 73—76, св. 4 (1965) 40—43, св. 1 (1966) 40—43, св. 3 (1966) 269—272, св. 4 (1966) 358—361.

У низу прилога указује на најчешће грешке: на погрешну употребу појединих речи и синтагми, о осиромашењу израза, о неким стилским грешкама, посебно о плеоназму и таутологији, о неправилној употреби страних речи и израза.

452. Дмитриев П[етар] А., Из заметок по синтаксису сербохрватског језика, *ЗбМСФЈ VIII* (1965) 125—131.

Реч је о врсти подређених реченица које се везују за главну заменицом *што*. У њима се износи суд о ономе што је речено у главној реченици, напомене, коментар. Употребљавају се у научној и публицистичкој литератури.

Резиме на српскохрватском.

453. Dmitriev Petar A., Сложно предложење с поясняемым словом в составе постпозитивного определительного придаточного в современном сербохрватском языке, *Radovi knj. XXIV, Odjeljenje istorijsko-filoloških nauka knj. 8, izd. Naučno društvo SR Bosne i Hercegovine* (1964, Sarajevo) 77—94.

Аутор разматра три типа реченица: а) конструкцију у којој се реч у главној реченици и реч у споредној реченици која о њу прву одређује, по обиму појма не подударују; б) конструкцију у којој се речи обе реченице појмовно подударују и в) и конструкцију у којој појам на који се односи зависна реченица није директно обележен у главној реченици.

Резиме на српскохрватском.

454. Драшковић Владо, Разлике француског и српскохрватског глаголског вида, в. бр. 277.

455. Ivić Milka, Tipovi imeničkog roda u srpskohrvatskom književnom jeziku, ЗБМСФЛ IX (1966) 41—47.

456. Језичке поуке, НЈ н. с. XIV, св. 1 (1964) 66—72, св. 2—3 (1964) 189—193, св. 4—5 (1965) 300—307; НЈ н. с. XV, св. 1—2 (1966) 118—120, св. 3—4 (1966) 221—255.

У овој рубрици уредништво НЈ исправља неправилности у употреби речи, облика и реченица на примерима наше савремене штампе и књижевности. У књ. XIV аутори поука су: Јеремић Драгољуб, Павловић Миливој, Пецо Асим и Стевановић Михаило; у књ. XV аутори поука су: Пешикан Митар, Станојчић Жигојин и Уредништво НЈ као целина.

457. Јећменика Андрија, О Lalićevoj kongruenciji uz imenice na -a које означавају мушка лица, КњЈ св. 3 (1966) 304—310.

Анализа дела Михаила Лалића показује да се и у једнини и у множини јавља формална и семантичка конгруенција: у једнини формална „уз именице које означавају негативну субјективну карактеристику мушке особе“, а семантичка „уз именице које значе занимање или назив по некој сталној и уочљивој особини првенствено мушких лица“; у множини формална „уз именице које у једнини имају исти тип конгруенције, и уз именице које још нису пренеле из једнине у множину маскулинску конгруенцију“, а семантичка „уз именице са заједничким наставком -ија“.

458. Јанке Лјудевит, Glagolski aspekt u tvorbi i u rečenici, Jezik XII, br. 3 (1965, Zagreb) 65—72.

459. Ковачевић Слободан, O nekim nepotrebnim riječima i izrazima, Jezik XIV, br. 1 (1966, Zagreb) 18—22.

460. Матић С[ветозар], Дају-даду, Зборник МС за књиж. и јез. књ. XII, св. 2 (1964, Нови Сад) 300—301.

Аутор сматра неоправданим увођење облика *дају* као равноправног са *даду* који сматра једино граматички исправним.

461. Матић С[ветозар], Ћерка, Зборник МС за књиж. и јез. књ. XIII, св. 2 (1965, Нови Сад) 374.

Аутор указује на све чешћу употребу речи *кћерка* уместо *ћерка* на српској језичкој територији; Правопис (омашком) није унео *ћерка* него само *кћерка*. Хрвати кажу само *кћерка*, а Срби *ћерка*, то су дублети. Аутор се залаже за једино правилну употребу у Срба речи *ћерка*.

462. Мелвингер Јасна, О неким синтаксичким особеностима у поезији Владислава Петковића — Диса, ЗБМСФЛ VII (1964) 109—119.

Резиме на француском.

463. Менас Антика, Povezanost glagolskog vida i vremenskih konstrukcija u ruskom i hrvatskosrpskom jeziku, в. бр. 103.

464. Миајловић Велимир, Sufiks -ište u toponimiji Jugoslavije, Прилози проучавању језика 1 (1965, Нови Сад) 117—155.

465. Миајловић Зарије, Present (Relativna značenja), Pedagoška stvarnost XI, sv. 6 (1965, Novi Sad) 374—379.

466. Младеновић Александар, О неким питањима описне граматике нашег савременог књижевног језика, КњЈ св. 2 (1966) 161—165.

Аутор сматра да палатализација сугласника к, г, х и јотовања не треба у савременом језику објашњавати као фонетску већ као морфолошку појаву.

467. Моловић Јордан, О глаголу „требати“, КњЈ св. 4 (1966) 362—363.

Случајеви употребе глагола „требати“ у личног глаголском облику.

468. Моловић Јордан, О презенту глагола „ткати“, КњЈ св. 4 (1966) 364.

Аутор сматра неправилним облике ткем, ткеш итд.; предлаже, поред ткам, ткаш итд., чем, чеш, че, чемо, чете, тку (не чу).

469. Mulić Malik, Da zaista ne bude zbrke oko enklitike, Jezik XII, br. 1 (1964, Zagreb) 23—27.

Осврт на чланак Николе Рончевића. В. и бр. 483.

470. Naylor Kenneth E., A Comparison of the Nominal Declension of the Čakavian Dialects, Literary Serbo-Croatian, and Russian, ЗбМСФЛ IX (1966) 67—72.

Аутор врши поређење система деκлинације у чакавском, српскохрватском књижевном и руском језику, испитујући и акценатске алтернације.

Резиме на српскохрватском.

471. Павићевић Илија, О једном случају падежне неконгруенције, НЈ н. с. XV, св. 5 (1966) 295—301.

О случајевима типа падежне конгруенције, односно неконгруенције: у руднику Трепчи / у руднику Трепча, „тј. падежно неслагање имена општег појма и његове одреднице.“

472. Pavleš Božidar, О vezniku *nakon što* i *prijedlogu nakon*, Jezik XIII, br. 4 (1966, Zagreb) 104—106.

473. Pavleš Božidar, Slovo *d* — zar još uvijek nepotrebno?, Jezik XII, br. 3 (1965, Zagreb) 95—96.

474. Павловић М[иливој], Посесивни генитив и присвојни придев, НЈ н. с. XIV, св. 4—5 (1965) 235—238.

О посесивним синтагмама типа: *јеменска владина делегација, алжирска владина делегација* и сл. које „замењују посесивну конструкцију типа *делегација јеменске владе*“ и сл.

475. Пецо А[сим], Двојаки облици једног изведеног придјева, НЈ н. с. XIV св. 1 (1964) 49—54.

Уз аргументоване доказе из речника, дела из литературе и народног говора аутор доказује паралелност употребе придева *сребрн* и *сребрен* закључујући: „Као што видимо, изнесени материјал о употреби придјева *сребрен* — у народним говорима и у дјелима наших писаца — јасно упућује на следећи закључак: у савременом српскохрватском језику напореда живе двојаки облици придјева изведеног од именице *сребро*: и *сребрн* и *сребрен*. Оно што вриједи за придјев, вриједи и за друге изведене ријечи од основе *-сребр-*.“

476. Пецо Асим, Још о употреби израза: ради се о — у књижевном језику, КњЈ св. 4 (1965) 75—79.

На основу врло широке употребе израза *ради се о* са допуном у локативу, поменути израз не треба сматрати некњижевним.

477. Пенпикан Митар, Вуков и Даничићев систем глаголског акцента и његове новије модификације, ЈФ XXVI (1963—1964) 247—292.

Резиме на руском.

478. Поповић Љубомир, Падежна синонимика у језику Вука Стеф. Караџића, НЈ н. с. XIV, св. 2—3 (1964) 73—129.

У уводу падежни синоними су подељени на падежне синтагме потпуне и падежне синтагме непотпуне синонимности: „Прву групу чине падежне синтагме различите конструкције које на истоветан начин описују исти реални садржај. Ови синоними се, дакле, разликују по конструкцији, а значење им је једнако (нпр. бојати се некога: бојати се од некога)“ (стр. 73). „Падежне синтагме непотпуне синонимности јесу падежне синтагме различите конструкције којима се описује исти реални садржај доживљен на неподударне, али сличне начине“ (стр. 74) (нпр. прећи реку: прећи преко реке). Затим су проучени падежни синоними који се срећу у Вуковом оригиналном језику.

Овај рад је ауторова магистарска теза, објављена у скраћеном, односно за штампу прилагођеном облику.

479. Поповић Љубомир, Предлошки изрази у савременом српскохрватском језику, НЈ н. с. XV, св. 3—4 (1966) 195—220.

Чланак је посвећен и изразима као што су: *помоћу, у погледу, с обзиром на; сагласно, упоредо са; благодарећи, изузев и сл.*, који се све више јављају и устаљују у предлошкој функцији. У чланку су прво дата мерила за утврђивање предлошких израза, а затим је велики број оваквих израза набројан, класификован и илустрован примерима из стручне литературе; после тога су обрађене функционалне особености ових израза.

480. Putanec Valentin, Neki noviji hiperjekavizmi, Jezik XI, br. 3 (1964, Zagreb) 75—79.

481. Radivojević Pavle, O rekaciji imenice „prednost“, Jezik XIV, br. 1 (1966, Zagreb) 29—30.

482. Radivojević Pavle, Povodom gramatičkih analiza pesme „Putnik na uranku“, Jezik XIII, br. 4 (1966, Zagreb) 119—122.

483. Rončević Nikola, Da ne bude zbrke oko rasprava o namještanju enklitike, Jezik XI, br. 4 (1964, Zagreb) 127—128.

Осврт на чланак Стјепана Бабића „Енклитика између имена и презимена“, Jezik XI, br. 2 (1963) 63—64. В. и бр. 469.

484. Rončević Nikola, Zbrke i ostaloga još nije nestalo, Jezik XIV, br. 2 (1966, Zagreb) 61—64.

485. Rončević N[ikola], Još o rečima (likovima) *što i šta*, НЈ н. с. XV, св. 1—2 (1966) 103—107.

486. Rončević Nikola, Moja riječ o riječima „vlastelin“ i „bolovanje“ u svezi s jednim načelnim jezičko-akcenatskim pitanjem, izd. autor (1965, Zagreb) 8°, 1—32.

487. Savić Momčilo D., Le principali dell' aoristo serbocroato e del passato remoto italiano, в. бр. 337.

488. Савић Момчило Д., Нови правопис и транскрибовање италијанских имена, НЈ н. с. XIV, св. 1 (1964) 62—65.

Аутор указује на низ пропуста у транскрибовању италијанских имена у Правопису из 1960. год. предлажући исправке у евентуалном новом издању Правописа.

489. Sekereš Stjepan, O rečenicama s dva veznika, Jezik XIV, br. 1 (1966, Zagreb) 15—18.

490. Симић Радоје, Глаголска времена у зависним реченицама — према примерима из језика Вука Ст. Караџића, НЈ н. с. XV, св. 1—2 (1966) 1—57. и св. 3—4 (1966) 121—157.

На крају овога обимног рада (магистарски рад ауторов) аутор доноси закључке: I. 1. да се у „индикативним зависним реченицама радња означена глаголским обликом у предикату временски управља према времену говорења као год и у самосталним реченицама.“ 2. „У релативним реченицама у одређивању времена вршења радње глаголског облика у предикату полази се од неког временског момента ван говора говорног лица... а) време вршења радње главне реченице; б) неки други временски моменат.“ 3. „У модалним зависним реченицама износи се нечији лични став према радњи означеној личним глаголским обликом у предикату... а) став говорног лица; б) став субјекта главне реченице.“

II. О разлици „између одредбених реченица, на једној, и допунских, на другој страни“: у релативу и модусу закључујући да у релативу: 1. а) „У допунским реченицама време релативно употребљених гл. облика обично се одређује у односу на време радње управног глагола; — а у одредбеним, само у одређеним случајевима...“ б) „у допунским реченицама врло су ретки неки глаголски облици који имају искључиво значење релатива (презент перфективних глагола, плусквамперфект...)“. 2. „У модусу: а) у одредбеним реченицама лични став који се износи зависном реченицом у највећем броју случајева потиче од говорног лица; б) у допунским, у већем броју примера лице од кога став потиче износи се слободно; в) намерне реченице показују особине модалних реченица и једне и друге групе.“

На крају рада дата је литература.

491. Симић Радоје, Једна група зависно - упитних реченица, НЈ н. с. XIV, св. 4—5 (1965) 263—271.

О интерпункцији зависно - упитних реченица. Аутор закључује: „1. Зависно - упитна реченица, када је њена садржина јако истакнута у односу на управну реченицу, може добити особине упитне реченице, — и тада се пише са упитником на крају.

2. Зависно - упитна реченица, по синтактичком односу према оној од које зависи, — остаје увек зависна, — без обзира на то какав је њихов међусобни психолошки однос.“

492. Сладојевић Петар, Неколико ријечи о значењу и употреби аориста у погодбеним реченицама у језику Вука Караџића, ЈФ XXVI 1963—1964) 459—462.

Резиме на француском.

493. Сладојевић Петар Ч., О основним временским категоријама употребе глаголских облика у српскохрватском језику, изд., „Научна књига“ (Београд, 1966) I—VIII + 1—116.

Расправа о проблемима науке о употреби глаголских облика у вези с Белићевом теоријом о синтаксичкоме индикативу, релативу и модусу. Главни су ауторови закључци:

1. Полазна тачка у нашој хронолошкој оријентацији није *садашњосћ*, него *йренуштак садашњосћи* (моменат говора), који представља границу између прошлости и будућности. Ми схватамо као прошло оно што је само раније од тога тренутка као будуће оно што је само касније од тога тренутка, а као садашње оно што непрекидно постоји и прије и послије тога тренутка.

2. Белићев „релатив“ садржи три категорије, тако да се у погледу временскога значења глаголских облици употребљавају на пет (главних) начина: *ајсолутивно временски* (тј. за казивање хронолошкога односа радње према моменту говора), *релативно-временски* (тј. за казивање хронолошкога односа радње према некоме другоме моменту), *безвременски* (тј. занемарујући временско значење облика), *ванвременски* (тј. не доводећи радњу у било какву непосредну везу с временом) и *модално* (тј. искоришћавајући временско значење облика за давање исказу модалне боје — у ситуацијама које не допуштају да се оно схвати буквално).

3. Карактер употребе једнога облика у некоме контексту не може се узети као сиуураи критеријум за одређивање карактера употребе некога другог облика у истоме контексту. Према томе, замјенљивост једнога облика другим као критеријум „индикативности“ треба примењивати врло опрезно.

4. Прилози и прилошке одредбе за време које стоје уз неки временски облик не чине сами по себи дату употребу датог облика „релативском“.

Одређеност, датост временске ситуације којој припада радња коју казује неки временски облик не чини сама по себи дату употребу датог облика „релативском“.

5. Претеритална времена у приповедању употребљавају се по правилу *ајсолутивно-временски*, осим случаја кад се перфекат употребљава *релативно-временски* у описима ситуација и у „*йолууђравноме* говору“.

6. Основно значење трајнога презента у нашем савременоме језику је експлицитно значење садашњости.

7. Код облика са двојном хронолошком семантиком морају се узимати у обзир оба хронолошка елемента. Према томе, плусквамперфекат, нпр., не можемо просто сматрати за релативски облик јер он има и значење прошлости у односу на моме-нат говора.

8. И неки модални облици и конструкције имају прави хронолошки елемент у своме значењу: конструкције типа *шћах урадиши* и *ймах йасши* имају апсолутно-временско, а потенцијал II — релативно-временско значење.

9. Имперфективни презент за будућу радњу нема релативно-временско значење, него представља модалну транспозицију значења садашњости, са више или

мање израженом модалношћу. (Овдје се не мисли на описе будућих ситуација, исказне реченице итд., него на његову уобичајену употребу у главним реченицама.)

10. У свим главним врстама зависних реченица (изузимајући намерне, које представљају специјални случај) аутор је нашао и апсолутновременску и релативно-временску и безвременску и модалну употребу времена. Ванвременску употребу нашао је само у зависно-упитним реченицама.

Резиме на француском.

П. С.

494. Станојчић др Живојин, О двојаком облику предлога у секвенци *c/ca* + падежни облик, НЈ н. с. XV, св. 5 (1965) 257—287.

Аутор даје преглед дефиниција непостојањег *a* у предлозима са гледишта синхроничне и дијахроничке фонетике, а затим развија своје тумачење које оснива на принципу морфофонемске економичности језика. Интегришући историјску лингвистику са синхроничном у погледу мегода, аутор утврђује — на језичкој грађи од XIII до XX века — литерарну и говорну тенденцију која управља дистрибуцијом секвенце *c/ca* + *N* у стандардним језицима културе одговарајућих епоха.

495. Стевановић Б[огдан], Поводом превода Хегелове Естетике од д-ра Николе Поповића (I и III део) и Властимира Ђаковића (II део). Београд, „Култура“..., ЖА XV, св. 1 (1965) 244—247.

Критика превода, углавном транскрипције страних имена и израза.

496. Стевановић М[ихаило], Генитивне синтагме с предлогом *код* и неке њихове опозиције, НЈ н. с. XV, св. 3—4 (1966) 158—179.

Аутор даје преглед значења генитива с предлогом *код*, посебно се задржавајући на спорном у литератури питању о ваљаности употребе ове предлошко-падежне везе са глаголима који значе промену места, тј. у синтагмама са функцијом одредбе завршетка кретања у месту према коме се оно врши. На материјалу из више српских и хрватских писаца, и уз навођење лингвистичких разлога, аутор доказује исправност овакве употребе. Иста питања аутор третира расправљајући о предлогу *крај*. Даље се дају значења предлога *код* и *крај* у осталим њиховим службама, као и значења предлога *у* с генитивом.

497. Стевановић М[ихаило], Значење и функције генитивне синтагме с предлогом *од*, НЈ н. с. XIV, св. 4—5 (1965) 239—262.

У расправи се утврђује: синонимност такве синтагме са синтагмом без предлога; затим се дају значења одвајања, растављања, осигуравања, узимања, пружања (просторног), временског размака.

Аутор указује и на то да се генитив с предлогом *од* употребљава као синоним локативних синтагми. Такође расправља о датој синтагми у функцији глаголске одредбе, тј. прилога, обухватајући значења: начина, узрока. Исто тако, пошто је одређен ген. с предлогом *од* у служби допуне придеву или прилогу, у расправи се дају тумачења ген. с предлогом *од* у функцији именских одредби и одредби бројева и непроменљивих израза.

Најзад, аутор говори о овој пад. — предл. конструкцији са значењем ген. по-рекла, ген. материје, експликативног генитива, посесивног генитива и генитива који је синоним локативних, дативских, акузативних и инструменталних синтагми.

498. Стевановић Михаило, Један необичан облик посесивног генитива, АФФ 6 (1966) 275—284.

Аутор даје анализу и тумачење „генитива српскохрватских презимена на *-ић* у служби означавања припадања, који необичним чини неподударност његова лика и значења.“

Резиме на француском.

499. Стевановић М[ихаило], Продуктивност неких наставака којима се граде *nomina agentis*, НЈ н. с. XIV, св. 1 (1964) 1—19..

Писац даје преглед тумачења односа наставка *-ић* и *(л)ац*, а затим и резултате својих испитивања тога односа, констатујући да је порекло првог наставка несумњиво словенско, старословенско, руско, чешко и да је управо велика продуктивност именица на *-ић* у чешком језику допринела ширини употребе тога наставка код хрватских писаца (везе из друге половине XIX в.).

У целини српскохрв. језика, међутим, динамичност овога наставка је у опадању, с обзиром на то да се налази у конкуренцији с наставцима исте функције који потичу из народног језика (*-лац*, *-ац*).

500. Стевановић М[ихаило], Савремени српскохрватски језик (Граматицки системи и књижевнојезичка норма), в. бр. 590.

501. Стевановић М[ихаило], Синтагме с генитивом и предлогом *с(а)*, НЈ н. с. XV, св. 1—2 (1966) 62—76.

Аутор прецизира аблативна значења предлога *с(а)* уз генитив. Анализира временска значења која се додирују са начинским, као и само начинска и само временска значења. Посебан део расправе посвећен је овим падежним синтагмама са значењем узрока.

502. Стевовић Игрутин, Један особити акценат придева код Вука, Данчића и у народним говорима, ЈФ XXVI (1963—1964) 369—399.

Резиме на руском.

503. Стевовић Игрутин, Једна особита врста предикативности — синтактичка структура модусних конструкција — КњЈ 4 (1964) 49—66.

О врсти предиката у случају модусне конструкције аорист — глаголски прилог садашњи (нпр.: Погибосмо тражећи вас. — Уби се доказујући. — Оседесмо чекајући њега. — Сатре се радећи. — Сломи се свирајући.).

504. Требјеџанин Радош, Pismeni zadaci iz maternjeg jezika kao istraživački materijal, Pedagoška stvarnost XII, sv. 2 (1966, Novi Sad) 102—105.

505. Нрасте Мате, О потреби преношења акцента на приједлог, Језик XI, br. 5, (1964, Zagreb) 141—143.

506. Цвијић Олга, Употреба суфикса *-је* у језику неких српских и хрватских романтичарских песника, НЈ н. с. XV, св. 5 (1966) 288—294.

Аутор закључује да „суфикс *-је* у именичким облицима апстрактног значења није био нимало стран и необичан романтичарским песницима;“ и да „слободнија, чешћа употреба именица на суфикс *-је* поменуте семантике такође представља једну од карактеристика њиховог језика“.

507. Шакић Јања, Придеви са суфиксом *-ив* / *-лив* у српскохрватском језику, Прилози проучавању језика 1 (1965, Нови Сад) 75—100.

508. Шимић М[идхат], Неколико допуна о употреби интерпункцијских знакова — Питања за дискусију, НЈ н. с. XIV, св. 1 (1964) 55—61.

Аутор предлаже неколико допуна употребе интерпункцијских знакова у будућем издању јединственог Правописа српскохрватског књижевног језика из 1960. год. и то код: зареза и црте, тачке, заграде, курзивног писма.

509. Šimunović Petar, О pisanju višечланих naziva naseljenih i raseljenih mjesta Jezik XII, br. 5 (1965, Zagreb) 159—160.

510. Šupuk Ante, Dugouzlazni akcent u duгој množini (Prilog radu nastavnika hrvatskosrpskog jezika), Jezik XIV, br. 2 (1966, Zagreb) 55—59.

в) Савремени књижевни језик

511. Алексић др Радомир и Станић Милија, Граматика српскохрватског језика за ученике гимназије, друго издање, изд. Завод за издавање уџбеника СР Србије (1965, Београд) 8°, 1—144.

512. Babić Slavna, Serbo-croat for foreigners, izd. Kolarčev narodni Univerzitet (1964, Beograd) 8°, 1—231.

513. Babić Stjepan, Vukov i naš današnji književni jezik, Jezik XIII, br. 1 (1965, Zagreb) 23—26.

Кореферат. В. и бр. 542.

514. Babić Stjepan, Jezik, izd. „Privreda“ (1963, Zagreb) 1—146.

Из колекције „Школски лексикон“. Са напоменама издавача. В. и бр. 606.

515. Babić dr Stjepan, Jezik, II izdanje, izd. „Panorama“ (1965, Zagreb) 8°, 1—322.

За школе општег образовања. В. и бр. 573.

516. Babić Stjepan, Miodrag Lalević: Srpskohrvatski u mom džepu, Beograd 1963, Jezik XI, br. 3 (1964, Zagreb) 94—96.

Приказ и оцјена.

517. Babić Stjepan, „Savremeni srpskohrvatski jezik“ М. Stevanovića, Jezik XIII, br. 4 (1966, Zagreb) 123—126.

Приказ и оцјена. В. и бр. 590.

518. Babić Stjepan, Uklanjanje hrvatskosrpskih jezičnih razlika, Jezik XI, br. 3 (1964, Zagreb) 65—71.

519. Babić Stjepan, U čemu je ljepota hrvatskosrpskoga jezika, Jezik XI, br. 4 (1964, Zagreb) 117—125.

520. Барјактаревић Данило, Пут нашега књижевног језика, КњЈ 3 (1965) 21—25.

521. Bertosa Miroslav, Tone Peruško: Razgovori o jeziku u Istri (Izd. Novinsko poduzeće „Glas Istre“, Pula 1965), RR XIV, br. 7—10 (1965) 343—345.

Приказ. В. и бр. 572.

522. Brabec dr Ivan, Hraste dr Mate, Živković dr Sreten, Grčmatika hrvatsko-srpskog jezika, VI neizmenjeno izdanje, izd. „Školska knjiga“ (1965, Zagreb) 8°, 1—280.

523. Brozović Dalibor, Vuk i naš standardni jezik, Mogućnosti XI, br. 9 (1964, Split) 910—917.

524. Brozović Dalibor, O problemima varijanata, Jezik XIII, br. 2 (1965, Zagreb) 33—46.

525. Brozović Dalibor, Prodor u naš ortoepski standard, Jezik XI, br. 5 (1964, Zagreb) 144—153.

O тенденцијама замјењивања краткоузлазног акцента дугоузлазним.

526. Брозовић др Далибор, Српскохрватски стандардни језик и Вук Стефановић Караџић, АФФ 5 (1965) 27—34.

Резиме на енглеском.

527. Vince Zlatko, Zadar kao središte raspravljanja o književnom jeziku u prvoj polovini XIX stoljeća u Dalmaciji, Dacovi Inst. JAZU u Zadru, XI—XII (1965, Zadar) 405—460.

Резиме на енглеском.

528. Vince Zlatko, Književni jezik u Hrvatskoj u historijskoj perspektivi 19. stoljeća i u suvremenom dometu. Ljudevit Jonke: Književni jezik u teoriji i praksi, Zagreb, „Znanje“, 1964, Kolo II (CXII), 10 (1964, Zagreb) 586—598.

Приказ. В. и бр. 549.

529. Врховац Нада, „Српскохрватски у мом цепу“ од Миодрага С. Лалевића Настава и васпитање XIII, св. 5—6 (1964, Београд) 325—326.

Кратка оцена, сасвим повољна.

530. Vuković Jovan, Gdje se šta o našem jeziku može naučiti? (uz članak prof. Jonkea u Jeziku, XIII, br. 1), Jezik XIII, br. 4 (1966, Zagreb) 113—118. В. и бр. 556.

531. Vuković Jovan, Gramatičke i gramatičko-stilističke kategorije u književnom jeziku, Radovi knj. XXVI, Odjeljenje istorijsko-filoloških nauka knj. 9, izd. Naučno društvo SR Bosne i Hercegovine (1965, Sarajevo) 55—141.

Теоријска разматрања поред анализе појединих одломака стихова и прозе код наших писаца.

Резиме на руском.

532. Vuković dr Jovo, Problemi našeg književnog jezika danas u svjetlu nacionalnih i društvenih ideja, Pregled knj. XVIII, sv. 7—8 (1966, Sarajevo) 19—32.

533. Vukomanović Slavko, Naš književni jezik i pitanje njegove današnje norme, КЊЈ 3 (1965) 103—113.

534. Гавела Ђуро, Српски рјечник — почетак Вуквине културне реформе, Просветни преглед (5. II 1964, Београд) 4.

535. Gradišnik Janez, Zgleden (hrvaški) jezikovni pr'ročnik. Ljudevit Jonke „Književni jezik u teoriji i praksi“, druga, razširjena izdaja. NRazgl XV (1966) št. 21, str. 439. Glej in št. 550.

536. Живковић Благоје, М. С. Лалевић, Српско-хрватски у мом цепу, Наш језик, Наш правопис, Наша колебања — „Бранко Ђоновић“, Београд, 1963, 1205 + 20 стр., КњЈ св. 1 (1964) 67—69.

Приказ, повољан.

537. Živković dr Sreten, в. Bravec dr Ivan, Hraste dr Mate, Živković dr Sreten, бр. 522.

538. Živković Sreten, Jedna gramatika i rječnik našeg jezika u Švedskoj, Jezik XIII, br. 2 (1965, Zagreb) 58—62.

Приказ Цецног речника српскохрватско-шведског (и шведско-српскохрватског) с граматицом коју је саставила Carin Davidsson; изд. Jana, Stockholm 1964.

539. Zaključci plenuma Društva književnika Hrvatske o problemima suvremenog jezika hrvatske književnosti, znanosti, školstva i sredstava masovne komunikacije, Jezik XIII, br. 5 (1966, Zagreb) 129—130.

540. Ивић Милка, Вукова улога у нормирању екавске варијанте књижевног језика, АФФ 5 (1965) 95—98.

Резиме на енглеском.

541. Ivić Milka, Problem norme u književnom jeziku, КњЈ 3 (1965) 13—20.

542. Ivić Milka, Problem norme u književnom jeziku (Referat na Petom kongresu jugoslovenskih slavista u Sarajevu), Jezik XIII, br. 1 (1965, Zagreb) 1—8. В. и бр. 513, 556, 562, 599.

543. Ивић др Павле, Два аспекта Вуковог дела, АФФ 5 (1965) 99—107.

„Тежња овог прилога је да допринесе расветљавању двају комплекса проблема: тенденција у коначној фази Вукове језичке реформе и фонолошке вредности његове графиције и ортографије“.

Резиме на руском.

544. Izjava o jedinstvu i varijantama hrvatskosrpskoga književnog jezika, Jezik XIII, br. 5 (1966, Zagreb) 132—133.

545. Јонке др Људевит, в. Стевановић др Михаило и Јонке др Људевит, бр. 591.

546. Jonke Ljudevit, Vuk Stefanović Karadžić i hrvatski književni jezik. O stogodišnjici Karadžićeve smrti, Kolo II (CXXII), 4 (1964, Zagreb) 437—446.

547. Јонке др Људевит, За равноправност и толеранцију у језичким питањима, Стварање 11—12 (1965, Титоград) 1184—1190.

Поводом рецензије М. С. Лалевића на књигу „Књижевни језик у теорији и пракси“, објављене у Стварању бр. 2 (1965), В. и бр. 564.

548. Jonke Ljudevit, Jezik naš današnji i svagdašnji, Jezik XIV, br. 2 (1966, Zagreb) 33—38.

549. Jonke dr Ljudevit, Književni jezik u teoriji i praksi, Nakladni zavod „Znanje“ (1964, Zagreb) 287 str.

У првом дијелу књиге обрађена су многа питања савременог књижевног језика. У другом је дијелу приказана проблематика развоја хрватског књижевног језика у 19. стољењу. В. и бр. 528, 593, 595, 607.

550. Jonke Ljudevit, Književni jezik u teoriji i praksi, drugo, prošireno izdanje, „Znanje“ (1965, Zagreb) 466 str.

Књижевни језик 19. стољећа стављен је у овом издању на прво мјесто, књига је проширена новим расправама и чланцима, а додан је и попис личних имена. В. и бр. 535, 566.

551. Jonke dr Ljudevit, Kratka gramatika hrvatskosrpskog jezika (za audio-vizuelni tečaj), izd. Izdavački zavod Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti (1965, Zagreb) 1—40.

552. Jonke Ljudevit, Postanak novijega književnog jezika u Hrvata i Srba, Jezik XII br. 4 (1965, Zagreb) 101—110.

553. Jonke dr Ljudevit, Pravopis hrvatskosrpskog jezika, в. бр. 577.

554. Jonke Ljudevit, Pred drugim izdanjem „Pravopisa“, Jezik XIII, br. 3 (1966, Zagreb) 70—73.

555. Jonke Ljudevit, Primjedbe uz članak prof. M. Hraste i prof. J. Vukovića, Jezik XIII, br. 5 (1966, Zagreb) 150—153.

556. Jonke Ljudevit, Problem norme u hrvatskosrpskom književnom jeziku, Jezik XIII, br. 1 (1965, Zagreb) 8—15.

Кореферат. В. и бр. 530, 542.

557. Jonke Ljudevit, Specifičnosti u normiranju hrvatskosrpskog književnog jezika, Jezik XII, br. 1 (1964, Zagreb) 1—6.

558. Jonke Ljudevit, Tomislav Maretić: Gramatika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika, Zagreb 1963, Matica hrvatska, priredili dr Mate Hraste i Pavle Rogić, Jezik XI, br. 3 (1964, Zagreb) 92—94.

Осврт.

559. Jurančić Janko, Miodrag S. Lalević, Srpskohrvatski u mom džepu. JiS IX (1963/4) št. 4/5, str. 151.

Knjiga izšla v Beogradu 1963.

560. Jurančić Janko, Mihailo Stevanović, Savremeni srpskohrvatski jezik. Beograd, Naučno delo, 1964. JiS X (1965) št. 6/7, str. 217—222. Glej in št. 590.

561. Kalogjera Damir, О односу регионални дијалекат — стандардни језик, Језик XIII, бр. 1 (1965, Загреб) 27—30.

562. Katičić Radoslav, Problem norme u književnom jeziku, Језик XIII, бр. 1 (1965, Загреб) 20—23.

Кореферат. В. и бр. 542.

563. Krleža Miroslav, Uvodna riječ na Znanstvenom savjetovanju o 130-godišnjici hrvatskog narodnog preporoda (29—31. III 1966), Kolo IV (CXXIV), 8-9-10 (1966, Загреб) 129—136.

564. Лалевић Миодраг С., Јонке Људевит, Књижевни језик у теорији и пракси, Стварање 2 (1965, Титоград) 202—210.

Приказ. В. и бр. 547.

565. Лукић Света, Београдски говор и наша савремена литература, Књижевност 7—8 (1964, Београд) 67—69.

566. Mamuzić dr Ilija, Dr Ljudevit Jonke: Književni jezik u teoriji i praksi, Загреб 1965, ZR 4 (1965, Zadar) 331—333.

Приказ. В. и бр. 550.

567. Marković Svetozar, Razlike u refleksu „jata“ između govorene i pisane riječ u književnom ijekavskom izgovoru, Језик XI, бр. 4 (1964, Загреб) 97—103.

568. Moguš dr Milan i Pogačnik dr Jože, Srbohrvaščina, izd. Državna založba Slovenije (1965, Ljubljana) 8°, 1—187.

569. Николић Берислав М., М. Стевановић, Савремени српскохрватски језик. Изд. Научно дело, Београд 1964, стр. 692, велика 8°, Прил. XXXI, св. 3—4 (1965) 283—288.

Приказ, врло повољан. Вредност овога дела свакако су и „новине које оно доноси.“ У томе је, према Б. Николићу, пре свега научна и практична вредност књиге проф. др М. Стевановића „који доиста може бити задовољан што је на овај начин уобличио своје несумњиво животно дело“. В. и бр. 590.

570. Николић др Берислав, Неколико речи о изговору спикера и коментатора на радију и телевизији, ЛМС 142, књ. 389, св. 4 (1966) 394—403.

О неким грешкама у дикцији и акцентовању речи у изговору сарадника београдске телевизије и радија, нарочито о артикулационим деформацијама, нарушавању речничног ритма, изговору акцента, неакцентованих дужица и сл. омашки. Прилог: 5 табела са погрешним и правилним изговором. Предлаже систематичнији рад око неговања правилног књижевног изговора на радију и телевизији.

571. Николић Берислав М., О неким питањима критичког издавања српских писаца, НЈ н. с. XV, св. 1—2 (1966) 114—117.

У последње време воде се озбиљни разговори о томе како треба припремати критичка издања српских писаца. У овоме чланку писац износи своје мишљење о томе како треба поступити с језиком и правописом пошто изгледа да ће преовладати оно схватање по коме се у језик пишчев не сме дирати али правопис треба прилагодити данашњем.

572. Peruško Tone, Razgovori o jeziku u Istri, izd. Novinsko poduzeće „Glas Istre“ (Pula, 1965). В. и бр. 521.

573. Peco Asim, Dr Stjepan Babić: „Jezik“ (Zagreb, 1965), КњЈ св. 1 (1966) 79—84.

Приказ, повољан, мада с извесним замеркама. В. и бр. 515.

574. Пецо Асим, И. В. Арбузова, П. А. Дмитриев, Н. И. Сокаљ: Србо-хрватски језик, Издање Ленинградског универзитета, 1965, 3—291, КњЈ св. 4 (1966) 382—386.

Приказ уџбеника, и поред извесних напомена, повољан.

575. Peco Asim, Ortoepiski normativi standardnog ijekavizma, КњЈ 3 (1965) 27—42.

Разматра акцентоване вокале, односно њихову тежњу за продужењем артикулације, границу између просека трајања кратких и дугих вокала, факторе који утичу на дужине и друго.

576. Pogačnik dr Jože, в. Могуш др Милан и Pogačnik dr Jože, бр. 568.

577. Pravopis hrvatskosrpskog jezika, školsko izdanje, priredili dr Ljudevit Jonke i dr Mihailo Stevanović, četvrto izdanje, izd. MH (Zagreb) i MS (Novi Sad) (1966) 8°, 1—274.

578. Rezolucija Zagrebačkog lingvističkog kruga, Jezik XIII, br. 5 (1966, Zagreb) 130—132.

579. Станић Милија, в. Алексић др Радомир и Станић Милија, бр. 511.

580. Станић Милија, Друштвени значај Вукова рада на језику, КњЈ 4 (1964) 28—37.

Између осталог, истиче значај увођења народног језика у књижевност.

581. Станић Милија, Лексички фонд српскохрватског језика у Вуково вријеме и данас, Просвјетни рад (1. X 1964, Титоград) 15.

Констатује да је лексички фонд српскохрватског језика, од Вуковог времена до данас, у вези са друштвено-економским променама и културним развитком, порастао за око осам пута.

582. Стевановић др Михаило, Граматика српскохрватског језика за више разреде гимназије. Четврто издање, изд. „Обод“ (1964, Цетиње) 8°, 1—430.

583. Стевановић Михаило, Граматика српскохрватског језика за више разреде гимназије. Пето издање, изд. „Обод“ (1966, Цетиње) 8°, 1—430.

584. Стевановић Михаило, Значај и потреба детаљног проучавања Вукова језика, в. бр. 1778.

585. Стевановић М[ихаило], Језик у Вукову делу и савремени српско-хрватски књижевни језик, ЈФ XXVI (1963—1964) 73—150.

Резиме на руском.

586. Стевановић М[ихаило], Карактер дијалектизама у језику Вука Караџића, АФФ 5 (1965) 209—226.

На неким фонетским морфолошким категоријама, као и на појединим случајевима, аутор дефинише еволуцију граматичког система књижевног језика који је дао Вук. У основи те еволуције налази се Вукова интерпретација језичког система и Вуково уочавање дистрибуције одговарајућих облика на ширем пространству српскохрватског језика, одн. природни послевуковски развитак књижевног језика.

587. Стевановић Михаило, Неке лексичко-стилске разлике, а не језичке варијанте, НЈ н. с. XIV, св. 4—5 (1965) 195—226.

Аутор истиче да је „све оно што је водило развијању посебних особина из даље прошлости, с једне стране, и свесно узимање истог основног дијалекта за основицу граматичког система и од стране Срба и од стране Хрвата, с друге... и створило српско-хрватски књижевни језик онаквим какав он јест, потпуно истим по граматичкој структури (и фонетски, односно фонолошки, и морфолошки и синтаксички), а с незнатним разликама у речнику и стилу.“ Он то показује на низу лексичких и граматичких категорија које се подједнако, као синоними, јављају и код хрватских и код српских књижевника.

588. Stevanović dr Mihailo, *Pravopis hrvatskosrpskog jezika*, в. бр. 577.

589. Стевановић М[ихаило], Радио-телевизија и језик, НЈ н. с. XIV, св. 2—3 (1964) 150—155.

О језику који се чује на радију и телевизији уз констатацију: „И као што се некада говорило, а и сада се с правом каже да књиге морају бити написане узорним језиком и због васпитачке улоге њихове — с још више права морамо захтевати од радија и телевизије, као најмасовнијих школа да језик у њима по јасности, правилности и лепоти буде на највећој висини“.

590. Стевановић М[ихаило], Савремени српскохрватски језик (Грамматички системи и књижевнोजезичка норма), I, Научно дело (1964, Београд) I—X + 1—692.

Књига представља први том велике нормативе граматике модерног српско-хрватског књижевног језика. Као таква, она критички синтетизује почетне елементе стандардног језика, књижевности и културе и њихову граматичку апстракцију са новим, обогаћеним и савременим језичким материјалом XX века и са резултатима савремене лингвистичке науке.

Дело почиње *Уводом* (5—54) монографског значаја, који садржи опис општих особина српскохрватских дијалеката и преглед историје књижевних језика Срба и Хрвата. Аутор у њему даје битне лингвистичке и екстралингвистичке чињенице који управљају развитком дотичних књижевних језика и — с обзиром на намену књиге — посебну пажњу поклања епоси Вука Караџића.

Поглавље *Фонетика* (55—162), поред дјела о артикулацији гласова и њиховом класификовању, садржи — морфонолошки изложени — систем гласовних промена, одн. систем њихових резултата у савременом српскохрватском језику. Овај део природно обухвата и проблематику слога и акцента као фонетске вредности.

Поглавље *Морфологија* (163—399) садржи систем облика савременог језика. Парадигматика сваке од врста речи дата је у потпуном морфолошком осветљењу, али и са истицањем функционалног аспекта. Тако су, нпр., именице приказане и у

систему који је производ семантичко-синтаксичких функција, и у парадигматском систему од I до IV врсте са свим комуникативно битним, а и многим стилски обележеним, морфонолошким особинама. При томе, посебан је квалитет обрада дублетних облика и, што је нарочито значајно, укључивање акцента у парадигматику. Исто тако — комплетно морфонолошки — изложени су системи придева, заменица, бројева, глагола, прилога, предлога, везника, партикула и узвика. Дајући своју класификацију глагола, аутор њихов систем своди на седам врста (правилних), са глаголима неправилног односа основа које разматра у оквиру наведених врста. По врстама систематисан је и акценат глаголских речи, добијајући тако — као и акценат свих других категорија речи у овој књизи — потпуно одговарајуће место у морфонолошким системима српскохрватског књижевног језика.

Поглавље *Грађење речи* (401—624) аутор природно уклапа у морфологију — као посебан део, и даје, прво, принципе композиције и деривације речи у савременом српскохрватском језику, одређујући при том и критеријуме продуктивности, односно адекватности у односу према систему („духу језику“). Део о сложеницама дат је са поделом на именичке, прилошке, заменичке, бројне, глаголске, везничке сложене, на сложене с префиксима (придеви, именице, глаголи) и на сложене скраћенице. Део о изведеним речима дат је са поделом на именице, придеве, заменице и глаголе. У оквиру тих категорија класификовање је извршено по структурном наставку.

На крају, књига је снабдевена прегледним регистром (625—692). В. и бр. 517, 560, 569.

591. Стевановић др Михаило и Јонке др Људевит, Правопис српскохрватског језика, школско издање, изд. Матица српска (Нови Сад) и Матица хрватска (Загреб) 1964, 1—256.

Израђено према закључцима Правописне комисије.

592. Стојковић Перо, Једна потребна и значајна књига, М. Стевановић, Савремени српскохрватски језик I, Научно дело, Београд, 1964. X + 696, КњЈ св. 4 (1965) 86—89.

Критички осврт, повољан.

593. Finka Božidar, Još jednom o knjizi „Književni jezik u teoriji i praksi“, Jezik XIII, br. 4 (1966, Zagreb) 122—123. В. и бр. 549.

594. Finka Božidar, O usklađivanju jezične norme s jezičnom prirodom, Jezik XII, br. 5 (1965, Zagreb) 129—137.

595. Finka Božidar, Svakome potrebna knjiga. Ljudevit Jonke, Književni jezik u teoriji i praksi, Nakladni zavod Znanje, Zagreb, 1964, 1—287, Jezik XII, br. 1 (1964, Zagreb) 27—30. В. и бр. 549.

596. Havránek dr Bohuslav, Значај Вука Стефановића Карацића за развој српскохрватског књижевног језика, АФФ 5 (1965) 259—266.

Резиме на француском.

597. Hraste dr Mate, в. Brabec dr Ivan, Hraste dr Mate, Živković dr Sreten, бр. 522.

- 598. Hraste Mate**, O trećoj varijanti hrvatskosrpskog književnog jezika, Jezik XIII, br. 4 (1966, Zagreb) 106—113.
- 599. Hraste Mate**, Problem norme u književnom jeziku, Jezik XIII, br. 1 (1965, Zagreb) 15—20.
Кореферат. В. и бр. 542.
- 600. Hraste Mate**, Tvorba etnika i ktetika u hrvatskosrpskom jeziku, Jezik XII, br. 4 (1965, Zagreb) 97—101.
- 601. Cerovac Mirko**, Poslovni jezik, 150 originalnih primjera iz svakodnevne prakse s opširnim gramatičko-stilističkim i pravopisnim napomenama, izd. „Informator“ 1964, Zagreb) 8°, 1—231.
- 602. Šimunović Petar**, Gradišćanski Hrvati, Jezik XIII, br. 2 (1965, Zagreb) 58.
- 603. Šimunović Petar**, Za povijesnu patinu u nazivima zagrebačkih ulica, Jezik XIII, br. 5 (1966, Zagreb) 155—156.
- 604. Šimunović Petar**, Imenovanje bezimnih ulica, Jezik XII, br. 1 (1964, Zagreb) 17—21.
- 605. Šimunović Petar**, Pomodna osobna imena i njihovo ponašanje u jeziku, Jezik XII, br. 5 (1965, Zagreb) 137—142.
- 606. Šipka Milan**, Dr Stjepan Babić: Jezik — Školski leksikon, Jezik XII, br. 2 (1964, Zagreb) 58—62. В. и бр. 514.
- 607. Štampar Emil**, Knjiga o jeziku v teoriji in praksi. Ljudevit Jonke: Književni jezik u teoriji i praksi. Zagreb, 1964. JiS IX (1963/4) št. 7/8, str. 269—270. Glej in št. 549.

г) Дијалекти

- 608. Алексић Радомир и Вукомановић Славко**, Основне особине александровачког и брусског говора, АФФ 6 (1966) 291—319.
Дијалектолошки извештај.
Резиме на руском.
- 609. Барјактаревић Данило**, Глас јат (ѣ) у новопазарско-сјеничкој говорној зони, КњЈ св. 3 (1964) 71—93.
Према замени гласа „јат“ као и према неким другим говорним особинама, аутор сматра да новопазарско-сјеничка зона чини посебан дијалекатски тип.
- 610. Барјактаревић Д[анило]**, Језишке особине Лепосавичке комуне, Glasnik Muzeja Kosova i Metohije VII—VIII (1962—1963, Priština) 417—434.
Резиме на француском.
- 611. Барјактаревић др Данило**, Неке особине косовског дијалекатског типа, Glasnik Muzeja Kosova i Metohije IX (1965, Priština) 417—435.
Резиме на француском.

612. Барјактаревић Данило, Новопазарско-сјенички говори, СДЗб XVI (1966) VII—XV + 1—177.

Рад пружа слику говора са доста великог, досад неиспитаног подручја, који иако чини део новоштокавског говора, представља посебан тип са својим новијим али и архаичним цртама. Он, по аутору, чини прелазан тип између ијекавских и екавских говора, услед чега централно место у раду припада проблему јата. На основу овог критеријума, као и других фонетско-морфолошких и акценатских одлика, аутор ову област дели на три зоне: новопазарску (једним делом представља чисту екавску област и у употреби је старија акцентуација), штавичку (доследна замена кратког јата рефлексом *e*, претежна замена дугог јата рефлексом *e* код муслимана и двојаким рефлексом код православних; акценатске особине су архаичне) и сјеничку (рефлекс јата као у прве две зоне, али акцентуација је новија односно са делимичном доминацијом архаичности).

Поред прегледа литературе и увода, рад садржи следећа поглавља: Фонетика, Морфологија, Синтакса, Закључак. У прилогу: прозни текстови и карта новопазарско-сјеничких говора.

Резиме на француском.

613. Барјактаревић др Данило, Прешевско-бујановачка говорна зона, Врањски гласник II (1966, Врање) 173—218.

Резиме на француском.

614. Барјактаревић др Данило, Фонетске и морфолошке особине врањског говора, Врањски гласник I (1965, Врање) 33—56.

615. Bošković-Stulli Маја, Narodne pripovijetke, в. бр. 1043.

616. Brabec Ivan, Govor podunavskih Hrvata u Austriji, HDZb 2 (1966) 29—118.

Увод, географски опис, гласови, акценат, облици, имена људи и мјеста, утјераји, текстови, рјечник, литература, кратице.

617. Brozović Dalibor, O problemu ijekavskošćakavskog (istočnobosanskog) dijalekta, HDZb 2 (1966) 119—208.

618. Вујовић Лука, Вук као дијалектолог, ЈФ XXVI (1963—1964) 413—423.

Резиме на француском.

619. Вујовић Лука, Је ли постојао екавски говор у југоисточној Црној Гори и сјеверној Албанији?, ЈФ XXVI (1963—1964) 511—517.

Резиме на француском.

620. Vuković dr Jovan, Etnološko-folkloristička istraživanja u Žepi — govorne osobine, Glasnik ZMS, Etnologija n. s. sv. XIX (1964, Sarajevo) 45—62.

О основним фонетским, морфолошким и акценатским особинама говора у Жеппи.

Резиме на француском.

621. Вукомановић Славко, в. Алексић Радомир и Вукомановић Славко, бр. 608.

622. Deanović Mirko, Lingvistički atlas Mediterana II. Anketa na Visu (Komiži), Rad JA 344 (1966) 5—35.

С упитником и индексом ријечи.

623. Ђорђевић Драгутин М., Примери народног стваралаштва, в. бр. 984.

624. Ivić Pavle, O govoru ličkih čakavaca (okolina Otočca), ЗбМСФЛ VII (1964) 127—139.

Аутор је испитивао говор у местима Прозор и Лешће и износи извесне фонолошке и морфолошке карактеристике.

Приложен је низ текстова.

Резиме на руском.

625. Ивић Павле и Младеновић Александар, Дијалекатски текстови из Србије — Сикирица (код Параћина), Кусадак (код Младеновца), ЗбМСФЛ VII (1964) 162—166.

626. Jović Dušan, O glagolskim oblicima za obeležavanje prošlosti u govorima Rače kragujevačke, Zbornik radova knj. I, izd. Viša pedagoška škola u Zrenjaninu (1963, Zrenjanin) 27—43.

Резиме на руском.

627. Marković dr Svetozar, Fonetika savremenog srpskohrvatskog jezika (i pregled dijalekata srpskohrvatskog jezika), в. бр. 417.

628. Матијашић Фахра, Акцент глагола у савременом мостарском говору у односу на Вуков и Даничићев систем, ЈФ XXVI (1963—1964) 337—368.

Резиме на француском.

629. Младеновић Александар, в. Ивић Павле и Младеновић Александар, бр. 625.

630. Младеновић Александар, Језичке особине Вуковог краја из 1861. године, ЈФ XXVI (1963—1964) 293—336.

Резиме на руском.

631. Moguš Milan, Današnji senjski govor, Senjski zbornik II (1966, Senj) 5—152.

Повијесни преглед, гласови, акценат, облици, о творби ријечи, из синтаксе, рјечник, огледи говора.

632. Moguš Milan, Iz sjevernočakovske problematike, RZSF 6 (1964) 25—35. Акцентатски систем сењскога говора.

633. Moguš Milan, Toponimika u prvim zemljišnim knjigama bivšeg senjskog kotara, HDZb 2 (1966) 357—403.

634. Московљевић Милош С., Икавски говор у СР Србији, ЈФ XXVI (1963—1964) 471—509.

Резиме на руском.

635. Николић Берислав М., Главније акценатске особине у говору Ваљевске Колубаре, ЗБМСФЛ IX (1966) 77—95.

Резиме на руском.

636. Николић Берислав М., Мачвански говор, СДЗБ XVI (1966) 179—313.

Описујући материјал прикупљен у 5 насеља на терену, аутор приказује мачвански говор у целини. Полази од општих одлика и изоглоса у мачванском говору да би се на крају задржао на пореклу мачванског становништва, односима овог говора према суседним говорима (сремском, поцерском, тршићком, источнобосанском тузланском и говору Ваљевске Колубаре и Ваљевске Тамнаве) и постанку мачванског говора. Аутор указује у свом раду на акценатске одлике овог говора (четвороакценатска система млађих штокавских говора са извесним специфичностима), фонетске (екавска замена јата с познатим икавизмима, разне редуције вокала, затворена артикулација вокала *a* и др.), морфолошке (спорадично јављање архаичних облика у промени неких именица, већу фреквентност извесних наставака конјугације и др.) и синтакстичке.

Рад садржи следећа поглавља: Увод, Акцент мачванског говора, Гласовне особине мачванског говора, Морфолошке особине мачванског говора, Сињтакса, Лексика, Закључак.

Прилог: карта Мачве.

Резиме на руском.

637. Николић Берислав М., Напомене о данашњем тршићком акценту, ЗБМСФЛ VIII (1965) 185—199.

Аутор говори о акценту савременог тршићког говора, о односу дугих и кратких слогова, о преношењу акцента на проклитику и о акценту појединих врста речи

Резиме на руском.

638. Николић Берислав М., Однос данашњег тршићког говора према Вуковом језику, ЈФ XXVI (1963—1964) 151—176.

Резиме на руском.

639. Николић др Берислав, Прилог проучавању порекла јадарског говора, Гласник Етнографског музеја 27 (1964, Београд) 45—50.

640. Николић Берислав М., Сремски говор, СДЗБ XIV (1964) 201—412.

Описујући говор Срема у целини, аутор одређује границе појединим говорним цртама у оквиру самог испитиваног говора, његове везе са судседним говорима Војводине, Славоније и Поцерине и утврђује порекло говора и становништва Срема. Материјал је сакупљен на терену из 24 насеља. Аутор је нарочито обрадио акценат који у извесним приликама одудара од Вуковог и Даничићевог, фонетске одлике, од којих пре свега артикулацију вокала средњег реда (*e* и *o*), вокала *a*, замену јата и др. У области морфологије указује на разлике између овог говора и књижевног језика (архаичне форме инстр. и лог. пл. именица и придева м. и ср. рода и лок. пл. им. ж. рода основе на *-a* и др.), као и особености конјугације (у 3. лицу пл. през. VI, VII и VIII Белићеве врсте; одсуство облика имперфекта; ограничена употреба аориста и др.) Аутор утврђује основне структуралне карактеристике: присуство свих гласова српскохрватског књижевног језика изузев

гласа *x* који се губи; спородична употреба африкате δz ; остале фонетске варијанте имају фонетски а не фонолошки карактер; уочљива је и разлика између узлазне и силазне интонације у оквиру четвороакцентске системе и др.

Дело има, поред увода, следећа поглавља у првом делу: Савремени сремски говор, Гласови, Облици, Синтакса, Изјасне, док други део обрађује: Порекло сремског говора (шумадијско-војвођанског дијалекта), а у црилогу прозне текстове и карту Срема.

Рад је одбрањен као докторска дисертација 1959. године на Филозофском факултету Београдског универзитета.

Резиме на руском.

641. Павловић др Миливој, Дијалекатска карактеристика и проблеми врањског говора, Врањски гласник II (1966, Београд) 303—306.

Резиме на француском.

642. Penavin Olga, Odras dvojezičnosti u jeziku slavonskog sela Korog, ЗБМСФЛ VIII (1965) 153—156.

У говору овога села билингвизам је активан, јавља се и у писменом виду у употреби великог броја словенских речи.

Резиме на мађарском.

643. Peruško Tone, Razgovori o jeziku u Istri, izd. „Glas Istre“ (1965, Pula) 8°, 1—85.

Посебан отисак из „Glasa Istre“ od br. 31—52 (1964) i br. 1 (1965).

644. Петровић Драгољуб, Гласовни систем ровачког говора, ЗБМСФЛ VIII (1965) 157—184.

На основу анализе сакупљеног материјала аутор је закључио да ровачки говор припада источнохерцеговачком дијалекту, а не зетско-ловћенском како се то до сада сматрало.

Резиме на енглеском.

645. Петровић Драгољуб, Две особине гласовног система пиперског говора, Прилози проучавању језика I (1965, Нови Сад) 113—116.

646. Петровић Драгољуб, Прилог познавању акценатског система у пјешивачком говору, ЗБМСФЛ IX (1966) 129—135.

На основу анализе одређена је граница између источнохерцеговачког и зетско-ловћенског, на територији пјешивачког говора. У горњим Пјешивцима је четвороакценатски систем у свим позицијама речи, док је у доњим Пјешивцима акценуација бјелопавлићког типа.

Приложен је текст пјешивачког говора и карта.

Резиме на руском.

647. Пецо Асим, Говори источне Херцеговине, СДЗБ XIV (1964) 1—200.

О говорима источне Херцеговине, дела који припада СРБиХ, али чије се границе не протежу сасвим до источних републичких граница. Аутор утврђује три основна типа: севернохерцеговачки, централнохерцеговачки и источнохерцеговачки говор.

За први тип је карактеристична: недоследна двосложна замена старог јата у савременим другим слоговима, један пар африката (*ћ* — *џ*) и употреба сугласника *х* и *џ*; други тип се одликује: једносложном заменом јата у другим слоговима, одсуством два пара африката; за источнохерцеговачки типична је доследна ијекавштина, јотовање уснених сугласника испред рефлекса јата и различна употреба сугласника *х* и *џ*. Осим тога, евидентне су и разлике акценатске и морфолошке природе. Разлике су не само територијално условљене већ су у вези и са разликама у верској припадности (православног и муслиманског становништва). Аутор утврђује да сви говори припадају ијекавским говорима млађег типа, тј. да се сви одликују четвороакцентском системом, дужином на вокалу *а* у генитиву множине и једнакошћу датива, инструментала и локатива множине, те да ови говори леже у основици савременог српскохрватског књижевног језика.

Рад садржи следећа поглавља: Увод, Фонетика, Морфологија, Синтакса, Начелне напомене о акценту овога говора. Прилог: прозни текстови и дијалектолошка карта Херцеговине.

Резиме на руском.

Дело је одбрањено као докторска дисертација 1958. године на Филозофском факултету Београдског универзитета.

648. Пецо Асим, Једно поређење Вукова језика са говорима јекавске Херцеговине, ЈФ XXVI (1963—1964) 177—218.

Резиме на француском.

649. Пецо Асим, Фонетика Вукова језика према фонетици ијекавске Херцеговине, АФФ 5 (1965) 191—197.

Резиме на француском.

650. Пешикан Митар Б., Староцрногорски средњокатунски и љешански говори, СДЗб XV (1965) I—VII + 1—294.

Испитивања која се овим радом објављују односе се на оне староцрногорске говоре који не познају изговор старог полугласника већ имају *а* < *ь* и двоакцентску систему, као и неке посебне акценатске особености (са крајњег кратког отвореног слога акценат се повлачи, али остаје силазан), мада се налази у зони познатог староцрногорског делимичног непреношења акцента.

Највећу пажњу је посветио акценту и морфологији: дате су основне карактеристике акцентуације и акценатски односи у деклинацији и конјугацији, особености акцента појединих речи, преглед морфологије одговарајућих врста речи и др.

Књига садржи следећа поглавља: Преглед литературе и претходне напомене, Увод, Акцент, Фонетика, Морфологија, Синтакса.

У прилогу: карта и опсежан регистар целокупног дијалектолошког лексичког фонда са означеним акцентом и акценатским типом, понегде и са напоменама о значењу.

Рад је одбрањен као докторска дисертација 1960. године на Филозофском факултету Београдског универзитета.

651. Rogić Pavle, Antroponimija i porijeklo stanovništva u naseljima srednjeg velebitskog podgorja, HDZb 2 (1966) 303—323.

19 Јужнословенски филолог

652. Rogić Pavle, Antroponimija u naseljima sjevernog Velebita, HDZb 2 (1966) 325—355.

С картом и илустрацијама.

653. Sekereš Stjepan, Antroponimija i toponimija Antina i Toridanaca, HDZb 2 (1966) 459—469.

С картом.

654. Sekereš Stjepan, Antroponimija i toponimija južne Baranje, HDZb 2 (1966) 405—458.

С 5 карата.

655. Sekereš Stjepan, Govor daljskih Srba, ЗМСФЛ VII (1964) 141—152.

Забележене су битне особине овога екавског говора који припада типу шумадијско-војвођанском.

Додати су речник — у коме су забележене речи које се „по облику или акценту разликују од књижевних речи“, и дијалекатски текстови.

Резиме на немачком.

656. Sekereš Stjepan, Govor našičkog kraja, HDZb 2 (1966) 209—301.

С текстовима и 4 карте.

657. Scotti Giacomo, Hrvatske oaze u južnoj Italiji, Kolo III (CXXIII), 1 (1965, Zagreb) 69—82.

Садржи напомене о ономастици, лексику и народним пјесмама Молисанских Хрвата.

658. Станић Милија, Акценат аориста ускочког говора према Вуковом, ЗМСФЛ VIII (1965) 201—210.

Резиме на француском.

659. Finka Božidar, Stilistika u dijalektologiji, SL 1 (1966) 1—11.

660. Hraste Mate, Govori jugozapadne Istre, HDZb 2 (1966) 5—28.

661. Hraste Mate, O skakanju akcenta na proklitiku u čakovskom dijalektu, RZSF 7 (1965) 101—106.

662. Cestarić Vesna, Dijalekt zadarskog kraja u dinamici suvremenog života, ZR XV, 6 (1966) 471—475.

д) Текстови стари и нови, издања; њихова критика, порекло итд.

663. А., Вуков попис имања у Тршићу, Ковчежић VI (1964) 236—237.

Вуков лични попис; текст пописа.

664. А., Оглас Ане Караџић на II издање „Милош Обреновић, КНАЗЪ СЕРБИИ“, Ковчежић VII (1966) 125—126.

Текст огласа.

665. А., Огласи на друго издање „Српског рјечника“, Ковчежић VII (1966) 126—127.

Текст огласа од 18. новембра 1851. године.

666. Beritić Nada, Dubrovačka pjesnikinja Lukrecija Bogašinović, Прил. XXXII, св. 3—4 (1966) 182—200.

Са текстовима појединих песама, њиховом анализом и одређивањем места које песникиња Л. Богашиновић заузима у дубровачкој књижевности.

667. Bešliagić Štefik, Kajmaković Zdravko i Ibrahimpašić Fikret, Сирски натпис из доба Кулина бана, *Naše starine* X (1965, Сарајево) 203—208.

О ћирилском натпису, урезаном на каменој плочи која је нађена у селу Подбрезју, 3 километра од Зенице. Натпис потиче из времена Кулина бана, на шта указује почетак натписа: „**Бѣ ДѢНИ БАНА ВЕЛИК(А)ГО КѢЛИНА ВѢКШЕ ГРА(А)КША СЪДНѢК**“.

По мишљењу аутора камена плоча представљала је горњу половину левог довратка цркве.

Дата је фотокопија натписа и његова транскрипција. Нема језичке анализе. Резиме на француском.

668. Blažeković dr Tatjana, Katalog biblioteke bivšeg samostana sv. Augustina na Rijeci, Библиотекар XVII, св. 1—2 (1965, Београд) 24—33.

Опис каталога. Резиме на енглеском и руском.

669. Бојовић Злата, Богашиновићево издање „Седам псалама покорнијех краља Давида“ Стијепа Ђурђевића Прил. XXXII, св. 3—4 (1966) 240—242.

Са описом издања штампаног 1686. године у Падови, која је „изгледа једини сачувани примерак ове књиге“ и подацима о Петру Богашиновићу, издавачу, преком из Дубровника.

670. Будимир Милан, О атинској Илијади, ЛМС 140, књ. 394, св. 5 (1964) 380—398.

Рап садржи одељке: 1. Преводи, 2. Имена, 3. Песма и песник. Између осталог, говори се о адекватној репродукцији песничког стила и његове унутарње психоллингвистичке функције; о лексичким својствима извесних превода Илијаде, могућностима изналажења протословенских веза, нагомиланим лексичким остацима врло старих индоевропских стања, начина гледања на најстарију грчку књижевност и језик и др. — на основу Илијаде као најстаријег споменика европске књижевности.

671. Васић Вера, Српска штампана књига 18. века. Каталог, Библиотекар XVI, св. 1—2 (1964, Београд) 98—100.

Приказ каталога.

672. Vego Marko, Zbornik srednjovjekovnih natpisa Bosne i Hercegovine, izd. Zemaljski muzej u Sarajevu (1964, Sarajevo) knj. II (str. 1—63) i knj. III (str. 1—65).

Са фото-копијама натписа, транслитерацијом, транскрипцијом текстова и преводом сваког текста на француски, с литературом о њима и подацима о томе где се натпис данас налази.

673. Веселинов Иванка, Иришки одломак апостолских и јеванђељских чтенија с краја 13. и почетка 14. века, ЗбМСФЛ IX (1966) 119—127.

Текст се чува у библиотеци Матице српске.

Приложене су фото-копије рукописа.

Резиме на руском.

674. Грицкат Ирена, в. Триштан и Ижота, бр. 754.

675. Грицкат И[рена], Вуков превод Новог завета као споменик великог филолошког настојања, ЈФ XXVI (1963—1964) 219—245.

Резиме на руском.

676. Davidsson Carin, Слова и феномени у Мирослављево јеванђељу, АФФ 5 (1965) 53—64.

Писање и вредност језичких знакова у Мирослављево јеванђељу.

Резиме на енглеском.

677. Д. С. — Љ. Ш. — М. О., Из живота библиотека — Принове посебних фондова Народне библиотеке Србије у периоду 1963—1964. г., Библиотекар XVII, св. 1—2 (1965, Београд) 80—82.

Информације о: старим рукописима, ретким књигама.

678. Djamić Antun, Dva priloga za povijest starije hrvatske književnosti, Прил. XXXI, св. 3—4 (1965) 248—253.

Између осталог са текстом двеју песама Антуна Иваношића.

679. Бурић Невенка, Неке књиге Јагићеве библиотеке до 1700. године, Библиотекар XVIII, св. 1—3 (1966, Београд) 120—133.

Резиме на енглеском и руском.

680. Живанчевић Милорад, Непознат Вразов текст о књижевном договору, Прил. XXX, св. 3—4 (1964) 247—249.

Са коментаром и цитатом потпуног текста, датираним „свибња 1815“, чији се добро очувани примерак налази у библиотеци Матице српске у Новом Саду.

681. Зуковић Љубомир, Вук Караџић: Расковник, проза из Рјечника; избор и предговор: Радомир Константиновић („Просвета“, Београд, 1964), КњЈ св. 2 (1965) 90—93.

Приказ.

682. Ibrahimpašić F[ikret], в. Bešlagić Š[efik], Kajmaković Z[dravko] i Ibrahimpašić F[ikret], бр. 667.

683. Илић др Војислав, Примерак Вујићевог превода „Радостне и увеселителне лакрдије Бертолдина...“ са две посвете, Библиотекар XVII, св. 3—4 (1965, Београд) 197—202.

Опис. Резиме на енглеском и руском, две фото-копије.

684. Jonke Ljudevit, Hrvatsko-njemački jezični priručnik Blaža Tadijanovića iz 1761, Kolo IV (CXXIV), 3—4 (1966, Zagreb) 301—309.

О књизи Свашта по мало, илити кратко сложење именâ и ричи у илирски и њемачки језик.

685. Kajmaković Z[dravko], в. Веšlagić Š[efik], Kajmaković Z[dravko] i Ibrahim-šašić F[ikret], бр. 667.

686. Карановић Вукосава, Два непозната писма А. Шагуне Вуку, Библиотекар XVI, св. 5—6 (1964, Београд) 386—390.

Са фото-копијама писма.

687. Карановић Вукосава, Рукописни службеник Радула Србина, Зборник Народног музеја књ. IV, посвећен Вељку Петровићу, изд. „Просвета“ (1964, Београд) 8°, 377—381.

Чланак, између осталог, доноси део текста овог ћириличног полууставног рукописа српске редакције који потиче из друге половине XVII века. Рукопис је, према опису аутора, величине 27 x 19 cm сложен је у 18 свезака — кватерниона и има укупно 138 листова. Чува се у Одељењу рукописне и старе штампане књиге Библиотеке Румунске академије.

Резиме на француском.

688. Колендић Петар, Из старог Дубровника, в. бр. 804.

689. Kolumbić Nikica, Jedna hrvatska srednjovekovna osmeračka „Molitva protiv Turaka“, Radovi Instituta JAZU u Zadru IX (1962, Zadar) 379—390.

Са текстом песме од 24 осмерачка дистиха, која је нађена у Тконском зборнику за који се сматра да потиче из 15. века. Аутор, између осталог, наводи грешке које налази у раније објављеном издању Р. Строзала и даје литерарно-стилску анализу песме поредећи је са сличним песмама онога времена.

Резиме на енглеском.

690. Константиновић Радомир, в. Зуковић Љубомир, бр. 681.

691. Костић др Цветко, в. Тимченко Николај, Вук Ст. Караџић, О друштву. Избор социолошких текстова. Избор и увод: др. Цветко Костић, бр. 749.

692. Kulundžić Zvonimir О prvom nepoznatom izdanju Marulićeve „Judite“, Kolo III (CXXIII), 7 (1965, Zagreb) 181—201.

693. Латковић Видо, Вукова дела као извор за коментарисање Горског вијенца, Ковчежић VI (1964) 199—201.

694. Ljubinković Nenad, Viktor E. Gusev: Napomene i dopune uz „Vukovu građu“ objavlјenu u redakciji Veselina Čajkanovića (Narodna umjetnost, Zagreb, 1964—65, кпј. 3, 143—148), КњЈ св. 2 (1966) 205.

Приказ.

695. Маринковић Боривоје, Доситејева писма на страницама будимског летописа, Зборник МС за књиж. и јез. књ. XII, св. 2 (1964, Нови Сад) 285—286.

696. Маринковић Боривоје, Доситејева „Сентенције“ из манастира Драговића, Зборник МС за књиж. и јез. књ. XII, св. 2 (1964, Нови Сад) 269—270.

697. Маринковић Боривоје, Трагом нових података о Јовану Авакумовићу, Зборник МС за књиж. и јез. књ. XII, св. 2 (1964, Нови Сад) 277—284.

Дате две фото-копије Авакумовићевог писма од 19. I 1789. из Бечеја.

698. Маринковић Боривоје, Уз једно писмо Павла Јулинца, Зборник МС за књиж. и јез. књ. XII, св. 2 (1964, Нови Сад) 270—277.

Дато је транскрибовано писмо Павла Јулинца Петру Кнежевићу из 1767. год. које осветљава његову посредничку улогу у набавци црквених књига из Русије за потребе Српске православне општине у Будиму.

Дате 3 фото-копије писма.

699. Matić Tomo, Kačić Miošić Andrija, Djela. Novo izdanje, SPH, knj. 27, str. LV + 625 (Razgovor ugodni) i knj. 28, str. 321 (Korabjica), Zagreb 1964.

Priredio i uvod napisao Tomo Matić.

700. Мирковић Ј., Још о Варсамелеону, Зборник МС за књиж и јез. књ. XII, св. 1 (1964, Нови Сад) 133—134.

Ауторове допуне његовом чланку о Варсамелеону (Зборник МС за књиж. и јез., књ. XI, 1963, 33—34). Прво: побијање тврђења Јосипа Вране да Версамелеон и главни преписивач Мирослављевог јеванђеља нису исто лице, путем палеографске анализе пописа Варсамелеон и текста јеванђеља. Друго: о значењу саме речи „варсамелеон“:

- „1. балзам, тј. сам сок који тече из балзамова дрвета, непомешан са уљем;
2. балзам, тј. сок који тече из балзамова дрвета, помешан са уљем од маслине“.

701. Младеновић А[лександар], Једна до сада непозната рукописна књига Јована Рајића, Зборник МС за књиж. и јез. књ. XII, св. 1 (1964, Нови Сад) 137—142. О Рајићевој књизи „Истиное Христианское Настављеније...“ из збирке др Радосава Грујића, бр. 159 („Рукописне књиге“). Опис. 3 фото-копије текста.

702. Mladenović dr Aleksandar, Jezik „Života svetog Jeronima“, ГФФНС VIII (1964—1965) 129—158.

Детаљна филолошка анализа овог чакавског споменика рађена је на основу фото-окопија које се чувају у Архиву Југославенске академије знаности и умјетности у Загребу. Испитивач је дао низ закључака о његовом пореклу и ауторству, наводећи да „на основу језичких црта... није могуће потврдити Марулићево ауторство изворника овог дела“, али да „неки други ванјезички фактори могу наводити: да је аутор... основног текста овог дела ипак Сплићанин Марко Марулић“.

Резиме на француском.

703. Младеновић А[лександар], Још једно писмо Гаврила Стефановића Венцловића, Зборник МС за књиж. и јез. књ. XII, св. 1 (1964, Нови Сад) 134—136.

Дат текст писма, транслитериран.

704. Младеновић А[лександар], Непознати запис Доситеја Обрадовића, Зборник МС за књиж. и јез. књ. XIV, св. 1 (1966, Нови Сад) 139—141.

О *Пласици* „који је Доситеј читао док је боравио у Хопову“ који се налази у Унив. библиотеци у Београду са два Доситејева записа, од којих је један досад непознат нашој науци. Дате фото-копије записа,

705. Младеновић Александар, Особине графије и језика путописа патријарха Арсевија III Црнојевића из 1682. године, ЗбМСФЛ VIII (1965) 133—146.

Приложене су 4 фото-копије.

Резиме на руском.

706. Mladenović Aleksandar, Osobine jezika „Života sv. Katarine“, ГФФНС IX (1966) 127—156.

Детаљна филолошка анализа. У закључку аутор износи ове битне карактеристике: 1. да извесни екавизми споменика упућују на терен северозападније од Сплита према Задру и 2. да је споменик могао настати крајем XV или почетком XVI века.

Резиме на француском.

707. Младеновић Александар, Prilog proučavanju čakavskih rukopisa iz Dalmacije (II) — grafija i ortografija „Života sv. Jeronima“, ЗбМСФЛ VII (1964) 103—107.

Приложена је једна фото-копија.

Резиме на француском.

708. Mladenović Aleksandar, Prilog proučavanju čakavskih rukopisa iz Dalmacije (III) — grafija i ortografija „Života sv. Katarine“, ЗбМСФЛ IX (1966) 113—118.

Приложена је фото-копија рукописа.

Резиме на француском.

709. Мошин Владимир, Joseph Schütz, Das handschriftliche Missale illyricum cyrillicum Lipsiense. Bibliotheca slavica. I Band Philologisch—linguistische Monographie, S. XVI + 323; Bd II. Phototechnische Reproduktion des Kodex, S. VIII + 550, 1963. Otto Harrassowitz, Wiesbaden, Прил. XXX, св. 3—4 (1964) 297—305.

Приказ језичке монографије Лајпцишког рукописног ћириличног мисала прве половине XVI века, са признањем и са неким замјеркама. Критичар В. Мошин се не слаже са главним закључком да „Лајпцишки кодекс представља текст до — Бернадировог Лексионара насталог у дубровачкој околици“, већ сматра да је то „ћирилички препис другог издања Бернардина из 1543“, како је раније констатовао Решетар.

710. Мошин В[ладимир], Још о реконструкцији Црнојевићева требника 1495. године, Библиотекар XVI, св. 3—4 (1964, Београд) 199—204.

Опис рукописа и његове реконструкције дат хронолошки.

711. Мошин Владимир, Јужнословенски текстови „Сказанија о индијском царству“, Прил. XXXII, св. 1—2 (1966) 73—86.

О новооткривеном српском тексту „Сказанија о индијском царству“, нађеном приликом описа рукописне збирке Радослава Грујића, у оквиру рукописног Зборника Јеротија Рачанина из 1698. године. Рукопис се сада налази у Музеју српске цркве у Београду, у Грујићевој колекцији, бр. 3-II-9.

Поред најбитнијих података о рукопису аутор доноси текст Рачаниновог рукописа, затим и текст истог „Сказанија“ који се чува у Софијској народној библиотеци и потиче из XV века као и текст Истрановог издања из 1893. године.

712. Nazor Anica, Dvanaesteračka Legenda o svetom Jeronimu, Slovo 15—16 (1965, Zagreb) 214—224.

Резиме на њемачком.

713. Nazor Anica, Kožičićev Bukvar, Slovo 14 (1964, Zagreb) 121—128.

С двије репродукције.

Резиме на њемачком.

714. Недић др Владан, Прва Вукова књига, Библиотекар XVI, св. 1—2 (1964, Београд) 3—10.

О поступку, одликама и значају прве Вукове књиге *Мале професионардне славено-сербске ијеснарице*.

Аутор завршава приказ овога капиталног за нашу културу дела речима: „Она је заметнула бој за народни дух наше књижевности. Од ње почиње једно књижевно доба, које дугује свој живот, као ниједно друго, народној песни и народној прошлости“.

715. Немировски Е. Ј., Рујанско четворојевањђеље, Библиотекар XVIII, св. 5—6 (1966, Београд) 406—420.

О четворојевањђељу које је штампано у штампарији манастира Рујно (Ужичка нахија) 1537. године.

Превод чланка: Шуљагић Радмила.

Прилог: Писмо Фр. Миклопића М. Корфу од 7. марта 1858. г. на српско-хрватском и немачком језику са списком књига које је Вук Караџић желео да прода Дворској библиотеци у Бечу — старе књиге XIII—XVII века.

Резиме на енглеском и руском; 3 фото-копије.

716. Николић Берислав М., Вукова Писменица и Мразовићева Славенска граматика, НЈ н. с. XIV, св. 4—5 (1965) 272—273.

Аутор после анализе издања Мразовићеве *Граматишке* пре 1814. год. закључује: „значи да ми још увек не можемо знати којим се издањем Мразовићеве Граматишке Вук служио пишући *Писменицу*.“

717. Новаковић Реља, О редоследу неких извода из Савиног „Живота св. Симеона“, Прил. XXXII, св. 1—2 (1966) 5—26.

Упоредбујући поједина места Савиног „Живота Св. Симеона“ са каснијим преписима и одговарајућим местима у Шафариковом рукопису (1619), Богишићевом (крај XV века), Милојевићевом (средином XVIII века), Брањковићевом (XVII век) и Ђоровићевим летописом, аутор доказује да редослед њиховог настајања није онакав како се до сада сматрало.

Указујући на подударност и разлике, износи своје гледиште о вези између ових споменика и њиховом пореклу односно старини.

718. Новине сербске из царствујушчега града Виенне 1813, изд. Српска академија наука и уметности (Београд) и Матица српска (Нови Сад) 1965, 8", 1—532.

Фототипско издање.

Са чланком дра Георгија Михаиловића „О овом издању“.

719. Орешковић Марко, Глагољске нотарске исправе у Градској књижници у Загребу, Библиотекар XVIII, св. 5—6 (1966, Београд) 421—424.

О „25 нотарских исправа од краја 17 (1692) до краја 18 (1785) стољећа, писаних курзивном глагољицом.“ Дају се кратки подаци о садржају, изгледу и времену настајка.

720. Orešković Marko, Rijedak ćirilski rukopis u Gradskoj knjižnici u Zagrebu (Grada za bibliografiju ćirilskih rukopisa), Библиотекар XVII, св. 5—6 (1965, Београд) 428—431.

Опис. Резиме на енглеском и руском.

721. Pavlović Milivoj, Jedinstvo zapisa Gligorija dijaka, Slovo 15—16 (1965, Zagreb) 200—203.

Резиме на француском.

722. Павловић Мходраг, Антологија српског песништва (XIII—XX) век, изд. „Српска књижевна задруга“ (1964, Београд) 8°, 1—564.

Између осталог и са текстовима (по савременом правопису) Саве Немањића, Стевана Првовенчаног, Доментијана, Теодосија, Архиепископа Данила, Григорија Цамблака, Стефана Лазаревића, Константина Филозофа и др.

723. Пантић Драга, О натпису са именима протомајстора у ексонартексу Богородице љевишке, Зограф I (1966, Београд) 21—23.

Са текстом написа из XIV в., који је објављен први пут 1955. Дато је и тумачење израза „да се дае... на порѣт8“, честог у нашим средњевековним христовуљама. Других језичких анализа нема.

724. Pantelić Marija, Glagoljski brevijar popa Mavra iz godine 1460, Slovo 15—16 (1965, Zagreb) 94—149.

С 13 репродукција.

Резиме на њемачком.

725. Pantelić Marija, Glagoljski kodeksi Bartola Kravca, RSI 5 (1964) 5—98.

726. Pantelić M[arija], Josip Vrana, L'Évangélique de Miroslov. Contribution à l'étude de son origine. Mouton et Co. 1961. S-Gravenhage. Str. 211 + 10 fotografija, Slovo 14 (1964, Zagreb) 137—141.

Приказ.

727. Пантић Мирослав, Th. Kaeppli O. P. et H. — V. Shooner O. P. Les manuscrits médiévaux de Saint — Dominique de Dubrovnik. Catalogue sommaire, Rome, Sainte-Sabine, 1965, Institutum historicum FF. Praedicatorum Romae ad S. Sabinae, Dissertationes historicae fasciculus XVII, Прил. XXI, св. 3—4 (1965) 290—291.

Приказ, повољан.

728. Пантић Мирослав, Циво Иван Гуцдулић, Осман и Дубравка, изд. „Народна књига“ (1964, Београд) 8°, 1—326.

729. Пантџић М [прослав], Džore Držić. Pjesni ljuvene. Priredio i osvrt napisao Josip Hamm. Zagreb 1965. Stari pisci hrvatski, knjiga 33. — 8° str. 156 + (1), Прил. XXXII, св. 1—2 (1966) 96—101.

Оцена, неповољна, ове иначе по садржају интересантне публикације која доноси до сада непознату збирку песама и једну бинску еклогу Ц. Држића, чији се рукопис сачувао у Даблину, у Ирској. В. и бр. 756.

730. Peukert Herbert, Bemerkungen über Jacob Grimms Vorrede zu Vuks „Kleiner serbischer Grammatik“, АФФ 4 (1964) 349—381.

Резиме на француском.

731. Putanec Valentin, Pjesnički pokušaji Pavla Modrušanina (1528), Slovo 15—16 (1965, Zagreb) 208—213.

Резиме на француском.

732. Putanec Valentin, Tekstološki i jezični problemi u Povaljskom kartularu (1184—1250), Slovo 14 (1964, Zagreb) 101—109.

Резиме на француском.

733. Radeka Milan, Stare srpske rukopisne i štampane knjige u Gornjoj Krajini Zbornik Gradskog muzeja u Karlovcu, svezak I (1964, Karlovac).

Са резимеом на немачком.

734. Радојичић Ђорђе Сп., Димитрије Зограф, преводилац „Шестоднева“ Георгија Писида, Зборник МС за књиж. и јез. књ. XII, св. 1 (1964, Нови Сад) 132—133.

735. Радојичић Ђорђе Сп., Једно тобожње „писаније“ Саве Српског, Зборник МС за књиж. и јез. књ. XII, св. 1 (1964, Нови Сад) 131—132.

„Хиландарски рукопис бр. 385 није „писаније“ Саве Српског (као што је мислио Љуб. Стојановић), али је ипак веома знаменит за нашу књижевну историју, јер садржи дело Константина Млађег или Брегалничког.“

736. Радојичић Ђорђе Сп., Реликвијар деспотице Барбаре, Зборник Народнoг музеја књ. IV, посвећен Вељку Петровићу, изд. „Просвета“ (1964, Београд) 8°, 339—343.

Са текстом кратког написа на реликвијару, за који аутор сматра да потиче из 1482—1495. године.

Резиме на француском.

737. Радојичић Ђорђе Сп., Хиландарски рукописи о постанку словенске писмености, изд. Српска академија наука и уметности и Матица српска (1963, Нови Сад) 1—96.

На 96 страница донесене су фотографске репродукције свих познатих старословенских текстова који се односе на постанак словенске писмености, а чувају се у Хиландару. То су: 1. *Проглас јеванђеља*, најстарија словенска оригинална песма за коју се сматра да ју је написао сам Ђирило између 863. и 869. године. Хиландарски рукопис је на пергаменту из XIII века. 2. *Житије Константина Тирила*, најстарији словенски оригинални прозни састав, написан између 869—876. и сачуван у репису

на хартији између 1625. и 1626. г. 3. *Похвала Констјантинџу — Ђирилу и Методију* написана 885. и сачувана у истом рукопису као и Житије Константина-Ђирила. 4. *О њисменима Црноорисца Храбра*, спис написан између 886. и 893. и сачуван у рукопису на хартији између 1483 —1501.

У краћем напису на крају публикације аутор је дао библиографске податке о досадашњим издањима и радовима о овим рукописима.

738. Радојичић Ђорђе Сп. Шафариков испис из архиепископа Данила, ЗБМСФЛ VIII (1965) 216—218.

Кратак прилог.

739. Радојичић Никола, Једно упоређење деспота Стефана Лазаревића, Зборник МС за књиж. и јез. књ. XII, св. 2 (1964, Нови Сад) 268.

О повељи деспота Стеф. Лазаревића манастиру Ватопеду од 2. VII 1417. и тумачења реченице: „не имьй одѣянйа брачна“ не као алузија на његов реални брак, него као параболу „да ни он, као ни онај необучени у брачну одећу, није достојан уласка у брак.“

740. Ређеп Драшко, Старо српско песништво, ЛМС 142, књ. 398, св. 6 (1966) 625—627.

Приказ антологије старог српског песништва Ђорђа Сп. Радојичића, повољан.

741. Ређеп Јелка, Катарина Кантакузина — Поводом једног записа из праксапостола, писаног 1454. год., ГФФНС IX (1966) 156—161.

Између осталог, са фото-копијом записа у праксапостолу „најстарије досада познате ћириличке књиге писане у Хрватској.“

Резиме на француском.

742. Svane Gunnar O., Kopenhagenski glagoljski misal, Slovo 15—16 (1965, Zagreb) 59—93.

С 5 репродукција.

Резиме на њемачком.

743. Синдик Душан, Једва или две жичке повеље?, ИЧ XIV—XV (1963 — 1965) 309—315.

Према резултату ауторовог истраживања, текстови на зидовима манастира Жиче представљају остатке двеју повеља: краља Стефана Првовенчаног и његовог сина Радослава.

744. Сламниг Иван, Приступ Марину Држићу с ове обале, ЛМС 140 књ. 393, св. 2 (1964) 152—165.

Аутор даје неколико анализа језика Држићевих дела (жаргон, стандард, дијалекат, начин изражавања), говори о његовом односу према језику у вези са литерарном традицијом и животом заједнице и о Држићевом појму о језичком стандарду, да би указао на потребу да се изради глосар којим би се реконструисало строго значење Држићевог текста, „то јест оно значење које су ријечи и изрази имали у Држићевом свијету.“ Сматра да би се тиме добио доказ више за Држићеву литерарну народност.

745. Slamniг Ivan, Hrvatska poezija sedamnaestog stoljeća, izd. Matica hrvatska (1964, Zagreb) 8°, 1—97.

Са текстовима Стијепа Ђурђевића, Џива Гундулића, Цона Палмотића, Владислава Менчетића, Петра Канавеловића, Петра Зринског, Павла Ритера Витезовића и др. Дат је и речник мање познатих речи, литература и напомена о ауторима.

746. Стефоска-Васиљев Љунка, Календар годишњице наших старих штампаних и писаних књига и записа, Библиотекар XVI, св. 1—2 (1964, Београд) 90—97.

Прибављени текстови цитирани по хронологији; најстарији од пре седамсто година, а најмлађи сто (издавачка делатност ондашња: наслови новина, часописа, уџбеника, календара и сл.).

747. Strgančić Ante M., Dosad nepoznate hrvatske lirske pjesme Šime Budinića Zadrana i njegova latinska satira, Radovi Instituta JAZU u Zadru sv. 11—12 (1965, Zadar) 353—388.

Са текстом песама, неколико фотокопија, подацима о песнику, његовом животу и раду, и са анализом његовог књижевног стваралаштва. Аутор износи и „неколико примјерака његове [тј. Будинићеве] канцеларијске прозе, да се види како је и ту материју свладао, претачући из службеног латинског дипломатског језика у хрватски поједине формуле и изразе с тог поља“.

Резиме на енглеском.

748. Tandarić Josip, Grafički znaci prve hrvatske tiskane knjige, Slovo 14 (1964, Zagreb) 110—120.

С једном репродукцијом.

Резиме на њемачком.

749. Тимченко Николај, Вук Ст. Караџић, О друштву, Избор социолошких текстова. Избор и увод: др Цветко Костић. Савремена школа, Београд 1964, стр. 271, Прил. XXXI, св. 1—2 (1965) 122—123.

Приказ, повољан.

750. Трифуновић Ђорђе, Вук Караџић и словенске књижевне старине, АФФ 4 (1964) 411—418.

Резиме на француском.

751. Трифуновић Ђорђе, Облици и мотиви старе српске поезије, ЛМС 141, књ. 396, св. 1 (1965) 45—58.

О начину поетског приказивања у средњовековним нашим делима (житијима, повељама, писмима, записима, похвалама итд.) са анализом језика, версификације, ритмичких и мелодијских својстава и потреби и начину приказивања ових текстова савременом читаоцу.

752. Трифуновић Ђорђе, Први Вукови преписи старих словенских текстова, Ковчежић VI (1964) 19—28.

753. Трифуновић Ђорђе, Stanislaus Hafner Studien zur alserbischen dynastischen Historiographie, Verlag R. Oldenbourg, München 1964, S. VIII + 141 (Südosteuropäische Arbeiten 62), Прил. XXXII, св. 3—4 (1966) 275—278.

Приказ, повољан.

754. Тристан и Изота, превела и предговор написала Грицкат Ирена, изд. Српска књижевна задруга (1966, Београд) 8°, 1—272.

Дат је превод на савремени српскохрватски језик средњовековног романа о Тристану и Изолди, израђен према белоруском тексту који се налази у тзв. Познањском зборнику с краја XVI века; белоруски текст је у своје време представљао превод или прераду старе српске подлоге. У Предговору преводиоца, осим књижевноисторијских података, дат је и језички коментар. Износи се нешто више филолошких доказа него у ранијој литератури у корист јужнословенског, специјално старосрпскохрватског порекла ове белоруске верзије. Никакви јужнословенски текстови романа о Тристану и Изолди засада у науци нису познати.

Са 4 фото-копије.

755. Trubar Primož, Abecedarium, oli tabliza is katere se vsaki mere lahko inu vkarakim brati inu pissati nauuzhiti. Spremna beseda V. Tibingi MDLXVI, izd. Sankarjeva založba (1965, Ljubljana) 16°, 1—19.

Фототипско издање Abecedariuma Приможа Трубара (Feliciana Trubera) из 1566. г.

756. Hamm Josip, Držić Džore, Pjesni ljuvene, SPH knj. 33 (1965, Zagreb) str. 156.

Приредио и осврт написао Јосип Хам. В. и бр. 729.

757. Хариснјадес Мара, Један илуминираћи псалтир Пајсијевог доба, Библиотекар XVIII, св. 1—3 (1966, Београд) 144—152.

Опис рукописа.

Резиме на енглеском и руском; 8 фото-копија.

758. Хариснјадес Мара, Куманичко четворојеванђеље, Зборник Музеја за примењене уметности књ. 9—10, изд. Музеј за примењену уметност (1963—1965, Београд) 49—63.

Дати су општи подаци о куманичком јеванђељу — да је величина 29 x 29,5, да има 228 текстова, да се може датирати у почетак XVI века. Дата је углавном анализа минијатура. Података о језику нема.

Резиме на француском.

759. Hercigonja Eduard, „Videnje Varuhovo“ u Petrisovu zborniku iz 1468. godine, ЗбМСФЛ VII (1964) 63—93.

Аутор врши поређење глагољског текста Виђења Варуховог, до сада мало познатог, са најстаријом верзијом (из Срећковићевог зборника) и млађом (Новаковићевом) варијантом, са жељом да констатује „текстолошки континуитет“ између верзије Срећковићеве и Петрисове и укаже на „повезаност ћирилске и глагољске литерарне продукције“.

Резиме на немачком.

760. Horálek dr Karel, Текстологическое замечание к сказкам Вука Караджича, АФФ 4 (1964) 419—421.

Резиме на француском.

761. Чурчић Лазар, Белешке о српској књизи, Библиотекар XVI, св. 5—6 (1964, Београд) 398—402.

Опис књиге: Варијанте часловца Јакова од Камене реке из 1566. године; о Вечитом календару Захарија Орфелина са фото-копијом 4 странице истог.

762. Чурчић Лазар, Белешке о српској књизи, Библиотекар XVII, св. 1—2 (1965, Београд) 53—56.

Опис књиге: Краткоје написаније о спокојној жини Алексија Везилића. Фото-копије портрета Јосифа Јовановића Шакабенте и предње корице књиге.

763. Чурчић Лазар, Импресије из Будимпеште, Библиотекар XVIII, св. 4 (1966, Београд) 293—299.

О примерцима старе српске књиге у разним библиотекама у Мађарској.

764. Чурчић Лазар, О другом Медаковићевом издању Доситејевих целокупних дела, Ковчежић VII (1966) 112—116.

765. Чурчић Лазар, Прве Качићеве песме штампане ћирилицом, Прил. XXX, св. 3—4 (1964) 227—234.

Прве Качићеве песме штампане ћирилицом нису оне у часопису „Славно-сербскија вједомост“ за 1794. него су то, према аутору, Качићеви стихови објављени у два календара, малом и великом „Месјацослову“, које је издао Стефан Новаковић 27. IX 1793 (по старом календару).

766. Švigelj Dionizije, О rijetkom izdanju Reljkovićevih Ezopovih fabula, Godišnjak pododbora Matice hrvatske, Pododbor Vinkovci 2 (1963, Vinkovci).

767. Шеровић Петар Д., Из архива старе Рисанске општине, Прил. XXX, св. 3—4 (1964) 264—268.

Са текстом неколико аката из Рисна, писаних у XVII веку, у локалном дијалекту.

768. Šidak Jaroslav, О autentičnosti i značenju jedne isprave bosanskog „djeda“ (1427), Slovo 15—16 (1965, Zagreb) 282—297.

Резиме на њемачком.

769. Štefanić Vjekoslav, Glagoljski Transit svetog Jeronima u starijem prijevodu RSI 5 (1964) 99—161.

770. Štefanić Vjekoslav, Joseph Schütz, Das handschriftliche Missale illyricum cyrillicum Lipsiense. Erster Band: Philologisch-linguistische Monographie, str. XVI + 318. — Zweiter Band: Phototechnische Reproduktion des Kodex, str. VIII + 550. Bibliotheca Slavica. Otto Harrassowitz, Wiesbaden 1963, Slovo 14 (1964, Zagreb) 147—154.

Приказ.

ђ) Историја српскохрватског језика

771. Barac Antun, Problemi književnosti, izd. „Naprijed“ (Zagreb), „Prosveta“ (Beograd) i „Svjetlost“ (Sarajevo) (1965) 8°, 1—38.

Између осталог и са овим поглављима: Наша књижевност и њезини хисторици. Између фонологије и естетике. Питања књижевности и језика у доба илиризма. Стих и стил књижевности илиризма и др.

Са библиографијом дела и важнијих чланака аутора. Избор, предговор и напомене од дра Ива Франгеша.

772. Барјакгаревић Данило, Вуков рад на реформи правописа, КњЈ св. 2 (1965) 14—22.

773. Барјакгаревић др Данило, Питање јата код Вука Караџића, АФФ 5 (1965) 15—26.

Резиме на француском.

774. Белић др Александар, Историја српскохрватског језика, књ. II св. 1: Речи са деklinацијом, друго издање, изд. „Научна књига“ (1965, Београд) 8°, 1—272.

Универзитетска предавања проф. А. Белића у редакцији проф. Радомира Алексића.

775. Белић Александар, Историја српскохрватског језика, књ. II св. 2: Речи са конјугацијом, друго издање, изд. „Научна књига“ (1965, Београд) 8°, 1—212.

Универзитетска предавања проф. А. Белића, у редакцији проф. Радомира Алексића.

776. Бошковић Радосав, О неким случајевима губљења сонаната на крају речи, Прил. XXXII, св. 1—2 (1965) 69—73.

Реч је о сонантима на крају речи у групама као *-sn*, *-sm*, *-tw*, *-tr* и сл. Аутор доказује да није увек у оваквим ситуацијама долазило до стварања секундарног полугласника и његове вокализације, него и до појаве губљења сонаната у овим положајима у српскохрватском старословенском и црквенословенском, као у примерима *plis* (< *plъsn* = *йлесан*) *nis* (< *nъsm* = *нисам*), *mrt* (< *mъrtъz* = *мрътав*), *Petr* (< *Petrъ* = *Петѡр*) и др.

Осврћући се критички на досадашње три теорије о развиту секундарног полугласника, аутор износи своју тезу која представља допуну и модификацију теорије проф. Рамовша.

777. Бошковић Радосав, Прасловенски инструментал *kostъjon*, в. бр. 82.

778. Бошковић Радосав, Српскохрватско *мраваљ* и сл., АФФ 6 (1966) 285—289. Аутор мисли да се у облицима *мраваљ* и *славај* налази дијалекатска супсти туција модификованог полугласника.

Резиме на француском.

779. Вошњак Младен, Hofman Vera, Putanec Valentin, Vodeni znakovi hrvatskih inkunabula, Bulletin Zavoda za likovne umjetnosti JAZU XI sv. 3 (1963, Zagreb) 20—50.

Резиме на немачком.

780. Brozović Dalibor, Jezično značenje hrvatskog narodnog preporoda, Kolo IV (CXXIV), 8—9—10 (1966, Zagreb) 249—253.

- 781. Винавер Станислав**, Стари српски књижевни језик, в. бр. 850.
- 782. Винавер Станислав**, Стилске особености српских средњовековних приповедача, в. бр. 850.
- 783. Винавер Станислав**, Стил српских писама XV века, в. бр. 850.
- 784. Виноградов Виктор В.**, Революционна роль Вука Караџића в формировании сербского национального литературного языка, АФФ 5 (1965) 35—51.
Резиме на француском.
- 785. Vince Zlatko**, Zadar kao središte raspravljanja o književnom jeziku u prvoj polovini XIX stoljeća u Dalmaciji, Radovi Instituta JAZU u Zadru sv. 11—12 (1965, Задар) 405—460.
Резиме на енглеском.
- 786. Vince Zlatko**, Pogledi na jezična pitanja u Dalmaciji u vrijeme hrvatskog narodnog preporoda, Kolo IV (СХХIV), 8—9—10 (1966, Загреб) 243—248.
- 787. Грицкат И[рена]**, Вуков превод Новог завета као споменик великог филолошког настојања, в. бр. 675.
- 788. Грицкат-Радуловић Ирена**, Књижевни и културни рад Константина Филозофа, в. бр. 850.
- 789. Грицкат И[рена]**, У чему је значај и какве су специфичности славено-српског периода у развоју српскохрватског језика — поводом иницијативе Матице српске да се састави речник књижевног језика славеносрпског периода, ЗбМСФЛ IX (1966) 61—66.
Аутор истиче велики значај тога периода. Представници његови — заједно са каснијим радом Вука Караџића — стварали су основе на којима се развио савремени српскохрватски књижевни језик. Језик славеносрпске епохе треба проучавати у првом реду у области творбе речи.
Резиме на руском.
- 790. Даничић Бура**, Језик старе српске књижевности, в. бр. 850.
- 791. Деретић Јован**, Расправа Саве Мркаља о српским писменима (њени извори и улога у Вуковој реформи), Ковчежић VI (1964) 163—187.
- 792. Ђорђевић Петар**, Први палеограф и палеословенист у Срба, в. бр. 1778.
- 793. Ескман др Том**, Вук као реформатор ћирилске ортографије и Јурај Крижанић, АФФ 5 (1965) 85—94.
Резиме на енглеском.
- 794. Живановић Ђорђе**, Живот и дело Константина Михаиловића Островичанина, в. бр. 850.
- 795. Ивић Павле**, Никола Радојчић, Закон о рудницима Деспота Стефана Лазаревића, Београд, 1962, издање Српске академије наука и уметности. Стр. 100 + XXVI таблица с фотографским репродукцијама, ЗбМСФЛ VII (1964) 207—214.
Опширан приказ с обзиром на дијалекатске особине.

796. Ивић Павле, Тенденције у коначној фази Вукове језичке реформе, в. бр. 1778.

797. Јерковић Вера, Одлике српске рецензије у Житију Симеона Немање од Стевана Првовенчаног — правописне и фонетске црте, Прилози проучавању језика 1 (1965, Нови Сад) 1—30.

798. Jonke Ljudevit, Gajevo pismo Františku Palackomu iz godine 1834, s pravopisnoga gledišta, RZSF 6 (1964) 19—24.

799. Jonke Ljudevit, Jezična problematika u vrijeme hrvatskog narodnog preporoda, Kolo IV (CXXIV), 8—9—10 (1966, Zagreb) 233—242.

800. Кашић Јован, Граматика Милована Видаковића, ГФФНС (1964—1965) 159—166.

Аутор је упоредио Видаковићеву граматiku са Вуковом, местимице и са Мразовићевом. Изнео је, између осталог, и низ предности Видаковићевих квалификација над Вуковим, од кога је, без сумње, био доста конзервативнији.

Резиме на руском.

801. Klaić Nada, Historijska podloga hrvatskoga glagoljaštva u X i XI stoljeću, Slovo 15—16 (1965, Zagreb) 225—281.

Резиме на њемачком.

802. Ковачевић Божидар, Наша стара лирика, в. бр. 850.

803. Ковачевић Божидар, О српској белетристици у средњем веку, в. бр. 850.

804. Колендић Петар, Из старог Дубровника, изд. Српска књижевна задруга (1964, Београд) 8°, 1—285.

Поред низа књижевноисторијских и књижевностетских и биографских расправа књига садржи и ове чланке: 1. „Босанчица“, босанско-хрватска ћирилица и Дубровчани, 2. ћирилицом штампане књиге за дубровачке католике из XVI века и 3. један српски спев из XVI века.

У прилогу су чланак Мирослава Пантића: „Књижевни историчар Петар Колендић“, напомене и објашњења. В. и бр. 830.

805. Костић Драгутин, Књижевно дело Стефана Немањића Првовенчаног, в. бр. 850.

806. Костић Драгутин, „Слово љубави“ Стефана Лазаревића, в. бр. 850.

807. Костић Драгутин, Трагови песама у делима Доментијана и Теодосија, в. бр. 850.

808. Kuna Herta, Redakcije staroslovenskog kao literarni jezik Srba i Hrvata, Slovo 15—16 (1965, Zagreb) 183—199.

Rezime na njemačkom.

809. Лесковац Младен, Српска књижевност у Војводини пре велике сеобе, в. бр. 850.

810. Љубинковић Ненад, Славко Мијушковић: Борба за српски језик у Котору за вријеме аустријске владавине, Историјски записи, год. XVIII, књ. XXII, св. 1 Титоград, 1965, 5—33, КњЈ св. 3 (1966) 323.

О увођењу наставе на народном језику крајем XIX века.

811. Манојловић Светозар, Ekavizmi u zadarskim tekstovima XIV—XVII stolaća, Radovi knj. XXIV, Odeljenje istorijsko-filoloških nauka knj. 8, izd. Naučno društvo SR Bosne i Hercegovine (1964, Sa ajevo) 95—106.

Са анализом садашњег стања замене јата и освртом на раније студије о замени јата на територији Далмације, далматинског и оближњег острвља.

Резиме на француском.

812. Маštrović Vjekoslav, Završna faza uvođenja narodnog jezika u dalmatinsko sudstvo i slučaj dr Jurja Ferrija, Radovi Instituta JAZU u Zadru sv. X (1963, Zadar) 67—89.

О коначном увођењу народног језика место талијанског у судство и улози дра Јурја Ферија у томе.

Резиме на енглеском.

813. Мијушковић Славко, Борба за српски језик у Котору за вријеме аустријске владавине, Историјски записи XXII, св. 1 (1965, Титоград) 5—33.

Резиме на француском.

814. Милицевац Живан, Поглед на распу око „ситница језикословних“, в. бр. 1778.

815. Младеновић А[лександар], Јављање јекавског, такозваног најновијег јоговања у неким нашим споменицима, ЗбМСФЛ VII (1964) 158—159.

Прилог.

816. Младеновић Александар, О народном језику Јована Рајића, изд. Матице српска (1964, Нови Сад) 1—167.

Детаљна анализа графије, правописа, фонетике, морфологије, делом и синтаксе. Аутор је испитао ова Рајићева рукописна дела: 1. Собрание разныхъ неделныхъ и праздничныхъ почений въ трехъ частехъ..., 2) Сцена Историја ради малолѣтне дечице краткими вопросама и о(т)вѣтама сачинѣна у Москви 1782 лета а на простый срѣбский языкъ... преведена в ѣлѣто 1791, 3. Катихисмъ менший... с примѣчаніями и ѡ(т)вѣтама на велѣния виенскія ценсѣри, и 13 Рајићевих писама. Од штампаних дела испитани су: Бой Змая са орлови на кратко ѡписанъ (I издање), Слово о грѣшномъ человѣку и неколико Рајићевих писама насталих у периоду од 1766. до 1770. г.

Опис Рајићевог језика аутор је с једне стране дао у паралели са писаном речи његових савременика Доситеја Обрадовића и Захарија Орфелина, а с друге стране у поређењу са језиком Вука и дијалектом Срема.

Резиме на руском.

817. Младеновић А[лександар], Поводом чланка „Писмо или варијанта“, КњЈ св. 3 (1966) 301—303.

Сам материјал недвосмислено говори о неодрживости тезе „да се тзв. „босанчица“ на основу анализираних графија... издваја у нешто специфично“.

Према томе, није ни било потребно постављати критеријуме да ли је „босанчица“ ћирилско писмо или његова варијанта, истиче, поред осталог, А. Младеновић у свом одговору М. Могуш на замјерке у чланку Писмо или варијанта. В. и бр. 818, 822.

818. Младеновић Александар, Прилог проучавању развјетка наше ћирилице, КњЈ 3 (1965) 53—66.

О карактеру наше ћирилице у рукописним споменицима насталих на западу српскохрватске језичке територије, полазећи од одговарајућег стања писаних споменика ван поменутог области. В. и бр. 817, 822.

819. Младеновић др Александар, Прилог проучавању порекла слова Ц, АФФ 5 (1965) 125—157.

О пореклу и употреби овога слова у српској ћирилици; дата хронолошка употреба од XVI—XIX века. Аутор закључује да је Вук „слово које личи на *и* (у функцији звука *ч* или чак звука *и*)... могао да види у старим српским рукописима“.

Резиме на руском.

820. Младеновић др Живомир, Вукова реформа и њени противници, КњЈ св. 2 (1964) 10—18.

821. Могуш Милан, О Гајевој „Краткој основи“, Коло IV (СХХIV), 8—9—10 (1966, Загреб) 254—257.

822. Могуш Милан, Писмо или варијанта, КњЈ св. 3 (1966) 298—300.

Између осталог, аутор замјера што у чланку А. Младеновића „Прилог проучавању развјетка наше ћирилице“ није изнет критеријум шта је писмо а шта варијанта неког писма при одређивању карактера босанчица. В. и бр. 817, 818.

823. Мошин Владимир, Стил старе српске прозе, в. бр. 850.

824. Мулић Малик, Pletenije sloves i hesihazam, RZSF 7 (1965) 141—156.

825. Мулић Малик, Стил српских средњовековних животописаца XIII и XIV века, в. бр. 850.

826. Муљачић Жарко, Tretman grupa -mn-, -nn-, -ll-, -rr- u dubrovačkoroman-skom izumrlom govoru i hrvatskosrpske posuđenice, ЗБМСФЛ IX (1966) 49—60.

Резиме на енглеском.

827. Недељковић Олга, Правопис „ресавске школе“ и Константин Филозоф, в. бр. 850.

828. Ауту Роберт, Вукова језичка реформа у свјетлу језичког прецорода међу Славенима аустријске монархије, АФФ 5 (1965) 9—14.

Резиме на енглеском.

829. Павловић Драгољуб, Елементи хуманизма у српској књижевности XV века, в. бр. 850.

- 830. Павловић Д.**, Петар Колендић, Из старог Дубровника, Приредио Мирослав Пантић. Српска књижевна задруга, коло VII, књ. 338, Београд 1944, Прил. XXXI 1—2 (1965) 122.
Приказ. В. и бр. 804.
- 831. Павловић Миодраг**, Старо српско песништво, в. бр. 850.
- 832. Панић-Суреп Милорад**, Дело св. Саве, в. бр. 850.
- 833. Петровић Теодора**, Забрана Вукова правописа у Карловачкој гимназији, Ковчежић VI (1964) 212—213.
- 834. Пецо Асим**, Сугласник *x* у Вуковој преписци, в. бр. 1778.
- 835. Поповић Павле**, „Житије деспота Стефана Лазаревића“ Константина Филозофа, в. бр. 850.
- 836. Поповић Павле**, „Житије Стефана Дечанског“ Глигорија Цамблака, в. бр. 850.
- 837. Поповић Павле**, „Житије цара Уроша“ Пајсија Јањевца, в. бр. 850.
- 838. Поповић Павле**, О књижевном делу светог Саве, в. бр. 850.
- 839. Putanec Valentin**, в. Вошњак Mladen, Hofman Vera, Putanec Valentin, бр. 779.
- 840. Putanec Valentin**, Tri sitna priloga za povijest prve hrvatske inkunabule, Bulletin Zavoda za likovne umjetnosti JAZU XIII, sv. 1—3 (1965, Zagreb) 183—189.
О глаголском мисалу штампаном 1483. године.
Резиме на француском.
- 841. Радојичић Ђорђе Сп.**, Исаија из XIV века, преписивач Служабника на пергаменту, ЗбМСФЛ VII (1964) 160.
Кратак прилог.
- 842. Радојичић Ђорђе Сп.**, Источна и западна компонента старих јужнословенских књижевности, Глас САНУ CCLVI, Одељење друштвених наука н. с. књ. 12 (1963) 1—24.
Резиме на руском.
- 843. Радојичић Ђорђе Сп.**, Јужнословенско-руске културне везе до почетка XVIII века, Зборник МС за књиж. и јез. књ. XIII, св. 2 (1965, Нови Сад) 261—309.
Има значаја за историју језика.
- 844. Радојичић Ђорђе Сп.**, Развојни лук старе српске књижевности, в. бр. 850.
- 845. Радојичић Ђорђе Ст.**, Старо српско духовно и световно песништво, в. бр. 850.
- 846. Радојичић Никола**, Хроника Константина Михаиловића Островичанина, в. бр. 850.

847. Савковић Милош, Српска средњовековна књижевност у народу, в. бр. 850.

848. Савковић Милош, Стефан Првовенчани, в. бр. 850.

849. Савковић Милош, Теодосије, в. бр. 850.

850. Стара књижевност, приредио Ђорђе Трифуновић. Серија „Српска књижевност у књижевној критици“, изд. Нолит (1965, Београд) 8° 1—572.

Предговор и библиографске белешке о писцима, поменути у књизи, написао Ђорђе Трифуновић. Књига садржи поред осталих и ове студије и чланке: *Ђорђе Св. Радојчић*, Развојни лук старе српске књижевности; *Младен Лесковац*, Српска књижевност у Војводини пре велике сеобе; *Божидар Ковачевић*, Наша стара лирика; *Ђорђе Св. Радојчић*, Старо српско духовно и световно песништво; *Миодраг Павловић*, Старо српско песништво; *Ђорђе Трифуновић*, Стари српски песнички записи; *Димитрије Стефановић*, Појање старе српске духовне поезије; *Владимир Мошин*, Стил старе српске прозе; *Малик Мулић*, Стил српских средњовековних животописаца XIII и XIV века; *Драгољуб Павловић*, Елементи хуманизма у српској књижевности XV века; *Љубомир Стојановић*, Литерарна и историјска вредност родослова и летописа; *Сћанислав Винавер*, Стил српских писама XV века; *Божидар Ковачевић*, О српској белетристици у средњем веку; *Сћанислав Винавер*, Стилске особености српских средњовековних приповедача; *Милош Савковић*, Српска средњовековна књижевност у народу; *Ђура Даничић*, Језик старе српске књижевности; *Сћанислав Винавер*, Стари српски књижевни језик; *Павле Појовић*, О књижевном делу светог Саве; *Милорад Панић Сурей*, Дело св. Саве; *Милош Савковић*, Стефан Првовенчани; *Драгујин Косић*, Књижевно дело Стефана Немањића Првовенчаног; *Владимир Ђоровић*, Доментијаново књижевно дело; *Ђорђе Трифуновић*, Доментијан, песник светлости; *Гојко Суботић*, Доментијаново дело и српски животопис XIII века; *Милош Савковић*, Теодосије; *Гојко Суботић*, Теодосијева житија и српски животопис Милутиновог доба; *Драгујин Косић*, Трагови песама у делима Доментијана и Теодосија; *Драгујин Косић*, „Слово љубави“ Стефана Лазаревића; *Павле Појовић*, „Житије Стефана Дечанског“ Глигорија Цамблака; *Павле Појовић*, „Житије деспота Стефана Лазаревића“ Константина Филозофа; *Ђорђе Трифуновић*, Сликovitост казивања Константина Филозофа; *Олга Недељковић*, Црвопис „ресавске школе“ и Константин Филозоф; *Ирена Грицкај-Радуловић*, Књижевни и културни рад Константина Филозофа; *Ђорђе Трифуновић*, Димитрије Кантакузин; *Ђорђе Живановић*, Живот и дело Константина Михаиловића Островичанина; *Никола Радојчић*, Хроника Константина Михаиловића Островичанина; *Мирјана Шакопа*, Зограф Лонгин, сликар и књижевник XVI века; *Павле Појовић*, „Житије цара Уроша“ Пајсија Јаневца.

851. Стефановић Димитрије, Појање старе српске духовне поезије, в. бр. 850.

852. Стојановић Љубомир, Литерарна и историјска вредност родослова и летописа, в. бр. 850.

853. Суботић Гојко, Доментијаново дело и српски животопис XIII века, в. бр. 850.

854. Суботић Гојко, Теодосијева житија и српски животопис Милутиновог доба, в. бр. 850.

855. Толстој Н. И., Архаизам и новаторство у језичкој реформи Вука Караџића, АФФ 5 (1965) 227—234.

Резиме на руском.

856. Трифуновић Ђорђе, Димитрије Кантакузин, в. бр. 850.

857. Трифуновић Ђорђе, Доментијан, песник светлости, в. бр. 850.

858. Трифуновић Ђорђе, Нацрт за поезику старе српске књижевности, ЛМС 142, књ. 397, св. 3 (1966) 257—265.

О уобичајеним фразама и спрегама речи и о разноврсним жанровима нашег средњовековног књижевног стварања.

859. Трифуновић Ђорђе, Сликовитост казивања Константина Филозофа, в. бр. 850.

860. Трифуновић Ђорђе, Стара књижевност, в. бр. 850.

861. Трифуновић Ђорђе, Стари српски песнички записи, в. бр. 850.

862. Трифуновић Ђорђе, Hans Schultze, Untersuchungen zum Aufbau des Skazanie o pismenehъ von Konstantin von Kostenec. Dissertation zur Erlangung des Doktorgrades des Philosophischen Fakultät der Georg-August-Universität zu Göttingen. Göttingen 1964 стр. 263, Прил. XXXII, св. 3—4 (1966), 270—274.

Критика, врло повољна. Критичар сматра да је „Шулцеова монографија пример како треба преиспитивати дела старих словенских књижевности“.

863. Ђоровић Владимир, Доментијаново књижевно дело, в. бр. 850.

864. Hadrovics dr László, Покушај реформе латиничког правописа 1785. године, АФФ 5 (1965) 267—272.

Резиме на руском.

865. Hazai G., Prilog istorijatu morfeme -luk, ЗБМСФЛ VII (1964) 59—61.

Резиме на мађарском.

866. Hercigonja Eduard, Iz radova na istraživanju sintakse i stila nekih glagoljskih neliturgijskih kodeksa XV stoljeća, RZSF 7 (1965) 119—139.

867. Hofman Vera, в. Bošnjak Mladen, Hofman Vera, Putanec Valentin, бр. 779.

868. Hraste Mate, Jezik dubrovačke književnosti i Ivan Mažuranić, Kolo III (СХХIII), 9—10 (1965, Zagreb) 398—403.

869. Храсте др Мате, Хрватско-српски језик и правопис у доба народног препорода у Далмацији и Вук С. Караџић, АФФ 5 (1965) 273—281.

Резиме на руском.

870. Cvitanović Vladislav, Prilog poznavanju kulture povijesti na zadarskom području (glagoljica) (glagoljaši od IX stoljeća do danas), Radovi Instituta JAZU u Zadru sv. 10 (1963, Zadar) 309—343.

Између осталог, о глагољаштву у Задру, глагољским школама, глагољским прквима и списима писаним глагољцом, као и пописом задарских глагољаша од X—XX века.

Резиме на енглеском.

871. Шаkota Мирјана, Зограф Лонгин, сликар и књижевник XVI века, в. бр. 850.

е) Метрика

872. Alerić Danijel, О музикалности стиха тројце српских modernista, RZSF 8 (1966) 73—89.

873. Vidović Radovan, Analize i studije, izd. Pododbor Matice hrvatske u Splitu (1965, Split) 8°, 1—209.

Између осталог и са овим поглављима: Владимир Назор и проблеми теорије ритма. Данте у хрватским и српским преводима.

Резиме на енглеском.

874. Vidović Radovan, Vladimir Nazor i problem našeg pjesničkog izraza u stihu, Mogućnosti XI, br. 2 i 3 (1964, Split) 165—182 i 284—295.

875. Guberina Petar, Teorija o ritmu i primjena na jedno Krležino djelo, „Krležin zbornik“, izd. „Naprijed“ i Institut za nauku o književnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (1964, Zagreb).

876. Јуришевић Миодраг, Књижевно дело Милете Јакшића, ЛМС 141, књ. 395, св. 4 (1965) 335—359.

Напис садржи и анализу језичких, стилских и метричких форми поетског изражавања М. Јакшића.

877. Kolumbić Nikica, „Vitar u korenu“ poezije Marina Franičevića, Mogućnosti XII, br. 1 (1965, Split) 91—96.

У чланку се, између осталог, налази осврт на ритам Франичевићевих чакавских пјесама.

878. Kravar M[iroslav], О метричком mostu u našem heksametru, ЖА XV, св. 2 (1966) 413—427.

Реч је о „зеугми“ у близини цезуре, а нарочито иза цезуре, и уопште о везаним границама између речи у оквиру наших преводних дактилских хексаметара.

Резиме на немачком.

879. Majnarić N[ikola], Prijevodni dvanaesterac kod prethodnika Kolomana Raca, ЖА XV, св. 1 (1965) 13—27.

Јампски дванаестерац у преводима Армина Павића, Ферде Ж. Милера и Владоја Дуката.

Резиме на немачком.

880. Majnarić N[ikola], Prijevodni dvanaesterac Kolomana Raca, ЖА XVI (1966) 57—80.

Аутор показује да се у Рачевом јампском дванаестерцу јављају два типа чије карактеристике и одређује, па показује да је тај дванаестерац способан да замени и грчки јампски триметар и римски сенар. У додатку се доноси табеларни преглед коришћених података.

Резиме на немачком.

881. Матић Светозар, Из историје нашег стиха, Зборник МС за књиж. и јез., књ. XII, св. 1 (1964, Нови Сад) 5—26.

Аутор расправља о следећим питањима: акценат у нашем стиху; јампски стих у нашем песништву; примери нашег тонског стиха; једносложне наглашене речи; једносложне наглашене у епском десетерцу; ненаглашене дужине.

882. Матић С[ветозар], Кирил Тарановски, О улози цезуре у српскохрватском стиху (Ившићев зборник, Загреб 1963), Зборник МС за књиж. и јез. књ. XIV, св. 2 (1966, Нови Сад) 383—386.

О критици ауторове дефиниције цезуре од стране К. Тарановског.

883. Пејовић Александар, Версификација Вељка Петровића, КњЈ св. 3 (1966) 254—268.

О различитом метру, слободном стиху и акценту који у познијем стваралаштву В. Петровића све више долазе до изражаја.

884. Поповић Драгомир, Једна интересантна употреба цезуре, КњЈ св. 1 (1966) 76—78.

Анализа песме Б. Радичевића „Кад млидијих умрети“ показује да је употребом цезура између појединих речи и стихова потпуно постигнута потребна атмосфера.

885. Ружић Жарко, Зашто је трохејски деветерац најређи стих у српскохрватској поезији, ГФФНС IX (1966) 227—237.

Рађено на основу анализе метрике стихова неколико наших песника.

Резиме на немачком.

886. Ружић Жарко, О најређем стиху у српскохрватској народној поезији, Зборник МС за књиж. и јез. књ. XIV, св. 1 (1966, Нови Сад) 74—80.

О деветерцу као ретком стиху нар. поезије уз констатацију „да је напоредо са осталим стиховима народне поезије егзистирао и девстерац, како у целим песмама тако и комбинован или помешан са ређим осмерцем“. Дати примери песама.

887. Franičević Marin, Basnirstvo Ivana Mažuranića, Kolo III (CXXIII), 9—10 (1965, Zagreb) 424—440.

ж) Стил

888. Anić Vladimir, Kajkavski deminutiv u jeziku umjetničkog djela, Jezik XI, br. 5 (1964, Zagreb) 129—133.

889. Vuković Jovan, Gramatičke i gramatičko-stilističke kategorije u književnom jeziku, в. бр. 531,

890. Ђорђевић др Бранивој, Функционалност дијалекатског нијансирања у Нушићевим комедијама, Зборник Музеја позоришне уметности. Бранислав Нушић 1864—1964 (1965, Београд).

Резиме на руском и енглеском.

891. Ђурић Војислав, Његошева поезика, изд. Завод за издавање уџбеника Социјалистичке Републике Србије (1965, Београд) 8°, 1—54.

892. Живанчевић Милорад, Слика и звук у Његошевој поезији, Прил. XXXII, св. 1—2 (1966) 35—58.

Стилистичка анализа изведена на стиховима Горског вијенца.

893. Живковић др Драгиша, Вукова борба и српски песнички језик, АФФ 4 (1964) 149—165.

Резиме на француском.

894. Живковић др Драгиша, Од Вука до Андрића, изд. Друштво за српскохрватски језик и књижевност СР Србије (1965, Београд) 8°, 1—214.

Поред других, публикација садржи и ова поглавља: Вук и Доситеј; Вукова борба и српски песнички језик; Вуковски детаљи у предвуковском периоду; Трогеј или јамб у Бранка Радичевића; Основи песничке инспирације Његошеве; Неколико стилских одлика прозе Иве Андрића; Епски и лирски стил Иве Андрића; Стилистика као наука о језику и о књижевности. Дата су и библиографска тумачења.

895. Јеремић Драган М., Поетика Ива Андрића, ЛМС 141, књ. 395, св. 5 (1965) 421—432.

Напис садржи и мисли о вредности речи у књижевном делу.

896. Јовановић др Иванка, Уметничка функција стилских фигура ГФФНС VIII (1964—1965) 247—260.

Теоријска разматрања, допуњена анализом примера из дела српскохрватских књижевника.

Резиме на руском.

897. Јовановић Рашко, Поезија Милорала Ј. Митровића, ЛМС 141, књ. 396, св. 4 (1965) 300—318.

О естетским и поетским вредностима поезије М. Ј. Митровића, изразу типичном за народну поезију и наше старије романтичарске ствараоце.

898. Јовић Душан, Глаголски облици и симболика у „Играма“ Васка Попе, НЈ н. с. XV, св. 1—2 (1966) 96—102.

О везаности симбола за глаголске облике у поезији В. Попе кроз анализу језичких факата.

899. Kalenić Vatroslav, Stilografske pojave imenica hrvatskosrpskoga jezika, Jezik XII, br. 1 (1964, Zagreb) 11—17.

900. Malić Zdravko, Vlastita imena kao stilska kategorija „Banketa u Blitvi“, „Krljezin zbornik“, изд. „Naprijed i Institut za nauku o književnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (1964, Zagreb).

901. Новаковић Бошко, Приповетке Петра Шегедина, ЛМС 141, књ. 395 св. 3 (1965) 264—268.

О неким особеностима језика и стила П. Шегедина.

902. Павловић др Миливој, Еволутивност и диференцираност стила Вука Караџића, АФФ 5 (1965) 173—189.

Резиме на немачком.

903. Павловић М[иливој], Стил Вука Караџића, ЈФ XXVI (1963—1964) 1—72.

Резиме на француском.

904. Франјић Кrunoslav, Tehnika pauze kao stilski postupak (Uz tekst M. Krleže: „Slom Frana Supila“), Krležin zbornik, izd. „Naprijed“ i Institut za nauku o književnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (1964, Zagreb).

905. Radivojević Pavle Ž., O jednom primeru ilustracije (Ogled Krunoslava Pranjića „Lingvistička analiza suvremenih književnih tekstova“), Jezik XI, br. 3 (1964, Zagreb) 88—91.

906. Smailović Ismet, Воје у језику Hasana Kikića, Jezik XI, br. 5 (1964, Zagreb) 134—141.

907. Станојчић Живојин, Стилске функције једног дијалектизма, НЈ н. с. XIV, св. 1 (1964) 43—48.

Примењујући елементе тзв. стилског комплекса, аутор анализира однос екстралингвистичких фактора и језичког система. На архаизму, одн. дијалектизму *vas* (= *cas*) у књижевном језику указује на однос категорија стила и норме.

908. Ћорас Milorad, Dijalektizmi u djelima M. Lalića, Jezik XIII, br. 4 (1966, Zagreb) 97—104.

909. Frangeš Ivo, Jedna stilsko osobina „Davnih dana“ (Slobodni neupravni govor), Krležin zbornik, izd. „Naprijed“ i Institut za nauku o književnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (1964, Zagreb).

910. Frangeš Ivo, Mažuranićev pjesnički jezik, Kolo III (CXXIII), 9—10 (1965, Zagreb) 404—423.

з) Методика наставе књижевног језика

911. Andraš dr David, Najaktuelniji problemi nastave maternjeg jezika i književnosti u školama drugog stupnja na teritoriji AP Vojvodine, Pedagoška stvarnost XI, sv. 4 (1965, Novi Sad) 226—231.

912. Babić Stjepan, Osnova za metodsku obradu glasova č i ć, Jezik XIII, br. 3 (1966, Zagreb) 83—95.

913. Богвац Милован, О неким питањима остваривања наставних планова и програма српскохрватског језика и књижевности у школама II ступња са наставом на језицима народности, КњЈ св. 1 (1966) 67—75.

914. Bodrogvari Ferenc, O dvojezičnoj nastavi, Pedagoška stvarnost XII, sv. 7 (1966, Novi Sad) 385—393.

915. Живковић Благоје, Др Драгиша Живковић, Теорија књижевности, Читанка са обрађеним текстовима и задацима, Настава и васпитање XIV, св. 9—10 (1965, Београд) 574—575.

Кратак приказ, са позитивном оценом.

916. Пић Павле, Za bolju pismenost u školama drugog stupnja, Pedagoška stvarnost XI, sv. 7 (1965, Novi Sad) 446—450.

917. Јерковић Вера, Обрада реда речи (инверзије) у средњој школи, КњЈ св. 2 (1965) 51—54.

Неке сугестије о начину обраде реда речи.

918. Kraljev Jeronim, Deset pitanja dru Iliji Mamuziću (U povodu dobivanja Dositejeve nagrade), ZR XV, br. 1 (1966) 39—45.

Интервју о питањима методике наставе хрватско-српског језика и књижевности.

919. Mamuzić dr Ilija, Jurja Mareka „Književnost i jezik u školi“, Zavod za izdavanje udžbenika, Sarajevo 1963, КњЈ св. 2 (1964) 80—83.

Повољан приказ књиге, „успеле дидактичке конкретизације отприлике оних тежњи које су неке године довеле до реформе наше наставе“.

920. Mamuzić Ilija, O obradi štiva i izražavanju, КњЈ св. 1 (1965) 43—52.

Аутор истиче потребу и важност разраде значења речи и израза, и анализирајући у том смислу поједине одломке из књижевних текстова врло јасно показује значај такве обраде.

921. Марковић Марко, Питања и задаци уз штиво у уџбеницима за српско-хрватски језик, Настава и васпитање XIV, св. 7—8 (1965, Београд) 384—393.

922. Матић Радомир, Императив — грађење и основно значење, Настава и васпитање XIV, св. 3—4 (1965, Београд) 170—173.

Начин обраде императива на једном тексту.

923. Мишковић Лазар, Обраде неправих значења код глаголских облика, Настава и васпитање XIII, св. 1—2 (1964, Београд) 34—40.

924. Морачић Д[амјан], в. Стојановић С., Морачић Д. и Прица А., бр. 934.

925. Николић Милуја, Психолошка условљеност неких стилских грешака, КњЈ св. 2 (1966) 149—160.

О честој употреби истих речи, израза и реченица једних за другима као одразу самог поимања и јасности изражавања ученика у зависности од њиховог узраста, услед неког емоционалног фактора или аутоматизованог понављања постављеног питања и др.

926. Павловић др Миливој, Две књиге о настави српскохрватског језика и књижевности, Др Радмила Димитријевић, Основи теорије писмености (Савремена школа, Београд, 1962); Методика наставе књижевности и матерњег језика; Увођење

ученика у књижевно дело (Завод за издавање уџбеника СРС, Београд 1963), КњЈ св. 1 (1964) 63—67.

Приказ, повољан.

927. Petrović Milutin, Neki aspekti primene oralnog postupka u nastavi živih jezika, Pedagoška stvarnost XI, sv. 7 (1965, Novi Sad) 436—445.

928. Петровић Милутин, О превођењу у настави живих језика, Поводом књиге М. Шапића „Методика наставе и техника учења страних језика“, Настава и васпитање XIV, св. 1—2 (1965, Београд) 97—99.

929. Пецо А[сим], Један поглед на наставу фонетике у нашој школи (скица за предавање), КњЈ св. 2 (1966) 145—148.

Аутор истиче велику корист коју у настави могу пружити техничка средства (нпр. магнетофон или грамофон).

930. Popov Anđeliја, О negovanju intelektualnog stila učenika srednjih škola, КњЈ 4 (1964) 109—119.

931. Прица А[нђелија], в. Стојановић С., Морачић Д. и Прица А., бр. 934.

932. Савићевић Мирослав, Драгутин А. Стефановић: „На путевима наставе матерњег језика и књижевности“ (Савремена школа, Београд, 1964), КњЈ св. 4 (1965) 99—100.

Критички осврт.

933. Стефановић Драгутин, На путевима наставе матерњег језика и књижевности, изд. Савремена школа (1964, Београд) 1—170. В. и бр. 936.

934. Стојановић С., Морачић Д[амјан] и Прица А[нђелија], Наш пут у језик и књижевност, изд. Завод за издавање уџбеника СР Србије (1965, Београд). В. и бр. 937.

935. Тохолъ Сава, Наш пут у језик и књижевност, Приручник за основно образовање одраслих, издао Раднички универзитет „Буро Салај“ — Београд, 1963, Настава и васпитање XIII, св. 1—2 (1964, Београд) 103—105.

Критички приказ.

936. Требјешанин Радош, Стефановић Драгутин: „На путевима наставе матерњег језика и књижевности“, „Савремена школа“, Београд, 1964, стр. 170, Настава и васпитање XIV, св. 5—6 (1965, Београд) 303—306.

Кратак приказ, са неповољном оценом. В. и бр. 933.

937. Требјешанин Радош, С. Стојановић, Д. Морачић и А. Прица: „Наш пут у језик и књижевност“ (Завод за издавање уџбеника СР Србије, Београд, 1965), КњЈ св. 4 (1965) 105—106.

Приказ. В. и бр. 934.

п) Терминологија

938. Грицкат И[рена], Покушаји стварања српске научне терминологије средином прошлог века, НЈ н. с. XIV, св. 2—3 (1964) 130—140.

Индијатива Друштва српске словесности средином прошлог века, у вези са стварањем српске терминологије за разне научне и друштвене области изражавања, јесте један од примера како се подуњавају фондови мњижевног језика у његовом развоју. Наведени су разни предлози самога Друштва и његових сарадника и критичара појединаца. Многе речи нису биле нетачно замишљене, неке од њих вероватно и прихваћене у даљој језичкој пракси, тако да би било „потребно ублажити судове када је реч о нашим старим језиџловцима“.

939. Deanović dr Mirko, Stratifikacija naših pomorskih i ribarskih naziva po njihovu porijeklu, Pomorski zbornik Društva za proučavanje i unapređenje pomorstva Jugoslavije (1966, Zadar) 16°, 735—745.

Износи низ термина, нарочито у вези са делатношћу на мољу, који се генетички могу груписати на: 1. термине донесене из прапостојбине, 2. термине — средњовековне грчко-латинске позајмице, 3. млетачке и јужноиталијанске позајмице и 4. термине створене на Јадрану.

Резиме на енглеском.

940. Дивић Михаило, О називима средњовековне српске државе, Прил. XXXII, св. 1—2 (1966) 26—35.

Реч је о терминима *Склавонија*, *Србија*, *Рашика*, као и о придевима *српски*, *рашки*, о њиховој употреби и распрострањености у средњовековним споменцима.

941. Дискусија о библиотекарској терминологији, Библиотекар XVI, св. 5—6 (1964, Београд) 305—315; Библиотекар XVII, св. 1—2 (1965, Београд) 4—8; св. 3—4 (1965, Београд) 113—117; св. 5—6 (1965, Београд) 318—324.

942. Zelenka Pavao, Pitanje medicinske i veterinarske terminologije u predmetnom katalogu, Vjesnik bibliotekara Hrvatske X, sv. 3—4 (1964, Zagreb) 77—85.

943. Jaćimović Olga, Neki problemi arhivske terminologije, Arhivist XV, св. 1—2 (1965, Београд) 35—45.

У напису се говори о потреби израде речника архивске терминологије у нас и даје преглед са делимичним приказом свих до сада објављених архивских речника у свету.

944. Костић др Александар Ђ., Језик наше медицинске литературе, НЈ н. с. XIV, св. 1 (1964) 27—42.

После веома исцрпне анализе језика у нашој медицинској литератури аутор закључује: „остаје нам да завршимо констатацијом да он у своме развоју још није достигао ступањ који би могао достићи под данашњим околностима“. Аутор предлаже низ начина за обogaњење језика мед. литературе, завршавајући чланак: „Наши лекари не треба да буду само добри стручњаци, него и писмени људи“.

945. Костић др Александар Ђ., Проблем српскохрватске медицинске терминологије, НЈ н. с. XIV, св. 4—5 (1965) 284—291.

О разлици медицинских термина за исти појам на српском и хрватском језичком подручју уз предлог да: „у сваком случају, изградњи коначне српскохрватске терминологије... мора да претходи сређивање и одабирање назива с говорних подручја и српских и хрватских лекара“.

946. Krstić-Vladić Bratislava, Etnološko-folkloristička istraživanja u Žepi — Tehnologija i tehnika tkanja, Glasnik ZMS, Etnologija n. s. sv. XIX (1964, Sarajevo) 119—130.

Између осталог, са интересантном лексицом.

Резиме на француском.

947. Loknar Vlado, Kralješnica ili kičma u medicinskom nazivlju, Jezik XIII br. 2 (1965, Zagreb) 50—54.

948. Loknar Vlado, O hrvatskosrpskom medicinskom nazivlju, Jezik XI, br. 4 (1964, Zagreb) 112—116.

949. Мишић Смиља, Позив на дискусију, Библиотекар XVI, св. 3—4 (1964, Београд) 177—179.

О библиотекарским термилошким проблемима са апелом да се настави рад на том пољу.

950. Павићевић Илија, Још о геолошкој терминологији, НЈ н. с. XIV, св. 4—5 (1965) 292—299.

Аутор расправља о следећим геолошким терминима: *абразафити, аерозагађеност, брзосушећи, водообилан, главачке, дволичан, испрбушен, корозија, лайеролог, лажништар, микроелектрокорозија, моћан, накралушишћини, најестии, нагрисии, наштаине воде, суглина, суйесак, шерасифити, ушисак, хидроелектројосифројење, хидројосифројење*.

951. Павићевић Илија, Неколико ријечи о геолошкој терминологији, НЈ н. с. XIV, св. 2—3 (1964) 141—149.

Аутор расправља о следећим геолошким терминима: *близаници*, глагол *јаружисити*, *карситни*, глаголи: *карситификовати, скарситиши, краљушић, краљушићање, крџа, магнетски-магнетни, микро- и макроросил, орашаст, грашаст ошресетњавање, прослојавати, танкослојевити, псеудоомни, синијетски, ситцање, шломехангички, угаљ, њејео, восак и њијесак, ушкрилиши*, истичући на крају да би „било... интересно и корисно пратити развој геолошке терминологије, укључујући и савремену — нормативну терминологију“.

952. Petrović Svetozar, Rječnik književnih termina i pojam književne terminologije, UR IX, br. 1 (1965) 3—49.

953. Пешкић Митар, О начелима обраде и развијања стручне терминологије, НЈ н. с. XV, св. 3—4 (1966) 180—194.

Аутор говори о следећим термилошким проблемима: 1. Мотивисаност и немотивисаност термина, 2. термини домаће и стране основе, 3. оптималне карактеристике терминологије, 4. о уједначавању српскохрватске терминологије.

954. Putanec Valentin, Jeronim Šetka, Hrvatska kršćanska terminologija, drugi dio: Hrvatski kršćanski termini latinskoga porijekla, Makarska 1964. Bogoslovska biblioteka, knjiga 13. Izdanje Franjevačke visoke bogoslovije, Makarska. Pp. 1—233. 8°, Slovo 15—16 (1965, Zagreb) 361—363.

Приказ. В. и бр. 960.

955. Ruljan Ivo, Problem terminologije u našoj trgovačkoj mornarici, Pomorski zbornik Društva za proučavanje i unapređenje pomorstva Jugoslavije knj. 4 (1966, Zadar) 16°, 745—752.

Резиме на енглеском.

956. Strgačić dr Ante, Nazivi za glavne vjetrove na Jadranu u XVI stoljeću, Pomorski zbornik Društva za proučavanje i unapređenje pomorstva Jugoslavije knj. 3 (1965, Zadar) 16°, 1079—1093.

О терминима „*сморац*“ (*зморац*, тал. *pronenza*) и изведеницама *зморашићи*, *зморашињани*, *јајрк* (< *africus*), *јољак*, *сердењак* и др.

Резиме на енглеском.

957. Туцаков Јован, Значај Орфелиновог „Искусног подрумара“, Пос. изд. САНУ књ. СССХСХVI, Одељење медицинских наука књ. 20 (1966, Београд) 1—125.

Између осталог, са списком народних и латинских имена биљака и дрога које се налазе у „Ресстру трав, корениј, и других ароматических вешчеј“.

Резиме на француском.

958. Туцаков Јован, О именима и фармакомедицинској вредности лековитог биља у Вуковом „Српском рјечнику“, в. бр. 1778.

959. Čulić Zorislava, Etnološko-folkloristička istraživanja u Žepi — Narodna pošnja, Glasnik ZMS, Etnologija n. s. sv. XIX (1964, Sarajevo) 131—143.

Са интересантном лексиком.

Резиме на француском.

960. Šetka Jeronim, Hrvatska kršćanska terminologija, drugi dio: Hrvatski kršćanski termini latinskoga porijekla, izd. Franjevačka visoka bogoslovija (1965, Makarska) 8°, 1—233. В. и бр. 954.

961. Šetka dr Jeronim, Hrvatska kršćanska terminologija, Hrvatski kršćanski termini slavenskoga porijekla, izd. Franjevačka visoka bogoslovija (1965, Makarska) 8°, 1—286.

Са изворима и литературом.

ј) Народне умотворине (текстови, тумачења итд.)

962. Алимшић Добривоје, Неколико речи о старини наших епских народних песама, КњЈ 4 (1964) 43—48.

На основу изнетих података може се закључити да се наша народна епска поезија јавља још у XII веку.

963. Антологија народних јуначких песама, четврто издање, изд. Српска књижевна задруга (1965, Београд) 8°, 1—747.

Предговор „Српскохрватска народна епика“ и поговор Војислава Ђурића. Са речником мање познатих речи, белешкама и напоменама о овом издању.

964. Антонијевић др Драгослав, Сврљишки сточарски фолклор, НСтв св. 20 (1966) 1460—1467.

Са текстовима песама; резиме на немачком.

965. Bakotić Petar, Banović Strahinja dubrovačkog područja (Zapis o šipanskoj narodnoj poeziji), Mogućnosti XIII, br. 11 (1966, Split) 1228—1250.

966. Банашевић Н[икола], Одбрана Вука Караџића од најновијих ружења и куђења, Прил. XXXI, св. 3—4 (1965) 260—278.

Приказ публикације Светозара Матића „Наш народни еп и наш стих“ (Матица српска 1964), са замеркама. В. и бр. 1025.

967. Банашевић Никола, Ранија и новија наука и Вукови погледи на народну епiku, Прил. XX, св. 3—4 (1964) 171—191.

968. Bartolić Zvonimir, Uz Jačkar Gradišćanskih Hrvata, Kolo III (CXXIII), br. 8 (1965, Zagreb) 314—321.

Уз збирку народних пјесама.

969. Bezić Jerko, Starinska pučka pjesma „Blagoslov puka“ i njezini napjevi u zadarskoj okolici, Radovi Inst. JA u Zadru XI—XII (1965, Zadar) 565—592.

970. Bonifačić Božin Nikola, в. Narodne drame, poslovice i zagonetke, бр. 1033.

971. Bošković-Stulli Маја, в. Narodne epske pjesme, II, бр. 1037.

972. Bošković-Stulli Маја, в. Narodne pripovijetke, бр. 1043.

973. Bošković-Stulli Маја, Grimmov zapis Vukove Pepeljuge, НСтв. св. 15—16 (1965) 1197—1204.

Резиме на француском.

974. Бошковић-Стули Маја, „Дрво насред свијета“. Једна народна бајка из Вукове оставштине, в. бр. 1778.

975. Бошковић-Стули др Маја, Наш неиспуњени дуг према Вуковим народним приповијеткама, АФФ 4 (1964) 75—82.

„Произилази да би основне задаће биле ове: окупити у једној књизи све Вукове приповијетке и предаје, уз текстове изворних рукописа ... утврдити ... све чињенице о мјесту и времену записа, о казивачу и записивачу ... освијетлити Вуков однос према приповијеткама и стилизаторске поступке ... дати и синтетичан поглед на наше народне приповијетке уопће“.

Резиме на немачком.

976. Бугарштице, изд. „Народна књига“ (1965, Београд) 8°, 1—165.

Приредио Милорад Живанчевић. Текстови песама са речником мање познатих речи.

977. Будимир Милан, „Вино пију баше сарајевске“, в. бр. 1778.

978. Buturović Đenana, Etnološko-folkloristička istraživanja u Žepi — Epska narodna tradicija, Glasnik ZMS, Etnologija n. s. sv. XIX (1964, Sarajevo) 169—194.

Са текстом три дуге песме испеване у десетерцу, коментаром и подацима о личностима од којих су песме забележене.

Резиме на француском.

- 979. Vujkov Balint**, в. Hrvatske narodne pripovjetke, „Tica žeravica“, бр. 1075.
- 980. Георгијевић др Крешимир**, Две песме испеване на народну Антуна Иваношића, Зборник МС за књиж. и јез. књ. XII, св. 1 (1964, Нови Сад) 75—82.
- 981. Delorko Olinko**, в. Narodne epske pjesme I, бр. 1036.
- 982. Delorko Olinko**, Folklorna poezija na terenu u naše dane, Mogućnosti XI, br. 1 (1964, Split) 59—67.
- 983. Деретић Јован**, Из Вукове естетике народног песничтва, КњЈ св. 1 (1965) 70—78.
- Вукови принципи у погледу одређивања која је песма народна и давања предности преносиоцу старих песама над „спјеваоцем“ нових песама, као и у погледу избора доброг певача и бележења само онога што се у народу чује и онако како се чује, одабирајући оно што је „добро и лепо“.
- 984. Ђорђевић Драгутин М.**, Примери народног стваралаштва, Лесковачки зборник IV, изд. Народни музеј у Лесковцу (1964, Лесковац) 161—162.
- Текстови пет кратких шаљивих прича на локалном говору и тумачење појединих речи.
- 985. Ђорђевић Драгутин**, Примери народног стваралаштва, Лесковачки зборник VI, изд. Народни музеј у Лесковцу (1966, Лесковац) 187—191.
- Са текстом неколико песмица (додолских, копачких и сл.), две приче на локалном говору и са тумачењем појединих речи и изрека.
- 986. Ђурић Војислав**, в. Антологија народних јуначких песама, бр. 963.
- 987. Ђурић Војислав**, в. Караџић Вук Стефановић, Српске народне пјесме, књига прва, бр. 1009.
- 988. Ђурић Војислав**, в. Народне епске песме I, Песме старијих времена, бр. 1034.
- 989. Ђурић Војислав**, в. Народне епске песме. II. Песме средњих и новијих времена, бр. 1035.
- 990. Ђурић др Војислав**, в. Народне јуначке песме, бр. 1038, 1039.
- 991. Ђурић др Војислав**, в. Народне лирске песме, бр. 1040.
- 992. Ђурић др Војислав**, в. Народне приповетке, бр. 1042.
- 993. Епска народна поезија Црне Горе**, изд. Грaфички завод (1964, Титоград) 8°, 1—48.
- Са предговором „Народна српска пјесма у Црној Гори“ и напоменама В. Латковића.
- Приредили Латковић др Видо и Чађеновић Јован.
- 994. Епске народне песме**. Неисторијске, изд. „Народна књига“ (1965, Београд) 8°, 1—148.
- Приредио Милорад Живанчевић. Са речником мање познатих речи и израза.

995. Епске народне песме. Ослобођење Србије, изд. „Народна књига“ (1965, Београд) 8°, 1—150.

Избор и напомене Милорада Живанчевића. Са речником мање познатих речи.

996. Епске народне песме. Хајдуци, изд. „Народна књига“ (1965, Београд) 8°, 1—158.

Избор и напомене Милорада Живанчевића. Са речником мање познатих речи.

997. Ерске народне пјесме, peto prošireno izdanje. изд. „Školska knjiga“ (1965, Zagreb) 8°, 1—308.

Са предговором дра Твртка Чубелића, коментаром уз сваку песму, напоменама и литературом.

998. Живанчевић Милорад, Браћа Мажуранићи, народна песма и Вук, АФФ 4 (1964) 143—148.

Резиме на руском.

999. Живанчевић Милорад, в. Бугарштице, бр. 976.

1000. Живанчевић Милорад, в. Епске народне песме. Неисторијске, бр. 994.

1001. Живанчевић Милорад, в. Епске народне песме. Ослобођење Србије, бр. 995.

1002. Живанчевић Милорад, в. Епске народне песме. Хајдуци, бр. 996.

1003. Живанчевић Милорад и Недић Владан, Народне песме из бележнице Ивана Мажуранића, Ковчежић VII (1966) 117—122.

1004. Зоговић Радован, Јуначке пјесме и властела, Зборник МС за књиж. и јез. књ. XIV, св. 2 (1966, Нови Сад) 308—363.

Расправа о одржавању нашег феудалног система и феудалних односа кроз српске јуначке песме. Аутор констатује „да су наше старе јуначке песме, барем у својим првобитним варијантама, настајале савремено или бар скоро савремено догађајима и јунацима који су послужили као материјал и прототип њихових сижеа и књижевних ликова“.

1005. Ježić Davorin, Bribirsko kolo, RR XIII, br. 8—9 (1964) 597—616.

1006. Ježić Davorin, в. Narodne pjesme zvane „jamborije“ koje se pjevaju u Bribirskom kolu, бр. 1041.

1007. Ježić Davorin, Folklor Novog Vinodolskog, RR XIII, br. 8—9 (1964) 586—596.

1008. Караџић Вук Стефановић, Мала прстонародна славено-српска пјеснарица (1814). Народна српска пјеснарица (1815), изд. „Просвета“ (1966, Београд) 8°, 1—480.

Са факсимилима, предговором Владана Недића (за обе књиге) и чланком Берислава Николића: Белешке о правопису и дијалектолошким подацима о пјеснарицама.

Издато поводом стогодишњице смрти Вука Стефановића Караџића (1864—1964).

1009. Караџић Вук Стефановић, Српске народне пјесме, књига прва, изд. „Просвета“ (1963, Београд) 1—59.

Текст приредио, поговор и речник мање познатих речи написао Војислав Ђурић.

1010. Караџић Вук Стефановић, Српске народне пословице, приредио Мирослав Пантић, изд. „Просвета“ (1966, Београд) 8°, 1—698.

Са поговором Мирослава Пантића „Вук Стефановић Караџић и наше народне пословице“ и напоменама о овом издању.

Издање поводом стогодишњице Вукове смрти (1864—1964).

1011. Klaić Bratoljub, в. Narodne drame, poslovice i zagonetke, бр. 1033.

1012. Klaić Bratoljub, в. Narodne epske pjesme, II, бр. 1037.

1013. Klaić Bratoljub, в. Narodne pripovijetke, бр. 1043.

1014. Латковић др Видо, в. Епска народна поезија Црне Горе, бр. 993.

1015. Латковић др Видо, Примери из народне епике у другом издању Вукова Рјечника, АФФ 4 (1964) 243—246.

Резиме на француском.

1016. Љубинковић Ненад, Да ли су религиозни елементи у косовској легенди о кнезу Лазару настали у XVIII в. у Срему, Ковчежић VI (1964) 106—110.

1017. Љубинковић Ненад, Слободан Зечевић: Оргијастичке свечаности летње солстиције, Народно стваралаштво, св. 13—14, Београд 1965, 1053—1062, КњЈ св. 3 (1966) 323.

Ивањданске обредне песме и игре и њихов симболички значај.

1018. Ljubinković Nenad, Charles Nyart: Srpske narodne pesme i Chansons de geste, Narodno stvaralaštvo, sv. 13—14, Beograd, 1965, 1008—1016, КњЈ св. 3 (1966) 322.

Кратак приказ.

1019. Mamuzić dr Ilija, Jedna antologija stare narodne pjesme, ZR XIV, br. 5 (1965) 410—412.

Приказ књиге „Народне песме у записима XV—XVIII века“ у издању Просвете, Београд, приредио Мирослав Пантић. В. и бр. 1060.

1020. Маринковић Боривоје, Вук Стеф. Караџић и прозна народна традиција, ГФФНС IX (1966) 103—206.

О Вуку као скупуљачу народних умотворевина. Да би показао на који је начин и у којој мери Вук редиговао прихваћене рукописе, аутор је у паралелним ступцима дао приповетку Усуд у Вуковој стилизацији и исту причу у бележењу Груја Механџића.

Резиме на немачком.

1021. Матић С[ветозар], Два прилога сремском певању, Зборник МС за књиж. и јез. књ. XIV, св. 1 (1966, Нови Сад) 68—73.

I. Чија је песма „Марко Краљевић и Мина од Қостура“.

II. Порекло песме „Марко Краљевић и Вуча Ценерал“.

1022. Матић С[ветозар], Др Мирослав Пантић, Југословенска књижевност и усмена народна књижевност од XV—XVIII века (Прилози за књижевност, књ. 29), Зборник МС за књиж. и јез. књ. XII, св. 2 (Нови Сад) 306.

Приказ.

1023. Матић С[ветозар], Европски дани „Бановић Страхиње“, ЛМС 141, књ. 396, св. 6 (1965) 536—539.

О неким тумачењима завршних стихова народне песме о Бановић Страхињи у западноевропској стручној литератури и код нас.

1024. Матић С[ветозар], Народне песме у записима XV—XVIII века, ЛМС 141, књ. 395, св. 4 (1965) 396—398.

Приказ Антологије М. Пантића дат са замеркама и напоменама у вези са терминима „почашница“ (Вуков) и „почасница“ (Пантићев). В. и бр. 1060.

1025. Матић С[ветозар], Н. Банашевић, Одбрана Вука Стефановића Караџића од најновијих ружења и куђења (Поводом књиге Светозара Матића Наш народни еп и наш стих). (Прилози П. Поповића XXXI, св. 3—4), Зборник МС за књиж. и јез. књ. XIV, св. 2 (1966, Нови Сад) 379—383.

Одговор аутора на критику Н. Банашевића. В. и бр. 966.

1026. Матић С[ветозар], Сведојанства једне старе књиге, Зборник МС за књиж. и јез. књ. XIV, св. 2 (1966, Нови Сад) 302—307.

О примерима нар. песама из првог издања Вуковог Рјечника из 1818. год. „која имају великог значаја за историју нашег народног епа“.

1027. Меденица Радосав, Бановић Страхиња у кругу варијаната и тема о невери жене у народној епизи, Пос. изд. САНУ, књ. СССXXXI, Одељење литературе и језика књ. 14 (1965, Београд) 1—320.

Са обимном литературом и додатком од 11 досада необјављених рукописних варијаната у коме су, поред осталог, дати и подаци одакле су песме преузете.

1028. Мерићи Бруно, Митолошки елементи у српскохрватским народним песамама, АФФ 4 (1964) 273—279.

Резиме на италијанском.

1029. Милошевић Нада, Прилог проучавању структуре српскохрватске народне приповетке — Новела — Легендарна прича, АФФ 6 (1966) 171—199.

Резиме на француском.

1030. Милошевић Нада, Три Вукове прозне варијанте о змији младожењи, Ковчежић VI (1964) 151—162.

1031. Mićović Dragutin, O muslimanskim epskim pesmama, КњЈ св. 2 (1965) 31—35.

Аутор аргументовано образлаже потребу ширег проучавања муслиманске народне епике уопште, а такође и у настави матерњег језика.

1032. Младеновић др Живомир, Рукописни извори одломака народних песама у Вуковом „Српском рјечнику“, АФФ 4 (1964) 281—292.

Резиме на француском.

1033. Narodne drame, poslovice i zagonetke, izd. „Zora“ i Matica Hrvatska (1963, Zagreb) 8°, 1—370.

Са текстовима умотворина, библиографијом о народним драмама, пословицама, ругалицама, загонеткама и др. Дате су и напомене (Никола Бонифачић) и речник мање познатих речи (Н. Бонифачић и Б. Клаић).

1034. Народне епске песме I, Песме старијих времена, изд. „Просвета“ (1965, Београд) 8°, 1—228.

Приредио Војислав Ђурић.

1035. Народне епске песме. II. Песме средњих и новијих времена, изд. „Просвета“ (1965, Београд) 8°, 1—212.

Приредио Војислав Ђурић.

1036. Narodne epske pjesme I, izd. „Zora“ i Matica hrvatska (1964, Zagreb) 8°, 1—222.

Приредио Олинко Делорко. Са библиографијом, белешком о песамама и неким њиховим варијантама, речником мање познатих речи и напоменама приређивача.

1037. Narodne epske pjesme, II izd. „Zora“ i Matica Hrvatska (1964, Zagreb) 8°, 1—20.

Са напоменама Маје Бошковић-Стули и речником мање познатих речи од Братољуба Клаића.

1038. Народне јуначке песме, изд. „Просвета“ (1965, Београд) 8°, 1—290.

Приредио др Војислав Ђурић. Са речником мање познатих речи и израза.

1039. Народне јуначке песме, изд. „Просвета“ (1966, Београд) 8°, 1—290.

Приредио др Војислав Ђурић. Са предговором „Ликови главних јунака“ и речником.

1040. Народне лирске песме, изд. „Просвета“ (1966, Београд) 8°, 1—130.

Приредио др Војислав Ђурић. Са предговором „О народним лирским песамама“, напоменама и речником мање познатих речи и израза.

1041. Narodne pjesme zvane „jamborije“ koje se pjevaju u Bribirskom kolu, RR XIII, br. 8—9 (1964) 617—642.

Скупно Даворин Жежић.

1042. Народне приповетке, изд. „Просвета“ (1966, Београд) 8°, 1—168.
Приредио др Војислав Ђурић. Са предговором „О народним приповеткама“, напоменама и речником мање познатих речи и израза.

1043. Narodne pripovijetke, изд. „Zora“ i Matica Hrvatska (1963, Zagreb) 8°, 1—132.

Колекција „Пет стољећа хрватске књижевности“. Са библиографијом важнијих збирки народних приповедака, поговором „О приповијеткама, предањима и неким њиховим варијантама „од Маје Бошковић-Стули и чланком: „Дијалектолошка разматрања уз народне приповијетке“ од Братољуба Клаића. На крају су дати речник мање познатих речи (Б. Клаић) и напомене (М. Бошковић-Стули).

1044. Narodne pripovijetke, IV dopunsko izdanje, изд. „Školska knjiga“ (1963, Zagreb) 8°, 1—272.

Предговор написао Твртко Чубелић. Са пописом важнијих зборника, збирки, антологија и напоменама.

1045. Недељковић Душан, Фолклористика и народна књижевност у перспективи Вукове културне револуције и даљи развитак класичне „Косовке девојке“, в. бр. 1778.

1046. Недић Владан, Епске народне песме у Зборнику Аврама Милетића, Зборник МС за књиж. и јез. књ. XII, св. 1 (1964, Нови Сад) 61—74.

Дати су текстови четири досада необјављене епске песме „Из најзначајније војвођанске рукописне песмарице осамнаестог века, Зборника Аврама Милетића (1778—1781)“: Историја кнеза Лазара, од Косова и од цара Мурата, Историја Мусића Стефана, Историја војводе Момчила, Историја младог Продановића. Дати коментари испред текстова.

1047. Недић Владан, в. Живанчевић Милорад и Недић Владан, бр. 1003.

1048. Недић Владан, в. Караџић Вук Стефановић, Мала прстонародна славно-сербска пјеснарица (1814), бр. 1008.

1049. Недић Владан, Народна књижевност у Лесковачком зборнику (I—V, 1961—1965), Прил. XXXII, св. 1—2 (1966) 130—131.

Приказ.

1050. Недић Владан, Народне песме у записима XV — XVIII века, антологија, избор и предговор др Мирослав Пантић, Београд Издавачко предузеће „Просвета“, 1964, стр. 275 + (8). Бразде, посебна серија 3, Прил. XXXI, св. 1—2 (1965) 116—118.

Приказ, повољан. В. и бр. 1060.

1051. Неђеља Жђислав, Српске народне песме у Лавову тридесетих и четрдесетих година XIX века, Зборник МС за књиж. и јез. књ. XII, св. 1 (1964, Нови Сад) 151—154.

1052. Николић Берислав, в. Караџић Вук Стефановић, Мала прстонародна славно-сербска пјеснарица (1814), бр. 1008.

1053. Николаћ др Видосава, Брањске народне песме о ослобођењу и револуцији, Лесковачки зборник IV, изд. Народни музеј у Лесковцу (1964, Лесковац) 68—76.

Са текстовима песама на локалном говору.

1054. Nikolić Piја, Narodne pripovetke iz istočne Srbije u redakciji dr. Veselina Čajkanovića. Slovenski etnograf XVIII/XIX (1965/6) str. 115—122.

О издаји из лета 1927.

Resumé v nemščini.

1055. Николаћ Илија П., Неки рукописи Вукових српских народних песама у Лењинградској јавној библиотеци, АФФ 4 (1964) 299—307.

Резиме на руском.

1056. Николаћ Илија, Рукописи народних песама Сава Матова Мартиновића у Вуковој заоставштини, Зборник МС за књиж. и јез. књ. XIV, св. 1 (1966, Нови Сад) 141—151.

1057. Органџиева др Цветанка, О преводима српских епских песама у руској литератури из Вукова живота, АФФ 4 (1964) 317—333.

Резиме на руском.

1058. Palavestra Vлајко, Etnološko-folkloristička istraživanja u Žepi — Narodne pripovijetke i predanja, Glasnik ZMS, Etnologija n. s. sv. XIX (1964, Sarajevo) 145—168.

Са текстом девет приповедака писаних на локалном дијалекту, коментаром и подацима о личностима од којих су приповетке забележене.

Резиме на немачком.

1059. Панџић Мирослав, в. Караџић Вук Стефановић, Српске народне пословице, бр. 1010.

1060. Панџић др Мирослав, Народне песме у записима XV—XVIII века, изд. „Просвета“ (1964, Београд) 8°, 1—276.

Са напоменама и објашњењима. В. и бр. 1019, 1024, 1050.

1061. Пешић Радмила, Вукови помагачи на скупљању народних умотворина, КњЈ св. 3 (1964) 54—64.

О уделу појединаца чијом је помоћи Вук долазио до већег броја народних лирских и епских песама.

1062. Пешић Радмила, в. Шарановић Бранка - Бања, бр. 1082.

1063. Pjesme i običaji Novog Vinodolskog, RR XV, br. 6—7 (1966) 579—587.

1064. Póth István, Српскохрватска народна поезија у мађарској књижевности у Вуково доба, АФФ 4 (1964) 393—401.

Резиме на немачком.

1065. Првуловић Борислав, Пролећне песме у селима око Књажевца и Зајечара, НСтв св. 11 (1964) 814—818.

Дати текстови песама.

1066. Примери народног стваралаштва, НСтв св. 11 (1964) 851—877; св. 12 (1964) 966—973; св. 13—14 (1965) 1110—1114; св. 15—16 (1965) 1268—1270; св. 20 (1966) 1492—1493.

У овој рубрици дају се народне песме забележене у оригиналу од народних певача из разних крајева наше земље.

1067. Радојчић Светозар, Зидане Раванице, ЛМС 142, књ. 397, св. 5 (1966) 399—403.

О настанку словенског превода с грчког „Сказања о светој Софији цариградској“ крајем XII века. На основу сличности мотива и садржаја, аутор сматра да је легенда о Св. Софији прешла у српску народну песму „Зидане Раванице“.

1068. Ређеп Јелка, Мотив о рођењу Сибињанин Јанка у нашој старој и народној књижевности, ГФФНС VIII (1964—1965) 189—220.

Са детаљном анализом и претпоставком да је „мотив о рођењу Сибињанин Јанка могао бити донет и наслеђен из прапостојбине“.

Резиме на француском.

1069. Simić Ljuba, Narodne pesme stanovništva jednog dela Bosanske Posavine, Glasnik ZMS, Etnologija n. s. sv. XX—XXI (1966, Sarajevo) 167—208.

Са текстом 113 песмица испеваних у десетерцу и осмерцу, коментаром и подацима о казивачима.

1070. Стојичић Ђоко, Једна посебна врста народног стваралаштва, КњЈ 4 (1964) 78—85.

Аутор сматра да „језичке обрте“, тј. народне фразе, узречице, идиоме, сентенце, афоризме, гноме, максиме, игре речи и сл., треба узети као нову врсту народног стваралаштва.

1071. Требјешанин Радош, Трагови лапота у предању и приповеткама Јужне Србије, НСтв св. 20 (1966) 1473—1474.

О суровом обичају убијања старих људи од стране сродника. Дат текст једне нар. приповетке са овим мотивом.

Резиме на француском.

1072. Тутилов Б. Н., Историческије балладе в сборниках Вука Стеф. Карджича, АФФ 4 (1964) 403—410.

Резиме на немачком.

1073. Filipović-Fabijanić Radmila, Narodne pripovijetke i predanja iz Bosanske Krajine, Glasnik ZMS, Etnologija n. s. sv. XX—XXI (1966, Sarajevo) 135—166.

Са текстом 51 краће приповетке, њиховом анализом, коментаром и списком казивача.

Резиме на немачком.

1074. Hyart Charles, Srpske narodne pesme i chansons de geste, НСтв. св. 13—14 (1965, Београд) 1008—1016.

Превод са француског М. Д.

1075. Hrvatske narodne pripovijetke, „Tica žeravica“, izd. „Osvrt“ (1964, Subotica) 8°, 1—254.

Скупио и обрадио Балинт Вујков.

1076. Чађеновић Јован, в. Епска народна поезија Црне Горе, бр. 993.

1077. Čajkanović dr Veselin, glej Nikolić Ilija, št. 1054.

1078. Čubelić dr Tvrтко, в. Epske narodne pjesme, peto prošireno izdanje, бр. 997.

1079. Čubelić dr Tvrтко, в. Narodne pripovijetke, IV dopunsko izdanje, бр. 1044.

1080. Čubelić Tvrтко, Zakonitosti usmenog narodnog stvaralaštva u poetskom izrazu Ivana Mažuranića i Petra Petrovića Njegoša, RZSF 7 (1965) 71—84.

1081. Čubelić Tvrтко, Narodno dramsko stvaralaštvo, RZSF 6 (1964) 85—107.

1082. Шарановић Бранка-Бања, Новије црногорске народне песме, изд. Графички завод (1964, Титоград) 8°, 1—150.

Приредила и предговор написала Радмила Пешпић. Садржи лирске и епске песме.

1083. Šaulić Anica, Narodne poslovice, izd. „Rad“ (1965, Beograd) 8°, 1—72.

1084. Špoljar Zlatko, Dvije narodne pjesme o Kraljeviću Marku iz Podravine, НСтв св. 13—14 (1965) 1000—1002.

Дат текст.

VIII Македонски језик

1085. Алексовска М[аргарита], Г р у и к Б [ранислав], Милошев Г [орги], Македонско-германски речник, „Просветно дело“ — Скопје, Обод—Цетине, 1966, стр. 400.

1086. Андонов-Пољански Х[ристо], Од заоставштината на Крсте Петков Мисирков, Раз VI, 7 (1964) 676—682.

Авторот придонесува кон расветлувањето на низа страници од биографијата на Крсте Петков Мисирков, особено на прашањето за текот на неговото службување во Русија и Бугарија.

1087. Андоновски Христо, „Абецедарот“, КЖ IX, 8—9 (1964) 29—32.

Изнесува податоци во врска со печатењето на букварот „Абецедар“ во 1925 година, напишан на латиница а составен на македонското наречје.

1088. Апостолски Михајло, АСНОМ за македонскиот јазик, ЛЗБ XI, 5 (1964) 1—3.

Прилог кон прославата на 20 годишнината од I заседание на АСНОМ.

1089. Арсова-Николиќ Лидија, За глаголскиот вид во македонскиот јазик, МЈ XVI (1965) 111—119.

Дава современ и систематизиран преглед на видот кај глаголите во македонскиот јазик.

1090. Vidoeski B[ožidar], в. Koneski B., Vidoeski B., Jašar-Nasteva O., бр. 1124.

1091. Видоески Божо, Дваесет години развојот на македонската лингвистика, ЛЗБ XII, 3 (1965) 25—35.

Авторот го проследува развојниот пат на македонската лингвистика во последните дваесет години и ги констатира резултатите и постигањата кои се завидни и по својот квантитет и по својот квалитет.

1092. Видоески Божо, Заменските форми во македонските дијалекти, МЈ XVI (1965) 25—73.

Авторот зборува за заменските форми кои поради разнообразноста на нивните варијанти имаат важно значење при класификацијата на македонските дијалекти.

1093. Видоески Божо, Развојот и состојбата на македонската лингвистичка терминологија, ЛЗБ XII, 2 (1965) 1—7.

Зборува за развојните етапи во создавањето на македонската лингвистичка терминологија како и за условите во кои таа се развивала.

1094. Гавраш Ксенија, в. Мал руско-македонски речник, бр. 1131.

1095. Голомб Збигњев, Синтактична конотација, МЈ XVI, (1965) 91—101.

Во својата статија, авторот се задржува на синтактичната улога на глаголите во македонскиот јазик, така што поаѓајќи од терминот конотација ги дели на: нулево-месни, едно-месни, дво-месни и три-месни глаголи.

1096. Груиќ Б[ранислав], в. Алексовска М., Груиќ Б., Милошев Ѓ., бр. 1085.

1097. Груиќ Бранислав, в. Мал македонско-англиски речник, бр. 1130.

1098. Груиќ Бранислав, в. Мал руско-македонски речник, бр. 1131.

1099. Димитровски Тодор, За литературната лексика на Мисирков, Крсте Мисирков, Научен собир посветен на 40-годишнината од смртта, Скопје 1966, 161—173.

Рефератот претставува резиме од обемниот труд на авторот за литературната лексика на Мисирков.

1100. Димитровски Тодор, За некои влијанија на соседните јужнословенски јазици врз македонскиот литературен јазик, ЛЗБ XII, 4 (1965) 4—17.

Во својата статија авторот посочува некои елементи со кои српскохрватскиот и бугарскиот јазик влијаеле на македонскиот јазик и се задржува главно на лексиката и образувањето на зборовите.

1101. Димитровски Тодор, Транскрипција на српскохрватските, словенечките и бугарските имиња, ЛЗБ XII, 1 (1965) 10—17.

1102. Димитровски Тодор, Трудот на Блаже Конески: „Историја на македонскиот јазик“, С XV, 8 (1965) 555—559.

Приказ. В. бр. 1107, 1122, 1195, 1204.

1103. Илиевски Петар, Некои лексички особености во македонскиот превод на дамаскиот, МЈ XV, 1—2 (1964) 91—101.

Зборува за тоа дека македонскиот превод на дамаскиот со своите граматички и лексички особености има големо историско значење за целата балканистика, и дека како таков треба што поскоро да биде систематски проучен и објавен.

1104. Иљоски Васил, Оформувањето и развитокот на македонскиот литературен јазик, МЈ XVI (1965) 5—17.

Авторот ги одбележува развојните етапи на македонскиот јазик, и зборува за неговото место меѓу другите словенски јазици.

1105. Јаџар-Nasteva О[ливера], в. Конески В., Vidoeski В., Јаџар-Nasteva О. бр. 1124.

1106. Јаџар-Nasteva О[ливера], в. Конески В. и Јаџар-Nasteva О., бр. 1125.

1107. Јаџар-Nasteva Оливера, Еден значаен придонес на македонската наука, Раз VIII, 5 (1966) 484—497.

По повод „Историјата на македонскиот јазик“ од Блаже Конески.

Приказ. В. и бр. 1102, 1122, 1195, 1204.

1108. Јаџар-Nasteva Оливера, За епитетите во јазикот на Кочо Рацин, С XVI, 10 (1966) 905—913.

Реферат поднесен на Симпозиумот Третите Рацинови средби во Т. Велес.

1109. Јаџар-Nasteva Оливера, За таволошките хибридни образувања во македонскиот јазик, ЛЗБ XII 1 (1965) 17—22.

Зборува за хибридите образувани со лексички и морфолошки елементи од грчко, романско (преку влашкиот), албанско и турско потекло и ги дели на три основни типа: 1. Нетаволошки хибриди, 2. Хибриди добиени по пат на вкрстување и народна етимологија и 3. Таволошки хибриди.

1110. Јаџар-Nasteva Оливера, Интернационалната лексика во современиот македонски јазик, ЛЗБ XIII, 3 (1966) 10—17.

Зборува за интернационалните зборови влезени во македонскиот јазик во ново време, како и за оние што се наследени од минатото. Исто така го разгледува проблемот за адаптацијата на зборовите од интернационалната лексика во македонската јазична средина.

1111. Јаџар-Nasteva Olivera, Les éléments lexicologiques turcs dans le macédonien, ГЗФФС, 15 (1963) 409—412.

Статијата е дел од докторската дисертација: „Турските лексички елементи во македонскиот јазик“, во која авторот врз анализа на исцрпен јазичен материјал покажува дека турскиот јазик навлегол со многубројни свои елементи во македонскиот јазик и одиграл значајна улога во неговиот историски развиток.

Резиме на македонски.

1112. Јашар-Настева Оливера, Турско-македонски лексички вкрстувања и мешања, ГЗФФС 15 (1963) 349—382.

Во својата статија авторот ја зафаќа и анализира појавата на вкрстувања и мешања на македонски и турски лингвистички елементи за кои досега во лингвистичката наука малку е пишувано. Исто така ги изделува основните типови на овие вкрстувања и мешања, се обидува да ја установи нивната функција во минатото и денес, како и да го определи нивното место меѓу другите видови зборови што влегуваат во лексичкиот состав на македонскиот јазик.

Резиме на француски.

1113. Кеписки Круме, За некои правописни прашања, ЛЗБ XI, 1 (1964) 9—11.

Дава извесни сугестии во врска со некои правописни прашања што ги постави јазичната практика во времето од појавата на првиот Правопис до денес.

1114. Кеписки Петар, За stihot на makedonskata narodna poezija, UR VIII, br. 4 (1964) 255—262.

1115. Керамитчиевски Славчо, Акустичка анализа на фонемите во македонскиот јазик, МЈ XV, 1—2 (1964) 139—183.

Авторот зборува за најсовремените начини за анализирање на фонемите со звучен спектрограф, го објаснува начинот на работата со истиот, а потоа поминува на анализата и систематизацијата на македонските вокали.

1116. Керамитчиевски Славчо, Психоакустичка анализа на фонемите на македонскиот јазик, МЈ XVI (1965) 119—133.

Авторот експериментално ги проверува вредностите на фонемите во македонскиот јазик и истакнува дека поради други причини говорниот глас-фонема, не се слуша онака како што го регистрираат мерните инструменти.

1117. Китановски Наум, Изговор и транскрипција на италијанските имиња во македонскиот јазик, ЛЗБ XII, 6 (1965) 1—7.

Зборува за големата сличност на фонетските системи на двата језика. Речиси секој глас во италијанскиот јазик може да се предаде во македонскиот со приближна точност. Појдувајќи од тоа транскрипција на италијанските имиња во македонскиот јазик би требало да се врши само по пат на гласовни предавања.

1118. Конески Блаже, Афирмација на македонскиот јазик, ЛЗБ XII, 3 (1965) 1—9.

Авторот го изложува развојниот пат на македонскиот јазик и зборува за местото што тој го завзема меѓу другите балкански јазици. Исто така го истакнува интересот на странските научници за македонскиот јазик кој што претставува интересен објект за изучавање од балканистичката гледна точка.

1119. Конески Блаже, Божо Видоески, Кумановскиот говор, Институт за македонски јазик — Скопје, Посебни изданија, кн. 3, Скопје 1962, стр. 345, МЈ XV, 1—2 (1964) 225—229.

Приказ.

1120. Конески Блаже, Граматика на македонскиот литературен јазик, дел I и II, изд. „Просветно дело“ (1966, Скопје) 8°, 1—350.

1121. Конески Блаже, Изместување на синтетичка деклинација, ЛЗБ XI, 5 (1964) 3—10.

Синтетичка деклинација наследена од прасловенскиот, со седум надежни форми во трите граматички рода, била изместена од аналитичка деклинација, во која падежните односи се изразуваат со предлошки конструкции и со други состави во кои стапува една општа именска форма.

1122. Конески Блаже, Историја на македонскиот јазик „Кочо Рацин“ — Скопје, „Просвета“ — Београд, 1965, стр. 102. В. бр. 1102, 1107, 1195, 1204.

1123. Конески Блаже, Крсте П. Мисирков, С XIV, 1 (1964) 3—12.

Зборува за значајот на Мисирков во разработувањето на прашањето за македонскиот литературен јазик кое Мисирков го сметаше за клучно во комплексот на македонскиот проблем.

1124. Koneski B[laže], Vidoeski B[ožidar], Jašar-Nasteva O[livera], Distribution des balkanismes en macédonien. Publié à l'occasion du I-er Congrès International des études Balkaniques et Sud-est Européennes à Sofia, Séminaire de langue macédonienne, Faculté des lettres de l'Université de Skopje, Skopje 1966, 10 + 22 k.

1125. Конески Б[лаже] и Јашар-Настева О[ливера], Македонски текстови 10—20 век, составиле Б. Конески и О. Јашар-Настева, Библиотека „Литературен збор“, 1, Скопје 1966, стр. 175.

1126. Конески Кирил, Проблеми на правописот на македонскиот литературен јазик, ЛЗБ XI, 3 (1964) 8—15, ЛЗБ XI, 4 (1964) 11—20.

Изнесува некои правописни прашања чиешто разгледување го налага тенденцијата за поголема установеност на македонскиот литературен јазик.

1127. Конески Кирил — Џукески Александар, Поглед врз правописната норма во јазикот на Крсте Мисирков, Крсте Мисирков, Научен собир посветен на 40-годишнината од смртта, Скопје 1966, 153—161.

Јазикот на К. П. Мисирков во основата е поставен врз определени правописни норми кои што му послужиле на конечното разрешување на прашањето за македонскиот литературен јазик.

1128. Крсте Мисирков, Научен собир посветен на 40-годишнината од смртта, Скопје 24—25 јуни 1966, Посебни изданија, кн. 6. Институт за македонски јазик „К. Мисирков“, Скопје 1966, стр. 169.

1129. Јане Љубен, Документи за формирање на славјано-македонското научно-литературно другарство и неговиот устав, МЈ XVI (1965) 191—203.

Изнесува нови, досега непознати документи во врска со датата на формирањето на славјано-македонско научно литературно другарство во Петроград. Исто така зборува за иницијаторите за оснивање на ова другарство.

1130. Мал македонско-англиски речник. A Little Macedonian-English Dictionary, саставили Душан Црвенковски и Бранислав Грујиќ, изд. „Просветно дело“ (1965, Скопје) 8°, 1—390.

1131. Мал руско-македонски речник. Карманџи руско-македонскиот словарь. Саставили Бранислав Грујиќ и Ксенија Гавраш, изд. „Просветно дело“ (1966, Скопје) 16°, 1—401.

Са око 30.000 речи.

1132. Марков Борис, Македонске народне приповетки, изд. „Народна книга“ (1963, Београд) 1—212.

Избор и редакција Бориса Маркова.

1133. Марков Борис, Македонско-руски речник (Македонско-руски словарь), МЈ XV, 1—2 (1964) 221—225.

Приказ на Македонско-руски речник, составен од Д. Головски и В. Илич-Свитич, а под редакција на Никита Толстој, излезен во Москва 1963 г.

1134. Марков Борис, Некои особености и тенденции кај нашите лични имиња, самата ЛЗБ XIII, 1 (1966) 9—15.

Зборува за некои специфичности кај личните имиња во македонскиот јазик и се задржува особено на нивното модернизирање кое произлегува од времето и самата природа на луѓето да одат во чекор со него.

1135. Марков Борис, Обележувањето на родот при именките во рускиот и македонскиот јазик, ГЗФФС 16 (1964) 213—235.

Авторот ги разгледува некои прашања од граматичкиот род на именките во рускиот и македонскиот јазик и дава примери од кои се согледува разликата и сличноста во родот.

Резиме на германски.

1136. Марков Борис, Транскрипција на руските имиња во македонскиот јазик, ЛЗБ XI, 2 (1964) 1—6.

Зборува за тоа дека транскрипцијата на руските имиња во македонскиот јазик се потчинува на две основни правила: 1. при пишувањето на руските имиња се раководиме пред се од нивниот изговор и 2. руските звуци што не се застапени во македонскиот литературен јазик се предаваат со соодветни, блиски македонски звуци.

1137. Милошев Г[орги], в. Алексовска М., Грујиќ Б., Милошев Г., бр. 1085

1138. Милошевски Филип, Хронологија на поважни настани во животот на К. П. Мисирков, Раз VI, 7 (1964) 682—686.

1139. Минова Љиљана, Научен собир по повод четириесетгодишнината од смртта на Крсте Петков Мисирков, ЛЗБ XIII, 6 (1966) 23—24.

Хроника.

1140. Минова Љ[иљана], Шеесет години од излегувањето на книгата „За македонските работи“ од Крсте Петков Мисирков, МЈ XV, 1—2 (1964) 229—237.

Хроника.

1141. Минчев Никола, Македонската азбука и правописот — значаен датум во културната историја на нашиот народ, ЛЗБ XII, 4 (1965) 1—4.

Статијата претставува уведен збор на свечената академија по повод 20-годишнината од донесувањето на македонската азбука и правопис.

1142. Младенов Кирил, „Григор Прличев“, приредил Тодор Димитровски, „Кочо Рацин“, Скопје 1963, ЛЗБ XI 5 (1964) 25—26.

Приказ.

1143. Мокров Боро, Јордан Х. Константинов Џинот како журналист, С XVI, 6 (1966) 558—577.

Зборува за журналистичката дејност на Џинот кој соработувал во весниците „Цариградски весник“ и „Македонија“ и во списанието „Български книжици“. Авторот се осврнува и на јазикот на Џинот како и на негов многу убав стил.

1144. Најчески Димче, Марко Крале ја губи прежната сила, КњЈ св. 2 (1965) 39—50.

О лепоти и оригиналности народне песме „Марко Крале ја губи прежната сила“, која је у целини дата.

1145. Настев Божидар, За транскрипцијата на француските лични и географски имиња во македонскиот јазик, ЛЗБ XII, 2 (1965) 18—26.

Авторот истакнува дека основен стремеж при транскрипцијата треба да биде што поголемо доближување до францускиот изговор.

1146. Pavlović Milivoj, Miscelanea toponymica macedonica, MJ XVI (1965) 73—79.

Авторот ја разработува етимологијата на 20 топоними во Македонија.

1147. Пенушлиски Кирил, Итри, будалести и секакви. Хумористични народни прикази, изд. „Кочо Рацин“ (1964, Скопје) 8°, 1—48.

Редакција и поговор К. Пенушлиског.

1148. Пенушлиски Кирил, Јуначки мегдан. Епски народни песни, изд. „Кочо Рацин“ (1964, Скопје) 8°, 1—48.

Са речником мање познатих речи.

1149. Пенушлиски Кирил, Црвен се барјак развеза. Народни борбени песни, изд. „Култура“ (1965, Скопје) 8°, 1—244.

Са напоменама о важнијим личностима цоменутим у песмама и речником мање познатих речи.

1150. Петрушевски Михаил, За транскрипцијата на латинските и грчките зборови и имиња на македонски, ЛЗБ XIII, 5 (1966) 8—20.

Зборува за тоа дека од порано останале повеќе начини на предавање на латинските и старо грчките зборови, кои што претставуваат тешкотија за транскрипција на латински и грчки зборови на македонски.

1151. Пјанка Владимир, Прилог кон транскрипцијата на полските имиња во македонскиот јазик, ЛЗБ XI, 4 (1964) 20—26.

Дава некои мислења и дополненија кон материјалот во статијата на К. Конески: „Изговор и транскрипција на полските имиња на македонскиот јазик“.

1152. Поленаковиќ Харалампие, Вук и Македонците, ЛЗБ XI, 1 (1964) 1—5.

Поздравен говор одржан на свечениот собир во Српската академија на науките и уметностите во Белград на 8. II. 1964 г.

1153. Поленаковиќ Харалампие, Вук Стефановиќ Караџиќ и Кузман А. Шапкарев, ЛЗБ XI, 4 (1964) 6—11.

Авторот во својата статија дава докази за тоа дека познатиот македонски собирач на народни умотворби К. А. Шапкарев бил добро запознат со делото на Вук.

1154. Поленаковиќ Харалампие, Вук Стеф. Караџиќ и македонската народна песна, Раз VII, 3 (1964) 293—303.

Зборува за интересот на В. С. Караџиќ кон македонската народна песна, како и за првите песни од Пиринска Македонија што тој ги објавил, наречувајќи ги бугарски.

1155. Поленаковиќ Харалампие, Значајни достигнуања на советската македонистика, ЛЗБ XII, 6 (1965) 24—26.

Приказ на студијата на Н. И. Толстој: „Страница од историјата на македонскиот литературен јазик“, Москва 1965.

1156. Поленаковиќ Х[аралампие], К. А. Шапкарев за своите учебници, ГЗФФС 15 (1963) 317—322.

Во својот прилог авторот донесува некои нови материјали во врска со учебничарското дело на Шапкарев. Тој не информира за досега необјавената автобиографија Материјали, како и за времето, изворите со кои Шапкарев се служел при изработка на своите учебници.

Резиме на француски.

1157. Поленаковиќ Харалампие, Најрани бележења на македонски народни песни, КЖ XI, 2—3 (1966) 39—42.

1158. Поленаковиќ Харалампие, Народни песни и една народска балада за војводата Питу Гуле, Раз IX, 3 (1966) 276—286.

Зборува за една од најуспешните народски балади баладата за Питу Гуле, вклучена во книгата од стихови на Никола Киров Мајски, Стихозбирка 1956.

1159. Поленаковиќ Х[аралампие], Неколку необјавени писма на Јордан Џинот, ГЗФФС 15 (1963) 337—347.

Дава податоци за неколку необјавени писма од Ј. Џинот пишувани во прогонство кои содржат значајни автобиографски моменти.

Резиме на француски.

1160. Поленаковиќ Харалампие, Првиот научен труд во македонската славистика, Раз VIII, 10 (1966) 1001—1006.

Зборува за првиот научен труд од македонската славистика кој што го напишал Константин Д. Петковиќ, а бил печатен во изданието на Руската академија на науките.

1161. Поленаковиќ Х[аралампие], Рускис јазичен елемент кај македонскиот поет Константин Миладинов, ГЗФФС 15 (1963) 323—337.

Зборува за интересот на Константин Миладинов кон рускиот јазик, кој прв го побудил рускиот славист В. И. Григорович, како и за негова преведувачка дејност. К. Миладинов успешно преведувал од руски на македонски јазик. Неговиот превод е верен и даден во духот на народниот говор, на струшкиот говор.

Резиме на руски.

1162. Поленаковиќ Харалампие, „Сон султана“ заборавена македонска стихотворба од 1861 година, Раз VIII, 10 (1966) 1006—1015.

Песната „Сон султана“ досега и била непозната на македонската книжевна историја. Авторот го дава своето мислење за можниот автор на стихозбирката.

1163. Ристовски Блаже, „Вардар“, научно-литературно и општествено-политичко списание на К. П. Мисирков, Институт за македонски јазик „К. Мисирков“, Посебни изданија, кн. 4, Скопје 1966, стр. 83.

Зборува за значајот на делото на Мисирков списанието „Вардар“, дава податоци за тоа кога прв пат е пронајдено а во исто време дава и јазична анализа на сите текстови на списанието.

1164. Ристовски Блаже, Една вонредна Мисиркова студија во списанието „Вардар“ од 1905 година, С XVI, 4 (1966) 361—381.

Статијата претставува дел од студијата „Вардар“, научно-литературно и општествено-политичко списание на К. П. Мисирков.

1165. Ристовски Блаже, Една забелешка кон македонската лексикографија, ЛЗБ XI, 3 (1964) 30—31.

Се задржува на прашањето за местото на повратната замена во македонскиот јазик.

1166. Ристовски Блаже, Идеите на весниците „Балкан“ и „Балкански гласник“ од 1903 година, Раз VI, 7 (1964) 690—714.

Зборува за весниците „Балкан“ и „Балкански гласник“ и за обидот да се создава литература на македонски јазик во 1903 година.

1167. Ристовски Блаже, Јазикот и содржината во Рациновата поезија, КЖ XI, 10 (1966) 5—6.

Авторот зборува за тоа дека јазикот во Рациновата поезија бил во директна зависност од нејзината содржина. Поезијата пишувана на македонски јазик длабоко е национална, додека она на српскохрватски е повеќе интернационална, пролетерска.

1168. Ристовски Блаже, Како се формираше Мисирковата мисла, МЈ XV, 1—2 (1964) 3—83.

Статијата претставува одломка од пообемна студија за животот и делото на К. П. Мисирков. Меѓу другото, авторот ги разјаснува некои од животните врвци на К. П. Мисирков и го следи оформувањето на неговата национална свест.

1169. Ристовски Блаже, Крсте П. Мисирков (1874—1926), ЛЗБ XIII, 3 (1966) 1—10.

По повод на 40-годишнината од смртта на К. П. Мисирков, авторот зборува за животот и делото на овој истакнат македонски филолог, историчар, фолклорист и истраен борец за македонската национална афирмација.

1170. Ристовски Блаже, Крсте П. Мисирков (1874—1926), Прилог кон проучавањето на развитокот на македонската национална мисла. „Култура“ — Скопје 1966. стр. 861. В. и бр. 1178.

1171. Ристовски Блаже, Народното творештво во делото на Мисирков, КЖ XI, 5—6 (1966) 25—31.

По повод 40 годишнината од смртта на К. П. Мисирков, авторот зборува за неговиот интерес кон народното творештво и дава податоци за единствениот пронајден запис на народната песна од К. П. Мисирков.

1172. Ристовски Блаже, Некои забелешки кон книгата К. П. Мисирков, приредил Благоја Корубин, „Кочо Рацин“, Скопје 1963, ЛЗБ XI, 1 (1964) 23—26.

Приказ.

1173. Ристовски Блаже, Петроградското македонското научно-литературно другарство „св. Климент“, КЖ XI, 4 (1966) 20—26.

Статијата претставува одломка од книгата: „К. П. Мисирков“.

1174. Ристовски Блаже, Поглед врз некои прашања од книгата „За македонските работи“, Стр XII, 2 (1966) 32—55.

Зборува за тоа дека книгата на К. П. Мисирков „За македонските работи“ претставува прва научно поставена и теоретски образложена историја на македонскиот народ која ги зафаќа сите македонски проблеми, а освен тоа таа е прва книга пишувана на современ македонски литературен јазик.

1175. Ристовски Блаже, По патот на македонскиот поетски збор, Стр XI, 3 (1965) 3—13.

Уводно предавање кон „Вечерта на македонската поезија“ организирана во Љубљана на 3 јуни 1965 година по повод 20-годишнината на македонската азбука и правописот.

1176. Ристовски Блаже, Предавањето на Мисирков во Белград, КЖ X, 5 (1965) 36—38.

Открива некои нови моменти за престојот и предавањето на Мисирков во Белград во кое тој ги синтетизирал своите погледи врз македонското прашање.

1177. Ристовски Блаже, Прилог кон македонската литературна историја, С. XIV, 4 (1964) 383—412. С XIV 5 (1964) 503—528; С XIV, 6 (1964) 614—627.

Зборува за македонскиот јазик во литературната употреба и литературата на Македонците пишувана на туѓи јазици.

1178. Саздов Томе, Блаже Ристовски, Крсте П. Мисирков (1874—1926), „Култура“, Скопје 1966, КЖ XI, 10 (1966) 28—29.

Приказ. В. и бр. 1170.

1179. Саздов Томе, Јуначкиот епос кај Македонците, ЛЗБ XIII, 3 (1966) 17—22.

Зборува за условите на формирањето на јуначкиот епос кај Македонците, како и за централната личност на епосот Марко Крале.

1180. Саздов Томе, Книга за Миладиновци 1862—1962, Раз VI, 4 (1963) 435—439.

Приказ.

1181. Саздов Томе, Книга за Рацин 1943—1963, Раз VI, 4 (1963) 439—442.

Приказ.

1182. Саздов Томе, „Константин Миладинов“, приредил д-р Кирил Пенушлиски, „Јочо Рацин“, Скопје 1963, ЛЗБ XI, 3 (1964) 31—32.

Приказ.

1183. Саздов Томе, Крчовски-Пејчиновиќ: „Избрани текстови“, приредил Б. Конески, „К. Рацин“, Скопје 1963, ЛЗБ XI, 1 (1964) 21—22.

Приказ.

1184. Соколовски М[етодија], Личните имиња и називите на населените места и други месности во велешката и прилепската нахија во втората половина на XV век, МЈ XV, 1—2 (1964) 197—221; МЈ XVI (1965) 151—191.

Врз детално попишување на материјалите во архивот во Цариград, авторот изнесува нови податоци за називите на населените и други месности во велешката и прилепската нахија во втората половина на XV век, кои што претставуваат голем интерес за македонската лингвистика, историја и етнологија.

1185. Сталев Георги, За версификацијата и акцентот на зборовите во поезијата на Рајко Жинзифов, ЛЗБ XI, 1 (1964) 5—9.

Прилог со кој е одбележена 125 годишнината од раѓањето на Р. Жинзифов.

1186. Сталев Георги, Силабичко-тонската версификација во македонската уметничка поезија, ГЗФФС 17—18 (1966) 267—291.

Статијата претставува поглавје од дисертацијата на Г. Сталев „Македонски верс“. Укажувајќи на некои трудови со истата тематика издадени на македонски јазик, авторот го проследува патот на основните карактеристики што постојат во македонската поезија.

Резиме на руски.

1187. Стаматовски Трајко, Белешки за фразеологијата на нашиот јазик, ЛЗБ XII, 6 (1965) 18—20.

Дава некои примери за лошо предавање на туѓи изрази во македонскиот јазик и подвлекува дека често се преведуваат изрази за чие значење македонскиот јазик веќе развил свои изрази.

1188. Стаматовски Трајко, Графискиот систем на Мисирков и на некои негови современици, Крсте Мисирков, Научен собир посветен на 40-годишнината од смртта, Скопје 1966, 145—153.

Зборува за тоа дека графскиот систем на Мисирков во многу нешто се доближува до денешниот и се задржува на оние графеми што ги предаваат покарактеристичните гласови на македонскиот јазик.

1189. Stefanija Dragi and Tošev Krum, A Text-book of Macedonian Language, Ed. Matica na iselenicite od Makedonija, Skopje 1965, str. 185.

1190. Тодоровски Гане, Весникот „Македонија“ на Коста Шахов (1888—1891), Раз VII, 10 (1965) 996—1024.

Страници од културно-политичката историја на Македонија.

1191. Тодоровски Гане, Георги Сталев: „Преглед на македонската литература од XIX век“, Раз VII, 3 (1964) 309—312.

Приказ

1192. Тодоровски Гане, Нови прилози на X. Поленаковиќ од историјата на македонската литература, Раз VII, 4 (1964) 404—407.

Библиографија.

1193. Томовски Душан, Квалитетот на македонските вокали добиени со спектрограми, МЈ XVI (1965) 143—151.

Авторот зборува за вокалниот систем во македонскиот јазик кој е прилично упростен, како и за обележувањето на квалитетот на македонските вокали добиени со спектрограми.

1194. Тополинска Зузана, Почеток на работите врз картотеката на македонската синтакса, МЈ XV, 1—2 (1964) 183—197; МЈ XVI (1965) 79—91.

Авторот зборува за методот на работата врз картотеката на македонската синтакса која што започна во Славистичкиот Институт на Полската академија на науките.

1195. Тошев Крум, Блаже Конески, Историја на македонскиот јазик, ЛЗБ XII, 6 (1965) 22—24.

Приказ. В. и бр. 1102, 1107, 1122, 1204.

1196. Тоšev Krum, в. Stefanija Dragi and Tošev Krum, бр. 1189.

1197. Камилев Кирил, Џинот за јазикот, КЖ IX, 2—3 (1964) 33—35.

1198. Угринова-Скаловска Рада, За нашиот удел во речникот на црковнословенскиот јазик, ЛЗБ XI, 2 (1964) 12—15.

Во македонскиот дел од Речникот на црковнословенскиот јазик влегуваат книжевните споменици од позната во наука „среднобугарска редакција“ и тоа спомениците од нејзината западна група т. е. оние што ги носат палеографските, ортографските и лингвистичките белези на охридската и кратовската книжевна школа.

1199. Угринова-Скаловска Рада, Книжевните споменици на старомакедонската писменост, ЛЗБ XIII, 4 (1966) 17—26.

Зборува за голем број на споменици што настанале на македонското подрачје и посебно се осврнува на поважните: Зографско евангелие, Маринско четвороевангелие, Синајски цсалтир и др.

1200. Усикова Рина, Класификација существителных и категорија рода в македонском литературном языке, МЈ XVI (1965) 133—143.

Системот на граматичките форми на именките во македонскиот јазик значително се разликува од системот на формите во рускиот и другите словенски јазици по тоа што во македонскиот јазик речиси сосема се изгубил систем на падежите.

1201. Усикова Р[ина] Морфологија имени существителного и глагола в современном македонском литературном языке, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ — Скопје, Посебни изданија, кн. 5, Скопје 1967, стр. 94.

Во својата студија авторот ја обработува морфологијата на именката и глаголот во современиот македонски литературен јазик и се задржува и на современата состојба на македонскиот акцент.

1202. Цветковски Владимир, Фонолошка адаптација и транскрипција на англиските елементи во македонскиот јазик, ЛЗБ XIII, 2 (1966) 8—13.

Авторот посебно се задржува на транскрипција на самогласните фонеме, транскрипција на дифтонзите и транскрипција на консонантите.

1203. Црвенковски Душан, в. Мал македонско-англиски речник, бр. 1130.

1204. Цукески Александар, Блаже Конески, Историја на македонскиот јазик, „Кочо Рацин“, Скопје, КЖ X, 8 (1965) 26—27.

Приказ. В. и бр. 1102, 1107, 1122, 1195.

1205. Цукески Александар, Георги Сталев: „Преглед на македонската литература од XIX век“, „Култура“, Скопје 1963, ЛЗБ XI, 1 (1964) 22—23.

Приказ.

1206. Цукески Александар, Крчовски-Пејчиновиќ, Одбрани текстови, КЖ IX, 4 (1964) 34—35.

Приказ.

1207. Цукески Александар, Нашиот литературен збор, КЖ X, 6 (1965) 10—12.

По повод jubилејот на македонскиот правопис авторот зборува за развојниот пат, успеси и достигнуања на македонскиот литературен јазик.

1208. Цукески Александар, Поетски обид од деновите на НОБ, КЖ X, 8 (1965) 19—22.

Во оваа статија авторот ја опишува една досега необјавена стихозбирка од К. Чашуле, од деновите на НОБ.

1209. Цукески Александар, Речник на македонскиот јазик, ЛЗБ XIII, 1 (1966) 28—31.

Приказ.

1210. Цукески Александар, в. Конески Кирил — Цукески Александар, бр. 1127.

IX Словеначки језик

a) Sodobna knjižna slovenščina, slovnica, fonetika, pravorečje, pravopis, metrika, stil, metodika, pouka

1211. Andoljšek Ivan, Ob rob k našemu izražanju. Sodobna pedagogika XV (1964) št. 5/6, str. 171—173.

1212. Bajec Anton, glej Jezikovni pogovori, št. 1242.

1213. Bajec Anton, Marginalije k bravcu. Perspektive IV (1963/4) št. 36/37, str. 766—768.

Ob Kreftovem članku Jezik in družba (Nova obzorja 1964).

1214. Bajec Anton, Kolarič Rudolf in Rupel Mirko, Slovenska slovnica. Druga popravljena izdaja. Ljubljana, Državna založba Slovenije. 1964, 329 + (II) str. 8°. Glej in št. 1299.

1215. Bevk France, Glosa o jeziku. JiS IX (1963/4) št. 2/3, str. 36.

1216. Bezljaj France, glej Jezikovni pogovori, st. 1242.

1217. Bezljaj France, Položaj slovenščine v okviru slovanskih jezikov. [Ljubljana. 1965] 9 + (VII) str. 4°.

Predavanje na seminarju slovenskega jezika, literature in kulture 30. VI. — 10. VII. 1965.

1218. Bojc Edvin, Misli ob pouku slovenščine. JiS XI (1966) št. 4, str. 126—128.

1219. Borko Božidar, glej Jezikovni pogovori, št. 1242.

1220. Borko Božidar, Glosa o pravopisu. JiS IX (1963/4) št. 6, str. 185—186. O Slovenskem pravopisu, 1962.

1221. Bunc Stanko, Mali slovenski pravopis. Maribor, Obzorja. 1966, 431 + (III) str. 8°.

1222. Bunc Stanko, Tujke v slovenskem knjižnem jeziku. JiS IX (1963/4) št. 2/3, str. 58—62.

1223. Čar Janko, O kulturi ustnega in pismenega izražanja pri študentih nejezikovnih skupin na Pedagoški akademiji v Mariboru. Dialogi II (1966) št. 4, str. 223—228; št. 5, str. 259—263.

1224. Čar Janko, O nekaterih vprašanih slovenščine v šoli in javnem življenju. JiS XI (1966) št. 8, str. 252—259.

1225. Dvořak Marko, Prevajalčev credo o gledališkem jeziku. Gledališki list SNG Maribor XX (1965/6) št. 7, str. 144—146; št. 13/14, str. 181—188.

1226. Glavan Tone, glej Jezikovni pogovori, št. 1242.

1227. Gradišnik Janez, glej Jezikovni pogovori, št. 1242.

- 1228. Gradišnik Janez**, Jazikovni čut se spreminja. Nova obzorja XVII (1964) št. 3, str. 132—135.
- 1229. Gradišnik Janez**, O modnih besedah. NRazgl. XIV (1965) št. 2, str. 36—37.
O besedah posredovati, uspeti, proizvajati, stihija, pokazatelj, poročiti se.
- 1230. Gradišnik Janez**, O nekaterih govoricah v slovenščini. Dialogi I (1965) št. 7/8, str. 418—420.
- 1231. Grafenauer Mojca**, Župančičev „Ritem in metrum“. JiS XI (1966) št. 1/2, str. 14—20.
O Župančičevem članku iz leta 1917.
- 1232. Hrvačanin Jovanka**, v. Levstik Vladimir, br. 1253.
- 1233. Jakopin Franc**, glej Jezikovni pogovori, št. 1242.
- 1234. Jakopin Franc**, K tipologiji slovenskega in ruskega glagola. JiS XI (1966) št. 6, str. 176—182.
- 1235. Jakopin Franc**, K tipologiji slovenskega in ruskega glagola. (Ljubljana. 1965.) 13 + 2 + (I) str. 4°. Predavanje na II. seminarju slovenskega jezika, literature in kulture 18.—30. VII. 1966.
Resumé v angleščini in ruščini.
- 1236. Jakopin Franc**, O razvrstitvi moških samostalnikov na -r. JiS IX (1963/4) št. 2/3, str. 53—57.
- 1237. Jakopin Franc**, Slovenska dvojina in jezikovne plasti. JiS XI (1966) št. 4, str. 98—104.
- 1238. Jalen Marija**, Obravnava berila pri pouku slovenščine. JiS X (1965) št. 4/5, str. 130—135.
- 1239. Jesenovec France**, glej Jezikovni pogovori, št. 1242.
- 1240. Jesenovec France**, Govor slovenskega otroka. JiS IX (1963/4) št. 4/5, str. 127—131.
- 1241. Jesenovec France**, Vrste oziralnih odvisnikov. JiS XI (1966) št. 5, str. 152—154. Glej in št. 1262.
- 1242. Jezikovni pogovori**, Zbral in uredil Francè Vurnik. Ljubljana, Cankarjeva založba. 1965. 304 + (III) str. 8°. Vsebina: Francè Vurnik, Ob jezikovih pogovornih. Mirko Rupel, Odlomki iz pogovorov (o germanizmih, nekaj o tujkah, veliki stavek). Mirko Rupel, Ob desetletnici. Mirko Rupel, Zadnje leto. Janez Gradišnik, Hvalnica lepi slovenščini. Tine Logar, Razmišljanja ob slovenskih narečjih. France Tomšič, O nekaterih posebnostih pri poudarjanju v knjižni slovenščini. Franc Jakopin, Sklanjatev moških samostalnikov na -r. Feliks Vernik, O izpeljavi samostalnikov na -išče. France Jesenovec, Raba trpnika v slovenščini. Jože Toporišič, O slovenskih glagolskih načinih. Franc Jakopin, O akcentu slovenskega glagola. Avguštin Pirnat, Nekaj o prisllovu. France Jesenovec, Prilastek in njegov odvisnik. Anton

Sovrè, Nepravi relativniki. Breda Pogorelec, Vprašanja govorenega jezika. Jože Toporišič, Pogovori o stilu (osnovni pojmi, opazna beseda, stilna vrednost slovenskih veznikov, stilna vrednost besednega reda). France Bezljaj, Nekaj misli o etimologijah. France Bezljaj, Slovanske izposojenke v slovenščini. France Bezljaj, Nemške izposojenke. Anton Bajec, Kako smo Slovenci čistili svoj jezik. Božidar Borko, Vprašanje srbohrvatskega besedja v slovenskem knjižnem in pogovornem jeziku. Mile Klopčič, O čistih in nečistih rimah. Boris Urbančič, O jezikovnih stilih. Mirko Mahnič, Naše vsakdanje govorjenje. Janko Moder, Jezik v šolskih knjigah. Janko Moder, Lektor in njegov pomen. Tone Glavan, O časnikarski slovenščini. Avguštin Pirnat, Ohlapnosti v časnikarskem jeziku. Ivan Tominec, K problemu slovenske tehniške terminologije. Janez Gradišnik, Tuji avtorji v slovenskem prevodu. Božidar Borko, Pogled v delavnice prevajalca Vladimira Levstika. Janez Gradišnik, O razvoju jezikovnega čuta, kakor ga spoznava prevajavec. Glej in št. 1278, 1301.

1243. Jurančič Janko, Slovenački jezik. Gramatika slovenačkog jezika za Hrvate i Srbe. Ljubljana, Državna založba Slovenije. 1965, 277 + (V) str. 8°.

1244. Kalenić Vatroslav, O jeziku strokovnega in umetnostnega besedila. JiS XI (1966) št. 7, str. 226—229.

1245. Klopčič Mile, glej Jezikovni pogovori, št. 1242.

1246. Kolarič Rudolf, glej Bajec Anton, Kolarič Rudolf in Rupel Mirko, št. 1214.

1247. Kopčavar Cene, glej Kopčavar Ileana in Kopčavar Cene, št. 1248.

1248. Kopčavar Ileana in Kopčavar Cene, Kako je prav. Slovarček napak v slovenskem knjižnem jeziku. Ljubljana, Državna založba Slovenije. 1965, 180 + (I) str. 8°.

1249. Korošec Tomo, Teorija in praksa v Slovenščini za Slovence. JiS X (1965) št. 7, str. 241—247.

O Gradišnikovi jezikovni rubriki v dnevniku Delo leta 1965.

1250. Kotnik Stanko in Žagar Franc, Zapiska o jezikovni vzgoji in metodi jezikovnega pouka. JiS IX (1963/4) št. 2/3, str. 82—85.

1251. Kreft Bratko, Jezik in družba. Fragment. Nova obzorja XVII (1964) št. 1, str. 16—25.

Predavanje na plenumu Društva slovenskih književnikov 19. X. 1963 v Mariboru.

1252. Levec Fran, Pravda o slovenskem šestomeru. V knjigi: F. Levec, Eseji, študije in putopisi. 1965, str. 327—345.

O heksametru v slovenščini.

1253. Levstik Vladimir, Misija reči. Prevela Jovanka Hrvačanin. Antologija slovenačkog književnog eseja. 1964, str. 108—121.

1254. Logar Tine, glej Jezikovni pogovori, št. 1242.

1255. Mahnič Mirko, glej Jezikovni pogovori, št. 1242.

1256. Mahnič Mirko, Razmišljanje o govorjenju na odru. Gledališki list SNG Ljubljana — Dram XLIII (1963/4) št. 5, 7—9; XLIV (1964/5) št. 2—6, 9; XLV (1965/6) št. 5, 6; XLVI (1966/7) št. 2.

1257. Menart Janez, O prevajanju poezije. Sodobnost XIII (1965) št. 7, str. 665—680.

1258. Merhar Boris, Frekventnost in vrste moškega rimanja v slovenski poeziji od Vodnika do moderne. [Ljubljana, 1966.] 12 + 5 + (V) str. 4°.

Predavanje na II. seminarju slovenskega jezika, literature in kulture 18.—30. VII. 1966.

Resumé v angleščini in ruščini.

1259. Merhar Boris, Še kaj o slovenski rimi. JiS XI (1966) št. 4, str. 92—98; št. 5, str. 129—133; št. 7, str. 218—225; št. 8, str. 259—263.

1260. Mihevc-Gabrovec Erika, Pripombe k pisavi in rabi grških in latinskih imen in tujk. JiS X (1965) št. 1, str. 29—30.

Kritične pripombe k določilom Slovenskega pravopisa, 1962.

1261. Misja Boris, Stavčni členi. JiS XI (1966) št. 7, str. 236.

O definiciji stavčnega člena.

1262. Misja Boris, V bistvu pisci gotovo prav mislijo... JiS XI (1966) št. 6, str. 200—201.

O oziralnih odvisnikih v slovenščini. Ob članku F. Jesenovca. Vrste oziralnih odvisnikov (JiS). Glej in št. 1241.

1263. Misja Boris, Vrste oziralnih odvisnikov. JiS XI (1966) št. 3, str. 72—75.

1264. Moder Janko, glej Jezikovni pogovori, št. 1242.

1265. Moder Janko, Shakespeare v Župančičevi besedi. Gledališki list Mestnega gledališča Ljubljana XIV (1963/4) št. 7, str. 91—92; št. 8, str. 96—97.

1266. Novak France, Najvažnejša stališča v pravopisni vojni. JiS IX (1963/4) št. 2/3, str. 62/65.

O kritikah in polemikah ob Slovenskem pravopisu, 1962.

1267. Omerza Zdravko, Uporabna fonetika, I. del. Ljubljana, Pedagoško društvo. 1964, 172 str. 8°.

1268. P[ibernik France] pk, Vprašanja ob izidu Toporišiča. Sodobnost XIV (1966) št. 5, str. 555; št. 7 str. 769—771.

O knjigi Slovenski knjižni jezik, II. Glej št. 1297.

1269. Pirnat Avguštín, glej Jezikovni pogovori, št. 1242.

1270. Planina France, Neljudska raba krajevnih imen. Loški razgledi XII (1965) str. 118—119.

O rabi nekaterih krajevnih imen in okolice Škofje Loke.

- 1271. Pogorelec Breda**, glej Jezikovni pogovori, št. 1242.
- 1272. Pogorelec Breda**, Nekatera poglobitna vprašanja slovenskega knjižnega jezika [Ljubljana, 1966.] 14 + 2 + (II) str. 4°.
Predavanje na II. seminarju slovenskega jezika, literature in kulture 18.—30. VII. 1966.
Resumé v angleščini in ruščini.
- 1273. Pogorelec Breda**, Razvoj slovenskega knjižnega jezika. [Ljubljana, 1965.] 15 + (IV) str. 4°.
Predavanje na seminarju slovenskega jezika, literature in kulture 30.VI—10. VII. 1965.
- 1274. Rebula Alojz**, Stilni problemi v slovenski prozi. Predavanje, ki ga je avtor imel študentom ljubljanske slavistike 14. decembra 1965. Književni glasnik Mohorjeve družbe X (1966) št. 1/2, str. 5—8.
- 1275. Řehak Vladimir**, Oblikoslovna klasifikacija besed v slovenskem knjižnem eziku. JiS XI (1966) št. 6, str. 183—185.
- 1276. Rigler Jakob**, Premene tonemov v oblikoslovnih vzorcih slovenskega knjižnega jezika. JiS XI (1966) št. 1/2, str. 24—35.
- 1277. Rotar Janez**, Neizrabljene stilne možnosti slovenščine pri prevodu Molitve za moje brate. JiS XI (1966) št. 4, str. 119—123.
O Smerdujevem prevodu romana Mladena Oljače leta 1965.
- 1278. Rotar Janez**, Ob „Jezikovnih pogovorih“. NRazgl XV (1966) št. 10, str. 204.
O knjigi Jezikovni pogovori, 1965. Glej in št. 1242, 1301.
- 1279. Rupel Mirko**, glej Bajec Anton, Kolarič Rudolf in Rupel Mirko, št. 1214.
- 1280. Rupel Mirko**, glej Jezikovni pogovori, št. 1242.
- 1281. Sivec Janez**, Slovnčni in jezikovni pouk. JiS X (1965) št. 4/5, str. 125—130.
- 1282. Sivec Janez**, Utrjevanje pri jezikovnem pouku. JiS XI (1966) št. 5, str. 140—146.
- 1283. Sivec Janez**, Vsebinska in methodska načela pouka slovenskega jezika. Sodobna pedagogika XVI (1965) št. 1/2, str. 26—32.
- 1284. Snaj Jože**, Osnutek poetika za lastno uporabo. Problemi III (1965/6) št. 30, str. 774—782.
O abstraktni poeziji.
- 1285. Sovrè Anton**, glej Jezikovni pogovori, št. 1242.
- 1286. Šašel Jaro**, O naglašanju naših antičnih krajevnih imen. Arheološke študije II (1965) str. 7—14.
Resumé v angleščini.

- 1287. Šolar Jakob**, Glasoslovne spremembe pri pridevnikih na -ski iz krajevnih imen. JiS XI (1966) št. 3, str. 68—71; št. 4, str. 112—116.
- 1288. Šolar Jakob**, Ta burka je stara že tisoč let. Književni glasnik Mohorjeve družbe X (1966) št. 1/2, str. 8—13.
Splošno o slovenskem pravopisu.
- 1289. Tominec Ivan**, glej Jezikovni pogovori, št. 1242.
- 1290. Tomšič France**, glej Jezikovni pogovori, št. 1242.
- 1291. Toporišič Jože**, Besedni red v slovenskem jeziku. [Ljubljana. 1966.] 21 + 3 + 3 str. 4°. Predavanje na II. seminarju slovenskega jezika, literature in kulture 18.—30. VII. 1966.
Resumé v angleščini in ruščini.
- 1292. Toporišič Jože**, glej Jezikovni pogovori, št. 1242.
- 1293. Toporišič Jože**, Kaj mislimo o Slovenščini za Slovence? JiS XI (1966) št. 5, str. 172.
O Gradišnikovi jezikovni rubriki v dnevniku Delo 1965—66.
- 1294. Toporišič Jože**, Kako pišemo besedne zveze z dvema pridevnikoma? JiS XI (1966) št. 7, ovitek.
- 1295. Toporišič Jože**, Naglasni in oblikoslovni tipi v akademskem slovarju slovenskega knjižnega jezika. JiS XI (1966) št. 5, str. 155—160.
- 1296. Toporišič Jože**, Naglasni tipi slovenskega knjižnega jezika. JiS X (1965) št. 2/3, str. 56—79.
- 1297. Toporišič Jože**, pk, in vprašanje ob izidu Toporišiča. Sodobnost XIV (1966) št. 10, str. 1047—1051.
Odgovor na članek: pk [= France Pibernik], Vprašanja ob izidu Toporišiča. Glej in št. 1268.
- 1298. Toporišič Jože**, Pogovorni nedoločnik. JiS XI (1966) št. 8, str. 264—265.
- 1299. Toporišič Jože**, Popravljen slovenska slovnica. JiS X (1965) št. 6/7, str. 209—217.
Ocenjuje knjigo: Anton Bajec, Rudolf Kolarič in Mirko Rupel, Slovenska slovnica. II. izdaja. Glej in št. 1214.
- 1300. Toporišič Jože**, Praktična stilistika. JiS XI (1966) št. 4, str. 81—91.
- 1301. Toporišič Jože**, Skrb za lepo slovensko besedo. Ob Rotarjevem poročilu o Jezikovnih pogovorih. NRazgl XV (1966) št. 11, str. 232. Glej in št. 1242, 1278.
- 1302. Toporišič Jože**, Slovenski knjižni jezik. 1. Maribor, Obzorja. 1965, 236 + (I) str. 8°.

1303. Toporišič Jože, Slovenski knjižni jezik. 2. Maribor, Obzorja. 1966, 216 str. 8°.

1304. Toporišič Jože, Stilska vrednost slovenskih knjižnih veznikov, RZSF 6 (1964) 63—83.

1305. Toporišič Jože, Zakaj bralec — bralen, ne pa tudi volivec — voliven? JiS XI (1966) št. 5, str. 171.

1306. Trojezični meteorološki slovar, (1965, Ljubljana) 8°, 1—62.

1307. Urbančič Boris, Besede z več pomeni in zahteva po jasnem izražanju. JiS IX (1963/4) št. 2/3, str. 47—50.

1308. Urbančič Boris, glej Jezikovni pogovori, št. 1242.

1309. Urbančič Boris, Naš novi Pravopis. JiS IX (1963/4) št. 4/5, str. 103—118. O Slovenskem pravopisu, 1962.

1310. Urbančič Boris, „Skrajnostima“ ali „skrajnostma“? JiS X (1965) št. 2/3 str. 98—100.

1311. Urbančič Boris, Živ jezik je drevo, ki zmerom odganja. Slovenski izseljenski koledar 1964, str. 126—132.

1312. Vernik Feliks, glej Jezikovni pogovori, št. 1242.

1313. Vidmar Josip, O slovenskem jeziku. JiS IX (1963/4) št. 2/3, str. 33—35.

1314. Vogel Herman, Jezikovno prirejanje tekstov. NRazgl XIV (1965) št. 2, str. 37.

O jezikovni priredbi zbranih del Srečka Kosovela, Prežihovega Voranca in Simona Jenka.

1315. Vurnik France, glej Jezikovni pogovori, št. 1242.

1316. Žagar France, glej Kotnik Stanko in Žagar France, št. 1250.

1317. Župančič Oton, Ritam i metar. Prevela Jovanka Hrvačanin. Antologija slovenačkog književnog eseja. 1964, str. 104—107.

**b) Zgodovina jezika, etimologija, dialekti, objava
in obravnava ljudskega slovstva in starih besedil**

1318. Berčič Branko, glej Trubar Primož, št. 1377, 1378, 1379.

1319. Berčič Branko, Škofjeloška mesečna imena 1466. Loški razgledi XIII (1966) str. 143—144.

1320. Bezljaj France, Gibanica in beganica. JiS X (1965) št. 6/7, str. 224.

1321. Bezljaj France, glej Korošec Tomo, št. 1338.

1322. Bezljaj France, Hildegard Striedter-Temps „Deutsche Lehnwörter im Slovenischen“. Osteuropa — Institut an der Freien Universität Berlin.

Slavistische Veröffentlichungen, Band 27; Berlin 1963. JiS IX (1963/4) št. 6, str. 191—193.

1323. Bezljaj France, Ivan Tominec, Črnovrški dialekt. Kratka monografija in slovar. Dela SAZU, II. r. 20. Ljubljana 1964. JiS X (1965) št. 2/3, str. 101. Glej in št. 1346, 1376.

1324. Bezljaj France, Karakteristika slovenskega izraznega fonda. [Ljubljana. 1966.] 14 + (III) str. 4°.

Predavanje na II. seminarju slovenskega jezika, literature in kulture 18. — 30. VII. 1966.

Resumé v angleščini in ruščini.

1325. Bezljaj France, Leksikalni fond slovenskega jezika. [Ljubljana. 1965.] 11 + (VII) str. 4°.

Predavanje na seminarju slovenskega jezika, literature in kulture 30. VI. — 10. VII. 1965.

1326. Bezljaj France, Nekaj misli o etimologijah. JiS IX (1963/4) št. 4/5, str. 121—125.

1327. Bezljaj France, Odkod ime Jereka. JiS X (1965) št. 6/7, str. 224.

1328. Bezljaj France, Slovenski imenotvorni proces. JiS X (1965) št. 4/5, str. 113—118.

1329. Bezljaj France, Slovensko vada „vaba pri ribolovu“. JiS X (1965) št. 7, str. 256.

1330. Bezljaj France, Slovensko žáltav, žólhek, žárek in jédek. JiS XI (1966) št. 3, str. 80.

1331. Bohanec Franček, Slovenska ljudska pripoved. Izbral, uredil in spremno besedo napisal —. Ljubljana, Mladinska knjiga. 1966, 114 + (II) str. 8° (Kondor, 79).

1332. Bojović Zlata, Kulundžić Zvonimir: Trubar je poticaj za štampanje prvih slovenskih knjiga našao u Hrvatskoj, a ne u Njemačkoj. Riječka revija, Rijeka, 1965, XIV, 7—10, 309—312, КЊЈ св. 3 (1966) 320.

Кратак приказ. В. и бр. 1340.

1333. Čop Dušan, Quousque tandem? JiS X (1965) št. 2/3, str. 102—105.

Popravlja razne napačne etimologije, predvsem slovenskih krajevnih imen.

1334. Grafenauer Ivan, Slovensko-hrvaška ljudska pesem Marija in brodnik. Zmaga Kumer, Legendarna pesem o „Mariji in brodniku“ z glasbenega vidika. Ljubljana, SAZU. 1966, 160 str. 8° (Dela SAZU 21, Inštitut za slovensko narodopisje, 9)

Resumé v nemščini.

1335. Grafenauer Ivan, Spokorjeni grešnik. Študija o izviru, razvoju in razkroju slovensko-hrvaško-vzhodnoalpske ljudske pesmi. Zmaga Kumer, Slovenski napevi legen-

darne pesmi „Spokorjeni grešnik“. Ljubljana, SAZU. 1965, 181 + (I) str. 8° (Dela SAZU 19, Inštitut za slovensko narodopisje, 8)

Resumé v nemščini.

1336. Jurančič Janko, O leksiku v panonskih govorih. Panonski zbornik 1966, str. 31—41.

1337. Katičič Radoslav, Keltska osobna imena u antičkoj Sloveniji. Arheološki vestnik XVII (1966) str. 145—168.

Resumé v nemščini.

1338. Korošec Tomo, Ime Slovenec. Po seminarski nalogi priredil za tisk France Bezljaj. JiS IX (1963/4) št. 2/3, str. 65—68; št. 4/5, str. 126—127; št. 6, str. 173—179.

1339. Kos Milko, Doneski k historični topografiji Kranjske v srednjem veku. ZČ XIX/XX (1965/6) str. 139—147.

Resumé v nemščini.

1340. Kulundžić Zvonimir, Trubar je poticaj za štampanje prvih slovenskih knjiga našao u Hrvatskoj, a ne u Njemačkoj, RR XIV, br. 7—10 (1965) 309—312. B. и бр. 1332.

1341. Kumer Zmaga, Fekonja. Primer prevrstitve mrliške pesmi v pripovedno. Slovenski etnograf XVI/XVII (1964) str. 115—132.

Resumé v nemščini.

1342. Kumer Zmaga, glej Grafenauer Ivan, št. 1334, 1335.

1343. Kumer Zmaga, Ljudska pesem panonskega območja. Panonski zbornik 1966, str. 42—52.

1344. Kupiszewski Władysław, Nekaj pripomb v zvezi s pomenskim razvojem besede baba. Prevedla Breda Pogorelec. JiS X (1965) št. 4/5, str. 152—153.

Ob članku Milene Piškur. Pomenska analiza besede baba. Glej in št. 1360.

1345. Lochner-Hüttenbach Fritz, Die antiken Personennamen aus Ig bei Ljubljana. Arheološke študije II (1965) str. 15—45.

1346. Logar Tine, Ivan Tominec, Črnovrški dialekt. Kratka monografija in slovar. NRazgl XIII (1964) št. 22, str. 439. Glej in št. 1323, 1376.

1347. Logar Tine, O nastanku slovenskih narečij. JiS X (1965) št. 1, str. 2—6.

1348. Logar Tine, Pregled zgodovine slovenskega jezika. [Ljubljana, 1965.], 7 + (III) str. 4°.

Predavanje na seminarju slovenskega jezika, literature in kulture 30. VI. — 10. VII. 1965.

1349. Logar Tine, Prispevek k dialektologiji Goričkega. Panonski zbornik 1966, str. 29—30.

1350. Logar Tine, Prispevek k poznavanju nadiškega dialekta v Italiji, ЗБМСФЛ IX (1966) 73—75.

Испитиван је говор пет села у околини Чедада. Становништво је добро сачувало словеначки говор; страног утицаја има мало.

Резиме на српскохрватском.

1351. Logar Tine, Slovenska narečja. JiS XI (1966) št. 5, str. 134—140.

1352. Logar Tine, Slovenski dialekti. [Ljubljana. 1965.] 12 + (III) str. 4°.

Predavanje na seminarju slovenskega jezika, literature in kulture 30. VI. — 10. VII. 1965.

1353. Logar Tine, Slovenski dialekti v zamejstvu. [Ljubljana. 1966.] 10 + (II) str. 4°.

Predavanje na II. seminarju slovenskega jezika, literature in kulture 18. — 30. VII. 1966.

Resumé v angleščini in ruščini.

1354. Logar Tine, Zanimivosti iz šlovenske dialektologije. JiS IX (1963/4) št. 2/3, str. 44—47.

O razvoju samostalnika oko.

1355. Ludvik Dušan, Odkod fače, faček? Slovenski etnograf XVIII/XIX (1965/6) str. 129—131.

Resumé v nemščini.

1356. Matičetov Milko, „Pesme rezianske“ Stanka Vraza (1841). Slovenski etnograf XVI/XVII (1964) str. 203—215.

Resumé v italijanščini.

1357. Maver Vane, Naše narečje. Jadranski koledar 1965, str. 186—192.

O slovenskih govorih v okolici Trsta.

1358. Mlinar Ivan, Pripombe k tolmačenju nekaterih slovenskih krajevnih imen. Celjski zbornik 1964, str. 251—256.

O imenih Borovnica, Kompolje, Veržej, Radgona in Bizeljsko.

1359. Petrè Fran, Trubar in mestni govor. JiS XI (1966) št. 3, str. 76—78..

1360. Piškur Milena, Pomenska analiza besede baba. JiS X (1965) št. 1, str. 6—15. Glej in št. 1344.

1361. Pogačnik Jože, II. brižinski spomenik kot literarni problem. JiS IX (1963/4) št. 6, str. 171—173.

1362. Pogačnik Jože, Pomen stiškega rokopisa za slovensko književnost, RZSF 6 (1964) 37—61.

1363. Rigler Jakob, Fonološka problematika slovenskega črnovrškega dialektat, ЗБМСФЛ IX (1966) 97—111.

Резиме на српскохрватском.

1364. Rigler Jakob, Osnove Trubarjevega jezika. JiS X (1965) št. 6/7, str. 161—171.

1365. Rigler Jakob, Začetna osnova slovenskega knjižnega jezika. [Ljubljana, 1966.] 10 + 2 + (I) str. 4°.

Predavanje na II. seminarju slovenskega jezika, literature in kulture 18. — 30 VII. 1966.

Resumé v angleščini in ruščini.

1366. Rupel Mirko, Slovenski protestantski pisci. Druga, spopolnjena izdaja. Ljubljana, Državna založba Slovenije. 1966, 473 + (I) str. 8°.

1367. Rupel Mirko, Trubarjeva skrb za študente. Razprave SAZU, razred za filološke in literarne vede VI (1965) str. 5—36.

Resumé v francoščini.

1368. Slodnjak Anton, Nov pogled na vznik slovenske in hrvaške reformacijske književnosti XVI. stoletja. V knjigi: A. Slodnjak, Študije in eseji. 1966 str. 70—79.

1369. Sovrè A[nton], Kako sloveniti starogrško liriko, ЖА XIII—XIV (1964) 9—16.

О могућностима преношења старогрчке лирике на словеначки у изворном метру и о потреби да се неки антички стихови у преводу замене модерним, са римом или без ње.

1370. Stabej Jože, Iz zgodovine slovenskih besed. JiS X (1965) št. 1, str. 30—32. Razlaga besed ebehtnica (praznik Marijinega oznanenja) in ebehtnik (marec).

1371. Stabej Jože, Ob petstoletnici škofjeloškega zapisa slovenskih imen za mesece. Loški razgledi XIII (1966) str. 72—86.

V kodeksu iz leta 1466.

Resumé v nemščini.

1372. Stanovnik Janez, Cotseti in kosezi. Sodobnost XII (1964) št. 1, str. 91—93.

Odgovor na članek: Bogo Grafenauer, Cotsetlas = kosezi? (Sodobnost 1963, str. 1147—1150).

1373. Suhadolnik Stane, Drobec za zgodovino besede „vada“. JiS XI (1966) št. 1/2, str. 44—45.

1374. Sušnik Lovro, Šefert in Zminec. Toponomastična študija. Loški razgledi XI (1964) str. 162—174.

Resumé v nemščini.

1375. Šašel Jaro, Možnosti in problemi onomastičnih študij. Arheološke študije II (1965) str. 187—193.

Predavanje na IV. mednarodnem kongresu za grško in latinsko epigrafiko 17.—22. IX. 1962 na Dunaju.

1376. Tominec Ivan, Črnovrški dialekt. Kratka monografija in slovar. Ljubljana, SAZU. 1964, 266 str. 8°. (Dela SAZU, razred za filološke in literarne vede 20, Inštitut za slovenski jezik 9)

Resumé v nemščini. Glej in št. 1323, 1346.

1377. Trubar Primož, Abecedarium, oli tabliza, is katere je vjaki more lahku inu vkratkim, brati inu pijsjati nauzhiti. 1561, (XIX) str. 16°.

Anastatičen ponatis. Ljubljana, Cankarjeva založba — Trubarjev antikvariat. 1965. S spremno besedo Branka Berčiča.

1378. Trubar Primož, Abecedarium und der klein Catechismus in der Windischen Sprach. 1550. (I) + 27 + (VIII) str. 8°.

Anastatičen ponatis. Ljubljana, Cankarjeva založba — Trubarjev antikvariat. 1966. S spremno besedo Branka Berčiča.

1379. Trubar Primož, Ena duhovska peissen subper Turke inu vse sovrashnike te Cerque Boshye. 1567. (XXIV) str. 8°.

Anastatičen ponatis. Ljubljana, Cankarjeva založba — Trubarjev antikvariat. 1966. S spremno besedo Branka Berčiča.

1380. Vilfan Sergij, Koseščina v Logu in vprašanje kosezov v vzhodni okolici Ljubljane. Razprave SAZU, razred za zgodovinske in družbene vede V (1966) str. 179—215.

Resumé v francosčini.

1381. Vratuša Anton, Jezikovne razmere v severnem Prekomurju in slovenskem Porabju. Panonski zbornik 1966, str. 20—28.

1382. Zwoliński Przemisław, Trije neznani primerki Bohoričeve slovnice iz leta 1584. Prevedla Martina Orožen. JiS XI (1966) str. 123—124.

O treh izvodih Articae horulae v Varšavi, Pragi in Upsali.

c) Strokovni in splošni slovarji, terminologija

1383. Aleksić Radomir, glej Škerlj Stanko, Aleksić Radomir in Latković Vido, št. 1448.

1348. Bajec Anton, glej Slovar slovenskega knjižnega jezika, št. 1432.

1385. Bradač Fran, Latinsko-slovenski slovar. Ljubljana, Državna založba Slovenije. 1966, 609 + (I) str. 8°.

1386. Bunc Stanko, Slovar tujk. Maribor, Obzorja. 1965, 472 str. 8°.

1387. Debenjak Božidar, Problemi slovenske marksistične filozofske terminologije v luči odnos Hegel-Feuerbach-Marx. Ljubljana, Inštitut za sociologijo in filozofijo univerze. 1964, 207 str. 40. (Informativni bilten, 15)

1388. Gams Ivan, Še o gorniških izrazih. Planinski vestnik LXV (1965) št. 8, str. 362.

Ob Škerlakovem članku Gorniški izrazi. Glej in št. 1423, 1445.

1389. Grad Anton, Angleško-slovenski slovar. Maribor, Obzorja. 1965, 598 + (I) str. 8°.

1390. Grad Anton, Slovenian-English Dictionary. Maribor, Obzorja. 1965, 439 + (I) str. 8°.

1391. Gradišnik Janez, Drugi del tehniškega slovarja. Naši razgledi XIII (1964) št. 22, str. 441.

O Splošnem tehničnem slovarju, II. del. Glej in št. 1424, 1436.

1392. Gradišnik Janez, Priročni slovensko-nemški slovar. Maribor, Obzorja 1966, 397 + (I) str. 8°.

1393. Gradišnik Janez, Teško pričakovana knjiga. Naši razgledi XIII (1964) št. 20, str. 398.

O Slovensko-srbskohrvatskem slovarju, ki so ga sestavili Stanko Škerlj, Radomir Aleksić in Vido Latković. Glej in št. 1405, 1426, 1447, 1448.

1394. Gradišnik Janez in Grujić Branislav, Slikovni besednjak francoski in slovenski. Beograd—Ljubljana, Grafos — Mladinska knjiga. 1964, 505 str. 8°.(Tuji jeziki v besedi in sliki)

1395. [Groebming Adolf] Gg., Anomalije v naši glasbeni terminologiji. Naši zbori XVII (1964/5), Glasbeno-knjižna priloga, št. 1, str. 4; št. 4, str. 27—28; št. 5, str. 38—39.

1396. Grujić Branislav, glej Gradišnik Janez in Grujić Branislav, št. 1394.

1397. Helcl M., Janský L., Machač J., Sochová Z. in Zima J., Odgovor na odgovor. Prevedel Tomo Korošec. JiS X (1965) št. 1. str. 25.

Ob članku Odgovor uredništva SSKJ (JiS 1963/4). O poskusnem snopiču Slovarja slovenskega knjižnega jezika. Glej in št. 1427.

1398. Helcl M., Janský L., Machač J., Sochová Z. in Zima J., Pripombe k poskusnemu snopiču Slovarja slovenskega knjižnega jezika. Prevedel Tomo Korošec. JiS IX (1963/4) št. 7/8, str. 254—262.

1399. Jakopin Franc, Ob poskusnem snopiču Slovarja slovenskega knjižnega jezika. NRazgl XIII (1964) št. 7, str. 132—133. Glej in št. 1401, 1425, 1429, 1432.

1400. Jakopin Franc, Rusko-slovenski šolski slovar. Ljubljana, Mladinska knjiga. 1965, 536 str. 8°.

1401. Jakopin Franc, Slovar slovenskega jezika. Ob izidu poskusnega snopiča. JiS IX (1963/6) št. 6, str. 161—170. Glej in št. 1399, 1425, 1429, 1432.

1402. Janský L., glej Helcl M., Janský L., Machač J., Sochová Z. in Zima J., št. 1397, 1398.

1403. Jeglič Ciril, Prispevki za vrtnarsko besedišče. Naš vrt I (1966) št. 3/4, str. 62—64; št. 5/6, str. 96; št. 7/8, str. 126—128.

1404. Jesenovec France, Drobničev slovar iz leta 1858. Celjski zbornik 1965, str. 343—355.

Resumé v nemščini.

1405. Jurančič Janko, Pomembno in težko pričakovano slovarsko delo. JiS X (1965) št. 1, str. 26—29.

O Slovensko-srbskohrvatskem slovarju, ki so ga sestavili Stanko Škerlj, Radomir Aleksić in Vido Latković. Glej in št. 1393, 1426, 1447, 1448.

1406. Karlin Mirko, Slovenska imena naših zdravilnih rastlin. Ljubljana, Farmaceutsko društvo Slovenije. 1964, 64 str. 8°.

1407. Klopčič Mile, glej Slovar slovenskega knjižnega jezika, št. 1432.

1408. Korošec Tomo, glej Helcl M., Janský L., Machač J., Sochová Z. in Zima J., št. 1397, 1398.

1409. Korošec Tomo, Iz ribiške terminologije. JiS X (1965) št. 6/7, str. 202—208.

1410. Korošec Tomo, Še nekaj iz ribiške terminologije. JiS XI (1966) št. 7, str. 232—233.

Ob članku Avgusta Munde Iz ribiške terminologije. Glej in št. 1421.

1411. Kotnik Janko, Slovensko-italijanski slovar. Ljubljana, Državna založba Slovenije. 1965, (XII) + 892 + (III) str. 8°.

1412. Kraut Bojan, Splošni tehniški slovar, II. del. P—Ž. Strojniški vestnik X (1964) št. 4/5, str. 129.

1413. Latković Vido, glej Škerlj Stanko, Aleksić Radomir in Latković Vido, št. 1448.

1414. Legiš Line, glej Slovar slovenskega knjižnega jezika, št. 1432.

1415. Machač J., glej Helcl M., Janský L., Machač J., Sochová Z. in Zima J., št. 1397, 1398.

1416. Magajna Božidar, Slovenski elektrotehniški slovar. Skupina 08: Elektroakustika. Zal. Elektrotehniška zveza Slovenije, Ljubljana 1965. Elektrotehniški vestnik XXXII/XXXIII (1965/6) št. 3/5, str. 115. Glej in št. 1434.

1417. Mlakar France, glej Slovenski elektrotehniški slovar, št. 1434.

1418. Mlakar France, Kotiček elektrotehniškega izrazja. Elektrotehniški vestnik XXXI (1964) št. 9/10, str. 231—233; XXXII/XXXIII (1965/6) št. 6/7, str. 179—181.

1419. Muljević Vladimir, Strokovni izrazi s področja regulacijske tehnike in avtomatike. Avtomatika V (1964) št. 1—6; VI (1965) št. 1, 2, 4, 6; VII (1966) št. 1—5/6.

Slovensko-srbohrvaško-francosko-angleško-nemško-italijanski slovar. V zadnjem nadaljevanju abecedno kazalo k doslej objavljenemu gradivu. Od 1966, št. 2/3 naslov Tehnička riječ.

1420. Munda Avgust, Hūdodelstvo — zločin. Pravnik XXI (1966) št. 11/12, str. 578—579.

- 1421. Munda Avgust**, Iz ribiške terminologije. JiS XI (1966) št. 5, str. 171. Glej in št. 1410.
- 1422. Naglič Vladimir**, Brodar—ladar. JiS IX (1963/4) št. 7/8, str. 273.
- 1423. Novak Dušan**, Pripombe h gorničkim izrazom. Planinski vestnik LXV (1965) št. 9, str. 411—412.
O Škerlakovem članku Gorniški izrazi. Glej in št. 1388, 1445.
- 1424. Novak France**, Nekaj misli ob Splošnem tehniškem slovarju. JiS X (1965) št. 7, str. 247—251.
Ocenjuje I. in II. del. Glej in št. 1391, 1436.
- 1425. Novak France**, Ob pokusnem snopiču Slovarja slovenskega knjižnega jezika. Sodobnost XII (1964) št. 5, str. 467—470. Glej in št. 1399, 1401, 1429, 1432.
- 1426. Novak France**, Dr Stanko Škerlj — dr Radomir Aleksić — dr Vido Latkovič: Slovensko-srbskohrvatski slovar, Ljubljana — Beograd 1964, Delo (3. VII 1964, Beograd) 180. В. и бр. 1393, 1405, 1447, 1448.
Приказ.
- 1427. Odgovor uredništva SSKJ**, JiS IX (1963/4) št. 7/8, str. 262—265.
Odgovor na oceno poskusnega snopiča Slovarja slovenskega knjižnega jezika, ki so jo napisali M. Helcl in tovariši. Glej in št. 1397.
- 1428. Perpar Marija**, glej Slovenska kemijska nomenklatura, št. 1433.
- 1429. Pogorelec Breda**, Ob poskusnem snopiču Slovarja slovenskega knjižnega jezika. JiS IX (1963/4) št. 7/8, str. 232—242. Glej in št. 1399, 1401, 1425, 1432.
- 1430. Pretnar Janko**, Rusko-slovenski slovar. Druga izdaja. Priredil Franček Šafar. Ljubljana, Državna založba Slovenije. 1964, (VIII) + 996 + (III) str. 8°.
- 1431. Radinja Darko**, Nekaj problemov geomorfološke terminologije. Geografski obzornik XI (1964) št. 1, str. 19—21.
- 1432. Slovar slovenskega knjižnega jezika**. Poskusni snopič. Uredili Anton Bajec, Mile Klopčič in France Tomšič s sodelovanjem Lina Legiša, Staneta Suhadolnika in Ivana Tominca. Ljubljana, SAZU, Inštitut za slovenski jezik. 1964, 20 str. 8°. Glej in št. 1399, 1401, 1425, 1429.
- 1433. Slovenska kemijska nomenklatura**. Anorganski del sestavil Andrej Šmalc. Organski del sestavili Marija Perpar, Branko Stanovnik, Miha Tišler. Ljubljana, Zveza inženirjev in tehnikov Slovenije. 1966, (XI) + 154 + (II) str. 8°.
- 1434. Slovenski elektrotehniški slovar**. Skupina 08: Elektroakustika. Priredila terminološka komisija Elektrotehniške zveze Slovenije s soglasjem tehniške sekcije terminološke komisije SAZU. Uredil France Mlakar. Ljubljana, Elektrotehniška zveza Slovenije 1965, 73 str. 8°. Glej in št. 1416.
- 1435. Sochová Z.**, glej Helcl M., Janský L., Machač J., Sochová Z. in Zima J., št. 139 7, 1398.

1436. Splošni tehniški slovar. II. del: P—Ž. Sestavili člani tehniške sekcije terminološke komisije pri SAZU. Predsednik uredniškega odbora Albert Struna. Ljubljana. Zveza inženirjev in tehnikov SRS in SAZU. 1964, 683 + (II) str. 8°. Glej in št. 1391, 1424.

1437. Stabej Jože, Iz zgodovine slovenskih slovarjev. JiS IX (1963/4) št. 2/3, str. 68—72.

1438. Stabej Jože, Nekaj ugotovitev ob popolnem izpisu Vodnikovega rokopisnega nemško-slovenskega slovarja. JiS XI (1966) št. 1/2, str. 42—44.

1439. Stanovnik Branko, glej Slovenska kemijska nomenklatura, št. 1433.

1440. Struna Albert, glej Splošni tehniški slovar, št. 1436.

1441. [Struna Lavoslav] (Ist), Tehniška beseda. Strojniški vestnik XI (1965/6) št. 4/5, str. 128; št. 6, str. 173.

1442. Suhadolnik Stane, glej Slovar slovenskega knjižnega jezika, št. 1432.

1443. Suhadolnik Stane, Slovarski pripomočki. JiS XI (1966) št. 6, str. 186—193. O pripomočkih ki jih uporablja redakcija Slovarja slovenskega knjižnega jezika.

1444. Šafar Franček, glej Pretnar Janko, št. 1430.

1445. Škerlak Vladimir, Gorniški izrazi. Planinski vestnik LXV (1965) št. 1, str. 46—48; št. 2, str. 94—96; št. 3, str. 144; št. 8, str. 382—384. Glej in št. 1388, 1423.

1446. Škerlak Vladimir, Nekaj misli o gorniški terminologiji. Planinski vestnik LXV (1965) št. 3, str. 128—131.

1447. Škerlj Stanko, Ob „Slovensko-srbskohrvatskem slovarju“ 1964. Nekaj odgovora njegovim kritikom. JiS XI (1966) št. 5, str. 162—167.

Ob ocenah Janeza Gradišnika in Janka Jurančiča. Glej in št. 1393, 1405, 1426, 1448.

1448. Škerlj Stanko, Aleksić Radomir in Latković Vido, Slovensko-srbsko-hrvatski slovar. Beograd—Ljubljana, Prosveta — Državna založba Slovenije. 1964, XLVIII + 1304 str. 8°. Glej in št. 1393, 1405, 1426, 1447.

1449. Škerljeva Ružena, Angleško-slovenski slovar. Englisch-Slovenian Dictionary, šesta izdaja, izd. Državna založba Slovenije (1965, Ljubljana) 8°, 1—VIII + 1—812.

1450. Šmalc Andrej, glej Slovenska kemijska nomenklatura, št. 1433.

1451. [Štular Pavel] P. Š., Jezikovni koticček. Varilna tehnika XIII (1964) št. 2/3, str. 73—74; XV (1966) št. 2, str. 47—48.

1452. Tišler Miha, glej Slovenska kemijska nomenklatura, št. 1433.

1453. Tominec Ivan, glej Slovar slovenskega knjižnega jezika, št. 1432.

1454. Tomšič France, glej Slovar slovenskega knjižnega jezika, št. 1432.

1455. Tomšič France, Nemško-slovenski slovar. Ljubljana, Državna založba Slovenije. 1964, 989 + (I) str. 8°.

1456. Tomšič France, Slovensko-nemški slovar. Ljubljana, Državna založba Slovenije. 1966, 768 str. 8°.

1457. Ulaga Drago, Terminologija na području telesne kulture. Telesna kultura XVIII (1965) št. 1, str. 7—13.

1458. Zima J., glej Helcl M., Janský L., Machač J., Sochová Z. in Zima J., št. 1397, 1398.

1459. Železnikar Iva, Terminološki slovar. Urbanizem II (1964) št. 1, str. 48—52; št. 2, str. 111—116.

X Речници стари и нови српскохрватског језика (српскохрватског и ког страног језика)

1460. Алексић Радомир, в. Лексикон страних речи и израза, бр. 1498.

1461. Алексић др Радомир, в. Речник српскохрватског књижевног и народног језика, бр. 1520, 1521.

1462. Aleksić dr Radomir, в. Slovenačko-srpskohrvatski rečnik, бр. 1534.

1463. Anić Vladimir, Abdulah Škaljić: Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku, „Svjetlost“, Sarajevo 1965, ZR XV, br. 2 (1966) 154—156.

Приказ. В. и бр. 1535, 1558.

1464. Babić Stjepan, Koristan, ali rijetko dostupan rječnik, Jezik XIV, br. 1 (1966, Zagreb) 30—32.

Приказ рјечника „Rückläufiges Wörterbuch des Serbokroatischen“ I—II dra Josipa Matešića, izd. Otto Harrassowitz, Wiesbaden 1965—66.

1465. Благоевски Б., в. Српскохрватско-македонски речник, бр. 1539.

1466. Vekarić Stjepan, в. Rusko-englesko-srpskohrvatski pomorski rečnik, бр. 1525.

1467. Veliki rječnik stranih riječi, izraza i kratica, IV izdanje, izradio Brato-ljub Klaić, izd. „Zora“ (1966, Zagreb) 8°, I—XIV + 1—1342.

Са предговором другом и четвртм издању. В. и бр. 1470, 1533.

1468. Verčon Milan, в. Tehnički rečnik za brane, бр. 1547.

1469. Вујаклија Милан в. Лексикон страних речи и израза, бр. 1498.

1470. Glavičić Branimir, Nekoliko napomena uz novo izdanje Klaićeva Rječnika stranih riječi, ZR XV, br. 5 (1966) 400—407. В. и бр. 1467, 1533.

1471. Грицкат-Радуловић др Ирена, в. Речник српскохрватског књижевног и народног језика, бр. 1520, 1521.

1472. Grujić Branislav, в. Englesko-srpskohrvatski i srpskohrvatsko-engleski rečnik sa kratkom gramatikom engleskog jezika, бр. 1479.

1473. Grujić Branislav, в. Nemačko-srpskohrvatski i srpskohrvatsko-nemački rečnik sa kratkom gramatikom nemačkog jezika, бр. 1507.

1474. Грујић Б., в. Српскохрватско-македонски речник, бр. 1539.

1475. Davidović Sava, в. Nemačko-srpskohrvatski rečnik, бр. 1508, 1509.

1476. Davidović Sava, в. Srpskohrvatsko-nemački rečnik, бр. 1540, 1541.

1477. Dimić Radivoj, в. Nemačko-srpskohrvatski i srpskohrvatsko-nemački rečnik sa kratkim pregledom nemačke gramatike, бр. 1506.

1478. Englesko-srpskohrvatski i srpskohrvatsko-engleski rečnik sa engleskom gramatikom, sastavio dr Ratimir Cvetanović, V izdanje, izd. „Naučna knjiga“ (1966, Beograd) 8°, 1—382.

1479. Englesko-srpskohrvatski i srpskohrvatsko-engleski rečnik sa kratkom gramatikom engleskog jezika, sastavio Branislav Grujić, šesto izdanje, izd. „Prosveta“ (1965, Beograd) 8°, 1—620.

1480. Englesko-srpskohrvatski rečnik, sastavio Svetislav Marić, izd. Matica srpska (1965, Novi Sad) 16°, 1—560.

Са око 10000 речи.

1481. Englesko-srpskohrvatski tehnički rečnik (A-Z), izd. „Rad“ (Beograd) i „Vjesnik“ (Zagreb) (1965) 8°, 1—225 + 5.

1482. Živojinović Živojin, в. Srpskohrvatsko-francuski rečnik, бр. 1544.

1483. Živojinović Živojin, в. Francusko-srpskohrvatski rečnik, бр. 1551.

1484. Žugaj Mladen, в. Tehnički rečnik za brane, бр. 1547.

1485. Zidar Josip, в. Nemačko-srpskohrvatski i srpskohrvatsko-nemački rečnik sa kratkom gramatikom nemačkog jezika, бр. 1507.

1486. Ивић Павле, в. Караџић Вук Стефановић, Српски рјечник (1818), бр. 1490.

1487. Илић Драгослав, в. Речник српскохрватског књижевног и народног језика, бр. 1520, 1521.

1488. [Jakopin Franc] F. J., E. Hamp, Slovar' amerikanskoj lingvističkoj terminologiji. Moskva 1964. JiS IX (1963/4) št. 7/8, str. 286.

1489. Joksić Vitomir, в. Tehnički rečnik za brane, бр. 1547.

1490. Караџић Вук Стефановић, Српски рјечник (1818), приредио Павле Ивић, изд. „Просвета“ (1966, Београд) 8°, I—XXI + 1—270 (928 стубаца).

Фототипска репродукција Српског рјечника из 1818. године, штампаног у Бечу. Са литературом, поговором и напоменом П. Ивића.

Објављено поводом стогодишњице смрти Вука Стефановића Караџића.

1491. Klaić Bratoljub, в. Veliki rječnik stranih riječi, izraza i kratica, IV izdanje, бр. 1467.

- 1492. Конески Блаже**, в. Речник на македонскиот јазик со српскохрватски толкувања, бр. 1518, 1519.
- 1493. Константиновић др Зоран В.**, в. Немачко-српскохрватски војни речник, бр. 1505.
- 1494. Kosor Marko**, Dva trojezična rječnika nepoznatog autora iz 18. stoljeća, Rad JA 344 (1966) 257—339.
- 1495. Krsmanović dr Dušan**, в. Tehnički rečnik za brane, бр. 1547.
- 1496. Langenscheidtov univerzalni rječnik.** Langenscheidts Universalwörter buch. Serbocroatish, Hrvatskosrpski. Dio I: Hrvatskosrpski-njemački. Dio II: Njemački-hrvatskosrpski, prerađeno izdanje, izd. „Mladost“ (1965, Zagreb) 16°, 1—336.
- 1497. Latković dr Vido**, в. Slovenačko-srpskohrvatski rečnik, бр. 1534.
- 1498. Лексикон страних речи и израза**, израдио Вујацлија Милан у редакцији дра Светомира Ристића и Радомира Алексића, изд. „Просвета“ (1966, Београд) 8°, I—VIII + 1—1104.
- 1499. Leskovar Ema**, в. Hrvatskosrpski, Audio-vizuelna, globalno-strukturalna metoda, бр. 1553.
- 1500. Marić Svetislav**, в. Englesko-srpskohrvatski rečnik, бр. 1480.
- 1501. Marić Svetislav**, в. Srpskohrvatsko-engleski rečnik, бр. 1537.
- 1502. Meriggi Bruno**, „Osmana Gundulićeva rečnik“ od A. I. Mažuranića, Kolo III (CXXIII), 9—10 (1965, Zagreb) 441—448.
- 1503. Милошев Ѓ.**, в. Српскохрватско-македонски речник, бр. 1539.
- 1504. Митропан Петар**, в. Руско-српскохрватски речник за почетнике, бр. 1526.
- 1505. Немачко-српскохрватски војни речник**, саставили Милицав Ђ. Перишић и др Зоран В. Константиновић, изд. Војноиздавачки завод (1965, Београд) 8°, 1—853.
- 1506. Nemačko-srpskohrvatski i srpskohrvatsko-nemački rečnik sa kratkim pregledom nemačke gramatike**, sastavio Radivoj Dimić, peto izdanje, izd. „Svjetlost“ (1966, Sarajevo) 16°, 1—396.
- 1507. Nemačko-srpskohrvatski i srpskohrvatsko-nemački rečnik sa kratkom gramatikom nemačkog jezika**, sastavili Branislav Grujić i Josip Zidar, peto izdanje, izd. „Obod“ (1965, Cetinje) 8°, 1—838.
Са преко 100000 речи, израза и фраза.
- 1508. Nemačko-srpskohrvatski rečnik.** Deutch-serbokroatisches Wörterbuch. Sastavio Sava Davidović, izd. Matica srpska (1966, Novi Sad) 16°, 1—632,
Са око 12500 речи,

1509. Nemačko-srpskohrvatski rečnik, sastavio Sava Davidović, izd. Matica srpska (1964, Novi Sad) 16°, 1—632.

1510. Николић др Берислав, в. Речник српскохрватског књижевног и народног језика. Књига IV, бр. 1521.

1511. Novšak France, Dr Stanko Škerlj — dr Radomir Aleksić — dr Vido Latković: Slovensko-srpskohrvatski slovar, в. бр. 1448.

1512. Njemačko-hrvatskosrpski rječnik. Deutsch-kroatoserbisches Wörterbuch, sastavio dr Gustav Samšalović, drugo izdanje, izd. „Zora“ (1964, Zagreb) 8°, I—XX + 1—1201.

Са најважнијим поглављима из немачке граматике и напоменама.

1513. Павловић др Миливој, в. Речник српскохрватског књижевног и народног језика, бр. 1520, 1521.

1514. Перишић Милисав Ђ., в. Немачко-српскохрватски војни речник, бр. 1505.

1515. Пешикан др Митар., в. Речник српскохрватског књижевног и народног језика, бр. 1520, 1521.

1516. Pranjić Krunoslav, в. Hrvatskosrpski, Audio-vizuelna globalno-strukturalna metoda, бр. 1553.

1517. Radović dr Ante, в. Rečnik šumarskih izraza, бр. 1523.

1518. Речник на македонскиот јазик со српскохрватски толкувања, II, O—П, Редактирал Блаже Конески, Институт за македонски јазик, Скопје 1965, стр. 595.

1519. Речник на македонскиот јазик со српскохрватски толкувања, III, P—Ш, Редактирал Блаже Конески, Институт за македонски јазик, Скопје 1966, стр. 606.

1520. Речник српскохрватског књижевног и народног језика. Књига III. *Вразнујии-гушчурина*, изд. Српска академија наука и уметности, Институт за српскохрватски језик (1965, Београд) 4°, 1—794.

У редакцији дра Михаила Стевановића, дра Миливоја Павловића, дра Радомира Алексића, дра Ирене Грицкат-Радуловић, дра Митра Пешикана и Драгослава Илића.

1521. Речник српскохрватског књижевног и народног језика. Књига IV. *Д-дугуља*, изд. Српска академија наука и уметности, Институт за српскохрватски језик (1966, Београд) 4°, 1—798.

У редакцији дра Михаила Стевановића, дра Миливија Павловића, дра Радомира Алексића, дра Ирене Грицкат-Радуловић, Драгослава Илића, дра Митра Пешикана и дра Берислава Николића.

1522. Rečnik tehničkih izraza. Srpskohrvatski-ingleski-francuski-nemački, drugo izdanje, izd. „Техничка књига“ (1964, Београд) 8°, 1—VIII + 1—612.

Са предговором дра Светомира Ристића и инж. Николе Обрадовића.

1523. Rečnik šumarskih izraza. Dictionary of Forestry Terms. Dictionnaire de termes forestiers. Wörterbuch der forstlichen Ausdrücke, sastavio dr Ante Radovčić, izd. Savez inženjera i tehničara šumarstva i drvne industrije SR Srbije (1966, Beograd) 8°, I—XXIII + 1—350.

Предговор инж. Ђ. Јовића.

1524. Ристић др Светомир, в. Лексикон страних речи и израза бр. 1498.

1525. Rusko-englesko-srpskohrvatski pomorski rečnik. Русско-англо-сербохорватски морской словарь. Russian-English-Serbocroatian Maritime Dictionary, sastavili Stjepan Vekarić i Nikola Safonov, izd. „Rad“ (1966, Beograd) 8°, I—XII + 1—496.

Са предговором Душана Миљанића „Поводом издања овог речника“.

1526. Руско-српскохрватски речник за почетнике, саставио Петар Митропан, изд. „Младо поколење“ (1965, Београд) 8°, 1—205.

1527. Руско-српскохрватски речник. Русско-сербохорватски словарь, изд. Матица српска (1964, Нови Сад) 16°, 1—640.

Састављен према Речнику Милоша Московљевића.

1528. Руско-српскохрватски речник. Русско-сербохорватски словарь, изд. Матица српска (1966, Нови Сад) 16°, 1—640.

Састављен према Речнику Милоша Московљевића.

1529. Sakar Otokar, в. Serbochorvatsko-česky terminologický slovníček z technické výchovy, бр. 1532.

1530. Samšalović dr Gustav, в. Njemačko-hrvatskosrpski iječnik бр. 1512.

1531. Safonov Nikola, в. Rusko-englesko-srpskohrvatski pomorski rečnik, бр. 1525.

1532. Serbochorvatsko-česky terminologický slovníček z technické výchovy, sastavil Otokar Sakar, izd. Česko-slovenský svaz v SRCH (1963, Daruvar) 8°, 1—350.

Штампано као рукопис.

1533. Slamniг Ivan, Bratoljub Klajić: „Veliki Rječnik stranih riječi“, Republika XXII, sv. 11 (1966, Zagreb) 467—468.

Приказ. В. и бр. 1467, 1470.

1534. Slovenačko-srpskohrvatski rečnik. Slovensko-srpskohrvatski slovar, izradili dr Stanko Škerlj, dr Radomir Aleksić, dr Vido Latković, izd. „Prosveta“ (Beograd) Državna založba Slovenije (Ljubljana) (1964) 8°, I—XLVI + 1—1302.

1535. Smailović Ismet, Značajan prilog našoj leksikografiji. Abdulah Škaljić — Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku, izd. poduzeće „Svjetlost“ Sarajevo, 1965, Jezik XIV, br. 2 (1966, Zagreb) 38—55. В. и бр. 1463, 1558.

1536. Smailović Ismet, Prilozi našoj leksikografiji, Jezik XIV, br. 1 (1966 Zagreb) 22—28.

1537. Srpskohrvatsko-engleski rečnik, sastavio Svetislav Marić, izd. Matica srpska (1965, Novi Sad) 16°, 1—52.

Са око 10000 речи и речником географских имена.

1538. Srpskohrvatsko-italijanski rečnik. Vocabulario serbocroato-italiano, sastavio Nikša Stipčević, izd. Matica srpska (1965, Novi Sad) 16°, 1—492.

Са око 10.000 речи.

1539. Српскохрватско-македонски речник од Ѓ. Милошев, Б. Груиќ, М. Ќорвезировски, Б. Благоевски и А. Џукески, „Просветно дело“ Скопје, „Обод“, Цетиње 1964, стр. 446.

1540. Srpskohrvatsko-nemački rečnik, Serbokroatisch-deutsches Wörterbuch, sastavio Sava Davidović, izd. Matica srpska (1964, Novi Sad) 1—592.

1541. Srpskohrvatsko-nemački rečnik, Serbokroatisch-deutsches Wörterbuch, sastavio Sava Davidović, izd. Matica srpska (1966, Novi Sad) 16°, 1—592.

Са око 12500 речи.

1542. Српскохрватско-руски речник, Србохрватско-русский словарь изд. Матица српска (1964, Нови Сад) 16°, 1—668.

Састављен према Речнику Милоша Московљевића.

1543. Српскохрватско-руски речник. Србохрватско-русский словарь, изд. Матица српска (1966, Нови Сад) 16°, 1—668.

Састављен према Речнику Милоша Московљевића.

1544. Srpskohrvatsko-francuski rečnik. Dictionnaire serbocroate-français, sastavio Živojin Živojinović, izd. Matica srpska (1965, Novi Sad) 16°, 1—576.

Са око 12500 речи.

1545. Стевановић др Михаило, в. Речник српскохрватског књижевног и народног језика, бр. 1520, 1521.

1546. Stipčević Nikša, в. Srpskohrvatsko-italijanski rečnik, бр. 1538.

1547. Tehnički rečnik za brane. Dictionnaire technique des barrages. Technical Dictionary of Dams. Technisches Wörterbuch für Talsperren. Dictionario technice fe pressas. Dizionario tecnice delle dige. Технический словарь по плотинам. Stručni prevod reči obavio ing. Vitomir Joksić uz saradnju ing. Milana Verčona, dra ing. Dušana Krsmanovića, ing. Mladena Žugaja, u redakciji Miroslave Horvatić, izd. „Građevinska knjiga“ (1965, Beograd) 8°, 1—444.

Са предговором Југословенског националног комитета за високе бране. Израђено према другом издању речника Међународне комисије за високе бране.

1548. Ќорвезировски М., в. Српскохрватско-македонски речник, бр. 1539.

1549. Filipović Marijan, в. Džepni rječnik stranih riječi, бр. 1556.

1550. Finka Božidar, Rad na povijesnom rječniku hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika, Jezik XII, br. 2 (1964, Zagreb) 62—64.

1551. Francusko-srpskohrvatski rečnik. Dictionnaire français-serbocroate, sa-
stavio Živojin Živojinović, izd. Matica srpska (1965, Novi Sad) 16°, 1—592.

Са око 12000 речи.

1552. Horvatić Miroslava, в. Tehnički rečnik za brane, бр. 1547.

1553. Hrvatskosrpski, Audio-vizuelna, globalno-strukturalna metoda, I dio.
Priručni rječnik (hrvatskosrpski-engleski-njemački-francuski-italijanski-ruski), sastavili
Ema Leskovar i Krunoslav Pranjić, izd. Izdavački zavod Jugoslavenske akademije znanosti
i umjetnosti (1965, Zagreb) 8°, 1—24.

1554. Cvetanović dr Ratimir, в. Englesko-srpskohrvatski i srpskohrvatsko-
engleski rečnik sa engleskom gramatikom, бр. 1478.

1555. Češko-srpskohrvatski i srpskohrvatsko-češki rečnik, izd. „Svjetlost“
(1966, Sarajevo) 8°, 1—150.

Са примерима конверзације.

1556. Džepni rječnik stranih riječi, sastavio Marijan Filipović, izd. Novinsko
izdavačko i štamparsko poduzeće (1965, Varaždin) 8°, 1—422.

1557. Цукески А., в. Српскохрватско-македонски речник, бр. 1539.

1558. Škaljić Abdulah, Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku, I izd., izdanje
„Svjetlost“ (1965, Sarajevo) 8°, 1—662.

Речник, 65—658. Пишчев предговор и кратак увод (I О турцизмима уопште;
II О турцизмима овог рјечника) 7—45. Транскрипција арапског писма, 47—48. Скра-
ћенице, 49—58. Литература, 59—62. Абецедни преглед личних имена, 659—662.
В. и бр. 1463, 1535.

1559. Škaljić Abdulah, Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku, II izd., izdanje
„Svjetlost“ (1966, Sarajevo) 8°, 1—662.

Поновљено издање из 1965. године.

1560. Škerij dr Stanko, в. Slovenačko-srpskohrvatski rečnik, бр. 1534.

XI Биографије, аутобиографије и сл. грађа

1561. А., Питања грофа Н. П. Румјанцова и Вукови одговори, Ковчежић VI
(1964) 28—30.

Вукови одговори на питања лексичке, историјске и етнографске природе
које му је поставио гроф Румјанцов.

Питања и одговори на руском.

1562. Antić Vinko, Školovanje Ivana Mažuranića u Rijeci i postanak njegove
prve pjesme, RR XIII, br. 8—9 (1964) 573—585.

1563. Арнаутовић Маргарита, Вуково интересовање за Французе, АФФ 4
(1964) 33—46.

Резиме на француском.

- 1564. Barbarič Štefan**, Spomin na profesorja Istvána Knieszso. JiS XI (1965) št. 1/2, str. 37—38.
- 1565. Bauer Jaroslav**, Zemfel Václav Machek (1894—1965), ЗММСФЛ IX (1966) 153—155.
Поводом смрти В. Махека.
- 1566. Bezlaј France**, Václav Machek. 8. XI. 1894 — 1. VI. 1955. JiS X (1965) št. 6/7, str. 208—209.
- 1567. Bezlaј France**, In memoriam Tadeusz Lehr-Splawiński. JiS X (1965) št. 2/3, str. 33—34.
- 1568. Bezlaј France**, Spominu Ivana Grafenauerja. JiS X (1965) št. 1, str. 1—2.
- 1569. Bezlaј France**, Franz Miklosich. 20. Nov. 1813—7. März 1891. Auswahl jugoslawischer Literatur 1960—1964. 1964, str. 5—17.
- 1570. Bezlaј France**, Franc Miklošič. 20. XI. 1813—7. III. 1891. Ob stopetdeset-
etnici rojstva. JiS IX (1963/4) št. 2/3, str. 3744.
- 1571. Behinjova dr Vjenceslava**, Vuk Karadžić u delima Pavla Šafarika, Ковчежић VII (1966) 5—18.
Аутор закључује: „може се рећи да је Šafarik једини који је Čehe i Slovake упознао са Vukovim delom u celini“.
- 1572. Білодід J. K.**, Вук Караджич в історії українсько-сербських наукових зв'язків, АФФ 4 (1964) 47—63.
Резиме на руском.
- 1573. Borzanović Dušan**, Vuk kao revolucionar i reformator, Zbornik radova i prikaza Više pedagoške škole, u Prizrenu (1964, Prizren).
- 1574. Бошков Живојин**, Из Вукове необјављене преписке, Зборник МС за књиж. и јез. књ. XII, св. 2 (1964, Нови Сад) 295—297.
Аутор објављује Вукова писма од новембра 1847. до јула 1851. упућена цару Фердинанду и цару Фрањи Јосифу уз књиге које је послао аустроугарским суверенима на дар.
Такође су објављена два реверса о дворском поклону Вуку, и два концепта у вези с тим поклоном. Текст је на нем. језику. Списи се чувају у Државној архиви у Бечу.
- 1575. Бошков Живојин**, Један некролог Вуку, Ковчежић VI (1964) 193—195.
О некрологу Мине Вукомановић Караџић своме оцу Вуку Стефановићу Караџићу.
- 1576. Бошков Живојин**, Писма Мине Караџић, Ковчежић VI (1964) 225—233.
Дата писма Вилхелмине-Мине Вукмановић-Караџић на српскохрватском и немачком језику.

1577. Bugarski Ranko, Edvard Sapir, istraživač jezika i kulture, Живи језици VI, св. 1—4 (1964, Београд) 47—53.

1578. Вук Караџић, Споменџца 1864—1964, изд. Вуков и Доситејево музеј (1966, Београд) 8°, 1—183.

Издато поводом прославе стогодишњице Вукове смрти. Публикација доноси говоре југословенских и страних учесника на свечаном скупу у Српској академији наука и уметности у Београду, говоре са симпозијума о Вуку, чланке о прослави у земљи и иностранству и о писању југословенске штампе.

1579. Вукмировић В. М., Вук у Дубровнику, КњЈ св. 4 (1965) 44—59.

Исцрпно о Вуковим борављењима и раду у Дубровнику.

1580. Вулегић др Витомир, Срезњевски и Вук, АФФ 4 (1964) 83—96.

Резиме на руском.

1581. Gallis Arne, Вук Караџић и Ivar Aasen, „норвешки Вук“ — Покушај поређења, АФФ 4 (1964) 97—105.

Резиме на немачком.

1582. Gantar Kajetan, Herman de Xarinthia. JiS X (1965) št. 7, str. 225—232.

1583. Gestrin Ferdo, Mirko Rupel. ZČ XVIII (1964/1965) str. 255—256.

1584. Глигорић Велибор, Далековиди дух Вука Караџића, КњЈ св. 1 (1964) 14—18.

Реферат поводом стогодишњице смрти Вука Стефановића Караџића, одржан 8. II 1964. на свечаној академији Српске академије наука и уметности.

1585. Голдберг М., Труды Караджича в оценке деятелей русской культуры первой половины XIX века, Прил. XXX, св. 3—4 (1964) 191—211.

О Вуковом раду на фолклору, књижевности и филологији — према оцени руских културних и научних радника прве половине XIX века.

1586. Gortan V[eljko], Dr Nikola Majnarić (1885—1966), ЖА XVI (1966) 7—11.

Некролог загребачком класичном филологу Н. М.

1587. Гусев Виктор, Вук Караџић и руска фолклористика, НСтв св. 11 (1964) 781—784.

Превод Милана Радовановића.

1588. Димитријевић др Радмило, Стојан Новаковић и Вук Караџић, АФФ 4 (1964) 445—456.

Резиме на француском.

1589. Димитриев П. А. и Сафронов Г. И., Большая утрата советской науки, ЗбМСФЛ VIII (1965) 219—221.

Поводом смрти професора Б. А. Ларина.

1590. Дмитриев П. А. и Сафронов Г. И., Вук Караџић и Россия, Зборник МС за књиж. и јез. књ. XIII, св. 2 (1965, Нови Сад) 329—342.

1591. Добрашиновић Голуб, Вук и Руси, Ковчежић VI (1964) 36—50.

О Вуковом односу према Русима и руском према њему. „О Вуковом значају и угледу у Русији говори најзад и одзив тамошњег књижевног миљења: обилна литература и три дисертације о њему“.

1592. Добрашиновић Голуб, Вук Караџић, изд. Завод за издавање уџбеника Социјалистичке Републике Србије (1964, Београд) 8°, 1—80.

1593. Добрашиновић Голуб, Вук Стефановић Караџић, Животи српских војвода и осталих знаменитих Срба, изд. „Бранко Ђонових“ (1963, Београд) 1—304. Са предговором и редакцијом Г. Добрашиновића.

1594. Добрашиновић Голуб, Вук Стеф. Караџић, Изабрана дела, II прерађено издање, изд. „Народна књига“ (1964, Београд) 1—454.

О вуку као скупљачу народних умотворина, реформатору, критичару, историчару и др. Са мишљењима других научника о његовом делу. Са важнијим списима о њему и речником мање познатих речи.

1595. Добрашиновић Голуб, Још о Вуковом родослову, Ковчежић VI (1964) 235—236.

Текст изјаве пет Тршићана о потомцима Јоксима Бондуловића (Архив САНУ, бр. 8552/206-¹) где се помиње Вуков брат Михаило.

1596. Добрашиновић др Голуб, Петар Иванович Кепен и Вук, АФФ 4 (1964) 123—134.

Резиме на француском.

1597. Добрашиновић Г[олуб], Поводом Вукове пете књиге народних песама, Ковчежић VI (1964) 234—235.

О Вуковом ставу поводом издавања пете књиге народних песама.

1598. Добрашиновић Голуб и Маринковић Боривоје, Сусрети с Вуком, изд. Матица српска (1964, Нови Сад) 1—316.

Низ чланака и радова разних аутора о Вуку, његовој личности и раду. В. и бр. 1601, 1685.

1599. Dolanský Julius, Вук Караџић и чешка књижевност његовог времена, АФФ 4 (1964) 135—141.

Резиме на руском.

1600. Ђорђевић Нада, Acta Universitatis Carolinae, Philologica 2. Slavica Pragensia VI, Praha 1964, K stému výročí smrti Vuka Stefanovića Karadžiće, Прил. XXXI, св. 3—4 (1965) 304—306.

Приказ чланака углавном посвећених Вуку, његовом животу и делима.

1601. Ђорђевић Нада, Сусрети с Вуком, Избор и редакција Голуб Добрашиновић и Боровоје Маринковић, Матица српска — Нови Сад 1964, КњЈ 4 (1964) 122—123.

Приказ. В. и бр. 1598, 1685.

1602. Žganjler Branimir, Mirko Rupel (28. VIII 1901 — 27. X 1963), Slovo 14 (1964, Zagreb) 129—130.

In memoriam.

1603. Живановић Ђорђе, Први Вукови сусрети са Пољацима, в. бр. 1778.

1604. Живанчевић Милорад, Вукови пријатељи Илирци, в. бр. 1778.

1605. Живковић Драгиша, Од Вука до Андрића, в. бр. 894.

1606. Ибровац Милдраг, Вук и Французи, в. бр. 1778.

1607. Ивић др Алекса, Архивска грађа о југословенским књижевним и културним радницима ЗБИЈК VI, друго одељење-споменици на туђим језицима књ. XVI (1964) 1—375.

Између осталог, публикација садржи архивску грађу и о Захарију Орфелину, Ђури Даничићу, Јоакиму Вујићу, Лукијану Мушицком и Вуку Караџићу. Највећи део докумената потиче из Мађарског кр. државног архива у Будимпешти.

Посана су на немачком, латинском и један на српскохрватском језику.

1608. Игњатовић др Ђорђе, Никола Прванов — Вуков следбеник код Бугара, Ковчежић VII (1966) 39—56.

16 9. Игњатовић Ђорђе, Прилог проучавању Вукових веза са Бугарима, Ковчежић VI (1964) 68—89.

1610. Jagoditsch dr Rudolf, Vuk in Wien, АФФ 4 (1964) 167—176.

Резиме на руском.

1611. Jakobiec Marian, Poczatki slawy literackiej Vuka Karadzicia w Polsce, АФФ 4 (1964) 177—183.

Резиме на француском.

1612. Jakopin Franc, B. A. Larin, S. I. Ožegov. JIS X (1965) št. 2/3, str. 112.

1613. Jakopin Franc, Vatroslav Oblak. Ob stoletnici rojstva. Celjski zbornik 1964, str.145—151.

1614. Jakopin Franc, Cenetu Kopčavarju v spomin. JiS XI (1966) št. 3, str. 75—76.

1615. Јуранчић др Јанко, Вук и Словенци, АФФ 4 (1964) 197—200.

Резиме на немачком.

1616. Јуранчић Јанко, Vuk Stefanović Karadžić. Ob stoletnici smrti. JiS IX. (1963/4) št. 4/5, str. 97—103.

1617. Јуранчић Јанко, Franc Miklošič. Panonski zbornik 1966, str. 296—305.

1618. Jutronić Andre, Ivan Ivanišević (1608—1665) i nepoznati brački pjesnici u „Kitti cvitva razlikova“ iz 1642, *Mogućnosti XII*, br. 9 (1965, Split) 966—979.

Podaci o Ivanu Ivaniševiću, Visku Mikeloviću, Dominiku Gospodnetiću i Ivanu Koviljaniću.

1619. Jutronić Andre, Oko Mateja Nižetića, pjesnika XV vijeka i bilježaka u odbačnoj knjizi, *Mogućnosti XII*, br. 1 (1965, Split) 96—104.

Nekoliko prinosa pjesnikovoj biografiji.

1620. Карановић Вукосава Н., Вук Караџић и Румуни, Библиотекар XVI, св. 1—2 (1964, Београд) 11—14.

О упознавању румунске јавности са делом Вука Караџића; о познанству његовом са књижевником и публицистом Георгијем Асакијем. Вук је на свом путовању кроз Влашку, Ердел и Банат сакупио прву збирку румунских народних песама (изгорела у пожару у Јашију (1827).

О преводу српских нар. песама на румунски језик.

1621. Карановић Вукосава, Два непозната писма А. Шагуне Вуку, Библиотекар XVI, св. 5—6 (1964, Београд) 386—390.

Са фото-копијама писама.

1622. Katičić R[adoslav], Jedan đak o profesoru Majnariću, *ЖА XVI* (1966) 14—19.

Сећања на рад загребачког класичног филолога Н. Мајнарића.

1623. Klančić Ljubica, Jedna zaboravljena polemika s Vukom St. Karadžićem, *RR XIII*, br. 12 (1964) 957—974.

1624. Kovaček dr Božidar, Vuk Stefanović Karadžić, izd. „Kulturno-propagandni centar“ (1964, Sombor) 8°, 1—20.

1625. Ковачек др Божићар, Мађарска штампа о Вуковој смрти, *Ковчежић VII* (1966) 105—111.

1626. Конев Илья, Вук Караџић и Българите, *АФФ 4* (1964) 201—213.
Резиме на руском.

1627. Конески Блаже, Климент Охридски, *КњЈ св. 4* (1966) 335—342.

О животу и просветитељском раду Климента Охридског.

1628. Константиновић др Зоран, Вук Караџић у Аустрији, *АФФ 4* (1964) 215—227.

Резиме на немачком.

1629. Корнелију Дима-Драган, Културне везе између српског хроничара Ђорђа Бранковића и стољника Константина Кантакузена, Библиотекар XVII, св. 1—2 (1965, Београд) 34—41.

Резиме на енглеском и руском. Две фото-копије.

1630. Krefc Bratko, Akademik Ivan Grafenauer. Beseda ob krsti, *NRazgl XIV* (1965) št. 1, str. 12.

- 1631. Krefc Bratko**, Koritar et Miklošič. Le livre slovène II (1965) št. 1, str. 34—34.
- 1632. Kumer Zmaga**, Prof. dr. I. Grafenauer. Slovenski etnograf XVIII/XIX (1965/6) str. 188—192.
Resumé v nemščini.
- 1633. Лалић Радован**, Вук и Руси, АФФ 4 (1964) 229—241.
Резиме на руском.
- 1634. Леков И[ван]**, Вук Стефанович Караџић като езиковед-българист, АФФ 5 (1965) 119—124.
Резиме на руском.
- 1635. Лесковац Младен**, Вук и Мушицки, ЛМС 140, књ. 393, св. 4 (1964) 281—300.
На основу писаних докумената, аутор се задржава на подацима који илуструју околност дуге сарадње и пријатељства између Вука и Мушицког, као и разлоге њиховог разлаза.
- 1636. Mamuzić dr Ilija**, Jedna studija o Vuku i Matici srpskoj, ZR XV, br. 1 (1966) 71—73.
Prikaz studije Živomira Mladenovića „Vuk Karadžić i Matica srpska“. В. и бр. 1645, 1678.
- 1637. Mahnken Irmgard**: Vuk, Vuk's Gegner und Göttingen, в. бр. 1778.
- 1638. Mareš F. V.**, Josef Vašica, Slovo 14 (1964, Zagreb) 181—182.
Биографија.
- 1639. Маринковић Боривоје**, в. Добрашиновић Голуб и Маринковић Боривоје, бр. 1598.
- 1640. Marchiori Jolanda**, Vuk Stefanović Karadžić in Italia, АФФ 4 (1964) 263—271.
Резиме на енглеском.
- 1641. Медаковић Дејан**, Једно сведочанство о Вуку Караџићу, в. бр. 1778.
- 1642. Мијушковић Славко**, Вук Караџић и Вук Поповић у списима епархијског архива у Котору, АФФ 5 (1965) 301—327.
Резиме на француском.
- 1643. Miklavčič Maks**, Kliment Ohridski in njegova književna šola. Bogoslovni vestnik XXVI (1966) št. 3/4, str. 255—265.
- 1644. Milutinović Kosta**, Vuk Karadžić i dalmatinsko vladičanstvo u Zadru, Radovi Inst. JA u Zadru XI—XII (1965, Zadar) 531—544.
- 1645. Младеновић Живомир**, Вук Караџић и Матица српска, изд. Српска академија наука и уметности. Посебна издања књ. СССХС, Одељење литературе и језика књ. XV (1965, Београд) 1—244 + 5.

Са овим садржајем: Предговор; Вук и Магарашевић; Вуков став према покретању Летописа; Вук и оснивање Матице; Вук и Летопис за време Магарашевићевог уређивања; Вукова сарадња у Летопису и похвала његову раду; Разлози за Вуково незадовољство; Прекид односа између Вука и Магарашевића, Пређутно примирје; Непријатељство између Вука и Матице; Летопис у рукама Јована Хаџића и Павла Стаматовића; Продирање Вукових идеја у Летопис; Павловићево потцењивање Вукова рада; Слабљење фронта Вукових противника; Забрана Матичина рада; Преовлађивање народног духа у Летопису; Вукове присталице у Матици; Вуково писмо Платону Атанацковићу о правопису; Јован Суботић између славенског и народног правца; Суботићево залагање за Вукове идеје; Покушај увођења новог правописа у Летопис; Победа Вукових идеја у Матици; Заузимање Јована Ђорђевића за Вуков Правопис; Последњи напори да се одржи стари Правопис.

Резиме на француском. В. и бр. 1636, 1678.

1646. Мојашевић Миљан, Вук и Немци, ЛМС 140, књ. 393, св. 6 (1964) 549—562.

Аутор говори о везама између Вука и немачких књижевника и научника указујући на потребу да се проучи још повећи број посебних питања из области тих веза.

1647. Мојашевић Миљан, Вук Караџић, Вилхелм Хопе и Allgemeine Zeitung, в. бр. 1778.

1648. Mučalica Olga, Fragmenti iz pisma Mini Vukovoj, Архивист XVI и XVII, св. 1—2 (1966—1967, Београд) 51—57.

О писмима Алексе Вукомановића и подацима који се из њих могу прикупити о животу и раду Вука Караџића.

1649. Magy Josip, Marijan Stojković (9. VI 1879 — 10. IV 1965), Прил. XXXII, св. 3—4 (1966) 302—305.

Некролог, са библиографијом радова из лингвистике (I), фолклора (II), књижевне повјести (III) и приноса за Рјечник хрватскога или српскога језика Југославенске академије.

1650. Недељковић др Душан, Вук, Ранке, Маркс и Енгелс, АФФ 5 (1965) 329—337.

Резиме на француском.

1651. Николић Видосава, Вук Караџић о Лесковцу и Врању, Лесковачки зборник III, изд. Народни музеј у Лесковцу (1963, Лесковац) 59—62.

1652. Nikolić dr Vidosava, Jedno interesovanje Vuka Karadžića za istočnu Bosnu. Članci i građa za kulturnu istoriju istočne Bosne. Knjiga VI, изд. Музеј истоčne Bosне у Tuzli (1965, Tuzla) 8°, 145—151.

Резиме на немачком.

1653. Николић Милоје Р., Прилози проучавању живота и рада Александра Белића (*Из Белићеве ирејиске са Пером Ђорђевићем*), НЈ н. с. XIV, св. 2—3 (1964) 169—188.

1654. Nowotny dr Pawoł, Vuk Stefanović Karadžić a Lužiscy Serbja, АФФ 4 (1964) 309—316.

Резиме на руском.

1655. Органџева Цветанка, Петар Ивановић Прејс и Вук Стефановић Караџић, в. бр. 1778.

1656. Павловић Драгољуб, Вук и Европа, КњЈ св. 1 (1965) 1—14.

О Вуковом раду и настојању да упозна европске народе са нашим културним вредностима.

1657. Павловић Драгољуб, Вук и Качић, в. бр. 1778.

1658. Павловић-Стаменковић Звездана, Вук као ономастичар, ЈФ XXVI (1963—1964) 425—436.

Резиме на француском.

1659. Pantelić Marija, 65 godina vjernosti zavičaju, Slovo 15—16 (1965, Zagreb) 5—18.

Bio-bibliografski prikaz o Vjekoslavу Štefaniću.

1660. Petr Jan, Miklošič in češki filologija, JiS IX (1963/4) št. 7/8, str. 246—253.

1661. Петровић Теодора, Огњеслав Утјешеновић у одбрану Вука, Зборник МС за књиж. и јез. књ. XII, св. 2 (1964, Нови Сад) 297—300.

Дато писмо Утјешеновићево карловачком патријарху Самуилу Маширевићу од 15. новембра 1864. и одговор Маширевићев на њега.

1662. Пешкић Радмила, Из Вукове преписке, Ковчежић VI (1964) 216—224. Преписка Вука Караџића са Милицом Стојадиновић Српкињом.

1663. Поленаковић др Харалампије, Вук и Македонците, АФФ 4 (1964) 383—392.

Резиме на француском.

1664. Поленаковић Харалампије, Вук Стеф. Караџић и К. А. Шапкарев, Прил. XXXI, св. 1—2 (1965) 41—47.

1665. Pomianowska Wanda, Prof. dr Halina Konieczna, ЗбМСФЛ VII (1964) 167—168.

Некролог.

1666. Поповић Миодраг, Вук међу Илирима, Ковчежић VI (1964) 5—18.

1667. Поповић Миодраг, Вук Стеф. Караџић, изд. „Нолит“ (1964, Београд) 8°, 1—480.

Рађено на основу многобројних, до сада познатих публикација и написа о Вуку и његовом раду, затим на основу до сада необјављених рукописних извора (заоставштине, забележака, преписке, архива које се налазе у Архиву САНУ у Београду, Рукописном одељењу Матице српске у Новом Саду, Архиву града Вараждина, Архиву ЈАЗУ у Загребу, у Народној и Универзитетској библиотеци у Љубљани и Националној библиотеци у Бечу. Коришћена је такође документација Вуковог и Досите-

јевог музеја у Београду, до сада непозната Вукова преписка из руских архива и врло користан био-библиографски рад о Вуку дра Голуба Добрашиновића. Аутор напомиње да није коришћена грађа из Пешташког архива као ни архива Јерменског манастира у Бечу.

Са неколико факсимила Вукове преписке са разним личностима и неколико фото-репродукција.

1668. Profesorju Jakobu Šolarju ob sedemdesetletnici. Književni glasnik Mohorjeve družbe X (1966) št. 1/2, str. 40—42.

1669. Пудић И[ван], Иван Поповић (1923—1961), Зборник МС за књиж. и јез. књ. XIV, св. 1 (1966, Нови Сад) 189.

In memoriam.

1670. Пудић Иван, Mirko Rupel, Primus Truber. Leben und Werk des slowenischen Reformators. Deutsche Übersetzung und Bearbeitung von Balduin Saria. Südosteuropa — Schriften 5. Band. München 1965. Str. IX + 312, Прил. XXXII, 1—2 (1966) 106—107.

Приказ.

1671. Равлић Јакша, Вук Ст. Караџић према Гајевом дописивању, в. бр. 1778.

1672. Радевић Милорад, Вуково посредовање око издавања Ковачевићевог спева „Вѣнацъ цѣломудрїя, КњЈ 4 (1964) 98—100.

1673. Salečić Jakob, Oto Jespersen, Живи језици VI, св. 1—4 (1964, Београд) 55—60.

1674. Сафронов Г. И., в. Дмитриев П. А. и Сафронов Г. И., бр. 1589.

1675. Сафронов Г. И., в. Дмитриев П. А. и Сафронов Г. И., бр. 1590.

1676. Scotti Giacomo, Pedeset godina stvaralačkog rada slaviste Umberta Urbanija, Mogućnosti XI, br. 5 (1964, Split) 512—516.

1677. Slodnjak Anton, Matija Murko. Panonski zbornik 1966, str. 306—309.

1678. Станић М[илија], Живомир Младеновић: „Вук Караџић и Матица српска“ (Посебна издања Српске академије наука и уметности, књ. СССХСII, Научно дело, Београд, 1965, стр. 244), КњЈ св. 1 (1966) 85—86.

Критички осврт, повољан. В. и бр. 1636, 1645.

1679. Stanojević Ljuba, Dalekosežna kulturna misija solunske braće, Zbornik radova Više pedagoške škole u Nišu br. 1 (1964, Niš).

1680. Stanonik Janez, Jakob Kelemina. Panonski zbornik 1966, str. 331—334.

1681. Стојанчевић Владимир, Вукова знања о Бугарској и Бугарима, в. бр. 1778.

1682. Стојанчевић др Владимир, О Вуковом методу научног рада, Лесковачки зборник IV, изд. Народни музеј у Лесковцу (1964, Лесковац) 152—156.

1683. Суботин Стојан, в. Чапларош Иштван, бр. 1693.

1684. Тимченко Николај, Вук Караџић као човек стварности, Лесковачки музеј IV, изд. Народни Музеј у Лесковцу (1964, Лесковац) 157—160.

1685. Тимченко Николај, Сусрети с Вуком. Избор и редакција Голуб Добрашиновић и Боривоје Маринковић. Матица српска, Нови Сад 1964. Библиотека „Корист и разонода“, стр. 316, Прил. XXXI, св. 1—2 (1965) 123—124.

Приказ, повољан. В. и бр. 1598, 1601.

1686. Topolińska Z[uzana], Tadeusz Lehr-Splawiński, ЗБМСФЛ IX (1966) 151—152.

Поводом смрти Тадеуша Лер-Сплавинског.

1687. Toporišič Jože, Jakob Šolar — sedamdesetletnik. JiS XI (1966) št. 5, str. 161.

1688. Ђоровић Владимир, Доситеј Мојсије — књижевни радник XV века, Зборник МС за књиж. и јез. књ. XII, св. 2 (1964, Нови Сад) 197—204.

Аутор тврди да је писац јеванђеља из 14:0. г. у коме с говори о књигољубљу деспота Стефана Лазаревића „био светогорски калуђер Доситеј-Мојсије који је на молбу деспота Стеф. Лазаревића дошао у Србију за преписивача црвених књига и који је писао најпре код Љубостиње, а после у Даљши“.

1689. Fajdiga Vilko, V službi velikih idej. O znanstvenem delu prof. dr. F. Grivca. Bogoslovni vestnik XXV (1965) št. 1/2, str. 139—150.

Resumé v latinščini.

1690. Filo Jože, Dr Avgust Pavel. Ob dvajsetletnici smrti. NRazgl XV (1966) št. 11, str. 227.

1691. Флора др Раду, Вук и Румуни — Покушај синтезе, АФФ 5 (1965) 235—258.

Резиме на француском.

1692. Franičević Marin, Vatroslav Jagić, Rasprave, članci i sjećanja, izd. Matica Hrvatska (1963, Zagreb) 1—336.

Низ чланака и расправа В. Јагића, библиографија радова и важнија литература о њему.

1693. Чапларош Иштван, Значај Вука Караџића за мађарску књижевност, Прил. XXX, св. 3—4 (1964) 253—255.

Сматра да Вук има великог значаја за мађарску књижевност и да га стога треба дубље проучити.

Са пољског превео С. Суботин.

1694. Černé Milada, Češka štampa o Vuku za njegova života, Ковчежић VI (1964) 58—67.

1695. Чурчић Лазар, Христофор Жефаровић преписивач рукописних књига, Библиотекар XVII, св. 5—6 (1965, Београд) 432—439.

Резиме на енглеском и руском; 4 фото-копије.

1696. Шаулић Аница Да ли су се Караџићи раније презивали Огњеновићи?, Ковчежић VI (1964) 237—239.

Нема сигурних података осим нагађања Вуковог рођака Шуја Караџића, гуслара.

1697. Šebjanič Franc, Slovenska pisma madžarskega slavista Oskarja Asbótha. Murska Sobota, Pomurska založba. 1964, 24 str. 8°.

Resumé v nemščini in madžarščini.

1698. Štampar Emil, Slavist — posrednik med jugoslovanskimi zgodovinarji Janko Jurančič. Panonski zbornik 1966, str. 346—349.

1699. Š[tefanič] Vjekoslav, Roko Rogošič (2. IV 1897 — 15. XII 1963), Slovo 14 (1964, Zagreb) 130—131.

In memoriam.

XII Библиографија

1700. А., Библиографија радова наставника и сарадника Филолошког факултета од 1961. до 1965. године, по одсецима, АФФ 6 (1966) 491—574.

У делу библиографије који се односи на Одсек за јужнословенске језике и општу лингвистику (523—528 стр.) налази се попис радова: Стевановића Михаила, Бошковића Радосава, Пеце Асима, Милановића Бранислава, Стевовића Игрутина, Станојчића Живојина, Вукомановића Славка, Поповића Љубомира и Недельковић Олге.

1701. А[ноним], Списак радова Д-ра Милоша Н. Турића поводом педесетогодишњице његова научног и књижевног рада, ЖА XIII—XIV (1964) 257—270. В. и бр. 1711.

1702. Aras Davor, Bibliografija knjiga i rasprava objavljenih u izdanjima Instituta Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru, Radovi Inst. JAZU u Zadru, XI—XII (1965, Zadar) 605—622.

1703. Bezljaj France, Slovenistika, slavistika in jezikoslovje. Dvajset let Državne založbe Slovenije. 1965, str. 75—80.

O jezikovnih delih, ki jih je izdala ta založba v letih 1945—1965.

1704. Berčič Branko, Mittelalterliche Handschriften der National- und Universitätsbibliothek in Ljubljana. Auswahl jugoslavischer Literatur 1960—1965. 1965, str. V—XXIX.

1705. Bibliografija Frana Miklošiča. JiS IX (1963/4) št. 2—3, str. 90—93; št. 4/5, str. 152—155.

1706. Bulovec Štefka, glej Logar Janez, Bulovec Štefka in Posavec Ančka, št. 1719, 1720, 1721, 1722.

1707. Gortan V[eljko], Bibliografija radova Nikole Majnarića, ЖА XVI (1966) 11—13.

1708. Dobrašinić G[olub], Prilog bibliografiji radova o Vuku Karadžiću (V), Ковчежић VI (1964) 253—267.

„Овде су дати радови о Вуку објављени углавном поводом 100-годишњице његове смрти; такође и испуштени списи из ранијих година. Овај попис представља извор важнијих текстова до августа 1964. г.“

1709. D[obrašinović] G[olub], Прилог библиографији радова о Вуку Караџићу (VI), Ковчежић VII (1966) 131—157.

„Овде је обухваћена литература о Вуку од почетка септембра 1964. до јануара 1966. Унети су и написи у претходним наставцима. Анонимни радови, као ни досада, нису узимани у обзир“.

1710. Drašković Vlada, Dr Pera Polovina, Udžbenici francuskog jezika kod Srba do 1914, sa bibliografijom jugoslovenskih udžbenika od 1914—1964, в. бр. 275.

1711. Ђурић М[илош] Н., Списак радова д-ра Милоша Н. Ђурића, допуна списку објављеном у Живој антици год. XIII—XIV, 1964, стр. 257—270 (Радови објављени после тога времена), ЖА XVI (1966) 368—370. В. и бр. 1701.

1712. Živančević dr Milorad, Vuk i Poljaci, Ковчежић VI (1964) 241—252.

Аутор даје библиографију која „обухвата у првоме реду изворне Вукове радове који су у преводима објављени у Пољској, а затим и све, или готово све оне радове који се односе на овог нашег писца а објављени су у Пољској, или пак на неки начин говоре о његовим везама са овом пријатељском земљом“.

1713. Jakopin Franc, Introductory Bibliography of Slavic Philology. JiS XI (1966) št. 5, str. 168—169.

О I. zvezku Michigan Slavic Materials, 1965.

1714. Јовановић Живорад П., Дела Вука Ст. Караџића изишла до 1864. године, Библиотекар XVI, св. 1—2 (1964, Београд) 1—2.

Попис дела.

1715. Kapetanović Davor, Bibliografija prijevoda „Smrt Smail-age Čengića“, Коло III (CXXIII), 9—10 (1965, Zagreb) 536—542.

1716. Кашић Јован и Naylor Kenneth, Прилози библиографији југословенске лингвистике на страни (за период 1958—1963. године), ЗБМСФЛ VII (1964) 219—231.

Са 275 библиографских јединица.

1717. Кашић Јован и Naylor Kenneth, Прилози библиографији југословенске лингвистике на страни, ЗБМСФЛ IX (1966) 213—223.

Са 243 библиографске јединице.

1718. Костић Мата, Др Георгије Михаиловић, Српска библиографија XVIII века — Издање Народне библиотеке СР Србије, Београд 1964, Зборник МС за књиж. и јез. књ. XII, св. 2 (1964, Нови Сад) 311—312.

Приказ. В. и бр. 1724.

1719. Logar Janez, Bulovec Štefka in Posavec Ančka, Slovenska bibliografija. Časopisje in knjige. Članki in leposlovni prispevki v časopisju in zbornikih. XIV/1960. Ljubljana, Narodna in univerzitetna knjižnica. 1964, 368 + (III) str. 4°.

Језикословје на стр. 96—97 (књиге) и 172—174 (чланци).

1720. Logar Janez, Bulovec Štefka in Posavec Ančka, Slovenska bibliografija. Časopisje in knjige. Članki in leposlovni prispevki v časopisju in zbornikih. XV/1961. Ljubljana, Narodna in univerzitetna knjižnica. 1965, 390 + (II) str. 4°.

Jezikoslovje na str. 98 (knjige) in 176—178 (članki).

1721. Logar Janez, Bulovec Štefka in Posavec Ančka, Slovenska bibliografija. Časopisje in knjige. Članki in leposlovni prispevki v časopisju in zbornikih. XVI/1962. Ljubljana, Narodna in univerzitetna knjižnica. 1966, 341 + (II) str. 4°.

Jezikoslovje na str. 95—96 (knjige) in 167—169 (članki).

1722. Logar Janez, Bulovec Štefka in Posavec Ančka, Slovenska bibliografija. Časopisje in knjige. Članki in leposlovni prispevki v časopisju in zbornikih. XVII/1963. Ljubljana, Narodna in univerzitetna knjižnica. 1966, 380 + (III) str. 4°.

Jezikoslovje na str. 97 (knjige) in 167—169 (članki).

1723. Logar Tine, Jezikoslovje. Slovenska matica 1864—1964. 1964, str. 108—115. O jezikoslovnih delih, ki jih je izdala Slovenska matica.

1724. Михаиловић др Георгије, Српска библиографија XVIII века, изд. Народна библиотека СР Србије (1964, Београд) I—XXXIV + 1—383.

Са сликама и факсимилима, напоменом издавача на српскохрватском, руском, енглеском и француском језику. Главни редактор: др Мираш Ђићовић, редактори: др Владан Недић и Душица Стошић. В. и бр. 1718.

1725. Mošin Vladimir, Ćirilski rukopisi i pisma Nacionalne sveučilišne biblioteke u Zagrebu, RSI 5 (1966) 163—233.

Резиме на француском.

1726. Muljačić Žarko, Werner Bahner, Kurze Bibliographie für das Studium der romanischen Sprachwissenschaft mit besonderer Berücksichtigung des Französischen, VEB Max Niemeyer Verlag, 1962. Linguistica VII (1965) str. 94—95.

1727. Munda Jože, Bibliografija Slovenske matice 1864—1964. Ljubljana, Slovenska matica. 1964, 172 str. 8°.

Jezikoslovje na str. 104—107.

1728. Munda Jože, Slovensko jezikoslovje in literarna zgodovina v letu 1963. JiS IX (1963/4) št. 7/8, str. 273—283.

1729. Munda Jože, Slovensko jezikoslovje in literarna zgodovina v letu 1964. Knjige in članki v revijah in zbornikih. JiS X (1965) št. 7, str. 257—264.

1730. Naylor Kenneth, в. Кашић Јован и Naylor Kenneth, бр. 1716, 1717.

1731. Posavec Ančka, glej Logar Janez, Bulovec Štefka in Posavec Ančka, št. 1719, 1720, 1721, 1722.

1732. Радојичић Ђорђе Сп., Похвални списи — Библиографски прегледи, Библиотекар XVII, св. 5—6 (1965, Београд) 425—427.

Резиме на енглеском и руском.

1733. Sviličić Ante, Djelomična bibliografija radova i članaka Andre Jutronića (prigodom 70-godišnjice), *Mogućnosti XII*, br. 10 (1965, Split) 1082—1089.

1734. Терзић Богдан, Једна значајна библиографија, *Живи језици VII*, св. 3—4 (1965, Београд) 99—101.

Приказ библиографије научне литературе о словенским језицима која је издана у СССР-у од 1918. до 1960. г.

1735. U[rbančič] B[oris], Bibliografie české lingvistiky. *JiS IX* (1963/4) št. 7/8, str. 286—287.

1736. Филиповић Драган, Jugoslovenska bibliotekarska bibliografija za 1963. godinu, *Библиотекар XVI*, св. 5—6 (1964, Београд) 366—385.

Информативно поглавље: Историја књиге, штампе, рукописа и ретке књиге, стр. 378—383.

1737. Филиповић Драган, Jugoslovenska bibliotekarska bibliografija za 1964. godinu, *Библиотекар XVII*, св. 5—6 (1965, Београд) 394—419.

Информативно поглавље: Историја књиге, штампе, рукописа и ретке књиге, стр. 411—416.

1738. Филиповић Драган, Jugoslovenska bibliotekarska bibliografija za 1965. godinu, *Библиотекар XVIII*, св. 5—6, (1966, Београд) 425—451.

Информативно поглавље: Историја књиге, штампе, рукописа и ретке књиге, стр. 444—448.

1739. Hafner Stanislaus, Seltene slovenische, kroatische und serbische Bücher in der Österreichischen Nationalbibliothek. Auswahl jugoslawischer Literatur 1960—1964. 1964, str. 19—35.

1740. Šafar Franček, Slovarji in leksikalna dela. Dvajset let Državne založbe Slovenije. 1965, str. 65—73.

О словарјих, ки јих је издала та založba v letih 1945—1965.

ХIII О становништву

1741. Барјактаровић др Мирко, О становништву Вукова завичаја, АФФ 4 (1964) 425—429.

Резиме на француском.

1742. Vasić Milan, Etnička kretanja u Bosanskoj Krajini u XVI vijeku, *Godišnjak društva Bosne i Hercegovine god. XIII* (1962/1963, Sarajevo) 233—250.

Поред података о кретању становништва дата су презимена према једном дефтеру из 1541. године.

Резиме на немачком.

1743. Васовић др Милорад, Насељавање Горње Јабланице, *Лесковачки зборник II*, изд. Народни музеј у Лесковцу (1962, Лесковац).

1744. Gavrilović dr Slavko, Irig — od kuge 1795. do Revolucije 1848—49, ГФФНС VIII (1964—1965) 5—70.

Између осталог, са пописом имена и презимена занатлија из 1805. и 1817. године у Иригу.

Резиме на немачком.

1745. Grafenauer Bogo, Zgodovina slovenskega naroda. I. zvezek. Od naselitve do uveljavljanja frankovskega fevdalnega reda. Druga, predelana in dopolnjena izdaja. Ljubljana, Državna založba Slovenije. 1964, 428 + (IV) str. 8°.

1746. Grafenauer Bogo, Slovansko-nemška borba za srednje Podonavje v 9. stoletju. Razprave SAZU, razred za zgodovinske in družbene vede V (1966) str. 37—76.

Rezumé v nemščini.

1747. Grafenauer Bogo, Slovenski naselitveni valovi na Balkanski polotok. ZČ XVIII (1964—1965) str. 219—227.

Predavanja na XII. mednarodnem kongresu za bizantološke vede na Ohridu 11. IX. 1961.

1748. Зиројевић Олга, Један век турске владавине у Сланкамену (1521—1621), ИЧ XIV—XV (1963—1965) 29—54.

Има података о времену насељавања Сланкамена и етничком саставу досељеника.

Резиме на француском.

1749. Katičić R[adoslav], Ambros Josef Pfiffig, Religio Iguvina, Philologische und religionsgeschichtliche Studien zu den Tabulae Iguvinae mit Text und Übersetzung und 8 Tafeln, Österreichische Akademie der Vissenschaften, Philosophisch-historische Klasse, Denkschriften, 84. Band, Wien, Hermann Böhlau Nachf. 1964. 4°, 120 str., ЖА XV, св. 2 (1966) 490—491.

Приказ.

1750. Klaić Nada, Marginalia uz problem doseljenja Hrvata. Razprave SAZU, razred za zgodovinske in družbene vede V (1966) str. 17—36.

Resumé v francosčini.

1751. Kos Milko, „Vas“ in „selo“ v zgodovini slovenske kolonizacije. Razprave SAZU, razred za zgodovinske in družbene vede V (1966) str. 77—98.

О крајевних имених с pridevkom „vas“ in „selo“.

1752. Kos Milko, Srednjeveška naselitev v območju Ljubljane. Kronika XII (1964) št. 2, str. 94—105.

1753. Lučić J[osip], O migracijama ilirskog plemena Ardijejaca, ЖА XVI (1966) 245—254.

Резиме на француском.

1754. Недељковић Младен, Становиштво и сеоска насеља у Грделичкој влисури, Лесковачки зборник II, изд. Народни музеј у Лесковцу (1964, Лесковац) 115—120.

1755. Николић Видосава, Удео Лесковчана у етничкој композицији становништва Србије у 19. веку. Прилог проучавању миграција становништва лесковачког краја, Лесковачки зборник II, изд. Народни музеј у Лесковцу (1962, Лесковац) 19—43.

1756. Palavestra Vlajko, Narodna predanja o starom stanovništvu u dinarskim krajevima, Glasnik ZMS, Etnologija n. s. sv. XX/XXI (1966, Sarajevo) 5—86.

Са пописом и пореклом појединих родова.

Резиме на немачком.

1757. Petrić Mario, Etnološko-folkloristička istraživanja u Žepi — Porijeklo stanovništva, Glasnik ZMS, Etnologija n. s. XIX (1964, Sarajevo) 15—38.

О становништву Жепе, његовом садашњем саставу и пореклу, с пописом презимена и родова.

Резиме на немачком.

1758. Petrić Mario, Prilog proučavanju porijekla Bunjevaca, Glasnik ZMS, Etnologija n. s. sv. XX—XXI (1966, Sarajevo) 87—103.

Резиме на немачком.

1759. Поповић др Душан Ј., Срби у Војводини, књига III. Од Темишварског сабора 1790. до Благовештенског сабора 1861, изд. Матица српска (1963, Нови Сад) 1—328.

Са литературом и изворима.

1760. Стојанчевић Владимир, Вукова знања о историјској географији, историјској етнографији и демографији Србије првог и другог српског устанка, Ковчежић VI (1964) 130—150.

1761. Стојанчевић др Владимир, Политичка географија у Вукову спису „Описаније Србије“, Ковчежић VII (1966) 30—38.

1762. Trifunovski Jovan, Poreklo stanovništva u oblasti Grdeličke klisure, Radovi knj. XXIV, Odjeljenje istorijsko-filoloških nauka knj. 8, izd. Naučno društvo SR Bosne i Hercegovine (1964, Sarajevo) 181—190.

Резиме на немачком.

1763. Šerović Petar D., Nekoliko podataka o stanovništvu Šibenika krajem XVII stoljeća, Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku LVI—LX (1954—1957), Zbornik radova posvećenih M. Abraniću, dio drugi, izd. Arheološki muzej u Splitu (Split) 198—201.

Између осталог, са пописом имена и презимена великог броја православних Срба који су у Шибеник прешли крајем XVII века из цетињског краја. Попис је дат према рукописној књизи из 1679. г. која се налази у архиви Православног парохијског звона у Шибенику.

Резиме на француском.

XIV Различно

1764. А., Библиотекарство у свету, Библиотекар XVIII, св. 5—6 (1966, Београд) 520—522.

Под рубриком Израел дата је на стр. 521 кратка информација о збирци проф. Давида Дирингера завештаној Земаљском музеју у Тел Авиву, а посвећеној разним видовима писма.

1765. Андрић Иво, Оптимизам Вука Караџића, КњЈ св. 1 (1964) 6—13.

Реферат поводом стогодишњице смрти Вука Стефановића Караџића одржан 7. II 1964. на Коларчевом народном универзитету.

1766. Антонијевић др Драгослав, Вук Караџић и проучавање савременог фолклора, АФФ 4 (1964) 25—32.

Резиме на француском.

1767. Баришић Ф[рањо], Др. М. Будимир — Др. М. Флашар, Преглед римске књижевности, Београд 1963. Завод за издавање уџбеника Н. Р. Србије. Стр. XI + 687, ЖА XV, св. 2 (1966) 493—497.

Повољан приказ. Баришић, међутим, сматра да је илузорно и непотребно захтијевати да се традиционални изговор грчких и латинских имена замијени класичним.

1768. Bezlaј France, Simpozij o Vuku Karadžiću. Beograd, 14. do 22. septembra 1964. ЈiS IX (1963/4) št. 7/8, str. 265—266.

1769. Богдановић др Димитрије, Словенска писменост (Зборник радова — Изложба — Палеографски албум), Библиотекар XVIII, св. 5—6 (1966, Београд) 479—486.

О изложби *Словенска писменост* одржаној од 11. IX до 30. IX 1966. у Охриду; о зборнику радова: *Словенска писменост. 1050-годишнина на Клименти Охридски*, Народен музеј Охрид, 1966; о издању Палеографског албума јужнословенског ћирилског писма проф. дра Владимира Мошина („Кочо Рацин“, Скопје, 1966).

1770. Вошњак Младен, О problemu prvih hrvatskih tiskara u svijetlu slovenske inkunabulistikе, Bulletin Zavoda za likovne umjetnosti JAZU XIII, sv. 1—3 (1965, Zagreb) 167—183.

Резиме на енглеском.

1771. Braјer Flora, Kongres klasičnih filologa — Madarska akademija nauka (Magyar tudományos akadémia), Budimpešta, 1—7. novembra 1965, ЖА XV, св. 2 (1966) 503—504.

1772. Bratulić Ј[осип], Slavistična revija, letnik XI—XIV, Slovo 15—16 (1965, Zagreb) 364—369.

Приказ.

1773. Бугарски Ранко, Trends in European and American Linguistics 1930—1960, ФП III—IV (1964) 305—314.

Приказ зборника посвећеног IX Међународном конгресу лингвиста одржаном у САД (Cambridge-Massachusetts, 27. VIII—1. IX 1962).

1774. Vidović Radovan, Suvremeno stanje talijanske serbokroatistike, Kolo IV (CXXIV), 3—4 (1966, Zagreb) 335—338.

1775. Vuncke Frans, Тројан — Покушај тумачења, АФФ 4 (1964) 437—443.

О Вуковом тумачењу словенске митолошке личности цара Тројана.

Резиме на француском.

1776. Vogel Herman, Jezik. JiS X (1965) št. 4/5, str. 155—156.

Poročilo o letniku 1963/4.

1777. Vogel Herman, Umjetnost riječi. JiS X (1965) št. 4/5, str. 155—156.

Poročilo o letniku 1964.

1778. Вуков зборник, пос. изд. САНУ књ. CD, Одељење друштвених наука књ. 56, Одељење литературе и језика књ. 17 (1966, Београд) 8°, 1—VII + 1—716.

Издато као јубиларно издање поводом стогодишњице Вукове смрти. Са предговором уредника и овим садржајем: *Стивановић Михаило*: Значај и потреба детаљног проучавања Вукова језика (стр. 3—31, резиме на руском); *Борђић Пејтар*: Први палеограф и палословенист у Срба (стр. 33—61, резиме на руском); *Ивић Павле*: Тенденције у коначној фази Вукове језичке реформе (стр. 63—71, резиме на енглеском); *Милосавић Живан*: Поглед на распу око „ситница језикословних“ (стр. 73—88, резиме на француском); *Пецо Асим*: Сугласник *x* у Вуковој преписци (стр. 91—103, резиме на француском); *Туцаков Јован*: О именима и фармакомедицинској вредности лековитог биља у Вуковом „Српском рјечнику“ (стр. 105—124, резиме на француском); *Недељковић Душан*: Фолклористика и народна књижевност у перспективи Вукове културне револуције и даљи развитак класичне „Косевке девојке“ (стр. 127—163, резиме на француском); *Лукић Радомир Д.*: Вук и наша социологија (стр. 165—177, резиме на француском); *Ђурић Војислав*: Вук о напретку или приступ Вуковој поезици (стр. 179—189, резиме на руском); *Лујисавац Милосав В.*: Значај рада Вука Караџића за нашу географију (191—203, резиме на француском); *Slođnjak Antin*: Vuk in slovensko slovstvo (стр. 207—228, резиме на немачком); *Живанчевић Милорад*: Вукови пријатељи Илирци (стр. 229—259, резиме на руском); *Гуц Михаило*: Вук Караџић и украјинска фолклористика (стр. 261—288, резиме на српскохрватском); *Живановић Борђе*: Први Вукови сусрети са Пољацима (стр. 289—315, резиме на руском); *Дурковић-Јакић Љубомир*: О српској књизи коју су Пољаци штампали у Лондону 1842 „Новосвеславенским правописом“ (стр. 317—338, резиме на француском); *Черна Милада*: Вуково дело у чешкој књижевности његовог доба (стр. 339—353, резиме на немачком); *Пош Иштван*: Српскохрватска народна поезија у мађарској књижевности у Вуково доба (стр. 355—367, резиме на немачком); *Ситојанчевић Владимир*: Вукова знања о Бугарској и Бугарима (стр. 369—408, резиме на француском); *Ибровац Миодраг*: Вук и Французи (стр. 409—448, резиме на француском); *Павловић Драгољуб*: Вук и Качић (стр. 451—463, резиме на француском); *Равлић Јакица*: Вук Ст. Караџић према Гајевом дописивању (стр. 465—474, резиме на француском); *Појовић Миодраг*: Стеријин данак Вуку Караџићу (стр. 475—524, резиме на француском); *Органџева Цветанка*: Петар Ивановић Прејс и Вук Стефановић Караџић (стр. 525—540, резиме на руском); *Mahnken Irmgard*: Vuk, Vuk's Gegner und Göttingen (стр. 543—569, резиме на српскохрватском); *Мојашевић Миљан*: Вук Караџић, Вилхелм Хопе и Allgemeine Zeitung (стр. 571—628, резиме на немачком); *Константиновић Зоран*: Сарадња Лудвига Аугуста Франкла са Мивом Караџић на преводу српских народних песама (стр. 629—658, резиме на немачком); *Медаковић Дејан*: Једно сведочанство о Вуку Караџићу (стр. 661—666,

резиме на француском); *Бошковић-Ситуми Маја*: „Дрво насред свијета“. Једна народна бајка из Вукове оставштине (стр. 667—693, резиме на немачком); *Будимир Милан*: „Вино пију баше сарајевске“ (стр. 695—713, резиме на латинском.

1779. Gantar Kajetan, Klasična filologija. Po kongresu v Budimpešti novembra lani. NRazgl XV (1966) št. 1, str. 7.

1780. Гусев В. Е., Фольклористическая деятельность Вука Караджича в оценке русской науки, АФФ 4 (1964) 107—113.

Резиме на француском.

1781. Гуць Михаило, Вук Караджич и украинська фольклористика, в. бр. 1778.

1782. Дмитриев П[етр], Сафронов Г[ерман] И., Советский ученый о трудах Юрия Крижанича, ЗбМСФЛ VIII (1965) 237—239.

Приказ.

1783. Dmitriev Petr Andrejevič — Safronov German Ivanovič, Jubilej Vuka Karadžića u Sovjetskom Savezu, ZR XIV, br. 3 (1965) 212—214.

1784. Dmitriev Petr Andrejevič — Safronov German Ivanovič, Proučavanje hrvatskosrpskog jezika u Sovjetskom Savezu, ZR XIV, br. 4 (1965) 292—298.

1785. Dobrača Kasim, Gazi Husrev-begova biblioteka u Sarajevu. Katalog arapskih, turskih i perzijskih rukopisa, izd. Starješinstvo islamske vjerske zajednice za SR Bosnu i Hercegovinu (1963, Sarajevo) 8°, I—XXXII + 1—607.

Са предговором и уводом на енглеском језику.

1786. Добрашчиновић др Голуб, О Вукову забавнику „Даница“, НСтв св. 11 (1964) 797—801.

1787. Дурковић-Јакшић Љубомир, О српској књизи коју су Пољаци штампали у Лондону 1842 „Новосвеславенским правописом“, в. бр. 1778.

1788. Дурковић-Јакшић др Љубомир, Прилог прослави 425-годишњице прве српске штампарије на Косову пољу, Библиотекар XVI, св. 5—6 (1964, Београд) 287—304.

„У овом прилогу подсећамо на: историјску улогу митрополије на чијем терену је ... основана штампарија; њено седиште манастир Грачаницу; митрополита „књиголубца Никанора, и на прву штампарију на Косову пољу“. Уз чланак је приложено 6 фото-копија издања ове штампарије.

1789. Ђорђевић Нада К., Славянский архив, Москва, 1963, Прил. XXXI, св. 1—2 (1965) 131—132.

Приказ публикације Института славјановеденија са већим бројем чланака из области историје нашег језика и културне историје наших народа.

1790. Ђурић Војислав, Вук о напретку или приступ Вуковој поезици, в. бр. 1778.

1791. Engelsfeld Mladen, „Filološki pregled“, I—II, Naučno delo, Beograd 1964 UR IX, br. 1 (1965) 106—108.

Приказ.

1792. Engler Lajoš, O nekim mogućnostima unapređenja nastave stranih jezika, Pedagoška stvarnost XI, sv. 6 (1965, Novi Sad) 380—385.

1793. Zor Janez, Sovetskoe slavjanovedenje. JiS XI (1966) št. 7, str. 233—234. Poročilo o letnikih 1965 in 1966.

1794. Ivić Milka, Drugi međunarodni kongres za lingvistički atlas Mediterana, КњЈ св. 2 (1966) 209—210.

Говорећи о карактеру и раду конгреса, одржаног од 11. IV до 14. IV 1966. г. у Венецији, аутор укратко образлаже суштину и значај реферата посвећених проблемима „лексичке стратификације и лингвистичких афинитета у медитеранским областима“.

1795. Ивић Павле, О програму и организацији рада око термиолошких речника језика југословенских народа, КњЈ св. 1 (1966) 22—27.

1796. Jakopin Franc, glej Po V. kongresu jugoslovanskih slavistov, št. 1862.

1797. Jakopin Franc, Osrednje ruske revije. JiS X (1965) št. 4/5, str. 156—158.

Poročilo o časopisih v letu 1964: Voprosy jazykoznanija, Filologičeskie nauki in Russkij jazyk v škole.

1798. Јашар-Настева Оливера, Петти конгрес на југословенските слависти, ЛЗБ XII, 6 (1965) 26—27.

Хроника.

1799. Јашар-Настева Оливера, Првиот меѓународен конгрес за балкано-лошки и југоисточно-европски изучавања, ЛЗБ XIV, 6 (1966), 26—27.

Хроника.

1800. Јашар-Nasteva Olivera, Revue des études slaves, tome quarantième, Mélanges André Vaillant, Paris 1964, MJ XVI (1965) 205—208.

Приказ.

1801. Jonke Ljudevit, Peti kongres jugoslavenskih slavista u Sarajevu, Jezik XIII, br. 1 (1965, Zagreb) 30—32.

1802. Jug Hermina, V. jugoslovanski slavistični kongres. JiS X (1965) št. 7, str. 255—256.

Poročilo o kongresu v Sarajevu 13.—17. IX. 1965.

1803. Kadić Ante, Neobjavljeno djelo Jurja Križanića, Kolo IV (CXXXIV), 2 (1966, Zagreb) 205—209.

О дјелу „Bibliotheca Shismaticorum Universa“.

1804. Kahlo G[erhard], Quousque tandem, Hesyhasti?, ЖА XV, св. 1 (1965) 69—77.

Аутор критикује нека филолошка тумачења и опомиње да би требало да филолози сарађују с историчарима и етнографима.

Чланак је на немачкоме.

1805. Kapidžić Hanifa, Radovi Filozofskog fakulteta u Sarajevu, Sarajevo, 1963. god., 366 str., ФП III—IV (1964, Београд) 241—245.

Приказ.

1806. Katičić Radoslav, „Filološki pregled“ I—II, Naučno delo, Beograd 1963, UR VIII, br. 2 (1964) 157—159.

Приказ.

1807. Klátik dr Zlatko, Vuk i uticaj srpskohrvatske junačke pesme na književnost slovačkog romantizma, НСтв св. 11 (1964) 785—796.

1808. Конески К[арил], Петтиот меѓународен славистички конгрес, МЈ XV, 1—2 (1964) 237—241.

Хроника.

1809. Константиновић Зоран, Сарадња Лудвига Аугуста Франкла са Мином Караџић на превођењу српских народних песама, в. бр. 1778.

1810. Костић др Цветко, Вук Караџић и социологија, АФФ 5 (1965) 285—294.

„Вук не само што је социолог, већ многи његови радови имају пионирски карактер у области социологије не само код нас већ и у Европи, а то практично значи и усвету“.

Резиме на француском.

1811. Kuzmanović Mladen, Jubilej Hrvatskoga filološkog društva, Jezik XIII, br. 5 (1966, Zagreb) 159—160.

1812. Kulundžić Zvonimir, Problematika glagoljaškog štamparstva, RR XV br. 3—4 (1966) 269—300.

1813. Kulundžić Zvonimir, Problematika prvih hrvatskih latiničkih štamparija, RR XV, br. 6—7 (1966) 496—542.

1814. Kulundžić Zvonimir, Problem Marulićevih „začinjavaca“, RR XV, br. 8—9 (1966) 769—801.

1815. L[inarici] N[evenka], Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor, knj. XX—XXIX, Slovo 14 (1964, Zagreb) 170—181.

Приказ.

1816. Lovrenčić I., Zbornik u čast Stjepana Ivšića, Hrvatsko filološko društvo, Zagreb 1963, 423 str., Slovo 14 (1964, Zagreb) 141—146.

Приказ.

1817. Лукић Радомир Д., Вук и наша социологија, в. бр. 1778.

1818. Лутовац Миласав В., Значај рада Вука Караџића за нашу географију, в. бр. 1778.

25 Јужнословенски филолог

1819. Mamuzić dr Ilija, Novi „Radovi“ Zadarskog fakulteta, ZR XIV, br. 1 (1965) 76—78.

Осврт на трећу књигу.

1820. Marcovich M., IV internacionalni kongres klasičnih studija, University of Pennsylvania, Philadelphia, 24—29 avgusta 1964, ЖА XV, св. 1 (1965) 253—254.

1821. Матић С [ветозар], Вукова похвала хајдуцима, Зборник МС за књиж. и јез. књ. XII, св. 2 (1964, Нови Сад) 287—289.

О Вуковом познавању хајдука и хајдучког живота на основу података које пружа само дело Вука Караџића, специјално Рјечник и Пословице.

1822. Mahnić Joža, glej Po V. kongresu jugoslovenskih slavistov, št. 1862.

1823. Медаковић др Дејан, Вук и српска историја уметности, АФФ 5 (1965) 295—300.

О Вуковом спису *Почетак описанија српских намастира* и спису *Географическо-статистическо описаније Србије* (изашли у „Даници“ 1826. и 1827. год.) као пионирским делима на пољу српске историје уметности.

Резиме на француском.

1824. Medved Mira, О V. kongresu jugoslovenskih slavistov. Dialogi I (1965) št. 12, str. 674—675.

1825. Милисавац Живан, Конференција о изradi „Речника словачке књижевности“, Прил. XXXII, св. 1—2 (1966) 147—151.

Информативни напис.

1826. Милошевић Нада и Станојчић Живојин, Симпозијум о Вуку Стефановићу Караџићу, Прил. XXXI, св. 1—2 (1965) 141—143.

Са освртом на реферате учесника.

1827. Mihailović dr Ljubomir, Učenje stranog jezika, Pedagoška stvarnost IX, sv. 10 (1964, Novi Sad) 623—627.

1828. Младеновић Живомир, The Slavonic and East European Review (1959—1961), Прил. XXX, св. 1—2 (1964) 141—146.

Приказ.

1829. Младеновић Живомир, The Slavonic and East European Review (1962—1963), Прил. XXXI, св. 1—2 (1965) 127—130.

Приказ.

1830. Младеновић Живомир, The Slavonic and East European Review (99—101, 1964—1965), Прил. XXXII, св. 1—2 (1966) 140—142.

Приказ свезака 99—101.

1831. Moguš Milan, Godišnja skupština Hrvatskog filološkog društva, Jezik XII, br. 4 (1965, Zagreb) 127—128.

1832. Мојашевић др Милан, Гримов превод и примерак Караџићеве граматице, АФФ 5 (1965) 159—171.

Резиме на немачком.

1833. Морачић Дамјан, Годишња скупштина Друштва за српскохрватски језик, КњЈ св. 1 (1966) 97—100.

Извештај о раду и рефератима одржаним на њему.

1834. Moračić D[amjan], Nove knjige iz oblasti srpskohrvatskog jezika i književnosti, КњЈ св. 1 (1966) 93—96.

Аутор даје краћи приказ следећих дела:

1. Речник српскохрватског књижевног и народног језика, III — Београд, Српска академија наука и уметности — Институт за српскохрватски језик, 1965, стр. 794; 2. Стевановић Михаило: Савремени српскохрватски језик (граматички системи и књижевнојезичка норма), — Београд, Научно дело, 1964, стр. 696; 3. Мамузић др Илија: Траженим путем, Београд, Друштво за српскохрватски језик и књижевност СР Србије, 1965, стр. 153. Библиотека Друштва за српскохрватски језик и књижевност СР Србије, књига 1; 4. Живковић др Драгиша: Од Вука до Андрића, Београд, Друштво за српскохрватски језик и књижевност СР Србије, 1965, стр. 215, Библиотека Друштва за српскохрватски језик и књижевност СР Србије, књига 2; 5. Николић Милија: Искуства из наставе матерњег језика, Београд, Друштво за српскохрватски језик и књижевност СР Србије, 1965, стр. 121, Библиотека Друштва за српскохрватски језик и књижевност СР Србије, књига 3; 6. Вуковић др Јован — Тежак Стјепко — Брабец др Иван и Марек Јурај: Савремена настава матерњег језика, Сарајево, Републички завод за унапређивање школства, 1965, стр. 135, Наставна библиотека, 2; 7. Прица Анђелија — Шимић Милица: Настава граматике у основној школи, Београд, Завод за основно образовање и образовање наставника СР Србије, 1965, стр. 173, Библиотека Завода за основно образовање и образовање наставника СР Србије; 8. Стефановић Драгутин: На путевима наставе матерњег језика и књижевности, Београд, Завод за основно образовање и образовање наставника СР Србије, 1964, стр. 176, Библиотека Завода за основно образовање и образовање наставника СР Србије; 9. Дикић Звонимир — Шипка Милан: Планирање у настави српскохрватског језика, Сарајево, Завод за издавање уџбеника СР БиХ, 1966; 10. Настава српскохрватског језика у основној школи, Београд, Завод за основно образовање и образовање наставника СР Србије, 1965. Библиотека Завода за основно образовање и образовање наставника СР Србије.

1835. Морачић Дамјан, Пети конгрес југословенских слависта у Сарајеву, КњЈ св. 4 (1965) 108—109.

Извештај о раду Конгреса и рефератима одржаним на њему.

1836. Muljačić Ž[arko], Bolletino dell' Atlante Linguistico Mediterraneo 4, 1962, — Istituto per la collaborazione culturale, Venezia—Roma, 1963, pp. 208, ЗбМСФЛ IX (1966) 204—207.

Приказ.

1837. Muljačić Žarko, *Studia romanica*, 1—2 (1956); *Studia romanica zagrabiansia*, 3—4 (1957); *Studia romanica et anglica zagrabiansia* 5—14, 1958—1962 (skraćeno SRAZ), ЗбМСФЛ VII (1964) 197—205.

Краћи прилози свих радова из ових часописа.

1838. Muljačić Žarko, *Studi in onore di Ettore Lo Gatto et Giovanni Maver* (Collana di „Ricerche Slavistiche“ № 1), Sansoni, 1962, XXXI—737 str., — ЗбМСФЛ VII (1964) 187—197.

Опширан приказ.

1839. Muljačić dr Žarko, *Filološki pregled* (Časopis Saveza društava za strane jezike i književnosti SFRJ) I—II, Naučno delo, Beograd 1963, str. VI + 255, ZR XIV, br. 1 (1965) 78—80.

Приказ.

1840. Muljačić dr Žarko, *Čemu služe „obratni rječnici“*, Живи језици VI, св. 1—4 (1964, Београд) 94—97.

1841. Muha Adam, *Naša reč*. JiS X (1965) št. 4/5, str. 158—159.

Порочило о летнику 1964.

1842. Nazor A[nica], IX zasjedanje Medunarodnog komiteta slavista u Beču, Slovo 15—16 (1965, Zagreb) 374.

1843. N[azor A[nica], *Južnoslovenski filolog*, knj. XX—XXV, Slovo 14 (1964, Zagreb) 164—170.

Приказ.

1844. N[azor A[nica], V kongres Saveza slavističkih društava SFR Jugoslavije, Slovo 15—16 (1965, Zagreb) 370—374.

1845. Новак Виктор, Појава и проширење каролиншке минускуле у Далмацији, Глас САНУ CCLV, Одељење друштвених наука н. с. књ. 11 (1963) 1—63.

Резиме на енглеском. 28 репродукција у прилогу.

1846. Orožen Martina, *Język Polski*. JiS X (1965) št. 4/5, str. 159—160 + ovitek. Порочило о летнику 1964.

1847. Павловић Д[рагољуб], *Mélanges André Vaillant. Revue des études slaves*, tome XL. Paris 1964, Прил. XXXI, св. 3—4 (1965) 279—281.

Приказ четрдесетог броја овог часописа, посвећеног седамдесетогодишњици Андреа Вајана.

1848. Павловић Д[рагољуб], *Revue des études slaves*, tome XXXVI—XL, 1959—1964, Прил. XXXI, св. 3—4 (1965) 301—304.

Приказ.

1849. Pavlović M[ilivoj], *Bulletin de la Société de linguistique de Paris*, t. LVI (1), LVII (2), ЗбМСФЛ VII (1964) 180—183.

Приказ.

1850. Pavlović Mil[ivoj], Bulletin de la Société de linguistique de Paris, t. LVIII, 1963 (1); t. LIX, 1964 (2), ЗбМСФЛ IX (1966) 185—188.

Приказ.

1851. Paprenica Mirko, Maternji jezik u funkciji obrazovanja, Pedagoška stvarnost XI, sv. 1 (1965, Novi Sad) 11—17.

1852. Paternu Boris, glej Po V. kongresu jugoslovanskih slavistov, št. 1862.

1853. Penavin Olga, Mađarska filološka izdanja sa normativnim tendencijama, ЗбМСФЛ VII (1964) 214—217.

Приказ неколико новијих радова.

1854. Penavin Olga, Nove knjige objavljene u Mađarskoj u 1963—1964. iz oblasti kibernetike i njene primene u lingvistici, ЗбМСФЛ VIII (1965) 231—237.

Прикази седам књига које се баве питањима кибернетике.

1855. Petr Jan, Vprašanje jezikovne kulture na Slovenskem. Prevedel France Novak. JiS XI (1966) št. 6, str. 201—204.

O jezikovnih razpravah v JiS 1955—1965.

1856. Petruševska Dušica, Congressus internationalis „Anitiquitas Graeco-Romana ac tempora nostra“, Brno, 12—16. IV 1966, ЖА XVI (1966) 367—368.

Извештај о конгресу.

На македонском.

1857. Пецо Асим, Georges Straka, La division des sons du langage en voyelles et consonnes peut-elle être justifiée (Travaux de linguistique et littérature publiés par le Centre de philologie et des littératures romanes de l'Université de Strasbourg), Strasbourg 1963, ЗбМСФЛ VII (1964) 183—187.

Приказ.

1858. Pogačnik Jože, Nov prispevek k razsvetljenstvu. JiS IX (1963/4) št. 2/3, str. 74—76.

O slavističnem kolokviju v Upsali 19.—21. VIII. 1963: Idejna gibanja v drugi polovici XVIII. stoletja med Slovani.

1859. Pogorelec Breda, Normiranje knjižnega jezika. Ena osrednjih tem na V. kongresu jugoslovanskih slavistov. NRazgl XIV (1965) št. 20, str. 416.

1860. Podgornik Jovita, glej Po V. kongresu jugoslovanskih slavistov, št. 1862.

1861. Половина Пера, Travaux de linguistique et de littérature, publiés par le Centre de philologie et de littératures romaines de l' Université de Strasbourg, Strasbourg, 1963. str. 237, ФП III—IV (1964) 290—293.

Приказ.

1862. Po V. kongresu jugoslovanskih slavistov. NRazgl XIV (1965) št. 19, str. 392—394.

Članke so prispevali Franc Jakopin, Joža Mahnič, Boris Paternu, Jovita Podgornik, Blaže Ristovski in Janez Rotar.

- 1863. Поповић Миодраг**, Стеријин данак Вуку Караџићу, в. бр. 1778.
- 1864. Пот Иштван**, Српскохрватска народна поезија у мађарској књижевности у Вуково доба, в. бр. 1778.
- 1865. Пудић Иван**, *Balkan Studies*, A. Bilingual Publication of the Institute for Balkan Studies, Thessalonica, Прил. XXXI, св. 1—2 (1965) 126.
Приказ часописа Балканолошког института у Солуну.
- 1866. Радошевић Наталија**, Прилог савременој теорији наставе страних језика, *Живи језици* VI, св. 1—4 (1964, Београд) 39—46.
- 1867. Ristovski Blaže**, glej Po V. kongresu jugoslovanskih slavistov, št. 1862.
- 1868. R[istovski] B[laže]**, *Literaturen zbor. Jis X* (1965) št. 4/5, str. 156.
Poročilo o prvih desetih letnikih.
- 1869. Рићановић Младат**, Однос језика и културе као проблем у настави страних језика, *Живи језици* VII, св. 3—4 (1965, Београд) 75—82.
- 1870. Rotar Janez**, glej Po V. kongresu jugoslovanskih slavistov, št. 1862.
- 1871. [Rotar Janez] AREZ**, Ob mariborskem posvetovanju o slovenščini. *NRazgl XV* (1966) št. 21, str. 440—441.
- 1872. Савић др Момчило М.**, Iorgu Iordan, *Lingvistica romanică, evolutie, curente, metode*, Издање Академије Н. Р. Румуније, Букурешт 1962, ФП I—II (1965, Београд) 195—200.
Приказ књиге.
- 1873. Safronov German Ivanovič**, v. Dimitriev Petr Andreevič — Safronov German Ivanovič, br. 1783, 1784.
- 1874. Silić Josip**, Anketa „Književnost i jezik“ (*Izraz*, br. 8—9, IX, 1965), *UR IX*, br. 2—3 (1965) 249—252.
- 1875. Sławski Franciszek**, „Dodatak k sanktpeterburgskim sravniteljnim rječnicima...“ *Vuka Karadžića i jego znaczenie dla slawistyki*, АФФ 5 (1965) 199—208.
Резиме на француском.
- 1876. Slodnjak Antun**, *Vuk in slovensko slovstvo*, в. бр. 1778.
- 1877. Станојчић Живојин**, в. Милошевић Нада и Станојчић Живојин, бр. 1826.
- 1878. Суботин Стојан**, *Pamiętnik slowiański. Tom XIII*, 1963, 299, Прил. XXX, св. 1—2 (1964) 138—141.
Приказ.
- 1879. Суботин Стојан**, *Pamiętnik slowiański. Tom XIV*, 1964, s. 294, *Tom XV*, 1965, s. 274, Прил. XXXII, св. 1—2 (1966) 135—139.
Приказ.

1880. Tematika VI međunarodnog kongresa slavista u Pragu 1968, UR IX, br. 4 (1965) 333—334.

1881. Toporišič Jože, Sarajevski slavistični kongres — jezikoslovje. JiS XI (1966) št. 1/2, str. 45—48.

1882. Toporišič Jože, Šesto posvetovanje mednarodne terminološke komisije. Budišin, 13.—18. VI. 1966. JiS XI (1966) št. 7, str. 235.

1883. Urban dr Zdeněk, Božena Njemcova i Vukov srpski Rječnik, Ковчежић VI (1964) 196—198.

Превела са чешког Слободанка Урошевић.

1884. Uredništvo, Pripreme za VI međunarodni kongres slavista, Jezik XIII, br. 2 (1965, Zagreb) 62—64.

1885. Finka Božidar, Zagrebački lingvistički krug, ЗбМСФЛ IX (1966) 155—175.

О оснивању, секцијама и програму рада овога круга од 1957—1965. године. Прилог.

1886. Hraste Mate, Simpozij o Vuku Stef. Karadžiću, Jezik XII, br. 1 (1964, Zagreb) 30—31.

1887. Черна Милада, Вуково дело у чешкој књижевности његовог доба, в. бр. 1778.

1888. Šojat Antun, O knjizi „Jezik“ i o kajkavskom narječju (uz II izdanje „Škol-skog leksikona“ — Panorama, Zagreb, 1965), ЗбМСФЛ IX (1966) 208—211.

Опширан приказ.

1889. Štampar Emil, Ivšičev zbornik. JiS IX (1963/4) št. 6, str. 190—191.

1890. X., Закључци Петог конгреса југословенских slavista, КњЈ св, 4 (1965) 111—112.

АЛФ СОМЕРФЕЛТ

(1892—1965)

Алф Сомерфелт погинуо је у аутомобилској несрећи 12. октобра 1965. Његовом трагичном смрћу Норвешка је изгубила човека који је више од тридесет година био водећа и средишња личност у норвешкој општој лингвистици.

Сомерфелт се родио у Трондхајму 1892. г. Већ од почетка планирао је своје језичне студије на врло широкој основи. Студирао је у годинама 1911. до 1914. на Универзитету у Ослу класичне језике, старонордијску филологију и фонетику код тако истакнутих учитеља као што су били Алф Торп, Магнус Олсен и Олаф Брох. Истовремено се специјализирао у келтској лингвистици код угледног келтолога Карла Марстрандера. После студирања савременог ирског језика и ирских дијалеката за свог боравака у Ирској у годинама 1914. до 1916, он се преселио у Париз, где је остао више од шест година. Овај дуготрајни боравак, са свим блиским контактима које је тамо успоставио с водећим представницима француске лингвистике и социологије, био је одлучујући за Сомерфелтова лингвистичка схватања и за његов даљи рад као истраживача језика. Особито је значајна била његова сарадња с таквим учењацима као што су били Меје (компаративна индоевропска граматика), Вандријес (келтска филологија), Гијерон (дијалектична географија) и опат Русело (општа фонетика). Неко време студирао је такође код фонетичара Грамона у Монпелијеу. Докторат (титулу *docteur-ès-lettres*) је стекао у Паризу 1921. на основи расправе *Dĕ en italo-celtique* (Осло, 1921). 40 година, од 1922. до 1962, радио је Сомерфелт на Универзитету у Ослу. Наименован је за доцента компаративне и опште лингвистике 1926, а професор опште лингвистике био је од 1936. све док није отишао у пензију 1962. За ратних година 1940—1945. боравио је у Енглеској; у то време вршио је дужност директора у министарству просвете при норвешкој влади у избеглиштву у Лондону.

Сомерфелтово научно стварање било је врло опсежно и обухвата широка подручја. У центру стоје његови велики радови из области келтских језика, рађени на основу дуготрајних студија на лицу места у Ирској, Велсу и у Бретањи. Његова истраживања келтских језика пружила су му такође много материјала за радове општијег карактера. Од његових келтских студија најважније су му: *Le breton parlé à Saint-Pol-de-Léon* (Пен, 1920), *The Dialect of Torr, Co. Donegal* (Осло, 1922) и *Studies in Cyfeiliog Welsh* (Осло, 1925). Основао је 1958. *Lochlann, a Review of Celtic Studies*. У мањим чланцима Сомерфелт обрађује питања из области германских језика, а у св. VII, IX и XVI часописа *Norsk Tidsskrift for Sprogvidenskap* (НТС) дао је важне прилоге испитивању чеченског језика на Кавказу.

У својим предавањима из опште лингвистике на Универзитету у Ослу Сомерфелт је још у почетку иступио као представник француске социолошке (Дуркхајм) и лингвистичке школе, истичући као и оне социјалну страну језика, његов систематски карактер (де Сосир) и принципијелно разграничавајући дијахроничко и синхроничко стање језика. При том се победоносно борио с представницима старијег правца — младограматичарима, који су дотад господарили у норвешкој лингвистици. У вези с тиме било је и његово приступно предавање *La linguistique: science sociologique* (штампано у НТС V, 1932). Сомерфелт је уводио своје слушаоце у де Сосирове идеје и био је у Норвешкој први који је упознао своје студенте с фонолошким правцем прашке школе. Врло важни биће Сомерфелтова сарадња и блиско пријатељство с Романом Јакобсоном, које је трајало више од тридесет година.

У 30-им годинама овога века Сомерфелт је предавао између осталог општу фонетику на основи Грамоновог великог уџбеника, давао је увод у географску лингвистику (Доза) и упознавао своје слушаоце са великим европским језичним атласима (Гијерон, Јаберг/Јуд и др.). На основу материјала из примитивног аустралског језика Аранта покушавао је да ближе продре у тешко *ишћтање о вези између језичне сџруктџуре и сџрукџуре одговарајућег друшћтва*; резултат је овог рада његова књига *La langue et la société* (Осло, 1938). Нама, који смо тада имали прилику да будемо његови слушаоци, ова предавања била су велики, плодносни доживљаји.

Уопште речено, Сомерфелт се увек враћао на питање о односу језика и друшћтва; упућујем овде само на његов велики чланак *Language, Society, and Culture* (НТС XVII, Осло, 1954), где он узима у обзир такође најновија истраживања америчких учењака. Стално је био обузет и таквим питањима као што су *узроци језичних џромена*, особито гласовних

промена, и начин ширења ових промена. Сомерфелт истиче да језичне промене, истина, имају опште језичне претпоставке и неопходно продиру унутар граница језичног система, али да су *јокрејтне силе* увек *ванлингвистичког, социјалног карактера*; в. нпр. његове чланке *Le point de vue historique en linguistique* (*Acta Linguistica*, V, 1945—1949), *Sur la propagation des changements phonétiques* (НТС IV, Осло, 1930) и др.

Младограматичари су тврдили да језичне промене протичу правилношћу природних закона, тако да нпр. један гласовни закон продире истовремено у свим речима и његово дејство само после може да се модифицира утицајем аналогije. Ослањајући се на француске истраживаче и на своја сопствена испитивања, особито у Велсу, Сомерфелт доказује да то није случај, него да језичне промене погађају речи тако рећи појединачно, и шире се у *ејтаима* из једног или из неколико центара; в. нпр. *Sur la propagation des changements phonétiques*. Он такође наглашава евентуални утицај суседних језика („Sprachbünde“); интересант је овде његов чланак *The Development of Quantity as Evidence of Western European Linguistic Interdependence* (*English Studies To-Day*, 1951). Један избор из Сомерфелтових најзначајнијих чланака издан је поводом његове седамдесетогодишњице 1962. под насловом *Diachronic and Synchronic Aspects of Language* (*Janua linguarum. Ser maior VI*), 's- Gravenhage, Mouton and Co.

Сомерфелт се живо интересовао за савремени развитак свог матерњег језика. Дуго је година редиговао базични монолингвални речник *Norsk riksmålsordbok* који је целокупан изашао у четири велике свеске у годинама 1933—1957.

Међународни организаторски рад увек је Сомерфелту лежао на срцу. Тако је он био један од оснивача УНЕСКО-а; од године 1936. члан је *Comité international permanent de linguistes*, чији је био од 1946. до 1964. генерални секретар. Када се одржавао VIII Међународни конгрес лингвиста у Ослу 1957, Сомерфелт је био председник конгреса.

Сомерфелт је интензивно пратио најновија лингвистичка истраживања у свим земљама; о томе сведоче његове многобројне рецензије у НТС. У последњим годинама посвећивао је много пажње цветајућој америчкој лингвистици. У његовој кући, где су тако често и тако гостољубиво Сомерфелт и његова шармантна супруга, списатељица Еме Сомерфелт, дочекивали своје госте, млади су се студенти сретали са старијим колегама и с иностраним учењацима. То време ће нам заувек остати у сјајној успомени.

Кроз свој цео живот Сомерфелт је пратио своје ђаке, помажући их саветом и делом. Он никада није стварао школе, свака му је догматика

била туђа. Респектовао је увек схватања других, а када се није слагао, наводио је мирно и објективно своје замерке. Све ово, заједно с његовим ванредним знањем и људском увиђавношћу, била је тајна те јединствене позиције, коју је стекао у норвешкој лингвистици. Професор Сомерфелт био је племенит представник најбољег у европској културној традицији. Успомена на њега и утицај његовог рада још дуго ће живети у норвешкој и међународној лингвистици и академском животу.

Арне Галис (Осло)

КАРЛ МАРСТРАНДЕР

(1883—1965)

Оснивач норвешке келтолошке школе, Карл Марстрандер, умро је у децембру 1965. у 83-ој години живота. У њему је норвешка лингвистика изгубила једног од својих најистакнутијих представника и једну многозначну личност.

Марстрандер је рођен у вароши Кристијансанд у јужној Норвешкој 1883. После матуре одмах се латио проучавања индоевропских језика у Ослу. Ускоро се заинтересовао специјално за келтске студије, особито за културне и језичне везе између Британских острва и Скандинавије у доба Викинга.

За неколико боравака у келтским земљама Марстрандер је скупио богати материјал с обзиром на келтске језике и келтску културу. Године 1907. путује у Ирску да студира савремени ирски језик и стару историју Ирланђана. У годинама 1909. до 1913. био је професор на School of Irish Learning у Дублину. Најглавнији резултат ових студија били су његови *Bidrag til det norske sprogs historie i Irland* (Прилози историји норвешког језика у Ирској) — Осло, 1915. У годинама 1919. до 1922. скупио је у Бретањи богат, досад необјављен материјал. Значајна су исто тако његова истраживања на острву Ман, где је он 1929. и 1932. успео да спасе преостатке старог језика — Мањкс. У свом обимном раду *Det norske landnám på Man* (Норвешко насељавање острва Ман), штампаном у *Norsk Tidsskrift for Sprogvidenskap* (НТС), св. VI (1932), Марстрандер обрађује месна имена на Ману, од којих је велик број норвешког порекла, а даље и фонетички опис језика Манкс. У чланку *Okklusiver og substrater* (Затворни сугласници и субстрати) (НТС, св. V, 1932), он се бави померањем сугласника у шкотско-келтском језику, које по његовом мишљењу има да се припише утицају нордијских језика.

Марстрандерови се интереси нису ограничавали само на келтска питања. Већ од почетка он се бавио такође компаративном индоевропском лингвистиком. Штампao је низ чланака о таквим темама, и то већином у НТС. Дискутује нпр. у чланку *De l'unité italo-celtique* (НТС, св. III, 1929) у појединостима односе између италског келтског и других индоевропских дијалеката, покушавајући да оповргне хипотезу о периоду италско-келтског јединства. Као и његови учитељи, Софус Буге и Алф Торп, Марстрандер је такође радио на таквим, мало атимпозн

језицима, као што су фригијски и етруски. После дешифрирања нових хетитских проналазака, Ф. Хрозни је тврдио г. 1916—17 — иначе надовезујући на Бугеа и Торпа — да је хетитски језик индоевропски. Марстрандер је тада, као један од првих, сломио општу скепсу и доказао у свом великом раду *Caractère indo-européen de la langue hittite* (Осло, 1919) тачност Хрознијевих погледа.

Много се бавио Марстрандер и питањима старих скандинавских рунских знакова. У једном великом чланку у НТС, св. I, 1928, *Om runene og runenavnenes oprindelse* (О рунама и о пореклу назива руна), тврдио је да оне потичу из извесних италских и келтских азбука. Објавио је у НТС цео низ научних радова о појединим рунским натписима, а издао је 1952. збирку *De nordiske runeinnskrifter i eldre alfabet, I: Danske og svenske innskrifter* (Нордијски рунски натписи у старијој азбуци, I: Дански и шведски натписи).

Целих 40 година, од 1913. до 1953, Марстрандер је био професор келтских језика на Универзитету у Ослу. Али репертоар његових предавања био је врло широк: осим келтских језика, предавао је такође о компаративној индоевропској граматици, о готском и другим германским језицима, о староиндијском, старогрчком, оскском, умбријском и о рунологији. Његова предавања, која је продужио готово до своје смрти, одликовала су се не само његовим ванредним знањем, него и хумором и духовитошћу, представљајући велико надахнуће за његове слушаоце. Имао је срећу да добије даровите следбенике. Међу његовим ученицима били су професори Алф Сомерфелт, Карл Хј. Боргстрем и Магне Офтедал. Код келтских народа, још жив живца, као да је припадао ликовима из легенди по свом изванредном знању, а још више по својим способностима у области спорта. Тако се прича да су се сељаци у Бретањи страховито плашили када би млади Марстрандер мотком прескакивао кровове њихових кућа!

Марстрандер је основао 1928. познати часопис *Norsk Tidsskrift for Sprogvidenskap*, и у њему је био главни уредник 37 година; током тог времена изашло је 20 редовних свезака, осим тога 3 допунска свеска, који чине делове серије *A Linguistic Survey of the Gaelic Dialects of Scotland*, што су је написали његови ученици — Боргстрем и Офтедал.

Професор Марстрандер није се ограничавао само на своју лингвистичку специјалност. Учествовао је усрдно у јавним дискусијама о актуелним питањима, особито о интересима Норвешке на Гренланду и у арктичким пределима. Његов полемички дар, његова поентирана и духовита форма, заједно с репутацијом угледног стручњака, све ово учинило га је исакнутим профилем не само у Норвешкој него и у иностраним аучним круговима.

Арне Галис (Осло)

ПЕТАР КОЛЕНДИЋ

(17. IX 1882 — 14. IV 1969)

Смрћу академика проф. дра Петра Колендића српска, југословенска и светска славистичка наука губе једног од својих најзаслужнијих и најуваженијих представника; у области историје југословенских књижевности од ренесансе до рационализма суверено првог.

Син сиромашних и неписмених родитеља, будући наш велики научник основно и средњошколско образовање добио је у своме родном Дубровнику. У Бечу је почео да студира најпре математику и физику, али затим прелази на славистику. Докторирао је 1908. У почетку свога службовања био је средњошколски наставник у Котору и Шибенику и директор новоосноване реформне реалне гимназије у Сињу. 1923. год. изабран је за ванредног, а 1925. за редовног професора Филозофског факултета у Скопљу, где остаје до 1941. За време окупације у другом светском рату пензионисан је и затваран на Бањици. После ослобођења од 17. X 1944. до 26. VI 1945. руководио је Државном архивом у Београду, а потом долази за редовног професора Филозофског факултета у Београду, на којој је дужности пензионисан 1955. За дописног члана Српске академије наука и уметности изабран је 1932. а за редовног 1946. Награду за животно дело добио је 7. VII 1960. Приликом прославе 85. рођендана одликован је Орденом заслуга за народ са златном звездом. Покретач је и уредник *Зборника радова Института за књижевност* а потом и *Зборника историје књижевности*.

У науку Петар Колендић улази 1902. год. када, као средњошколац, објављује расправу *Нешто о Ђорђићевој „Дервизијади“*. За више од шест деценија свога научног рада публикује око две стотине расправа и студија из неколико области историје наше књижевности и културе. Највише их је, дабоме, посвећено славној дубровачкој књижевности, али такође и књижевности и култури старе Боке и Далмације, босанској фрањевачкој књижевности па и нама ближим периодима и књижевницима, до Његоша. Комплетну библиографију свога великог учитеља

израдио је и објавио у књизи Петра Колендића *Из старог Дубровника* (СКЗ, књ. 388) проф. др Мирослав Пантић.

Доследан ученик Јагићеве школе, Петар Колендић је, како је једном речено, био и остао „апостол чињенице“. Намерно избегава апстрактне синтезе. Пише само онда кад има да саопшти нову, свестрано проверену, продубљено и оштроумно откривену истину. Отуда и дословно класична једноставност и сажетост његовог стила. Читалац Колендићевих радова непрекидно има утисак да је свака реченица овога научника као нова дефиниција у једном раду који се и састоји од низа ниједном не поновљених констатација; при чему, разуме се, као књижевни посленик највишег реда, и Колендић у својим увек лапидарно писаним студијама клеше језгровите и једре стилске фигуре.

За филологију и лингвистику од непосредног су интереса сви они многобројни Колендићеве радови у којима он у историју наше књижевности уводи дотле непозната дела познатих писца или чак и непознате или мало познате ауторе. Значајни су ти радови за историју књижевног језика српскохрватског у првом реду зато што упућују камо све треба распростраити филолошка и лингвистичка истраживања. Али не само зато. Ауторство текстова Колендић често утврђује и врло широком анализом језика и метрике. Тиме у ствари у великој мери шири наша знања из историје књижевног језика ранијих векова.

Има још једна област Колендићевог рада за коју је непосредно заинтересована лингвистичка наука. То су они његови списи који су посвећени историји нашега писма. Сувишно је истицати да је опет у питању дефинитивна научна реч.

Овај би некролог био недопустиво непотпун ако не бисмо истакли дубоко и достојанствено родољубље овога нашег знаменитог књижевног историчара. Прогањан под Аустријом, запостављан у предратној Југославији, сужањ Бањичког логора, присталица НОП-а, Петар Колендић увек је на најчистији могући начин испуњавао своју грађанску дужност.

Све ове своје племените одлике професор Колендић је предано преносио на своје ученике. Непоколебљива верност истини, љубав према своме народу, високо схватање људског достојанства — то је оно што је он предавао својим студентима и непосредно, речју, и оним посредним начином, који се понекад зове зрачењем људске личности. Сви они који су имали срећу да се код њега уче дубоко су му захвални што их је тако непрекидно и тако племенито учио истини, скромности и строгој самодисциплинованости.

Берислав М. Николић

РЕГИСТАР РЕЧИ

Српскохрватски језик

- а**, фонет. 118, 557, 559, 651; **á** : **ā** 311;
-**а** 95, 101, 114, 128, 129, 137, 339,
345, 548, 651; -**ā** (> **ä**, **ǎ**) 93, 94;
а- 313; **ǎ/ā**: ла, ло 286; **а м. о** (ма-
тор м. мотор) 283
абразирати и сл., геол. терм. 682
-ав: гарав, акц. 316
аварија/наварија 613
Авро < Аврам и сл., хип. 338
агитациони и сл., акц. 325
-ад (комад итд.), обл. 551
ајде, **ајдемо**, **ајдете**, акц. 335
-ајем (обећајем), акц. 333
акт 608
-ама: крушкама и сл., акц. 316
-амап 130
-ами 141
-ап 95, 102, 107, 115, 120, 125, 130,
133, 137, 141
аналфабет: **аналфабета** и др., акц. 555
анданте и др., акц. 558
Анђа < Анђелија и сл., хип. 345, 346
-ант: **ађутант** и сл., акц. 322
-ао > **-а**: **дошā**, **пошā** 278, 285; **-ао** >
-о: **чито** и сл. 285
аргатовати, аор. 169, 171
аснити и сл., акц. 329
-аст: **китњаст** 316, 516
-ати: **цртати**, акц. 316
-аћ 141
- б** (**б**, **аб**, **ахбаб** итд.) 548; **б + је**: **бљежат**
и сл. 289
баја, обл. акц. 551
- бака**, **bakulja**, **bašica** (овца која даје
много млека), пор. 160
Вакош, пор. 160
басати и сл., акц. 328
батина и сл., акц. 318
Батрић = лично име, пор. 602
ба-ћ-а < **брат** 340
ба(х)нути и сл., акц. 328
бацати: **бацам** (побацам), акц. 333
бацити и сл., акц. 329, 334, 335
ба-ч-а < **бабо** 340
бедро-бедрa и сл., акц. 322
без мајке и сл., акц. 314
бележити — **забележити** и сл. 208
белети — **побелети** и сл. 212
белешка — **бељешка** 537
белим се, акц. 334
белити — **обелити** и сл. 214
benebreke, **benevreke**, **brenevreke**,
пор. 160
берба: **пред бербу** и сл., акц. 314
бѣрѣм и сл., акц. 505
беше дошао/био је дошао 509
Бива < **Добривоје**, хип. 341
бијем и сл., акц. 316
бијо | **бија** и сл. 278, 285, 286
Биља < **Биљана** и сл. 346
Бинча | **Винца** 357
био, акц. 317
Бистра, **хидр.** 517
бити и сл., ул. знач. 513
бјечва, **бјечве** 257
бјечвати (**бљечвати**) 357
***Благ-ј-о** > **Блажо** < **Благоје** 342

- благост и сл., акц. 317
 блатан: блатни и др., обл. 557
 блистати — блистала — заблистала
 и сл., акц. 331
 блузама и сл., акц. 526
 Бог — Бога и сл., акц. 310
 *Бож-ко > Бошко < Божидар и сл. 344
 Божо < Божидар и сл. 338
 Бо-ј-а < Босиљка и сл. 346
 бојити — обојити и сл. 214
 Бобовас, пор. 160
 Бора < Борисав и сл. 339
 брада (схр.) — борода (рус.) и сл.,
 акц. 533
 брадвити и сл. 202
 бранити — одбранити — одбрањивати
 199, 218
 Бран-ко < Бранислав, Бранимир и сл.
 345
 Бранковић и сл., акц. 321
 брат и др., акц. 629
 брат'а и сл., фонет. 98
 брати — обрати 188
 брати: берем и сл., акц. 333
 брати — набрати (воће) и сл. 210
 браџа и др., фонет. 134, 267
 браца и сл., акц. 551
 бра-ц-о < брат и сл. 340
 Браџ, пор. 152
 браџа и др., фонет. 131
 бреговима и сл., акц. 320
 бреза (схр.) — береза (рус.) и сл.,
 акц. 533
 бреџић и др., фонет. 134
 бризнути и сл., акц. 328
 брисати (сузу) — убрисати 217
 brista и др., акц. 105
 bristi, обл. акц. 101
 bristiћ и др., обл. 106, 107
 брже, акц. 317
 брљати — забрљати и сл. 208, 209,
 213
 бројати — избројати 218
 бројати — пребројати 204, 205
 brcin, обл. акц. 102
 будем писао/успишем и сл. 509
 буде позван/би позван и сл. 509
 будити — пробудити и сл. 205
 Bukulja, пор. 160
 bunag и др., акц. 90
 буранија 608
 бушити — пробушити и сл. 205
 -ва- (-ава-, -ива-) 187
 вадити — извадити и сл. 206
 вада / вазди 283
 Valčić, пор. 160
 ваљати: не ваља, акц. 333
 вама / вами 305
 Вана < Иванка и сл., акц. 346
 варијете — варијетет итд., обл. 555
 варити — сварити 218
 вас (= сав) 678
 ведрити (се) — изведрити (се) и
 сл. 207
 вежбати (пса) — извежбати и сл. 207
 vezaļo и сл., акц. 112
 велик и др., обл. 557
 Вељко и сл., акц. 321
 венас и сл., акц. 112
 венути — увенути 218
 венци и сл., акц. 321
 веругати — веругала — изверугала
 и сл., акц. 331
 veselje и сл., акц. 112
 вести, везем: везен, -а, -о и сл., акц.
 332
 veš и др., фонет. 108
 видети, акц. 229, 334
 византолог / бизантолог 559
 Визо < Велизар 339
 вијати — вијати и сл., акц. 501
 виле и сл., обл. 552
 vinas м. venas 97, 121
 Vintijan и др., акц. 90
 висок и сл., акц. 325
 вити (гнездо) — савити и сл. 213
 више куће и сл., акц. 314
 вјенчан — вјенчани и др., обл. уп. 557
 vlasī и др., обл. 133
 властелин 612
 Влах, Власи, пор. 161
 влаштак 358
 во и сл., акц. 100
 voda и др., акц. 88, 92, 106, 127, 136,
 140, 309, 313, 316

- возакати се и сл., акц. 328
 vozit и сл., акц. 122
 возник 358
 војници и сл., акц. 320
 vol- и др. 106
 волети: волим, акц. 334
 voli(n) и др., обл. акц. 95, 96, 101, 103,
 107, 125, 126
 voliman и др., обл. 130
 враж(и)ји, акц. 325
 врата и сл., акц. 322
 vratin и сл., обл. акц. 115
 враћати, аор. 183
 vračati (:vratiti) и сл., фонет. 108
 vrevi, пор. 160
 врети — уврети: мрети — умрети 192
 vrit'a и сл., фонет. 103, 115
 vrić и сл., ген. мн. 129
 vrića и др., фонет. 126
 vrića и др., фонет. 138
 врстати — сврстати и сл. 213
 вуга, фуга = птица 602
 Ву-ј-ка и сл. 347
 вући, аор. 169
 вучем, акц. 540
 вѣ-вје 297; вѣ > вл(ј)е 296
- ǰ** < dj (leǰa) 110, 134
 -га (колега — колеги и сл.), фонет. 549
 гајити — одгајити — одгајивати 189,
 190, 193, 204
 galebina и сл., обл. 93
 гатити — загатити и сл. 208
 гвожђе и сл., акц. 310
 где 574
 гдјетко и сл., обл. 554
 Genovežanin / Ђenovežanin/
 Genovez 613
 Ђера, топ. 147, 153
 ги м. их 384
 гибати и сл., акц. 328
 глава и сл., акц. 247, 260, 315, 317, 318
 гладан и сл., акц. 325
 глачати — углачати и сл. 217
 гледати, знач. 201
 гледати — погледати 219
 glotan 358
 glotina 358
- gļuva и др., акц. 89
 гневити — разгневити и сл. 204
 гнојити — нагнојити 218
 gnjizda и др., обл. акц. 128, 135
 говорити и сл., акц. 334, 538
 Ğoǰa, антропон. 147
 Гозданица, хидр. етим. 459
 Ğonić, антропон. 147
 Горажда 362
 горје и сл., фонет. 289
 горки и сл., акц. 325
 горшати — погоршати и сл. 211
 гостију и сл., акц. 317
 град и сл., акц. 313, 319, 320
 građi и др., обл. 94
 градити — саградити 188
 грактати — грактала — заграктала
 и сл., акц. 331
 граната — разгранати 204
 gnanon и сл., акц. 114
 грах 608
 грезнути — огрезнути и сл. 216
 грејати — загрејати и сл. 213
 гребсти — огребсти и сл. 214
 grija и др., обл. 94
 гриња 601
 gtni и др., през. акц. 93
 gtni и сл., ген. 125
 гром и сл., акц. 319, 526
 гроз — грозда и сл. 303
 grozdi и др., акц. 88, 94
 grožd'e и др., фонет. 115
 grozje, фонет. 108
 грозити се — згрозити се и сл. 214
 Ğuǰa, антропон. 147
 гужвати — угужвати и сл., акц. 328
 гумати и др. 201
 Ğunić, антропон. 147
 Ğuran, топон. 147
 гурати — гурнути 219
 гутати — прогутати и сл. 205
 gušter и др., фонет. 131
 gušt'i и др., фонет. 104, 108, 109
 gušč'i и др., обл. акц. 109, 111
- д', фонет. 110, 126
 да 574; да + през. 508
 давати: дајем, акц. 333

- да видиш и сл., акц. 315
 давити (око врата) -задавити и сл. 208
 dažda и сл., фонет. акц. 93, 98, 104,
 122, 135, 139
 daždi и др., през. акц. 92
 daždilo и сл., фонет. 131
 дал - дā и др. 286
 da li/je li 630
 dan, обл. 124
 дана и сл., акц. 320
 daske и др., акц. 92
 dva voļa: dva voli 126
 два кила (две киле), акц. 327
 две (двие): двеју и сл., акц. 327
 две (двие): двјема и сл., акц. 327
 dviman и др., акц. 89
 dvi ruke, акц. 104
 двога/двојега 537
 dvogled/dogled/dalekozor 614
 двоји, акц. 327
 dvori, акц. 95
 deblon и сл., акц. 136
 дебљати (гојити се) — удебљати и
 сл. 217
 десет, акц. 327
 десеторцу и сл., фонет. 529
 десни и сл., акц. 538
 дете — детета и сл., акц. 323
 деца и др., акц. 318, 553
 де-ш-о, де-ш-а < девер 340
 ди, фонет. 529
 дивљати — подивљати и сл. 212
 dignit: dignut 126
 дијелих: дијељак 168
 diteta и др., акц. 90
 *dj — ġ (= џ) 130; dj > d' 85, 98, 103,
 104, 108, 115; dj > đ 121, 126, 134;
 *dj > ž 134, 138; dj < đj 109
 дје 298
 дје: дјевојка 289
 дје: ђеци и сл. 296
 дјеца, фонет. 292
 до- 202
 добијем — задобијем и сл., акц. 333
 dobiti и сл., акц. 128
 доброг/доброга 536
 добро јутро и сл., акц. 315
 dod'ep и сл., фонет. 98, 104
 dojde и др., фонет. 131
 dojti и др., фонет. 108
 dokumen(a)t 608
 donesi и др., акц. 88, 102
 донети, перф. уп. знач. 513
 Досо < Радослав 339, 341
 dot'i и др., фонет. 104
 Драва, хидр. 457, 459
 Драго < Миодраг и Предраг и сл. 338
 дрвен — дрвени и сл., акц. 325
 држати, обл. 175
 држати: издржим и др., акц. 334, 335
 Дрине и сл., акц. 525
 друк (друг) и др. 303
 dubi, обл. акц. 102, 124
 дувати 608
 дуг — дуги, акц. 324
 дугачки и сл., акц. 325
 дугме — дугмета и сл., акц. 323
 дужити — продужити и сл. 205
 Ду-л-а < Душанка и сл. 347
 дупсти (нпр. пећину) — издупсти и
 сл. 206
 duša и др., обл. 94
 dě, фонет. 292; dě > ђе: унђе, ђеца
 и сл. 288, 289
 ђ, фонет. 97, 109, 126, 135, 138, 300,
 533; đ < *dj 97, 103, 107, 126, 130,
 134, 138; đ > d' 103, 107, 109, 134;
 đ = d' 98, 104, 122; đ = d' 86,
 115; đ = џ = d' 131
 Ђабир м. Џабир 300
 ђе и сл., фонет. 291, 527
 ђевојка 292
 ђед и сл., обл. акц. 285, 321
 ђого/ђога 536
 Ђока и сл., акц. 318
 Бул-ка и сл. 348
 е, фонет. 651; -е 316, 339; е м. а: ресте
 и сл. 282; е м. и: бецикло м. бицикло
 285; е м. о: гребље м. гробље; е м. у:
 ђетурум м. ђутурум 284, 285
 експресионист — експресиониста
 и др., обл. 555
 електрицитет: електрицитета и др. 555
 електропривреда 559

- ен 141
-ент: абонент и сл., акц. 322
- ж**, фонет. 138; *ž* < *dj (preža) 110, 138, 141; *ж/з'*: З'ола, З'але (Жарко) 340
Жаре-ета < Жарко 339
žd < *zdj 97, 103, 107, 109, 126, 130, 134, 138, 141
ждерати и сл., акц. 331
желети и др. 201
žeža и др., фонет. 134, 138
жеља и сл., акц. 319
žep и др., обл. 101
žena и др., обл. акц. 91, 94, 317, 540
женити — оженити 215
Žera, пор. 152
Žerina, пор. 152
Žerče, пор. 152
živeto и др., акц. 91
живети, живим: живимо, живети, акц. 334
Židilje — *Āidilje* 147
живлети, фонет. 297
жуб — жуба, акц. 263
журити: журим, акц. 334
žuci: *žut* — **žuci* 109
- за-** 206, 208
забел 602
забълъ 358
за виновнје суда и сл., обл. 290
zagrad'ivati и др., фонет. 103
задобно, акц. 331
zamañnija и др., акц. 99
zamućena: *zamućiti* — **zamućena* 109
занат и сл., акц. 315
зањихати и сл., акц. 539
заповест: по заповид и сл., акц. 313
zarež, уп. 614
за срце и сл., акц. 314
застава и др., акц. 259
затварати и сл., акц. 328
затворити: затварам, акц. 333
(z) bićvati и др., обл. 141
звати: позовем, акц. 333
(z) volin, и др., обл. 96
zgj (*zg⁶*), фонет. 85, 127
- zdj* > *žd* 86, 98, 104, 108, 115, 121, 126, 127, 131, 135, 139; *zdj* < *zđj* 109
здравље и сл., акц. 310
ze > *že*: изелица и др. 289
зебем и сл., акц. 316
зе-к-о и сл. 340
zelenjak и др., акц. 105
zemlja и др., акц. 99, 135
зет — зетови, акц. 321
зимовати и сл., аор. 181
зје: изјелица 289
(z) lašin и др., обл. 130
златан — златни, акц. 325
злато и сл., акц. 249, 261, 313, 322
зморашњи 683
знати: не знам, не знамо, акц. 333
zove и др., акц. 88
зовем: позове и сл., акц. 526
зоологија и сл., акц. 318
zoge и др., акц. 92, 315
зрети — сазрети 213
zub и др., обл. акц. 101, 102, 107, 120 141, 251
(z) usti и др., обл. 128, 129
zě 292
- и 94, 95, 101, 102, 120, 124, 125, 129, 133, 137, 138, 141; — *î* (*î* > *i*): *jājī* < *jāji* 141; и м. у: биде и др. 284, 285
-ив 640
иђах и сл., акц. 335
из- 198, 206, 207
иза сна, акц. 314
(iz) Bjanjoļa и др., акц. 91
изићи и сл., акц. 527
изузимати и сл., акц. 328
-ика: ботаника и сл., акц. 318
-икаст 631
ima и сл., акц. 114, 124
-iman 130
имати: имам (немам), акц. 333, 335
-in 96, 102, 107, 115, 120, 125, 130, 133, 137
-ин: бабин, акц. 316; -ин: Радин, Мујин 278
инатити се — заинатити се и сл. 209
историја — хисторија 554

- it' и сл., фонет. 86, 98
 -ити: мислити, акц. 316
 -ић: бичић и сл., акц. 317
 ићи: др. обл., акц. 182, 199, 200, 327, 328, 330, 332, 335
 -ih 114, 120, 124, 125, 129, 130
 -ица: баштица, акц. 318; -ица: Милица и сл., обл. 530
 -ичаст 631
 ишао /ишла/ ишло, акц. 330
 -ište, фонет. 98, 151; — иште: игралиште и сл. 323, 633
 išt'ep и др., фонет. 108, 110, 111, 115
- Ј, фонет. 300, 301; ј из је < њ 292, 295, 296, 299; ј м. љ: јубав и др. 278, 284
 ја и др., акц. 92; -ј-а: *Благ-ј-а > Блажа < Благомирка и сл. 342, 346
 јаеље (јавје) 602
 јаји, обл. акц. 102, 137, 141
 јајин, обл. акц. 96
 јаки, -а, -о и сл., акц. 540
 јамборије, терм. 686, 689
 *Јан-ј-о > Јањо < Јанићије и сл. 342
 јапрк (<africus), терм. 683
 јармити — ујармити и сл. 217
 јатити се — сјатити се и сл. 213
 јд > d' : dod'i и др. 86, 98, 104;
 јд-д 126; јд-јд 115, 121, 131, 134, 138
 је < ѓ/ђе 528
 -је 316, 639
 један: једнога, акц. 327
 једначити — изједначити и сл. 207
 језик и сл., обл. акц. 118, 139, 502
 Јеле < Јелесије 339
 јест: јесте и сл. 534
 јесам: није, акц. 334
 -ј-о: *Бог-ј-о > Божо < Богољуб и сл. 341
 Јово, пром. 278
 јт > t': dot' и др. 86, 98, 104, 115, 121; јт-јт 134, 138; јт-ѓ 126; јт-ѓ 131
 југоисток и др., акц. 558
 јунак и сл., акц. 315, 540
- к: grak, siromak и др. 98
 -ка (библиотека: библиотеци и сл.), фонет. 549
 -ка: Борка и сл. 347
 -к-а: Је-к-а < Јевросима, Јелисава и сл. 347
 кад 630
 када и сл., акц. 317
 каживат и сл., акц. 123
 каза и сл., акц. 113
 како 574
 калуђерити — закалуђерити и сл. 209
 карстификовати и сл., геол. терм. 682
 каснити — закаснити и сл. 209
 катонунь/катун 358, 359
 качити — закачити и сл. 208
 кету si to да, акц. 105
 ки и сл., акц. 106, 128
 километар и др., акц. 558
 Кираc и др., акц. 99
 klasi, обл. 102
 klāsin < klāsīn, инстр. мн. 128
 клесати — исклесати и сл. 206
 клијати — проклијати и сл. 205
 klišta и др., фонет. 108
 klišti и др., обл. 95
 клонити се — уклонити се 219
 ključi и сл., обл. акц. 125, 138
 knégo, хип. 602
 књиге и сл., акц. 315
 ко, што и др., акц. 317
 -ко: Диско < Радислав 341
 -к-о: Жи-ко < Живојин и сл. 344
 -ко: -ка: Бранко: Бранка и сл., акц. 345
 кобла (= кобила) и сл., фонет. 529
 кога год и сл., акц. 326
 код 638
 Кодо < Никодије 399
 kod ti klišti је, акц. 93
 koza(n) и сл., акц. 103, 116, 120
 која_је то и сл., акц. 93
 koji, која, које, а не ki, ka, ke, дијал. 97
 koji_је doša, акц. 93
 колас и сл., обл. акц. 118
 колебати — поколебати и сл. 212
 комад — комат 629
 комараца и сл., акц. 321
 комат = много 602
 кому: кому_si to dao и сл., акц. 93
 комунизам и сл., акц. 322
 комунистички и сл., акц. 325

- кондуктѐра: кондуктѐра̄ и сл., акц. 500
 концерт: концерат и сл., обл. 559
 концом и сл., морф. 529
 коњ: за коње, акц. 314
 копјин, обл. акц. 96, 125
 копјих и др., обл. 124, 129
 копати: копај, акц. 335
 копати: копам (ископам), акц. 333
 користити — искористити и сл. 207
 корити — укорити — прекорити 205,
 218
 коза и др., обл. 94, 97
 косе и сл., акц. 525
 косит и сл., акц. 117
 косити (траву) — покосити и сл. 211
 Косово, топ. 613
 кости(ма) и сл., акц. 319
 кострешити(се) — накострешити(се)
 и сл. 210
 kostъjon 667
 kраван и сл., обл. 130
 крај и сл., акц. 320
 крај, пред. 638
 краљ: код краља и сл., акц. 314, 320
 краљеви — краљева — краљевима и сл.,
 акц. 321
 kрасат и др., обл. 136
 красити: украсити 200
 kрат'и м. kраći и сл. 109
 кратити — скратити 218
 краћати — окраћати и сл. 215
 краћина/кращина 611
 kраџ и др., обл. 124
 kраći: kратак — kраći 109
 кренути — покренути и др., акц. 329
 крепити — окрепити и сл. 215
 кресати — укресати — скресати 218
 крѐчити — закрѐчити — раскрѐчити 218
 кржљати — закржљати и сл. 209
 кривити — искривити — окривити 218
 кријумчарити — прокријумчарити и
 сл. 205
 крила и сл., акц. 316
 крило: у крило, акц. 314
 крити — сакрити 213
 крмски,-ка,-ко 602
 kгу (< kгуh) и др., фонет. 97
 крчити — раскрчити и сл. 204
 кршити — скршити — прекршити 218
 kрštán и сл., фонет. 121
 kрšćen > kрšćen > kрšt'en 110
 кт' > т' 153
 кћерке/ћерке 633
 кувати — скувати и сл. 213
 кукуљица — кокуљица 284
 kума и др., акц. 92
 купалиште и сл., акц. 539
 кѹпити — скупити и сл. 196
 куповати, акц. 328, 330
 купопродаја и сл., акц. 559
 kугуна (= ограда) и сл., акц. 132
 kut'a, а не hiža, дијал. 97, 103
 kut'ište//košiš't'e 98
 кутњак и сл., акц. 315
 кућа и сл., акц. 310
 кушати — окушати — искушати 218
 kušeljat и сл., акц. 122
 -л: дошъл — дошао — дошã и сл. 286
 Labiština и др., фонет. 139
 лазь 359
 Лапчевић, пор. 160
 ласи, обл. акц. 102
 ласкати — поласкати и сл. 212
 -(л)ац 639
 -ле: Буле < Вукашин, Вукомир, Ву-
 које и сл. 341
 led'a и др., фонет. 98, 104
 leđa: led'a 110
 лепо (адј.) — лепо (адв.) и сл., акц. 325
 Лептерија, пор. 160
 лепшати — улепшати — пролепшати
 се — излепшати се 218, 219
 лећи — залећи и др., акц. 329, 330
 ливада и сл., акц. 540
 лиед'а и сл., фонет. 111
 -лик-ликй 557
 Лимо 602
 лир и сл., обл. 114
 листати — олистати и сл. 215
 лит, обл. 106, 124
 lihe и др., акц. 106, 120, 124, 136
 лишће и сл., акц. 316
 lišće и др., фонет. 138
 л-јепота 292
 lovit и сл., акц. 117

ловити — уловити и сл. 217
 ловиш: уловиш и сл., акц. 257
 ложити — заложити — наложити 219
 локати — локала и сл., акц. 331
 ломити: ломим (преломим) и др.,
 акц. 334
 лучити — излучити и сл. 206

љ, фонет. 300, 301, 629, љ: j- Љубушки |
 Јубушки и сл. 301

ље < лѣ 529

-љив 640

љубити — пољубити 193, 219

ljudi(n) и др., обл. акц. 95, 102, 138

љутити — наљутити и сл. 210

љуштити — ољуштити и сл. 214

м, фонет. 629

-ма 278; -ма: -м: Пашићима/женам
 и сл. 304

mavat и др., акц. 89

мазати — намазати и сл. 209

мака 359

Malča 147

Марина и сл., акц. 317

маџак и др., акц. 139

мекшати — умекшати — омекшати 219

мене, дат. 530; мене — мени и др.,
 акц. 326

месити — умесити и сл. 188, 218

metlišt'e и др. 98

(me) ščira и др., фонет. 131

Миле < Милорад, Миломир, Ми-
 лован 339

мислим: мисли, акц. 315

misti и др., обл. 95, 129, 130

митити: подмитити 202

mihur и др., акц. 99

młagi и др., фонет. 130

млад — млада — младо и сл., акц. 324

mład'e и сл., фонет. акц. 98, 99

młaj, фонет. 134

млатити — измлатити — омлатити 219

młahčen < młjaščen 111

млесеца 297

млесто — мљесто 297

młjašče и др., фонет. 135

młjaščen (młjaskati) и др., фонет. 139

множити — умножити — помножити —
 намножити се — размножити се 219

мога < могъл 286

могбудем 509

модар — модри и сл., акц. 324

moždani и др., фонет. 108, 115, 126

моја и др., акц. 104

мојега и сл., акц. 326

(mojin) kravan и др., обл. 130

молити: измолити и сл. 200

Момо < Момир 338

мога и сл., през. акц. 132

more и сл., им. акц. 323

Moskvič/Moskvič 614

mota и др., акц. 92

мотати — мотала — намотала и сл.,
 акц. 331, 333, 335; мотати — намотати

— смотати 219

моћи и др., аор. 170, 177—180, 187;

моћи: не могу, акц. 333

мохуна 608

мочило 359

мраваљ, дијал. 667

mravin, обл. акц. 102

мрети — умрети — умирати 189, 192;

мрети: умрети, акц. 327

mriž и др., обл. 106

мркнути се — смркнути се и сл. 214

мрсити — замрсити — омрсити 219

mrt (< mrtvъ = мртав) 667

мршати — смршати 273

мрштити — намрштити и сл. 210

-mri 671

muva/muhe и сл., акц. 91, 100

мувати — смувати 219

muка и сл., обл. акц. 93, 119, 140

Muntić и др., фонет. 134

мутити — помутити — умутити 219

mě — мје 297; mě — мл(je) 296

н, фонет. 300, 301

н м. њ: кенац 278

на- 195, 198, 206, 209

на бадњак и сл., акц. 313

на врата и сл., акц. 322, 323

nagnut и др., акц. 125

над 630; над- 202; над: над(а) итд.,

уп. 555

- на даску и сл., акц. 526, 527
 паd'ep и др., фонет, 86
 паdep и др., фонет. 126
 нај-, акц. 325
 највет'е и др., фонет. 85
 најде(n) и др., фонет. 115, 121, 138
 најлонка — најлонки и сл., фонет. 549
 најстарији и сл., акц. 325
 најти и др., фонет. 134, 138
 (на) конји и сл., обл. акц. 95
 (на) kostin и др., обл. 102, 115
 на ме и сл., акц. 326
 нама/нами 305
 напис 608
 нарасти, перф. уп. знач. 513
 пагод, -а и сл., акц. 116, 136, 315, 321
 нас и сл., акц. 326
 насапуњивати 191
 nastavno gradivo/nastavna града 614
 паt' и сл., фонет. 121
 паћи и сл., акц. 539
 паћин и др., акц. 395
 паћне — роћне и др., акц. 258
 не идем, акц. 332
 некакав, акц. 326
 не љови₂se, акц. 100
 *нести: донети, акц. 327; *нести:
 донесем, акц. 332
 неt'ak и сл., фонет. 111
 не štirplj₂me и сл., акц. 113
 ни 573
 низ воду и сл., акц. 315
 нис (n'šsm = нисам) 667
 ништасило 602
 нов — нови, акц. 324
 новац/новца и сл., акц. 310
 пога и др., акц. 92, 258
 погап и др., обл. 141
 номен агентис, терм. 3, 5, 8, 9, 14
 носеомо, акц. 335
 носим — носе 535
 носити: слабити и сл., акц. 506
 ноћ и сл., акц. 313, 319
 ноћас — ноћес и сл. 282
 ноћити: преноћим, акц. 334
 - ну- 187, 219
 - ну /-не: кренут, - а,- о, акц. 316
 - нути: бринути, акц. 316
 - нѣ 292
 њ, фонет. 300, 301, 629
 ње < нѣ 529, 630
 - ње: печење и сл., акц. 323
 пјегов и сл., обл. акц. 118, 317, 526
 њен: њенога и сл., акц. 326
 њојан, њојна, њојно, зам. дијал. 419
 пју 630
 о, фонет. 651; о- 206; -о 371, 378,
 о м. у: кокуруза и др. 284
 о / јо 313, 314, 319
 о(б)- 214—216
 обеси га и сл., акц. 525
 обид 603
 обличити и др., обл. 359, 360
 - ов (отров итд.), обл. 551
 - ов-: брегова и сл., акц. 320
 ов > ув: куверта и др. 283
 овај — онај и сл., акц. 326
 овас и др., обл. 94, 124
 овде: овдѣка 250
 овдие и др., фонет. 294
 овђе 295
 овега и сл., акц. 122
 ови₂je blizu и сл., акц. 93
 (ovin) људин и др., обл. 96
 о витезу, акц. 320
 овуда и сл., акц. 327
 - ог м. -ег: којог и сл. 530
 оглјухнит и сл., акц. 122
 огниште и др., фонет. 98, 115, 126, 151
 огребо(х), акц. 330
 од- 203, 204; од > уд: шудер и др. 283
 ода и сл., морф. акц. 551, 552
 одакле и сл., акц. 327
 од брата и сл., акц. 527
 одгајивати — гајити — одгајити 222
 одговор и сл., акц. 538
 од жалости и сл., акц. 313
 оdit и др., фонет. 103
 odlagati / odgađati 614
 од мајке и сл., акц. 312
 (od) Pule и др., акц. 105
 одустанем и сл., акц. 538
 оžети и др., акц. 105

- окретати и сл., уп. знач. 510, 511
 ол > ул: катулице 283
 ом > ум: крумпир и др. 283
 он и сл., акц. 326
 он > ун: плафун и др. 283
 она — њојзи, акц. 326
 онђе и др., фонет. 295
 они је још и blid'i и сл., акц. 93
 opredi_mi то, акц. 101
 ор > ур: професур и др. 283
 Орлова љут и др., фонет. 301
 о сада (од сада) и сл., фонет. 303
 ослобођавати — ослобађати 538
 -ост: радост, акц. 317
 отас и сл., акц. 112, 118
 otid'emo и др., фонет. 86
 осат и др., акц. 88
 оштрити — наоштрити и сл. 210
- напак и др., обл. 553
 наприти — запаприти и сл. 208
 пара, акц. 499
 парити — спарити и сл. 213
 пас / појас 537
 пасати: припасати и сл. 203, 214
 паџи и др., фонет. 267
 pasto и сл., акц. 123
 рађтур и др., акц. 90
 певати и сл., уп. знач. 511
 Пего < Предраг 339
 pedeset и сл., акц. 112
 Пера / Перо 536; Перо / Петар 338
 pet' и др., фонет. 85
 петера кола, акц. 327
 petehi и др., обл. 137
 пет стотина, акц. 327
 Petr (< Petгъ = Петар) 667
 пећи, обл. акц. 328, 330, 332
 pivac и др., акц. 89, 97, 103
 пипак и др., обл. 552
 pisa и сл., акц. 123, 136
 писање, акц. 316
 писати, обл. 173
 писати („бити писац“) 201
 писати — написати и сл. 187—189,
 195, 209
 писмен — писмени итд., обл. 556
 питати: питају, акц. 334
- питах — пита, акц. 329
 пити и сл., обл. акц. 330, 333
 пити — попити и сл. 211
 питомити — припитомити — припитом-
 љавати 189
 пјесма и сл. 289, 292
 platiја и сл., акц. 113
 platila и сл., акц. 117
 пленити — запленили 219
 плетох: плетијох 167
 pletu и др., обл. 128
 plis (< plъsn = плесан) 667
 плићина / пличина 611
 плодити — оплодити — расплодити 219
 по- 206, 211
 povidati и сл., акц. 136
 (po) glavан и др., обл. 96
 под- 202
 (pod) brentan и сл., обл. 133
 (pod) ključin // ključi и др., обл.
 137, 138
 подлокасти 202
 подрити 202
 roiden (= поједен) и сл., фонет. 126
 roiš'ten и сл., фонет. 121
 појити — напојити и сл. 210
 roјti и др., фонет. 108
 покријем и сл., акц. 333
 (po) lihan и др., обл. 102
 пољак, терм. 683
 поље — поља и сл., акц. 322
 поље (схр.) — поле (рус.) и сл., акц. 533
 pomoži_mi, акц. 101
 помол 603
 (po) nogan и сл., обл. 96
 ropi(n) и др., акц. обл. 88, 96
 (po) putin и др., обл. 96
 порастити, израстити, нарастити, одрастити:
 растити и сл. 198, 199
 posad'eno и др., фонет. 115
 posiću и сл., акц. 132
 (po) starini и сл., акц. 113
 (po) stinan и др., обл. 137
 posuditi и др., акц. 105
 rot' и др., фонет. 115
 роc и сл., фонет. 126
 роc и др., фонет. 131
 почашница / почасница, терм. 688

почео — почела — почело и сл., акц. 330
 почет — почета — почето и сл., акц. 332
 правдати и сл., акц. 329
 правити — направити и сл. 210, 211
 прасити се — опрасити се и сл. 216
 прати — опрати и сл. 214
 пратити — испратити и сл. 205, 219
 прашити — опрашити 220
 први и сл., акц. 327
 првог / првога 537
 пре- 203, 204; пре- м. -при: премирје
 и сл. 527
 пребацити, уп. знач. 512
 превара итд., акц. 555
 pred'a и др., фонет. 108
 предавање и сл., акц. 539
 предводништво и сл., акц. 503, 504
 предвачити — испредвачити и сл. 206
 Предо < Предраг 338
 прескакати — прескачем и сл., акц. 538
 пречити — препречити — спречити —
 испречити се 219
 пржити — испржити и сл. 207; пржити
 и спржити (земљу): пржити и испр-
 жити (јело) 199
 при- 203
 (прид) оџи и др., обл. 107
 прије / прија 285
 причина 602
 prišt и др., фонет. 104
 про- 203, 205, 206
 прогонь 360
 продао — продала — продало и сл.,
 акц. 330
 продубити (< дуб-) 205
 проклета гомила 602
 pronalasci /izumi/ otkrića 614
 простијерка и сл. 290
 прпорити се и сл. 202
 прст и сл., акц. 249, 261
 пртити — упртити и сл. 217
 Pula и сл., акц. 106, 116; Pula — pul-
 ski 602
 пумпати — испумпати — напумпати
 198, 219
 пунити — напунити и сл. 210
 пушити — напушити и сл. 210
 пустошити — опустошити и сл. 215

puti(n), обл. акц. 95, 102, 114
 rútih шток. = rútih чак. и сл. 125
 пухати 608
 pušt'a и др., фонет. 104
 пуштати и сл., уп. знач. 508
 пуштати: пуштам, акц. 333
 p̄ > p̄: крв и сл., акц. 310
 га > ге: враб-вреб 282
 равнати се — изравнати се 220
 Раде, пром. 278
 Раде < Радомир 339
 радио и сл., акц. 499, 503
 радити: одрадити 200
 Радован /Радисав/ Радомир 462
 радовати — обрадовати 188
 раз- 192, 203, 204
 развеселити 192
 разљутити 192
 разни, уп. 536
 razgizati и сл., акц. 112
 разумлех 296
 raliја и сл., акц. 132
 rankunište и др., акц. 90
 раноранилац и др., акц. 559
 раскопчати и др., уп. 553
 раст — рест 282
 rast (<hrast) и сл., фонет. 121
 Rača и др., пор. 152
 рачунати — израчунати и сл. 207
 Рашка, терм. 681
 рашки, уп. 681
 rebас и сл., акц. 116, 132
 револуција, акц. 318
 ређати — поређати и сл. 212
 резати: урезати и сл. 203, 220
 реметити — пореметити и сл. 211
 герси и сл., акц. 132
 рже и сл., акц. 538
 рижеп = чичак 602
 риљати (риљати), знач. 602
 rir и др., обл. 120
 робити — поробити и сл. 211
 rod'ak и др. фонет. 108
 rod'ena и др., фонет. 85
 родеи(a) и др., фонет. 134
 ронити — заронити и сл. 208
 rosa и сл., обл. акц. 120, 135

росити — оросити 220
 ruка и др., акц. 139, 140; рука (схр.) —
 рука (рус.) и сл., акц. 533
 rukаn, акц. 103
 руку и сл., акц. 318
 ручак — ручкови и сл., акц. 321

с- 196, 197, 206
 с(а)- 212; -с(а) 639
 са-су: са својом ћецом / су ким живи
 и сл. 283
 Сава, хидрон. 457, 459
 Саво, обл. 530
 saže и др., фонет. 134
 самоуправљање и др., уп. 559
 samca и сл., акц. 136
 сахнути — пресахнути 205
 сведочити — сведочим — посведочим,
 акц. 334
 свѣћ / свѣће / свѣћер 472
 свештени — свештен итд., обл. уп. 557
 svidok и др., акц. 105
 svit'an и др., обл. 95
 себе, акц. 326
 седмично / годишно 301
 сејати — посејати и сл. 211
 seli(n), selih и сл., обл. акц. 95, 102,
 103, 106
 селити — преселити — иселити 204, 219
 selih и сл., обл. акц. 120
 selo и сл., акц. 111, 139, 310, 322
 (se) mladija и сл., акц. 123
 се надати и др., уп. 553
 (se) romiša и др., акц. 90
 сердцењак, терм. 683
 серомаху / сieroмаху и др. 296
 sestар и др., акц. 90
 сестра и сл., акц. 310
 sestran и сл., обл. 125
 сестрина и сл., акц. 325
 сето (псето) и сл. 303
 сећи — пресећи и сл. 204, 211, 219;
 сећи: сечен -а, -о и сл., акц. 332
 (se) ceri и др., акц. 105
 sidi и сл., акц. 128
 сијати = сејати и др., обл. 554
 син и сл., акц. 238
 синова / синовима и др., акц. 304

сириште / сиришће 293
 ситан — ситни и сл., акц. 324
 Sičevo 147
 сј / с: пасји / пасом 297
 сје: сједи и сл. 289, 298
 скакутати: скакући, акц. 335
 -ски: српски и сл., акц. 317
 Скит 607
 skj (sk^с) 85, 98, 111, 127, 131, 135, 139
 Склавонија, терм. 681
 (s) klišti и др., обл. 141
 (s) kokošan и др., обл. 107
 (s) kravan и др., обл. 95
 скрегати, акц. 328
 skupo и сл., акц. 127
 славај, дијал. 667
 slavič и др., фонет. 130
 slapca и др., акц. 89
 служити (некога) — услужити и сл. 217
 слушала и сл., акц. 331
 слушати и сл., аор. уп. 169, 176, 177
 слушати — послушати 220
 смејати: смејем, акц. 333
 smet'e и др., фонет. 85
 smokav и др., акц. 91
 сморац (зморац, тал. pronenza), терм.
 683
 smrikav и др., обл. 94
 snažimo и сл., акц. 129
 сна-ш-а < снаха и сл. 340
 (s) nogan и др., акц. 88
 ѕноpi, обл. акц. 101, 120
 соћ 364
 спавам — спавај, акц. 539
 спасти — спасем и сл., акц. 328
 спрештај и сл., акц. 119
 ѕри и др., акц. 92
 спремати: спремам, акц. 333
 спремити: спремам, акц. 334
 (s) Pule и др., акц. 140
 (s) puškan и сл., акц. обл. 115
 sprušta и сл., фонет. 135
 Србија, терм. 681
 ѕripanj и др., обл. 94
 српски, уп. 681
 st' (oprošt'eno и др.), фонет. 86, 110
 staza и сл., акц. 123
 Stana и др., акц. 89

- старији и сл., акц. 317, 325
старити — остарити 188
старих и сл., обл. 290
staroga, staromu/starega, staremu 97
stvāri < stvāri (< stvāri) и др., обл.
акц. 129
стеснити: скупити, спечалити 197
stine и сл., акц. 113
stinon и др., акц. 106
stj > št, št': štipat // vošt'ena 86, 98,
104, 108, 115, 121; stj-šč, št 131, 139;
stj-št, šč 126; stj < stj 109; stj,
skj, (sk^e) > št, šč 127, 135; stj,
skj (sk^e) > št, šč 139
(s) tovarin и сл., обл. 133
сто (динара), акц. 327
стотина и сл., акц. 327
страдати — пострадади и сл. 212
stres'_mu buhe, акц. 101
струга 360
сукати — засукати и сл. 208, 220
sukno и сл., акц. 111
сумњичити — осумњичити и сл. 215
сц 349—356
сѣ > ње: оѣти и др. 289, 297
- т, фонет. 110; т' < тј (net'ak) 110;
т' < ѣ 126; т': т / ѣ:т 109
та и др., акц. 92
та-л-е < тата и сл. 340
таманити — утаманити и сл. 217
тањити — стањити и сл. 213
Тага и др., топ. етим. 608
Тасо < Танасије 339
тачкати — истачкати и сл. 207
-тељ 639
теоци, акц. 317
terlit и сл., акц. 117
t'er и сл., фонет. 98
терати — натерати и сл. 210, 219
теретити — оптеретити и сл. 215
теснити — стеснити 196, 213
те-ч-а < тетак и сл. 340
-ти (мати, девети итд.), обл. 551
(tih) ljudi и др., обл. 101
tj > t (plēt'a, kūt'a) и др. 85, 98, 103,
104, 108, 115, 121; tj > ѣ 121, 126,
134; tj > љ 130, 131, 138; tj < тј 109
- тје: тјеме и сл. 289, 296, 298
тјерати, фонет. 292
то и сл., акц. 119
товити — утовити и сл. 218
тога и сл., акц. 326
тонути — потонути и сл. 211
топити — растопити — потопити —
утопити се 219
torovih и сл., обл. 114
точити (дрво) — расточити и сл.
204, 219
тражих: тражах 168
тратити — стратити и сл. 213
trku(va) и др., акц. 88, 90
tret'i и др., фонет. 85, 108
трести и сл., обл. акц. 328—330, 535
tri koze, акц. 104
triskalo и сл., акц. 127
трнути — утрнути и сл. 217
трнући и сл., акц. 334
трпати — утрпати 216
трулети — иструлети и сл. 206
трцати — отрцати и сл. 214
тулити — утулити 220
тући — истући — потући 219
- ѣ, фонет. 97, 103, 126, 135, 138, 300,
533, 628; ѣ < тј 97, 103, 109, 126,
134, 138; ѣ = т' 98, 104, 122; ѣ = ѣ^ѣ
131; ѣ = ѣт' 86, 115, ѣ > т' 103, 107,
134; ѣ:д 144
-ћ-а: Ми-ћ-а < Милутин 343
ћарапа м. чарапа 300
-ћи (кћи, светлећи итд.), обл. 551
-ћ-о: Ми-ћ-о < Миланко 343
ћосавети, акц. 329
- у- 192, 206; у- (< вѣ-) 203; у- (< оу)
216; -у: куповаху, акц. 316
у амбару и сл., акц. 527
(u) bičvaš и др., обл. 141
у Будим и сл., акц. 313
uvi je blid и сл., акц. 132
ugnjište и сл., акц. 119
удити — разудити и сл. 204
(u) živući и сл., акц. 126
уз- 203
uzdahnit и др., акц. 100
узети: узми, акц. 335

- улетјети 602
 ulik и др., обл. 141
 ulovit и др., акц. 100
 умрети, перф. ул. знач. 512, 513
 umrit и др., акц. 140
 у неђелу и др., фонет. 294
 унутар 537
 џода и сл., акц. 131
 у очи и сл., акц. 534
 управа (= поредак) 602
 у село и сл., акц. 314
 ускратити 203
 ускрсов, а, о 602
 ухватити, обл. акц. 329, 334
 uštirne и др., акц. 140
 uštirnija и др., акц. 91
- Ф**, фонет. 278, 302
 famej и др., обл. 133
 faso (па roge) и сл., акц. 124
 фаџа: фаса, пор. 152
- х, фонет. 97, 121, 278, 302; h > v (muva
 и сл.) 97; h > j (lija < liha и др.) 97
 -ха (чоха и др.), фонет. 549
 хабати — похабати 211
 хајме и др., ул. 559
 hv > hf > f: zafalit, fala 98
 хватати — ухватити 220
 хлад (скр.) — холод (рус.) и сл.,
 акц. 533
 hodit и сл., акц. 128
 ht'er и сл., фонет. 121
 хтети, акц. 334
 huje, фонет. 134
 хулица и сл., фонет. 302
- ц-а: А-ц-а < Александар 343
 -ца: Бо-ц-а < Божидарка и сл. 347
 цвеће — цвијеће и сл. 534
 cvit'e и др., фонет. 85, 104, 110, 115
 целивати и сл., ул. 173
 ценити — оценити и сл. 215, 220
 цијене = јевтино 602
 цицела и др., обл. 552
 cipi(n) и др., обл. акц. 89, 94, 96,
 102, 126
- cirih и др., обл. акц. 106, 107
 цје: цјепало 289
 -ц-о: А-ц-о < Александар и сл. 342,
 343
 сг, фонет. 97
 cgvin, обл. акц. 102
 cripovim, обл. акц. 103
 crijeni_se, акц. 100
 cripoп и сл., акц. 113
 цурити — исцурити и сл. 206
 сџ 292; сџ > ње: њепало и др. 289
- ч (č), фонет. 108, 138, 300, 628; č < *tj
 (svica) 110, 134, 138, 139, 141;
 č, č < *tj 107, 130; č = čč 86, 98, 104,
 115, 126, 135; č = čč 108, 122, 126,
 131, 134, 139, 141; č : ž 145, 147;
 č/č 267, 278
 ча-ј-о < чауш и сл. 340
 Чапјина | Чапина 301
 џарга: карга, пор. 152
 чарапа и сл., акц. 315; чарапа — ча-
 рапе / чарапе, чарапи 283
 част — части и сл., акц. 319
 чатити и сл., аор 173—175
 чекати — сачекати и сл. 214
 чела (пчела) и сл. 303
 četiri žene и сл., акц. 104, 111
 (četirin) ženap, обл. 96
 четрдесет, акц. 327
 чешљати: чешљам (очешљам), акц.
 333, 335
 чинити, обл. акц. 332, 335; чинити —
 начинити — учинити 219
 читам — читају 535
 читати — прочитати и сл. 205
 član // člen 489
 -ч-о: Да-ч-о < Дамјан и сл. 343
 човек — човека и сл., акц. 322
 čovik и др., обл. акц. 118
 čvin и др., обл. 137
 črščī: črst — *črščī 109
 čuva и др., акц. 100
 чувати — сачувати 213
 чудити и др., аор. 166, 167, 169, 171
 чунак и сл., акц. 526

ц, фонет. 300, 671; ц/ћ 267, 278
 -ц-а: И-ц-а < Илина и сл. 347; -ц-а:
 Ми-ц-а < Мирослав 343
 -ц-о: Нп-ц-о < Никодије и сл. 343

ш/с: Миџа и Миша и др. 340
 -ш-а: Леп-ш-а < Лепосава и сл. 347;
 -ш-а: Моша < Момчило и сл. 342
 шапутати — прошапутати и сл. 206
 švirkat и сл., акц. 127
 шеница (пшеница) и сл. 303
 шетати — прошетати и сл. 205
 шибати — нишибати и сл. 207, 220
 ширити — раширити и сл. 204
 шкиљити — зашкиљити 220
 шкрупити — пошкрупити и сл. 211
 -ш-о: Мишо < Миломир, Миодрог и
 др. 342

шпартати — ишпартати 220
 št(št'), фонет. 87, 98, 110, 267; št < *stj
 97, 103, 107, 109, 126, 130, 134, 138,
 141; št-ište 87; št'm. šč < skj(sk^e) 110,
 111; št : šč 87, 127, št-žd 156

штедети — уштедети — поштедети 219
 штетити — наштетити и сл. 210
 štir и др., фонет. 135

штитити — заштитити и сл. 208

штупа 362

Штупель 362

šč < *etj 109, 111, 126, 130; šč: st 109;
 šč : šč 151

ščirnit и сл., фонет. 126

šučas и др., акц. 89

šč 349—356; šč < *skj (sk^e) 111; šč > št
 151; šč > šč 111

џ, фонет. 268, 274, 278, 290, 291,
 474, 527, 528

џ > е: (х)љеба, џепота и сл. 288

џ > е, ие: вера, биежати 287, 296

џ > е: употреби 288

џ > и: проминула и др. 288, 290, 291

џ > ије: цијена и сл. 286, 287

џ > је: мјесеци и др. 288

Остали словенски језици

а) ћирилица

-а 77, 80, 84, 383, 404, 452: -ä/ -е 481;
 - а/ -џа 405; а > ä 471; ä > е 470; -а-
 37, 39; а и др., везн. уп. 442

а да, везн. 442

азъ 409

- ак 13

аколи, везн. 442

аколисоу и др., акц. 387

али, везн. 442

-анка: јанка 515, 516

апёт и сл., мак. морф. 482

архїернехъ 401

- аръ, рус. 13

- ат: вельад и сл., мак. 482

атаи 72

Бабай: Бабакай 517

балии 78

бѣз рака: со рака 479

би се нашло и сл., потенц. 434

вити и сл., инф. 434

бить 220

вичъ 83

благодѣвѣць 53

благодѣтеѣль 38, 41

благодѣтеѣль 37, 38, 41

блаженикъ 70

блѣдъникъ 60

блѣдъникъ 60

боговорѣць 54

боговидѣць 53

боголювѣць 53

богоносѣць 53

богоприимѣць 53

богосвѣрѣникъ 70

богословѣць 53

богооубициць 54

богочѣтѣць 54

волести и др., ген. јд. 408

воля 81

бомбардировщик 24

ворѣць 51

враии и др., 3. л. јд. през. 429

вратѣ, вок. јд. 399

брегоште и сл., фонет. 473

врѣсало 74

воудоу платили и сл., фут. др. 433

в > у 389

векне и сл., комп. 428

вельможа 77

вз- 203

в земли, фонет. 389

видев'ши и сл., прил. пр. 438, 439

видьць 51

винопивьца 59

винопицца 59

владѣика 83

властель 37, 40

водоносъ 79, 81

водопицца 59

вождь 75

воз- 203

вокю и др., дат. јд. 403

волку и сл., морф. 480

вонвода 81

вс- > св- 390

врачь 75

врека и сл., фонет. 472

вскипятить и сл. 203

ву: ју, у, ву 482

Воукашин и др., фонет. 383

Воукашина 375

въгодьникъ 61

въздатель 37, 38, 40

възискатель 37, 47

възлюблѣнникъ 71

въставитель 45

въсхъштѣникъ 61

вѣс, вѣе, обл. уп. 422

вѣсаких и др., фонет. 390

вѣседръжитель 49

вѣликоую и сл. 374

вѣстѣникъ 67

вѣтин 77

г м. љ, граф. 369, 373, 387; г:г' 469;

г + о > љ 388; г + на > љ 387; г',

фонет. 148, 470, 472, 474; г':љ 474

гаки, морф. 480

Гаула, мак. пор. 152

- гва 481

гвафачкомоу, лок. 426

Генералска и сл., хидр. 517, 518

где, везн. 442

гј, јгј м. љ 373

- гова 481

говори, обл. 445

гонитель 37, 42

господства и др., ген. јд. 402

господство и др., ном. јд. 402

градб[г], акц. 464, 465

градъ и др., ак. јд. 403

гоувитель и др. 42

д, фонет. 471

давьць 51

дал'ти съмь и сл., 1. л. јд. перф. 432

да се не доужит и сл., синт. 443—445

датель 38, 40

* дј 472, 475

доводитель 37, 45

досадитель 45

дрѣводѣла 77

доужить и сл., 3. л. јд. през. 430

- дц - /срдоцу 391

дѣвель и др., прид. обл. уп. 423—427

дѣлатель 37, 46

дѣлитель 42

- е (покретно) 383; - е / -ѣ 405; -е /ѣ / -ѣ 406

е выла шстала и сл., плперф. 433

- ев: краљев 401

една и сл., акц. 478

- еет > ет > -ет 482

- ем, инстр. и лок. пр. и зам. 452;

- ем < ем 417

- еми, инстр. мн. прид. 427

- енька: Боровенька и сл. 516

е продаа и др., 3. л. јд. перф. 432

есть - съестъ - съедать 190

- ех и - их: - ех 455

ехать: приехать и сл. 195

- ец 13

ж (жд) м. ц, граф. 392

жд, фонет. 471—473, 477; жд:иждене и сл. 391

- жéна и сл., акц. 478
 женихъ 82
 жестокоаѣганьникъ 70
 животворьць 54
 животолюбьць 54
 жизнедавьць 54
 жителинъ 49
 житель 38, 40
 жь : вржнѣ 391
 жьрьць 51
 жалтелининъ 50
 жалтель 38, 40
- з, фонет. 385, 476
 в педи и др., ген. мн. 408
- завистьникъ 69
 заимодавьць 54
 законодавьць 54
 законопрѣстѣпникъ 66
 законооучитель 46
 законъ и др., ак. јд. 398
 заповѣдаѣ и сл., аор. обл. уп. 431, 432
 застѣпникъ 62
 застѣдъникъ 61
 заштититель 45
 заштитьникъ 62
 звѣздожьрьць 54
 звѣрокрьмьникъ 66
 - эдн - / ўпраздни 391
 землю и др., ак. мн. 402
 зивнемъзи и сл., уп. парт. 443
 зиждитель 48
 златопечатникомъ и др., INSTR. јд. 399
 зьлодѣки 76
 зьдатель 47
- и, граф. 376, 387, 388; фонет. 387, 388; - и - 37, 38, 39, 48; - и, парт. 416, 417; - и/-ы 405
 идолослѣжитель 37, 46
 - иет > - йт > - ит 487
 из - : вы - 206, 207
 избавитель 37, 45
 избавьникъ 62
 изгнать > выгнать и сл. 207
 - ии 84
 - икъ 84
 - ѣкъ 70
- или и др., везн. уп. 446—448
 имаю и др., 3. л. мн. през. 430
 инь (други) 445
 искать и сл., суп. 434
 искоушитель 645
 искоушьникъ 62
 исповѣдъникъ 62
 исправитель 45
 исходатаи 72
 исцѣла и сл., фонет. 388
 - итель 48
 ицѣлитель 45
- ј, фонет. 386; ј/ю, ѣ, и,
 граф. уп. 386
 јд 373
 јт 373
- к' фонет. мак. 148, 471, 472, 474; к м. ѣ,
 граф. 369, 373, 387; к-ѣ, мак.
 144—150; к:к 469; к:ѣ 474; к + ѣ
 > ѣ:ключевикѣ и сл. 387
 - к(а): Пайка и сл., хидр. 515
 кадило 73
 каженикъ 70
 казал: казас(ти) 482
 казатель 47
 кј м. ѣ 373
 кл-(клен) 469
 - кл (> - кол у пекол) и сл. 469
 клеветьникъ 60
 клянчить 201
 кнезь и др., фонет. 385
 ковьникъ 68
 Козья 517
 које и сл., акц. 479
 кофистъ, ак. јд. 408
 крадем: красти / идем: исти 482
 крамольникъ 68
 кротоловьць 54
 крьмьленикъ 70
 крьмьникъ 60
 крьститель 42
 кт > хт, мак. 476
 куми и сл., морф. 481
 коупьць 51
 къ цѣхоу и др., дат. јд. 398
 къд:къда и сл. 384

л, фонет. 383, 392, 475; љ:л', мак. 469;
л > о 389, 390; л > у 455; -л 452;
- л / -иа -а 373; л/о: део и сл. 373;
- л > - а и џа коупіа 455; л- + -ьјі
- лин 78; л + ѡ: волшмь 388; л + ѣ
> љ: пола и сл., фонет. 387

лить - долить 195

лихъ и др., фонет. уп. 384, 423, 424

лицемѣръ 80

- ло 72, 84

ловьць 51

Лугань: Луганка и сл., хидр. 515

лъ : дълге, фонет. 383

лъстьць 52

лъжеєєвъѣдѣтеіь 41

лъжь 75

любѣникъ 70

люводѣи 76

люводѣиць 54

машка и сл., фонет. 476

Мѡрѣн и др., акц. 393—395

мене, ген. јд. 409

месеца геноуарѣа и др., ген. јд. 397, 398

ми, дат. јд. 409, 445

ми, ти: ме, те = ни, ви: не, ве, мак. 481

миродръжителъ 49

миротворьць 55

млѣчалъникъ 67

много и др., прил. 439

моего и др., ген. јд. 419, 420

моємъ, дат. јд. 420

молитвъникъ 68

мошне, фонет. 476

мьздодавьць 55

мьздоимьць 55

мьздоотѣдавьць 55

мьстьникъ 61

мѣрило 73

мѣтѡимьць 55

мѣтежьникъ 68

мѣжь 159

мѣченикъ 70

мѣчителъ 42

н : н', мак. 469; н + ѡ > нь: ноино 388;

н + ѣ > нь: бошнѣнина и сл. 387

нагют и др. 373

наезда и др., ном. јд. 405

наиволѣа и сл. суперл. 428

наигорѣна, суперл. 445

наидолѣна, суперл. 445

наимьникъ 62

наковало 74

насаѣдъникъ 63

наставъникъ 63

на шнеми и др., лок. јд. 417

началъникъ 67

небеса и сл., морф. 480

неє > не 390

некон, обл. уп. 423

ненавистъникъ 69

нехо 384

- ник 13

нитко, нитко, уп. 415

ништелювьць 55

ницо 415

ноино, зам. уп. 419

носило 73

негов, негова, негово, зам. уп. 418

нѣжданикъ 68

о = ѡ, ѡ, граф. уп. 382; о- (одешеветь
и сл.) 221

обавьникъ 63

обадителъ 45

обличителъ 46

обличъникъ 63

обрѣтателъ 37, 47

обрѣтѣльникъ 50

- ов: делова и др., ген. мн. 401

- ов- 400

овега и сл., морф. 481

- ога, прид. ген. наст. 425

одушевѣльнъ 613

- оје - > о: свога 390

- ом / - ем 399; - ом > - ум 471

он, обл. уп. 409, 410, 412

она, обл. уп. 409, 410

онеметь 221

орало 47

отъходъникъ 63

отъшьльць 57

отъць 159

пастоухъ 82

пастъръ 82

- паюзитоу и др. 374
 печати и др., инстр. мн. 402
 пивьца 58
 платѣа 373
 плод — плода — плоды и сл., акц. 244
 пласъць 52
 по- (побелеть) 221; по- и про- 220
 Побужје < Побождъје 472
 повѣдители 46
 повѣдотворьць 55
 повѣдъникъ 63
 повеиеніемъ и др., инстр. јд. 403
 поводатаи 72
 погревители 48
 погы и сл., имп. 434
 подадители 48
 податели 38, 40
 подвижникъ 63
 подражатели 47
 подражъникъ 63
 подъжтели 40
 позоратаи 72
 позоръникъ 69
 поклонъникъ 64
 покровители 49
 покръвители 49
 помолодеть 221
 помоштьникъ 69
 помошью, инстр. јд. 408
 по неволи и др., лок. јд. 407
 поп, попо: попови и сл., мак.
 акц. 478
 попрошайничать 201
 по рѣдоу и др., лок. јд. 400
 поржчъникъ 64
 послouxъ 78
 послouxъшникъ 64
 по сьмирѣти и др., лок. јд. 408
 постъникъ 61
 потврди 429
 потоль 374
 по човеколюбію и др., лок. јд. 403
 поч'ме, фонет. 391
 почръпало 74
 почръпальникъ 67
 правило 73
 правители 42
 правословьць 52
 префа и сл., мак. фонет. 472
 пред соудом и др., инстр. јд. 399
 приоврѣтелиникъ 50
 прислуга: услуга, заслуга 30
 приставъникъ 64
 прихватиль и сл., фонет. 389, 435, 436
 причътъникъ 64
 причастъникъ 64
 пришьльць 57
 приатели 40
 прокоудъникъ 64
 проповѣдатели 48
 проповѣдъникъ 65
 пророкъ 79
 просители 43
 прьвородьць 55
 прѣдавъникъ 65
 прѣданъникъ 69
 прѣдатели 38, 41
 прѣдъворъникъ 65
 прѣдътеча 77
 прѣимъникъ 65
 прѣлюводѣи 76
 прѣмѣтъникъ 65
 прѣсельникъ 65
 прѣстѣпъникъ 65
 пржгъ 78
 пши и сл., мак. фонет. 476
 пъвьць 52
 р = ра и ръ, граф. уп. 382, 392
 работ 480
 работѣ, ак. мн. 408
 работъникъ 61
 Радибуш < Радибожд 472
 развоинникъ 69
 разведчик 24
 раздавъникъ 65
 рало 73
 ратаи 72
 ратъникъ 68
 реченни, трп. пр. 437
 родители 43
 родотворьць 55
 рѣпам, дат. мн. 408
 рьвънителъ 48
 рѣч, ном. јд. 408
 ръмо 73

- сја и сл., мак. обл. 482
самовидѣць 55
самовластѣць 58
самодръжителъ 49
самодръжць 56
самодѣльникъ 66
свакы, свака, уп. 421
сварьникъ 68
свирьць 52
свководителъ 43
свое и др. зам., ак. јд. уп. 420, 421
своешь и др., обл. 420
свѡм, фонет. 390
свѣтило 73
свѣтильникъ 67
свѣтителъ 43
свѣтъ и др., морф. 397
свѣтителъ 43
свѣштеникъ 71
сѣвѣ, обл. уп. 411
сѣгере (< въсед'еже) 472
сего 416
сѣдекы и сл., прил. сд. 437, 438
силом и др., INSTR. јд. 406, 407
сја и др., ак. мн. 418
скопць 52
словолюбьць 56
словописателъ 37, 48
слоуга 80
слоужителъ 43
слѣзоточьникъ 67
смазчик 24
смотреть — посмотреть — посмотреть
189
со : с рака 480
солило 74
сопьць 52
Соха: Россоха 517
спас[ти] и сл., морф. 482
с поўци, INSTR. мн. 404
срѣдѣцѣвѣдѣць 56
ставило 74
стај / стан 604
Стѣфан и др., фонет. 385
стопанин 453
стражъ 75
страньнопринимць 56
страдаюносьць 56
страстотръпць 56
страстьникъ 68
строуѡ и др., ак. јд. 406
строителъ 43
строѣкало 74
ступ / стоуп 383, 397
соу зафарнали и сл., 3. л. мн. перф. 433
соухотадѣць 56
сѣвадьникъ 69
сѣврьшителъ 46
сѣвъѣдрѣжьникъ 65
сѣвъѣдѣтелъ 37, 41
сѣвъѣтъникъ 69
сѣдѣнствьникъ 70
сѣдѣтелъ 41
сѣздателъ 47
сѣказателъ 47
сѣлъ 78
сѣпасителъ 49
сѣпасъ 79
сѣпоспѣшьникъ 65
сѣпричлствьникъ 65
сѣспоспѣшьникъ 66
сѣставьникъ 66
сѣ, зам. 416, 417
сѣреволювьць 56
сѣ швемъ и др., INSTR. јд. 417
сѣ швомъ и др., INSTR. јд. 399
сѣчьца 58
сѣчьць 52
сѣдди 77
сѣдителъ 44
сѣпротивьникъ 66
сѣпъръ 76
сѣсѣдъ 79
т, мак. фонет. 471; -т, 3. л. јд. и
мн. през. 431, 452
- таи 71, 84
таивьникъ 69
- тай 13
- таиникъ 72
такон, такови, зам. ном. 416
татъ 81
творьць 52
- тд -: штда 391
- телинъ 49
- телъ 13, 36, 37, 39, 48, 50, 84

- **ТЕЉНИКЪ** 50
 - **ТЕЉНИНЪ** 50
ти, дат. јд. 409
 *тj 472, 475
тко, ко, обл. уп. 413, 414
товар > **твар** 481
тога и др., ген. уп. 416
тогова 481
тон и др., зам. 416, 417
ТОМИТЕЉ 44
ТОМОУИ и др., дат. 416
Тор: **Торец** и сл., хидр. 516
ТОЧИЛО 74
 - **тр** (> - тар у ветар) 469; **тр-** /**рт-** 469
ТРОУДЪНИКЪ 61
 - **ТОУХЪ** 82, 84
ТЬ, зам. обл. уп. 415, 416; - **ть** 81, 84
ТЬЛИТЕЉ 44
 - **ТЪЉЪ** 82, 84
ТЪЖАТЕЉ 47
- у** = **оу**, 8, **ү**, граф. уп. 381; -**у**
 (покретно) 383, 426, 400; **у-** (убе-
 леть) 221; - **оу** / - **8** / - **ю** 406
- ОУВИНИЦА** 59
ОУВОИЦА 59
ОУГОДЪНИКЪ 66
ОУДВОРЪНИКЪ 66
ОУЧИНИО : **ОУЧИНИИ** 429
украл : **украc[ти]** 482
утопихъ, а не* **втопихъ** 217
ОУХОДЪ 79
ОУЧИНИКЪ 71
ОУЧИТЕЉ 44
ОУШИДЪ 81
ушъче (šh'čē) 295
- Ф**, фонет. уп. 385
- х**, фонет. 384, 385; **х м. г.**: **нехо** и сл.,
 384, 453
хи м. их 384
ХОДАТАИ 72
ХОРАНИТЕЉ 44
ХОУЉЪНИКЪ 61
ХОУТ'МАНОМЪ и др., дат. мн. 401
хц > **сц** 476
 - **хъ** 82, 84
- ХРЪСТОЉОВЪЦЪ** 56
ХЪШТЪНИКЪ 61
- ШБИЧАЙ** 613
ШВАИ и др., ном. 416
ШВЪИ **КОУП'ЦЪ** и др. 375
Ш ГЛОВАХЪ и сл., лок. мн. 408
Ш ДРЪВ'ЪХ и др., лок. мн. 404
Ш КНЕЗЪ и др., лок. јд. 400
ШНЕМ, дат. 418
ШНЕМ и др., ген. мн. 418
ШНЪИ или **ШНАИ**, ном. мн. 418
ШПЕТ и др., прил. уп. 439, 440, 441
ШТ В'ЪРЕ и др., ген. јд. 405
ШТ ГРАГ'АНЪ и др., ген. мн. 401
ШТ ЛИ'СТЕХЪ и др., ген. мн. 404
ШТ ПЛОЧА и др., ген. мн. 407, 408
- ЦАРЪ** и др., ген. мн. 401
ЦИГН'Ъ и др., ном. мн. 407
Ц'КЛИТЕЉ 44
- ЧАРОД'КИ** 76
ЧАРОД'КИЦА 59
Черепаха и др., хидр. 517
ЧЕТВРЪТОВАСТЪЦЪ 58
 - **чшк** 13
ЧИСТИТЕЉ 44
ЧИСТОЉОВЪЦЪ 57
чл- / **члов'кка** 391
ЧЛОВ'КК / **ЧОВЕКЪ** 397
ЧЛОВ'ККОЉОВЪЦЪ 57
ЧЛОВ'ККОУВИНИЦА 59
ЧЛОВ'ККОУВОИЦА 55
ЧЛОВ'ККОУВОИЦА 59
ЧЛОВ'ККОУГОДЪНИКЪ 67
ЧЛОВ'КЦИ и др., ном. јд. 400
ЧРЪНИЛО 74
ЧТ -/ **ЧТЕТОУ** 391
ЧОУДОТВОРЪЦЪ 57
 - **чъ** 83, 84
ЧЪТЪЦЪ 53
- ШАМЪДАЉЪ** (**шамъдамъ**, **шанъдамъ**) и
 др. 360, 361
ШАРОПИСАТЕЉ 48
ШИВАДА 612
Ш НИМЪ и сл., фонет. 389

шт, мак. фонет. 471—473, 476

шт: понице и сл., фонет. 391

шѣдѣ 159

- щик 13

що, ца, что, обл. уп. 414, 415

щовне и др., дат. јд. 406

щолне и сл., фонет. 390

ѣ, фонет. 379—381, 475; ѣ > о, мак. 469; - ѣ 78, 84

ь, фонет. 379—381, 475; - ь 81, 84;
ь = е, мак. 469

- ъји > -ии 77

- ѡникѣ 37, 50, 60, 84

- ѡцѣ 37, 50, 51, 84, 397

- ѡца 58, 84

ѣ, фонет. уп. 366, 367, 392, 451, 475;
- ѣ - 37, 39; ѣ > е 379, 454

ѣ = и 469

ѣ : прѣвы и др., уп. 376

- ѣка 83, 84

ѣдѣца 58

ю, фонет. уп. 381, 382

ѣ, фонет. 475; ѣ : ѣ / ѣ 464; ѣ = ѣ (тј. ѣ) 469; ѣ > ѣ 159

ѣ, фонет. 475

ѣвоѣѣ 216

ѣдоѣѣ 216

ѣдропишѣѣ 57

б) латиница

а-основе 240

ai, фонет. 488, 566

- ak 493

- án 250, 263

- anka 493

- arz 493

au, фонет. 488

baviti — ložiti и сл., акц. 257, 258

Bela, хидр. етим. 460, 461

berme и сл., акц. 253

[bhōgos] > [bogós] и сл., акц. 254

[bhordhā:m] > [bhórdha: m] и сл., акц. 253

bíkъ < bíkъ 247

Birša, хидр. етим. 458

*bogŭ 608

Voка, хидр. етим. 458, 459

borda (ак. bordo) и сл., акц. 240

богъсь: bog'a, brati 14

воѣ и сл., акц. 243

być 495

c: dz 144; s(ts) 150

-'ca 58

chłonać 230

chw > f 492

cihlář : cihla 17

co 22

č: (d)ž 144; č-ž 159; č:j 144, 145; č:ž 145; č(tš) 150

Čabranka, хидр. етим. 461

čč — žd 156

černò / čerŋъ и сл., акц. 242

*čьртъ 460

č-đ 148, 162; č: šć 148

darovat — obdarovat 200

* dj > j (meja) 147

dъvo и сл., акц. 243

dŭsěxъ или dŭsěxъ < * dousoisú 252

[dvoróm] > dvòrъ и сл., акц. 254

dъktŭ (ак. dъkterъ) < dhugøter, акц. 244

đ > j 145; đ : žd 148

- ē - (основе) 244

(ē: iμα:) > íva итд. 254

-'es 58

ezero и сл., акц. 243

ğ > ž 145; ğ > ž > ž > j (meja) 146;

ğ — đ (tug'i, meg'a) 149

Gniezno 228

гонъ и сл., акц. 241

- * gostimí 597
 grěšnikъ: grěšъnъ 11
 griva и сл., акц. 246, 251—253
 gubitel'ъ : gubiti 14
- hobař : houba 17
 holubář : holub 17
 hvězdař: hvězda 17
- i-(основе) 244
 -īca: -īkъ 252
 ie, фонет. 488
 is 254; -is 250, 251, 263, 265
 iskam 148
 - išče 707
 i ta 22
 i ten 22
 i to 22
- jadьca : jamъ, jasti 14
 jesenъsъ <* jesenъsъ 250
 jo- 246; -jo- 243
 jъ — 229
- k - 50; k > s 143
 -ka 493
 knihař: kniha 17
 kinà / činè 145
 kokotъ 31
 kostei 597
 * kosti 597
 kostъjo 597
 król 230
 kto 22
 która 22
 kršćenec 156
 kъgvъnikъ: kъgvъnъ 11
 kъnigъčiji: kъniga 15
- lъ, -la, -lo 489; l : lj 158
 Launa, hydr. etim. 461
 loves 16
 loz-je > loz'-je > lozъ'e > lozje 155
 l'ubl'еникъ : l'ubiti, l'ubl'енъ 15
 ludi и сл., акц. 251, 263
 Lurpnik, хидр. 462
 luoz'e 492
 lěxà (ак. lěxō) и сл., акц. 241
 loкъ и сл., акц. 241
- Macelčica, хидр. etim. 461
 mačеникъ: mačiti, mačенъ 15
 medъ и сл., акц. 244
 mieć 495
 Mieszka / Mieszko 496
 -mъ / men- 244, 246, 253, 265
 modrak 28
 morje и сл., акц. 243
 mrt (<mrъtvъ = мртвъ) 667
 možem и сл., акц. 251
 mytar'ъ : myto 15
 mōty (ак. mōtъvъ) и сл., акц. 246
- načъne- и сл., акц. 258
 nagъ и сл., акц. 246, 252, 264
 našava (<naš(ā)c(e)a) 151
 našča 151
 nebo и сл., акц. 244
 niešć: wuniešć и др. 194, 195
 niezabudka 490
 -nik 493
 nis (nъsm = нисам) 667
 nogāxъ <*noghāsъ 252
 [nogīka:] > nožьka и сл., акц. 254
- o-основе 241, 248; o-neutra 242, 243,
 246, 252; -o 242; o // u 489
 ognjišče 156
 oј 566; o'ј 250, 263
 -om > ъ 242, 250
 onegdaj 495
 *oratis / *orateis и oratis 597
 - os 250, 251, 254, 263; - os / es - 244,
 253
 ospalec 31
 otchlań 230
 otręsti и др., акц. 258
 ou, фонет. 488; -ou 250, 263
 - owiak 493
- papírnik: papír 17
 péci — péčem, акц. 237, 247
 però : perá / pèra и сл., акц. 242, 264
 pet'i (ген. јд.) и сл., акц. 256
 Petr (<Petrъ = Petar) 667
 pišъsъ 11
 plesti / opèsti и сл., акц. 258
 plis (<plъsn = plesan) 667

- роцьнець <[pokine -] <[po-], акц. 256
 polje — polja, акц. 237
 polja: sela и сл., акц. 256
 pomlouvač 31
 pomoštnikъ 32
 potokъ (ном. јд.): ròtokъ (ген. мн.)
 и др. 251, 254, 263
 походъ: ходъ и сл., акц. 257
 pracovník 28
 přirůstek 29
 prosebník 15
 proso и сл., акц. 252, 264
 průzkumář 29
 Pržanec, хидр. етим. 461, 462
 [p(t)erǎ:] > pèra и сл., акц. 254
- ř**, фонет. 489; -г- (основе) 244; -г 707
 rádcе 16
 ratajъ 11
 розѣхъ и сл., акц. 256
 rozumář 29
 rýpadlo 28
- sądъji : sądъ 15
 Sarsko, хидр. етим. 462
 są-sědъ 11
 Sebilnik, хидр. етим. 462
 sedmъ и сл., акц. 244
 selo 743
 sestra (ак. sestřo) < sьesor, акц. 244
 sito и сл., акц. 246, 253, 265
 síť и сл., акц. 242
 sk' = *st' 156
 *skj — *zgj 155
 slojъ и сл., акц. 243
 služba 30
 Słowian, терм. 229
 - sm 667
 - sn 667
 sōdii 32
 [sodōs] < xōdъ и сл., акц. 254
 sōkъ и сл., акц. 244
 somъ и сл., акц. 243
 *stj > šč' (= šts') 154; *stj — *skj > sk
 156—158; *stj > s'č > šč 157; stj-
 zdj 153, 154, 162
 stojan 28
- strzelba 30
 svekry (ак. svekrъvъ), акц. 244
 Szczecin 228
 сувъ и сл., акц. 247
 съ — vēsteljъ 11
- šč (svešč'a) 149; šč — žg 144, 148, 150,
 155, 159, 160, 163
 šč (= šts') 157; šč-žď 159, 160; šč: šč 154
 št: žd 144, 153
 šūr 492
 švъьь 11
- ť** 150
 tatъ 31
 telt — tolt 228
 - tis 597
 *tj — *dj 143—146, 148, 151, 155, 157,
 159, 161, 162; *tj > c : *stj > šč
 154; *tj > šts 153
 - tna, - tno 607
 Tomišelj, хидр. етим. 460
 - tr 667
 trestanac 28
 *tš > *štš 154
 turъ и сл., акц. 241
 - tv 667
 tēsto и сл., акц. 246
- u** - 197, 243, 244, 247; -u 254, 265
 učitel 15, 16, 28
 učeníkъ: učiti, učení 15
 ukončit, skončit и zakončit 197, 198
 ukończyć, skonczyć и др. 198
 us 250, 251, 254, 263, 265
- Vakarelski**, поп. 160
 vas 743
 vašava (< vas(ă)c(e)a) 151
 vašča 151
 vlastel'ъ: vláda, vlasti 14
 volčišъ — posišъ и др., акц. 258
 vordr 30
 voždъ: voditi 14
 výletník 29
 výtisk 29
 vьlna и сл., акц. 246

włoczęga 30
Wolin — Julin 228
wróżka 30

ž > j (Lazarum — Lazarum) 147
za- 197
závodník 29
zběh 29
zdj — zgj 156; zdj: žd' 154

žd (= ždz') 157
ždž (< zdj) : graždžanin — graždani 149
želý (ген. желъве) и сл., акц. 244
žġ (vežġ'i) 149
žt — žd 158
žьlna и сл., акц. 247

-ъкъ 20

-ьсь 20

ә, фонет. 70

- ёно 600

Несловенски језици

а) латиница

acel, asea 151

barber 18
bene 160
*berbe : Breberina 160
bo 160
braca 160
buck — buch 160
Bucureşti 151

can 620
cea „ова“ (čea) 151
con- 212
concavere 212
conficere и сл. 212
concidere 212
concluzio 212
consumere 212
critis 18
- cti (in-directio) 157

č : ġ 152

Dalm-, Delm- : delë 159, 160
dava 603
defendant 18
deliverer 18
di(a) > z(a) 147

espieptu — eskieptu 150
estšeptu — estšeptu 150

ġ > ž 147

ġep 153

grasshopper (animal) 18
grīḡā < grīHḡā, акц. 240

hliftus 30

judge 18

-kti 157

kum ešči и др. 151

lamp — lighter 18

language (langue) parole 520

Latinist 18

laudator 18

laudress 18

lăpătrie (ct > pt) 160

lawyer 18

liberatress 18

-ll- 671

măntu-ş 30

may 620

melan- 609

-nn- 671

noč: veġġ 147

nuştire: nusce 150

oüt < ouät 239

oana 147

phonetician 18

pis(is) + em: peşte 148

prosaist 18

purhaser 18

reader 18

reviewer (of the Times) 18

-rr- 671

s' + tš' > š't (š) : ž'dž > žd(ž) — št:

žd 155

sc (sk) 148

št (nušte): svešte (*svetja) 148

štui — štui 151

štij — sciü 150

štire / scire 150

stiut — šciut 150

šč 151; šč > št 147

št (št) 148

t^e / o^r 18

- tér 19

the reviewer (of hid book) 18

- t_j, лат. 157

- t_j - 157

- tor 19

- tus fui 619

verberare + vervex (b : v): birbec 160

verber_i, поп. 160

w : v 158

Zana < Diana 147

Židilje 152

yatu—š 30

б) грчки

Αβλουπορις: Αβρουπολις 603

ΑΙγος 614

Αποκεκλειμένη 619

Βαλανη 611

Γάλαδρος = Χάραδρος 609

Γαράδρα = Χαράδα 609

γκαλούχτζ(η) 476

— δοκος (— dokos) 603

δορπα, и др. 611

Εβρουξελμις : Αβροξελμης 603

καθ' Αιδην 604

*καθ' Αιδου 604

*κεῖμα = *θεμήλιον : θέμα 610

Κειμήλιον 610

Μακεδών 603

μαλερος 610

Μεγαλιῶται 603

μελαν — 609

οικία (τά) 610

οβιος 610

οίωνοσι τε πάσι 603

παστά 607

πεδιον μηλοβοτον 606

προπός (= θεοπρόπος) = οίωνιστής,

μαντις 611

Σκαρδώνα 157

Σοφόν 605

σφραγίς 610

Ψεῦνος 611

— τοκος (— tokos) 603

Τρόπου κόσμος 607

χερνιπτήρες 610

χτ < κτ 476

χυτρεῦφι 609

ώσμή 605

РЕГИСТАР ИМЕНА

- Aaßen Ivar 730
 Abranić M. 744
 Авакумовић Јован 658
 Аванесов Р. И. 592
 Авилова Н. 209
 Аврорин А. В. 544
 Агрел С. 187, 198
 Адмони Г. В. 545
 Азадовский М. К. 582
 Aitzemüller R. 7, 548
 Ajeti Idiz 620
 Амфилохиј архимандрит 601
 Алексић Радомир 624, 640, 645, 648,
 649, 667, 717, 720—722
 Алексовска Маргарита 693, 694, 698
 Alerić Danijel 630, 675
 Алимпић Добривоје 683
 Alinei M. 548
 Andoljšek Ivan 706
 Андонов - Пољански Христо 693
 Andraš David 678
 Андреев В. Д. 570, 571, 575, 578, 580
 Андреева Е. С. 566, 579
 Андрейчин Л. В. 432
 Andrejev N. D. 590, 592
 Андрић И. 177, 183, 578, 585, 677,
 732, 745, 751
 Анђелковић-Живковић Бранислава 587
 Anić Vladimir 601, 628, 630, 676, 722
 Antić Vinko 728
 Антонијевић Драгослав 683, 745
 Анчић Иван 270
 Апостолски Михајло 693
 Aras Davog 739
 Арасимович-Разумовская Л. В. 565,
 566, 582
 Арбузова В. И. 531, 566, 576, 579, 580,
 584, 645
 Арнаутовић Маргарита 728
 Арсова-Николић Лидија 694
 Артамонов М. И. 582
 Асакиј Георгије 733
 Auderska H. 496
 Ахманова О. С. 486, 543, 544
 Asbóth Oskar 739
 Бабић Владимир 612
 Бабић Милица 589
 Babić Slavna 640
 Babić Stjepan 585, 590, 601, 630, 631,
 640, 648, 678, 722
 Вајерова Ј. 491
 Бајец Антон 185, 191, 706, 708, 711, 717
 Вајрактаревић Fehim 601
 Bąk S. 495
 Бакотић Ј. 550
 Bakotić Petar 684
 Банашевић Никола 601, 684, 688
 Bahner Werner 741
 Банковић-Тодоровић Олга 589
 Барас Antun 666
 Barbarić Štefan 729
 Barić Henrik 618
 Баришић Фрањо 745
 Барјактаревић Данило 354, 601, 640,
 648, 667
 Барјактаровић Мирко 742
 Барнет В. 583
 Bartincka-Dąbrowska V. 495
 Bartolić Zvonimir 684
 Basotova Ljubinka 601, 615
 Bauer Jaroslav 729

- Baumbach Lydia 616
 Бахмутова Ј. 192
 Бевк Франце 706
 Безикович Е. И. 566
 Bezič Jerko 684
 Bezlaј France 457—462, 706, 708,
 712—714, 729, 739, 745
 Белецкий А. И. 567
 Белић Александар 27, 30, 58, 86, 97,
 101, 103—105, 110, 134, 143, 145—148,
 153, 156, 158, 165, 166, 170—173,
 175, 184, 185, 187, 233, 267, 278,
 286, 299, 307—309, 312, 314, 324,
 325, 349, 385, 396, 419, 429, 431,
 436, 439, 442, 473, 478, 482, 507,
 510, 535, 537, 582, 585, 667, 735
 Belič J. 490
 Белчев В. 583
 Beljkašič-Hadžidelić Ljiljana 602
 Бенвенист Е. 18, 39, 84, 487
 Бенслер 7
 Beritić Nada 655
 Берић Весна 615
 Берков П. Н. 562, 582
 Бернекер 459
 Бернштейн С. Б. 143, 145, 153—155,
 158, 561, 567
 Bertoša Miroslav 641
 Berčič Branko 712, 739
 Бершадская М. Л. 572, 580
 Behinjova Vjenceslava 729
 Bečka Josef V. 599
 Bešlagić Šefik 655—657
 Білодід Ј. К. 729
 Bielfeldt H. H. 490, 548
 Birnbaum Henrih 623
 Biryla M. W. 489
 Благоевски Б. 722, 727
 Благојевић Милош 602
 Blažeković Tatjana 655
 Блош 519
 Bobrownicka Maria 597
 Богавец Милован 678
 Богатырёв П. Г. 582
 Богашиновић Лукреција 655
 Богашиновић Петар 655
 Богдан-Бијелић П. 349
 Богдановић Димитрије 745
 Богишић 660
 Богородицки В. А. 12, 13, 14, 84
 Богородский Б. Л. 575
 Богуславски А. 190, 203, 205
 Bodrogyvari Ferenc 679
 Бодуен де Куртене 308, 519
 Војас Viktor 602
 Бојовић Злата 655, 713
 Војс Edvin 706
 Бондарко А. В. 569
 Bonifačić Božin Nikola 684, 689
 Бонфанте 240
 Боргстрем Карл Хј. 762
 Borko Božidar 706, 708
 Borozanović Dušan 729
 Ботев Христо 562
 Bohanec Franček 713
 Бошков Живојин 729
 Бошковић Радосав 58, 78, 85—142,
 360, 384, 597, 602, 631, 667, 739
 Bošković-Slulli Maja 649, 684, 689,
 690, 747
 Bošnjak Mladen 667, 672, 674, 745
 Brabec Ivan 531, 630, 631, 641, 642,
 647, 649, 751
 Bradač Fran 717
 Braјer Flora 745
 Braјerski T. 493
 Бранковић 660
 Bratulić Josip 745
 Browne E. Wayles 628, 629
 Brodowska Honowska M. 494
 Броз И. 358, 360, 550
 Брозовић Далибор 583, 590, 596, 597,
 612, 641, 649, 667
 Бромлей С. В. 592
 Brugmann 9—14, 23, 30, 39, 50, 72,
 84, 619
 Brückner A. 231, 233, 459
 Bugarski Astrida 602
 Бугарски Ранко 591, 615, 730, 745
 Буге Софус 761, 762
 Будимир Милан 603, 655, 684, 745, 747
 Budinić Šime 664
 Будмани 258, 284
 Вујас Željko 597
 Buck D. C. 547
 Bukić Fadil 631

- Булатова Л. Н. 592
 Булаховский Л. А. 478, 567
 Bułovec Štefka 739—741
 Бунина К. И. 181
 Bunc Stanko 706, 717
 Buturović Đepana 684
 Buch T. 486, 488
 Бушетић Т. 354

 Wagner Z. 227
 Вазов Иван 562
 Vaillant André 3, 7, 144, 153, 162, 195,
 459, 464, 476, 490, 752
 Weigand G. 149, 150
 van Wijk M. 233
 Weinrich Harald 595
 Weisgerber Leo 592
 Walczak Grzegorz 485—498
 Вангели Вера 624, 627
 Варсамелеон 658
 Васенко С. А. 476
 Васић Вера 655
 Vasić Milan 742
 Васовић Милорад 742
 Vacher Josef 591
 Вебер Адолф 619
 Weber Ph. 619
 Vego Marko 655
 Bej M. 195—197, 220, 222
 Vekarić Stjepan 722, 726
 Венцловић Гаврило Стеф. 658
 Vernik Feliks 707, 712
 Verčon Milan 722, 727
 Веселинов Иванка 656
 Веселиновић Јанко 572
 Веселиновић М. 482
 Веселовски А. И. 582
 Widajewicz J. 227
 Видаковић Милован 669
 Wieden Helge 601
 Видић Д. 585
 Vidmar Josip 712
 Vidović Radovan 675, 745
 Видоески Божидар 147, 465, 472, 475,
 478, 481, 694—697
 Wilkinson L. P. 623
 Vilfan Sergij 717
 Винавер Станислав 668, 673

 Виноградов В. В. 24, 30, 192, 490,
 541—543, 582, 591, 597, 668
 Vince Zlatko 641, 668
 Vyncke Frans 746
 Виња Војмир 591
 Витезовић Ригер Павле 664
 Witkowski W. 234
 Wiczorkiewicz V. 497
 Vlahov Kiril 603
 Vlahović Plemenka 591
 Вовчок Марко 572
 Vogel Herman 712, 746
 Vodnik V. 709
 Vodušek Božo 615
 Vojtehovski Helena 615
 Wojciechowski Z. 232
 Volockaja Z. M. 591
 Волошина Г. К. 578, 579
 Вольман Ф. 582
 Вондрак В. 3, 39, 72, 75, 143, 144,
 153, 154, 225
 Вончина Јосип 589
 Worth Dean S. 598
 Востоков 514
 Враз Станко 458, 656, 715
 Vrana Josip 591, 598, 658, 661
 Врањеш Василије 603
 Vratović Vladimir 615
 Vrataša Anton 717
 Врховац Нада 641
 Вујаклија Милан 722, 724
 Вујић Јоаким 656, 732
 Vujkov Balint 685, 693
 Вујовић Лука 649
 Wójtowicz J. 485, 492
 Vukičević Siniša 631
 Вукмировић В. М. 730
 Вуковић Јован 178, 235, 307, 313, 489,
 583, 585, 591, 641, 643, 649, 676, 751
 Вукомановић Славко 598, 641, 648,
 649, 739
 Вулетић Витомир 583, 585, 730
 Вулетић-Вукасовић В. 349
 Vurnik Francè 707, 712
 Вученов Д. 585

 Гавела Буро 642
 Гавраш Ксенија 694, 698

- Gavrilović Slavko 743
 Gaj Lj. 669, 671
 Galecki W. 234
 Gaļkina Fiedoruk M. J. 491
 Gallavotti G. 616
 Gallis Arne 730, 757—762
 Галтон Жерберт 598
 Gams Ivan 717
 Gantar Kajetan 730, 747
 Georgijev Vladimir 145, 432, 618
 Георгијевић Крешимир 685
 Gerth 619
 Герцен И. А. 563
 Gestrin Ferdo 730
 Grzegorzyczkowa B. 492
 Гијерон 758
 Glavan Tone 706, 708
 Glavičić Branimir 603, 722
 Глигорије (Цамблак) 672, 673
 Глигорић Велибор 730
 Глинкин П. Е. 570, 571, 580
 Головин Б. 195
 Голумб Збигњев 468, 474, 694
 Голубовић-Станојчић Зорица 589
 Гольдберг А. Л. 582
 Гольдберг М. 730
 Gorinšek Miloš 615
 Горки М. 572, 576, 579
 Gortan Veljko 615, 730, 739
 Гортан-Премж Даринка 589, 631
 Горшков А. И. 625
 Gosiewska Z. 496
 Gospodnetić Dominik 733
 Гошев Иван 626
 Gosiewska Z. 496
 Грабак И. 583
 Grad Anton 615, 616, 718
 Gradenwitz Otto 547
 Gradišnik Janez 642, 706—708, 718
 Грамон 519
 Grafenauer Bogo 743
 Grafenauer Ivan 713, 714, 729
 Grafenauer Mojca 707
 Grekšić Ignacije 603
 Groebming Adolf 718
 Грибоедов А. С. 563
 Григорян С. 196
 Григорович В. И. 701
 Grimm Jacob 662, 684
 Грицкат Ирена 143, 185—224, 560, 585, 624, 625, 631, 656, 665, 668, 673, 680, 722, 725
 Grošelj Milan 616, 631
 Грубор Ђ. 185, 199—201
 Груиќ Бранислав 693, 694, 698, 718, 722—724, 727
 Грујић Радослав 658, 659
 Грунский К. Н. 6
 Gruchmanowa M. 492
 Грчевић Ф. 583
 Gubergina Petar 675
 Гудков Владимир 632
 Гундулић Иван 571, 572, 661, 664
 Górniewicz H. 492
 Гусев Виктор 730, 747
 Гухман М. М. 543
 Гуць Михаило 746, 747
 Davidović Sava 723—725, 727
 Davidsson Carin 642, 656
 Dadić S. I. 617
 Daute J. 550
 Damborsky J. 493
 Данило (архиепископ) 661
 Даничић Ђуро 165, 167, 174, 176, 177, 181, 183, 308, 312, 314—316, 323—325, 329, 332, 357—362, 463, 500, 525, 526, 548, 550, 558, 639, 650, 651, 668, 673, 732
 Дворецкий Х. И. 7
 Dvoržak Marko 706
 Deanović Mirko 159, 550, 616, 650, 681
 Дебелковић Д. 355
 Дебењак Божидар 717
 Debrunner 619
 Devoto Giacomo 618
 Дедијер Вл. 271
 Дедијер Ј. 269, 272, 273, 275
 Десаух Е. 495
 Делбрик Б. 619
 Delorko Olinko 685, 689
 Деретић Јован 668, 685
 Державин С. Н. 562, 563, 566, 567, 569, 582
 Derossi Zlata 632

- Десосир 237—240, 248, 250, 257, 260,
 594, 758
 Dečev Dimiter 618
 Дешић Милорад 341, 632
 Дибо В. А. 240, 249, 257
 Dickenmann Ernest 458, 603
 Диклић Звонимир 751
 Димитријевић Наум 617
 Димитријевић Радмило 632, 679, 730
 Димитровски Тодор 432, 463, 694,
 695, 699
 Димић Милан В. 603
 Dimić Radivoj 723, 724
 Динић Михаило 604, 681
 Дирингер Давид 745
 Дмитриев П. А. 531, 561—585, 632,
 645, 730, 731, 737, 747, 754
 Добрача Kasim 747
 Добрашиновић Голуб 731, 732, 734,
 739, 740, 747
 Добровски Јосиф 2, 4, 233
 Докулић Милош 16, 17, 28, 31, 33—35,
 84
 Dolanský Julius 731
 Долобко М. Г. 564, 565, 566
 Домановић Радоје 572
 Доментијан 661, 669, 673, 674
 Domi M. 623
 Doria M. 617
 Doroszewski Witold 20—26, 30, 50, 60,
 84, 485, 492, 493, 497
 Dorčić Vinko 604
 Доситеј (калуђер) 738
 Dostál Antonin 7, 486, 487
 Dostojevski F. M. 572, 578
 Dragojević-Josifovska Borka 604
 Драшковић Владо 616, 622, 632, 740
 Дреновац Борислав 592, 593
 Droescher W. O. 617
 Држић Марин 292, 663
 Držić Džore 662, 665
 Drobnič 719
 Дробњаковић Боривој 588
 Дукат Владоје 675
 Дурковић-Јакшић Љубомир 746, 747
 Дуркхајм 758
 Dušanić Slobodan 604, 608
 Ђаковић Властимир 638
 Đamić Antun 656
 Ђанели 464, 476
 Ђорђевић Бранивој 584, 677
 Ђорђевић Драгутин М. 650, 685
 Ђорђевић Јован 735
 Đorđević Kamenko 598
 Ђорђевић Нада 731, 732, 747
 Ђорђић Петар 624, 668, 746, 763
 Ђурђевић Стијепо 655, 664
 Ђурић Војислав 583, 677, 683, 685,
 687, 689, 690, 746, 747
 Ђурић Милош Н. 739, 740
 Ђурић Невенка 656
 Eggers Hans 622
 Елезовић Глиша 349, 384, 435, 440, 479
 Engelsfeld Mladen 748
 Engler Lajoš 748
 Эпштейн А. Л. 566
 Ершов Л. Ф. 571
 Ескман Том 668
 Žagar Franc 708, 712
 Жакова Н. 580
 Žganjec Branimir 732
 Železnikar Iva 722
 Žepić Stanko 592
 Жефаровић Христофор 738
 Жећак Vladimir 598, 710
 Живановић Ђорђе 668, 673, 732, 746
 Живанчевић Милорад 585, 656,
 684—686, 690, 732, 740, 746
 Живковић Благоје 642, 679
 Живковић Драгиша 477, 679, 732, 751
 Živković Sreten 531, 641, 642, 647
 Živojinović Živojin 723, 727, 728
 Жиглявский А. Ф. 580
 Жинзифов Рајко 703
 Žmegač Viktor 592
 Žugaj Mladen 723, 727
 Жуковская Л. П. 592, 599
 Župančić O. 707, 712
 Журавлев В. К. 598
 Zabrocki L. 488
 Zagiba Franz 624
 Zajączkowski A. 490

- Зайцев В. К. 571, 572
 Зайцева С. В. 575, 580
 Zareba Alfred 225—235, 496
 Zareba Marija 226
 Захаревич Е. А. 569, 578, 579, 580
 Zwoliński P. 227, 232, 458, 717
 Зеленин Д. К. 582
 Zelenka Pavao 681
 Зеңчук В. Н. 573, 580
 Зечевић Слободан 687
 Zidar Josip 723, 724
 Zima J. 718, 720, 722
 Zimova B. 491
 Zinder L. R. 590, 592
 Зиројевић Олга 743
 Зоговић Радован 357—364, 572, 580, 686
 Золотова В. С. 493, 569, 579, 580
 Zor Janez 748
 Зрински Петар 664
 Зуковић Љубомир 656, 657
 Zoumpros A. N. 604, 605
- Ibrahimpašić Fikret 655, 656, 657
 Ибровац Миодраг 732, 746
 Ivanišević Ivan 733
 Иванов К. 189, 196, 220
 Ивановская Л. П. 569
 Иваношић Антун 685
 Иванчев Св. 189
 Ивковић Ф. 358, 360, 550
 Ivir Vladimir 592
 Ивић Алекса 732
 Ивић Милка 234, 378, 444, 491, 585, 590, 633, 642, 748
 Ивић Павле 155, 156, 235, 252, 282, 307, 308, 349, 350, 365, 371, 372, 378, 383, 384, 392, 419, 430, 436, 463—484, 489, 585, 592, 628, 630, 642, 650, 668, 669, 679, 723, 746, 748
 Ивковић М. 478
 Ившић Стј. 95, 101, 103, 138, 307, 309—311, 313, 314, 324, 676, 749
 Игњатовић Душанка 587, 589
 Игњатовић Ђорђе 732
 Иллевски Петар Хр. 605, 616, 617, 624—627, 695
 Илић Војислав 656
 Илић Драгослав 723, 725
 Илич-Свитыч М. В. 237—266, 698
 Ильинский А. Г. 6
 Ильоски Васил 695
 Imparti Fiorella 621
 Инжеваткина А. Ф. 580
 Исаченко А. 187, 220, 583
 Istrin A. Viktor 598, 627
- Jaberg 758
 Јагић В. 6, 582, 656, 764
 Jagoditsch Rudolf 732
 Јакић Branka 617
 Jakobiec Marian 732
 Jakobson Roman 487, 521, 522, 591, 594, 596, 629, 758
 Јакопин Franc 592, 598, 707, 718, 723, 732, 740, 748, 753
 Јакубинская-Лемберг Э. А. 565—568, 573, 576
 Jakubowski W. 234
 Јакшић Милета 675
 Јален Marija 707
 Јамбрешић 357
 Јанакиевски Томе 605
 Јаноши Gabor 592
 Janský L. 718, 820, 722
 Јанџак J. 487
 Јанџак P. 487
 Јрцева М. 546
 Јаџимовић Olga 681
 Јашар-Настева Оливера 475, 599, 694, 695, 697, 748
 Јеглић Ciril 718
 Jedlička Alois 490, 592
 Јеџић Davorin 686, 689
 Јелинек Jaroslav 599
 Jelitte Herbert 624
 Јеремић Драган 677
 Јеремић Драгољуб 633
 Јерковић Вера 669, 679
 Јерковић Јован 628
 Jesenovec France 707, 719
 Jespersen Otto 595, 737
 Јеџменца Andrija 633
 Јижечек Konstantin 160, 358, 368, 453
 Јовановић Живорад П. 740
 Јовановић Иванка 677

- Јовановић Јован 605
 Јовановић Рашко 677
 Јовић Душан 365—455, 541—546, 650, 677
 Јокл Норберт 157
 Joksić Vitomir 727
 Jonke Ljudevit 531, 585, 633, 641, 642—645, 648, 656, 669, 748
 Јордан Ј. 153, 754
 Јосифовска Борка 605
 Jug Hermina 748
 Judycka J. 487
 Јулинац Павле 658
 Јуранчић Јанко 550, 643, 708, 714, 719, 732, 739
 Јуришевић Миодраг 675
 Јуришић Блаж 606
 Јутронић Андре 733
- Сабеј Е. 623
 Каваев Филип 624, 655
 Kawyn-Kurzova Z. 492
 Kadić Ante 748
 Каеги 7
 Kajmaković Zdravko 655—657
 Kajmaković Radmila 606
 Kalenić Vatroslav 677, 708
 Kaleši Hasan 617, 618
 Kahlo Gerhard 592, 618, 748
 Kalogjera Damir 618, 644
 Kaloman Ras 675, 676
 Камитов Кирил 703
 Канавеловић Петар 664
 Канаат Т. 268, 269, 273
 Кангрга Ј. 357, 358, 360, 550
 Кандлер 458
 Кантакузин Димитрије 673, 674
 Кантакузин Катарина 673
 Каретановић Дамир 740
 Кашидан 149
 Кариджић Ханифа 749
 Каравелов Любен 565
 Каранова А. Ј. 531
 Карановић Вукосава 657, 733
 Карацић Ана 654
 Карацић Мина 729, 746, 749
- Карацић Стеф. Вук 161, 167, 173, 174, 176, 181, 291, 292, 308, 316, 375, 426, 458, 500, 525, 526, 548, 550, 558, 563, 566, 575, 582, 583, 589, 592, 601, 602, 639—642, 645, 646, 649—651, 653, 656, 657, 660, 664, 665, 667—672, 674, 677, 678, 684, 686—692, 700, 723, 728, 729—732, 734—740, 745—747, 750, 751, 754, 755
 Карацић Шуја 739
 Karlin Mirko 719
 Карловски Лазо 624
 Карскии ѓ. Е. 6
 Katičić Radoslav 592, 593, 606, 618, 623, 644, 714, 733, 743, 749
 Кафка Ф. 573
 Kačić Miošić Andrija 658, 666, 746
 Kaszmarek L. 486, 487
 Кашић Јован 587, 669, 740, 741
 Kelemina Jakob 737
 Келн Х. 201
 Кепен Петр Иванович 731
 Кепески Круме 696
 Кепески Петар 696
 Кер К. 18
 Керамитчиес Апостол 606
 Керамитчевски Славчо 696
 Kikić Hasan 678
 Killen John T. 607, 617
 Kühner 619
 Киров Мајски Никола 700
 Китановски Наум 696
 Кићовић Миран 741
 Klaić Bratoljub 247, 550, 558, 559, 687, 689, 690, 722, 723, 726
 Klaić Nada 669, 743
 Клајн Иван 593
 Klančić Ljubica 733
 Klátik Zlatko 749
 Клеменсевич Зенон 16, 227, 234, 494
 Климент Охридски 624—628, 734
 Кљорчић Миле 708, 719
 Кляновская А. А. 578
 Кнежевић Петар 658
 Kniezso István 729
 Ковалёва Г. А. 580
 Ковалик И. И. 35
 Ковачевић Божидар 657, 669, 673

- Ковачевић Љ. 535
 Kovačević Slobodan 633
 Kovaček Božidar 733
 Kovačec August 593
 Koviljanič Ivan 733
 Cohen M. 486, 487
 Козарац Ј. 179
 Козјеровски 459
 Kolarič Rudolf 491, 607, 706, 708, 711
 Колендић Петар 657, 669, 672, 763, 764
 Kolumbić Nikica 657, 675
 Кољевић Никола 619
 Коменски Јан Амос 563
 Конески Блаже 146, 159, 431, 463—484,
 625—627, 694—697, 703, 705, 724, 725
 Конески Кирил 697, 700, 705, 749
 Конеска Halina 485, 494, 495, 736
 Конрад И. Н. 541
 Константин Млађи — Брегалнички 662
 Константин Филозоф 661, 668, 671—674
 Константинов Јордан Х. Цинот 699,
 700, 704
 Константиновић Зоран В. 724, 733,
 746, 749
 Константиновић Радомир 656, 657
 Копержинскиј К. А. 565, 566, 569, 582
 Копержинскиј Н. И. 582
 Копецкиј Л. 583
 Копечни Ф. 187, 191, 196, 197, 200, 220,
 222
 Корчагар Елена 708
 Корчагар Сене 708
 Корвезировски М. 727
 Корнелију Дима-Драган 733
 Когоџес Томо 599, 708, 714, 719
 Қорубин Благоја 432, 463, 593, 702
 Корф М. 660
 Kos Milko 458, 714, 743
 Кос Ф. Г. 458
 Kosovel Srečko 712
 Kosor Marko 724
 Костић Александар 681
 Костић Драгутин 669, 673
 Костић Лаза 630
 Костић Мита 740
 Костић Цветко 657, 664, 749
 Костов Владо 624, 625
 Kotański W. 496, 497
 Kotarbiński T. 486, 487
 Kotnik Janko 719
 Kotnik Stanko 708, 712
 Коцо Димчо 626
 Кочић П. 179, 180
 Кошмидер Б. 195
 Кошутин Владета Р. 607
 Кошутин Радован 594, 599
 Кравар Мирослав 505, 619, 675
 Кравцов Н. И. 567
 Krahe Hans 457, 618
 Kraj M. 493
 Krajni A. 623
 Kraljev Jeronim 679
 Красинскиј С. 563
 Kraut Bojan 719
 Krbavec Bartol 661
 Kreja B. 493
 Крекић Бариша 607
 Kreft Bratko 572, 708, 733, 734
 Kretschmer Paul 547
 Кржевскиј Б. А. 582
 Крижанић Јурај 564, 565, 572, 668, 748
 Крљова Г. В. 578, 579
 Крлежа М. 585, 644, 675, 677, 678
 Krstanović Mladen 727
 Krstić-Vladić Bratislava 682
 Крчовски 703, 705
 Kubiński R. 233
 Кубрякова Елена С. 595
 Kuzmanović Mladen 749
 Кузьмина М. В. 592
 Кузмић Р. 583, 585
 Kulundžić Zvonimir 657, 714, 749
 Кульбакин С. М. 7
 Kumer Zmaga 714, 734
 Kuna Herta 607, 669
 Kupiszewski Władysław 485, 495, 599,
 600, 714
 Kuraszkiewicz W. 491
 Kuryłowicz Jirzy 238, 340, 488
 Kurkowska H. 494
 Kurz Jozef 6, 583, 625
 Kurzowa Z. 485
 Kufner Herbert L. 618
 Кушевски М. 465

- Lavrov A. P. 7, 564
 Лазаревић Л. 169, 176
 Лазаревић Предраг 593
 Лазаревић Стефан (деспот) 365, 379,
 455, 661, 663, 668, 669, 672, 673
 Лалевих Миодраг 640—644
 Лалић Михаило 633, 678
 Лалић Радован 583, 584, 599, 734
 Langenscheidt 724
 Лане Љубен 697
 Ларин Б. А. 574, 578, 579, 730, 732
 Латковић Видо 657, 685, 687, 717,
 719, 721, 724—726
 Лафарг Пол 543
 Leves Fran 708
 Levy Jiřy 593
 Levin S. 617
 Lewicka H. 488
 Lewicki M. A. 494
 Levstvik Vladimir 707, 708
 Legiš Lina 719, 720
 Łęgowski J. 229
 Lehiste Ilse 628, 630
 Лејак 459
 Леков Иван 489, 734
 Łempicka Z. 497
 Леонович Э. Т. 566
 Лермонтов М. Ю. 580
 Lehr-Splawiński Tadeusz 225—235, 496,
 599, 738
 Лескин А. 3, 4, 5, 13—15, 17, 31, 84
 Leskovaг Ема 531, 727, 728
 Лесковац Младен 669, 673, 674
 Лесник 460
 Лиаку Петре 151
 Libera Z. 497
 Lübke 157
 Лилич Шилина Г. А. 569, 579
 Linarić Nevenka 749
 Lindego B. S. 496, 548
 Lovrenčić J. 749
 Logar Janez 739—741
 Logar Tine 458, 491, 707, 708, 715,
 717, 741
 Loknar Vlado 682
 Ломтев Г. 545, 546
 Лонгин (Зограф) 673, 675
 Lőrinczy Eva B. 619
 Lochner Hüttenbach Fritz 714
 Лубас Владислав 599
 Ludvik Dušan 715
 Лукић Радомир Д. 746, 749
 Лукић Света 644
 Лутовац Милисав 746, 749
 Lučić Josip 607, 623, 743
 Љапунов Б. 207, 582
 Ljubinković Nenad 657, 670, 687
 Љубиша Стјепан Митров 167, 578
 Maver Vane 715
 Магајна Božidar 719
 Магарашевић 734
 Magner F. Thomas 499—506
 Мажуранић Иван 176, 459, 461, 674,
 676, 678, 686, 693, 728
 Мазинг Ј. 535
 Мауани Zacharie 618
 Мауенова Р. М. 496
 Mayer A. 157, 159, 160, 460, 587
 Meyer H. Karl 7
 Maixner R. 550
 Мајнарић Nikola 619, 675, 676, 730, 739
 Макаев А. З. 546
 Максимовић Д. 583
 Małachowska E. 497
 Малевич О. М. 571
 Малески Климент 625
 Małeski M. 233, 474
 Malić Zdravko 677
 Malmberg Bertil 595
 Мамузић Илија 595, 644, 679, 687,
 734, 750, 751
 Mahnken Irmgard 592, 734
 Manojlović Svetozar 670
 Марр Н. Я. 562, 565
 Марек Јурај 751
 Маретић Т. 165—169, 172, 184, 185,
 340, 630, 643
 Mareš F. V. 626, 734
 Маринковић Боривоје 657, 658, 687,
 731, 732, 734
 Маринковић Радмила 626
 Marić Svetislav 723, 724, 727
 Maricki Ksenija 619
 Марков Борис 698

- Марков В. М. 600
 Марковић З. 268
 Марковић Мирослав 607, 610, 611, 750
 Марковић Марко 679
 Марковић Светозар 270, 629, 644, 650
 Марстрандер Карл 761, 762
 Martinet André 593—595, 615
 Мартиновић Н. 583, 585
 Мартиновић Саво Матев 691
 Marulić Marko 657, 658
 Marchiori Jolanda 734
 Маслов Ю. С. 180, 186, 187, 190, 191, 568, 579, 582
 Masson Olivier 607
 Матејев Д. 191
 Матвеева-Исаева Л. В. 564, 565
 Матејка Л. 499
 Mater E. 548
 Matešić Josip 547—560
 Матијасић Фахра 337—348, 589, 650
 Матић Радимир 679
 Матић Светозар 608, 633, 676, 688, 750
 Matić Tomo 658
 Matičstov Milko 715
 Machač J. 718, 719, 720, 722
 Machek V. 489, 729
 Mahnič Joža 750, 753
 Mahnič Mirko 708, 709
 Маџосович Я. В. 569, 579
 Маџун Иван 619
 Маштаков Л. П. 457, 459, 460, 515
 Maštrović Vjekoslav 670
 Медаковић Дејан 666, 734, 746, 750
 Medved Mira 750
 Medvedu Nikola 593
 Меденица Радосав 688
 Meillet Antoine 2, 5, 39, 50, 72, 75, 144, 153, 157, 162, 238, 512, 519, 592, 593
 Melvinger Zlatko 620
 Мелвингер Јасна 633
 Menart Janez 709
 Менас Antica 599, 608, 633
 Менчетић Владислав 664
 Meriggi Bruno 608, 688, 724
 Merhar Boris 709
 Методије 226, 231, 232
 Механџић Грујо 687
 Muederrizi O. 623
 Mierzejewska H. 497
 Мијушковић Славко 734, 670
 Mikelović Visko 733
 Mikkola J. 233
 Miklavčič Maks 734
 Miklošić Franc 2, 5, 150, 284, 459, 460, 599, 623, 660, 729, 732, 739
 Миладиновић Константин 701
 Милановић Бранислав 739, 537
 Милев Милева 589
 Milewski T. 227, 593, 594
 Милер Ж. Ферда 675
 Милетић Аврам 690
 Милетић Бранко 311, 349, 630
 Милетич Л. 145
 Милисавец Живан 746, 750, 670
 Милојевић 660
 Милошев Горѓи 693, 694, 698, 724, 727
 Милошевић Нада 688, 750, 754
 Милошевски Филип 698
 Milutinović Kosta 734
 Миљанић Душан 726
 Минова Љиљана 698
 Минцем З. Г. 571
 Минчев Никола 626, 699
 Мирковић Л. 658
 Мирковић Мирослава 604, 608
 Мирчев Кирил 467, 490
 Мисирков Петков Крсте 693, 694, 698, 701—704
 Misja Boris 709
 Митески Гоце 626
 Митрев Д. 583
 Митровић Ј. Милорад 677
 Митропан Петар 724, 726
 Mićović Dragutin 620, 689
 Mihailä G. 490
 Mihaileany 151
 Михаиловић Бисенџа 587
 Михаиловић Георгије 660, 740, 741
 Mihailović Ljubomir 593, 594, 620, 750
 Михаиловић Островчанин Константин 668, 672, 673
 Mihajlović Velimir 633
 Mihajlović Zarije 633
 Mihevc-Gabrovec Erika 620, 709

- Mickevič A. 496, 563, 566
 Мишић Смиља 682
 Мишковић Лазар 679
 Mc Cowley D. James 628, 629
 Младенов Кирил 699
 Младеновић Александар 296, 528,
 576, 585, 629, 634, 650, 658, 659,
 670, 671
 Младеновић Живомир 689, 671, 734,
 737, 750
 Mlakar France 719, 720
 Mlinar Ivan 715
 Mogaš Milan 594, 644, 645, 650, 671, 750
 Moder Janko 708, 709
 Модзалевский Л. Б. 582
 Modrušanin Pavle 662
 Мојашевић Миљан 735, 746, 751
 Мокиенко В. М. 578, 579
 Мокров Боро 699
 Mohlberg C. 6
 Моловић Јордан 634
 Морачић Дамјан 679, 680, 751
 Мордовченко Н. И. 582
 Mogožova Marija N. 594
 Mogrurgo Anna 616
 Москов Моско 599
 Московљевић Милош 324, 325, 650,
 726, 727
 Мошин Владимир 599, 600, 626, 627,
 659, 671, 673, 741
 Moszyński L. 491
 Мразовић А. 660, 669
 Mrazović Pavica 620
 Мркаљ Сава 668
 Музалевски Александар 583, 600
 Mujezinović Mehmed 620
 Мулић Малик 583, 584, 634, 671, 673
 Muljačić Žarko 159, 461, 594, 608,
 620, 671, 741, 751, 752
 Muljević Vladimir 719
 Munda Avgust 719, 720
 Munda Jože 589, 741
 Murko Matija 233, 737
 Муромцев В. И. 515, 516
 Мусић А. 166—176, 184, 512, 619
 Muftić Teufik 620
 Muha Adam 752
 Mučalica Olga 735
 Мучник И. 192, 220
 Мушицки Лукијан 732
 Naglić Vladimir 720
 Nagy Josip 735
 Nazor Anica 660, 752
 Назор Владимир 675
 Naylor Kenneth E. 600, 634, 740, 741
 Најчески Димче 699
 Nametak Alija 608
 Naruczewicz A. 497
 Настов Божидар 699
 Nahtihal Rajko 6, 156, 243
 Недељковић Душан 690, 735, 746
 Недељковић Младен 743
 Недељковић Олга 625, 626, 671, 739
 Недић Владан 583, 660, 686, 690, 741
 Неђеља Жђислав 690
 Neugebauer Gordana 621
 Неудлы Зденек 571
 Немањић Сава 661, 672
 Немировски Е. Ј. 660
 Немченко Е. В. 592
 Niederle Lubor 233
 Николић Видосава 691, 735, 744
 Николић Илџа 691, 693
 Николић М. Берислав 307—336, 507—
 514, 523—525, 527, 529, 530, 651,
 652, 660, 686, 690, 725, 763, 764
 Никколић Милија 679, 751
 Николић Милоје Р. 735
 Николић Светозар 1—84
 Новак Виктор 752
 Novak Dušan 720
 Novak France 709, 720, 753
 Новаковић Бошко 678
 Новаковић Реља 660
 Новаковић Стефан 666
 Новаковић Стојан 665, 730
 Nowotny Pawoł 736
 Novšak France 725
 Норен А. 17, 18, 84
 Нушић 677
 Његош П. П. 360, 583, 677, 693, 763
 Nitsch K. 233

- Облак Ватрослав 148, 149, 151, 582, 732
 Оболевич В. Б. 570, 571, 580
 Обрадовић Доситеј 589, 657, 658, 666,
 670, 677, 679, 730
 Обрадовић Њикола 725
 Obrębska Jabłońska A. 496
 Ožegov S. I. 732
 Orzechowska H. 488, 490
 Omerza Zdravko 709
 Органџева Цветанка 691, 735, 746
 Орешковић Марко 661
 Орлов А. С. 563
 Орлова В. Г. 491, 592
 Orožen Martina 594, 599, 600, 752
 Орфелин Захарије 666, 670, 683, 732
 Ossoliński J. 496
 Оти Роберт 600, 671
 Otrębski J. 497
 Офтедал Магне 762
 Oštir K. 159
- Pavel Avgust 738
 Павић Армин 675
 Павићевић Илија 634, 682
 Павићевић Миодраг 608
 Pavleš Vožidar 634
 Павловић Драгољуб 671, 672, 673,
 736, 746, 752
 Павловић Миливој 143—164, 235,
 349, 438, 453, 457—462, 515—522,
 587, 588, 594, 608, 609, 621, 624,
 629, 633, 634, 652, 661, 678, 679
 Павловић Миодраг 661, 672, 673
 Павловић-Стаменковић Звездана
 349—356, 587, 589, 736
 Pawłowski E. 495
 Пајсије (Јањевац) 672, 673
 Пајсије (Хиландарски) 600
 Palavestra Vlajko 691, 744
 Palacki František 669
 Palmer L. R. 617
 Палмотић Џоно 664
 Панин Н. И. 575
 Панић Драга 661
 Панић-Суреп Миодраг 625, 626, 672,
 673
 Паноска Ружа 626
 Pantelić Marija 661, 736
- Пантић Мирослав 661, 662, 669, 672,
 687, 688, 690, 691, 764
 Панфилов З. В. 543
 Папазоглу Ф. 606
 Parpenica Mirko 753
 Parlangei Oronzo 618
 Pascy Giorgie 150, 151
 Paternu Boris 753
 Педерзен 157
 Пејовић Александар 676
 Penavin Olga 621, 652, 753
 Пенушлиски Џирил 699, 703
 Pervaz Draginja 621
 Перишић Ђ. Милисав 724, 725
 Perottus Nicolaus 622
 Perpar Marija 720
 Pert J. 492
 Peruško Tone 641, 645, 652
 Perczyńska N. J. 494
 Petersen W. 547
 Петковић Д. Константин 701
 Petr Jan 736, 753
 Petre Fran 715
 Petrić Mario 744
 Петровић Божидар 358
 Петровић Вељко 657, 662, 676
 Petrović Dragoljub 609, 652
 Петровић Емил 147, 148, 488
 Petrović Ivanka 627
 Petrović Milutin 680
 Петровић Петар 609
 Petrović Svetozar 682
 Петровић Теодора 672, 736
 Petrovici Emil 600
 Petruševska Dušica 609, 753
 Петрушевски Михаил Д. 482, 607,
 609—611, 621, 699
 Peukert Herbert 662
 Пецо Асим 267—306, 523—530, 583,
 584, 611, 612, 629, 633—635, 645,
 652, 653, 672, 680, 739, 746, 753
 Пешикан Митар 237—266, 340, 499—
 506, 560, 633, 635, 653, 682, 725
 Пешић Радмила 691, 693, 736
 PiBernik France 709
 Piwarski K. 232
 Pike L. K. 487
 Пинтар 459

- Pirnat Avguštín 707—709
 Писарев Д. И. 572
 Piškur Milena 714, 715
 Pišczykowski 496
 Пјанка Владимир 700
 Planina France 709
 Pogačnik Jože 627, 644, 645, 715, 753
 Pogorelec Breda 599, 600, 708, 710, 714, 720, 753
 Podgornik Jovita 753
 Polański K. 229
 Полдауф И. 187, 195—197, 200, 201, 220, 222
 Поленаковиќ Хармлампије 625—627, 700, 701, 704, 736
 Половина Пера 616, 622, 740, 753
 Пољанец Радослав 585, 612
 Romianowska Wanda 493, 736
 Попа Васко 677
 Попов Anđelija 680
 Поповић Вук 734
 Поповић Драгомир 676
 Поповић Душан Ј. 744
 Поповић Ђ. 360
 Поповић Иван 342, 737
 Поповић Јован Стерија 746
 Popović Milenko 594
 Поповић Милко 630
 Поповић Миодраг 736, 746, 754
 Поповић Никола 638
 Поповић Љубомир 635, 739
 Поповић Павле 688, 672, 673
 Поповић Цв. 268
 Поповски Аритон 482
 Порочкина И. М. 570, 571, 578, 580
 Posavec Ančka 739—741
 Пот Иштван 691, 746, 754
 Потебња А. А. 514
 Potter S. 490
 Pranjic Krunoslav 531, 594, 678, 725, 728
 Првуловић Борислав 691
 Prežihov Voranc 712
 Прејс Петар Ивановић 736, 746
 Преображенски 284
 Pretnar Janko 720
 Primorac Ružica 620, 621
 Прица Анђелија 679, 680, 751
 Приличев Григор 699
 Прончев В. П. 573, 584
 Прохоров Н. И. 579
 Пудић Иван 594, 622, 737, 754
 Ruzupina J. 492
 Руйманова М. 578
 Пуљевски Ђорђе 482
 Пуриватра А. 268
 Путанец Валентин 612, 635, 662, 667, 672, 674, 682
 Пушкаревич А. К. 563, 564, 569
 Пушкари 157
 Пушкин 563
 Pfiffig Ambros Josef 743
 Равлић Јакша 737, 746
 Радева С. 227
 Радевић Милорад 737
 Radeka Milan 662
 Radivojević Pavle Ž. 635, 678
 Radinja Darko 720
 Радичевић Б. 176, 578, 676, 677
 Радовановић Милан 730
 Radović Ognjan 622
 Radović Ante 725, 726
 Радојичић Ђорђе Сп. 612, 662, 663 672, 673, 741
 Радојковић М. Б. 364
 Радојчић Никола 365—370, 392, 397, 668, 672, 673
 Радојчић Светозар 692
 Радошевић Наталија 594, 754
 Радул (Србин) 657
 Размусен Ј. 186
 Рајић Јован 658, 670
 Райчев 578
 Rajčić Biserka 595
 Reychman J. 496
 Ракић М. 512
 Раковски С. 582—583
 Ramberg J. 58
 Рамовш Ф. 152, 153, 582, 667
 Рацин К. 701
 Рачанин Јеротије 659
 Rebula Alojz 710
 Ревзин И. И. 545
 Regula Moritz 595, 622
 Ређеп Драшко 663
 Ређеп Јелка 663, 692

- Рејмонт В. 563
 Рељковић 666
 Rendić-Miočević Duje 612
 Решетар М. 146, 156, 267, 271, 479, 659
 Rybicka H. 492
 Rigler Jakob 600, 710, 715, 716
 Ристић Светомир 357, 358, 360, 550,
 724—726
 Ристовски Блаже 701, 702, 753, 754
 Рићановић Мидхат 754
 Ritchie William 623
 Rogić Mate 643
 Rogić Pavle 595, 653, 654
 Rogošić Roko 739
 Rozwadowski J. 233
 Rojzenzon J. L. 490
 Романски Ст. 145
 Rončević Nikola 612, 635, 636
 Rohr Rupprecht 620
 Rosetti A. 147, 487
 Rospond St. 457, 487
 Rotar Janez 710, 753, 754
 Rudnicki M. 490
 Ружић Жарко 676
 Ружичић 313, 314
 Ružička J. 489
 Ruljan Ivo 683
 Румјанцов Н. П. 728
 Rupel Mirko 706—711, 716, 730, 732, 737
 Rusek J. 227
- Savić Momčilo D. 622
 Савић Момчило М. 754
 Савићевић Мирослав 680
 Савковић Милош 673
 Sadnik L. 7, 548
 Саздов Томе 702, 703
 Sakar Otokar 726
 Sacconi A. 616
 Сакулин П. Н. 581
 Salečić Jakov 595, 737
 Saloni J. 496, 497
 Sapir Edward 595, 730
 Safarewicz J. 488
 Safarewiczowa H. 494
 Safonov Nikola 726
 Сафронов Г. И. 531, 561—585, 730,
 731, 737, 747, 754
- Svane Gunnar O. 663
 Sviličić Ante 742
 Svoboda Jan 339, 340
 Северьянов Сергей 6, 7
 Sedláček Fr. 250, 253, 263
 Sekereš Stjepan 636, 654
 Селищчев М. А. 478
 Сенц Стјепан 7
 Сердюченко П. Г. 541, 545
 Серебrenиков В. А. 541
 Sivec Janez 710
 Силић Јосип 754
 Симеон Рикард 595
 Simić Ljuba 692
 Симић Радоје 636
 Синдик Душан 663
 Sinielnikoff R. 494
 Sipos I. 489
 Skarga P. 497
 Скок П. 151, 152, 159
 Sköld H. 240
 Skorupka Stanislaw 485, 494
 Scotti Giacomo 654, 737
 Skubic Mitja 622
 Skulin J. 487
 Sławski E. 491
 Sławski Franciszek 228, 234, 754
 Сладојевић Петар 589, 595, 637
 Слама Қозаку Тарјана 519, 520, 522
 Slamnig Ivan 663, 664, 726
 Словацки Ј. 563, 578
 Slodnjak Antun 716, 737, 754
 Sloński Stanislaw 7
 Smailović Ismet 678, 726
 Smerdel Ton 622
 Smyl J. 495
 Smoczyński P. 492
 Snoj Jože 710
 Sobierajski Z. 491
 Соболевски А. И. 626
 Советов С. С. 565, 566, 569, 582
 Sović Momčilo 636
 Sovrē Anton 707, 708, 710, 716
 Сокаль Н. И. 531, 573, 576, 579,
 645
 Соколовски Методије 472, 703
 Соловјев В. А. 476
 Сомерфелт Алф 298, 488, 757—760, 762

- Sochová Z. 718, 720, 722
 Спајић Јелка 595
 Спасов Александар 625, 626
 Сраћо Fehim 367, 370
 Срезневски И. И. 575, 730
 Stabej Jože 716, 721
 Сталев Георги 583, 672, 703—705
 Стаматовић Павле 735
 Стаматоски Трајко 432, 463, 703
 Станг К. 238, 243, 244
 Станић Милија 307, 531—540, 588,
 640, 645, 654, 737
 Stanič Nataša 622
 Станишич Йоле 572, 580
 Станкјевич Едвард 595
 Stanovnik Branko 720, 721
 Stanovnik Janez 716, 737
 Stanojević Ljuba 737
 Станојевић Маринко 351
 Станојчић Живојин 177, 633, 638, 678,
 739, 750, 754
 Starnawski J. 497
 Стеван (Првовенчани) 661, 669, 672,
 673
 Stevanović Bogdan 623, 638
 Стевановић Д. 584
 Стевановић Михаило 165—185, 337,
 340, 360—363, 431, 507—514, 531,
 576, 583—585, 633, 638—646, 725,
 727, 739, 746, 751
 Стевовић Игрутин 639, 739
 Stella Luigia Achilea 617
 Stefaniја Dragi 704
 Стефановић Драгутин 680, 751
 Стефановић Димитрије 673
 Стефановић Ж. 350
 Стефоска-Васиљев Љупка 664
 Stieber Zdzisław 227, 234, 488, 615
 Stipčević Biljana 627
 Stipčević Nikša 727
 Styczek J. 492
 St. Clair-Sobell J. 595
 Стоянов Л. 582
 Стоянов Ст. 431
 Стојановић Љуб. 165, 169—172, 176,
 184, 662, 673
 Стојановић Стојадин 595, 679, 680
 Стојанчевић Владимир 737, 744, 746
 Стојићевић А. 166
 Стојичић Боко 692
 Стојков Ст. 145, 147, 474, 491
 Stojković Mariјan 735
 Стојковић Перо 647
 Стошпић Душица 741
 Straka Georges 298, 753
 Strgančić Ante M. 664, 682
 Strelcun S. 488
 Строхал Р. 657
 Struna Albert 721
 Struna Lavoslav 721
 Strčić Petar 627
 Суботин Стојан 738, 754
 Суботић Гојко 673, 674
 Суботић Јован 735
 Sulan B. 490
 Sućeska Avdo 612
 Suhadolnik Stane 716, 721
 Sušnik Lovro 716
 Схонефелд К. 196
 Tadiјanović Blažo 656
 Тадић М. 354
 Талицкая Е. Е. 569
 Tagliavini C. 620
 Tandarić Josip 664
 Тарановски Кирил 676
 Тарле Е. В. 582
 Tazsucky W. 457, 493
 Тежак Стјепко 751
 Текавчић Равао 595, 623
 Теленкова М. 202
 Теодосије 661, 669, 673, 674
 Терзић Богдан 742
 Těšitelová Marie 599
 Тимченко Николај 657, 664, 738
 Тихонов А. 189
 Tišler Miha 720, 721
 Tkalac Krunoslav 612
 Тодоровић П. 572
 Тодоровски Гане 704
 Tokarski J. 486
 Толовски Д. 698
 Толстой И. И. 531
 Толстой Лев 572
 Толстој Никита И. 674, 698, 700
 Томановић В. 349

- Tominec Ivan 708, 711, 713, 714, 717, 720, 721
 Томић Јов. 363
 Tomljenović 102, 138
 Томовски Душан 704
 Tomšič France 707, 711, 721, 722
 Тополинска Зузана 704, 738
 Tororišič Jože 707, 708, 711, 712, 738, 755
 Tороrow W. N. 489
 Торп Алф 761, 762
 Тохоль Сава 680
 Тошев Крум 703, 704
 Травњичек Ф. 15, 17, 486
 Trager L. Lj. 489
 Трбуховић Војислав 612
 Требјешанин Радош 639, 680, 692
 Третъяков П. Н. 582
 Труричко Ј. 497
 Трифуновић Ђорђе 612, 613, 625, 628, 664, 673, 674
 Trifunović Jovan 744
 Trnka B. 487
 Трофимкина О. И. 575, 578, 579
 Trubar Primož 665, 717, 737
 Trubaszow N. O. 490
 Трубецкој Н. С. 143, 597
 Tuwim Julian 494
 Thumb 619
 Тутилов Б. Н. 692
 Туцаков Јован 683, 746
- Sienkowski W. 495
 Ђирило 226, 231, 232, 662
 Ђопић Б. 585
 Ђогас Milorad 678
 Ђоровић Вл. 273, 660, 673, 674, 738
- Угринова Р. 185, 187, 189, 625—628, 703
 Ulaga Drago 722
 Uldall H. J. 593
 Urban Zdeněk 755
 Urbančič Boris 708, 712, 742
 Урбањчик Станислав 16, 234, 491
 Урошевић Атанасије 613
 Усикова Рина 705
- Ускоковић М. 179, 180
 Ушаков Д. Н. 577
- Fajdiga Vilko 738
 Фалк Х. 19, 84
 Фасмер Макс 214, 216, 548
 Федосеев Л. П. 542, 543
 Фекете Егон 547—560, 589
 Ferić Đuro 615
 Filin P. F. 489, 597
 Filipец I. 583
 Филиповић Драган 742
 Filipović Ivica 595
 Filipović Marijan 727, 728
 Filipović Milenko 613
 Filipović Rudolf 596, 623
 Filipović-Fabijanić Radmila 692
 Filo Jože 738
 Finka Božidar 596, 630, 647, 654, 727, 755
 Флашар Мирон 589, 613, 745
 Флора Раду 738
 Франгеш Иво 583, 667, 678
 Franičević Marin 675, 676, 738
 Франкл Аугуст Лудвиг 746, 749
 Frinta A. 489
 Фучик Юлиус 571
- Ѓabovštiak A. 491
 Ćavranek Bohuslav 582, 596, 647
 Хагеман Вернер 595
 Ćadrović László 674
 Ćazai G. 674
 Ćalle Morris 596
 Ćamm Josip 628, 662, 665
 Ćarassovitz Otto 548, 659
 Харисијадес Мара 665
 Ćartmann Peter 594
 Ćaugen E. 486
 Ćafner Stanislaus 742
 Хаџић Јован 735
 Хватов А. И. 580
 Heltberg K. 490
 Helcl M. 718, 720, 722
 Ćercigonja Eduard 628, 665, 674
 Ćuart Charles 687, 692
 Хирт 240
 Хютль-Ворт Герта 601

- Hodek Nada 596, 623
 Heubeck Alfred 613
 Хопе Вилхелм 746
 Хоралек К. 487, 582, 665
 Horbatsch Olexa 628
 Horvatić Miroslav 727, 728
 Хорецки Ј. 26, 35
 Hofman Vera 667, 672, 674
 Hrabec S. 232
 Hraste Mate 107, 115, 308, 531, 613,
 639, 641—643, 647, 648, 654, 674, 755
 Хрваћанин Јованка 707, 708, 712
 Хрозни Ф. 762
 Хубшмид Ј. 153
 Хујер 143
 Хумберт Ј. 619
- Цамблак Григорије 661
 Zahn 458
 Цветановић Ратомир 723, 728
 Цветановски Владимир 705
 Цветинович П. А. 566
 Цветковић М. 351
 Цвијић Јован 160, 528
 Цвијић Олга 589, 614, 639
 Cvitanović Vladislav 675
 Cerovac Mirko 648
 Цесарец А. 572, 578
 Cestarić Vesna 654
 Циљујко К. К. 515
 Zimmer Karl 621
 Сиро К. 623
 Црвенковски Душан 698, 705
 Црнојевић Арсеније III 659
- Chadwick John 616, 617
 Чађеновић Јован 685, 693
 Čajkanović Veselin 657, 691, 693
 Чанадановић Мирко 597
 Чапларош Иштван 738
 Čar Janko 706
 Чашула Қ. 705
 Czekanowski Jan 233
 Челябинковский Л. Ф. 563
 Черна Милада 738, 746, 755
 Чернобаев В. Г. 563, 564, 569, 582
 Чернова (Гордова) Т. П. 566, 579
 Čop Bojan 623
- Čop Dušan 713
 Чубелић Твртко 686, 690, 693
 Čulić Zorislav 683
 Чурчић Лазар 666, 738
- Цукески Александар 628, 697, 705,
 727, 728
- Šabanović Hazim 614, 623
 Шагуна А. 657
 Шакић Јања 640
 Шаkota Мирјана 673, 675
 Šalabalić Radmila 614
 Шамић М. 680
 Šamšalović Gustav 725, 726
 Шапкарев А. Кузман 700, 736
 Шарановић Бранка 691, 693
 Шарко 520
 Siatkowska E. 489
 Siatkowski J. 493
 Шаулић Аниша 614, 693, 739
 Шаумјан Қ. С. 544, 545
 Šaupova 234
 Шаф Адам 594
 Šafar Franček 721, 742
 Šafarik Pavle 660, 663, 729
 Шахматов А. А. 564, 565, 597, 598
 Шахов Коста 704
 Šašel Јаро 710, 716
 Švagelj Dionizije 666
 Schwyzer 619
 Šebjanić Franc 739
 Shevelov George 601
 Шегедин Петар 678
 Szellburg-Zarębina E. 496
 Šerović Petar D. 666, 744
 Šetka Jeronim 682, 683
 Siczkowski A. 491
 Šidak Jaroslav 666
 Щимић Мидхат 640
 Щимић Милица 751
 Šimunović Petar 640, 648
 Шимчак М. 485, 583
 Шипка Милан 612, 614, 648, 751
 Schütz Joseph 659, 666
 Škaljić Abdulah 273, 283, 284, 361, 601,
 614, 722, 726, 728
 Škarić Ivo 630

- Škerlak Vladimir 721
Škerlj Stanko 717, 720, 721, 724, 726, 728
Škerljeva Ružena 721
Szkiladž H. 496
Škreb Zdenko 597
Schlauch M. 488
Szliferszteinowa S. 496
Šmalc Andrej 720, 721
Шмаус Алоис 630
Šmilauer Vladimir 457, 490, 603
Šniadecki J. 497
Szober S. 233
Šojat Antun 614, 755
Šolar Jakob 711, 737, 738
Špoljar Zlatko 693
- Шрамек Рудолф 460
Štampar Emil 648, 739, 755
Štefan Rozka 597, 601
Štefanić Vjekoslav 627, 628, 666, 739
Štular Pavel 721
Scieborá A. 491
Siudut A. 227
Шулек 360
Schultze Hans 674
Шуљагић Радмила 660
Šupuk Ante 640
Schuster-Ševc H. 490
Щепкин Вячеслав 6
Шерба Ј. В. 564, 594